

શ્રી ચોતરાગાય નમઃ

શ્રી જૈન જ્ઞાન સાગર

[સામાયિક પ્રતિક્રમણ અર્થ માયે, જૈન તત્ત્વજ્ઞાનના ચાકાઓ,
સ્તુતિઓ, સ્તવનો અને ઔપદેશિક કાવ્યોનો સંગ્રહ]

પ્રકાશક :

અંબકલાલ વીરજીભાઈ મહેતા
ઠે બીપીનકુજ, પારસી અગીચારી પાછળ,
ભામનગર (સૌરાષ્ટ્ર)

કિંમત : સદુપયોગ

પ્રકાશક :
ચંપકલાલ વીરજીભાઈ મહેતા
જામનગર

ઈ. સ. ૧૯૮૨
વીરસવત ૨૫૦૮
વિ. સ. ૨૦૩૮

આ પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું :-

ચંપકલાલ વીરજીભાઈ મહેતા
કે બીપીનકુજ, પારસી અગીયારી પાછળ,
જામનગર (સૌરાષ્ટ્ર)

મુદ્રક . જયંતિલાલ મણીલાલ શાહ, ધી નવપ્રભાત પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ,
નોવેલ્ટી સીનેમા પાસે, ઘીર્કાટા રોડ, અમદાવાદ-૧.

મંગલ સ્તોત્રો

(ચાર્દશવિંશતિ)

અહંતો ભગવન્ત ઇન્દ્રમહિતા સિદ્ધાન્ત-મિન્દ્રિચિના,
આચાર્યા જિનશાસનોન્નતિકરા પૂન્યા ઉપાધ્યાયકા
શ્રી સિદ્ધાન્ત-સુપાઠકા મુનિવરા, રત્નત્રયારાધકાઃ
પચૈતે પરમેષ્ઠિનઃ પ્રતિદિનં, કુર્વન્તુ નો મંગલમ્ ૧
પ્રાદ્ધી ચન્દનખાલિકા ભગવતી, રાહમતી દ્રીપદી,
કૌશલ્યા ચ મૃગાવતી ચ સુલસા, સીતા સુભદ્રા ગિવાઃ
કુન્તી શીલવતી નલસ્ય દયિતા, ચૂલા-પ્રભાવત્યપિ,
પદ્માવત્યપિ સુન્દરી પ્રતિદિનં, કુર્વન્તુ નો મંગલમ્ ૨
વીરઃ સર્વસુરાસુરેન્દ્ર-મહિતો, વીરં બુધાઃ સંશ્રિતા,
વીરેણ્ણસિહતઃ સ્વકર્મનિચયો, વીરાય નિત્યં નમઃ
વીરાત્પીઠ્યમિદ્ધ પ્રવૃત્તમતુલં, વીરસ્ય દ્યોરં તથો,
વીરે શ્રી ધૃતિ દીપ્તિ-કાન્તિનિચય, શ્રી વીરભદ્રં દિશ. ૩

x

x

x

અહંતો મંગલં નિત્ય, સિદ્ધા જગતિ મંગલં,
મંગલં સાધવા સર્વે, જૈનધર્મોડસ્તુ મંગલ.
મંગલં ભગવાન્ વીરો, મંગલં ગૌતમઃ પ્રભુ,
મંગલં સ્વૃણભદ્રાદા, જૈનધર્મોડસ્તુ મંગલમ્
સર્વમંગલ-મંગલ્ય, સર્વ-કલ્યાણ-કારણં,
પ્રધાનં સર્વધર્મોણાં, જૈન જયતુ શાસનમ્ ૫
અજ્ઞાન તિમિરઅધાનામ્, જ્ઞાનાંજન શલાકયા,
નેત્ર મુન્નિભલિતં ચેન, તસ્મૈ શ્રી શુરવે નમઃ ૬
સંસાર-દાવાનલ-દાહ-ગ્રીર, સમ્મોહ-ધૂલી-હરણે સમીરમ્,
ભાચારસાદારણ-સાર-ક્ષીરં, નમામિ વીર ગિરિરાજ ધીરમ્ ૭

પ્રકાશકનું નિવેદન

—૦—

અમારા ધર્માતુરાગી સ્વ પૂજ્ય પિતાશ્રી વીરજીભાઈ રાયચક્ર મહેતા, સ્વ પૂજ્ય માતુશ્રી રાજાભાઈ વીરજીભાઈ મહેતા તથા સ્વ લઘુ બંધુ રસીકલાલ વીરજીભાઈ મહેતાના સ્મરણાર્થે આજથી આઠ વર્ષ પહેલાં આ પુસ્તક “જ્ઞાન સાગર”ની પ્રથમ આવૃત્તિ અમે ઘણી જ ઓછી કિંમતે (જ્ઞાન પ્રચારાર્થે) પ્રગટ કરેલી તે આવૃત્તિ તો એક બે વર્ષના ગાળામાં જ વેચાઈ ગઈ હતી પણ તત્ત્વ જિજ્ઞાસુ ભાઈ બહેનોની ઘણી જ માગણી હોવાથી જ્ઞાન પ્રચાર માટે અમે આ નવી (બીજી આવૃત્તિ) થોડા ઘણા વિષયોની ફેરફારી અને જરૂરી નવા વિષયો સાથે પ્રગટ કરીએ છીએ અમને આશા છે કે આપણા વિશાળ સ્થાનકવાસી જૈન સમાજ આ પુસ્તકનો સારો એવો લાભ લેશે અને પોતાના તત્ત્વ જ્ઞાનમાં અભિવૃદ્ધિ કરશે

વીતરાગ વાણીના પ્રચારની તેમજ જૈન તત્ત્વજ્ઞાનના ફેલાવાની તેઓની જે ઉત્સુકતા હતી તે સદ્વિચારની પૂર્તિ રૂપે એક વધુ વાર અમે આ જ્ઞાનના સાગરને વહેતો મૂકીએ છીએ

આ પુસ્તકમાં (૨) સામાયિક-પ્રતિકંભણ અર્થે સહિત, જૈન-તત્ત્વ જ્ઞાનના થોડાંઓ જેવા કે નવતત્ત્વ (વિસ્તૃત), છકાયના બોલ, ઠંડક, ગતાગત, પચીસ બોલ, પાંત્રીસબોલ, છ આરા, મોટો બાસ-હીથો, કર્મ પ્રકૃતિના બોલ, સાધુજીની ૮૪ ઉપમાઓ, ત્રેવીસ પદવી, શ્રાવકના ૨૧ ગુણ, ચોવીસ જિનાંતરા, પ્રમાણ બોધ, સાત નય, જળુદ્રીપ વિચાર, ચૌદ સ્વપ્ન એ રીતે ૨૫ ઉપરાંત થોડાંઓ આપ્યા છે, તે ઉપરાંત દશવૈકાલિક અને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના કેટલાક અધ્યયનો અર્થસહિત અને પ્રાસ્તાવિક ગાથાઓ આપેલ છે

સ્તોત્રોમાં (૧) લક્ષ્મીમર સ્તોત્ર (અર્થ મહિત), (૨) ચિતામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર, અર્થ મહિત આપેલ છે ઉપરાંત કટ્યાવ્ય મહિં સ્તોત્ર (સંસ્કૃત) આપેલ છે, અન્ય વિષયોમાં રતનાકર પચ્ચીની માધુ-વદલ્લા, શ્રીમદ્ રાજવ્યદ્ર પ્રણીત આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર અને ૧૪ ગુપ્ત-સ્થાન આરોહણ શ્રેણી જેવા મનનીય વિષયો આપ્યા છે

કાવ્ય વિભાગમાં જીવરાગી, ચંદ્રગુપ્ત રાજના ૧૬ સ્વપ્ન, તીર્થ કર દેવોના સ્તવનો, આનંદ ઘનજીના સ્તવનો, શિયળતું ઓઢાળીયુ, પદ્મમાવતીનો છંદ તથા ઔપદેશિક કાવ્યો મૂકી આ પુસ્તકને સર્વાંગ સામગ્રીથી સંપન્ન બનાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે આગા છે કે તત્ત્વ-જિજ્ઞાસુ ભાઈ બહેનો આ પુસ્તકનો સાગ પ્રમાણમાં લાભ લેશે.

આ પુસ્તકના પ્રકાશન કાર્યમાં માર્ગ દર્શન આપનાર, સુધર્મ-પ્રચાર મહા (ગુજરાત શાખા)ના કન્વીનર શ્રી પ્રદીપકુમાર ડી. શેઠ તેમજ વૈરાગી કુ કુંદનબેનનો હું આભાર માનું છું

આ પુસ્તકના પ્રેક્ષા તપાસવામાં અને પુસ્તકને સુંદર રીતે પ્રકાશિત કરવાના કાર્યમાં 'સ્થાનકવાસી જૈન' પત્રના તંત્રી શ્રી જીવણલાલભાઈએ લીધેલી જહેમત બદલ અમે તેઓશ્રીનો આભાર માનીએ છીએ.

જામનગર
તા. ૫-૧૧-૧૯૮૨.

ચંપકલાલ વીરજીભાઈ મહેતા

૨ મર્પણ

પરમ ઉપકારક, સ્વનામ ગુણ નિષ્પન્ન, આચાર્ય ભગવંત

સ્વ. પૂજ્ય પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબ

તથા

પ્રખર વ્યાખ્યાતા, સૌરાષ્ટ્ર સિદ્ધિ વિશેષણ ચુકત

કવિચત્રી સ્વ. પૂ. ઝવેરીબાઈ મહાસતીજીને

ચલિચિત્ર ઋણમુક્તિના

ભાવ સાથે...

ચ પદ્મલાલ વી. મહેતા

“કાંઈક કહેવું છે.....”

“પંચમહોવચ જુતો, પંચવિહાર પાલક મમ્મો,

પંચ સમિત્યો તિજુતો, છતોસ ગુણો ગુરુ મમ્મ ”

પાંચ મહાવ્રતથી યુક્ત, પંચાચારના પાલક, પાંચ સમિતી અને ત્રણ ગુપ્તિના ધારક, છત્રીસ ગુણોથી સહિત એવા આચાર્ય ભગવાન અમારા ગુરુદેવ . હતા.

વિક્રમની વીસમી અને એકવીસમી સદીમા જે જે મુનિભગવ તો થઈ ગયા તેમા આચાર્ય ભગવત શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબનું સ્થાન-માન અજોડ હતું તેનું કારણ તેઓએ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર રત્નની આરાધના જે રીતે કરી હતી તેની મુખ્યતા હતી. તેઓ આગમજ્ઞાનના ઉપાસક હતા. વિતરાગ આજ્ઞાના પ્રખર આચારક હતા અને નિરતિયાર ચારિત્રના પાલક હતા. તેઓ જ્ઞાનના ગિરી-શૃંગ હતા. તેમાંથી નીકળેલી શતશત જ્ઞાનવાહિનીઓના વારિનું અનુપાન કરીને અનેક જીવો પાવન બન્યા હતા

આવા ગૌરવ ગચ્છાધિપતિ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવતનાં અનુભવની અસર મારી બાલ્યાવસ્થા ઉપર ઘણી જ પડી હતી તેની ચિરસ્મૃતિ રૂપે આ “જ્ઞાન સાગર” તેઓને અર્પણ કરું છું

અને મારા બીજા પરમ ઉપકારિણી પૂજ્ય શ્રી ઝવેરભાઈ મહા-સતીજીને પણ ચાહ કરીને કરું છું

“સ્વ-પર કાર્ય સાધયતી તિ સાધુ.”

સ્વ-પર કલ્યાણ કરવું એ સતજનનો સહજ સ્વભાવ છે.

હુખા-સુકા કોઈ વનવગડામાં બળબળતા, ગ્રીભના લીંબ તાપમાં તૃષાથી આતુર બનતા, આમતેમ ભમતા, આથડતા, ભરમાતા, અટવાતા, મૃગબળની સામે મીટ માંડી ઢોડયા જતા મૃગબાળને એકાદ સાચું કહ્યું સરોવર મળી જાય, તો કેવા આનંદની અનુભૂતિ થાય ? કેટલી તૃપ્તિ અનુભવાય ?

બસ, એવું જ કાંઈક સતજનનું વિસવાદના વાવાઝોડા અને અવસાદની આધીમાં અટવાયેલા, સુખ પ્રાપ્તિની આશાએ સયોગેની પાછળ દોડતા, ભટકતા, ભરમાતા, અટવાતા બાલજીવોને જ્યારે સત-સરોવર મળી જાય ત્યારે કેવી શાંતિનો અનુભવ થાય ? કેવો આનંદ અનુભવાય ?

આવું જ એક સત સરોવર જામનગર છોટી કાશીની રત્નકુક્ષી ધરતી પર હિલોળા લઈ રહ્યું હતું દેવચંદલાઈ શ્રાવક અને નંદુબાઈ દ્રાવિકાની પ્રેરણા અને પૂજ્ય ગુરૂશ્રી લીડૂબાઈ મહાસતીજીના પ્રયત્નનું આ પરિણામ હતું

‘આ સત-સરોવરનું નામ પૂ. ઝવેરીબાઈ મહાસતીજી’

ઝોજસ્વી, તેજસ્વી, યશસ્વી, વચ્ચસ્વી એવા પૂ. શ્રી એ સૌરાષ્ટ્રની ધરતી પર પ્રભાવ પાડ્યો હતો આચારના એવારે અને તત્ત્વજ્ઞાનના તીરે બેસીને આંતરિક આત્મિક પરિસ્થિતિઓને મૂલવી મૂલવીને તેઓએ એવી સાધના કરી હતી કે સાચી હળવાશ અને હાશનો અનુભવ કરી શક્યા હતા તેઓની આ સાધનાની અજબ અસર જૈન સમાજ ઉપર પડી હતી તેઓ સફળ કવિયત્રી પણ હતા

તેર તેર બ્રહ્મચારિણી શિષ્યાઓના ગુરૂશ્રી બનીને જૈન ધર્મના ધવલા ધ્વજનો ફરફરાટ વધાર્યો આગમજ્ઞાનના તેઓ અનુપમ જ્ઞાતા હતા પ્રખર બ્યાખ્યાતા હતા સચમ અનુદાનના દાતા હતા કડક જીવન રીતિ છતાં વાત્સલ્ય માતા હતા તેઓની વાણીમા અજોડ તાકાત હતી. પર્વત પરથી સાદ પડે ને ગહર ગંભીર અવાજ સંભળાય તેવા પડલા-ચુકત તેઓનો ધ્વનિ હતો “સૌરાષ્ટ્રની સિહણ” તરીકેનું તેઓને મળેલું બિરૂદ વાસ્તવમાં તેઓની તાકાતનું દર્શન કરાવતું હતું. તેઓ કહેતા :

“સત્તાપ જન્માવે તે શેતાન

સત્તાપ શમાવે તે સત.

તર્ક લણી પુરુષાર્થ કરે તે શેતાન

સ્વર્ગ (મોક્ષ) લણી પુરુષાર્થ કરે તે સત”

આવા તેઓ સ્પષ્ટ વક્તા હતા જાગેલાને શબ્દ અને મૂનેદાને શીવ સમાન કહેવાનું સ્પષ્ટવાદીત્વ તેઓના વ્યક્તિત્વનું ગૌરવવત પાત્ર બન્યું હતું. ગૌરવવત પાત્ર બનવાનું કારણ, તેઓનો પ્રયત્ન પુણ્યોદય હતો. સત્ય છતાં વિવેકના તેઓ પ્રજારી હતા લોકગીરતા નરી પણ પાપભીરૂતાનું અમીર ખમીજ તેઓના સંયમ-જીવનમાં અદ્ભુતિન વહેતું હતું સંતપણાનો આ નિર્દોષ વ્યવહાર ગણાય જે તેઓને સહજ સાધ્ય હતો તેઓના જીવનપ્રવાહમાં જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના સમ્યક્ પાલનના પૌરુષવત રત્નો હતા. આવા પૂજ્ય ગુરૂણીદેવે જામનગરની પુનિત ધરતીને પોતાની ચરણ રજ પાથરીને વધુ પુનિત બનાવી હતી મારા સમસ્ત કુટુંબ પર પણ તેઓનો અનન્ય ઉપકાર છે તેઓના ઉપકારથી કાંઈક અશે ઋણમુક્ત થવા, જો કે ગુરૂવર્યોનું ઋણ ચુકવી શકવાની તાકાત આપણામાં હોતી જ નથી, આ પુસ્તક તેઓની પાવન સ્મૃતિને લેટ ધરૂ છું, અપ્રત્યક્ષ ચરણોને અર્પણ કરૂં છું

જૂબ દીર્ઘકાલિન ધર્મ સામ્રાજ્યના સેવક બનીને, લવ્યજીવોના યોગ-ક્ષેમને કરતા પૂજ્ય ગુરૂદેવ આચાર્ય મહારાજ તથા પૂ ગુરૂણીદેવ જીવેરીબાઈ મહાસતીજી આપણી વચ્ચેથી વિદાય લઇને વિરાટને પામવા વિરાટની વાટે વિહાર કરી ગયા છે તેઓના સાંનિધ્ય વગરના સત-સતી રત્નો યથાયોગ્ય પુરુષાર્થ કરી શાસનનો ધ્વજ ફરકાવી રહ્યા છે. તેમા તેઓની કૃપા પૂરાય અને અનેક લવ્ય જીવો પ્રભુશાસનની નિર્મળ-નિર્લેખ આરાધના કરી જીવનને ધન્ય કરે, એજ અભિલાષા.

દિ અંપકલાલ વીરજીભાઈ મહેતા
ના જયજિનેન્દ્ર.

(૧) —: જિણુ-સંથવં :—

સંપાદક - કુદન એમ. હકાણી
(રાગ-વહે આસુઓંકી ધાર)

તારો તારો તીરથનાથ, દીન બંધુ દીનાનાથ,
મેરે ખ્યારે પારસનાથ-મંગલ સદા વરતાવળે
તારો મહિમા અપાર, તું છે જગજીવન આધાર,
તુમ નામે જય જય કાર, મગલ સદા વરતાવળે.
નીલવર્ણે નવ હાથની કાયા, સર્પ લંછને શોભે જીનરાયા,
વારાણસીમાં આનંદ, રાયા અશ્વસેન કુલચંદ,

માતા વામાદેવી નદ ..મંગલ .. ૧૧૧

નાગ-નાગણીને બળતા બચાવ્યા, ઈન્દ્ર-ઇન્દ્રાણી પદે પહોંચાડ્યા,
ગાજ્યુ કમઠનું ગુમાન, ચલાવ્યુ અહિ સાનું સુકાન,

પ્રભુજી પાર્યા કેવળજ્ઞાન .મગલ... ૧૧૨

જગત ભરમા ભગતો દેવ, સુર-નર કરે તારી સેવ,

પ્રભુ ઉપશમ રસના કદ, છોડ્યા દુનિયાના કદ,

તુમ નામે છે આનંદ ..મગલ ... ૧૧૩

ભૂત-પ્રેત પદ્ધીત, પિશાચ, ડાકણી શાકણી નાવે પાસ,

જપતા પ્રભુજી તારો જાપ, જાથે રોગ શોક સતાપ,

ટાળે ત્રિવિધિના તાપ...મગલ . ૧૧૪

વિઘ્ન-વિઘ્નારણુ પ્રભુજી સાચા, પતિત પાવન પાળે તારી વાચા,

તારી કીર્તિ જગ વિખ્યાત, તું દેવાધિદેવ પ્રખ્યાત,

કરીએ રટણ દિન-રાત મગલ... ૧૧૫

કોઈ કહે તને રામ-રહેમાન, કોઈ માને પીર પયગ બર સમાન,

કોઈ અદ્વા અકબર બણુ, કોઈ કહે વિષ્ણુ ભગવાન,

જેનો માને જિન ભગવાન...મંગળ .. ૧૧૬

અષ્ટ-કર્મોને બાળી નાખ્યા, શીવપુરીના સુખને આખ્યા,

પ્રભુજી બણી પુરાણી પ્રીત, કરજે “ઝવેરી”ની જીત,

તારા ગાથે નિત્ય ગીત—મગળ . ૧૧૭

(૨) સફલ શરણુ .—

(અનહોનીકો હોની કરો)

અણૂમૂલો છે આ ધર્મ જગતમાં, કહે છે જેનાગમ.

આવો બોલો જેન ધર્મ છે, સદા શાશ્વત શરણમ્

નમો . નમો જિનાણં...નમો નમો જિનાણ ૧

અરિહ તા શરણુ અરિને ભગાવે છે,

સિદ્ધાણું શરણું સિદ્ધિ અપાવે છે,

દેવ એવું બતાવે છે (૨)

આચાર્ય ઉપાધ્યાય મુનિ, માર્ગદર્શન કરાવે છે,

પંચપરમેષ્ઠીતું સદાયે, રાખો હૈયે સ્મરણમ્... આવો .. (૧)

શ્રીપાલ સુદર્શનને ધર્મતું શરણું મળ્યું,

અભૂંનમાલી, ચ દનને ધર્મતું તરણું મળ્યું,

ગૌતમતું શુમાન ગળ્યું (૨)

સતી મયલુરેહાતું, શ્રદ્ધાતું સ્મરણું દેખ્યું,

જન્મ મરણને દૂર કરે છે, ઉત્તમ કેવું તરણમ્ . આવો (૨)

જે કોઈ અપનાવે, પાર બેડો થઈ બવે,

દુઃખ ને દર્દ ટાળે, ગર્વ શુમાન ગાળે,

પહોંચે મુક્તિના માળે (૨)

અંધારા લેદીને, અનંત પ્રકાશ ભાળે,

શુર 'અવેરી' કહે આરાધો, ત્રિયોગે ત્રિકરણમ્ . આવો. (૩)

(૧) :- જિણુ-સ થવં :-

સ પાદક - કૃદન એમ. હંકાણી
(રાગ-વહે આસુઓકી ધાર)

તારો તારો તીરથનાથ, દીન બંધુ દીનાનાથ,

મેરે ખ્યારે પારસનાથ-મંગલ સદા વરતાવજે.

તારો મહિમા અપાર, તુ છે જગજીવન આધાર,

તુમ નામે જય જય કાર, મંગલ સદા વરતાવજે.

નીલવર્ણે નવ હાથની કાયા, સર્પ લંછને શોભે જીનરાયા,

વારાણસીમાં આનંદ, રાયા અશ્વસેન કુલચંદ,

માતા વામાદેવી નંદ...મંગલ .. 11૧11

નાગ-નાગણીને બળતા બચાવ્યા, ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણી પદે પહોંચાડ્યા,

ગાંધ્યું કમકંતું શુભાન, ચલ્લાવ્યું અહિ સાનું સુકાન,

પ્રભુજી પામ્યા કેવળજ્ઞાન .મંગલ... 11૨11

જગત ભરમા ભગતો દેવ, સુર-નર કરે તારી સેવ,

પ્રભુ ઉપશમ રસના કંઠ, છોડ્યા હુનિયાના કંઠ,

તુમ નામે છે આનંદ ..મંગલ ... 11૩11

ભૂત-પ્રેત પક્ષીત, પિશાચ, ડાકણી શાકણી નાવે પાસ,

જપતા પ્રભુજી તારો જાપ, જાથે રોગ શોક સતાપ,

ટાળે ત્રિવિધિના તાપ...મંગલ .. 11૪11

વિધ્ન-વિહારણુ પ્રભુજી સાચા, પતિત પાવન પાળે તારી વાચા,

તારી કીર્તિ જગ વિખ્યાત, તું દેવાધિદેવ પ્રખ્યાત,

કરીએ રટણ દિન-રાત મંગલ... 11૫11

કોઈ કહે તને રામ-રહેમાન, કોઈ માને પીર પયગ બર સમાન,

કોઈ અહ્લા અકબર બાણુ, કોઈ કહે વિષ્ણુ લગવાન,

જેનો માને જિન ભગવાન...મંગલ .. 11૬11

અષ્ટ-કર્મેને બાળી નાખ્યા, શીવપુરીના સુખને આખ્યા,

પ્રભુજી બાણી પુરાણી પ્રીત, કરજે “ઝવેરી”ની જીત,

તારા ગાયે નિત્ય ગીત—મંગલ . 11૭11

(૨) સફલ શરણુ :-

(અનહોનીકો હોની કરદે)

અણુમૂલો છે આ ધર્મ જગતમાં, કહે છે જૈનાગમ,
 આવો જોલો જૈન ધર્મ છે, સદા શાશ્વત શરણમ્
 નમો નમો જિનાણ...નમો નમો જિનાણ . ૧

અરિહંતા શરણુ અરિને ભગાવે છે,

સિદ્ધાણુ શરણુ સિદ્ધિ અપાવે છે,

દેવ એવું બતાવે છે (૨)

આચાર્ય ઉપાધ્યાય મુનિ, માર્ગદર્શન કરાવે છે,

પંચપરમેષ્ઠીનુ સદાયે, રાજો હૈયે સ્મરણમ્... આવો. . (૧)

શ્રીપાલ સુદર્શનને ધર્મનુ શરણુ મળ્યું,

અબ્બુનમાલી, ચંદનાને ધર્મનુ તરણુ મળ્યું,

ગૌતમનુ શુભાન ગળ્યું (૨)

સતી મયણુરેહાનું, શ્રદ્ધાનુ સ્મરણુ રળ્યું,

જન્મ મરણને દૂર કરે છે, ઉત્તમ કેવું તરણમ્ . આવો (૨)

જે કોઈ અપનાવે, પાર બેડો થઈ જાવે,

દુઃખ ને દર્દ ટાળે, ગર્વ શુભાન ગાળે,

પહોંચે મુક્તિના માળે (૨)

અંધારા લોહીને, અનત પ્રકાશ બાળે,

શુર 'ઝવેરી' કહે આરાધો, ત્રિયોગે ત્રિકરણમ્ .. આવો. (૩).

ચારિત્ર ચુંદડી

(રાગ-આલસા ભરેલી ઓઢણી રે)

ચારિત્ર રંગે રંગી ચુંદડી રે, શોભે ચુંદડીમા નવા નવા રંગ,
સમતા સોનેરી છેડા ભર્યા રે, જડયા લજ્જા નીલમ-મણી નગ;
ચારિત્ર

કચુકી ભરી ભલા ભાવથી રે, (૨)

ભરી અણીયામાં કીરીયાની કોર,

ક્ષમા દયાએ શોભતારે,

જ્ઞાન દર્શને ચિતર્યા મોર ..ચારિત્ર .(૧)

સત્યના પૂર્યા સાથીયારે (૨)

જોઈ ચુંદડીની અજળ રોશનાઈ,

અદ્ર સૂર્ય સ્થલી રહે રે,

એના ધદ્રાસન ઝાંખા દેખાય . ચારિત્ર (૨)

જોઈ જોઈ એના તેજને રે (૨)

એના મૂલ દેવોથી ન થાય,

મૂલ કરનાર એના માનવી રે

એને પહેરનાર લોકમાં પૂજાય ..ચારિત્ર...(૩)

વેચાતો નથી કોઈ દેશમાં રે (૨)

એ તો શીલવતનો શણગાર,

અદ્વિચારીઓના ઘટમાં ભર્યું રે

એ તો તેજ તેજનો અખાર ..ચારિત્ર..(૪)

“અવેરખાઈ” મહાસતી ગાયે ચુંદડી રે (૨)

એ તો શીલવતને સોહાય,

ગાય શીએ અને સાંભળે રે,

એને ઓઢનાર સુકિતમાં જાય ..ચારિત્ર...(૫)

અનુક્રમણિકા

ક્રમાંક	વિષય	પૃષ્ઠ નં.
૧	શ્રી સામાયિક સૂત્ર-અર્થ વિધિ સહિત...	૧
૨	શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર-અર્થ વિધિ સહિત ..	૧૫
૩	ધર્મ ધ્યાનનો કાઉન્સિલ...	૭૦
૪	શ્રાવકના દશ પચ્ચાભાણ...	૭૪
૫	પંચ પરમેષ્ઠિના ગુણ-અર્થ સહિત...	૭૬
૬	છ કાયના બોલ ..	૮૧
૭	નવતત્ત્વ મોટા (ઢોહરાવાળા)	૮૬
૮	દાદુ ઠંડક...	૧૨૭
૯	ગતાગતના બોલ	૧૫૧
૧૦	કર્મ પ્રકૃતિના બોલ...	૧૫૬
૧૧	ગુણસ્થાન દ્વાર...	૧૬૩
૧૨	ચાર કષાયનો થોકડો .	૧૮૩
૧૩	અઠાણ બોલનો અદ્ય બહુત્વ ..	૧૮૪
૧૪	ચોવીસ જિનાતરા	૧૮૬
૧૫	શ્વાસો શ્વાસનો થોકડો	૧૯૪
૧૬	છ આરાના બોલ .	૧૯૫
૧૭	ત્રેવિસ પદવીના બોલ .	૨૦૦
૧૮	વિરહદ્વાર .	૨૦૩
૧૯	પચીસ બોલનો થોકડો ..	૨૦૫
૨૦	શ્રોતા અધિકાર	૨૧૬
૨૧	પાંત્રીસ બોલ .	૨૨૨
૨૨	ચાર ધ્યાન ..	૨૨૭
૨૩	રૂપી અરૂપીના બોલ...	૨૨૯
૨૪	બત્રીસ અસંખ્યાય ..	૨૩૧
૨૫	પુચ્છીસ્પુષ્ટ અર્થ સહિત (મહાવીર સ્તુતિ) .	૨૩૨
૨૬	દશ વૈકલ્પિકસૂત્ર અધ્યયન ૧-૨-૩ અર્થ સહિત ..	૨૩૬
૨૭	ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર અ ૩-૪	૨૪૫

૨૮ મોટો બાસકીયો...	૨૫૧
૨૯ વ્યવહાર સમક્ષિતાના ૬૭ બોલ...	૨૬૫
૩૦ સિદ્ધ દ્વાર ..	૨૭૦
૩૧ પ્રમાણનય ..	૨૭૫
૩૨ પ્રમાણ બોધનો થોકડો	૨૮૫
૩૩ જંબુદ્વીપ વિચાર...	૨૯૧
૩૪ વાટે વહેતા જીવના બોલ .	૩૦૫
૩૫ સાધુની ચોરાસી ઉપમાનો થોકડો ..	૩૦૬
૩૬ ચૌક સ્વપ્નનો થોકડો	૩૧૪
૩૭ આવતી ચોવીસીના તીર્થકરોના નામ ..	૩૧૬
૩૮ જ્ઞાનનો થોકડો ..	૩૧૮
૩૯ પુણ્ય ખપાવવાનો થોકડો ..	૩૨૧
૪૦ સુખ ઉલ્લસનનો થોકડો. .	૩૨૨
૪૧ લક્ષ્મીમર સ્તોત્ર-અર્થ સંહિત	૩૨૩
૪૨ ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર-અર્થ સંહિત...	૩૩૬
૪૩ કલ્યાણ મંદિર સ્તોત્ર (મૂળ સંસ્કૃત) ..	૩૪૪
૪૪ રત્નાકર પચીસી (શુજરાતી કાવ્ય) ..	૩૫૧
૪૫ પદ્મમહેવી તથા શનિશ્વરના છંદ...	૩૫૫
૪૬ વૈરાગ્ય વીણી તથા શિવજીનું જોડાણીયું...	૩૬૦
૪૭ ચિત્તસુનિ (બ્રહ્મહત્તસંવાદ)...	૩૬૫
૪૮ પરમાત્મ છત્રીસી, સામાયિક છત્રીસી	૩૭૧
૪૯ આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર...	૩૮૨
૫૦ શુભસ્થાન ક્રમ આરોહણ...	૩૮૩
૫૧ મોટી સાધુવંદણા. .	૩૮૭
૫૨ જીવરાશી...	૪૦૬
૫૩ ચંદ્રશુભ રાજાના સોળ સ્વપ્ન....	૪૧૧
૫૪ કાવ્ય સંગ્રહ .	૪૧૬

—પરમેષ્ટિ-પ્રાર્થના—

(તેરે હોઠો કે દો ફૂલ)

મારા જીવન શણગાર પરમેષ્ટિ,

ભવ સાગર તારણહાર પરમેષ્ટિ,

શાસન નાયક કરે છે ગુણ પુષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ.

હૃદય વીણાના સુર પરમેષ્ટિ,

મારા આતમના નુર પરમેષ્ટિ,

નિત્ય સ્મરણથી જીવ બને તુષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ.

વિરતિનુ વજ્ર અવધારી, ઘન ઘાતીની ઘટા વિહારી,

આત્મ ઉપવનને શણગારી, બાર ગુણોથી શોભે અલંકારી,

ચારતીથં સ્થાપી, સ્વ, જીવન આપી,

અરિહંત સર્જે છે સત્ સૃષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ...મારા .. (૧)

અસંખ્યાત પ્રદેશ અજવાળી, નિરંજનોની નગરી નિહાળી,

સાદિ અનંત પ્રગટે દિવાળી, સમય સમય વર્તે છે ખુશાલી,

ચોક્કો ચૈતન્ય ગોટો, ઉપમાએ નહીં ભેટો,

અનંત સિંહો કરે છે અદ્વિત ગુણ ગોષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ-મારા (૨)

છત્રીસ ગુણોથી સયમ મહિર ચમકે, પચાચારના ઘટારવ રણકે,

આચાર સહિતા ધ્વજ ફરકે, રત્નત્રયની રાશની ઝળકે,

એના આચાર્ય ભગવાન, પૂરો મારા અરમાન,

સત્ક્રિયાએ થાયે આત્મતુષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ...મારા (૩)

ઉપાધ્યાય આંજે જ્ઞાન અજન, સૂત્રાર્ય ભણાવી કરે રંજન,

નક્કી નિશાન જેનું નિરંજન, સ્વાધ્યાયથી કરે કર્મ ભજન,

“સોડહ” શોધનું જ્ઞાન, આપો વરહ વરદાન,

પચીસ ગુણોએ ખૂલે “દિવ્ય” દૃષ્ટિ-પચપરમેષ્ટિ મારા (૪)

મહાવ્રતધારી સુનિરાજ, સજે યતિધર્મોના સાજ,

સાચા શાસનના શીરતાજ, “સમય” “પ્રભાતે” ગુણ ગાઉ આજ, .

સત્યાવીસ ગુણોની મૂર્તિ, ભેટાં પ્રગટે છે સ્ફૂર્તિ,

“ઝવેરી” કૃપાએ વરસે અમી વૃષ્ટિ ..પચપરમેષ્ટિ મારા (૫)

સ પાદક :- કે હન એમ હકાણી

શ્રી સામાયિક વ્રત.

(૧) નવકાર.

નમો-નમસ્કાર હોલો અરિહતાણું-કર્મરૂપ વેરીના હંસુનાર
એવા અરિહંતને, જેણે ચાર ઘનઘાતી કર્મ-જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય,
મોહનીય અને અંતરાય, કય કયાં તથા જેનાથી કાર્ધન્હસ્ય (છાતુ) નથી
અને જે ચોત્રીસ અતિશયે તથા પાત્રીસ પ્રકારની વાણીએ તથા બાર
શુણે કરી બિરાજમાન છે નમો-નમસ્કાર હોલો સિદ્ધાણું-સકલ કાર્ય
સાધ્યાં જેણે તે મિદ્ધ ભગવંતને, જે આડ કર્મ ખપાવી મિદ્ધના સુખને
પામ્યા તથા એકત્રીસ શુણે કરી સહિત છે નમો-નમસ્કાર હોલો
આચરિયાણું-આચાર્યજીને, જે શુદ્ધ રીતે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ
અને વીર્ય એ પાચ આચાર પોતે પાળે અને ખીજને પળાવે, તથા
છત્રીશ શુણે કરી સહિત છે. નમો-નમસ્કાર હોલો ઉચ્ચજ્ઞાયાણું-
ઉપાધ્યાયજીને, જે શુદ્ધ સૂત્રાર્થ લખે, ભણાવે તથા પચીસ શુણે કરી
સહિત છે નમો-નમસ્કાર હોલો લોચે-લોકને વિષે સંવસાહુણું-
સર્વ સાધુને, જે જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર અને તપના સાધનથી આત્માની
સિદ્ધિને સાધનાર તથા સત્તાવીશ શુણે કરી સહિત છે

(૨) તિર્કખુતો અથવા વંદના

તિર્કખુતો-ત્રણવાર આચાહિણું-એ હાથ જોડીને જમણા કાનથી
હાથા કાન સુધી, પચાહિણું-પ્રતક્ષિણા કરીને વદામિ-વાહું છું એટલે
પગે હાથું છું (પાઠાતરે શુણ્યામ કરૂ છું) નમ સામિ-નમસ્કાર
કરૂં છું (પાચ અગ નમાવીને) સક્કારૈમિ-સત્કાર દઉં છું.
સન્માણૈમિ-સન્માન દઉં છું કલ્લાણું-કલ્યાણકારી છે. મ ગદ્ગ-
મંગલકારી છે દેવય-ધર્મદેવ સમાન છે ચેઈય-છકાય જીવને
સુખદાયક, જ્ઞાનશુભ્રસ પન્ન છે પજ્જુવાસામિ-સેવા કરૂં છું (મન-
વચન કાયાએ).

(૩) ઇરિયાવહી.

ઇવછામિ-ઈચ્છું છું પહિક્કમિઉ-પાપ કર્મથી નિવર્તવાને.
ઇરિયા-(સ્તામા)પંથને વિષે વહિયાએ-ચાલતી વખત. વિરાહણાએ-

હુખ દીધુ હોય ગમણુગમણુ-આવતાં, જતાં પાણુ-પ્રાણીજીવને.
 ક્રમણુ-કચર્યા હોય બીય-બીજ ક્રમણુ-કચર્યા હોય હરિય-
 લીલોતરી (વનસ્પતિ) ક્રમણુ-કચરી હોય ઓસા-ઝાકળ, ઠાર
 ઉત્તિંગ-કીડીયારાં પાણુગ-લીલ-કુલ (પચવર્ણ) દગ-ઝાકળ, ઠાર
 મટ્ટી-કાચી માટી મક્કડા-કરોળીઆનાં પડ સતાણુ-કરોળીઆની
 જાળ સંક્રમણુ-એ સર્વને કચર્યા હોય જે મે જીવા-મે' કોઈ
 જીવને, વિરાહિયા-હુખ દીધુ હોય, વિરાધના કરી હોય એગે દિયા-
 એક ઇદ્રિય, શરીરવાળા (પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિના)
 જીવ બેઈદિયા-બે ઇદ્રિય, શરીર અને જીલવાળાં (કીડા, વાળા, પોરા
 અને કરમીયાં વગેરે) તેઈદિયા-ત્રણ ઇદ્રિય, શરીર. જીલ, નાકવાળા
 (કીડી, મ'કોડી, જૂ, માકડ, ધનેડા વગેરે) ચક્રિ દિયા-ચાર ઇદ્રિય-
 શરીર, જીલ, નાક ને આંખવાળાં (પતંગીયા, માખી, કુત્તાં, તીડ,
 ભમરા, વીંછી વગેરે) પંચિંદિયા-પાંચ ઇદ્રિય-શરીર, જીલ, નાક,
 આંખ ને કાનવાળાં (મનુષ્ય, પશુ, પંખી વગેરે) અભિહયા-સામા
 આવતા હવયા હોય વત્તિયા-વાટલા વાળ્યા હોય ધૂળે કરી ઢાંકયા
 હોય લેસિયા-મસળ્યા હોય સંઘાઈયા-એક બીજા સાથે અથડાવ્યા
 હોય સઘટ્ટિયા-થોડો સ્પર્શ કરી હુખ દીધુ હોય પરિયાવિયા-
 સર્વ પ્રકારે પીડા ઉપજાવી હોય કિલામિયા-કિલામના ઉપજાવી હોય
 ઉદ્ધવિયા-ફાળ પાડી હોય ઠાણુઓ-કોઈએક ઠેકાણેથી ઠાણુ-બીજે
 ઠેકાણે સઠામિયા-મૂકયા હોય જીવિયાઓ-જીવિત થકી.
 વવરોવિયા-નાશ કીધો હોય. તસ્સ-તેનું, મિચ્છા મિ હુક્કે-ફળ
 અને નિષ્ફળ થાઓ.

(૪) તસ્સઉત્તરી

તસ્સ-તેને ઉત્તરી-વિશેષ શુદ્ધ કરણેણુ-કરવા સારૂ. પાય-
 િચ્છત્ત-લાગેલા પાપનું છેદન કરણેણુ-કરવા સારૂ વિસોહી-વધારે
 નિર્મળ કરણેણુ-કરવા સારૂ વિસદલી-ત્રણ શબ્દ રહિત(કપટ, નિયાણુ
 -અને મિથ્યાત્વ) કરણેણુ-કરવા સારૂ પાવાણુ-પાપ કર્મમાણુ-કર્મ
 નિગ્ધાયણુ-ટાળવાને, ઠાઓ-અર્થે ઠામિ-સ્થિર રહીને કરૂ છું કાઉ-

રક્તગ્નિ-કાયાને હલાવવી નહિ તે. અન્નત્થ-તેમાં આગળ કદા મુજબ કાયા હલે તેની છટ રાખું છું. ઉત્તરમિએણું-ઉંચો થાસ લેવાથી નિરુત્તર-મિએણું-નીચો થાસ મૂકવાથી, ખાસિએણું-ઉધરસ આવવાથી, છીએણું-છીંકથી જ લાધએણું-ખગાસું આવવાથી ઉડુએણું-ઓડકાર આવવાથી, વાયનિસગેણું-વાયુ સરવાથી, ભમલીએ-કેર તથા ચકરી આવવાથી પિત્ત-પિત્તના પ્રકોપથી, મુચ્છાએ-મૂર્છા આવવાથી, મુહુમેહિં-સૂક્ષ્મ (થાડુંક) અંગ-શરીર સંચાલેહિં-હલવાથી મુહુમેહિં-થોડોક-ખેલ-ખળખો આવવાથી. સંચાલેહિં-હલવાથી મુહુમેહિં-થોડોક દિટ્ઠિ-નનર (દષ્ટિ) સંચાલેહિં-હલવાથી. એવમાઈએહિં-એ આદિ ખીલ મનમાં ચિંતવ્યા હોય તે આગારેહિં-આગાર એટલે મોકળથી અભગ્ગો-ભાંગે નહિં અવિરાહઓ-હાનિ પહોંચે નહિ હુંજળ-હોળો, મે-મારો કાઉત્તસગ્ગો-કાઉત્તસગ્ગ એટલે કાયાતું અણ હલાવવું જાવ-જયાં સુધી અરિહંતાણું-અરિહંતને ભગવંતાણું-સિદ્ધ ભગવંતને, નસુકારેણું-નમસ્કાર કરીને ન પારેમિ-ધ્યાન મૂકું નહિં (પાર નહિં) તાવ-ત્યાં સુધી કાયા-કાયાને. કાણેણું-એક સ્થાને સ્થિર રાખીને. મોણેણું-અખોલ રહીને ઝાણેણું-ધ્યાને કરીને અપ્યાણું-આત્માને, વોસિરામિ-તણું હું

આ ઠેકાણે (“ઈશ્ચામિ પડિમ્મિઈ” થી તે “જીવિયાઓ વવરોવિયા તત્તસ મિશ્ચામિ હુક્કં ” સુધી તથા એક નવકાર પાઠ મનમાં ખોલીને કાઉત્તસગ્ગ કરવો અને નમો અરિહંતાણુ શબ્દ ખોલી પારવો)

(૫) લોગસ્સ.

લોગસ્સ-લોકમાં, ઉત્તએયગરે-ઉલ્લેખના કરનાર. ધરમ-ધર્મ. તિત્થયરે-તીર્થના સ્થાપનાર, જિણે-જિન, રાગ-રૂપના જીવનાર. અરિહંતે-અરિહંત દેવની કિત્તઈસ્સ-નામ લઈને સ્તુતિ-કીર્તિ કરું છું. ચહિવીસ પિ-ચોવીસે તીર્થ કરે તથા બીજા કેવલી-કેવળજ્ઞાની-

× સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એ ચાર તીર્થ.

ઓની ઉસલ-પહેલા ઋષલદેવ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા પછી માતાએ સ્વપ્નામા વૃષલ દ્વીઠો તેથી એ નામ આપ્યું મળિયં ચ-અને બીજા અભિતનાથ સ્વામી સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા પછી માતા પાસે રમતાં જતા તેથી એ નામ આપ્યું વ દે-વાંદું છું. સંભવ-ત્રીજા સભવનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા પછી દુષ્કાળ ટળીને સુકાળ થયો, ધાન્યના સભવ થયા, તેથી એ નામ આપ્યું મલિનંદણુ ચ-અને ચોથા અભિનંદન સ્વામી સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી ઇન્દ્રે જયકાર કર્યો તેથી એ નામ આપ્યું સુમર્ધ-પાંચમા સુમતિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમા આવ્યા પછી માતાને ભદ્રી મતિ ઉપજી તેથી એ નામ આપ્યું ચ-પદ્મમ-પદ્મ-છઠ્ઠા પદ્મપ્રભ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને પદ્મ-કમળની શય્યામા સૂવાની ઇચ્છા થઈ તેથી તે નામ આપ્યું, સુપાસ-સાતમા સુપાર્શ્વનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાના પાસા ખર-સટ હતાં તે સુવાળા થયા તેથી એ નામ આપ્યું જિણુ-રાગદ્વેષના જીતનાર ચ-વળી ચ દ્રપદ-આઠમા ચ દ્રપદ સ્વામી સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને ચ દ્રમાની રસુજ થઈ તથા ચ દ્ર સરખી શરીરની પ્રભા થઈ તેથી તે નામ આપ્યું વ દે-વાંદું છું સુવિહિં-નવમા સુવિધિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી નગરમાંથી અવિધિ ટાળીને સુવિધિ કરી તેથી તે નામ આપ્યું, ચ-પુરુષદંત-તથા બીજું નામ પુષ્પદંત સ્વામી, સ્વામીના દાંત કુલ સરખા હતા તેથી તે નામ આપ્યું સીયલ-દશમા શીતળનાથ સ્વામી, તેમના પિતાને જવર થયેલો પછી સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા ત્યારે સ્વામીની માતાનો હાથ ફરસ્યાથી પિતાની કાયા શિતળ થઈ તેથી તે નામ આપ્યું. સિજજ-સ-અગ્યારમા શ્રી ત્રેયાંસનાથ સ્વામી, શીતળ પોઠવાની શય્યામાં અદૃષ્ટ દેવ રહેતો, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતા સૂતાં તે પછી તે દેવતા નાઠો તેથી તે નામ આપ્યું વાસુપુજ-બારમા વાસુપૂજ્ય સ્વામી, માતાની સૂવાની શય્યામાં દેવતા રહી કોઈને સૂવા દેતો નહિ. પણ સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી દેવતા તેમાંથી નાસી, ઉલટી માતાની

પૂજા કીધી તેથી કરી એ નામ ફીધુ સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી ધંદ્રે માતાની પૂજા કીધી તથા કુળેરે ઘરમા ધનની વૃદ્ધિ કરી. ચ-વળી વિમળ-તેરમા વિમળનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાની પુઠ વાંકી હતી તે પાસરી થઈ તેથી તે નામ આપ્યું મણુત - ચઉદમા અનંતનાથ સ્વામી સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી અનંત રત્નોની રાશિ સ્વપ્નમા દીઠી, તેથી તે નામ આપ્યું ચ જિણુ-ગગ-દ્વેષના જીતનાર. ધરમ - પદ્મમા ધર્મનાથ સ્વામી. સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતા ધર્મને પામી, સ્તિ-સોળમા શાંતિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી મગ્ગીનો રોગ મટ્યો ને શાંતિ થઈ, તેથી તે નામ આપ્યું. ચ-વળી. વ હામિ-વાહુ છું કુંથુ-સત્તરમા કુંથુનામ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી શત્રુ કથવા સરખા થયા તેથી તે નામ આપ્યું. અર-અઠારમા અરનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાએ રત્નમય આરો દીઠો તેથી તે નામ આપ્યું ચ-વળી, મહિલ - એગણીશમા મહિલાનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતાને કુલની શય્યાનો ઠોહડ ઉપયોગ તે દેવતાએ પૂરો પાડ્યો તેથી તે નામ આપ્યું વ હે-વાહુ છું મુણિસુવચ-વીશમા મુનિસુવ્રત સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી વેરી નમી ગયા તેથી તથા માતાએ મુનિના જેવાં વ્રત પાળ્યાં તેથી તે નામ આપ્યું નમિ જિણુ-એક-વીશમા નમિનાથ સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી વેરી નમી પડ્યા તેણે કરી તે નામ આપ્યું ચ-વળી વ હામિ-વાહુ છું. રિઠ્ઠનેમિ-આવીશમા અરિઠ્ઠનેમિ સ્વામી (નેમનાથ), માતાએ સ્વપ્નમા અરિષ્ટ (શ્યામ) રત્નમય (નેમી) ચક્રધારા દીઠી તેથી તે નામ આપ્યું. પાસ-ત્રેવીશમા પાર્શ્વનાથ સ્વામી, પિતાની શય્યા નીચે સર્પ આંટા દેતો હતો ને તેનો હાથ હેઠે હતો તે માતાએ ગર્ભના પ્રસાવથી જોઈ લઈ ઉપર મુક્યો અને વિઘ્ન ગયું તેથી તે નામ આપ્યું તાહ-તેમજ. વર્જમાણુ-ચોવીશમા વર્ધમાન સ્વામી, સ્વામી ગર્ભમાં આવ્યા પછી ધન, ધાન્ય વગેરેના ખૂબ વધારા થયા તેથી તે નામ આપ્યું ચ-વળી એવં મએ-એ પ્રકારે મેં, અભિથુઆ-નામે કરી સંસ્તવ્યા, તે ચોવીશ

તીર્થંકર કેવા છે ? વિહુય-ટાળ્યા છે રય-કર્મરૂપી રજ, મહા-ખાંધેલ
 કર્મરૂપી મેલ પહીણુ-ખપાવ્યાં છે. જરમરણા-જરા ને મરણ ચઉ-
 વિસં પિ-ચોવીશે એકઠા. જાણવરા-જિનવર તિતથયરા-તીર્થંકરો
 મે-મુજને પસીયંતુ-પ્રસન્ન થાઓ કિત્તિય-કીર્તિ કરાયેલા વ દિય-
 નમસ્કાર કરાએલા. મહિયા-શુભ ધ્યાનયોગે કરી પૂજા કરાએલા, જે
 એ-જે કદા તે લોગરસ-લોકમાં ઉત્તમા-ઉત્તમ, સિદ્ધા-સિદ્ધ પદ
 પામ્યા. આરૂગ-સર્વ રોગ રહિત, બોહિલાભ-સમકિતરૂપ બાધની
 પ્રાપ્તિ. સમાહિ-સમાધિ વર-પ્રધાન-મુત્તમ-સર્વોત્તમ દિંતુ-દિઓ.
 ચ દેસુ-ચંદ્રમાથી અધિક, નિમ્મલયરા-નિર્મળ છે, આઈચ્છેસુ-
 સૂરજ થકી. અહિયં-અધિક. પયાસયરા-પ્રકાશના કરનાર છે. સાગર-
 સમુદ્ર. વર-મહોટો. (સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર) ગભીરા-ગંભીર એટલે
 મહોટા સમુદ્રથી પણ વધારે ગભીર છે. સિદ્ધા-એવા હે સિદ્ધ ભગવાન
 સિદ્ધિ-મુક્તિ પદ, મમ-મને. હિસતુ-હીઓ.

સાધુ અથવા શ્રી સીમધર સ્વામીની આજ્ઞા માર્ગી

(૬) સામાયિક આદરવાનો વિધિ.

દ્રવ્યથકી-કાયાએ કરી, સાવજ્જનેગનાં-પાપના વ્યાપાર
 કરવાના પચ્ચક્ખાણુ-ખંધી ક્ષેત્રથકી-જમીનથી, આખા લોક
 પ્રમાણે-ખધા જગતમા, કાળથકી-કેટલો વખત ? બે ઘડી સુધી,
 ઉપરાંત ન પારૂં ત્યાં સુધી-બે ઘડી ઉપરાંત જેટલું રહેવું હોય
 તેટલું ભાવથકી-મનની ધારણાથી છકોટીએ-છ પ્રકારે તે-બે કરણ
 ને ત્રણ જોગથી પચ્ચક્ખાણુ-ખંધી કરેમિ-કરૂં છું. ભ તે-હે
 પૂજ્ય, સામાઈય -સમતારૂપી સામાયિક. સાવજ્જ-પાપના કામની
 જોગ-મન વચન કાયાના જોગે પચ્ચક્ખામિ-ખંધી કરૂં છું. જાવ-
 જ્યાં સુધી નિયમ પજ્જુત્રાસામિ-ખંધીની મર્યાદા કરી છે ત્યાં
 સુધી સેવા કરૂં છું દુવિહં-બે કરણે તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે, ન કરેમિ-
 કરૂં નહિ, ન કરેવેમિ-કરાવું નહિ (એ બે કરણ) મણુસા-મનની
 કલ્પનાએ કરી. વયસા-વચનથી. કાયસા-કાયા પ્રવર્તાવવી (એ ત્રણ

ભેગ) તરસ-તે સર્વને, ભંતે-હે પૂજ્ય ! પડિક્કમામિ-નિવર્તુ' છું.
નિંદામિ-નિંદુ' છું આત્માની સાથે ગરિહામિ-ગરહુ છું શુરની માથે
અપાણુ'-અશુભ ભેગમા જતાં આત્માને, વોમિરામિ-તળુ છું.

(૭) નમોત્યુણુ નો પાઠ.

નમોત્યુણુ -નમસ્કાર હો. અરિહ તાણુ -અરિહંત દેવને, ભગ-
વ તાણુ -ભગવંતને, આઈગરાણુ -ધર્મની આદિના કરનારને તિત્થય-
રાણુ -તીર્થના સ્થાપનાર એટલે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા એ ચાર
જાના તીર્થના સ્થાપનારને સય સ યુક્કાણુ -પોતની મેળે યુક્કા છે
તેને પુરિસુત્તમાણુ -પુરુષમાહે ઉત્તમ પુરિસસીહાણુ -પુરુષમાહે
સિંહ સમાન પુરિસ-વર-પુ હરીયાણુ -પુરુષમાહે ઉત્તમ પુંડરિક કમળ
સમાન પુરિસ-પુરુષમાહે-વર-પ્રધાન ગંધહર્ત્યાણુ -ગંધહસ્તી સમાન
છે જેમ ગંધ હસ્તીને બેઠેને ખીજ હાથીઓ નાસી જાય તેમ તીર્થ કરને
બેઠેને બધા મિથ્યાત્વી પાખંડીઓનો મહ ગળી જાય લોગુત્તમાણુ -લોક-
માહે ઉત્તમ છે લોગનાહાણુ -લોકના નાથ છે લોગાહ્યાણુ -લોકના
હિતકારી. લોગપદ્ધ્યાણુ -લોકને વિષે દીપક સમાન છે લોગપદ્ધ્યાણુ-
ગરાણુ -લોકમાહે ઉદ્ધોત કરનાર. અભયદયાણુ -અભય દાનના દેનાર.
અર્કપુદ્યાણુ -જ્ઞાનરૂપ અક્ષુના દેનાર. મગ્ગદયાણુ -મોક્ષ માર્ગના
દેનાર સરણુદયાણુ -શરણુના દેનાર. જીવદયાણુ -સંજમરૂપ જીવતરના
દેનાર મોહિદયાણુ -સમકિતરૂપ મોહના દેનાર ધરમદયાણુ -ધર્મના
દેનાર ધરમદેસિયાણુ -ધર્મ ઉપદેશના દેનાર ધરમનાયગાણુ -
ધર્મના નાયક ધરમસારહીણુ -ધર્મરૂપ રથના સારથિ ધરમ-
ધર્મને વિષે, વર-પ્રધાન ચાહિર ત-ચાર ગતિને અંત કરવા માટે
અક્કવટ્ટીણુ -અકેવર્તી સમાન છે. દીવો-સંસાર સસુદ્રમાં ખૂડતાં
જીવને એટ સમાન તાણુ -દુખના નિવારણુ કરનાર સરણુ-આધાર.
ગઈ-ચાર ગતિમા પઈટ્ટાણુ -પડતા જીવને અપડિહય-નથી હણાણુ
એણુ વર-પ્રધાન (કેવળ) નાણુ-જ્ઞાન દંસણુ-દર્શન એટલે દેખણુ-
ધરાણુ-ધરનાર વિચદ-ગથુ છે. છવિમાણુ-છવિસ્થપણુ, જિણાણુ-
જીભ છે રાગદ્વેષને બાવયાણુ-ખીજાને જીતાવ્યા છે રાગ-દ્વેષ.

તીર્થ'કર કેવા છે ? વિહુય-ટાળ્યા છે રય-કર્મરૂપી રજ, મહા-ખાધેલ
 કર્મરૂપી મેલ પહીણુ-ખપાવ્યાં છે. જરમરણા-જગ ને મગ્ધ ચઉ-
 વિસ પિ-ચોવીશે એકઠા. જિણુવરા-જિનવગ તિથયરા-તીર્થ'કરે
 મે-મુજને પસીયંતુ-પ્રસન્ન થાઓ કિત્તિય-કીર્તિ કરાયેલા વ દિય-
 નમસ્કાર કરાએલા. મહિયા-શુભ ધ્યાનયોગે કરી પૂજા કરાએલા, જે
 એ-જે કદ્યા તે લોગરસ-લોકમા ઉત્તમા-ઉત્તમ, સિદ્ધા-સિદ્ધ પદ
 પામ્યા. આરૂગ-સર્વ રોગ રહિત, ખોહિલાલ-સમક્રિતરૂપ ખાધની
 પ્રાપ્તિ. સમાહિ-સમાધિ વર-પ્રધાન-શુભ-સર્વોત્તમ દિતુ-દિઓ
 ચ દેસુ-ચંદ્રમાથી અધિક, નિમ્મલયરા-નિર્મળ છે, આદિચેસુ-
 સૂરજ થકી અહિયં-અધિક. પથાસયરા-પ્રકાશના કનાર છે. સાગર-
 સમુદ્ર. વર-મહોટો. (સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર) ગભીરા-ગંભીર એટલે
 મહોટા સમુદ્રથી પણ વધારે ગભીર છે. સિદ્ધા-એવા હે સિદ્ધ ભગવાન
 સિદ્ધિ-મુક્તિ પદ, મમ-મને. દિસ તુ-દિઓ.

સાધુ અથવા શ્રી સીમધર સ્વામીની આજ્ઞા માર્ગી

(૬) સામાયિક આદરવાનો વિધિ.

દ્રવ્યથકી-કાયાએ કરી, સાવજજનેગનાં-પાપના વ્યાપાર
 કરવાનાં પચ્ચક્ખાણુ-ખંધી ક્ષેત્રથકી-જમીનથી, આખા લોક
 પ્રમાણુ-ખધા જગતમા, કાળથકી-કેટલો વખત ? બે ઘડી સુધી,
 ઉપરાંત ન પાડે ત્યાં સુધી-બે ઘડી ઉપરાંત જેટલું રહેવું હોય
 તેટલું ભાવથકી-મનની ધારણાથી છકોટીએ-છ પ્રકારે તે-બે કરણ
 ને ત્રણ ભેગથી પચ્ચક્ખાણુ-ખંધી કરેમિ-કરૂં છુ ભ તે-હે
 પૂજ્ય, સામાયિક-સમતારૂપી સામાયિક. સાવજજ-પાપના કામની
 ભેગ-મન વચન કાયાના ભેગે પચ્ચક્ખાણુ-ખંધી કરૂં છુ. જાવ-
 જ્યાં સુધી નિયમ પળજીત્રાસામિ-ખંધીની મર્યાદા કરી છે ત્યા
 સુધી સેવા કરૂં છુ દુવિહ-બે કરણે તિવિહેણુ-ત્રણ ભેગે, ન કરેમિ-
 કરૂં નહિ, ન કારેવેમિ-કરાવું નહિ (એ બે કરણ) મણુસા-મનની
 કદપાણુ કરી વચસા-વચનથી. કામસા-કાયા પ્રવર્તાવવી (એ ત્રણ

ભેગ) તરસ-તે સર્વને, ભાંતે-હે પૂજ્ય ! પઠિક્ષમામિ-નિવર્તું છું-
નિંદામિ-નિંદું છું આત્માની સાથે ગરિહામિ-ગરહુ છું શુરુની સાથે.
અરપાણું-અશુભ ભેગમા જતાં આત્માને, ઘોસિરામિ-તણુ છું
(૭) નમોત્યુણુ નો પાઠ.

નમોત્યુણુ -નમસ્કાર હો અરિહ તાણું-અરિહંત દેવને, ભગ-
વ તાણું-ભગવંતને, આઈગરાણું-ધર્મની આદિના કરનારને તિત્થય-
રાણું-તીર્થના સ્થાપનાર એટલે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા એ ચાર
જાતના તીર્થના સ્થાપનારને સય સ યુક્તિાણું-પોત ની મેળે યુગ્યા છે
તેને પુરિસુત્તમાણું-પુરુષમાહે ઉત્તમ પુરિસસીહાણું-પુરુષમાહે
સિંહ સમાન પુરિસ-વર-પુ હરીયાણું-પુરુષમાહે ઉત્તમ પુંડરિક કમળ
સમાન પુરિસ-પુરુષમાહે-વર-પ્રધાન ગ ધંહત્થીણું-ગંધહસ્તી સમાન
છે જેમ ગંધ હસ્તીને ભેંધને ખીજા હાથીઓ નાસી જાય તેમ તીર્થ કરને
ભેંધને બધા મિથ્યાત્વી પાખંડીઓનો મત ગળી જાય લોગુત્તમાણું-લોક-
માહે ઉત્તમ છે લોગનાહાણું-લોકના નાય છે લોગહિયાણું-લોકના
હિતકારી લોગપદવાણું-લોકને વિષે દીપક સમાન છે લોગપન્નભેમ-
ગરાણું-લોકમાહે ઉદ્યોત કરનાર. અભયહયાણું-અભય દાનના દેનાર.
ચક્ષુહયાણું-જ્ઞાનરૂપ ચક્ષુના દેનાર. મગ્ગહયાણું-મોક્ષ માર્ગના
દેનાર સરણુહયાણું-શરણુના દેનાર. જીવહયાણું-સંજમરૂપ જીવતરના
દેનાર ખોહિહયાણું-સમકિતરૂપ ખોધના દેનાર ધરમહયાણું-ધર્મના
દેનાર ધરમદેસિયાણું-ધર્મ ઉપદેશના દેનાર ધરમનાયગાણું-
ધર્મના નાયક ધરમસારહીણું-ધર્મરૂપ રથના સારથિ ધરમ-
ધર્મને વિષે, વર-પ્રધાન ચાહિર ત-ચાર ગતિનો અત કરવા માટે
ચક્કવટીણું-ચક્રવર્તી સમાન છે દીવો-સસાર સસુદ્રમાં ખૂડતાં
જીવને ખેટ સમાન તાણું-કુખના નિવારણુ કરનાર સરણુ-આધાર.
ગઈ-ચાર ગતિમા પઈટ્ટાણું-પડતા જીવને અરપડિહમ-નથી હંણાણું
એણુ વર-પ્રધાન (કેવળ) નાણું-જ્ઞાન દંસણું-દર્શન એટલે દેખણું
ધરાણું-ધરનાર વિદ્યદ-ગયું છે. છઉમાણું-છન્નસ્થપણ, જિણાણું-
જીવ છે રાગદ્વેષને જાવયાણું-ખીજાને જીતાવ્યા છે રાગ-દ્વેષ.

તિન્નાણુ-તયાં છે સંસારરૂપી સમુદ્ર તારયાણુ-ળીજને તારે છે સંસાર સમુદ્રથી. બુદ્ધાણુ-પોતે સમજ્યા તત્ત્વજ્ઞાનને. યોહિયાણુ-ળીજને તત્ત્વજ્ઞાન સમજાવનાર સુત્તાણુ-પોતે સુકાણા બહારના તથા અંતરના કર્મ બંધનથી મોયગાણુ-ળીજને એથી સુકાવનાર, સંવન્નુણુ-સર્વ જ્ઞાની છે. સત્ત્વદરિસિણુ-મર્વ પદાર્થના દેખનાર સિવ-ઉપદ્રવ રહિત મયદ્-અચળ, મર્ય-રોગ રહિત, મણુત-મરણુ રહિત, મરુખય-ક્ષયગહિત, મન્વાબાહ-બાધા-પીડા રહિત, મપુણુરાવિત્તિ-નથી ફરીથી અવતગ્વુ' જેને સિદ્ધિગર્ભ-એહવી સિદ્ધની ગતિ-નામધેય-એવુ' અમર નામ ઠાણુ-એવુ' સ્થાનક સ પત્તાણુ'-પામ્યા છે નમોજિણુણુ-નમસ્કાર હોજો એવા તીર્થ-કરોને નિયમયાણુ'-સાત ભયના છતનારને

(પહેલુ નમોત્યુણુ શ્રી સિદ્ધ ભગવંતને કહેવું ળીજુ શ્રી અરિહંત દેવને કહેવું તેમાં ઠાણુસંપત્તાણુ'ને બહલે ઠાણુસંપાવિઉ કામાણુ' કહેવું, ને પછીના બોલ કહેવા નહિ)

ત્રીજુ' નમોત્યુણુ-વર્તમાનકાળના સ્વધર્માચાર્ય-સ્વધર્મોપદેશકોને કરવાનું છે તેનો પાઠ .

નમોત્યુણુ , મમધર્મ આચરિયસ્સ, મમધર્મોવદેસિયસ્સ, બાવ સંપાવિઉ કામસ્સ, નમો આચરિયસ્સ.

સામાયિક પારવાને વિધિ

(પહેલા પાઠથી લોગસ્સ મુધીની ક્રિયા સામાયિક આદરવાની રીતે કરીને છઠ્ઠા પાઠને ઠેકાણે નીચે મુજબ કહેવું)

દ્રવ્યથકી સાવજજ ભોગનાં પચ્ચક્ખાણુ કર્યાં હતાં તે પૂરાં થયાં તે પાડું છુ , ક્ષેત્રથકી આખા લોક પ્રમાણુ, કાળથકી એધડી ઉપરાંત ન પાડું ત્યાં મુધી, ભાવથકી છ કોટીએ પચ્ચક્ખાણુ કર્યાં હતાં તે પૂરાં થયાં તે પાડું છુ . (૧) એહવા નવમા સામાયિક વ્રતના-ઉપરની વિધિ મુજબ આદરેલા સામાયિક-વ્રતને વિષે પચ્ચઅકારો-પાચ અતિચાર. બાણિયવ્વા-બાણુવા ન

સમાયરિયન્વા-આચરવા નહિ. તં જહા-તે આ પ્રમાણે તે આ-
લોહ-તે કહી દેખાડું છું મણુદુરપણિહાણે-મન માકું પ્રવર્તાવ્યું
હોય -વચદુરપણિહાણે-વચન માકું પ્રવર્તાવ્યું હોય, કાયદુરપણિ-
હાણે-કાયા માઠી પ્રવર્તાવી હોય, સામાઈયરસસઈ-સમતારૂપ સામા-
યિક અકરણુઆએ-ખરાખર કીધું કે નહિ તેના ખરાખર ખખર ન રહ્યા
હોય, સામાઈયરસ-સામાયિક, અણુવક્રિયરસ કરણુઆએ-પૂરું
થયા વિના પાચું હોય તરસ-તેનું, મિચ્છા મિ દુક્કડ-ખોટું કીધેલું
નિષ્ફળ થાઓ.

(૨) સામાયિકના વિષે દશ મનના, દશ વચનના, બાર
કાયાના એ ખત્રીશ દોષમાંથી કોઈ દોષ લાગ્યા હોય તો તરસ
મિચ્છા મિ દુક્કડં.

(૩) સામાયિકમાં આહારસંજ્ઞા-ખાવાની ઈચ્છા થઈ હોય
જાય સંજ્ઞા-બીજ લાગી હોય, મૈથુનસંજ્ઞા-બી સેવવાની ઈચ્છા
કરી હોય પરિગ્રહસંજ્ઞા-લાભ મેળવવાની ઈચ્છા કરી હોય.
એ ચાર સંજ્ઞા માહેલી કોઈ સંજ્ઞા કરી હોય તો તરસ
મિચ્છા મિ દુક્કડં.

(૪) સામાયિકમાં સ્ત્રીકથા, ઋત્તકથા, દેરાકથા, રાજકથા એ
ચાર કથા માહેલી કોઈ કથા કરી હોય તો તરસ મિચ્છા મિ દુક્કડં.

(૫) સામાયિક સમકાએણું-સામાયિક કાયાએ ખરાખર રીતે.
ન ફાસિય-સ્પર્શ કર્યું, અંગીકાર કર્યું ન હોય ન પાલિય-તેવું જ
ચાળ્યું ન હોય ન સોહિય-શુદ્ધ કર્યું ન હોય ન તીરીય-પાર ઉતાર્યું
ન હોય ન કીત્તિય-કીર્તિ કીધી ન હોય. ન આરાહિય-આરાધના
કીધી ન હોય આણુઆએ-વીતરાગ દેવની આજ્ઞા પ્રમાણે આણુપાલિતા-
વિશેષે પાળતાં થકાં ન ભવઈ-તે પ્રમાણે ન વરતાયું હોય તરસ
મિચ્છા મિ દુક્કડં-તે ખોટા પીધાનુ કળ નિષ્ફળ થાઓ.

(૬) સામાયિક વિધિએ લીધું, વિધિએ પાચું, વિધિએ
કરતાં અવિધિએ થયું હોય તો તરસ મિચ્છા મિ દુક્કડં.

જીઓએ આ ઠેકણે પુરૂષ કથા એમ કહેવું

(૭) સામાયિકમાં અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અણુ-ચાર, જાણુતાં અજાણુતાં મને, વચને, કાયાએ કરી કંઈ દોષ લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છા મિ દુક્કં.

સામાયિકમાં કાનો, માત્રા, મી ડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર ઓછું અધિક વિપરિત કહેવાણું હોય તો અનંતાં સિદ્ધ અને કેવળીની સાથે મિચ્છા મિ દુક્કં.

(પછી આગળ સુજળ ત્રણ નમોત્યુણ કહેવા.)

સામાયિક તત સંપૂર્ણ.

સામાયિક કરતાં મનના દશ, વચનના દશ તથા કાયાના બાર એ પ્રમાણે બત્રીશ દોષ ન લાગે તે માટે નિરતર ઉપયોગ રાખવો. તે બત્રીશ દોષ નીચે પ્રમાણે :—

મનના દશ દોષ

- ૧ અવિવેક દોષ—સામાયિક કરે તે વારે સર્વ ક્રિયા કરે પણ મનમાં વિવેક ન હોય એટલે સામાયિક શુ ચીજ છે તે જાણે નહિ અને વિવેકસહિત સામાયિક કરવાથી કોણ તર્યા છે ? એનાથી શુ ફળ મળે છે ? એ કેતું સાધન છે ? એમાં શુ સાધ્ય છે ? વ્યવહાર—સામાયિક કયું અને નિશ્ચય સામાયિક કયું ? સામાયિકની રીતિ જિનેશ્વરે શા પ્રમાણે કહી છે વગેરે વિવેક વિના, જાણના વિના, જે સામાયિક કરે તે અવિવેકનો પ્રથમ દોષ
- ૨ યશો વાંચ્છા દોષ—સામાયિક કરીને કીર્તિની વાચ્છના કરે એટલે સામાયિક તો નિર્જરાનો હેતુ છે અને સિદ્ધપદનું સાધન છે તેને બદલે તેનાથી કીર્તિની વાચ્છના કરે તો યશો વાંચ્છા દોષ
- ૩ ધન વાંચ્છા દોષ—સામાયિક કરવાથી ધન-પ્રાપ્તિની ઇચ્છા કરે તે.
- ૪ ગર્વ દોષ—સામાયિક લઈને મનમાં ગર્વ આણવો કે હું જ ધર્મ જાણનાર છું. હું કેવું સામાયિક કરું છું ! બીજા મૂર્ખ લોકો સામાયિકમાં શું સમજે ? વગેરે બાળતોનો જે ગર્વ કરવો તે

ગર્વ દોષ અમે સંઘમાં મોટા છીએ માટે અમારે સામાયિક કરવું પડે તેમ કહે તે ગર્વ દોષ

૫ ભય દોષ-એટલે કોઈ પ્રકારના ભયથી કે દોષમાં પોતાની નિંદા થશે એવી બીકથી સામાયિક કરે પણ મનમાં સામાયિક કરવાનો ભાવ ન હોય તે ભય દોષ. સામાયિક ન કરું તો કામ કરવું પડશે એવો ભય હાવી સામાયિક કરવા એસી બય

૬ નિદાન દોષ-સામાયિક કરીને ધનાદિકનું અથવા બીજી કોઈ ઇચ્છિત વસ્તુનું નિયાણું કરે તે કારણે સામાયિકનું તો મહત્ ફળ છે, તે ન વિચારતાં એવા મોટા કાયદા ઉપર લક્ષ રાખી નિયાણું કરી, તે વેચી નાંખ્યા બરોબર થાય તે નિદાન દોષ

૭ સ્વશય દોષ-સ્વશયયુક્ત સામાયિક કરે એટલે મનમાં વિચારે કે સામાયિક કરીએ છીએ તો ખરા, પણ આગળ ઉપર ફળ થશે કે નહિ? એમ પ્રતીતિ નહિ તે.

૮ કષાય દોષ-કષાયભયું સામાયિક કરે એટલે કોઈની સાથે રાષ. વર્તે છે તેથી તેને જવાબ દેવો નથી એમ ધારી સામાયિક કરી એસે. એવું રહસ્ય છે છતાં કષાયયુક્ત કરે તે દોષિત ગણાય, તેનું નામ કષાય દોષ સામાયિકમાં ક્રોધ, માન, માયા, લોભ કરે તે કષાય દોષ

૯ અવિનય દોષ-વિનય રહિત સામાયિક કરે તે અથવા શુરુ વગેરેનો ચથાચોગ્ય વિનય ન કરવો તે.

૧૦ બહુમાન દોષ-બહુમાન સહિત કરે, પણ ભક્તિભાવથી ન કરે તે.

વચનના દસ દોષ.

૧ કુત્સિક વચન દોષ-જે વચન સાંભળી કોઈને લજ્જા, ભય, કષયાદિ ઉપજે તેવાં કુત્સિક વચન સામાયિકમાં બોલે તે કુત્સિક દોષ

૨ સહસાકાર દોષ-સામાયિકમાં આગળ પાછળનો ઉપયોગ-રાખ્યા સિવાય અણવિચાર્યું બોલે તે.

- ૩ અસદ્દારોપણુ દોષ-સામાયિકમાં કોઈ ઉપર અસત્ય દોષ (તહોમત) મૂકે તે.
- ૪ નિરપેક્ષ વાક્ય દોષ-સામાયિકમાં શાસ્ત્રની અપેક્ષા વિના સ્વમતિના વચન બોલે તે.
- ૫ સંક્ષેપ દોષ-સામાયિક અત્ર પાઠે વચન સંક્ષેપ કરી બોલે, અક્ષર પાઠાદિ હીણા બોલે તે
- ૬ કલ્પક કર્મ દોષ-સામાયિકમાં કોઈની સાથે કલેશ કરે તે
- ૭ વિકૃત્યા દોષ-સામાયિકમાં સજ્જાય, ધ્યાન, ધર્મકથા, મહા-પુરુષના ચરિત્ર અથવા તીર્થ કર આદિનો મહિમા વગેરે ક્રિયા કરવાની કહી છે તે પ્રમાણે ન વર્તતા રાજ્યાદિ વગેરેની ચાર કથા કરે તે
- ૮ હાસ્ય દોષ-સામાયિકમાં કોઈની મશ્કરી કરે તે
- ૯ અશુદ્ધ પાઠ દોષ-સામાયિકમાં સૂત્રાદિ ઉચ્ચાર કરે તેમાં સુખથી હીર્ષનો હ્રસ્વ અથવા હ્રસ્વ અક્ષરને ઠેકાણે હીર્ષ બોલે, કોઈ ઠેકાણે માત્રાહીન અથવા અધિક ઉચ્ચરે, અશુદ્ધ પાઠનો ઉચ્ચાર કરે તે
- ૧૦ સુષુ સુષુ વચન દોષ-સામાયિક લઈને ઉતાવળે પાઠનો ઉચ્ચાર કરે, સ્પષ્ટ પ્રગટ અક્ષર ન ઉચ્ચરે, 'પઠનુ', ગાથાનુ' ઠેકાણુ માલુમ ન પડે, માખીની પેઠે બહુબહુ કરે ઐમ ગડબડ કરીને પાઠ પૂર્ણ કરે તે

કાયાના બાર દોષ

- ૧ અયોગ્ય આસન દોષ-સામાયિક કરતી વખતે પગ ઉપર પગ ચડાવીને બેસે, મહાભયપાયા થકી વિનય શુણ્ણની વૃદ્ધિની હાની કરે, વસ્ત્રવડે જાનુ બાધીને બેસે તે પ્રથમ દોષ, માટે જે વડે વિનય શુણ્ણ રહે, ઉદ્ધતાઈ ન જણાય, અજ્યણા ન થાય તેવી રીતે બેસવું
- ૨ અલ્પાસન દોષ-આસનને સ્થિર ન રાખે, વારંવાર આગળ પાછળ ચલાયમાન કરે ને પોતે ચપળતા ઘણી કરે તે અલાયમાન દોષ કહેવાય.

- ૩ ચલદદિ દોષ-સામાયિક લઈને દષ્ટિને નાસિકા ઉપર સ્થાપી મનમાં શ્રુત ઉપયોગ રાખી મૌનપણે ધ્યાન ન કરે, શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવો હોય તો જયણાશ્રુત પુસ્તક ઉપર દષ્ટિ રાખવી વગેરે શુદ્ધ સામાયિકની રીતિ જે શાસ્ત્રકારે કહેલી છે તે રીતિનો ત્યાગ કરી ચલિત મૂળની જેમ ચારે દિશાએ નેત્રો ફેરવે તે ચલદદિ દોષ.
 - ૪ સાવધ ક્રિયા દોષ-કાયાવડે કંઈ સાવધ ક્રિયા કરે અથવા સાવધ ક્રિયાની સંજ્ઞા કરે તે
 - ૫ આલ્સ બન દોષ-સામાયિકમાં દીવાલ પ્રસુખનો આશ્રય છોડી એકાંત બેસવું એ રીતિ છે, તે રીતિ ત્યાગી દીવાલ, થાલલા વગેરેને પીઠ લગાડીને બેસે તે કારણે પુન્યા વિનાની દીવાલ ઉપર ઘણા જીવોનો વિશ્રામ હોય ત્યાં પીઠ લગાડતા ઘણા જીવોની વિરાધના થાય અથવા જોડી ગણુ હઈ બેસવાથી નિદ્રાદિક પ્રમાદ વધે અને તેથી શુભ ધ્યાનાદિકમાં ખામી આવે તેથી તે દોષશ્રુત છે.
 - ૬ આકુચ્યન પ્રસારણુ દોષ-સામાયિક લઈને કારણ વિના હાથ પગ સંકોચે અથવા લાખા કરે
 - ૭ આલસ્ય દોષ-સામાયિકને વિષે અંગે આગસ મરડે, ટાચકા ફેડે, કરકડા કરે, કમર વાંકી કરે વગેરે પ્રમાદની બહુવતાના કાર્યો કરે તે.
 - ૮ મોટક દોષ-સામાયિકમાં અંશુલી પ્રસુખને વાંકી કરી ટાચકા કરતે.
 - ૯ મલ દોષ-સામાયિક લઈને શરીરે ખસ પ્રસુખ થઈ હોય તે વહુરે, મેલ ઉતારે તે
 - ૧૦ વિમાસણુ દોષ-સામાયિકમાં અંગ વિમાસણુ કરાવે, હાથનો ટેકો દીએ, લમણે હાથ હઈ બેસે તે
 - ૧૧ નિદ્રા દોષ-સામાયિકમાં નિદ્રા કરે તે
 - ૧૨ વસ્ત્ર સંકોચ્યન દોષ-ટાઠ પ્રસુખની પ્રબળતાથી પોતાના સમસ્ત અંગે સારી પેઠે વસ્ત્ર જોડે તે
- એ પ્રમાણે મનના દશ દોષ, વચનના દશ દોષ અને કાયાના બાર દોષ એ સર્વ જત્રીસ દોષ થાય. વિવેકી પુરુષો તે દોષ ટાળી-શુદ્ધ સામાયિક કરે.

નીચેના વીસ દોષ ટાળી કાઢસગ્ગ કરવો.

૧ ઘોડાની પેઠે પગ ભર્યો નીચો કરે તે ઘોટક દોષ ૨ લતાની પેઠે સૂઈ રહે તે લતા દોષ ૩ સ્થંભને આધારે ઓઠીંગે રહી ઉભો બુદ્ધે તે સ્થંભ દોષ ૪ પર્વતના ફૂટની પેઠે અક્કડ ઉભો રહે તે ફૂટ દોષ ૫ ખાલણીઆના ઉચા ઓઠીંગે રહી કાઢસગ્ગ કરે તે માળા દોષ. ૬ સ્ત્રીલડીની પેઠે હાથ આગળ રાખી કરે તે શબરી દોષ ૭ વહુની પેઠે ઘુંઘટો કાઢી વસ્ત્ર ઓઢે તે વધૂ દોષ ૮ પ્રમાણ ઉપરાંત વસ્ત્ર માથે રાખી કરે તે લંબોત્તર દોષ ૯ શરીરને સ્તનની પેઠે ઢાંકીને કરે તે સ્તન દોષ ૧૦ ગાડાંની ઉધની પેઠે બે પગની પાની એકઠી રાખે તે ભિર્વિકા દોષ. ૧૧ સાધ્વીની પેઠે વસ્ત્ર ઓઢી કરે તે સંચતિ દોષ ૧૨ દિગંબરની પેઠે હાથ ઉચા રાખી કરે તે ખલીન દોષ ૧૩ કાગની પેઠે નેત્ર અંચળ કરે તે વાયસ દોષ ૧૪ કોઠનાં ફળ એકઠાં કર્યાની પેઠે વસ્ત્ર એકઠાં કરે તે કવીક દોષ, ૧૫ શરીરમાં ભૂત-પ્રવેશ જેમ મસ્તક ધૂણાવે તેમ ધૂણી કાઢસગ્ગ કરે તે શશીક પન દોષ ૧૬ મૂંગાની પેઠે હું હું કરે તે મૂક દોષ ૧૭ આંગળી પાંપણે રાખી વિચાર કર્યાની પેઠે કાઢસગ્ગ કરે તે અંગુલીબ્રમહ દોષ ૧૮ ઠાંડૂ શીશામાં નાખતાં ગરમીને ચોગે બડબડ થાય તેની પેઠે કરે તે વાડૂણી દોષ ૧૯ તરસ્યા કપિની પેઠે હોઠ હલાવે તે ત્રેક્ષા દોષ. ૧૦ બીજાની પાસે પાઠ ઉચ્ચરાવી કરે તે અન્ય પાઠોચ્ચરિત દોષ.

કાઢસગ્ગ કરતી વખતે ઉપરના વીસ દોષોમાથી એક પણ દોષ ન આવે તેનું ખરાબર ધ્યાન આપવું

શ્રી પ્રતિક્રમણુ સૂત્ર

૦૦૦૦૦૦૦૦

પ્રતિક્રમણુ શરૂ કરતાં પહેલાં જિભા થઈ સવિનય ગુર્વાદિકને અગર તેમની ગેરહાજરીમાં શ્રી સીમ ધર ભગવાનને યથાવિધિ વંદણા કરી પ્રતિક્રમણુના ત્રણ આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી.

પહેલો આવશ્યક. #

(આ ઠેકાણે નવકાર તથા તિક્ષ્ણુતોનો પાઠ પૂરો કહેવો)
પછી સ્વામીનાથ પાપનું આલોચણુ, પ્રતિક્રમણુની આજ્ઞા (એ પ્રમાણે કહીને પાઠ ૧ લો ઈચ્છામિષુ' ભંતે । પડિક્રમણુની આજ્ઞા માગવાનો પાઠ

ઈચ્છામિષુ'—મારી ઈચ્છા છે ભ તે—હે પૂજ્ય, તુષ્ણેહિં—તમારી, અબલાણુનાય સમાણુ—આજ્ઞા થવાથી દેવસિય—દિવસ સંબંધી, પડિક્રમણુ'—પાપનું નિવારણ કરવાને ઠાએમિ—એક સ્થાને બેસુ છું. દેવસિ—દિવસ સંબંધી જ્ઞાન—જ્ઞાન, ઠંસણુ—દર્શન ચારિત્ર—આવતાં કર્મને રોકવા તે તપ—પૂર્વ કર્મ ખપાવવા તે. અતિચાર—લીધેલા ત્રત ભાંગવાને તૈયાર થવું તે ચિ તવનાથ—વિચારવાને અર્થે, કરેમિ—કરું છું કાઉસ્સગ્ગ—કાયા સ્થિર રાખવી તે (નવકાર તથા કરેમિભ તેનો પાઠ બોલવો)

સ્તુતિ—બાર ગુણુ શ્રી અરિહંતના, આઠ ગુણુ શ્રી સિદ્ધ ભગવંતના, છત્રીશ ગુણુ શ્રી આચાર્યજીના, પચીસ ગુણુ શ્રી ઉપાધ્યાય જીના, સત્તાવીશ ગુણુ શ્રી સાધુજીના, એ પંચ પરમેષ્ઠીના મળી એકસો આઠ ગુણુ સંબંધી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ સંબંધી, અવિનય, અભક્તિ, આશાતના થઈ હોય તે, મન, વચન, કાયાએ કરી જાણુપણુ, અજાણુપણુ, આકુટીપણુ, અણાકુટીપણુ, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, દેશથી, સર્વથી વિરાધના કરી હોય, ને દિવસ સંબંધી અવજા-અપરાધ ક્રીધા હોય, કરાવ્યો હોય, અનુમોલો હોય તે સર્વે અરિહંત અનંતા સિદ્ધ ભગવાનની સામે તસ્મ મિચ્છા મિ દુક્કઠ

સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાએ વિશેષ કરીને અવશ્ય કરવું તેને આવશ્યક કહે છે

પાઠ ૨ જો, ઈચ્છામિ ઠામિ કાઉત્સગ.

ઈચ્છામિ-ઈચ્છુ' છુ' ઠામિ-એક ઠેકાણે રહીને કરું છું-
કાઉત્સગ-કાયા તિથર નાખવી તે જો-જો મે-મારે જીવે.
દેવસીઓ-દિવસ સંબંધી અર્થયારો-અતિચાર કંઓ-લગાડ્યો હોય.
કાઈઓ-કાયાએ કરી વાઈઓ-વચને કરી માણસિઓ-મને કરી.
ઉમ્મત્તો-સૂત્રવિરૂદ્ધ કર્યું હોય ઉમ્મગ્ગો-જનન માર્ગ છોડીને અન્ય માર્ગ
પકડ્યો હોય અકાપો-ન લોગવવા જેવી વસ્તુ લોગવી હોય.
અકરણિજ્જો-ન કરવા જેવું કર્યું હોય દુજ્જાઓ-માહુ ધ્યાન ધર્યું
હોય દુવિવચિતિઓ-માઠી ચિંતવણી કરી હોય અણુયારો-
આચરવા યોગ્ય નહિ અણિદિયવો-ઈછના યોગ્ય નહિ અસાવગ-
શ્રાવકને નહિ કરવા યોગ્ય પાઉગો-કોઈ પ્રયોગ કર્યો હોય નાણુ-
જ્ઞાનને વિષે તાહ-તેમજ દસણુ-દર્શનને વિષે ચરિતાચરિત્તે-જેટલે
અશે પચક્ખાણુ તે ચારિત્ર અને જેટલા અપચક્ખાણુ તે અચારિત્ર
તેને વિષે સુઓ-સૂત્ર સિદ્ધાંતને વિષે સામાધઓ-સમતારૂપ સામાયિક
વિષે તિણ્હ-ત્રણુ પ્રકારની ગુણિણુ-ગુણિ, મન, વચન અને કાયા
એ ત્રણને અઉણ્હ-ચાર પ્રકારના. કસાયાણુ-કષાય એટલે ક્રોધ, માન,
માયા ને લોભ પચણ્હ-પાચ પ્રકારના મણ્ણુવચાણુ-અણુવ્રત
(પહેલેથી પાચ વ્રત) નિણ્હ-ત્રણુ પ્રકારના ગુણુવચાણુ-ગુણુવ્રત
(તે છકું, સાતમુ અને આઠમુ વ્રત) અઉણ્હ-ચાર પ્રકારનાં
સિક્ખખાવયાણુ-શિક્ષાવ્રત (તે નવ, દશ અગિયાર ને બારમુ વ્રત)
બારસવિહરસ- (એ કહ્યા તે) બાર પ્રકારનાં સાવગ-શ્રાવકના
ધમ્મરસ-ધર્મને વિષે જ-જે કાઈ ખ દિય-ખડિત કર્યું હોય, જ-
જે કાઈ, વિરાહિય-વિરાધ્યુ હોય તરસ-તેનું મિચ્છા મિ દુક્કડ-
દુષ્ટત, પાપ નિષ્ફળ થાઓ.

સ્તુતિ-પ્રથમ મારો આત્મા અનાદિકાળથી મમતાપણે પરિણુઓ
છે તેને સમતાપણે પરિણુમવાને વાસ્તે સાવજજ જોગની બધી કરવી
સમલાવનો લાભ તે સામાયિક કહીએ પ્રથમ સામાયિક આવશ્યક તે
સમતા પરિણામ રાખવા માટે નિપજાવવો

તત્સત્તરીકરણેણુ'થી-ઠેઠ અપાણુ' વેસિરામિ સુધી કહીને તે પછી સ્થિર રહીને કાઉત્સગ્ગ કરવો તેમા નવાણુ અતિચાર જે દરેક વ્રત વગેરેને અતે કહેવાશે તે અથવા ચાર લોગસ્સ મનમાં બોલવા અને એકે નવકાર ગણી કાઉત્સગ્ગ પારવો.

બીજો આવશ્યક

સ્તુતિ-જે સમતાપણે પરિણમ્યા, મમતા પરિહાર્યા, ચૌદ રાજ-લોકને મસ્તકે સિદ્ધિ વર્ષા, સંસાર સમુદ્ર નિસ્તર્થા, સર્વ ઉપમા અલંકૃત, સર્વે અગ્રમળહર, એવા ચોવીસ તીર્થ'કર જન્મ, જરા, મરણને પરિક્ષીણુ કરી, આત્મશુભ, આત્મપણે પરિણમ્યા, સાદિ અનંત ભાગે સિદ્ધ થયા. સમણુ રમણરૂપ અનુભવ સ્થિર રહ્યા તમારી સહાયપણે સમતા પ્રગટ થવા, મમતા પરિહરવાને અવસરે સ્મરણુ, ચિંતન, મનન, ધ્યાનરૂપે સહાય હોજો એવા ચોવીસ તીર્થ'કરની સ્તુતિરૂપ બીજો અઉવિસત્થે આવશ્યક (લોગસ્સનો પાઠ) કહેવો.

ત્રીજો આવશ્યક.

સ્તુતિ-હવે એવા ચોવીસ તીર્થ'કર જેણે ઓળખાવ્યા, તેવા મારા ધર્મશુરુ, ધર્માચાર્ય, મહાઉપકારી, જ્ઞાનલોચનના હાતાર, અજ્ઞાન-તિમિરના ફેડણુહાર, મિથ્યાત્વ કલંકના મિટાવણુહાર, ભવઠાવાનળ શમાવવાને અર્થે અમૃતધારા, વાણી વરસાવતા, સુખ અપરાધીને ન્યાલ કરવા, માર્ગ'થી ભૂત્યાને માર્ગે ચડાવ્યો, (પછી ભાગ્યની વાત) એવા ધર્મશુરુ, ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક, ધર્માત્મા, છ કાયના ગોવાળ, અધમ-ઉદારણુ, ભવદુ ખલંજન, લોચનહાતાર, નિર્લોભી, નિર્લોભ્યી, સમતાવ ત, ધૈર્યવ ત, વિવેકી, વિજ્ઞાની, એકાંત ઉપકાર નિમિત્તે મહેરબાની કરી સાચા મિત્રપણે હાથ દઈ, સુખ કિંકર અપરાધી, શુભરહિતને કંડુણુ-ખુદ્ધિએ ન્યાયમાર્ગ દેખાડી સાચા દેવાધિદેવને ઓળખાવ્યા.

પાઠ ૩ જો. વ હણુ-ઈચ્છામિ ખમાસમણો

(ઉભડકે બેસીને આ પાઠ બે વાર બોલવો)

પાઠ ૨ જો. ઇચ્છામિ કામિ કાઉરસગં.

ઇચ્છામિ-ઇચ્છુ' છુ' કામિ-એક ઠેકાણે રહીને કરું છું.
કાઉરસગ-કાયા સ્થિત રાખવી તે જો-જો મે-મારે જીવે
દેવસીઓ-દિવસ સંબંધી અર્ધચારો-અતિચાર કર્યો-લગાડયો હોય
કાઇઓ-કાયાએ કરી વાઇઓ-વચન કરી માણુમિઓ-મને કરી
ઉમ્મત્તો-સૂત્રવિરૂદ્ધ કર્યું હોય ઉમ્મગ્ગો-જિન માર્ગ છોડીને અન્ય માર્ગ
પકડ્યો હોય અગ્ગો-ન લોગવવા જેવી વસ્તુ લોગવી હોય.
અકરણિજ્જો-ન કરવા જેવું કર્યું હોય દુજ્જાઓ-માહુ ધ્યાન થયું
હોય દુવિચિત્તિઓ-માઠી ચિતવણી કરી હોય અણાચારો-
આચરવા યોગ્ય નહિ અણિછિયવ્વો-ઇચ્છવા યોગ્ય નહિ અસાવગ-
શ્રાવકને નહિ કરવા યોગ્ય પાઉગ્ગો-કોઈ પ્રયોગ કર્યો હોય નાણે-
જ્ઞાનને વિષે તહ-તેમજ દસણે-દર્શનને વિષે ચરિત્તાચરિત્તે-જેટલે
અશે પચ્ચક્ખાણુ તે ચાગિ અને જેટલા અપચ્ચક્ખાણુ તે અચારિત્ર
તેને વિષે સુએ-સૂત્ર સિદ્ધાંતને વિષે સામાઇએ-સમતારૂપ સામાયિક
વિષે તિણ્ણહં-ત્રણ પ્રકારની ગુત્તિણુ-ગુત્તિ, મન, વચન અને કાયા
એ ત્રણને ચઉણ્ણહં-ચાર પ્રકારના. કસાયાણુ-કષાય એટલે ક્રોધ, માન,
માયા ને દોષ પચણ્ણહં-પાચ પ્રકારના મણ્ણવચયાણુ-અણુવ્રત
(પહેલેથી પાચ વ્રત) નિણ્ણહં-ત્રણ પ્રકારના ગુણુવચયાણુ-ગુણુવ્રત
(તે છઠું, સાતમું અને આઠમું વ્રત) ચઉણ્ણહં-ચાર પ્રકારનાં
સિદ્ધખાવયાણુ-શિક્ષાવ્રત (તે નવ દશ અગિયાર ને બારમું વ્રત)
બારસવિહરસ- (એ કહ્યા તે) બાર પ્રકારનાં સ્થાવગ-શ્રાવકના
ધરમસ-ધર્મને વિષે જ-જે કોઈ ખ દિય-ખડિત કર્યું હોય, જ-
જે કોઈ, વિરાહિય-વિગમ્યુ હોય તરસ-તેવું મિચ્છા મિ દુકકં-
દુષ્ટતા, પાપ નિષ્ક્રમ થાઓ.

સ્તુતિ-પ્રથમ મારો આત્મા અનાદિકાળથી મમતાપણે પરિણમ્યો
છે તેને સમતાપણે પરિણમવાને વાસ્તે સાવજ્જ જોગની બધી કરવી
સમભાવનો દાહ તે સામાયિક કહીએ પ્રથમ સામાયિક આવશ્યક તે.
સમતા પરિણામ રાખવા માટે નિયમવધો.

તત્સંઉત્તરીકરણેણુ'થી-હેઠ અપ્પાણુ' વોસિરામિ સુધી કહીને તે પછી સ્થિર રહીને કાઉત્સગ્ગ કરવો તેમાં નવાણુ અતિચાર જે દરેક વ્રત વજેરેને અતે કહેવાશે તે અથવા ચાર લોગસ્સ મનમાં બોલવા અને એકે નવકાર ગણી કાઉત્સગ્ગ પારવો.

બીજો આવશ્યક

સ્તુતિ-જે સમતાપણે પરિણુમ્યા, મમતા પરિહર્યા, ચૌદ રાજ-લોકને મસ્તકે સિદ્ધિ વર્યા, સંસાર સમુદ્ર નિસ્તર્યા, સર્વ ઉપમા અલંકૃત, સર્વે અધમગણહર, એવા ચોવીસ તીર્થ'કર જન્મ, જરા, મરણને પરિક્ષીણુ કરી, આત્મશુણુ, આત્મપણે પરિણુમ્યા, સાદિ અનંત ભાગે સિદ્ધ થયા. સમણુ રમણરૂપ અનુભવ સ્થિર રહ્યા તમારી સહાયપણે સમતા પ્રગટ થવા, મમતા પરિહરવાને અવસરે સ્મરણુ, ચિંતન, મનન, ધ્યાનરૂપે સહાય હોજો એવા ચોવીસ તીર્થ'કરની સ્તુતિરૂપ બીજો ચઉવિસતથો આવશ્યક (લોગસ્સને પાઠ) કહેવો.

ત્રીજો આવશ્યક.

સ્તુતિ-હવે એવા ચોવીસ તીર્થ'કર જેણે ઓળખાવ્યા, તેવા મારા ધર્મશુરુ, ધર્માચાર્ય, મહાઉપકારી, જ્ઞાનલોચનના દ્વાતાર, અજ્ઞાન-તિમિરના ફેડણહાર, મિથ્યાત્વ કલંકના મિટાવણહાર, ભવદ્વાવાનળ શમાવવાને અર્થે અમૃતધારા, વાણી વરસાવતા, સુજ અપરાધીને ન્યાહ કરવા, માર્ગથી ભૂત્યાને માર્ગે ચડાવ્યો, (પછી ભાગ્યની વાત) એવા ધર્મશુરુ, ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક, ધર્માત્મા, છ કાયના ગોવાળ, અધમ-ઉદ્ધારણુ, ભવદ્ધ અભંજન, લોચનદ્વાતાર, નિર્લોભી, નિર્લોભચી, સમતાવ ત, ધૈર્યવ ત, વિવેકી, વિજ્ઞાની, એકાંત ઉપકાર નિમિત્તે મહેરબાની કરી સાચા મિત્રપણે હાથ દઈ, સુજ કિંકર અપરાધી, શુણુરહિતને કરૂણા-બુદ્ધિએ ન્યાયમાર્ગ દેખાડી સાચા દેવાધિદેવને ઓળખાવ્યા

પાઠ ૩ બે. વંદણુ-ઈચ્છામિ ખમાસમણુ.

(ઉભડક બેસીને આ પાઠ બે વાર બોલવો)

ઈચ્છામિ ખમાસમણો (ઉત્કટ-ઉલકક આસને બેસીને કહેવું)

ઈચ્છામિ-ઈચ્છુ છું ખમા-ક્ષમાવંત સમણો-સાધુ વંદિઉં-
વાહું છું જીવણિજ્જાએ-યદાશક્તિ નિસીહિયાએ-અશુભ જોગને
નિપેદ કરીને આણુજાણુહં-આરા આપો મે-મુજને મિ-મયાદામા
ઉગ્ગહં-આવવાની નિસીહિ-નિપેદ કરીને અશુભ જોગને અહોકાય -
-તમારા ચરણોને કાયસ ફાસ-મારી કાયાએ સ્પર્શ કરું છું ખમ-
ણિજ્જો-ખમજો ભે-પૂજ્ય કિલ્લામો-કલેશ ઉપજાવ્યો હોય તે
અપ-ગઈ છે કિલ્લાંતાણુ-દિલામના તમારી બહું-ઘણી મુલેણુ-
શુભયોગે કરી ભે-પૂજ્ય દિવસો-દિવસ વઈકુંતો-હી ગયો
(ચાલ્યો ગયો) જત્તા ભે-જાત્રાપૂ પૂજ્ય જીવણિજ્જ-જીતી છે
ઈદ્રિયોને ચ-અને ભે-પૂજ્ય તમે ખામેમિ-ખમાવુ છું
ખમાસમણો-ક્ષમામહિત સાધુ તમને દેવસિયં-દિવસ સળધી
વઈક્કમ-થયેલા અપરાધને આવસ્થિયાએ-અવશ્ય કરણી કરતા
થયેલા અતિચારથી પડિક્કમામિ-હું નિવર્તું છું ખમાસમણાણું
-ક્ષમાવંત સાધુની દેવસિયાએ-દિવસ સળધી આસાયણાએ-
આશાતના તિત્તીસન્નયરાએ-તેત્રીસ તથા તેથી અનેરે પ્રકારે જ-
જે કિચિ-કાઈ મિચ્છાએ-ખોટું કીધું હોય માણુ-મને દુઃખડાએ
-માહું કર્યું હોય વય-વચને દુઃખડાએ-માહું બોલ્યો હોઉં, કાયા-
-કાયા દુઃખડાએ-માઠી વર્તાવી હોય કોહાએ-કોઈ કર્યો હોય
માણુએ-માન કર્યું હોય માયાએ-કપટ કર્યું હોય લોહાએ-
લોભ કર્યો હોય સંવકાલિયાએ-સર્વ કાળને વિષે સંવમિચ્છો-
વચારાએ-સર્વ જે કાઈ ખોટું કર્યું હોય સંવ-સર્વ ધમ્માઈ-
ધર્મની કમણાએ-કરણીને વિષે આસાયણાએ-આશાતના કરી
હોય જો-જે મે-મને દેવસિયા-દિવસ સળધી અધિચારે-
અતિચાર કયો-લાગ્યા હોય તરસ-તે અતિચારને ખમાસમણો-
ક્ષમાવંત સાધુ પડિક્કમામિ-નિવર્તું છું નિંદામિ-નિહુ છું.
ગરિહામિ-ગર્હુ છું અપાણુ વોસિરામિ-આત્માને તણું છું,
દોષોને આત્માથી તણું છું. (આ પાઠ બે વખત કહેવો)

સ્તુતિ—એવા મારા ધર્મગુરુએ, મુજને ન્યાય કરવા મહેરબાન થઈને મુજ અપરાધીને સુકૃત કરાણીરૂપ પુ'છ—સખળ, અર્થ—ભાવ—લક્ષ્મી, ભવોભવ કલ્યાણકારી, શિવ—એકાંત સુખકારી, આનંદકારી, જયવિજયકારી પુણ્ય અને ધર્મબુદ્ધિકારી, સુલભબોધબીજદાયક, સંવર—કરણી બતાવી, મારી સમજણ મારફત જાગ્ય પ્રમાણે, છતી શક્તિ પ્રમાણે, મૂળ ગુણ, ઉત્તર ગુણ, વ્રત—પચ્ચક્ષુખાણુ, નિયમ મર્યાદા કરાવી છે તે પાંચ આચાર સખંધી થોડા કાળની મર્યાદા કરી ભલાં પચ્ચક્ષુખાણુ કરાવ્યાં છે પાંચ અભુવત, ત્રણ ગુણવ્રત, ચાર શિક્ષાવ્રતાદિને વિષે કોઈ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અભુચાર દોષ લાગ્યો હોય, તે આલવણ, નિંદણ, ગર્હણ, આત્માને વિશુદ્ધ કરી પાપથી પાછાં પગલાં ભરીને, આત્માને વિશુદ્ધ કરવા સાડ, સભારી—સંભારી, ધારી—ધારી, વિચારી—વિચારીને દોષ નિવારવા પ્રતિક્રમણરૂપ થોથો આવશ્યક કરવાની ઇચ્છા ઉપજ છે તે સફળ હોજે, દુષ્કૃત નિષ્કૃળ હોજે

સામાયિક એક, ચઉવીસથો એટલે લોગસસ જે અને વંદણા ત્રણ એ ત્રણ આવશ્યક પૂરા થયા, તેને વિષે કાનો, માત્રા, મીડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર જોણુ અધિક વિપરીત કહેવાણુ હોય તે મિચ્છા મિ દુષ્કંડ

(થોથા આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી)

થોથો આવશ્યક.

પાઠ ૪ થો—જ્ઞાનના અતિચારને

દિવસસખંધી—દિવસને વિષે જ્ઞાન—જ્ઞાન દર્શન—દર્શન ચારિત્ર—તપને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે આલોઉ—કહી દેખાડુ છું. આગમે—સૂત્ર, સિદ્ધાંત. તિવિહે—ત્રણ પ્રકારના. પશ્તે—પર્યાયા. તં જહા—જેમ છે તેમ કહે છે સુતાગમે—સૂત્ર—આગમ અત્યાગમે—અર્થ આગમ એટલે સૂત્રના અર્થ કરવા તે. તદુભયાગમે—તે જે આગમ—સૂત્ર તથા અર્થ બંને સાથે જ હોય તે એવા જ્ઞાનને વિષે જે અતિચાર દોષ લાગ્યા હોય તે

આલોઉં-કહું છું. જ' વાઇદ્ય-સૂત્ર આદિ પાછાં લઘુયાં હોય
 વચ્ચામેલિય'—ધ્યાન વિના શૂન્ય ઉપયોગે સૂત્ર લઘુયા હોય, હિંચુ-
 ફખર'—ઝોઝો અક્ષર લઘુયો હોય, અચ્ચખર'—અધિક અક્ષર
 લઘુયો હોય. પયહીણુ—પદ ઝોછુ લઘુયું હોય વિણુયહીણુ—
 વિનયરહિત લઘુયું હોય. જોગહીણુ—મન, વચન, કાયાના જોગ
 સ્થિર રહ્યા વિના લઘુયુ હોય. ઘોષહીણુ—શુદ્ધ ઉચ્ચારરહિત લઘુયુ
 હોય સુદ્ધુદિનન'—રૂઝ જ્ઞાન અવિનીતને દીધુ હોય, દુદ્ધુપદિચ્છય—
 દુષ્ટ રીતે લઘુયું હોય અકાલે કચો સજ્જાઓ—સંધ્યાકાળ આદિ
 ખાર અકાળ, તે વખતે સજ્જાય કરી હોય કાલે ન કચો
 સજ્જાઓ—ખરો વખત છે તે વખતે સજ્જાય ન કરી હોય.
 અસજ્જાઈએ સજ્જાય'—લોહી, પડ આદિ અપવિત્ર જગ્યાએ સજ્જાય
 કરી હોય સજ્જાએ ન સજ્જાય—સજ્જાય કરવા યોગ્ય જગ્યા
 હોય ત્યાં સજ્જાય ન કરી હોય, તરસ મિચ્છા મિ દુક્કઠ—એ
 ચૌદ પ્રકારના અતિચાર મહિલો કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તે જોડુ
 કરેલું નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૫-મો, સમકિતનો.

દંસણુ-સદ્દહણુ, આસ્થા, સમકિત-ત્રણુ તત્ત્વની શુદ્ધિપૂર્વક,
 પદાર્થોમાં પરમત્થ-પરમ અર્થ'—નવતત્ત્વ બાણીને તેમાંથી આત્માનો
 અનુભવ કરવો તે. આત્માના શુદ્ધ શુણ્યોમાં રમણતા સ્થવો—
 રાગ-દ્વેષ રહિત દૃષ્ટિ-પરિચય કરવો, વા—અથવા સુદિઠ્ઠ—લલી
 દૃષ્ટિથી પરમત્થ—એ મહાન અર્થની સેવણા—જેને અનુભવ છે,
 સેવના કરવી વા વિ—બને વળી વાવન્ન—સમકિત પાત્રી તેમાંથી
 ખસી ગયા હોય તે કુદંસણુ-ત્રણુસે ત્રેસક પાખ ડી (મૂળશુ સમકિત
 જેને ન હોય) વજ્જણુ—તેને વર્જવા, ત્યાગ કરવો સ્વમ્મત્ત—એ
 સમકિતવતની સદ્દહણુ—શ્રદ્ધા, એવા સમકિતના સમણોવાસ-
 એણુ—એવા સમકિતી જીવ, સાધુના પાસાના સેવનાર શ્રાવકને.
 સ્વમ્મત્તસ્સ—સમકિતના પંચ-પાંચ અધ્યારા—અતિચાર પેચાલ.

મોટા પાતાળ કળશા સમાન. જાણિયલ્લા-જાણવા ન સમાયરિ-
યલ્લા-(પણ) આચરવા નહિ ત જહા-તે જેમ છે તેમ-તે
આલોહિ-કહું છું સંકા-સમકિતને વિષે શકા રાખે (જેનધર્મ
ખરો હશે કે ખોટો હશે ?) કે ખા-મિથ્યાત્વના મતની ઈચ્છા
કરવી તે વિત્તિગિચ્છા-કરણીના ફળનો સદેહ આણે પરપાસંક-
બીજા પાખંડીના મતનાં પસંસા-વખાણ કર્યા હોય. પરપાસંક-
બીજા પાખંડીનો સ્થવો-સમાગમ કર્યો હોય (કેમકે જે પોતાના
મતમાં જાણીતો ન હોય ને બીજાનો સમાગમ કરે તો તે એક તરફી
વિચારથી ખસી જાય છે) એ પાંચ અતિચાર મધ્યેથી કોઈ અતિચાર
લાગ્યો હોય તો તરસ મિચ્છા મિ દુષ્કલ-તે ખોટું કીધેલું
નિષ્ફળ થાશે

પાઠ ૬ ક્રો-પહેલું આજ્ઞવ્રત

પહેલું-પહેલું આજ્ઞવ્રત-નાનું (સાધુના વ્રતથી) શુદ્ધાઓ.
પાણાધિવાયાઓ-મોટકા ગ્રાણી હણવાથી વેરમણું-નિવર્તું છું.
ત્રસ જીવ-હાલતા ચાલતા જીવ (તે કહે છે.) બેઈદ્રિય-બે ઇદ્રિય-
વાળા તે ઇદ્રિય-ત્રણ ઇદ્રિયવાળા ચૈરિંદ્રિય-ચાર ઇદ્રિયવાળા,
પંચેદ્રિય-પાંચ ઇદ્રિયવાળા જીવ-ગ્રાણી, જાણી-જાણીને બીજી-
જાણખ્યા છતાં સ્વપ્ન બંધી-પોતાના સર્ગાસબંધી. શરીર માંહેલા
પીડાકારી-પોતાના શરીરમાં પીડા ઉપજાવે એવા જીવ સ્વઅપરાધી
-પોતાનો અપરાધ જેણે કર્યો હોય તે પણ વિગલે દ્રિય વિનાના-
જ્ઞાન રહિત-જ્ઞાન રહિત) તે બેઈદ્રિય તેઈદ્રિય ચૈરિંદ્રિય તથા પાગલ
એ વરજીને આકુટિ-જાણીને હણવા-હણવા નિમિત્તે-બુદ્ધિએ
હણવાનાં-હણવાનાં પરચક્ષાણુ-બંધી તથા સૂક્ષ્મ એકેદ્રિય
પણ હણવાનાં પરચક્ષાણુ જીવજીવાઓ-જ્યાં સુધી જીવું
ત્યાં સુધી દુરિહં-એ કરણે કરી તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે કરી ન

૧ પાંચ ગુણ જેનામાં હોય તેને સમકિત કહેવું ૧ સમ, ૨
સવેગ, ૩ નિર્વેદ, ૪ અનુકંપા ૫ આસ્થા

કરેમિ-કરું નહિ, ન કારવેમિ-ખીજા પાસે કરાવું નહીં મણુસા-
મને કરી વચસા-વચને કરી કાયસા કાયાએ કરી, જોવા-જોવા
પહેલા-પહેલાં, શુદ્ધ-મોટા, પ્રાણાતિપાત-જીવ હણવા થકી
વેરમણું-નિવર્તવાના મતના-મતના પચ-પાચ અધ્યારા-અતિ-
ચાર પેચાલા-પાતાળ કળશા સમાન જાણિયવ્વા-જાણવા, ન સમા-
ચરિવ્વા-આચરવા નહિ ત જહા-જેમ છે તેમ તે આલોઉ-કહું
હું બંધે-કોઈ જીવને તાણીને બાંધ્યો હોય વહે-ઘણો માર માર્યો
હોય છવિચ્છેએ-અવયવ છેલ્લો હોય (કાન, નાક આદિ) અઘભારે-
ઘણો ભાર ભર્યો હોય. (ગળ ઉપરાત) લત્તપાણુવોચ્છેએ-અન-
પાણી ભોગવતા અટકાવ્યા હોય (ભાત, પાણીની અંતરાય પાડી
હોય) તક્ષ મિચ્છા મિ દુક્ક-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાયો

પાઠ ૭ મો-ખીજું અણુમત

ખીજું અણુમત-ખીજું અણુમત, શુદ્ધાઓ-મોટું સુસા-
વાયાઓ-જીવું બોલવાથી વેરમણું-નિવર્તું હું કજાલીક-કન્યા
સંબંધી કામમા, ગોવાલિક-ગાય, લેંશ આદિ ઠાર સંબંધી કામમા,
ભોમાલિક-જમીનના કામમા, થાપણુ-થાપણુ જોળવવી મોસો-
પંચેન્દ્રિય જીવનો વધ થાય અથવા કોઈને મોટા હું ખતું કારણ થાય
તેવી, મોટકી કુડી સાખ-મોટી ખોટી સાક્ષી આપવા સંબંધી
ઈત્યાદિ-એ વગેરે મોટકું-મોટું જૂકું-જૂકું બોલવાના-બોલ-
વાની પચ્ચક્ષુખાણુ-બંધી, ત્યાગ, જીવજીવણે બ્યા સુધી જીવું
ત્યા સુધી-દુવિહ -એ કરણ, તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે કરી, ન કરેમિ
-(એ કામ) હું કરું નહિ ન કારવેમિ-(ખીજા પાસે તેવું કામ)
કરાવું નહિ મણુસા-મને કરી વચસા-વચને કરી કાયસા-કાયાએ

ખુલાસો જીવને જાણીને જોળખીને, ઉશ્કેરાઈને હણવાની
બુદ્ધિથી હણવાની બંધી છે તેમાં ગાંડા સિવાય અપરાધીની છૂટ છે
તે અપરાધી કોણ? તો કે સ્વસંબંધી શરીર માહેલા પીડાકારી

કરીને એવા બીજા થુલ-મોટા મૃપાવાદ-બૂઠું બોલવાનું વેર-
મણુ-તજવાના વ્રતના-વ્રતના પંચ-પાંચ અઠ્યારા-અતિયાર.
જાણિયવવા-જાણવા, ન સમાયરિયવવા-આચરવા નહિ તંજહા-
જેમ છે તેમ, તે આલોડિ-કહુ છું. સહસા લખખાણુ-પ્રાસકો
પડે એવું બોલણુ હોય રહસસા લખખાણુ-કોઈની છાની વાત
ઉઘાડી કરી હોય સદારમ તલેએ-પોતાની સીના મમ ઉઘાડા કયો
હોય મોસોવએસે-ખોટો ઉપદેશ કયો હોય કુહલેહકરણુ-ખોટા
લેખ કયાં હોય તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કડ-તે ખોટું કીધેલું
નિષ્કળ થાને

પાઠ ૮ મો-ત્રીજી અણુવ્રત.

ત્રીજી અણુવ્રત-અણુવ્રત થુલાઓ-મોટું અદિન્નાદાણુઓ
-અણુ કીધેલું લેવાથી એટલે ચોરી કરવાથી વેરમણુ-નિવર્તું છું,
ખાતર ખણી-ખાતર ખોલીને ગાંઠડી છોડી-કોઈની ગાંઠડી છોડી
તાણુ પર કુંચીએ કરી-ટોઈતુ તાણું બીજી કુંચીએ ઉઘાડીને.
પડી વસ્તુ ધણીયાતી જાણી-કોઈ પડેલી વસ્તુ તેનો કોઈ ધણી
છે એમ જણ્યા છતાં લેવી ઇત્યાદિ-એ વગેરે બીજી. મોટકું અદ-
ન્નાદાન લેવાના પચ્ચકખાણુ-મોટી કોઈની ચીજ રજા વગર
લેવાની બંધી (તેમં એટલો આગાર કે), સગાં સબંધી, તથા
બ્યાપાર સબંધી, નિરભરમી વસ્તુ ઉપરાંત-શ્રમ વિનાની વસ્તુ
એટલે એવી હલકી કે જે લેતાં કોઈ ચોર કરાવે કે ઠપકો આપે
નહિ તે સિવાય બીજી બંધી વસ્તુઓ અદન્નાદાન લેવાના પચ્ચ-
કખાણુ-આખ્યા વગર લેવાની એટલે ચોરી કરવાની બંધી જાવ-
જાણવાએ-જ્યા સુધી હવું ત્યા સુધી દુવિહ-એ કરણે કરી, તિવિ-
હેણું-ત્રણ જોગે કરી, ન કરેમિ-હું પોતે ચોરી કરૂં નહિ
ન કારવેમિ-બીજા પાસે કરાવું નહિ. મણુસા-મને કરી વચસા-
વચને કરી કાયસા-કાયાએ કરી એવા ત્રીજા થુલ-મોટા અદન્ના-
દાન-ચોરી કરવાનું વેરમણુ વ્રતના-તજવાના વ્રતના પંચ-પાંચ.

અમ્યારા-અતિચાર જાણિયવવા-જાણવા ન સમાયરિવવા-આચરવા નહિ ત જહા-તે જેમ છે તેમ, આલોડ-કહુ છું તેનાહડે-ચારાઉ વસ્તુ લીધી હોય તક્કરપ્પગો-ચારને મદદ આપી હોય વિરૂદ્ધ-રજાઈકરમે-રાખ્ય વિરુદ્ધ કીધું હોય એટલે દાણચોરી વગેરે રાજાએ મનાઈ કરેલા ગુના કીધા હોય કુકતોલે-ખોટું તોળ્યું હોય કુકમાણે-ખોટું માપ્યું હોય-ભયું હોય તપડિરૂવગવવ-હારે-સારી વસ્તુ દેખાડી નરસી આપી હોય તરસ મિચ્છા મિ-દુક્કડે-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૯ મો.-ચોથું આણુવત

ચોથું આણુવત-આણુવત શુદ્ધાઓ-મોટું મેહુણાઓ-મૈથુન સેવવાથી વેરમણું-નિવર્તું છું સદારપ્પ પોતાની સ્ત્રીથીજ સતો-સિએ-સંતોષ રાખવો અવસેસ-તે સિવાય બીજી કોઈ સાથે મેહુ-ણુવિહંના-મૈથુન સેવવાની પચ્ચકુંખાણુ-ખંધી-ત્યાગ (અને સ્ત્રીને સભરથાર-પોતાના ભરથાઓ જ સંતોસિએ-સંતોષ રાખવો અવસેસ-તે સિવાય કોઈની સાથે મેહુણુ-મૈથુન સેવવાનાં-કરવાની, પચ્ચકુંખાણુ-ખંધી અને જે સ્ત્રી પુરૂષને મૂળથકી કાયાએ કરી મેહુણુ-મૈથુન સેવવાના પચ્ચકુંખાણુ હોય-સેવવાની ખંધી હોય તેને દેવતા મનુષ્ય તિર્થંચ-દેવતા, માણસ, પશુ વગેરે સખંધી મેહુણુના-મથુન સેવવાની પચ્ચકુંખાણુ-ખંધી, ત્યાગ, જાવજાણવાઓ-જ્યાં સુધી જીવુ ત્યાં સુધી દેવતા-સંખંધી-તેમા દેવતાની સાથે દુવિહ-એ કરણુ તિવિહેણુ-ત્રણુ જોગે, ન કરેમિ-એ કામ કરું નહિ ન કારવેમિ-બીજા પાસે કરાવુ નહિ મણુસા-મને કરી વચસા-વચને કરી કાયસા-કાયાએ કરી અને મનુષ્ય તિર્થંચ સખંધી-અને માણસ તથા પશુ વગેરેની સાથે એગવિહં-એક કરણુ એગવિહેણુ-એક જોગે, ન કરેમિ-એ કામ કરું નહિ કાયસા-કાયાએ કરી એવા ચોથા શુદ્ધ-મોટા મેહુણુ-મૈથુન, વેરમણુવતના-ત્યાગ કરવાના વતના પચ્ચ-પાચ, અમ્યારા

૫ અહીં સ્ત્રીએ “સતોસિએ” કહેવું

અતિચાર જાણીયવા-જાણવા ન સમાયરિયવા-આચરવા નહિ
તજહા-તે જેમ છે તેમ, તે આલોહ-કહુ છું ઈત્તરિય-
નાની ઉમરની શ્રી પરિગ્ગહિય-પોતાની પરણેલી શ્રી સાથે ગમણે-
ગમન કર્યું હોય અપરિગ્ગહિયગમણે-શ્રીને પરણ્યો નથી ને અગાઉ
તેની સાથે ગમન કર્યું હોય અનંગકીડા-કામલોગ સંખંધી ખીણ
કાંઈ કીડા કરી હોય. પરવિવાહકરણે-ખીજઓના વિવાહ મેળવી આપ્યા
હોય કામલોગેસુ-કામલોગને વિષે તિવ્વાલિલાસા-તોત્ર અલિલાપા
રાખી હોય તસ્મિન્નિચ્છા મિદુક્કહ-તે ખોટું કીધેલું નિષ્કળ થાઓ.

પાઠ ૧૦ મો-પાંચસુ અણુવત

પાંચસુ અણુવત-અણુવત, થુલાઓ-મોટા પરિગ્ગહાઓ
ધન દોલત વગેરે પરિગ્રહથી વેરમણુ-નિવર્તુ છું ખેત-ખેતર, વાડી
આદિ ઉઘાડી જમીન વતથુ-ઘર, તમેલા આદિ ઢાંકી જમીનની યથા-
પરિમાણુ-જેટલી મર્યાદા કરી છે. હિરણ્યુ-રૂપુ, સોવણુ-સોનાની
યથાપરિમાણુ-જે પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે ધન-સિદ્ધાન્ત નાણું
ધાન-ઢાણાની યથાપરિમાણુ-જે પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે દુપદ-બે
પગાં, મનુષ્યાદિ ચઉપદ-ચોપગાં, ઢોરની યથાપરિમાણુ-જે પ્રમાણે
મર્યાદા કરી છે કુવિય-ઘર વખરીની યથાપરિમાણુ-જે પ્રમાણે મર્યાદા
કરી છે એ યથા પરિમાણુ કીધું છે-એ પ્રમાણે જે મર્યાદા કરી છે તે
ઉપરાંત પોતાનો પરિગ્રહ-દોલત કરી રાખવાનાં પરચક્ષમાણુ-
અધી જાવજણવાએ-જ્યાંસુધી જણુ ત્યાં સુધી એગવિહ-એક કરણેકરી
તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે કરી ન કરૈમિ-કરું નહિ, મર્યાદા ઉપરાંત દોલત
રાખુ નહિ મણુસા-મને કરી વચસા-વચને કરી કાયસા-કાયાએ
કરી એવા પાંચમા થુલ-મોટા પરિગ્ગહપરિમાણુ-દોલતની મર્યાદા
ઉપરાંત વેરમણુ વતના-તણુ દેવાના વતના પચ-પાંચ અઠધારા-
અતિચાર જાણીયવા-જાણવા ન સમાયરિયવા-આચરવા નહિ
તજહા-તે જેમ છે તેમ, તેઆલોહ-કહું છું ખેતવથુપમાણુઠક્ક-
મે-ઉઘાડી તથા ઢાંકી જમીનની મર્યાદા જોળંગી હોય હિરણ્યુસોવણુ-
પમાણુઠક્કમે-રૂપુ તથા સોનાની મર્યાદા જોળંગી હોય ધનધાનપ-

માણુઈક્રમે-રોકડ નાણું તથા દાણાની મર્યાદા ઓળંગી હોય. દુપદ-
ચઉપદ પમાણુઈક્રમે-એ પગા, તથા ચો પગાની મર્યાદા ઓળંગી
હોય કુવિયપમાણુઈક્રમે-ઘરવખરીની મર્યાદા ઓળંગી હોય તરસ
મિચ્છામિ દુકકડ-તે ખોટું કીધેલું નિષ્કૂળ થાયો

પાઠ ૧૧ મો-છકું દિશિવત

છકું દિશિવત-દિશાઓની મર્યાદા બાંધવાનું વ્રત ઉડ્ડદિશિ-
ગિચી દિશાની યથાપરિમાણુ-મર્યાદા કરી છે. અધોદિશિ-નીચી
દિશાની યથા પરિમાણુ-મર્યાદા કરી છે તિરિયદિશિ-ત્રીછી (વચલી)
જમીનની દિશાની (ઉત્તર, પૂર્વ અને પશ્ચિમ) યથા પરિમાણુ-મર્યાદા
કરી છે એ યથા પરિમાણુ કીધું છે-એ પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે તે
ઉપરાંત-તે સિવાય સઠચ્છાએ-પોતાની મરજીથી કાયાએ જઘને-
પોતાની કાયાએ કરીને પાંચ આશ્રવ સેવવાના-લોગવવાના પચ્ચ-
ફમાણુ-ખંધી જાવજાણવાએ-જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી દુવિહ-એ
કરણે કરી તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ-હું કર નહિ, ન
કારવેમિ-બીજા પાસે એ કામ કરાવું નહિ, મણુસા-મને કરી વચસા-
વચને કરી કાચસા-કાયાએ કરી એવા છઠ્ઠાદિશિવેરમણુ વ્રતના-એ
પ્રમાણે દિશાની મર્યાદા ઉપરાંત કોઈ દિશાએ જવાનું-તણ દેવાના વ્રતના
પ ચ-પાચ અધ્યારા-અતિયાર જાણિયવા-જાણવા ન સમાય-
રિયવા-આચરવા નહિ તંજહા તે આલોહ-તે જેમ છે તેમ કહું છું
ઉડ્ડદિશિપમાણુઈક્રમે-ઉચી દિશાની (પ્રમાણુ અતિક્રમ્યા હોય)
મર્યાદા ઓળંગી હોય અધોદિશિપમાણુઈક્રમે-નીચી દિશાની
મર્યાદા ઓળંગી હોય તિરિયદિશિપમાણુઈક્રમે-ત્રીછી દિશા
(પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ) મર્યાદા ઓળંગી હોય. એતવુટ્ટી-
ક્ષેત્ર વૃદ્ધિ-એક દિશા ઘટાડીને બીજી દિશા વધારી હોય, સઠચ્છા તરધાએ
સ દેહ પડયા છતા આગળ જવાયુ હોય. તરસ મિચ્છા મિ દુકકડ-
તે ખોટું કીધેલું નિષ્કૂળ થાયો

પાઠ ૧૨ મો-સાતમું મત.

સાતમું મત ઉવલોગ-જે વસ્તુ એકજ વાર લોગવાય તે ખાન-
 પાનાદિ. પરિલોગવિહં-જે વસ્તુ વારંવાર લોગવવામાં આવે તે ઘરેણા,
 હુગડાં વગેરે તેની મર્યાદા. પચ્ચખાયમાણે-ખંધી કરવી ૧
 ઉદલણિયાવિહં-અંગ લૂવાના વસ્ત્રની મર્યાદા ૨ હંતણુવિહં-ઠાતણુની
 મર્યાદા ૩ ફેલવિહં-ફળની મર્યાદા ૪ અખભંગણુવિહં-તેલ વગેરે
 શરીરે ચોપડવાની વસ્તુની મર્યાદા ૫ ઉવટણુવિહં-મર્દન કરવાની
 વસ્તુ (પીઠી વગેરે) ની મર્યાદા. ૬ મંજણુવિહં-નાહવાના પાણી
 વગેરેની મર્યાદા ૭ વત્થવિહં-વસ્ત્રની મર્યાદા ૮ વિલેવણુવિહં-
 વિલેપન કરવાની વસ્તુની મર્યાદા ૯ પુરુવિહં-પુષ્પ-ફૂલની મર્યાદા
 ૧૦ આભરણુવિહં-ઘરેણાની મર્યાદા ૧૧ દુપવિહં-દુપ કરવાની
 મર્યાદા ૧૨ પેલ્લવિહં-પીવાની વસ્તુ એસડ, કવાથ વગેરેની મર્યાદા
 ૧૩ ભખખણુવિહં-સુખડીની મર્યાદા ૧૪ ઉદનવિહં-ધાનની જાતની
 મર્યાદા ૧૫ સુપવિહં-કઠોળની મર્યાદા ૧૬ વિગયવિહં-(ધી, તેલ,
 દૂધ, દહીં, ગેળ આદિ) વિગવની મર્યાદા ૧૭ સાગવિહં-લીલોત્રી
 શાકની મર્યાદા. ૧૮ મહુરવિહં-મેવાની મર્યાદા ૧૯ જમણુવિહં-
 જમવાની મર્યાદા અમુક વખત આટલી વસ્તુ ખાવી ૨૦ પાણીવિહં-
 પાણીની મર્યાદા ૨૧ સુખવાસવિહં-સોપારી, લવિગ, જોલચી, વગેરે
 સુખવાસની મર્યાદા ૨૨ વાહણુવિહં-અશ્વાદિક વાહનની મર્યાદા
 ૨૩ વાહનિવિહં-પગરખા વગેરેની મર્યાદા ૨૪ સયણુવિહં-શર્યા,
 પલંગ આદિ સૂવાની વસ્તુની મર્યાદા ૨૫ સચિત્તવિહં-સચેત (જીવ
 સહિત) વસ્તુની મર્યાદા ૨૬ હંવવિહં-ખીજાં દ્રવ્ય એટલે પદાર્થની
 મર્યાદા ઈત્યાદિકેનું યથા પરિમાણ કીધું છે-એ તથા એ સિવાય
 વસ્તુની જે પ્રમાણે મર્યાદા બાંધી ફેલાણી વસ્તુ મારે આજ આટલી
 ખાવી કે પીવી તથા ફેલાણી વસ્તુ આજ લોગવવી કે નહિ ઈત્યાદિક).
 તે ઉપરાત-જે મર્યાદા બાંધી છે તે ઉપરાત ઉવલોગ-જે વસ્તુ એકજ
 વાર લોગવવામાં આવે તે પરિલોગ-જે વસ્તુ વારંવાર લોગવવામાં
 આવે તે લોગનિમિત્તે-લોગવવાની મરજી કરી લોગવવાનાં

પચ્ચખાણુ-લોગવવાની ખંધી જાવજણવાએ-જ્યા સુધી જીવું
 ત્યાં સુધી એગવિહ-એક કરણે કરી તિવિહેણું-ત્રણ જોગે
 કરી. ન કરેમિ-એ કામ કરૂં નહિ. મણુસા-મને કરી.
 વયસા-વયને કરી કાયસા-કાયાએ કરી એવા માતમા
 ઉવલોગ-એકજ વાર લોગવવાની વસ્તુ, પરિલોગ-વારંવાર
 લોગવવાની વસ્તુ દુવિહે-બે પ્રકારે પન્નત્તે-કહી છે તજહા-તે
 જેમ છે તેમ લોચણુઉય-લોજનનો એક લેહ કમ્મઉય-વ્યાપારનો
 ખીજો લેહ લોચણુઉય-લોજનના. સમણોવાસએણું-શ્રાવકને
 પચ્ચઅધિચારા-પાચ અતિચાર જાણિયવ્વા-જાણવા ન સમાય-
 રિયવ્વા (પણ) આચરવા નહિ તજહા-તે જેમ છે તેમ તે આલોઉ-
 કહું છું સચિત્તાહારે-સચેત વસ્તુ ખાધી હોય (વનસ્પતિ આદિ કાચું
 ખાવું) સચિત્તપહિખજાહારે-સચેતની સાથે લાગેલી વસ્તુ (લી મહાનો
 શુંદ વગેરે) ખાધા હોય અપોલિઓસહિલક્ખણુયા-વસ્તુમાં
 જીવના પ્રદેશ રહી ગયા હોય એવી વસ્તુ ખાધી હોય, કાચું-પાકું શાક
 આદિ દુપોલિઓસહિલક્ખણુયા-માઠી રીતે પકવેલી વસ્તુ ખાધી હોય
 ભડથાં વગેરે તુચ્છોસહિલક્ખણુયા-ખાવું થોડું ને નાખી દેવું ઘણું,
 એવી વસ્તુ ખાધી હોય (સીતાફળ, શેરડી વગેરે) એ પાંચ પ્રકારની વસ્તુ
 ખાધી હોય તો અતિચાર લાગે કમ્મઉણું-વ્યાપારના સમણોવાસ-
 એણું-શ્રાવકને. પન્નરસ્સ કમ્માહાણુઈ-પંદર પ્રકારે કર્મ આવવાનાં
 ઠેકાણા જાણિયવ્વા-જાણવા ન સમાયરિયવ્વા-આચરવા નહિ
 તજહા-જેમ છે તેમ તે આલોઉ-કહું છું. ઇગાલકમ્મે-અગ્નિનો
 વેપાર કીધો હોય (લુહારાદિ) વણુકમ્મે-મોટાં મોટાં વનના ઝાડો કપાવી
 વેપાર કીધો હોય સાડીકમ્મે-સોડ કરીને વસ્તુ વેચવાનો વેપાર
 કીધો હોય (ગળી, દારૂ વગેરેનો) ભાડીકમ્મે-ગાડાં, ઘર વગેરે તવા
 કરાવી તેનાં ભાડા ખાવાનો વેપાર કર્યો હોય. ફેાડીકમ્મે-પૃથ્વીના પેટ
 ફેાડાવવાનો વેપાર કીધો હોય (ફૂવા, વાવ આદિ કરાવવાનો) દંત-
 વાણિજ્યે-હાથીદાંત વગેરેનો વેપાર કીધો હોય કેસવાણિજ્યે-ચમરી
 ગાય વિગેરેના વાળનો વેપાર કીધો હોય રસવાણિજ્યે-મદિરાદિના

રસનો વેપાર કીધો હોય. લખખવાણિજ્યે-લાખ વગેરેનો વેપાર કીધો હોય વિસવાણિજ્યે-વિષ (ઝેર)નો વેપાર કીધો હોય. જંતપીલણ કમ્મે-ઘાણી, સંચા વગેરે ચંત્રોનો વેપાર કીધો હોય. નિલ્લ છણુકમ્મે, ખળદ, ઘોડાં વગેરેના અવયવ સમાયોનો વેપાર કીધો હોય દ્વગ્ગિ-દ્વાવણિયા-દ્વાવાનળ સળગાવ્યો હોય. સર-સરોવર, દહ-દ્રહ, કુંડ તલાગ-તળાવ પરિસોસણુયા-ઉલેચાવ્યાં હોય અસઠ્ઠણુપોસણુયા-ઢોર તથા શુભામ આદિને ઉછેરી ઉછેરીને વેચ્યાં હોય. તરસ મિચ્છામિ દુક્કંડ-એ ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાયો

પાઠ ૧૩ મો-આઠમું મત

આઠમું મત અનફાદંડનું-સ્વાર્થ વિના આત્મા હંડાય છે. વેરમણુ-(તેથી) નિવર્તું છું ચઉલ્લિહે-ચાર પ્રકારે. અણુફાદંડે-અર્થ વિના હંડ પડે છે પન્નતે-તે કહે છે, ત જહા-જેમ છે તેમ. અવજ્ઞાણુચરિય-આર્ત તથા શૌદ્ર ધ્યાન ધરવાથી (માઠી ચિંતવણુ કરવાથી) પમાયાચરિય-પ્રમાદ કરવાથી (આળસથી થી, તેલ વગેરેના કામ ઉઘાડાં રાખવાથી જીવ હિંસા થાય છે) હિંસાપયાણુ-હિંસા થાય એવાં થયો (છરી, ચાકા સૂડી વગેરે) આપવાથી, પાવકમ્મોવએસ-પાપ-કર્મનો ઉપદેશ કરવાથી. એવા આઠમા અણુફાદંડ-અર્થ વિનાનાં પાપ સેવવાનાં પચ્ચક્ખાણુ-સેવવાની બધી ભવજીવાએ-જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી દુવિહં-એ કરણે તિવિહેણુ-ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ-એ પ્રમાણે કરું નહિ. ન કારવેમિ-બીજ પાસે તેમ કરાવું નહિ મણુસા-મને કરી. વચસા-વચને કરી. કાયસા-કાયાએ કરી એવા આઠમા અણુફાદંડ-તે અર્થ વિનાના હંડ આવે તે પાપ. વેરમણુ મતના-તણુ દેવાના મતના પચ-પાંચ અંધયારા-અતિચાર ભણિયવવા-ભણવા, ન સમાયરિયવવા-આચરવા નહિ તંજહા-તે જેમ છે તેમ આલોઉ-કહુ છુ, કંદપ્પે-કામ વધે એવી વાત કરી હોય કુલ્લુએ-કુચેષ્ટા કરી હોય મોહરિએ-જેમ તેમ બોલ્યા હોય, ગાળ દીધી હોય સજ્જુતાહિગરણુ-ઘણું હથિયારો એકઠા

કરી ગળ્યા હોય ઉવલોગ પરિલોગ અધરિત્તે—એકવાર લોગવાય તેવી તથા વારંવાર લોગવાય તેવી વસ્તુ ઉપર આસક્ત રદ્યા હોય તરુસ મિચ્છા મિ દુક્કડ—તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૧૪ મો—નવમુ સામાયિક વ્રત.

નવમુ સામાયિક વ્રત—સમતારૂપ સામાયિક વ્રત સાવજજ-
લોગતું—પાપના કામથી વેરમણુ—નિવર્તું છુ જીવનિયમ—ન્યા સુધી
મર્યાદા કીધી છે ત્યા સુધી, પજજીવાસામિ—શુભ જોગને સેવું દુવિહ—
એ કરણે તિવિહેણુ—ત્રણ જોગે કરી ન કરેમિ—પાપનુ કામ હું કરું
નહિ ન કારવેમિ—ખીલ પાસે કરાવુ નહિ, મણુસા—મને કરી.
વયસા—વચને કરી કાયસા—કાયાએ કરી. એવી મારી તમારી સદ્બુદ્ધિ
પરૂપણાએ કરી સામાયિકનો અવપર આવે અને સામાયિક કરી હોય તે-
વારે સ્પર્શનાએ કરી શુદ્ધ હોલે એવા નવમા સામાયિક વ્રતના-
પચ અધ્યારા—પાચ અતિચાર. જાણિયંવા—જાણવા, ન સમાય-
રિયંવા—આચરવા નહિ ત જહા—તે જેમ છે તેમ તે આલોહ—તે
કહું છુ મણુદુરૂપણિહાણે—મામાયિકમા મન માહું વત્યું હોય
વયદુરૂપણિહાણે—વચન માહું વત્યું હોય કાયદુરૂપણિહાણે—કાયા
માઠી વર્તાવી હોય સામાયિકરુસ સધ—સામાયિક કીધું છે છતાં,
અકરણુયાએ—ખરાખર કીધું કે નહિ તેની ખબર ન રહી હોય,
સામાયિકરુસ—સામાયિક કીધું છે તે, અણુવક્રિયરુસકરણુયાએ—
પૂરું થયા વિના પાર્યું હોય, તરુસ મિચ્છા મિ દુક્કડ—તે ખોટું
કીધેલું નિષ્ફળ થાલે

પાઠ ૧૫ મો—દશમુ દેસાવગાસિક વ્રત

દશમુ દેસાવગાસિકવ્રત—દિશાની મર્યાદા બાધવાલુ વ્રત
(બાધેલી હદ ઉપરાંત છેટે જવું નહિ) દિનપ્રતિ પ્રસાત થકી પ્રાર લીને—
પ્રતિદિન દિવસ ઉગવાને વખતે સવારથી ખીલે દિવસ ઉગતા સુધી આઢરીને

પૂર્વાદિક છ દિસી-પૂર્વ દિશા આદિ છ દિશાએ- જેટલી ભૂમિકા-
જેટલી ધરતી મોકળી રાખી છે-મર્યાદા બાધી છે એટલે સવારમા ઊઠીને
માન કરવું કે આજે મારે દરેક દિશાએ આટલા ગાઉ ઉપરાંત જવું નહિ
તે ઉપરાંત-બાધેલી હદ ઉપરાંત સહચ્છાએ-પોતાની મરજીથી, કાયાએ
જઈને પાંચ આશ્રવ-કાયાએ જઈને છવ્વિ સાદિક પાંચ આશ્રવ
સેવવાના પચ્ચક્રખાણુ-સેવવાની બંધી જાવ અહોરત્ત-એક દિવસ અને
રાત સુધી દુવિહ-એ કરણે તિવિહેણુ-ત્રણ ભોગે ન કરેમિ-પાપ હું
કરું નહિ, ન કારવેમિ-બીજા પાસે કરાવું નહિ મણુસા-મને કરી
વચસા-વચને કરી કાચસા-કાયાએ કરી. જેટલી ભૂમિકા મોકળી
રાખી છે તેમાંહિ દ્રવ્યાદિકની જે મર્યાદા કીધી છે-
મોકળી રાખેલી ધરતીમાં પણ જે બંધી કરી હોય કે આજ આટલા
પદાર્થ ઉપયોગમાં લેવા, તે ઉપરાંત-તે હદ ઉપરાંત, ઉવભોગ-
એક જ વાર ભોગવાય એવી વસ્તુ પરિભોગ-વારંવાર ભોગવાય
એવી વસ્તુ ભોગનિમિત્તે-ભોગની દૃષ્ટાએ ભોગવવાના પચ્ચ-
ક્રખાણુ-ભોગવવાની બંધી જાવ અહોરત્ત-એક દિવસ ને રાત
સુધી એગવિહેણુ-એક કરણે તિવિહેણુ-ત્રણ ભોગે ન કરેમિ-હું
કરું નહિ મણુસા-મને કરીને વચસા-વચને કરીને કાચસા-કાયાએ
કરી. એવી મારી તમારી સદૃહણુ, પડપણાએ કરી દશમું વ્રત કરવાનો
અવસર આવે ને કરીએ તે વારે સ્પર્શનાએ કગી શુદ્ધ હોજો એવા
દશમા દેસાવગાસિકે વ્રતના પચ અર્ધચારા-પાંચ અતિચાર
જાણિયવ્વા-જાણવા-ન સમાચરિયવ્વા-આચરવા નહિ ત જહા-તે
જેમ છે તેમ આલોહ-કહું હું આણુવણુપ્પઓગે-કોઈ વસ્તુ
મગાવી ઉપયોગ કીધા હોય બીજા પાસે વસ્તુ મગાવી હોય
પેસવણુપ્પઓગે-ચાકરનો ઉપયોગ-ચાકર મોકલીને વસ્તુ મગાવી
હોય સદ્દાણુવાએ-શબ્દનો ઉપયોગ સાદ કરીને હદ ઉપરાંતથી
બાધાએ હોય રૂવાણુવાએ-પોતાનું રૂપ દેખાડીને કોઈને બાધાએ
હોય. બહિયા-બાહર પોગગલપક્રખેવે-કાંકરો નાખી બાધાએ હોય
તસસ મિચ્છા મિ દુક્કડ-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાજે.

પાઠ ૧૬ મો-અગિયારમું પોષધ વ્રત

અગિયારમું પરિપૂર્ણ પોષધવ્રત-પાપરહિત થઈ, સંવરે કરી આત્માને પોષવો તેનું વ્રત. અસણુ-અન્ન પાણું-પાણી, ખાઈમં-મેવાની જાત સાઈમંનાં-મુખવાસ-ત્રોપારી આદિક ખાવાની પદ્ય-ખાણુ-ખંધી અખ લનાં પદ્યકુખાણુ-મૈથુન સેવવાની ખંધી મણિસુવણુના પદ્યકુખાણુ-મણિ, સોનું વગેરે રાખવાની ખંધી માલાવજગ-માળા વગેરેની વિલેવણુનાં-વિલેપન કરવાની પદ્યકુ-ખાણુ-ખંધી સત્ય-શસ્ત્ર હથિયાર મુસલાદિક-સામેલા વગેરે. સાવજજન્મેગનાં પદ્યકુખાણુ-પાપનું કામ કરવાની ખંધી જાવ-અહોરત્ત-રાત દિવસ સુધી પજ્જુવાસામિ-એ પ્રમાણે આચરીશ દુવિહં-એ કરણ, તિવિહેણું-ત્રણ જોગે ન કરેમિ-પાપ કર નહિ ન કરવેમિ-ખીજ પાસે પાપ કરાવુ નહિ મણુસા-મને કરી વચસા-વચને કરી કાચસા-કાચાએ કરી એવી સદ્ગુણા-કરવાની શ્રદ્ધા થાય પદ્મપણુએ કરી-પદ્મપણુએ કરી પોષો કરવાનો વખત આવ્યે પોષો કરીએ. તે વારે ફરસનાએ કરી શુદ્ધિહોળે-તે વખત શક્તિ મુજબ શુદ્ધ હોળે એવા અગિયારમા પરિપૂર્ણ-પરિપૂર્ણ. પોષધ વ્રતના-સંવરે આત્માને પોષવાના વ્રતના પંચઅઘિયારા-પાચ અતિચાર જાણિયબવા-જાણવા ન સમાયરિયબવા-આચરવા નહિ ત જહા-તે આલોહ-તે જેમ છે તેમ કહું છું અપહિલેહિય-ખરાખર તપાસીને જોયાં ન હોય દુરપહિલેહિય-માઠી રીતે જોયા હોય સિજ્જાસંથારએ-પાટ વગેરે સેજ તથા પથારીને અપમજિજય-પોંજયું ન હોય દુપમજિજય-માઠી રીતે પોંજયું હોય સિજ્જા સંથારએ-સેજ-પથારીને, અપહિલેહિય-તપાસીને જોઈ ન હોય. દુરપહિલેહિય-માઠી રીતે જોઈ હોય ઉચ્ચાર પાસવણુ ભૂમિ-દિશા તથા પેશાએ જવાની જગ્યાને અપમજિજય-પોંજ ન હોય, દુરપ-મજિજય-માઠી રીતે પોંજ હોય ઉચ્ચાર પાસવણુ ભૂમિ-દિશા તથા પેશાએ જવાની જગ્યાને પોસહસ્સ-પોષો કીધો છે તેમાં સસ્મ-પ્રમાદ કરે અણાણુપાલણુયા-પોષાની ક્રિયા આઘી પાછી કીધી હોય તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કં-તેમા થયેલું પાપ નિબ્ધન થાયો

પાઠ ૧૭ મો-ખારમું અતિથિ સંવિભાગ વ્રત.

ખારમું અતિથિ-જેની તિથિ નથી (સાધુ આહાર લેવા ક્યારે આવે એ કંઈ સુકરર નથી) સંવિભાગવ્રત-ભાગ કરવો એટલે આહાર કરતી વખત ચિંતવણા કરવી કે જો સાધુ પધારે તો માહેથી આપું સમજી નિગગ થે-નિર્ઘ થ સાધુને ફાસુ-જીવ રહિત એસણિજીજેણું-દોષ રહિત અસણુ-અન્ન-પાણુ-પાણી ખાઈમં-મેવો સાઈમં-મુખવાસ વતથ-વચ્ચ પડિગગહ-પાત્ર કે બદ્ધ-કામળી, પાચપુચ્છણેણું-રજેહરણુ આદિ પાદિયાર-આપીને પાછી લેવાય તેવી વસ્તુ (તે કહે છે.) પીઠ-બાજેઠ ફલગ-પાટિયુ સિજ્જા-શરયા સ્થારએણુ-તરણાવગેરેની પથારી ઉસહ-ઓસઠ, બેસજીજેણુ-ઘણી વસ્તુથી થએલ ગોળી વગેરે. પડિલાલેમાણુ-પ્રતિલાલ કરતા થકા (આપતા થકાં) વિહરિરસામિ-વિચરીશ એવી સદહણુ-શ્રદ્ધા, પદ્મપણુએ-ઉપદેશ સાધુસાધવીની જોગવાઈમળે સૂજતા આહાર પાણી વહોરાવીએ તેવારે ફરસના-એ કરી શુદ્ધિ હોજો. એવા ખારમા અતિથિસંવિભાગ વ્રતના-સુકરર તિથિ નહિ માટે ભાગ કરી ચિંતવવાના વ્રતના પંચઅઈયારા-પાચ અતિયાર. જાણિયવ્વા-જાણવા. ન સમાચરિયવ્વા-આચરવા નહિ તંજહા-તે જેમ છે તેમ તે આલોહ-તે કહું છું સચિત્ત નિર્દખેવણુયા-સચેત વસ્તુની ઉપર અચેત વસ્તુ મૂકી હોય સચિત્ત-પેહણુયા-અચેત વસ્તુથી સચેત વસ્તુ ઢાંકી હોય કાલાપકરમે-કાળ વડી ગયો હોય ખગડી ગયેલી કે ખોરી થયેલી વસ્તુ આપી હોય પદોવએસે-સાધુને વહોરાવવાનું બીજાને કહે (સાધુ આવે તે વખતે પોતે ન આપતા બીજાને હુકમ કરે) મચ્છરિયાએ-દાન દઈને અહ કાર કીધો હોય તરસ મિચ્છા મિદુક્કડ-તે ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૧૮ મો-સંથારાનો પાઠ.

અપચિછમ-બીજું કંઈ કામ કરવું વહું નથી મારણુતિય-પડિત-મરણુને અતે સંલેહણુ-આત્માને પાપના કામથી દૂર કરવો પોષધ-શાલા-સંથારો કરવાની જગ્યા પોંજીને-વાળી-સાફ કરીને ઉચ્ચાર-

પાસવણુ-દિશા તથા પેશાળની ભૂમિકા-જગ્યા પહિલેહીને-નજરે
 જોઈને ગમણુગમણુ-જતા આવતા જીવ ચ પાણુ હોય તેનું પહિ-
 ક્કમીને-પ્રાયશ્ચિત લઈને દર્શાદિક સંથારો-ડાલ વગેરેની પથારી
 સંથારીને-પાથરી, દર્શાદિક સંથારો-ડાલ વગેરેની પથારી ઉપર
 દુરુહીને-ખેસીને, પૂર્વ તથા ઉત્તરદિશિ-પૂર્વ કે ઉત્તર દિશા તત્ક
 પદ્ય કાદિક-પલ્લડી વાળી અથવા શક્તિ પ્રમાણે આસને ખેસીને-
 આસન વાળીને, કરચણ-ખે હાથ સપગ્ગહિય-જોડીને સિરસા-
 વત્તય-માથાને આવર્તન કરી મત્થએ અ જલિ કંદુ-માથા ઉપર
 ખે હા. જોડેલા રાખી એવ-એમ, વયાગી-કહે નમોત્યુણુ-નમસ્કાર
 હોજો અરિહંતાણુ-અરિહંત દેવને ભાગવ તાણુ-ભગવતને જીવ
 સ પત્તાણુ-તે ઠેક સુક્તિ પહોચ્યા સુધીના પાઠ (જે સામાયિકને અ તે છે
 તેટલો કહેવો) એમ અનંતા સિદ્ધને નમસ્કાર કરીને વર્તમાન પોતાના
 ધર્મશુરુ, ધર્માચાર્યને નમસ્કાર કરીને પૂર્વે જે વ્રત આદર્યા છે તે આદોવી-
 સંભારીને, પહિક્કમી-પ્રાયશ્ચિત લઈને નિદી-નિદા (આત્માની સાખે)
 કરીને, નિશદ્ધ થઈને-શદ્ય રહિત થઈને સંઘવં પાણુઈવાય-સર્વ
 પ્રકારે જીવ હિંસા કરવાની પરચખામિ-ખ ધી કરીને સંઘવં સુસાવાય
 પરચખામિ-સર્વ પ્રકારનું જૂઠું ઘોલવાની ખ ધી કરીને સંઘવ અદિના-
 દાણુ પરચખામિ-સર્વ પ્રકારની ચોરી ક્ષવાની ખ ધી કરીને સંઘવ-
 મેહુણુ પરચખામિ-સર્વથા મૈથુનની ખ ધી કરીને સંઘવં પરિગ્ગહં
 પરચખામિ-સર્વથા દોલત રાખવાની ખ ધી કરીને સંઘવં કોહં પરચ-
 ખામિ-સર્વથા ક્રોધ કરવાની ખ ધી કરીને જીવ મિચ્છાદ સણુસણું-
 તે અન્ય ધર્મ સેવવો તથા શદ્ય રાખવું ત્યા સુધીના જે અઠાર પાપ-
 સ્થાન આગળ કહેવાશે ત્યા સુધીની અકરણીજજ જોગ-કરવા જોગ
 નહિ તેની પરચખામિ-ખ ધી કરીને, જીવજીવાએ-જ્યા સુધી
 જીવું ત્યા સુધી તિવિહં-ત્રણ કરણે કરી તિવિહેણું-ત્રણ જોગે કરી.
 ન કરેમિ-હું પાપ કરું નહિ ન કારવેમિ-ખીજ પાસે કરાવું નહિ.
 કર તંનાણું જાણુઈ-કોઈ પાપ કરે તે લણું જાણું નહિ મણુસા-મને
 કરી વચસા-વચને કરી. કાયસા-કાયાએ કરી એમ અઠારે પાપ

સ્થાનક-પાપનાં ઠેકાણાં પચ્ચક્ષીને-બધી કરીને સર્વ-સર્વ.
 અસાણુ-અન્ન. પાણુ-પાણી ખાઈમ-મેવો સાઈમ-સુખવાસ.
 ચઉત્તિવિહં પિ આહાર-એ ચાર પ્રકારના આહારની પચ્ચક્ષીમાં-
 બધી કરીને જાવજાણવાએ-જીવું ત્યાં સુધી. એમ ચારે આહાર
 પચ્ચક્ષીને જ-એ પિય-પ્રિય, ઇમ સરીર-આ માંડ શરીર.
 ઇદ્દક-ઈદ્દકારી કે ત-કાન્તિવાન, પિય-પ્રિય માણુમ-મનને શોભીતું.
 મણુમ-મનને અતિ વહાલું. ધિજ્જ-ધીરજ દેનાર વિસાસિય-
 વિશ્વાસતું ઠેકાણુ સમય-માનવા યોગ્ય આણુમય-વિશેષ માનવા
 યોગ્ય બહુમય-બહુ માનવા યોગ્ય ભંડકર-ડંગસમાણુ-
 ઘરેણાના ડાળલા સમાન રથણુકર-ડંગભૂય-રત્નના કરંડિયા સમાન,
 માણુ સીય-રખે મને ટાઢ વાય માણુ ઉન્હ-રખે મને તાપ
 લાગે, માણુ ખુહા-રખે મને ભૂખ લાગે. માણુ પિવાસા-રખે મને
 તરસ લાગે માણુ ખાલા-રખે મને સર્પ કરડે માણુ ચોરા-
 રખે મને ચોર ઉપાડી જાય માણુ હંસા-રખે મને હાંસ કરડે.
 માણુ મસગા-રખે મને મચ્છર કરડે. માણુ વાહિય-રખે મને
 વ્યાધિ ઉપજે પિત્તિય-પિત્ત જાગે સંશિમ-સ્થેષ થાય સન્નિ-
 વાધય-સન્નિપાત થાય. વિવિહા રોગાયકા-રખે વિવિધ પ્રકારના
 રોગ ઉત્પન્ન થાય. પરિસહોવસગા-(ઉપસર્ગ) બાવીસ જાતના
 પરિવહ તથા દેવતાકિની ડરામણી, ફાસા કુસતિ-એવી રીતના સ્પર્શ
 થયે થકે. એય પીયેણુ-એવું માંડ શરીર વહાલુ તે ચરિમેહિ -
 છેલ્લા, ઉસાસનિસાસેહિ-આસોઆસ સુધી વોસિરામિ-તણું છું,
 ત્તિકેદુ-એમ કહીને. એમ શરીર વોસરાવીને-શરીરને તણુ વધીને.
 કાલ અણુવકંબમાણુ-કાળને અણુવાંછતો થકો (જીવવાની આશા
 તથા મરણનો ભય ન રાખતો) વિહરિસામિ-વિચરીશ એવી
 સદહણુ પડપણુએ કરી-એવી શ્રદ્ધા કે પડપણુએ કરી,
 સંધારાના અવસરે સંધારો કરીએ ત્યારે સ્પર્શનાએ કરી શુદ્ધિ
 હોજો-ત્યારે શક્તિ પ્રમાણે શુદ્ધ થાજો એવા અપચ્છિમ-મારણુ-
 તિય-મરણને અતે કાંઈ વસ્તુ બકી નથી એ સદહણુ-આત્માને માઠાં

કામથી દૂર કરવાના ઝુસણા-ક્ષમા કરવાના આરાહણાના-આરા-
ધના કરવાના પંચ અધ્યારો-પાચ અતિચાર જાણિયવ્વા-જાણવા.
ન સમાચરિયવ્વા-આચરવા નહિ તંજહા તે આલોહ-તે જેમ
છે તેમ કહું છું ઇહલોગાસંસર્પઓગે-આ લોકને વિષે સુખની
વાંછના કરી હોય કે મરી ગયા પછી મોટો રાજ થાઉ. પરલોગા-
સંસર્પઓગે-પરલોકને વિષે સુખની ઇચ્છા કરી હોય કે હું મહર્દિક
દેવતા થાઉ. જીવિયાસ સર્પઓગે-જીવતરની ઇચ્છા કરી હોય કે આજું
જીવું તો ઠીક મરણાસંસર્પઓગે-મરણની ઇચ્છા કરી હોય કે હું ખ
પામું છું, માટે જટ મરી જાઉં તો ઠીક. કામલોગાસંસર્પઓગે-
કામ લોગની ઇચ્છા કરી હોય તરસ મિચ્છામિ દુઝ્ઝડ-તે ખોટું
કીધેલું નિષ્ફળ થાઓ. એમ સમકિત પૂર્વક-એમ પૂર્વે કહ્યા તે
સમકિતના પાઠથી ખાર વ્રત સ લેખણાસહિત-ખાર વ્રત, સંથારાના
પાઠ સહિત તથા નવાણું અતિચાર એહને વિષે જે કોઈ અતિક્રમ-
(કરેલી ખંધીમાં દોષના ચાર પ્રકાર છે તેમાં અતિક્રમ એટલે ખંધી
કરેલી વસ્તુ કરવાનું મન વ્યતિક્રમ-તે વસ્તુ કરવા તરફ ચાલ્યો
તે દોષ અતિચાર-તે વસ્તુ હાથમા લે, તે દોષનું નામ આણાચાર-
તે વસ્તુ લોગવે એટલે ખંધી ભાગે તે દોષનું નામ જાણતા અજાણતાં
મન, વચન, કાયાએ કરી સેવ્યો હોય, સેવરાવ્યો હોય, સેવતા પ્રત્યે
રૂડું જણ્યું હોય તે અનંતા સિદ્ધ ભગવાન અને કેવળીની સામે
મિછા મિ દુઝ્ઝડ-નિષ્ફળ થાઓ

પાઠ ૧૯ મો-અઢાર પ્રકારના પાપ સ્થાનક.

૧ પ્રાણુતિપાત-જીવહિંસા ૨ મૃષાવાદ-જૂઠું બોલવું ૩
અદંતાદાન-ચોરી કરવી ૪ મૈથુન-સ્ત્રી સેવવી ૫ પરિગ્રહ-દાલત
૬ ક્રોધ-રીસ ૭ માન-અહંકાર ૮ માયા-કપટ ૯ લોભ-તૃષ્ણા
રાખવી ૧૦ રાગ-મીતિ ૧૧ દ્વેષ-અદેખાઈ ૧૨ કેલેશ-કળિયો ૧૩
અભ્યાખ્યાન-આળ ચલાવવું. ૧૪ પૈશુન્ય-ચાડી કરવી. ૧૫ પર-
પરિવાદ-પારકું વાંકું બોલવું ૧૬ રઈઅરઈ-(રતિ, અરતિ) ખુશી-

દ્વિલગીરી ૧૭ માયામોચો-કપટ સહિત જૂઠું બોલવું ૧૮ મિચ્છા
દ્વંસણુસદ્દલ-ખોટી શ્રદ્ધા તથા શલ્ય રાખવું. એ અહાર પાપસ્થાનક
સેવ્યા હોય, સેવરાબ્યા હોય, સેવતાં પ્રત્યે રૂડું બણ્યું હોય તે અનંતા
સિદ્ધ કેવળીની સાથે મિચ્છા મિ દુકકં-પાપ નિષ્ફળ થાયો.

પાઠ ૨૦ મો—પચીસ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ.

૧ અભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ-ખરા ખોટાની ખબર વગર ખોટાને પકડી
રહે, મૂકે નહિ તે. ૨ અનાભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ-બધા દેવ ને બધા
શુરને માને. ૩ અભિનિવેશક મિથ્યાત્વ-તીર્થ'કરનો માર્ગ બણે ને
ઉપદેશ અન્ય ધર્મનો આપે અથવા ખોટાની ભૂલ કપટથી પોષે ૪
સાંશયિક મિથ્યાત્વ-કયો મત ખરા ને કયો મત ખોટો તે નક્કી
ન કરે અને સંશય વેદે તે. ૫ અનાલોચ મિથ્યાત્વ-જેમાં બિલકુલ
બણુપણું ન હોય તે. ૬ લૌકિક મિથ્યાત્વ-લોકોને વિષે જે દેવ કરી
બેસાડયા હોય તે તથા ઢોગી શુરઓ તથા તેમના નામમાં જે પ્રવર્તે
અને માને તે ૭ લૌકોત્તર મિથ્યાત્વ-તીર્થ'કર દેવની માનતા કરે
કે ફલાણું કામ થાય તો આમ કરીશ, તે તથા ફળની લાલચે કાંઈ
મત કરે તે કુપ્રાવચન મિથ્યાત્વ-ત્રણસે ત્રેસઠ પાખંડીના મતને
માને ૮ અણવને ણવ સરહહે તો મિથ્યાત્વ ૧૦ ણવને અણવ સર-
હહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૧ સાધુને કુસાધુ સરહહે તો મિથ્યાત્વ ૧૨ કુસાધુને
સાધુ સરહહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૩. જિન માર્ગને અન્ય માર્ગ સરહહે તો
મિથ્યાત્વ ૧૪ અન્ય માર્ગને જિન માર્ગ સરહહે તો મિથ્યાત્વ ૧૫
અધર્મને ધર્મ સરહહે તો મિથ્યાત્વ ૧૬ ધર્મને અધર્મ સરહહે તો
મિથ્યાત્વ. ૧૭ આઠ કર્મથી જે નથી સુકાણા તેને સુકાણા સરહહે તો
મિથ્યાત્વ ૧૮ આઠ કર્મથી જે સુકાણા તેને નથી સુકાણા સરહહે તો
મિથ્યાત્વ. ૧૯ જિન માર્ગથી ચોણું પડ્યે તો મિથ્યાત્વ ૨૦ જિન-
માર્ગથી અધિક પડ્યે તો મિથ્યાત્વ. ૨૧ જિન માર્ગથી વિપરીત પડ્યે
તો મિથ્યાત્વ ૨૨ અવિનય મિથ્યાત્વ. ૨૩ અક્રિયા મિથ્યાત્વ. ૨૪

અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ. ૨૫ અશાતના મિથ્યાત્વ એ પચીશ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ
સેવ્યુ હોય, સેવરાન્યુ હોય, સેવતા પ્રત્યે રૂકુ બણ્યું હોય તો તરસ્સ
મિચ્છા મિ દુક્કહ -તે પાપ નિષ્કળ થાયો.

ચૌદ સ્થાનકમાં સંસુચ્છિમ જીવ ઉપજે છે તે.

૧ ઉચ્ચારેસુ વા-વડીનીતિમા જીવજે તે ૨ પાસવણેસુ વા-
લધુનીતિમાં જીવજે તે ૩ ખેળેસુ વા-બળખામાં જીવજે તે ૪ સિ ઘાણેસુ
વા-લીટમાં જીવજે તે ૫ વતેસુ વા-વમનમા જીવજે તે. ૬ પિત્તેસુ
વા-પીતોડામા જીવજે તે ૭ પુચ્છેસુ વા-પરમા જીવજે તે ૮ સોણિ-
એસુવા-રૂધિરમાં જીવજે તે ૯ સુક્કેસુ વા-વીર્યમાં જીવજે તે ૧૦
સુક્કપોગલ પરિસાડિએસુ વા-વીર્યના પુદ્ગલ મુકાયેલ ભીનાં થાય
તેમાં જીવજે તે ૧૧ વિગયજીવકલેવરેસુ વા-જીવ ગયા પછી રહેલા
કલેવરમાં જીવજે તે. ૧૨ ઈર્થીપુરિસસ જ્ઞેગેસુ વા-સ્રી-પુરુષના
સંજ્ઞેગથી જીવજે તે ૧૩ નગરનિહમણેસુ વા-નગર માહેલી ખાળમાં
જીવજે તે ૧૪ સવ્વેસુ એવ અસુઈકાણેસુ વા-બધાં ગંઢકીના ઠેકાણામાં
જીવજે તે, ચૌદ સ્થાનકના જીવની વિરાધના થઈ હોય તો મિચ્છા
મિ દુક્કહ

“ આ ઠેકાણે ઇન્ધામિ ઠામિ કાઉસ્સગ્ગ, નવકાર અને કરેમિલંતેના
પાઠ કહેવા ”

પાઠ ૨૨ મો-શ્રી ચત્તારિ મ ગલં.

ચત્તારિ મંગલ -ચાર પ્રકારનાં માંગલિક, તે કહે છે અરિહંતા
મંગલં-અરિહંત દેવ માંગલિક છે સિદ્ધા મંગલં-સિદ્ધ ભગવાનો
માંગલિક છે સાહુ મંગલ -સાધુઓ માંગલિક છે. કેવલિપન્તો
ધર્મમો મંગલ -કેવલીનો પ્રપેલો ધર્મ માંગલિક છે ચત્તારિ
લોગુત્તમા-લોકને વિષે ચાર ઉત્તમ છે અરિહંતા લોગુત્તમા-
અરિહંત દેવ, લોકમાં ઉત્તમ છે, સિદ્ધાલોગુત્તમા-સિદ્ધદેવ, લોકમાં
ઉત્તમ છે, સાહુ લોગુત્તમા-સાધુ, લોકમાં ઉત્તમ છે. કેવલિ પન્તો

ધર્મો લોગુત્તમા-કેવળીનો પ્રરૂપેલો ધર્મ લોકમા ઉત્તમ છે ચત્તારિ
સરણુ પવળળમિ-ચાર પ્રકારનું શરણુ અંગીકાર કરું છું, અરિહંતા
સરણુ પવળળમિ-અરિહંતનું શરણુ અંગીકાર કરું છું મિહ્દા
સરણુ પવળળમિ-સિદ્ધનું શરણુ અંગીકાર કરું છું. સાહુ સરણુ
પવળળમિ-સાધુનું શરણુ અંગીકાર કરું છું, કેવલિપન્નત્તધર્મસરણુ
પવળળમિ-કેવળીના પ્રરૂપેલ ધર્મનું શરણુ અંગીકાર કરું છું એ
ચાર માંગલિક, ચાર ઉત્તમ ને ચાર શરણું કરે જે, ભવસાગરથી તરે તે,
સકળ કર્મનો આણે અંત, મોક્ષતણા સુખ લહે અનંત, ભાવ ધરીને જે
શુણુ ગાય, તે જીવ તરીને મુકતે જાય. સ સારમા શરણા ચાર, અવર ન
શરણું કૌય, જે નરનારી આદરે, તેને અક્ષય અવિચળ પદ હોય અંગુઠે
અમૃત વસે લગ્નિધતણા ભડાર, ગુરૂ ગૌતમને સમરીએ, તો સદાય
મનવાંછિત ફળ હાતાર દાન હીજીએ, શિયળ પાળીએ, તપ તપીજે,
ભલી ભાવના ભાવીએ તો આ ભવ પરભવ વહેલા વહેલા મુક્તિનાં
સુખને પામીએ.

“આ ઠેકાણે—ઈચ્છામિહામિકાઉસસગ્ગ તથા ઇરિયાવહીનોપાઠ
કહેવો

આલોચણા—ચાર ગતિ, ચોવિશ હઠક, ચૌરાશી લાખ જીવા-
નોનિ, એક કોઠ સાડી સત્તાણુ લાખ, કુલકોટિના જીવને મારે જીવે
આજના દિવસ સંબંધી આરભે સમારભે, મન, વચન, કાયાએ કરી
દુહંધ્યા હોય, ડ્રવ્યપ્રાણ, ભાવપ્રાણ દુહંધ્યા હોય, પરિતાપના કિલામના
ઉપજીવી હોય, કૌધે, માને, માયાએ, લોભે, રાગે, દ્રવે, હાસ્થં, ભયે,
ખળાએ પ્રીઠાએ, આપથાપનાએ, પરઉથાપનાએ, દુષ્ટ લેશ્યાએ, દુષ્ટ પરિ-
ણામે, દુષ્ટ ધ્યાને, આર્તધ્યાને, ચૈદ્રધ્યાને કરીને, ઈર્ષ્યાએ, મમતે, હંકપણે,
પ્રીઠાઇપણે, અવજ્ઞા કરી હોય, દુ ખમા જોડયા હોય, સુખથી ચુકાવ્યા
હોય, પ્રાણ, પર્યાય, સ જ્ઞા, ઇન્દ્રિયાદિ લગ્નિધ્વદિથી બ્રહ્મ કર્યા હોય તે
સર્વ અઠાર લાખ ચોવીસ હજાર એકસો વીશ પ્રકારે દોષ લાગ્યો હોય
તો મિચ્છામિ દુક્કં

શ્રમણ સૂત્ર

પાઠ ૨૩ મો-પહેલું શ્રમણ સૂત્ર

ધ્વચ્છામિ-ધ્વજ્જ' હું, પડિક્કમિઉ-પાપનું નિવારણ કરવાને
પગામસિજ્જાએ-ઘણું સૂવાણું હોય નિગામસિજ્જાએ-ઘણું પાથરણું
કરી સૂવાણું હોય. સંથારાઉવટ્ટણાએ-સૂતા સૂતાં વગર પોતે પડખું
ફેરવ્યું હોય. પરિયટ્ટણાએ-વારે વારે એ રીતે પડખાં ફેરવ્યાં હોય
આઉટ્ટણાએ-હાથપગ સ ફેરવ્યા હોય પસારણાએ-હાથપગ પોંજ્યા
વિના લાખા કર્યા હોય છપ્પધસ ઘટ્ટણાએ-છપગી જૂને કચરી હોય
કુઈએ ક ક્કરાઈએ-ઉઘાડે મોઢે જોલાણું હોય છિઈએ-ઉઘાડે મોઢે
છીંક ખાધી હોય જ લાઈએ-ઉઘાડે મોઢે ખગાસુ ખાધું હોય
આમોસે-પૂજ્યા વગર ખણ્યું હોય અસરખામોસે-સચેત્ત રજે
ખરડેલ વસ્ત્રાદિકનો સ્પર્શ કર્યો હોય આઉલમાઉલાએ-આકુળ વ્યાકુળ
થયો હોય. સુવણુવત્તિયાએ-સ્વપ્ના માહે અનેક તરેહના રૂપ ઢીઠા હોય
ઈત્થીવિપરિયાસિયાએ-ત્રી સગાતે સ્વપ્નામા ભોગ કર્યો હોય
દિઠ્ઠિવિપરિયાસિયાએ-દૃષ્ટિએ કરી ત્રી સાથે ઢીઠા કરી હોય, માણુ-
વિપરિયાસિયાએ-મને કરી સ્વપ્નામા ભોગ કર્યો હોય પાણુભોયણુ-
વિપરિયાસિયાએ-પાણી ભોજન સ્વપ્નામા કરેલ હોય, જો મે-જો
મને દેવસિઓ-દિવસ સખંધી અધિયારો કંઓ-અતિચાર લાગ્યા
હોય તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કહ-તે પાપ નિબ્બળ થાયો.

પાઠ ૨૪-મો બીજું શ્રમણ સૂત્ર.

પડિક્કમામિ-પાપનું નિવારણ કરું છું જોયરગ્ગ ચરિયાએ-
ગાયત્રી પેઠે થોડો આહાર લેવા જતા સિક્ખાચરિયાએ-સિક્ષા
માગવા જતા ઉગ્ધાડકંવાડે-અડધું કમાડ ઉઘાડયું હોય ઉગ્ધાડણાએ-
આખું કમાડ ઉઘાડયું હોય. સાણા-કુતરા વચ્છા-વાછરડા દારા-

ખાળક સંઘટ્ટણાએ-અડીને કે એળંગીને જવાણું હોય મંડીપા-
હુડિયાએ-ખીજા કોઈને વાસ્તે રાખેલ લીધું હોય બલિપાહુડિયાએ-
ખાકળા ઉડાડવા સારૂ કર્યા હોય તે લીધા હોય ઠંવણપાહુડિયાએ-
લિખારી વગેરે સારૂ રાખી મેટ્યું હોય તે લીધું હોય સંક્રિએ સહ-
સાગારે-શંકા પડયા છતાં બળાત્કાર કર્યાથી લેવું પડ્યું હોય અણે-
સણાએ-અન્નને પાણેસણાએ-પાણીને, અણુભોયણાએ-જીવાતવાળું
ભોજન પાણુભોયણાએ-જીવાતવાળું પાણી લીધું હોય ખીયભોય-
ણાએ-ખીજવાળું ભોજન લીધું હોય હરિયભોયણાએ-લીલોત્રીવાળું
ભોજન લીધું હોય પચ્છાકરિમિયાએ-આહાર વહોર્યા પછી કોઈ દોષ
લગાડ્યો હોય પુરેકરિમિયાએ-આહાર લીધા પહેલાં કોઈ દોષ લગાડ્યો
હોય અદ્ધિહુહડાએ-નજરે દેખાતું ન હોય ત્યાંથી લાવી દીધેલું હોય
દ્વગસંસઠ હડાએ-કાચા પાણીનો સ્પર્શ કરી દીધેલો આહાર લીધો
હોય રયસંસઠહડાએ-સચેત-રજના સ્પર્શવાળું લીધું હોય.
પારિસાહણિયાએ-વહોરાવતી વખતે વેરાતી કે ઢોળાતી વસ્તુ લીધી
હોય પારિઠાવણિયાએ-ખાવો થોડો ને નાંખી દેવો ઘણો એવો આહાર
લીધો હોય ઉહાસણુભિક્ષ્યાએ-વારંવાર વસ્તુ માગી લીધી હોય
જ ઉગમેણુ-ગૃહસ્થથી દોષ લાગ્યા હોય ઉપાયણેસણાએ-
પોતાથકી જે દોષ લાગ્યો હોય અપરિસુદ્ધ-એવા અકલ્પનિક આહાર
પાણી. પરિગ્ગાહિય-લીધા હોય પરિભુત્તં વા-ભોગવ્યા હોય, જ' ન
પરિહુવિય-જે નાંખી દેવા યોગ્ય હોય તે નાંખી દીધું ન હોય તસ્સ
મિચ્છા મિ દુક્કઠ-તે પાપ નિષ્કળ થાઓ

પાઠ ૨૫ મો-ત્રીણું શ્રમણ સૂત્ર

પડિલ્લમામિ-પાપનું નિવારણ કરૂં છું ચાઉંકાલ-ચાર વખત
(સવારે, સાંજે, આગલી રાત્રે, પાછલી રાત્રે) સન્નઝાયસ્સ અકરણ્યાએ-
સન્નઝાય પાઠ ન કર્યા હોય ઉલ્લઓકાલ-જે વખત(સાંજે સવારે)મંડો-
વગરણુસ્સ-સઠ ઉપકરણ (પાત્રાદિ તથા વસ્ત્રાદિને) અપહિલેહ-

ણાએ-નજરે જોયા ન હોય દુષ્પડિલેહણાએ-માઠી રીતે જોયા હોય.
અપ્પમજ્જણાએ-પોળ્યા ન હોય દુષ્પમજ્જણાએ-માઠી રીતે
પોળ્યા હોય. અઠક્કમે-અતિક્રમ કીધા હોય (પાપ કરવાનો વિચાર)
વઠક્કમે-વ્યતિક્રમ કીધો હોય (પાપ કરવા તૈયાર થયો હોઈ) અઠધારે-
અતિચાર તે વસ્તુ કરવામાં લાગ્યો હોય અણાચારે-અનાચાર તે પાપ
કીધું હોય જે મેં દેવસિચ્છો-જે મેં દિવસ સખધી અઠધારે-
કચ્છો-પાપ કીધું હોય તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કહં-તે પાપ નિષ્ફળ થાઓ.

પાઠ ૨૬ મો-ચોથું શ્રમણુ સૂત્ર.

પડિક્કમામિ-પાપનું નિવારણ કરું છું એગવિહ -એક પ્રકારે
અસ જમેહિ -અસંજમપણુ (અવ્રત) પડિક્કમામિ-નિવર્તું છું દોહિં
એ પ્રકારના બધણેહિ -બધનથી, રાગબધણેણું-પ્રીતિ બધન
દોસબધણેણું -દ્રવ્ય બધન પડિક્કમામિ-નિવર્તું છું તીહિં દહેહિં-
ત્રણ પ્રકારના હંડથી. મણુદ્દહેણું-મનનો દહ (અશુભ મને) વય-
દહેણું-વચનનો દહ કાયદહેણું-કાયાનો દહ પડિક્કમામિ-નિવર્તું
છું તીહિં ગુત્તીહિં-ત્રણ પ્રકારની ગુપ્તિ (ન કરી હોય તેથી) મણુ-
ગુત્તીએ-મનોગુપ્તિથી. મનને ગોપવી રાખવું વયગુત્તીએ-વચનને
ગોપવવું કાયગુત્તીએ-કાયને ગોપવી રાખવી તે પડિક્કમામિ-
નિવર્તું છું તીહિં સદ્દેહિં-ત્રણ પ્રકારના શલ્યથી માયાસદ્દેહણું -
કપટ રાખવું તે શલ્ય નિયાણુસદ્દેહણું-નિયાણુ એટલે ક્રિયાનું ક્ષણ માગી
લેવું તે શલ્ય મિચ્છાદસણુસદ્દેહણું-જૂઠા ધર્મ તે શલ્ય પડિક્કમામિ-
નિવર્તું છું તીહિં ગારવેહિ -ત્રણ પ્રકારના ગર્વથી ઘટિગારવેણું -
ઋદ્ધિ (નાણા)નો ગર્વ રસગારવેણું-સ્વાદનો ગર્વ સાયાગારવેણું-
શાતા (શરીરના સુખનો) ગર્વ પડિક્કમામિ-નિવર્તું છું તિહિં
વિરાહણાએ-ત્રણ પ્રકારની વિરાધનાવી (ભંગ લગાડવાથી) નાણુવિરા-
હણાએ-જ્ઞાનમા ભગ પડયો હોય દસણુવિરાહણાએ-સમકિતમા
ભગ પડયો હોય, ચરિત્તવિરાહણાએ-ચારિત્ર કરણીમા ભગ પડયો
હોય પડિક્કમામિ-નિવર્તું છું. ચઉહિં કસાએહિ -ચાર પ્રકારના

કષાયથી કોહકસાએણું-કોહ કષાય માણકસાએણું-અભિમાન
 કષાય માયાકસાએણું-કપટ કષાય લોહકસાએણું-લોભ કષાય
 પહિકમામિ-નિવર્તું છું ચઉહિ સન્નાહિં-ચાર પ્રકારની સંજ્ઞાથી
 (ઇચ્છા) આહારસન્નાએ-આહારની ઇચ્છા ભયસન્નાએ-ખૂંટક
 લોભવવી મેહુણુસન્નાએ-મૈથુનની ઇચ્છા, પરિગ્ગહસન્નાએ-દોહત,
 વન્નાહિની ઇચ્છા પહિકમામિ-નિવર્તું છું. ચઉહિ વિકલાહિં-
 ચાર પ્રકારની વિકલાથી (પાપની કથા) ઇત્થીકહાએ-સીની કથા
 (રૂપાદિ સંબંધી) ભત્તકહાએ-લોભનની કથા (સાર્ નરસુ કદ્યા કરવું)
 દેસકહાએ-દેશની કથાને વિષે (સાર્ કહેવું તે) રાયકહાએ-રાજા વિષે
 (સાર્ નરસુ કહેવું) પહિકમામિ-નિવર્તું છું ચઉહિં આણુહિં-ચાર
 પ્રકારનાં ધ્યાનથી, અટ્ટેણુ આણુણું-આર્તધ્યાન વિષયસંબંધી ધ્યાન
 ધરવાથી રૂદ્ધેણુ આણુણું-રૌદ્રધ્યાન (હિંસાદિકતું ધ્યાન ધરવાથી)
 ધમ્મેણુ આણુણું-ધર્મસંબંધી ધ્યાન (ન ધરવાથી) સુક્કણુ આણુણું
 -શુદ્ધ ધ્યાન (નિર્મળ ધ્યાન ન ધરવાથી) પહિકમામિ-નિવર્તું છું.
 પ ચહિં કિરિયાહિં-પાંચ પ્રકારની ક્રિયા લાગે છે તેથી (કર્મ લાગે છે)
 કાઈયાએ-કાયાએ કરી (અજતનાએ વર્તવાથી), અહિગરણિયાએ-
 અધિકરણથી (હથિયારથી) પાઉસિયાએ-ખીભ ઉપર દ્વેષ રાખવાથી.
 પારિતાવણિયાએ-ખીભને પરિતાપ ઉપભવવાથી પાણુાઈવાય-
 કિરિયાએ-જીવહિંસા કરવાથી પહિકમામિ-નિવર્તું છું પ ચહિં
 કામગુણુહિં-પાંચ પ્રકારના કામ વધવાના શુભથી સદેણુ-શખ્દથી-
 વિષથી ગીત સાભળવાથી રૂવેણુ-રૂપ નીરખવાથી રસેણુ-રસથી,
 સ્વાદ લેવાથી ગ ધેણુ-ગંધથી, સુગંધીઓથી ફાસેણુ-સ્પર્શથી-સારા
 સારા સ્પર્શ અંગીકાર કરવાથી. પહિકમામિ-નિવર્તું છું પ ચહિં-
 મહવ્વએહિં-પાંચ મહાવ્રતને વિષે દોષ લાગવાથી પાણુાઈવાયાએ
 વેરમણુ-હિંસા કરવાથી નિવર્તું છું. સુસાવાયાએવેરમણુ-સર્વથા
 જૂઠું ભાલવાથી નિવર્તું છું અદિન્નાહાણુએવેરમણુ-અણુધેહુ
 લેવાથી સર્વથા નિવર્તું છું. મેહુણુએ વેરમણુ-મૈથુન થકી નિવર્તું
 છું પરિગ્ગહાએવેરમણુ-દોહત રાખવાથી નિવર્તું છું પહિક-

મામિ-નિવર્તુ" છુ (પ્રાયશ્ચિત લઉં છુ) ૫ ચ્છિં સમિચ્છેહિ-પાચ પ્રકારની સમિતિને વિષે દોષ લાગ્યો હોય તેથી ઇરિયાસમિચ્છે-રસ્તે ચાલતા જોઈને ચાલવું તે સમિતિ. ભાસાસમિચ્છે-બોલતા દોષ ન લાગે તેવું બોલવું તે સમિતિ. એસણાસમિચ્છે-દોષ રહિત આહાર આદિ લેવા તે સમિતિ. આયાણુલંકમત્તનિક્કખેવણાસમિચ્છે-પાત્રાં, વસ્ત્રને જતનાએ લેવા મૂકવા તે સમિતિ ઉચ્ચારપાસવણુ, ખેલ-જલલસિંધાણુ, પારિહાવણિયાસમિચ્છે-ઝાડો, પેશાબ, બળખો, લીંટ, મેલને પરઠવવું એટલે જળવીને નાખવું તે સમિતિ પહિ-કમામિ-નિવર્તુ" છુ છહિં જીવનિકાચ્છેહિં-છ પ્રકારના જીવની જાતને વિષે દોષ લાગ્યા હોય તેથી પુઠવિકાચ્છેણું-પૃથ્વીની જાત આઉકાચ્છેણું-અપકાય તેઉકાચ્છેણું-અગ્નિકાય વાઉકાચ્છેણું-વાયુકાય ત્રણુસસકીંચ્છેણું-વનસ્પતિકાય તસસકાચ્છેણું-ત્રસકાય, ખેમન્દ્રિયથી ૫ ચેન્દ્રિય મુધીના જીવ પહિકમામિ-નિવર્તુ" છુ છહિં લેસાહિ-છ પ્રકારની લેશ્યા એટલે જીવના પરિણામ (મન)કિન્હલેસા-ચ્છે-કૃષ્ણલેશ્યા. અલ્પંત હિંસા કરવાનું મન. નીલલેસાચ્છે-નીલલેશ્યા-કોષ દ્વેષ આદિ દુરાચાર કરવાનું મન, કાઉલેસાચ્છે-વાર્તા કાર્ય કરવા સરલપણરહિત પોતાના દોષ ઢાંકવા, મિથ્યાત્વ તથા અનર્થપણું તે તેઉ-લેસાચ્છે-તેજુ લેશ્યા-કપટરહિત, વિનીત, દ્રઢધર્મી, મોક્ષનો અર્થી એવા શુણુ હોય તે પઉમ્હલેસાચ્છે-પક્ષ લેશ્યા-ક્રોધ,માન,કપટ આદિને પાતળા કરી નાખ્યા છે તથા આત્માને હમ્મે છે મન, વચન, કાયાને જીત્યા છે એવા શુણુ હોય તે, મુક્કલેસાચ્છે-શુક્લ લેશ્યા ધર્મધ્યાન, શુક્લ ધ્યાન, રંગ દ્વેષ જીત્યા છે જેણે તથા સમિતિ શુપ્તિ સહિત એવા શુણુ હોય તે પહિકમામિ-નિવર્તુ" છુ સત્તહિં ભયઠાણેહિ-સાત પ્રકારનાં ભયનાં ઠેકાણાથી ૧ લોકભય ૨ પરલોકભય ૩ ધનભય ૪ અકસ્માત ભય ૫ આજીવિકાભય ૬ મરણભય ૭ અપજશભય પહિકમામિ-નિવર્તુ" છુ અઠહિં ભયઠાણેહિં-આઠ પ્રકારના મહનાં ઠેકાણા ૧ જાતિ-૨ કુળ ૩ બળ ૪ રૂપ ૫ તપ ૬ લાભ ૭ સૂત્ર. ૮ મોટાઈ નવાહિં અંભચેરશુત્તિહિં-નવ પ્રકારનું બ્રહ્મચર્ય (સાધુની શુભિ)તે ૧ સ્ત્રી, ૫શુ,

નપુંસકરહિત ઠેકાણામાં રહેવું' ૨ સ્ત્રી સાથે એકાત વાત કરવી નહિ ૩ સ્ત્રીને આસને બેસવું નહિ ૪ સ્ત્રીનું રૂપ નીરખવું નહિ ૫ સ્ત્રી રહેતી હોય ત્યાં ભીંતને આંતરે રહેવું નહિ ૬ પૂર્વની કીડા સંભારવી નહિ ૭ પુષ્કળ ઘી સહિત સરસ આહાર જમવો નહિ ૮ અતિ આહાર કરવો નહિ ૯ ચુવા, ચંદન આદિ વિલેપન કરી શરીરને શોભાવવું નહિ. હસવિહેસ મણુધરમે-દશ પ્રકારનો સાધુનો ધર્મ ૧ ક્ષમા ૨ નિર્દોષતા. ૩ કપટરહિતપણું. ૪ માનરહિતપણું, ૫ ખાર પ્રકારનું તપ કરવું ૬ સંજમ પાળવો ૭ સત્ય બોલવું ૮ નિર્મળપણું ૯ ધનરહિતપણું ૧૦ બ્રહ્મચર્યવ્રત ઈક્ષારસહિ ઉવાસગપડિમાહિં-અગિયાર પ્રકારની શ્રાવકની પ્રતિમા (તપની જાત) ૧ ઇંસણ પ્રતિમા-એટલે સમકિત ચોક્કસ રાખવું ૨ વ્રત પ્રતિમા એટલે ખારે વ્રત નિર્દોષ પાળવાં ૩ સામાયિક પ્રતિમા-હરરોજ બે વખત સામાયિક કરવું ૪ પોસહ પ્રતિમા-એક મહિનામાં બે પોષા કરે ૫ પોષા કરવો તેમા બને તો આખી રાત અથવા બે પહોર સુધી કાઉચ્ચગ કરવો ૬ છઠ્ઠી પ્રતિમા-પોષાને બીજે દિવસે પણ બ્રહ્મચર્ય પાલવું ૭ સાતમી, સચિત્ત પરિહાર પ્રતિમા-સચિત્ત આહાર ન કરવો, સાત માસ સુધી. ૮ અષ્ટારંભ પ્રતિમા-આરંભ-પાપ લાગે એવું ક્રમ આઠ માસ સુધી કરે નહિ ૯ પેસારંભ વિવજ્જણ પ્રતિમા-દાસ વગેરે આગળ પણ આરંભતું કામ ન કરાવે, નવ માસ સુધી ૧૦ ઉદ્દિષ્ટકૃત પ્રતિમા-પોતાના સારૂ કીધેલા આહાર, પાણી ન લે પણ નિર્દોષ હોય તે જ લે, હસ માસ સુધી ૧૧ શ્રમણભૂત પ્રતિમા-સાધુનો વેષ ધારણ કરી તે પ્રમાણે વર્તે ને કોઈ વદણા કરે તો કહે કે હું સાધુ નથી પણ સાધુની ક્રિયા સર્વ ખારે, અગિયાર માસ સુધી, ઉપર સુજળ અગિયાર પ્રતિમા, તે પહેલી એક માસથી છેલ્લી અગિયારમી અગિયાર માસ સુધી પારવાની છે (આગળ શ્રાવક તે સુજળ કરતા હતા) બારસહિ બિઠખુપાડમાહિં-બાર પ્રકારની સાધુની પ્રતિજ્ઞાના નિયમ એટલે જે સાધુ એકલો વિચરી પ્રતિમા કરવા ચાહે તે આ પ્રમાણે કરે. ૧ પ્રતિમા-તે રોજ એક વખત એક જ ઘેર આહારની એક દત્તિ [દાત] એટલે એકધાર તથા પાણીની એક દત્તિ લેવી ને તેથી

નિર્વાહ કરવો ખીજા-ત્રીજા-ચોથા-પાંચમા-છઠ્ઠા અને સાતમા મહિનામાં રોજ બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ અને સાત દત્તિ ઉપરાંત લેવું નહિ. એવો નિયમ તે સાત પ્રતિમા થઈ. ૮ સાત દિવસ મુધી એકાંતગ ઉપવાસ કરે અને ઉકૃષ્ટ આસન એટલે કઠણુ આસને બેશે ૯ સાત દિવસ એકાંતર ઉપવાસ કરે પણ દંડાસને બેસે ૧૦ નવમી મુજબ પણ ગોઠો-હાસને એટલે જેમ ગાયને દોહવા બેસે એવી રીતે બેસી રહે ૧૧ એક રાત દિવસની પ્રતિમા તે અગાઉથી બે ઉપવાસ કરી તે જ દિવસ ને રાત ગામબહાર કાઉરસગ કરે ૧૨ એક રાતની પ્રતિમા તે પહેલાં ત્રણ ઉપવાસ કરી ત્રીજે દિવસે રાતે વનમાં એક ચિત્તે રહીને ઉપસર્ગ આવે તે સહે તેરસહિં કિરિયાઠાણેહિં - તેરપ્રકારની ક્રિયા એટલે કર્મ બાધવાના ઠેંગણાં ૧ કામ સાડું આરંભ કરવો ૨ વગર કામે આરંભ કરવો ૩ જીવદાત કરવા સાડું કાંઈ હિંસા કરે ૪ અક્રમાત ક્રિયા-તે જેમ કે હરણુને તીર મારતા માણસને વાગે ને તેનો જીવ જાય ૫ મિત્રદોષ ક્રિયા તે મિત્રને વેરી કરી માને તથા અચોરને ચોર ગણી હણે ૬ મુસાવાઈ ક્રિયા-તે જુઠું બેલવાથી લાગે છે. ૭ અદિ-નાદાણુ ક્રિયા-અણુદ્રીધું લેવાથી લાગે છે ૮ અનર્થ ક્રિયા-વગર કારણે આર્તરૌદ્ર ધ્યાન ધરવું ૯ માનવત્તિયા ક્રિયા-અહંકાર કરવાથી લાગે તે ૧૦ અમિત્ત ક્રિયા-પુત્ર, સેવક આદિને થોડે અપરાધે ઘણો દંડ કરે તે ૧૧ માગ કપટ કરવું તે ક્રિયા ૧૨ લોભ વત્તિયા ક્રિયા-તે લોભ કરવો તે ૧૩ ઈરિયાવહિયા ક્રિયા-માર્ગે અજાતનાએ ચાલતા ક્રિયા લાગે તે ચઉદ્દસહિં ભૂયગામેહિં -ચૌદ પ્રકારના જીવના જથ્થા-સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય, બાહર એકેંદ્રિય, બેધંદ્રિય, તેધંદ્રિય, ચૌરિન્દ્રિય, અસંજી ૫'એ દ્રિય, સંજી ૫'એ દ્રિય એ સાત જાતના જીવના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ ચૌદ જાતના જીવ પર્યાય છ છે તે-૧ આહાર ૨ શરીર, ૩ ઈંદ્રિય, ૪ શ્વાસોચ્છવાસ ૫ લાવા, ૬ મન, તે જે જીવને જેટલી પર્યાય બાંધવી હોય તે ઉપજ્યા પછી પૂરી બાંધી રહ્યો નથી ત્યાંમુધી તે અપર્યાપ્ત કહેવાય ને પછી પર્યાપ્ત કહેવાય એ સાત જાતના જીવના બે બે લાગ કર્યા તેનું કારણ એજ કે, અપર્યાપ્તપણે પણ જીવ મરી જાય છે પન્નરસહિં 'પરમાહન્નિમ્મએહિં'-પંદર પ્રકારના પરમાધારી એટલે અધર્મી

દેવતા તેનાં નામ-૧ અંબ, ૨ અંબરિષ, ૩ શામ, ૪ સખળ, ૫ રૂદ્ર, ૬ મહારૂદ્ર, ૭ કાળ, ૮ મહાકાળ, ૯ અસિપત્ર, ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુંભ, ૧૨ વાલુ ૧૩ વેતરણી, ૧૪ ખરસ્વ ને ૧૫ મહાઘોષ સોલસહિ ગાહારોલસએહિ-સૂચગડાગ સૂતના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનાં સોળ અધ્યયન છે સત્તરસવિહૈ અસંજમેહિ-સત્તર ભેદે અસંયમ-૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ અગ્નિ, ૪ વાયુ, ૫ વનસ્પતિ ૬ બેઈન્દ્રિય, ૭ તેઈન્દ્રિય, ૮ ચૌરેન્દ્રિય, ૯ પંચેન્દ્રિય એ નવને હણુવા તે અસંજમ તથા, ૧૦ અણ્વ તે પુસ્તકાદિને અવિધિએ વાપરે તે, ૧૧ (પેહા) જોયા વગર જમીન પર જોસે, ૧૨ (ઉપેહા) સજમને વિષે ટાગેલા સાધુને મઠ કરે નહિ. ૧૩ (અપમજજણા) પાત્રાદિકને ખરાખર પોજે નહિ ૧૪ (પરિષ્ઠાપના) માત્રાદિકને અવિધિએ પરકવે, ૧૫ મન, ૧૬ વચન, ૧૭ કાયા તેને અયોગ્ય રીતે વર્તાવે, અહારસવિસેઅખ ભેહિ-અહાર પ્રકારતું અપ્રમ્લયર્થ-ઉદારિક મનુષ્યને તિર્થ ચની સાથે વિષય સેવવો, સેવરાવવો અને સેવતાં પ્રત્યે રૂડું બાણુબુ એ ત્રણ, તે મને કરી, વચને કરી ને કાયાએ કરી એટલે નવ, તેમજ વૈક્રિય શરીર સખધી નવ ભેદ એટલે કુલ અહાર એગુણુવીસાએ નાયજગ્યણુહિ-શ્રી જ્ઞાતા-ધર્મકથા સૂતના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના ઝોગણીશ અધ્યયન છે વીસાએ અસમાહિંકાણુહિ-વીશ પ્રકારના અસમાધિનાં ઠકાણાં (મોક્ષ માર્ગને વિષે એકાત ચિત્તની સ્થિરતાથકી વિપરીતપણે વર્તે તે અસમાધિ) ૧ ઉતાવળો ઉતાવળો ચાલે. ૨ વગર પોજે ચાલે ૩ જેમ તેમ પોંજીને ચાલે ૪ ઘણા પાટ પાટલા ભોગવે ૫ શુરના સાચુ બોલે ૬ સાધુની ઘાત ચિંતવે. ૭ પ્રાણની ઘાત ચિંતવે ૮ કોષ કરે ૯ પારકું વાકું બોલે ૧૦ પૂરી ખખર વિના નિશ્ચયકારી કાષા બોલે ૧૧ કલેશ કરે, ૧૨ ખીજાને કલેશ ઉપજાવે, ૧૩ અકાળે સનઝાય કરે ૧૪ બહારથી આવ્યા પછી હાથ પગ પોંજ્યા વગર જોસે ૧૫ પહોર રાત્રિ ગયા પછી ઉતાવળો બોલે ૧૬ માહોમાહે કળ્યા કરે ૧૭ ગચ્છ-ભેદ કરે એટલે તકા પકાવે ૧૮ પોતે તપે અને ખીજાને તપાવે ૧૯ ઘણું ખા ખા કરે ૨૦ જોઈને કામ કરવું, તેમાં આવચેતી ન

રાખે એગવીસાએ સખલેહિ—એકવીશ પ્રકારના સખળા દોષ કે જેવી ચારિત્રને હાનિ પહોચે તે—૧ હસ્તકર્મ કરે તો સખળો દોષ લાગે, ૨ મૈથુન સેવે તો સખળો દોષ લાગે ૩ રાત્રિસોજન કરે તો. ૪ દોષ સહિત આહાર જમે તો, ૫ રાયપિંડ આહાર ભોગવે (મોટા રાજાને વાસ્તે કીધેલા આહાર જેવી ઘણુ સામર્થ્ય ઉપજે તેવો,) ૬ વેચાતી લઈ આપેલી વસ્તુ લે તો. ૭ ઉછીની લઈ આપે તેવી વસ્તુ લે તો ૮ દીક્ષા લઈને છ મહિનાની અદર ળીજા ટોળામા જાય તો ૯ એક મહિનામા ત્રણ નદી, નાળામા પગ મેલે તો, ૧૦ એક મહિનામા ૩ વાર કપટ કરે તો ૧૧ વાગવાર બંધી ભાગે તો ૧૨ પોતાની કાયાએ કરી છુલ્લની હિંસા કરે તો, ૧૩ જાણીને જૂકું ખાલે તો ૧૪ જાણીને ચોરી કરે તો, ૧૫ સચિત્ત પૃથ્વી ઉપર ખેસે તો ૧૬ સચિત્ત માટી તથા પાણી ભેળાં કર્યા હોય તે ઉપર ખેસે, સૂવે તો, ૧૭ શય્યા, પાટ, પાટલા ઘણા ભોગવે તો, ૧૮ સચિત્ત કદમૂળનો આહાર ભોગવે તો, ૧૯ એક વરસમા દસ નદી, નાળા પગેથી ઉતરે તો ૨૦ એક વરસમા દશ વાર કપટ કરે તો, ૨૧ સચિત્તે કરી હાથ કે વાસણ ખરડયા હોય તેવા પાસેથી આહાર લે તો સખળો દોષ લાગે બાવિસાએ પરિસહેહિ—બાવીસ પ્રકારના પરીષદ એટલે ઉપદ્રવ—૧ ક્ષુધાનો, ૨ તૃષાનો, ૩ ટાઢનો ૪ તાપનો ૫ દશમશકનો, ૬ અચેલનો ૭ અરતિ (સંજમને વિષે અરતિ લાગે ને સંસારને વિષે રતિ લાગે તે ન લાગવા દેવી,) ૮ ઓનો, ૯ ચર્યાનો (ચાલવાનો) ૧૦ ખેસવાનો (એક સ્થાનકે ખેસી રહેવું પડે), ૧૧ સેજનો (સ્થાનકે વગેરે બગેળર ન મળે,) ૧૨ આકોશ વચનનો ૧૩ વધનો, ૧૪ જાચવાનો, ૧૫ અલાલનો, ૧૬ રોગનો, ૧૭ તૃણ સ્પર્શનો ૧૮ મેલનો, ૧૯ સત્કારપુરસ્કારનો (આદરમાન ન મળે ૨૦ પ્રજ્ઞાનો (જાણપણુ મેળવવાનો,) ૨૧ અજ્ઞાનનો, ૨૨ દસણનો, તેવીસાએ સુયગડજાણુહિ—શ્રી સૂયગડાગ સૂત્રના પહેલા ળીજા શ્રુતસ્કંધના મળીને ત્રેવીશ અધ્યયન છે ચઉવીસાએ દેવેહિ—ચોવીશ જાતના દેવતા—૧૦ લવનપતિ, ૮ વાણુવ્યંતર, ૫ જ્યોતિષી ને ૧ વૈમાનિક (કુલ ચોવીશ) તથા ચોવીશ તીર્થ કર દેવ છે પણ—

વીસાએ ભાવણાહિં-પચીશ પ્રકારની ભાવના-પાંચ મહાવ્રત-તેમાં દરેકની પાંચ પાંચ ભાવના એટલે કુલ પચીશ તે કહે છે-પહેલા મહાવ્રતની-૧ ઈર્ષ્યા ભાવના (જેઇને ચાલવું) ૨ મન ભાવના (સંજમને વિષે શુદ્ધ મન,) ૩ વચન ભાવના ૪ એષણા ભાવના (નિર્દોષ આહાર પાણી લેવાં,) ૫ નિક્ષેપણા ભાવના (પાત્રાદિ જતનાએ મૂકવાં,) બીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના-૧ ભાષા વિચારીને બોલે, ૨ હાંસી ન કરે, ૩ ક્રોધ ન કરે, ૪ લોભ ન કરે, ૫ ભય ન કરે ત્રીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના-જે જગાએ રહેલું હોય તેના ધણી અથવા તેની તરફના માણસની રજા લઈ તેમાં રહેલું ૨ તે માંહેની વસ્તુ રજા લીધા વિના ભોગવવી નહિ ૩ સ્થાનક સમારવું નહિ ૪ સ્વધર્મી સાથે સંવિભાગ કરી વસ્તુ ભોગવવી ૫ પોતાથી મોટા હોય તેનો વિનય કરવો ચોથા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના-૧ સ્ત્રી, પશુ, નપુસક રહિત સ્થાનક ભોગવવું, ૨ સ્ત્રીની કથા વાર્તા કરવી નહિ, ૩ પૂર્વના કામભોગ સંભારવા નહિ, ૪ સરસ આહાર કરવો નહિ ૫ સ્ત્રીને આસને બેસવું નહિ પાંચમા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના-૧ શ્રોતોદ્રિય વશ કરવી. ૨ ચક્ષુ ઇન્દ્રિય વશ કરવી, ૩ શ્રાવણ ઇન્દ્રિય વશ કરવી. ૪ રસ ઇન્દ્રિય વશ કરવી ૫ સ્પર્શ-ઇન્દ્રિય વશ કરવી, એ કુલ પચીસ ભાવના છઠ્ઠીસાએ દશાકરપવ-વહારેણુ ઉદેસણુકાલેણુ-છવીસ ઉદેશા તેમાં દશાશ્વતરકંધના ૧૦, બૃહતકંધપના ૬, વ્યવહાર સૂત્રના ૧૦ એ કુલ ૨૬ ઉદેશા તે શ્રદ્ધા તથા પાત્ર્યાં ન હોય સત્તાવીસાએ આણુગારગુણેહિં-સત્તાવીશ પ્રકારે સાધુના ગુણ છે-૧ પ્રાણાતિપાત, ૨ મૃધાવાદ, ૩ અઠતાદાન, ૪ મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ એ પાંચથી વિરમીને મહાવ્રત પાળે, ૬ પૃથ્વી, ૭ પાણી, ૮ અગ્નિ. ૯ વાયુ, ૧૦ વનસ્પતિ અને ૧૧ ત્રસ જીવની હિંસા ન કરે ૧૨ રાત્રિસોજન ન કરે; ૧૩ શ્રોતોદ્રિય, ૧૪ ચક્ષુઇન્દ્રિય. ૧૫ શ્રાવેન્દ્રિય ૧૬ રસેન્દ્રિય ૧૭ સ્પર્શેન્દ્રિયને વશ કરે, ૧૮ લોભ છોડે, ૧૯ ક્ષમાવંત ૨૦ ભાવ વિશુદ્ધ, ૨૧ ક્રિયા વિશુદ્ધ, ૨૨ સંજમમાં ચિત્ત, ૨૩ મન, ૨૪ વચન, ૨૫ કાયાને ગોપવનાર, ૨૬ બાવીશ પરીવહના સહન કરનાર, ૨૭ મરણથી ડરે નહીં. અઠાવીસાએ આયા-

૨૫૫ક૫૫ેહિં-અઠ્ઠાવીશ સાધુના આચાર છે તેમાંનાં પચીસ અધ્યયન આચારાંગ સૂત્રમાં છે તથા ત્રણ અધ્યયન નિશીથ સૂત્રમાં છે એગુણ-તીસાએ પાવમુચ૫૫સંગેહિં-ઓગણત્રીસ પ્રકારનાં પાપસૂત્ર છે-૧ વ્યંતરદેવ કૃત હાસ્યાદિકનો અંથ, ૨ રૂધિરાદિક વરસે તેનો અંથ ૩ અહના આળાના ક્ષણ લખ્યા હોય તે, ૪ ધરવીકંપના ક્ષણતુ જ્ઞાન બતાવે તે, ૫ શરીરના લક્ષણ સંબંધી અથ ૬ મસા-તિલાદિના જ્ઞાનસંબંધી અથ, હાથ-પગની રેખા પ્રમુખતું જ્ઞાન બતાવે તે ૮ સ્વરના લક્ષણ સંબંધી અંથ એ આઠ મૂળ તેના મન, વાર્તિક, એક એકના ત્રણ ત્રણ ભેદ થાય છે એટલે કુલ ૨૪, ૨૫ ગાંધર્વ, ૨૬ નાટક, ૨૭ વાસ્તુવિદ્યાના શાસ્ત્ર, ૨૮ આયુર્વેદ, ૨૯ ધનુર્વેદ એ ઓગણત્રીશ પાપસૂત્ર તીસાએ મહા-મોહનીયકૃષ્ણેહિં-ત્રીસ પ્રકારના મહામોહનીયનાં કેકાણા છે (મહા-મોહનીય કર્ન ૭.૧૧વાથી જીવ સંસારમા રત્ન છે) તે મોહનીય ત્રીશ પ્રકારથી બાધે તે કહે છે-૧ તસજીવને પાણીમા બોળી મારે, ૨ બાળકાદિકને મોટે ડુચો ઠઈ મારે, ૩ બાળક વગેરેને આળા ચર્મ વીટીને મારે. ૪ મુદ્દગર પ્રમુખ માથામાં મારે, ૫ પરોપકારી જે ઘણા જીવને આધારભૂત હોય તેને મારે, ૬ મોટા રાજાને હથે ૭ છતી શક્તિએ કંગાળ લોકની સલાહ ન રાખે ૮ જે સાધુ શુદ્ધ ધર્મમાર્ગને વિષે લાગેલો હોય તેને તેથી બળાત્કારે બ્રહ્મ કરે ૯ જ્ઞાનધર્મનું વાકું બોલે ૧૦ જાત્યાદિ મહે કરી આચાર્ય વગેરેને ગાળો ૧૧ શુદ્ધ સાધુને આહાર-પાણી ન આપે, ૧૨ ઘણાં હથિયારો એકઠાં કરે ૧૩ જ્ઞાનનો માર્ગ ન પાળે ૧૪ અધર્મ-પ્રયોગ એટલે મંત્રજંત્ર આદિકની સાધના કરે, ૧૫ ચારિત્ર લીધા પછી વિષયની વાંછના કરે, ૧૬ પોતે વિદ્વાન ન હોય ને હું બહુ વિદ્વાન છું, એમ ડોળ બતાવે, ૧૭ તપસ્વી ન હોય ને કહે કે હું તપસ્વી છું, ૧૮ ઘરમાં ઘાલી કેઈને અગ્નિએ બાળે તથા ધુમાડાથી ગુગળાવે ૧૯ પોતે પાપ કરી બીજને માથે નાખે, ૨૦ કેઈનું રહસ્ય-કામ ભરસલામા કહી દે, ૨૧ હમેશાં ક્રોધ તથા કલેશ કરે. ૨૨ વિશ્વાસ-ઘાત કરે ૨૩ કેઈ પુરુષથી પ્રીતિ લગાડી તેની સ્ત્રીને લોળવે ૨૪ ચાતે કુંવારો નથી ને કુંવારો કહે ૨૫ જેણે ગોનાને ધન આદિકે વધાર્યો

તેનું માહું ચિંતવે ૨૬ બ્રહ્મચારી ન હોય ને કહે હું બ્રહ્મચારી છું. ૨૭ જેને પ્રતાપે લોકમાં પ્રસિદ્ધ થયો હોય, મહત્ત્વ પામ્યો હોય તેને હાનિ કરે, ૨૮ દેશની જેને શિર ચિંતા છે તેને હણે, ૨૯ કાંઈ દેખતો ન હોય તો પણ કપટે કરી કહે કે, હું જ્ઞાનમાં દેવતાદિકને પ્રત્યક્ષ દેખું છું, ૩૦ દેવને અવગણે કે દેવ આવો કેવો કે મને કાંઈ આપે નહિ એ ત્રીશ પ્રકારનું કામ કરે તો મહામોહનીય કર્મ બાધે એગતીસાએસિદ્ધાઈ-શુણેહિં-એકત્રીશ સિદ્ધ ભગવાનનાં શુણ કહે છે-પાંચ સંઠાણ-૧ પરિમંડળ, ૨ વાટકો (નક્કર ગોળ) ૩ ત્રિકોણ, ૪ ચોખ્ખુ, ૫ લાંબું પાંચ વર્ણ-૬ કાળો, ૭ લીલા, ૮ રાતો, ૯ પીળો, ૧૦ ઘોળો, પાંચ રસ ૧૧ ખાટો, ૧૨ મીઠો, ૧૩ કડવો, ૧૪ કસાયેલો ૧૫ તીખો એ ગંધ-૧૬ સુગંધ ૧૭ દુર્ગંધ, આઠ સ્પર્શ-૧૮ ખરખરો. ૧૯ ઝુંહાળો, ૨૦ ઊનો, ૨૧ ટાઢો, ૨૨ હળવો, ૨૩ ભારે, ૨૪ લુખો. ૨૫ ચોપડયો, ત્રણ વેદ-૨૬ સ્ત્રી ૨૭ પુરુષ, ૨૮ નપુંસક, એમાંનું સિદ્ધને કાંઈ નથી ૨૯ અશરીરપણું, ૩૦ અસંગપણું, ૩૧ જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મ બપાવ્યાં છે તે કુલ એકત્રીશ સિદ્ધનાં શુણ બત્તી-સાએ ભેગસંગહેહિં-બત્રીસ પ્રકારના ભેગનો સંગ્રહ કરવો તે કહે છે. ૧ શિષ્ય, આચાર્ય જેવો થાય તેને માટે તેને જ્ઞાન દેવું ૨ પોતાનું આચાર્યપણું (જ્ઞાન) તે બીજા આગળ પ્રકાશ કરવું ૩ કંઠણ વખતે પણ ધર્મની દૃઢતા મૂકે નહિ ૪ આ લોક પરલોકને વિષે ફળની ઇચ્છા રહિત તપ કરે ૫ શિક્ષા મળી તે પ્રમાણે વર્તવું ને નવી ગ્રહણ કરતાં જવું. ૬ મમતા ન કરે ૭ છાનું તપ કરે, ૮ નિર્લોભપણું રાખે, ૯ પરીષદ [ઉપસર્ગ] છતે ૧૦ સરલ ચિત્ત રાખે ૧૧ શુદ્ધ સંજમ પાળે. ૧૨ સમક્રિત શુદ્ધ રાખે ૧૩ ચિત્તની સમાધિ રાખે, ૧૪ કપટ રહિત આચાર પાળે, ૧૫ વિનય બરાબર કરે, ૧૬ સતોષીપણું, ૧૭ વૈરાગી-પણું, ૧૮ કપટ રહિતપણું ૧૯ શુદ્ધ કરણી ૨૦ સંવર ધરે, [પાપને દોડે] ૨૧ પોતાના દોષ ટાળે. ૨૨ સર્વ વિષયોથી વિરક્ત હોય ૨૩ મૂળ શુણ પચ્ચદ્રખાણ [પહેલાં પાંચ મહાવ્રત પાળે] ૨૪ ઉત્તરશુણ પચ્ચદ્રખાણ [એ સિવાયનાં વ્રત પાળે] ૨૫ સાવસહિત કાલેસસંગ કરે.

૨૬ પ્રમાદ રહિત વર્તે, ૨૭ હ્રમેશાં ચારિત્રને વિષે સાવધાન રહે. ૨૮ ધ્યાન ધરે ૨૯ મરણાંત દુઃખ પડયેથી પણ ભય ન પામે. ૩૦ સ્ત્રી આદિના સંગને છાડે, ૩૧ પ્રાયશ્ચિત લે (વિશુદ્ધિ કરે) ૩૨ મરણકાળે આરાધના કરે, તેત્તીસાએ આસાચણાએ-તેત્રીશ પ્રકારની શુરુની આશાતના છે-અવિનયને ટાળવો-૧ શુરુની આગળ આગળ ચાલે તો અવિનય કયો, ૨ શુરુની જોડાજોડ ચાલે ૩ શુરુને ભરાઈને ચાલે, ૪ શુરુને પૂંઠે ઠઈ ઊભો રહે, ૫ શુરુની જોડાજોડ ઊભો રહે, ૬ શુરુની પૂંઠે અડીને ઊભો રહે, ૭ શુરુની આગળ બેસે ૮ શુરુની જોડાજોડ બેસે, ૯ શુરુને અડીને બેસે, ૧૦ શુરુની પહેલા આચમન લે ૧૧ શુરુની સાથે દિશાએ ગયો હોય અને આવ્યા પછી તે પહેલાં ઇરિયાવહી પડિછમે, ૧૨ કોઈ માણસને શુરુ બોલાવવા ચાહે છે તે અગાઉ પોતે તે માણસ સાથે વાત કરવા મંડી જાય, ૧૩ પોતે સૂતો હોય ને જાણતો પણ હોય ને શુરુ સાદ કરે તો બોલે નહિ, ૧૪ પોતે આહાર-પાણી લાવ્યો તે પહેલાં શુરુને દેખાડ્યા વિના ખીજને દેખાડે, ૧૫ પોતે આહાર પાણી લાવ્યો તે પહેલાં પોતાના શિષ્યને દેખાડે ને પછી પોતાના શુરુને દેખાડે ૧૬ પોતે જે લાવ્યો છે તે પહેલાં પોતાના શિષ્યને ઠઈને પછી શુરુને દે ૧૭ પોતાનો શિષ્ય આહાર પાણી લાવ્યો છે તે શુરુને પૂછ્યા વિના ખીજને આપે ૧૮ શુરુવોદિ સાથે આહાર કરવા બેઠો ને પોતે ઉત્તવળો ઉતાવળો સાડું સાડું ખાઈ જાય, ૧૯ શુરુ બોલાવે ને બોલે નહિ, ૨૦ શુરુએ બોલાવ્યા છતાં બેઠો બેઠો હોકારા કરે પણ આવીને જવાબ ન દે ૨૧ શુરુ બોલાવે ત્યારે ભેરથી બોલે કે શું કહો છો ? ૨૨ શુરુ કામ કહે તો ઊલટું કહે કે તમે કરો, ૨૩ શુરુને આકરે વચને બોલાવે, ૨૪ શુરુને તિરસ્કારે બોલાવી વચન ન માને, ૨૫ શુરુ કથા કહે છે તેમાં આડું બોલે કે આમ કહો. ૨૬ શુરુ કથા કહે છે તેમાં કહે કે, તમે શું બૂલી ગયા કે ! ૨૭ શુરુ ધર્મકથા કહે તેમાં રાજી ન રહે, ૨૮ શુરુનો ધર્મકથામાં લેહ પાડે, ૨૯ શુરુ ધર્મકથા કહેતા હોય તેમાં પોતે આડો પડી જુદું બતાવે, ૩૦ શુરુનું વાંકું બોલે, ૩૧ શુરુની પથારી ન કરી આપે ૩૨ શુરુની પથારી

પૂંદી નાળે, ૩૩ ગુરુથી જાણે આસને બેસે, એ તેત્રીશ પ્રકારથી ચાલે તેથી ગુરુનો અવિનય થાય માટે તેમ કરવું નહિ. અરિહંતાણુ આસાયણુએ-અરિહંત દેવની આશાતના કરી હોય એટલે તેના વિષે કાંઈ ખોટું ચિંતનું હોય તેનું નિવારણ કરું છું સિદ્ધાણુ આસાયણુએ-સિદ્ધભગવાનની આશાતના કરી હોય, તે વિષે કાંઈ સંદેહ આવ્યો હોય. આયરિયાણુ આસાયણુએ-આચાર્યજીની આશાતના કરી હોય. ઉવજઝાયાણુ-આસાયણુએ-ઉપાધ્યાયની આશાતના કરી હોય. સાહુણુ આસાયણુએ-સાધુની આશાતના કરી હોય સાહુણીણુ આસાયણુએ-સાધ્વીની આશાતના કરી હોય. સાવયાણુ આસાયણુએ-શ્રાવકની આશાતના કરી હોય સાવિયાણુ આસાયણુએ-શ્રાવિકાની આશાતના કરી હોય દેવાણુ આસાયણુએ-ચાર ભતના દેવતાની શ્રદ્ધા ન આણી હોય દેવીણુ આસાયણુએ-દેવતાની દેવીનું ભૂંડું બોલી આશાતના કરી હોય ઈલોગસ્સઆસાયણુએ-આ લોક જે મનુષ્ય તિથિચના ભવ તેની નાસ્તિ કહી આશાતના કરી હોય પરલોગસ્સઆસાયણુએ-પરલોકની જે દેવતા નારકીના ભવ તેની નાસ્તિ કહી, આશાતના કરી હોય કેવલીણુ આસાયણુએ-કેવળજ્ઞાનને વિષે શંકા આણી તેની આશાતના કરી હોય કેવલીપન્નત્તસ્સધમ્મસ્સઆસાયણુએ-કેવળી પ્રજ્ઞેલ ધર્મનું માહું બોલી તેની આશાતના કરી હોય સદેવમણુઆસુરસ્સ લોગસ્સ-આસાયણુએ-દેવતા અને મનુષ્ય સહિત જે લોક તેની શ્રદ્ધા ન આણી આશાતના કરી હોય સંવપાણુ, ભુય, જીવ, સત્તાણુ આસાયણુએ-જીવ, જે પ્રાણ, શાશ્વતપણુ તથા સત્તા સહિત છે તેની શ્રદ્ધા ન આણી આશાતના કરી હોય કાલસ્સઆસાયણુએ-ત્રણ કાળ નથી એમ કહી આશાતના કરી હોય સુયસ્સઆસાયણુએ-સૂત્ર સિદ્ધાંત વિષે શંકા લાવી આશાતના કરી હોય. સુયદેવયાએઆસાયણુએ-સૂત્રદેવ જે તીર્થ કર તેની આશાતના કરી હોય વાયણુારિયસ્સઆસાયણુએ-વાચણી આપનાર આચાર્યની આશાતના કરી હોય જં વાઠંદિ-સૂત્ર આઘા પાછાં ભણાયાં હોય વચ્ચામેલિય-ઉપયોગ વિના વારંવાર સૂત્ર ભણાયેલ હોય હીણુદંખર-અક્ષર જોયો બોલાણુ હોય. અચ્ચદંખર-

અક્ષર અધિક બોલાણો હોય, 'પયહીણુ -પદ બોણુ' બોલાણુ હોય. વિણુયહીણુ'—વિનયરહિત ભણ્યો હોય. જોગહીણુ'—ધ્યાન રાખ્યા વિના ભણ્યો હોય, ઘોસહીણુ —શુદ્ધ ઉચ્ચાર વિના ભણ્યો હોય, સુકુદિન્ન'—સાફ જ્ઞાન અવિનીતને ભણાવ્યું હોય, દુકુપદિછિય —પ્રમાદસહિત આળસે ભણ્યો હોય અકાલે કચ્ચો સજાઓ—અકાળ વખતે સજાય કરી હોય કાલે ન કચ્ચો સજાઓ—ખરાખર વખતે સજાય ન કરી હોય. અસજાઈએસજાય'—અપવિત્ર સ્થાનકમાં સજાય કરી હોય સજાઈએ ન સજાય'—સજાય કરવાને યોગ્ય સ્થાન છે તે સ્થાને સજાય ન કરી હોય, તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કહ—તે સર્વ ખોટું કીધેલું નિષ્ફળ થાશે

આલોચણા—એક બોલથી માંડીને તેત્રીસ બોલ સુધી જે કોઈ જાણવા જોગ જાણતા હશે, આદરવા જોગ આદરતા હશે છાંછડવા જોગ છાંડતા હશે, સફળ જન્મ જીવિત કરતા હશે, સુક્રિતગામી, હજીકમી, સુદક્ષ બોધી, ભવ્ય જીવ, સમતાવંત, ધીરજવત, લજ્જાવંત, કથાવત, તેને ધન્ય છે, તેને સમય સમયની વંદણા હોશે મારે જીવે આજના દિવસ સંખ'ધી જાણવા જોગ જાણ્યા ન હોય, આદરવા જોગ આદર્યા ન હોય, છાંડવા જોગ છાંડ્યા ન હોય, સમકિત સહિત ખાર વ્રત સંલેખણા સહિત નવાણુ અતિચાર, પાંચ આચાર સંખ'ધી એકસો ને વીસ દોષ—અતિચાર સંખ'ધી, ૧ દ્રવ્યે ૨ પ્રમાદે ૩ અણુભોગે ૪ આતુરતાએ ૫ આપઠ્યાએ ૬ શંકાએ ૭ સહસાકારે ૮ ભયે ૯ ઉપશમભાવે ૧૦ વિષમભાવે એ દશ પડિસેવણાએ દોષ લાગ્યા હોય તે, સમકાએણુ, કાસિય, પાલિય, તીરિય, કીટ્ટિય, સોહિય, સામાધય, આરાહિય, આણુપાલિતા, નભવર્ધ મન, વચન, કાયાએ, કરણ, કોટિ ભાગે કરી, કરણ કરાવણુ અનુમેદવે કરી, ખંડન કરાવ્યો હોય, વિરાધના કરી હોય, દેશથી, સર્વથી, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, વિરાધના કરી હોય, ઉત્સૂને, ઉન્માર્ગે, અકલ્પે, અકરણીએ, દુષ્ટ ધ્યાને, દુષ્ટ ચિતવણાએ, અણુચાર આચરવે, અણુપણિકે ઇચ્છાએ, સંકલ્પ, વિકલ્પ કીધો હોય આરભ, સમારભ કીધો હોય, હાર્યે, ભયે, અજ્ઞાને, મિચ્છાત્વે, અમતે, પ્રમાદે, કષાયે, અશુભ જોગે કરી, ગતિચપળ,

મતિચપળ, દૃષ્ટિચપળ, ભાષાચપળ, ભાવચપળપણે, અશુદ્ધ ભાવે કરી આપસ્થાપના, પરઉત્થાપના કરવે, બગધ્યાને, ગૃહિપણે, લોહપતાપણે, દુષ્ટપણે, મૂઢપણે, મંજર ભુદ્ધિએ, દંભ કદાચપણે, અવિનયપણે, અભેગપણે, કામભુદ્ધિ વિષયવિકારપણે, આળસે, આકુદ્ધિએ, અણાકુદ્ધિએ, ભણપણે, અભણપણે, જે કાંઈ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અણાચાર, સેવ્યા હોય, સેવરાવ્યા હોય, સેવતા પ્રત્યે અનુમોદા હોય, ને આલોચ્યા ન હોય, નિંદ્યા ન હોય, પડિકચ્યા ન હોય, વિશુદ્ધ કર્યા ન હોય, પ્રાયશ્ચિત લીધું ન હોય, ને નિવારણ સમી રીતે કર્યું ન હોય એવા અવિશુદ્ધ આત્મા, સ્થાપ જોગે કરી આત્માને અરિહંતાની સામે, ધર્માચાર્યની સામે, સિદ્ધાંતપ્રવચનની સામે, આત્માની સામે, મિચ્છા મિ દુઃખં

પાંચમું શ્રમણ સૂત્ર

નમો-નમસ્કાર હોલે ચતુર્વીસાએ-ચોવીસ તિથયરાણું-તીર્થ કર દેવને ઉસલાઈમહાવીર-ઋષભદેવ સ્વામી આદિ મહાવીર સ્વામી પયંત પળજવસણાણું-સેવા ભક્તિ કર હું ઈણુમેવ-એવા. નિગ્ગંથ-નિર્ગંથ (ધન રહિત)નાં પાવયણું-પ્રવચન સચ્ચ-સાચો. આણુત્તર-સર્વથી ઉત્તમ કેવલિય-કેવળજ્ઞાનીએ કહેલ પડિપુન્ન-પ્રતિપૂર્ણ-સંપૂર્ણ નેયાઉય-ન્યાયકારક સંપૂર્ણ-બરાબર શુદ્ધ. સદ્દલકંતણું-શદ્ય-વહેમનો કાપનાર સિદ્ધિમગ્ગ-એવો સિદ્ધ થવાનો માર્ગ સુત્તિમગ્ગ-નિસુક્તિ)કર્મથી સુક્ત થવાનો માર્ગ નિજ્જાણુમગ્ગ-કર્મનો છેડો આણવાનો માર્ગ, નિવ્વાણુમગ્ગ-(નિર્વાણ)કર્મ નિવારીને શીતળ થવાનો માર્ગ અવિતહ-એના વિષે મવિસધિ-સંદેહ રાખવો નહિ સંવદ્ધુકુખપહીણુમગ્ગ-સઘળાં દુઃખ મટાડવાનો માર્ગ છે. ઇત્થ કિંયા છવા-એને વિષે રહેલા છવ. સિજ્ઞંતિ-સિદ્ધ થશે. બુજ્ઞંતિ-બુઝશે, સર્વ જાણશે સુચ્ચંતિ-કર્મથી સુકાશે. પરિનિવ્વાયંતિ-કર્મ નિવારીને શીતળજૂત થશે સંવદ્ધુકુખાણું મંતંકરતિ-

સર્વ દુઃખનો અત કરશે ત-તે ધર્મ-ધર્મ સદૃહામિ—
 શ્રદ્ધુ છું. પત્તિયામિ-પ્રતીતિ આણું છું, રોચ્છેમિ-રચવું છું,
 ફાસેમિ-સ્પર્શ કરું છું-તે મુજબ આણું છું પાલેમિ-પારું છું.
 વર્તું છું આણું પાલેમિ-વિશેષે પારું છું ત-તે ધર્મ-ધર્મ
 સદૃહ તો-સદૃહ તો પત્તિયંતો-પ્રતીતિકરતો, રોચ તો-રચવતો. ફાસ તો-
 સ્પર્શ કરતો. પાલંતો-પારતો આણુ પાલ તો-વિશેષ પારતો. તરસ
 તે ધર્મ-ધર્મ કેવલી પન્નતરસ-કેવળીનો પ્રરૂપેલ તેને અબ્બુ-
 દ્ધિઓમિ આરાહણાએ-આરાધવાને હું ઉદમવન થયો છું તપર
 થયો છું વિરઓમિ-હું નિવર્તું છું ત્રિરાહણાએ-તેની વિરાધના
 કરવાથી અસંજમ-અસંજમ-પાપ પરિયાણામિ-છાડું છું સંજમ-
 સંજમને. ઉવસં પજ્જામિ-અંગીકાર કરું છું અખંભ-અબ્રહ્મચર્યને
 પરિયાણામિ-છાડું છું ખંભ-બ્રહ્મચર્યને ઉવસં પજ્જામિ-
 અંગીકાર કરું છું અકરપ-કેવાનું અયોગ્ય તે પરિયાણામિ-છાડું
 છું કરપ-કેવાનું યોગ્ય તે ઉવસં પજ્જામિ-અંગીકાર કરું છું
 અન્નાણું-અજ્ઞાન, પરિયાણામિ-છાડું છું નાણું-જ્ઞાન ઉવસં પ-
 જ્જામિ-અંગીકાર કરું છું અકિરિય-અક્રિયા (ખોટી કરણી)
 પરિયાણામિ-છાડું છું કિરિય-સુકૃત ઉવસં પજ્જામિ-અંગીકાર
 કરું છું મિચ્છત્ત-મિથ્યાત્વને. પરિયાણામિ-છાડું છું સમ્મત્ત-
 સમક્રિતને ઉવસં પજ્જામિ-અંગીકાર કરું છું અખોહિ-દુર્બોધ.
 પરિયાણામિ-છાડું છું ખોહિ-સુબોધ ઉવસં પજ્જામિ-અંગીકાર
 કરું છું અમગ્ગ-ઉન્માર્ગ પરિયાણામિ-છાડું છું મગ્ગ-મોક્ષ-
 માર્ગ ઉવસં પજ્જામિ-અંગીકાર કરું છું જ સંભરામિ-જે મને
 સાંભરે છે જ ચ ન સંભરામિ-જે મને નથી સાંભરતું જ
 પહિક્કમામિ-જેનું પ્રાયશ્ચિત લીધું છે જ ચ ન પહિક્કમામિ-
 જેનું પ્રાયશ્ચિત ન લીધું હોય તરસ-તે સંવરસ-સર્વ દેવસિયસ-
 દિવસ સંબંધી (કીધેલા-કહેલા) અધ્યારસ-અતિચાર પાપના.
 પહિક્કમામિ-પ્રાયશ્ચિત કરું છું નિવારણ કરું છું. સમણોહં-શ્રમણ
 છું સંજય-સંજતિ છું વિરય-સંસારથી વિરક્ત થયો છું પહિહય-

હવ્યાં છે-પચ્ચક્કખાય-ખંધી કરીને પાવકરમો-પાપ કર્મને
અનિયાણો-નિયાણા રહિત(કરણીનું ક્ષણ માગી લેવું નહિ)દિહિ-સમકિત-
દષ્ટિ સંપન્નો-સહિત છે માયા-કપટ મોસો-જૂઠાપણું વિવ-
જ્જિઓ-તણ દીધું છે-વળું દીધું છે અઠ્ઠાઈજોસુ-જે અઢી
દીવસસુદેસુ-ક્રીપ સમુદ્ર છે તેને વિષે પન્નરસકમ્મભુમીસુ-પંકર
કર્મભૂમિ ક્ષેત્રને વિષે જાવતિ-જેટલા કેઈ-કોઈ સાહુ-સાધુ રયહરણુ-
રજોહરણુ જે વડે રજ કાઢી શકાય છે. ગુચ્છગ-ગુચ્છો પહિગગહ-
પાત્રનાં ધારા-ધરણુહાર છે રાખનાર છે પંચમહાવ્યધારા-
પાચ મહાવ્રતના ધરનાર છે અઠ્ઠારસસહસ્સ-અઠાર હજાર, સીલંગ
રયધારા-પ્રહસચર્યાના પ્રહોક રૂપી રથના ધારણુ કરનાર છે અક્ખય-
આચારચરિત્તા-અક્ષય છે જેનાં આચાર અને ચારિત્ર તે-તે સબ્બે-
સર્વને. સિરસા-મસ્તક નમાડીને મણુસા-મને કરી, મત્થઓણુ
વંદામિ-મસ્તકે કરી નમુ છું. અતિચાર આળોવ્યા, પહિકમ્યા, નિ ઘા,
ગહ્યાં, નિસલ્લ થયા, વિશેષે, વિશેષે, અરિહંત, સિદ્ધ, કેવળી, ગણધર,
આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, સાધ્વી, શુર્વાદિકને ભુજે ભુજે કરી ખમાવું છું.

ઈતિ શ્રમણસૂત્ર સમાપ્ત

પહેલા ખામણા

પહેલા ખામણા પંચમહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે જ્યવંતા તીર્થંકર
ખિરાજે છે તે જઘન્ય તીર્થંકર ૨૦ અને ઉત્કૃષ્ટા હોય તો ૧૬૦ તે
સ્વામીનાં શુભગ્રામ કરતાં જઘન્ય કર્મની કોડું ખપે, ઉત્કૃષ્ટો રસ ઉપજે
તો આ છવ તીર્થંકર નામ ગોત્ર ઉપાજે તે વીશ સ્વામીનાં નામ
કહું છું ૧ શ્રીસીમંધરસ્વામી, ૨ શ્રીગુગમંધરસ્વામી, ૩ શ્રીબાહુ-
સ્વામી, ૪ શ્રીસુબાહુસ્વામી, ૫ શ્રીમુખતનાથસ્વામી, ૬ શ્રીસ્વયંપ્રભુ-
સ્વામી, ૭ શ્રીઋષભાનનસ્વામી, ૮ શ્રીઅનંતવીર્યસ્વામી, ૯ શ્રી સુર-
પ્રભસ્વામી, ૧૦ શ્રીવિશાળપ્રભસ્વામી, ૧૧ શ્રીવજ્રધરસ્વામી, ૧૨ શ્રી
અંદ્રાનનસ્વામી, ૧૩ શ્રીચંદ્રબાહુસ્વામી, ૧૪ શ્રીભુજંગદેવસ્વામી, ૧૫

શ્રીધૃતસ્વામી, ૧૬ શ્રીનેમપ્રભસ્વામી, ૧૭ શ્રીવીરસેનસ્વામી, ૧૮ શ્રી મહાભદ્રસ્વામી, ૧૯ શ્રી દેવજશસ્વામી, ૨૦ શ્રીઅણ્ણતસેનસ્વામી, તેમને મારી તમારી સમય સમયની વદના હજો તે સ્વામી કેવા છે ? મારા તમારા મનની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ઘટઘટની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, સમય સમયની વાત જાણી દેખી રહ્યા છે, ચૌદ રાજ લોક હસ્તામલકવત્ જાણી દેખી રહ્યા છે અનંત જ્ઞાન છે, અનંત દર્શન છે, અનંત આરિત્ર છે, અનંત તપ છે, અનંત ધીરજ છે, અનંત વીર્ય છે, ખટે ગુણે કરી સહિત છે, ચોત્રીશ આંતરશે કરી બિરાજમાન છે, પાત્રીસ પ્રકારની સત્યવચન વાણી ગુણે કરી સહિત છે, એક હજાર ને અષ્ટ ઉત્તમ લક્ષણે કરી સહિત છે, અઢારદોષ રહિત છે, બાર ગુણે કરી સહિત છે, ચાર કર્મ ઘનઘાતીયાં ક્ષય કર્યાં છે, બાકીના ચાર કર્મ પાતળાં પાડ્યાં છે, મુક્તિ જવાના કામી થકા વિચરે છે ભવ્ય-જીવના સંદેહ ભાગે છે સજેગી, સશરીરી, કેવળજ્ઞાની, કેવળદર્શની, યથાખ્યાત આરિત્રના ધરણુહાર છે, ક્ષાયક સમકિત, શુકલધ્યાન, શુકલ-લેશ્યા, શુભધ્યાન, શુભભોગ, ચોસઠ ઇદ્રના પૂજનિક, વદનિક, અર્ચનિક છે, પડિતવીર્ય આદિ અનંત ગુણે કરી સહિત છે ધન્ય તે સ્વામી-નાથ ગામ, નગર, રાચહાણી, પુરપાટણ, એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરતા હશે ત્યાં જિનેન્દ્રદેવ રૂપી સૂર્ય આગળ ચાલે. તે વાસે ગણધર ચાલે, તે વાસે શેષ સાધુ ચાલે, સ્વામી પગ ધરે ત્યાં લાખ પાંખડીતું પદ્મ કમળ-ફૂલ થઈ આવે, પાછો પગ ઉપાડે ત્યારે વિસરાળ થઈ જાય, નદી-નાળાં આવે ત્યાં પાજ બંધાઈ જાય, કાંટા સામે મુખે હોય તે ઉંધે મુખે થઈ જાય સ્વામીજી હજારો ગાઉનો વિહાર કરી બાગ-બગીચામાં વનપાળની આજ્ઞા લઈ સમોસરે, ત્યાંથી પચીશ જોજનમાં માર નહિ, મરકી નહિ, સ્વચક્ર પરચક્રના ભય નહિ, સાત પ્રકારની ભીતિ માત્ર રહે નહિ અહું મિથ્યાત્વ હોય ત્યાં ત્રિગડા ગઢની રચના થઈ આવે રૂપાનો ગઢ ને સોનાના કાંગરાં, સોનાનો ગઢ ને રત્નના કાંગરાં, રત્નનો ગઢ અને મહિરત્નના કાંગરાં, ચાર દિશાએ ચાર ચાર દરવાજા થઈ આવે, એક એક દરવાજે વીશ વીશ હજાર પગથિયા થઈ

આવે, સમોસરણને મધ્ય ભાગે સ્ફટિક રતનનું સિંહાસન થઈ આવે, ખારગણું અશોકવૃક્ષ થઈ આવે, અંબોઠાને ઠંકાણે લામ ઠળ થઈ આવે, ઉપર ચોપીસ ભેડાં ચામરના થઈ આવે, વનપાળ જઈ રાત્રદિને વધામણી આવે, ખાર પ્રકારની પ્રખટા વખાણવાણી સાંભળે, સૌ સૌની ભાષામાં સૌ સમજી જાય, કોઈને શંકા ઉપજે નહિ ભવનપતિ અને તેની દેવી, વાણવ્યંતર અને તેની દેવી, જ્યોતિષી અને તેની દેવી, વૈમાનિક અને તેની દેવી, મનુષ્ય અને મનુષ્યણી, તિર્થંચ અને તિર્થંચણી એ ખાર જાતની પ્રખટા વખાણવાણી સાંભળતાં કેઈ કોઈનું વેર ઉલ્લસે નહિ. ધન્ય તે મહારાજ, જ્યાં દેશના હેતા થકા વિચરતા હશે ત્યાં રાઈસર, તલ્લવર, માડંબિય, કોડંબિય, શેઠ, સેનાપતિ, ગાથાપતિ, સ્વામીની દેશના સાંભળી કર્ણુ પવિત્ર કરતા હશે, દર્શન દેહાર કરી નેત્ર પવિત્ર કરતા હશે, અશનાદિક ચૌદ પ્રકારનું દાન દઈ કર પવિત્ર કરતા હશે, તેને ધન્ય છે. સ્વામીનાથ, તમે પંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે બિરાજે છો, હું અપરાધી, દીન-કિંકર, ગુણહીન, અહીં બેઠો છું તમારા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કયો હોય તો મન વચન કાયાએ કરી હાથ બેડી મસ્તક નમાવી છુજે છુજે કરી ખમાવું છું (તિફળુતોનો પાઠ ત્રણ વાર કહેવો)

બીજા ખામણા

બીજા ખામણા અનંતા સિદ્ધ ભગવંતને કરૂં છું તે ભગવંતના ગુણગ્રામ કરતાં જઘન્ય કર્મની કોડો ખપે અને ઉત્કૃષ્ટો રસ ઉપજે તો આ જીવ તીર્થંકર નામ ગોત્ર ઉપાજે

આ ચોવીશીનાં નામ કહું છું-૧ શ્રી ઋષભદેવસ્વામી, ૨ શ્રી અન્જિતનાથસ્વામી, ૩ શ્રી સ ભવનાથસ્વામી, ૪ શ્રી અશ્વિનંદનસ્વામી, ૫ શ્રી સુમતિનાથસ્વામી, ૬ શ્રી પદ્મપ્રભસ્વામી, ૭ શ્રી સુપાર્શ્વનાથસ્વામી, ૮ શ્રી ચંદ્રપ્રભસ્વામી, ૯ શ્રી સુવિધિનાથસ્વામી, ૧૦ શ્રી શીતળનાથ

સ્વામી, ૧૧ શ્રીશ્રેયાંસનાથસ્વામી, ૧૨ શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામી, ૧૩ શ્રી વિમળનાથસ્વામી, ૧૪ શ્રી અનંતનાથસ્વામી, ૧૫ શ્રી ધર્મનાથસ્વામી, ૧૬ શ્રી શાંતિનાથસ્વામી, ૧૭ શ્રી કુંથુનાથસ્વામી, ૧૮ શ્રી અરનાથસ્વામી, ૧૯ શ્રી મલ્લિકનાથસ્વામી, ૨૦ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી, ૨૧ શ્રી નમિનાથસ્વામી ૨૨ શ્રી નેમનાથસ્વામી, ૨૩ શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી, ૨૪ શ્રી મહાવીરસ્વામી આ ચોવીશી, અનંત ચોવીશી ૫૬૨ લેહે સીજી, ખુઝી, આઠ કર્મ ક્ષય કરી, મોક્ષ પધાર્યા છે આઠ કર્મ તે કયા ? ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ્ય, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર, ૮ અંતરાય એ આઠ કર્મ ક્ષય કરી મુક્તિશિલાએ પહોંચ્યા છે મુક્તિશિલા કયાં છે ? સમપૃથ્વીથી સાતસેં નેવું જોજન ઊંચપણે તારામંડળ આવે ત્યાંથી દશ જોજન ઊંચપણે સૂર્યનું વિમાન છે, ત્યાંથી એંશી જોજન ઊંચપણે ચંદ્રમાનું વિમાન છે, તે ઉપર ચાર જોજન ઊંચપણે નક્ષત્રના વિમાન છે, ત્યાંથી ચાર જોજન ઊંચપણે ખુધનો તારો છે, તે ઉપર ત્રણ જોજન ઊંચપણે શુક્રનો તારો છે, તે ઉપર ત્રણ જોજન ઊંચપણે બૃહસ્પતિનો તારો છે, ત્યાંથી ત્રણ જોજન ઊંચપણે મંગળનો તારો છે, ત્યાંથી ત્રણ જોજન ઊંચપણે શનિશ્વરનો તારો છે, એમ નવસેં જોજન લગી જ્યોતિષચક્ર છે તે ઉપરાંત અસંખ્યાતા જોજન કોડાકોડી ઊંચપણે પહેલો સુધર્મ નામે અને બીજા ઇશાનનામે દેવલોક છે એકેકો અર્ધચંદ્રમાને આકારે છે, એ મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે. પહેલામાં બીજી લાખ વિમાન છે, બીજામાં અઠાવીશ લાખ વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર ત્રીજો સનત્કુમાર અને ચોથો મહેદ્ર એ બે દેવલોક છે એકેકો અર્ધચંદ્રમાને આકારે છે, એ મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે ત્રીજામાં ચાર લાખ અને ચોથામાં આઠ લાખ વિમાન છે તે ઉપર અસંખ્યાતા જોજન ઉપર પાંચમો બ્રહ્મા નામે દેવલોક છે, તે એકલો પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં ચાર લાખ વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર છઠો લાંતક નામે દેવલોક છે એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં પચાસ હજાર વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર

સાતમે મહાશુક દેવલોક છે એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં ચાલીસ હજાર વિમાન છે. ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર આઠમે સહસ્ત્રાર દેવલોક છે. એકલો પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં છ હજાર વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર નવમે આણ્વત અને દશમે પ્રાણ્વત એ બે દેવલોક જોડાજોડ છે, એકેકે અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બે મળી પૂર્ણચંદ્રમાને આકારે છે, બેમાં મળીને ચારસો વિમાન છે, ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર અગ્યારમે ચારણ્વ અને બારમે અચ્યુચ દેવલોક છે, એ બે જોડાજોડ છે, એકેકે અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બે મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, બેમાં મળીને ત્રણસો વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઉપર નવ ત્રેવેચક છે તેના નામ-સદે, સુભદે, સુભએ, સુમાણ્વસે, પિયઠંસણ્વે, સુઠંસણ્વે, આમોહે, સુપડિણ્વદે, જસોધરે, તેની ત્રણ ત્રિક છે. તેમાં પહેલી ત્રિકમાં એકસો અગિયાર વિમાન છે, બીજી ત્રિકમાં એકસો સાત વિમાન છે, અને ત્રીજી ત્રિકમાં એકસો વિમાન છે ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજન ઊંચપણે પાંચ અનુત્તર વિમાન છે, તેનાં નામ- વિજય, વિજયત, જયંત, અપરાજિત, સર્વાર્થસિદ્ધ. તે સર્વાર્થસિદ્ધ મહાવિમાનની ધ્વજ થકી બાર જોજન ઊંચપણે સુક્તિશિલા છે તે સુક્તિશિલા કેવી છે ? પિસ્તાલીસ લાખ જોજનની લાખી પહોળી છે, મધ્યે આઠ જોજનની જડી છે, ઊતરતા છેડે માખીની પાંખથકી પાતળી છે, ઊજળી, ગોખીર, શંખ, ચંદ્ર, અંકરત્ન, રૂપાના પટ, મોતીના હાર, ખીરસાગરના પાણીથકી પણ અધિક ઊજળી છે તે સિદ્ધશિલા ઉપર ઊંચપણે એક જોજન તેના છેદા ગાઉના છઠ્ઠા ભાગને વિશે સિદ્ધસગવંતજી બિરાજી રહ્યા છે તે સ્વામી કેવા છે ? અવર્ણ, અગંધે અસ્પે, અક્ષાસે, અમૂર્તિ, અવિનાશી, બૂખ નહિ, દુઃખ નહિ, રોગ નહિ, શોક નહિ, જન્મ નહિ, જરા નહિ, મરણ નહિ, કાયા નહિ, કર્મ નહિ, અનંત અનંત સુખની દહેરમાં બિરાજી રહ્યા છે. તમે સ્વામી ત્યાં બિરાજો છો, હું અહીં બેઠો છું. તમારાં જ્ઞાન, દર્શન, સંબંધી અવિનય, આશાતના, અસક્રિય, અપરાધ કયો હોય તો મન,

વચન, કાયાએ કરી હાથ બેડી મસ્તક નમાવી ભુજે ભુજે કરી ખમાવું છું. (તિક્ષ્ણુત્તોનો પાઠ ત્રણ વખત કહેવો)

ત્રીજા ખામણા.

ત્રીજા ખામણા પંચમહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે જ્યવતા કેવળી ભગવાન બિરાજે છે, તે જઘન્ય બે કોડ કેવળી, ઉત્કૃષ્ટા નવ કોડ કેવળી, તે સ્વામી કેવા છે ? મારા તમારા મનની વાત બાણી દેખી રહ્યા છે, ઘટઘટની વાત બાણી દેખી રહ્યા છે, સમય સમયની વાત બાણી દેખી રહ્યા છે, ચૌદ રાજકોક હસ્તામલકવત્ બાણી દેખી રહ્યા છે, અનંત જ્ઞાન છે, અનંત દર્શન છે, અનંત ચારિત્ર છે, અનંત તપ છે, અનંત વીર્ય છે, અનંત ધીરજ છે, છ ગુણે કરી સહિત છે, ચાર કર્મ ઘનઘાતી ક્ષય કર્યાં છે, ચાર કર્મ પાતળા પાડ્યા છે, સુક્રિત જવાના કામી થકા વિચરે છે, ભવ્ય જીવના સંદેહ ભાંગે છે સભોગી, સશરીરી, કેવળજ્ઞાની, કેવળદર્શની છે, યથાજ્યાત ચારિત્રના ધરણુદાર છે, ક્ષાયક સમક્રિત, શુકલધ્યાન, શુકલદેશ્યા, શુભધ્યાન, શુભભોગ, પંડિતવીર્ય એ આદિ અનંત ગુણે કરી સહિત છે ધન્ય તે સ્વામી, ગામ, નગર રાયહાણી, જ્યાં જ્યાં સ્વામી દેશના હેતા થકા વિચરતા હશે ત્યાં રાષ્ટ્રસર, તલવર, માડંબિય, કોડંબિય, શેક, સેનાપતિ, ગાથાપતિ, સ્વામીની દેશના સાલણી કણ્ઠ પવિત્ર કરતા હશે, અશનાદિક ચૌદ પ્રકારનું દાન દઈ કર પવિત્ર કરતા હશે તેમને ધન્ય છે સ્વામીનાથ ! તમે પંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે બિરાજે છો, હું અપરાધી, દીન, કિંકર, ગુણહીન અહીં બેડો છું તમારા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ સળધી અવિનય, આશાતના, અભક્તિ, અપરાધ કયો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ બેડી મસ્તક નમાવી ભુજે ભુજે કરી ખમાવું છું (તિક્ષ્ણુત્તોનો પાઠ ત્રણવાર કહેવો.)

ચોથા ખામણા.

ચોથા ખામણા ગણધરજી, આચાર્યજી, ઉપાધ્યાયજીને કરું છું. ગણધરજી બાવન ગુણે કરી સહિત છે, આચાર્યજી છત્રીસ ગુણે કરી સહિત છે ઉપાધ્યાયજી પચીસ ગુણે કરી સહિત છે. મારા તમારા ધર્મશુર, ધર્મ આચાર્ય, ધર્મ ઉપદેશના ઠાંતાર, મહાપુરુષ, પંડિતરાજ, સુનિરાજ, ગીતાર્થ, બહુસૂત્રી, સૂત્રસિદ્ધાંતના પારંગામી, તરણ તારણ, તારણીનાવસમાન, સફરીજહાજ સમાન, ક્ષેપવૃક્ષ સમાન, જિનશાસનના શણગાર, ધર્મના નાયક, સઘના મુખી, સંઘના નાયક, એવી અનેક ઉપમાએ કરી બિરાજમાન પૂજ્યજી, સાહેબજી શ્રી (જે હોય તેમનાં નામ બોલવાં)

...સ્વામી આદિ હઈને સાધુ-સાધ્વી આલોવી. પડિહ્મી, નિન્દી, નિઃશબ્દ થઈ પ્રાચે, દેવગતિએ પધાર્યા છે, તેમનો ઘણો ઉપકાર છે આજ વર્તમાનકાળે, તરણ તારણ, તારણી નાવ સમાન, રત્નચિતામણી સમાન, પાર્થમણિ સમાન, જિનશાસનના શણગાર, સર્વે સાધુજીના ગુણે કરી બિરાજમાન પૂજ્યજી સાહેબજી શ્રી (જે હોય તેમના નામ લેવા)...

.સ્વામી આદિ હઈને સાધુ સાધ્વી વિચરે છે તે સ્વામી કેવા છે ? પંચ મહાવ્રતના પાલનહાર, પાંચ સમિતિ અને ત્રણ શુદ્ધિએ સહિત, છકાયના પિયર, છકાયના નાથ, સાત ભયના ટાળણહાર, આઠ મહાના ગાળણહાર, નવ વાઙ વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યના પાલણહાર, દશવિધ ચતિધર્મના અજવાળિકે છે, બાર ભેદે તપસ્યાના કરણહાર છે, સત્તર ભેદે સંજમના ધરણહાર છે બાવીસ પરીસહના છત્રણહાર છે, સત્તાવીસ સાધુના ગુણે કરી સહિત છે, બેતાળીશ, સુડતાળીશ તથા છન્નુ દોષ રહિત આહારપાણીના લેનાર છે, બાવન અનાચરણના ટાળણહાર છે, સચેતના ત્યાગી, અચેતના લોગી, કંચનકામિનીના ત્યાગી, માયા મમતાના ત્યાગી, સમતાના સાગર, દયાના આગર આદિ અનેક ગુણે કરી સહિત છે. ધન્ય મહારાજ ! તમે ગામ, નગર, પુરપાટણને વિષે

ખિરાજે છે, હું અપરાધી દીનકિંકર ગુણુડીન અહીં બેઠો છું. તમારા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અલક્ષિત, અપરાધ કર્યો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી બુજે બુજે કરી ખમાવું છું (તિક્ષ્ણુત્તોનો પાઠ ત્રણ વાર કહેવો)

પાંચમા ખામણા.

પાંચમા ખામણા પાચ ભરત, પાચ ઇરવત ને પાંચ મહાવિદેહ, અહીંદ્રીપ ક્ષેત્રને વિષે જે સાધુ સાધ્વી ખિરાજે છે તે જઘન્ય બે હજાર કોડ સાધુ સાધ્વી, ઉત્કૃષ્ટ હોય તો નવ હજારકોડસાધુ સાધ્વી, તેમને મારી સમય સમયની વંદણા હોજે તે સ્વામી કેવા છે ? પંચમહા-વ્રતના પાલણુહાર છે પાચ સમિતિએ સમિતા, ત્રણ ગુપ્તિએ ગુપ્તા, છ કાયના પિયર, છ કાયના નાથ, સાત ભયના ટાળણુહાર, આઠ મદના ગાળણુહાર, નવ વાડ વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યના પાલણુહાર છે, દશ-વિધ યતિધર્મના અજવાલિક છે, બાર ભેદે તપસ્યાના કરણુહાર છે, સત્તર ભેદે સંજમના ધરણુહાર છે, બાવીશ પરીસહના જીતણુહાર છે, સત્તાવીશ સાધુજીના ગુણે કરી સહિત છે, બેતાલીશ સુડતાલીશ તથા છન્નુ દોષ રહિત આહાર પાણીના લેનાર છે, બાવન અનાચરણના ટાળણુહાર છે, સચેતના ત્યાગી, અચેતના ભોગી, કંચન કામિનીના ત્યાગી, માયા મમતાના ત્યાગી, સમતાના સાગર, હયાના આગર, આદિ અનેક ગુણે કરી સહિત છે ધન્ય મહારાજ ! તમે ગામ, નગર, પુરપાટણને વિષે ખિરાજે છે હું અપરાધી, દીનકિંકર, ગુણુડીન અહીં બેઠો છું તમારા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ સંબંધી અવિનય, આશાતના, અલક્ષિત, અપરાધ કર્યો હોય તો મન, વચન, કાયાએ કરી હાથ જોડી મસ્તક નમાવી બુજે બુજે કરી ખમાવું છું. (સાધુને ખમાવવા) (તિક્ષ્ણુત્તોનો પાઠ ત્રણ વાર કહેવો).

છઠ્ઠા ખામણા.

છઠ્ઠા ખામણા અઢીઢીપમાંડી સંખ્યાતા, અઢીઢીપ બહાર અસંખ્યાતા શ્રાવક, શ્રાવિકાને કરૂં છું તે શ્રાવકજી કેવા છે । હુંથી, તમથી, દાને, શિયળે, તપે, ભાવે, ગુણે કરી અધિક છે જે વખત આવશ્યક પ્રતિક્રમણના કરનાર છે મહિનામાં છ પોષાના કરનાર છે, સમકિત સહિત ખાર વ્રતધારી, અગિયાર પડિમાના સેવણહાર છે, જીવ અજીવ આદિ નવ તરવના જાણનાર છે, ત્રણમ્મ મનોરથના ચિતવનાર છે, એકવીશ શ્રાવકના ગુણે કરી સહિત છે, દૂબળા પાતળા જીવની દયાના જાણનાર છે, પરધન પથ્થર બરોબર લેખે છે, પરભી માતા બેન બરાબર લેખે છે, દેહધર્મી, પ્રિયધર્મી, દેવતાના ડગાવ્યા ડગે નહિ, એવા છે, ધર્મનો રંગ હાલહાડની મિજબાજી લાગ્યો છે, એવાં શ્રાવક, શ્રાવિકા, સંવર-પોષા, પ્રતિક્રમણમા બિરાજતાં હશે તેમને આજના દિવસ સબંધી અવિનય, આશાતના કરી હોય તો જીજ્ઞે જીજ્ઞે કરી ખમાવું છું

સાધુ સાધ્વીને વાંદુ છું, શ્રાવક, શ્રાવિકાને ખમાવું છું, સમકિત-દષ્ટિ જીવને ખમાવું છું, ઉપકારી બાઈ, ભાઈને ખમાવું છું ચોરાશી લક્ષ જીવા-જોનિના જીવને ખમાવું છું સાત લાખ પૃથ્વીકાય, સાત લાખ અપકાય, સાત લાખ તેજકાય, સાત લાખ વાજિકાય, ઠશ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય, ચૌદ લાખ સાધારણ વનસ્પતિકાય, જે લાખ જોષ્ઠિન્દ્રિય, જે લાખ તેષ્ઠિન્દ્રિય, જે લાખ ચૌરેન્દ્રિય, ચાર લાખ નારકી, ચાર લાખ દેવતા, ચાર લાખ તિર્યચ પંચેન્દ્રિય, ચૌદ લાખ મનુષ્યની જાતિ એ ચોરાશી લક્ષ જીવાજોનિના જીવને, હાલતા આલતા, ભિકતા, ખેસતાં, જાણતાં, અજાણતાં, હણ્યા હોય, હણ્યાવ્યા હોય, છેદા હોય, લેદા હોય, પરિતાપના-કિલ્લામના ઉપજાવી હોય તો અનતા સિદ્ધ કેવળીની સામે મિચ્છા મિ દુક્કડં.

ખામેમિ-ખમાવું છું સઘ્વે જીવા-સર્વ જીવને, સઘ્વે જીવા વિ-સર્વ જીવ, ખમાવું મે-મારો અપરાધ ક્ષમા કરજો.

૧ ક્યારે પરિગ્રહ છાંડીશ ૨ ક્યારે દીક્ષા લઈશ, ૩ ક્યારે સંયારો કરીશ

મિત્તિ-મિત્રાઈ છે. મે-મારે સઠ્ઠ ભૂએમુ-સર્વ જીવો સાથે
 વેર-વેર-દુશ્મનાઈ મજા-મારે ન કેણુઈ-કોઈની સાથે નથી
 એવમહં-એ પ્રકારે હું. આલોઈય-કહું છું નિંદિય-નિંદા કરું
 છું ખોટું કીધું તેની, ગરહિય-ગરહા કરું છું દુગછિય-ખોટું
 કીધું એમ કહું છું સઘ્ઠ-સર્વ પાપ, તિવિહેણુ-તણુ પ્રકારે-મન, વચન,
 કાયાએ કરી પડિહ્મતો-પ્રાયશ્ચિત કરું છું વદામિ-નમસ્કાર કરું
 છું. જિણુ-ચઉવીસ-ચોવીસ જિન-તીર્થ-કરને

ઈતિ અતિચાર આલોચ્યા, પડિહ્મ્યા, નિંદ્યા, નિ શદ્ય થયા,
 વિશેષે વિશેષે અગિહંત, સિદ્ધ, કેવળી, ગણધર, આચાર્યજી, સાધુ,
 સાધ્વી, ગુરુ આદિને ભુજે ભુજે કરી ખમાવ્યા છે

(આ દેઝાણે “ઈચ્છામિ ખમાસમણો” એ વખત પૂરું કહેવું)

એમ દિવસ, રાત, પખી, ચૌમાસી અને સંવત્સરી સંબંધી,
 મૂલગુણ, ઉત્તરગુણ, દ્રવ્યે, ભાવે, નિશ્ચયે, વ્યવહારે, સામાન્યપણે,
 વિશેષપણે, ઓછું, અધિક, વિપરીત સ્થાપ્તું હોય, માન્યું હોય,
 પ્રત્યુ હોય, અભણપણે, સંશયપણે, અમતીપણે, ઓઘસંજાએ
 ગાડરીઆ પ્રવાહપણે, અણસમજણપણે, આચર્યું હોય, ઈચ્છા, વાછા,
 મૂર્છાભાવે જે શુભ અને શુદ્ધ આચરણુ-કરણી અસાર કરી હોય, તુચ્છ
 કરી હોય, શુભાવી હોય, સંસાર-વૃદ્ધિ કારણે જીવને જોડ્યા હોય, તે
 મારાં પૂર્વના આકર્ષણ સુદ્ધા, મારા સર્વે પાપ દુષ્ટરૂપ સાવણ મિથ્યા-
 નિષ્ક્રમ હોજો એવી રીતે દિવસ અને રાત સંબંધી અતિચારના દોષનું
 પડિહ્મણુ કરીને, આલોચણુ, નિંદણુ કરીને પૂજનિક, અર્ચનિક, વદનિક-
 જીવને ભક્તિસહિત વંદણા કરીને, સર્વ પ્રાણુ, જીવ, ભૂતને ખમત ખામણા
 કરીને, ચિત્ત ઉપશાંત કરીને, વિરુદ્ધ ભાવ મટાડીને, નિજભાવ શ્રદ્ધિ
 સંભાળીને, અસત્યપણું, પ્રાંતિપણું, ડોલપણું, ભેળસ ભેળપણું, નિરાકરણુ
 કરીને મૂળગુણ, ઉત્તરગુણના પચ્ચક્ષણાણુની તર્જના કરીને, મતના
 છિદ્રો રોકીને, આશ્રવરૂંધીને, કષાયપણું ટાળીને, વિશુદ્ધપણું કરવાને હવે
 શરીરની મમતા કાંઈક ત્યાગ કરવારૂપ, કાંઈક વોચ્ચિગવદારૂપ, પાંચે

આવશ્યક અતિચાર વિશુદ્ધ નિમિત્તે, અશરીરી, અભોગી પદ આત્માનું સંભાળીને દેહ મૂર્છા ત્યાગ કરવારૂપ, પ્રાયશ્ચિત વ્યવહારરૂપ પાંચમો આવશ્યક કરવો.

સામાયિક ૧, ચઉવીસતથો (લોગસ્સ) ૨, વંદણા ૩, પડિક્કમણ્ણુ ૪ એ ચાર આવશ્યક પૂરા થયા ને પાંચમા આવશ્યકની આજ્ઞા લેવી.

પાંચમો આવશ્યક

દેવસી-દિવસ સંખંધી પાયચ્છિત-પાપ વિશુદ્ધનાર્થ-
વિશુદ્ધ કરવા માટે. કરેમિ-હું કરું છું કાઉસ્સગ્ગ-સ્થિર
કાયા રાખવાનું.

(આ ઠેકાણે નવકાર કરેમિ લાંતે, ઇન્ધામિહામિ કાઉસ્સગ્ગ તથા તસ્સઉત્તરીનો પાઠ કહીને ચાર લોગસ્સનો, અથવા ધર્મધ્યાનનો કાઉસ્સગ નિત્ય પ્રત્યે કરવો પાળી પડિક્કમણ્ણુ આઠ લોગસ્સનો, ચઉમાસી પડિક્કમણ્ણુ બાર લોગસ્સનો અને સંવત્સરી પડિક્કમણ્ણુ વીશ લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો અને એક નવકાર કહી કાઉસ્સગ્ગ પારવો. પછી લોગસ્સ એક સંપૂર્ણ બોલવો)

(આ ઠેકાણે ઇન્ધામિ ખમાસમણ્ણુ બે વખત કહેવું)

સામાયિક ૧, ચઉવીસતથો ૨, વંદણા ૩, પડિક્કમણ્ણુ ૪, કાઉ-
સ્સગ્ગ ૫, એ પાંચ આવશ્યકે પૂરા થયા, એ પાંચ આવશ્યક ચાર
તીર્થને અવશ્યમેવ કરવા રૂપ અતીત કાલનું હુષ્કૃત્ય, આલોવી, પડિક્કમી
નિંદી, ગહંના કરી, વર્તમાનકાળનો આશ્રવ રૂંધી સંવર કરીને, હવે
આગામી કાળસંખંધી અનાદિકાળનો આહાર લેવા રૂપ આત્માને પુરૂગળ-
મૂર્છા, સંજ્ઞા, અભિલાષા ઘણી છે, તે મોટું કલંક છે અને અણાહારી,
નિરાશી, નિરાવલંબી, નિ કલ કી, નિરાશ્રવી, નિ-સંગીય, નિર્મળ, નિર્વચ્છક,
અકળ, અગમ્ય, અગોચર, અગાધ, સુલક્ષણાપણું, આત્માનું આવરણ,
તેનું નિવારણ કરવા સાધન કરણરૂપ, પરચક્ષ્ણાણુ યથાશક્તિ, ચઉવિધ
આહાર ત્યાગરૂપ, પરચક્ષ્ણાણુ કરણરૂપ, છટ્ટો આવશ્યક કરવો.

છટ્ટો આવશ્યક.

ધારણા પ્રમાણે ચઉવિહારનાં પચ્ચક્ખાણ કરવાં, તે નીચે સુખખ
 “ચઉવિહાર”પિઆહાર—ચાર પ્રકારના આહાર, અસણુ—અન્ન,
 પાણુ—પાણી ખાઈમિ—મેવાદિ, સાઈમ—સુખવાસ. અન્નથાણુ—
 લોગેણુ—અભણુતાં સુખમાં કાંઈ વસ્તુ ઘલાઈ જાય તેની માફી, સહ-
 સાગારેણુ—બળાત્કારે મોઢામાં કાંઈ નાખે તેની માફી. વોસિરામિ-
 તણુ’ છ’

સામાયિક ૧, ચલિવિસત્થો ૨, વદના ૩, પડિક્કમણુ’ ૪, કાઉ-
 સ્સગ્ગ ૫, ને પચ્ચક્ખાણુ ૬, તેને વિષે વીતરાગદેવની આજ્ઞામાં કાનો,
 માત્ર, મીંડી, પદ, અક્ષર, ગાથા, સૂત્ર, ઓણુ’, અધિક, વિપરીત કહેવાણુ’
 હોય ને જાણુતાં અજાણુતાં કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તે મિચ્છામિ દુક્કડ’

મિચ્છાવણુ’ પડિક્કમણુ, અવતણુ’ પડિક્કમણુ, કષાયણુ’ પડિક્કમણુ,
 પ્રમાહણુ’ પડિક્કમણુ, અશુભજોગણુ’ પડિક્કમણુ, ખ્યાશી બોલણુ’ પડિ-
 ક્કમણુ’ એ પ્રતિકેમણુ વિષે અતિકેમ, વ્યતિકેમ, અતિચાર, અણાચાર,
 જાણુતાં અજાણુતાં કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તો મિચ્છા મિ દુક્કડ’

ગયા કાળણુ’ પડિક્કમણુ, વર્તમાનકાળનો સંવર, આવતા કાળના
 પચ્ચક્ખાણુ, કરેમિ મગલ’, મહામંગલ’, થયથૂઈમંગલ’, અહીં ત્રણ
 નમોત્થણુ’ કહેવાં

પ્રતિકેમણુમાં લાગતા દોષના ૧૨૪ પ્રકાર.

નવાણુ’ અતિચારમાંથી જ્ઞાનના ૧૪ અતિચાર વર્ણને બાકીના ૮૫
 રહ્યા તે તથા જ્ઞાનના ૮ આચાર તે—૧ બત્રીશ અસજ્જાય ટાળી વખતસર
 લણુવું, ૨ વિનય સહિત લણુવું, ૩ જ્ઞાનનો સત્કાર કરી લણુવું, ૪ ઉપ-
 ધ્યાન સહિત લણુવું, (સૂત્ર, લણુવાને માટે જે જે તપ કરવું છે તે તે
 કરીને) ૫ ઉપકારીનો શુભ ભૂલવો નહિ, ૬ શુદ્ધ ઉચ્ચાર સહિત લણુવું.
 ૭ અર્થ સહિત લણુવું, ૮ પાઠ, અર્થ વગેરે શુદ્ધ લણુવું તથા સમકિતના
 ૮ આચાર તે—જૈનમતને વિષે શંકા ન રાખવી ૨ અન્યમતની વાંચના ન

કરવી, ૩ કરણીના ફળનો સંદેહ ન રાખવો-૪ અન્યમતનો આડંબર દેખી મુઝાવું નહિ, ૫ ઉપકારીના શુભ દીપાવવા, ૬ સમકિતથી પડતા જીવને સ્થિર કરવા, ૭ ચારે તીર્થની વાત્સલ્યતા કરવી, ૮ જૈનમાર્ગનો મહિમા નિરવલપણે પ્રકાશવો તથા ચારિત્રના ૮ આચાર, તે ૩ શુદ્ધિ અને ૫ સમિતિ એટલે ૧૦૯ તથા બાર અવત તે-૫ મહાવ્રત, ૫ ધ્વજ, ૧ રાત્રીસોજન, ૧ મન, એ બાર તથા વીર્યના ૩ આચાર તે ૧ ધર્મકાર્યમાં બળ ગોપવવું નહિ ૨ ધર્મકાર્ય ઉપયોગ સહિત કરવું, ૩ યથાશક્તિ ક્રિયા, અનુષ્ઠાન કરવું એ મળી કુલ ૧૨૪ પ્રકાર થયા

આવશ્યક (પ્રતિક્રમણ) વિષે જીણાસો.

ખરી રીતે જોતાં વીતરાગભાષિત ધર્મ, તેનું મૂળ અને તેનો મોટો આધાર આવશ્યક સૂત્ર ઉપર રહેલ છે આવશ્યક સૂત્ર વિષે અનેક જીણા જીણા મત મતાંતર છે કોઈ કહે છે કે આવશ્યક મૂળ સંપૂર્ણ છે અને કોઈ કહે છે કે વિચ્છેદ ગયું છે પણ તેના કરતાં તદ્દન જુદી વાત છે આજ વીતરાગભાષિત મૂળ આવશ્યક સંપૂર્ણ નથી, કારણ કે ચોરાશી ગચ્છના આવશ્યક જીણા જીણા છે જો મૂળ સંપૂર્ણ હોત તો બધા ગચ્છનું પ્રતિક્રમણ એક સરખું હોત, પણ તેમ નથી, તેથી નક્કી થાય છે કે મૂળ સંપૂર્ણ નથી પણ થોડું ઘણું હાલ જે પ્રવર્તે છે તે સૂત્રાનુસારે પાંચમા આરાના છેડા સુધી રહેવાનું છે.

સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાને-આવશ્યક-અવશ્ય કરીને કરવાનો નિત્ય નિયમ છે તેથી આવશ્યક વિચ્છેદ ગયાનું જેઓ કહે છે તે કોઈ પણ રીતે ખરૂં નથી

જે આવશ્યક સૂત્ર પોતપોતાના ગચ્છમા જીલી જીલી રીતે પ્રવર્તે છે તેનું કારણ કે આવશ્યક સંપૂર્ણ રહ્યું નથી, તેમ સર્વથા વિચ્છેદ ગયું નથી, પણ ત્રુટક થઈ ગયેલ છે તેથી સૌ સૌએ પોતાના જીલ્લાથી જોઈએ તેટલું નવું વધારી મિશ્રણ કરેલું છે

આવશ્યક સૂત્રનું નામ અનુયોગદ્વાર અને નંદીસૂત્રમાં છે અને તે વ્યતિરિક્ત છે. કાલિક કે ઉત્કાલિક નથી. આવશ્યકનું બીજું નામ પ્રતિકેમણ છે, કારણ કે ચોથા અધ્યયનનું નામ પ્રતિકેમણ છે અને સૂત્રમાં ઘણે ઠેકાણે “સપડિક્કમણુ” ધમ્મ, ઉવસપ્પન્નિજતાણુ, વિહરધ” આ પાઠ છે એ રીતે આવશ્યકનું બીજું નામ પ્રતિકેમણ છે.

શ્રી પ્રતિકેમણ સૂત્ર સમાપ્ત.

ધર્મ-ધ્યાનનો કાઉન્સિલ.

સેકિંત-શું તે, ધર્મજેનઆણુ-ધર્મધ્યાન, ધર્મજેનઆણુ-ધર્મધ્યાન, ચઉત્તિવહે-ચાર જાતના ચઉપ્પડીયારે-ચાર ચાર પડેલ છે પન્નતો-પડ્યા. તંજહા-તે આ પ્રમાણે આણુ વિજયે-આજ્ઞાનો વિચાર કરવો અવાય વિજયે-દુખનો વિચાર કરવો વિવાગ વિજયે-સુખ ને દુખ શાથી ભોગવે છે તેનો વિચાર કરવો સંકાણુ વિજયે-લોકનાં આકારનો વિચાર કરવો ધર્મમરસણુ-આણુરસ-ધર્મધ્યાનના ચત્તારિ લક્ષણા-ચાર લક્ષણ, પન્નતા તંજહા-આ પ્રમાણે કહ્યા આણુરૂઢિ-ધર્મ-આજ્ઞાની રૂચિ, નિસગ્ગ-રૂઢિ-નીતરાગ કેવે પડ્યું તેના ઉપર શ્રદ્ધા આણુવાની રૂચિ ઉવએસ-રૂઢિ-ઉપદેશની રૂચિ, સુત્તરૂઢિ-સૂત્ર સિદ્ધાંતની રૂચિ ધર્મમરસણુ-આણુરસ-ધર્મ ધ્યાનના ચત્તારિ આલ બાણુ-ચાર પ્રકારના આધાર. પન્નતા-તંજહા-તે આ પ્રમાણે કહ્યા. વાયણુ-વાંચવું પુચ્છણુ-પૂછવું. પરિચટ્ટણુ-શીખેલું સંસારવું. ધર્મમરસણુ-ધર્મકથા કરવી ધર્મમરસણુ-આણુરસ-ધર્મ ધ્યાનના ચત્તારિ આણુપ્પેહા-ચાર પ્રકારનો વિચાર પજ્જતા તંજહા-તે આ પ્રમાણે કહ્યા એગચ્ચાણુ-પ્પેહા-એકલપણુનો વિચાર જીવ એકલો આવ્યો ને એકલો જશે તેનો વિચાર કરવો અણિચ્ચાણુપ્પેહા-અનિત્યપણુનો વિચાર કરવો સંસાર અનિત્ય છે કેાઈ કેાઈનું નથી એવો વિચાર આણુપ્પેહા-અશરણુપણુનો વિચાર સંસારમાં કેાઈ કે

નથી, એવો વિચાર કરવો. સ સારાણુપેહા-સંસાર વિષે વિચાર-
સંસાર કેવો અસ્થિર છે તે વિષે વિચાર કરવો તે

એ ધર્મધ્યાનનો સૂત્રપાઠ કહ્યો. હવે તેનો અર્થ કહે છે-

ધર્મધ્યાનના પહેલા ચાર ભેદ-૧ આણુવિજયે, ૨ અવાયવિજયે,
૩ વિવાગવિજયે, ૪ સંઠાણુવિજયે.

પહેલો ભેદ-આણુવિજયે, કહેતાં વીતરાગ દેવની આજ્ઞાનો વિચાર ચિંતવવો તે. વીતરાગદેવની આજ્ઞા એવી છે કે, સમકિત સહિત શ્રાવકનાં બાર વ્રત અને અગિયાર પડિમા તથા સાધુનાં પાંચ મહાવ્રત ને બાર (સિક્ષણુની) પડિમા, શુભધ્યાન, શુભભોગ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, છકાય જીવની રક્ષા એ વીતરાગની આજ્ઞા આરાધવી, તેમાં સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કરવો. ચતુર્વિધ તીર્થનાં શુભ કીર્તન કરવા, એ ધર્મધ્યાનનો પહેલો ભેદ કહ્યો.

બીજો ભેદ-અવાયવિજયે કહેતાં, જીવ સ સારમા હુખ શાથી ભોગવે છે, તેનો વિચાર ચિંતવવો તેનો વિચાર એ કે મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભ ભોગ, અઠાર પાપસ્થાનક, છકાય જીવની હિંસા, એથી જીવ હુખ પામે છે, એવું હુખનું કારણ જાણી, એવો આશ્રવ માર્ગ છાડી, સંવર માર્ગ આદરવો જેથી જીવ હુખ ન પામે, એ ધર્મધ્યાનનો બીજો ભેદ કહ્યો.

ત્રીજો ભેદ-વિવાગવિજયે કહેતા જીવ જે સુખ હુખ ભોગવે છે તે શા થકી? તેનો વિચાર ચિંતવવો તેનો વિચાર એ કે જીવે જેવે રસે કરી પૂર્વે જેવા શુભાશુભ જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મ ઉપાન્થી છે, તે શુભાશુભ કર્મના ઉદયથી જીવ તે પ્રમાણે સુખ, હુખ અનુભવે છે, તે અનુભવતા થકાં કોઈ ઉપર રાગ-દ્વેષ ન આણીએ, સમતાભાવ આણી મન, વચન, ક્રિયાના શુભ ભોગ સહિત, જૈનધર્મને વિષે પ્રવર્તીએ, જેથી નિરાળાધ પરમ સુખને પામીએ, એ ધર્મધ્યાનનો ત્રીજો ભેદ કહ્યો.

ચોથો ભેદ-સંઠાણુવિજયે કહેતાં ત્રણ લોકના આકારનું સ્વરૂપ

સુપદ્મીકને આકારે છે લોક જીવ અજીવે કરી સંપૂર્ણ ભર્યો છે
 અસંખ્યાતા જોજનની કોઠાકોઠ ત્રિછોલોક છે, ત્યાં અસંખ્યાતા દ્વીપ,
 સમુદ્ર છે, તથા અસંખ્યાતા વાણવ્યંતરનાં નગર છે, તથા અસંખ્યાતા
 જ્યોતિષીનાં વિમાન છે, તથા અસંખ્યાતી રાજધાની છે, તેને મધ્ય-
 ભાગે અદી દ્વીપ છે, તેમા જઘન્ય તીર્થંકર વીથ ઉત્કૃષ્ટા એકસો સાઠ
 અથવા એકસો સીત્તેર હોય તથા જઘન્ય બે કોઠ ને ઉત્કૃષ્ટા નવ કોઠ
 કેવળી હોય તથા જઘન્ય બે હજાર કોઠ ને ઉત્કૃષ્ટા નવ હજાર કોઠ
 સાધુ-સાધ્વી હોય. તેમને તિક્ષુત્તો, આયાહિષ્, પયાહિષ્, વંદામિ,
 નમંસામિ, સક્કારેમિ, સમ્માણેમિ, કલ્લાણુ, મગલં. દેવય, એધ્યં,
 પજ્જુવાસામિ તથા ત્રિછાલોકમાહે અસંખ્યાતા શ્રાવકશ્રાવિકા છે, તેમના
 શુણ્ણામ કરવાં તે ત્રિછાલોકથી અસંખ્યાતા શુણ્ણા અધિક ઊર્ધ્વલોક
 છે, ત્યાં બાર દેવલોક, નવ ઐવેયક, પાચ અનુત્તર વિમાન છે તે
 સર્વેમા મળી ચોરાશી લાખ, સત્તાણું હજાર, ત્રેવીશ વિમાન છે, તથા
 તે ઉપર સિદ્ધશિલા છે ત્યાં શ્રી સિદ્ધ ભગવતજી, નિરંજન નિરાકાર
 બિરાજે છે, તેને તિક્ષુત્તોથી જીવ પજ્જુવાસામિ સુધી કહેવું. તે
 ઊર્ધ્વલોક થકી કાંઈક વિશેષ અધિક અધોલોક છે, ત્યાં સાત નરકના
 ચોરાશી લાખ નરકવાસ છે, સાત કોઠ બહોતેર લાખ, ભવનપતિના
 ભવન છે, એવા ત્રણ લોકના સર્વસ્થાનક સમક્રિત કરણી વિના સર્વ જીવે
 અનંતી અનંતી વાર જન્મ મરણે કરી દુરસી ચૂકયા છે એમ જાણી
 સમક્રિતસહિત શ્રુત અને ચારિત્ર ધર્મની આરાધના કરવી જેથી અગર
 અગર નિરાબાધ પરમ મુખને પામીએ એ ધર્મધ્યાનનો ચોથો લેહ કહ્યો
 ઇતિ ધર્મધ્યાનનો કાઉસગ્ગ સંપૂર્ણ

દશમું વ્રત તથા અગિયારમું વ્રત આદરવાની વિધિ.

જેને દશમું વ્રત તથા અગિયારમું વ્રત આદરવું હોય તેણે
 પ્રથમ વરૂ તથા રજોહરણ તથા શુદ્ધાણુ પડિલેહણ કરવું, પછી
 નવકારથી તસ્સઉત્તરીના પાઠ સુધી લાણીને ધરિયાવડિને કાઉસગ્ગ

કરવો, પછી લોગસ્સ કહીને શુર્વાદિને વંદણા કરવી પછી ગુરુને કહેવું કે મને ૧૦ મુ' મત અથવા પોષો કરાવો ત્યારે ગુરુ મત અદરાવે બે ગુરુનો ભોગ ન હોય તો પોતાની મેળે પચ્ચક્ષે, પછી ત્રણ નમોત્યુષ્ઠ ગણવાં

એણે સામાયિક અથવા દેશાવકાશિક કે પૌષધમત કયું હોય ને તેમાં લઘુનીત તથા વડીનીત કરવાનું કારણ પડે ત્યારે પરઠવવા બતાં બારણામાં “આવસ્સહિ” કહેવું પછી જઇને બેવું અને શકે-દ્રની આજ્ઞા માગવી, પછી બેઇને “આણુભણુહ” કહીને જતનાએ પરઠવવું પરઠવીને “વોસિરેહ, વોસિરેહ” કહેવું વળતાં બારણામાં “નિસીહિ” કહેવું પછી તેની ઇરિયાવહિયા પડિક્કમવી

એ ત્રણે મતમાં નિદ્રા કરી હોય તો તેના નિવારણ કારણે ૪ લોગસ્સ ને ઇમિછામિ પડિક્કમિઉ પગામ સિબ્બાએ ઇત્યાદિક પ્રથમ શ્રમણ સૂત્રનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો

દશમુ તથા અગિયારમું મત લીધું હોય તેને પારવાની વિધિ- પ્રથમ ઇરિયાવહિયા કરવી. પછી જે મત લીધું, તેના અતિચાર કહેવા. શેષ વિધિ સામાયિક પારવાની રીતે બાણવી ઇતિ

પોષાના અદાર દોષ.

નીચે લખ્યા અદાર દોષ ટાળી પૌષધમત કબ્બું

પોષો કરવાને આગલે દિવસે-૧ શરીરની શોભા સાફ હબમત કરાવવી નહીં, નખ ઉતરાવવા નહિ અને નાહવું નહીં ૨ બ્રહ્મચર્યમત પારવું ૩ સરસ આહાર કરવો નહીં. ૪ વસ્ત્ર ધોવાવવાં નહીં ૫ આભૂષણ પહેરવાં નહીં, ૬ વધારે પડતું ખાવું નહીં એ ૬ આગલે દિવસે ટાળવા ૭ અમતીની વૈયાવચ્ચ કરવી નહીં. ૮ શરીરની શુશ્રૂષા કરવી નહીં ૯ મેલ ઉતારવો નહીં. ૧૦ ઘણી નિદ્રા કરવી નહીં ૧૧ પૂંબ્યા વગર ખણવું નહીં ૧૨ ચાર વિકથા કરવી નહીં. ૧૩ પરનિંદા કરવી નહીં ૧૪ સંસારી બાબતની ચર્ચા કરવી નહિ

૧૫ અગઉપાંગ નીરખવા નહિ ૧૬ સંસારની વાતો કરવી નહિ ૧૭
ખુલ્લે મોઢે બોલવું નહીં ૧૮ કય ઉપજવવો નહીં ઇતિ

શ્રાવકનાં દશ પચ્ચક્ષ્માણુ (પ્રત્યાખ્યાન)

- (૧) નમોક્કારસહિયં* (સૂર્ય ઉગ્યા પછી બે ઘડી વીતે ત્યાં સુધી) પચ્ચક્ષ્મામિ (પચ્ચક્ષ્માણુ કરૂં છું.) ચઉવિવહં પિ આહારં (ચાર પ્રકારના અને બીજા આહાર તે) અસણું (અન્ન) પાણું- (પાણી) ખાઈમિ (મેવો વગેરે) સાઈમિ* (સુખવાસ) અન્નત્થાણુભોગેણું (અન્નભુખણે ભોગવાય તેનો તથા) સહસાગારેણું બળાત્કારે કોઈ સુખમા વસ્તુ ઘાલી દે તેનો આગાર રાખીને) વોસિરામિ (પરિત્યાગ કરૂં છું)
- (૨) પોરિસી (સૂર્ય ઉગ્યા પછી એક પહોર સુધી) પચ્ચક્ષ્મામિ, ચઉવિવહં પિ આહારં અસણું પાણુ ખાઈમિ સાઈમિ* અન્નત્થાણુભોગેણુ, સહસાગારેણું, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું (સર્વ પ્રકારે અસમાધિ થવાથી ઓસડવેસડ કરવું પડે તેનો આગાર રાખું છું) પચ્છન્નકાલેણું (મેઘ અથવા રજથી સૂર્ય ઢકાઈ જતા વખતની ખબર ન પડે તેનો પણ આગાર રાખી) વોસિરામિ
- (૩) સાઠ પોરિસી કે-પુરિમઠ (સૂર્ય ઉગ્યા પછી ઠોઢ કે બે પહોર સુધી) પચ્ચક્ષ્મામિ. ચઉવિવહિ પિ આહારં અસણું પાણું ખાઈમિ* સાઈમિ* અન્નત્થાણુભોગેણુ સહસાગારેણું પચ્છન્નકાલેણું સંવ સમાહિવત્તિયાગારેણુ વોસિરામિ.
- (૪) એગાસણું- (દિવસમા એકવાર જમી રાત્રે ચઉવિવહારના પચ્ચક્ષ્માણુ કરવાં તે) એકાસણુ ઉપરાંત દુવિહ પિ આહારં

* જેટલા અક્ષર જાડા છે તે પાઠ તરીકે બોલવાના છે અને કોંસમા પાતળા અક્ષર છે તે જાડા અક્ષરનો અર્થ છે તે માત્ર સમજવા માટે છે

પચ્ચક્ખામિ અસણુ' ખાઈમિ' અન્નત્યાણુભોગેણુ' સહસાગારેણુ ગુરુ અઝ્જુઠાણેણુ' (ગુરુ પધારે તો ઉભા થવાનો આગાર રાખીને તથા) આઉટણુપસારેણુ' (અંગ ઉપાંગ લાંબુ' ટૂંકું' કરવું હોય તેનો અને) સ્વસમાહિવત્તિયાગારેણુ' (અસમાધિને લીધે ઓસડ વેસડ કરવું પડે તેનો આગાર રાખીને વોસિરામિ.

(૫) એગઠાણુ'—(એક સ્થાને બેસી અંગ ઉપાંગ હલાવ્યા વગર જ દિવસમાં એક વાર જમી ચઉવિહાર કરી છઠ્ઠું તે)

ઉપરાંત ચઉવિહારં પિ આહારં પચ્ચક્ખામિ અસણુ' પાણુ' ખાઈમિ સાઈમિ' અન્નત્યાણુભોગેણુ' સહસાગારેણુ' ગુરુ અઝ્જુઠાણેણુ' સ્વસમાહિવત્તિયાગારેણુ' વોસિરામિ.

(૬) નિવિગઈવિહારં—(દિવસમાં એકવાર વિગય વિના જમી રાત્રે ચઉવિહારના પચ્ચક્ખાણુ કરવાં તે) પચ્ચક્ખામિ તે ઉપરાંત ચઉવિહારં પિ આહારં અસણુ પાણુ' ખાઈમિ' સાઈમિ' અન્નત્યાણુભોગેણુ' સહસાગારેણુ' દેવાદેવેણુ'—(દિપ રાહત નહિ એવી વસ્તુનો તથા) ઉદ્દિગત્તવિવેગેણુ—રાટલી વિગેરે ઉપર કહેલું થી મૂકેલું હોય ને ઉપાડી લીધેલી રાટલી આવી જાય તો તેનો તથા પદુચ્ચમદ્દિગ્ગએણુ' (ઘૂતાદિકમાં પોળી પ્રસુખ કરેલી હોય અથવા અન્નાદિકમાં ઘૂતાદિકના છાંટા પડ્યા હોય તે અજણતા આવી જાય તો તેનો આગાર રાખીને) સ્વસમાહિવત્તિયા ગારેણુ' વોસિરામિ.

(૭) આયંખિલ્લ વિહારં—(વિગય રહિત—સ્વાહ વિનાનો લૂખો આહાર દિવસમાં એકવાર જમીને રાત્રે ચઉવિહારનાં પચ્ચક્ખાણુ કરવાં તે) પચ્ચક્ખામિ ચઉવિહારં પિ આહારં અસણુ' પાણુ' ખાઈમિ સાઈમિ' અન્નત્યાણુભોગેણુ' સહસાગારેણુ' દેવાદેવેણુ' ઉદ્દિગત્ત વિવેગેણુ' સ્વસમાહિવત્તિયાગારેણુ' વોસિરામિ.

- (૮) દિવસચરિત્તં-સૂર્ય ઊગ્યાથી તે સૂર્ય આથમે ત્યા સુધી) પચ્ચ-
ક્રખામિ અસણુ પાણુ ખાઈમિં સાઈમિં અન્નતથાણુ-
ભોગેણું. સહસાગારેણુ, સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું
વોસિરામિ.
- (૯) ચઉત્થભત્તં અથવા અજભત્તકું (ઉપવાસ-આગલી રાતે ચઉત્તિ-
હારનાં પચ્ચક્રખાણુ કરીને) પચ્ચખામિ તિવિહ ચઉત્તિવિહં
પચ્ચખામિ, અસણુ પાણુ ખાઈમિં સાઈમિં અન્નતથાણુ-
ભોગેણું સહસાગારેણું સંવસમાહિવત્તિયાગારેણું
વોસિરામિ.
- (૧૦) અભિગ્રહ-(દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, દેશથી, કાળથી, ભાવથી, અભિગ્રહ
ધારવો તે સંબંધી) પચ્ચખામિ ચઉત્તિવિહ પિ આહારં
પચ્ચખામિ અસણું પાણું ખાઈમિં સાઈમિં અન્નતથાણુ-
ભોગેણું સહસાગારેણું મહત્તરાગારેણું (મોટાના કહેવાથી
જમવું પડે તેનો આગાર રાખીને) સંવસમાહિવત્તિયાગારે-
ણું વોસિરામિ.

ઇતિ પચ્ચખાણુ સંપૂર્ણું.

પ ચ પરમેષ્ઠીના ૧૦૮ ગુણુ અર્થ સંહિત

અરિહંતના બાર ગુણુ.

- ૧ જ્યાં જ્યાં ભગવંત સમોસરે ત્યાં ત્યા ભગવંતના શરીરથી બાર ગુણુ.
ઊંચો અશોકવૃક્ષ થઈ આવે તેની નીચે યેસીને પ્રભુ દેશના હે
૨. ભગવંતના સમોસરણુમાં હવે પાંચે વર્ષુના અચેત કૂલોની વૃષ્ટિ
કરે તે કૂલોનાં બીટાં નીચે અને મુખ ઉપર રહે.
- ૩ જ્યારે ભગવંત દેશના હે, ત્યારે ભગવંતનો સ્વર અખંડ પૂરાય.
- ૪ ભગવંતની જાને બાજુએ, રત્નજડિત મુવર્ણની દાંડીવાળા પ્રવેત
ચામરો વીંજાય
- ૫ ભગવંત હોય ત્યાં આકાશમાં વિસસા પુદ્ગલોનું રત્નજડિત સિંહાસન
થઈ આવે.

- ૬ ભગવંતના મસ્તકના પાછલા ભાગે સૂર્યથી પણ અધિક પ્રકાશવાળું ભામંડળ થઈ આવે.
૭. ભગવંતના સમોસરણમાં ગર્ભરવ શબ્દવાળી હોરી વાગે
- ૮ ભગવંતના મસ્તક ઉપર અતિશય ઉજ્જવળ એવાં ત્રણ છત્રો-થઈ આવે.
- ૯ જ્યાં જ્યાં ભગવંત વિચરે, ત્યાં ત્યાં ભગવંતની ચારે બાજુ પચીશ પચીશ જોજન સુધીમાં પ્રાયઃ રોગ, વૈર, ઉદ્ધર, મારિ, મરકી, અતિવૃદ્ધિ, અનાવૃદ્ધિ, દુષ્કાલ, પોતાના તથા પરના સૈન્યનો ભય એટલા વાનાં થાય નહિ [અવાયાપગમ અતિશય]
- ૧૦ કેવળજ્ઞાન વડે ભગવંત લોક અને અલોકનું સ્વરૂપ સર્વ પ્રકારે દેખી રહ્યા છે
- ૧૧ ભગવંતની રાજા, બળદેવ, વાસુદેવ, ચક્રવર્તી, ભવનપતિ, વાણુ-વ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક પ્રમુખ ભવ્ય જીવો સેવા-ભક્તિ કરવાની અભિલાષા રાખે છે [પરમ પૂજ્યપણનો અતિશય]
- ૧૨ ભગવંત એવી વાણીથી દેશના દે છે કે, દેવતા, મનુષ્ય અને તિર્થંચ, એ સર્વે પોતપોતાની ભાષામાં સમજી જાય [અનંત વાણી અતિશય]

સિદ્ધભગવંતના આઠ ગુણ

- ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ક્ષય થવાથી, સિદ્ધભગવંત લોકાલોકનું સ્વરૂપ-કેવળજ્ઞાનથી જાણે છે
- ૨ દર્શનાવરણીય કર્મ ક્ષય થવાથી, લોકાલોકના સ્વરૂપને દેખે છે.- [કેવળદર્શન]
- ૩ વેદનીય કર્મ ક્ષય થવાથી, અવ્યાબાધપણું એટલે સર્વ પ્રકારની-પીડારહિત છે [અનંત આત્મિક સુખ]
- ૪ મોહનીય કર્મ ક્ષય થવાથી, ક્ષાયિક સંમહિતવાન છે.
- ૫ આયુષ્ય કર્મ ક્ષય થવાથી, અક્ષય સ્થિતિવાન છે.

- ૬ નામ કર્મ ક્ષય થવાથી, આરૂપી, વર્ણ ગંધ, રસ, અને સ્પર્શથી રહિત છે.
- ૭ ગોત્ર કર્મ ક્ષય થવાથી અગુરુ લઘુ અર્થાત ઊંચ ગોત્ર અને નીચ ગોત્રથી રહિત છે
- ૮ અંતરાય કર્મ ક્ષય થવાથી, અનંત આત્મિક શક્તિ છે

આચાર્યજીના છત્રીસ ગુણુ

- ૫ શ્રોતેન્દ્રિય, ચક્ષુષન્દ્રિય, શ્રોત્રેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાંચ ઇન્દ્રિયોને સંવરનાર હોય
- ૬ નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની શુષ્પિતને ધારણ કરનાર હોય
- ૪ ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાયથી મુકાયેલા હોય
- ૫ પાંચ મહાવ્રતે કરી સહિત
- ૫ જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર અને વીર્યાચાર એ પાંચ આચાર સહિત હોય
- ૫ દુર્થો, ભાષા, એષણા, આહાનભંડ-મત્ત-નિષેપના અને ઉચ્ચાર પાસવણ ખેલ, જલ્લ, સિંધાણુ પારિક્કાવણિયા એ પાંચ સમિતિ સહિત હોય.
- ૩ મન, વચન અને કાયા એ ત્રણ શુષ્પિત સહિત હોય

ઉપાધ્યાયજીના પચીસ ગુણુ

૧૧. આચારાગ, સૂચગડાગ, ઠાણાગ, સમવાયાગ, ભગવતી, જ્ઞાતા, ઉપાસકદશાગ, અંતગડ, અનુત્તરોવવાઈ, પ્રશ્નવ્યાકરણ અને વિપાક એ અગિયાર અંગ પોતે ભણે અને બીજાને ભણાવે.
૧૨. ઉવવાઈ, રાયપસેણી, જીવાલિગમ, પત્રવણા, જંબુદ્વીપ પનતિ, ચંદ્રપનતિ, સૂર્યપનતિ, કમ્પિયા, કમ્પવઠિંસયા, પુષ્કિયા, પુષ્કયુલિયા અને વન્હિદશા; એ બાર ઉપાગ પોતે ભણે અને બીજાઓને ભણાવે.
- ૨ ૨૨૩-સિત્તરી અને કરણ-સિત્તરી એ બેઉને શુદ્ધ રીતે પારે.

સાધુજીના સત્તાવીશ ગુણ

- ૬ પંચ મહાવ્રત અને છઠું રાત્રિભોજન વ્રત પારે
- ૬ પૃથ્વી, અપ, તેજ, વાઈ, વનસ્પતિ અને ત્રસકાય એ છકાયની રક્ષા કરે
- ૬ પાંચ ઇન્દ્રિય અને છઠ્ઠો લોભ તેનો નિગ્રહ કરે.
૧. ક્ષમા રાખે.

૧. ભાવ વિશુદ્ધ-ચિત્ત નિર્મળ રાખે
- ૧ બાહ્ય ઉપકરણાદિનું પડલેહણ ઉપયોગ સહિત કરે
૧. સંયમ ભોગને વિષે યુક્ત હોય
૩. મન, વચન અને કાયાને માઠાં કાર્યમાં જતા રોકી રાખે
- ૧ શીતાદિક બાવીશ પનિષદ સહન કરે
૧. મરણાંત ઉપસર્ગ સહન કરે, પરંતુ ધર્મ મુકે નહિ

શ્રાવકના ૨૧ ગુણ

સમક્રિતી શ્રાવકના લક્ષણ શ્રાદ્ધવિધિ ગ્રંથમાં નીચે જણાવેલા ઐકવીશ પ્રકારે બતાવેલા છે

૧ તુચ્છ પરિણામી ન હોય	૨ રૂપવંત હોય
૩ સ્વભાવે સૌમ્ય હોય	૪ લોકપ્રિય હોય
૫ ક્રૂર ન હોય	૬ ભાગ્યવંત હોય.
૭ મૂર્ખ ન હોય	૮ દાક્ષિણ્યયુક્ત હોય.
૮ લજ્જાવંત હોય	૧૦ દયાવંત હોય
૧૧ સમાન દષ્ટિ હોય	૧૨ શુભાનુરાગી હોય.
૧૩ ધર્મકથાકથક હોય	૧૪ રૂડાં કુટુંબવાળો હોય
૧૫ દીર્ઘદષ્ટિ હોય	૧૬ ધર્મ, અર્થ તથા કામવર્ગના વિશેષને જાણનાર હોય
૧૭ બાપકાદાના માર્ગને અનુસરનાર હોય	૧૮ વડીલોની મર્યાદા જાળવનાર હોય
૧૯ કરેલા ઉપકારને જાણનાર હોય.	૨૦ પર જીવના હિતાર્થનો કરનાર હોય
૨૧ સર્વ સારાં કાર્યમાં સાવધાન હોય	

અથ શ્રી છ કાયનાં બોલ

પ્રથમ છ કાયનાં નામ કહે છે .

૧ પહેલે બોલે ઇન્દ્રિયાવરકાય, ૨ બીંબીયાવરકાય, ૩ સપિધા-
વરકાય, ૪ સુમતિયાવરકાય, ૫ પચાવચ્ચાવરકાય, ૬ જંગમકાય.
હવે તેનાં ગોત્ર કહે છે—૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેલિકાય, ૪
વાઉકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય.

(૧) પૃથ્વીકાયના બે ભેદ સૂક્ષ્મ ને બાહર સૂક્ષ્મ તે કોને
કહીએ ? હવ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ,
તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તે તો
ફક્ત જ્ઞાની જ જાણે અને જેને બાહર તે કોને કહીએ ? આપણી
નજરે આવે અથવા ન આવે, હવ્યા હણાય, માર્યા મરે, બાળ્યા
બળે, તેને બાહર કહીએ તેનાં નામ કહે છે—૧ પહેલે બોલે માટી
ને મીઠાની જાત, ૨ ખડી ને ખારાની જાત, ૩ કાળમિંઠ મરડીઆ
પાણી ને શિલાની જાત. ૪ હિંગળો ને હરતાલની જાત, ૫ ગેડૂ ને
ગોપીચંદનની જાત, ૬ રત્ન પરવાળાની જાત, ૭ સોળ જાતનાં રત્ન
આદિ લઈને તે તાળીસ જાતની પૃથ્વીકાય છે. તેના એક કષ્ટકમાં
અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે જીવાર તથા પીણું જેટલી
પૃથ્વીકાય લઈએ, તેમાંથી એકેકે જીવ નીકળીને પારેવાં જેવડી કાચા
કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમા સમાય નહિ તેનાં
કુળ બાર લાખ કોડ છે, તેનું આકૃષ્ટું જઘન્ય અતર્ફુર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું
બાવીસ હજાર વર્ષનું છે તેની ક્યા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતા
સુખ પામીએ

(૨) અપકાય તે પાણી—તેના બે ભેદ—સૂક્ષ્મ ને બાહર, સૂક્ષ્મ તે
કોને કહીએ ? હવ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે
નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યા છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ.
તેને સૂક્ષ્મ કહીએ

હવે બાહર પાણીના નામ કહે છે—પહેલે બોલે વરસાદ ને કરાનાં પાણી, ૨ ઝાકળ ને ધૂમરનાં પાણી, ૩ કૂવા, નદી ને તળાવના પાણી, ૪ દરિયા ને ઝરણુનાં પાણી, ૫ ખારાં ખાટા પાણી, ૬ મીઠાં મોળા પાણી—એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં પાણી છે તેના એક બિંદુમા અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે, તેમાથી એકેકે જીવ નીકળીને સરસવના દાણા જેવડી કાચા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં સમાય નહિ તેના કુળ સાત લાખ કોડ છે તેનું આઉણું જઘન્ય અંતર્મુદ્ધર્તનું ઉત્કૃષ્ટું સાત હજાર વર્ષનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

(૩) તેઉકાય તે અગ્નિ—તેના બે લેહ—સૂક્ષ્મ ને બાહર સૂક્ષ્મ તે કેને કહીએ ? હવેયા હણાય નહિ, માર્યાં મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ તે આખા લોકમાં ભર્યાં છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહીએ

હવે બાહર અગ્નિનાં નામ કહે છે—૧ પહેલે બોલે ચૂલા ને ભઠ્ઠીની અગ્નિ, ૨ ધૂમાડી ને તાપણીની અગ્નિ, ૩ ચક્રમક ને વીજળીની અગ્નિ, ૪ દીવા ને ધુમાડાની અગ્નિ, ૫ ધગધગતાં લોઢાં ને અરણીની અગ્નિ, ૬ દાવાનળની અગ્નિ, ૭ ની ભાડાની અગ્નિ, એ આદિ લઈને ઘણી જાતની અગ્નિ છે તેના એક તણખામાં અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે તેમાથી એકેકે જીવ નીકળીને ખસખસના દાણા જેવડી કાચા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં સમાય નહિ તેના કુળ ત્રણ લાખ કોડ છે તેનું આઉણું જઘન્ય અંતર્મુદ્ધર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું ત્રણ અહોરાત્રિનું છે તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

(૪) વાઉકાય તે વાયરો—તેના બે લેહ સૂક્ષ્મ ને બાહર સૂક્ષ્મ તે કેને કહીએ ? હવેયા હણાય નહિ, માર્યાં મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ, તે આખા લોકમાં ભર્યાં છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહીએ

હવે બાહર વાયરાના નામ કહે છે-૧ પહેલે બોલે ઉગમણો ને આથમણો વા, ૨ ઉત્તર ને દક્ષિણનો વા, ૩ ઉચો, નીચો ને તિછો વા, ૪ વટોળીઓ ને મંડલીઓ વા, ૫ ગુજવા ને સુદ વા એ આદિ લઈને ઘણી જાતનો વાયરો થાય છે તે વાયરો શા થકી હણાય છે ?-ઉઘાડે મોઢે બોલવાથી, ૨ આપટ નાંખવાથી, ૩ સૂપડે સોવાથી, ૪ ઝાટકવાથી, ૫ કાંતવાથી, ૬ વિંજવાથી ૭ તાલોટા વગાડવાથી, ૮ વિંઝણે વિંઝવાથી, ૯ હીંચાળે હીંચવાથી, એ આદિ લઈને ઘણી જાતનાં શસ્ત્રે કરી હણાય છે એકવાર ઉઘાડે મોઢે બોલવાથી વાયરાના અસંખ્યાતા જીવ હણાય છે, તેમાંથી એકેકો જીવ નીકળીને વડના બીજ જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનનો જંબુકીપ છે તેમાં સમાય નહિ તેનાં કુળ સાત લાખ કોડ છે. તેનું આઉખું જઘન્ય અંતરું હૂતં હૂં, ઉલ્કુલુ વણુ હજાર વર્ષનું, તેની કયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ

(૫) વનસ્પતિકાયના બે લેહ-સૂક્ષ્મ ને બાહર સૂક્ષ્મ તે કોને કહીએ ? હવયા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બાળ્યા બળે નહિ, તે આખા લોકમાં લઈ છે પણ આપણી નજરે આવે નહિ તેને સૂક્ષ્મ કહીએ.

હવે બાહર વનસ્પતિના બે લેહ-પ્રત્યેક ને સાધારણ પ્રત્યેક કોને કહીએ ? શરીરે શરીરે એકેકો જીવ હોય તેને પ્રત્યેક કહીએ અને એક શરીરે અનંતા જીવ હોય તેને સાધારણ કહીએ હવે પ્રત્યેકનાં નામ કહે છે-૧ પહેલે બોલે વૃક્ષ ને વેલોની જાત, ૨ રીંગણી, તળસી ને શુદ્ધમની જાત, ૩ ચોરંડા, આકડા ને ધતુરાની જાત, ૪ ઢાડમ સેલડી ને કેળાંની જાત, ૫ ધ્રો કેવડો દાભડો ને તરણાની જાત, ૬ કૂલ કમળ ને નાગરવેલની જાત, ૭ બોરડી કેરડો ને કસેલાંની જાત, ૮ જુવાર, બાજરો, મક, મકાઈની જાત ૯ તાંદળજો, સુવા, મોઘરી, વાલોર ફળીની જાત, એ આદિ લઈને ઘણી જાતની પ્રત્યેક વનસ્પતિ છે તેમાં લગવાને વણુ પ્રકારના જીવ કહ્યા છે સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા અને અનંતા તેની કયા પાળીએ તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ.

હવે સાધારણ વનસ્પતિના નામ કહે છે-૧ પહેલે બોલે લીલકુળ-

સેવાળની જાત, ૨ ગાજર ને મૂળાની જાત, ૩ ડુંગળી ને લસણની જાત, ૪ આદુ ને ગરમરની જાત, ૫ રતાળુ ને પીડાળુની જાત, ૬ કાંટાલો થોર, ખરસાણી, કુંવાર ને શેલરાની જાત, ૭ મોથ ને લુણીની જાત, ૮ ઉગતા અંકુરા અને કુણી કાકડીની જાત—એ આદિ લઇને ઘણી જાતની સાધારણ વનસ્પતિ છે કંદમૂળના એક કકડામા શ્રી ભગવંતે અનંતા જીવ કહ્યા છે તેનાં કુળ અઠાવીસ લાખ કોડ છે પ્રત્યેક વનસ્પતિનું આઉપું જઘન્ય અંતર્સુદૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટ દશ હજાર વર્ષનું અને સાધારણનું જ.ઉ અંતર્સુદૂર્તનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ.

(૬) ત્રસકાય તેના ચાર ભેદ—૧ યેધદ્રિય, ૨ તેધદ્રિય, ૩ ચૌરિંદ્રિય, ૪ પંચેંદ્રિય

(૧) યે ઇન્દ્રિયના યે ભેદ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા યે ઇન્દ્રિય તે કોને કહીએ ? જેને કાયા અને જીભ હોય તેને યે ઇન્દ્રિય કહીએ. તેના નામ કહે છે—૧ જળો, ૨ કીડા, ૩ પોરા ૪ કરમીઆ, ૫ સરમીયા, ૬ મામણસુડા, ૭ અણસીયા, ૮ વાંતરાં, ૯ શખ, ૧૦ છીપ, ૧૧ કોડા, ૧૨ ઇચળ એ આદિ લઇને ઘણી જાતનાં યે ઇન્દ્રિય જીવ છે તેના કુળ સાત લાખ કોડ છે, તેનું આઉપું જઘન્ય અંતર્સુદૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટ ખાર વર્ષનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

(૨) તે ઇન્દ્રિયના યે ભેદ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા તેધદ્રિય તે કોને કહીએ ? જેને કાયા, મુખ અને નાસિકા હોય તેને તેધદ્રિય કહીએ, તેનાં નામ કહે છે—૧ જૂ, ૨ લીંખ, ૩ ચાચડ, ૪ માકડ, ૫ કીડી ૬ કંથવા, ૭ માટલા, ૮ ધનેડા, ૯ જીવા, ૧૦ ઇતરડી, ૧૧ ગીંગોડા, ૧૨ ધીમેલ, ૧૩ ગધેયાં, ૧૪ કાનખજુરા, ૧૫ મકોડા, ૧૬ ઉવઈ, ૧૭ શવા એ આદિ લઇને ઘણી જાતના તેધદ્રિય જીવ છે તેના કુળ આઠ લાખ કોડ છે આઉપું જઘન્ય અંતર્સુદૂર્તનું ઉત્કૃષ્ટ યોગણ પચાસ દિવસનું તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષના અનંતા સુખ પામીએ

(૩) ચૌરેંદ્રિયના યે ભેદ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા ચૌરેંદ્રિય તે કોને કહીએ ? જેને કાયા, મુખ, નાસિકા અને આંખ હોય તેને ચૌરેંદ્રિય કહીએ. તેનાં નામ કહે છે—૧ માખી, ૨ મસલાં, ૩ ડાંસ, ૪ મચ્છર,

૫ ભમરા, ૬ તીડ, ૭ પતંગ, ૮ કરોળીઆ, ૯ કંસારી, ૧૦ ખડમાંકડી
૧૧ છુડિયાં, ૧૨ વીંછી, ૧૩ ભગા, ૧૪ કુદા એ આદિ લઈને ઘણી
જાતનાં ચૌરે દ્રિય જીવ છે તેનાં કુળ નવ લાખ કોડ છે, તેનું આઉખું
જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટું છ માસનું. તેની દયા પાળીએ તો મોક્ષનાં
અનંતા સુખ પામીએ.

(૪) પંચેન્દ્રિયના બે લેહ—અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા. પંચેન્દ્રિય તે
કોને કહીએ ? જેને કાયા, સુખ, નાસિકા, આંખ અને કાન એ પાંચ
ઇન્દ્રિય હોય તેને પંચેન્દ્રિય કહીએ પંચેન્દ્રિયની ચાર જાત—૧ નારકી,
૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય અને ૪ દેવતા.

તેમાં ૧૪ લેહ નારકીના, ૪૮ લેહ તિર્યંચના, ૩૦૩ લેહ મનુષ્યના
અને ૧૬૮ લેહ દેવતાના, કુલ મળી ૫૬૩ થયા.

દેવતાના ચાર લેહ—૧ ભવનપતિ, ૨ વાણબ્યંતર, ૩ જ્યોતિષી,
૪ વૈમાનિક મનુષ્યના ચાર લેહ—૧ પંદર કર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૨
ત્રીસ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૩ છાપન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય, ૪ ચૌદ
સ્થાનકના સમૂર્ષિમ મનુષ્ય નારકી ને દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય દશ
હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીશ સાગરોપમની; તિર્યંચ ને મનુષ્યની
સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પદ્યની. તેની દયા પાળીએ
તો મોક્ષનાં અનંતા સુખ પામીએ

ઇતિશ્રી છ કાયના બોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી નવ તત્ત્વ

મોટા દોહરાવાળા

જીવાજીવ પુન્યપાવા, આશ્રવસવરો ર્દ નિર્જરા ।

બધ મોક્ષ્ય તદ્વા નવતત્ત્વ દ્યોન્તિ નાયઁવા ॥૧॥

નવ તત્ત્વ જેવા છે તેવા બુદ્ધિ પ્રમાણે ગુરૂ આમન્યાથી ધારવા.
તે નવતત્ત્વના નામ કહે છે (૧) પહેલે બોલે જીવતત્ત્વ (૨) બીજે
બોલે અજીવતત્ત્વ (૩) ત્રીજે બોલે પુન્યતત્ત્વ (૪) ચોથે બોલે
પાપતત્ત્વ (૫) પાંચમે બોલે આશ્રવતત્ત્વ (૬) છઠે બોલે સવરતત્ત્વ.
(૭) સાતમે બોલે નિર્જરા તત્ત્વ. (૮) આઠમે બોલે બધતત્ત્વ.
(૯) નવમે બોલે મોક્ષતત્ત્વ

હવે જીવ તત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

જીવનુ ચેતના લક્ષણુ, જીવ જાણી, જીવની ઢયા પાળવી,
અસંખ્યાત પ્રદેશી, અરૂપી, સદા સઉપયોગી, ચેતન ગુણે કરી સહિત,
સુખ દુઃખનો વેઠક, સુખ દુઃખનો જાણુ, સત્તાનો વેઠક પૂર્વે હતો,
હમણા છે, આવતા કાળે હશે તેને જીવ તત્ત્વ કહીએ તે ઉપર
દોહરો

સમતા રમતા ઉધ્વતા, જ્ઞાયકતા સુખ ભાસ,
વેઠકતા ચેતન્યતા, એ સખ જીવ વિલાસ .૧

હવે અજીવ તત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

અજીવનુ અચેતના લક્ષણુ, અચેતન તે જડ, સુખ દુઃખનો
જાણુ નહિ, સુખ દુઃખનો વેઠક નહિ, તેને અજીવ તત્ત્વ કહીએ તે
ઉપર દોહરો

તનતા મનતા વચનતા, જડતા જડ સૂમેલ ;
લઘુતા ગુરૂતા ગમનતા, એ અજીવકા ખેલ .૨

હવે પુન્યતત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

શુભ ક્રમાણીએ કરી, શુભ કર્મના ઉઠ્યે કરી, પુન્ય તે આત્માને
પવિત્ર કરે, નિર્મળ કરે, સુખીઓ કરે, ઉચ્ચ આણે, ધર્મ સામગ્રીને
મેળવે, જેના કૃણ આત્માને ભોગવતા મીઠા લાગે તેને પુન્ય તત્ત્વ
કહીએ તે ઉપર દોહરો

વિશુદ્ધ ભાવ જ વધે, સેજ ઉધ્ધં મુખ હોય,
સુખદાયક સ સારમાં, પુન્ય પદારથ હોય...૩

હવે પાપતત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

અશુભ ક્રમાણીએ કરી, અશુભ કર્મના ઉઠ્યે કરી પાપ તે
આત્માને મેલો કરે, દુખીઓ કરે, નીચે નાંખે, ધર્મ સામગ્રીને તોડે,
જેના કૃણ આત્માને ભોગવતા કડવા લાગે, રોવુ પડે, ઝુરવુ પડે,
બહાલાનો વિરોગ દેખવો પડે, એ સર્વ પાપના કૃણ બાણવા. તે
ઉપર દોહરો

સ કલેશન ભાવ જ વધે, સેજ અધીમુખ હોય;
દુખદાયક સ સારમાં, પાપ પદારથ હોય ..૪

હવે આશ્રવતત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

ભ્રુવ રૂપી આ તળાવને વિષે, ઇન્દ્રિય રૂપી ગરનાળે કરી પાપરૂપી
આ જગનો પ્રવાહ આવે તેને આશ્રવતત્ત્વ કહીએ, તે ઉપર દોહરો.

જ્યુ તાલ સદા ભરે, જળ આવે ચહુ ઝોર;
તેસે આશ્રવ દ્વારસે, કર્મ બધકો જોર ..૫

હવે સંવર તત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

ભ્રુવરૂપી આ તળાવને વિષે, ઇન્દ્રિયરૂપી આ ગરનાળે કરી,
પાપરૂપી આ જળના પ્રવાહને આવતા મત પરચૂઆણે કરી રોકે
તેને સંવરતત્ત્વ કહીએ તે ઉપર દોહરો.

જ્યુ આવત જળ ધુરીએ, મુકે સરોવર પાળ;
તેસે સવર દ્વારસે, કર્મ હી નિર્જરા બાળ ૬

હવે નિર્જરા તત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

આત્માના પ્રદેશથી, બાર લેહે તપસ્યાએ કરી, દેશથી કર્મનું
નિર્જરવુ, ઝરીને દૂર થાય તેને નિર્જરાતત્ત્વ કહીએ તે ઉપર દોહરો.

જો પૂર્વે સત્તા કર, કરતીથી પૂરણ આઉ,
ખીરવર્ધકે ઉદ્યોત લયો, સો નિર્જરા લખાઉ ..૭

હવે બંધ તત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

આત્માના પ્રદેશ અને કર્મ પુદ્ગલનું ખીર નીરની પેરે,
લોહપિંડ અગ્નિની પેઠે, લોલીભૂત થાય, તેને બંધતત્ત્વ કહીએ તે
ઉપર દોહરો

જો નવ કર્મ પુરાનસો, મીલે ગઠી ટીઠ હોય,
શક્તિ બઢાવે બસકી, બંધ પહારથ સોય ..૮

હવે મોક્ષતત્ત્વ તે કેને કહીએ ?

સકલ આત્માના પ્રદેશથી, સકલ કર્મનું છૂટવું, સકળ બંધનથી
ઝુકાવવું, અને સકળ કાર્યની સિદ્ધિ થાય તેને મોક્ષ તત્ત્વ કહીએ તે
ઉપર દોહરો

તીથી પુરણ જો કર્મ, ખીરે બંધ પહલાતી;
હ સ અ સ ઉજ્જવલ કરે, મોક્ષ તત્ત્વ સો બની ...૯

એ નવ પહારથ વિવેકી શ્રાવકને જાણવા સ્વરૂપ છે તેમાંહી
કેટલાક જોલ જાણવા જોગ, કેટલાક જોલ આદરવા જોગ, કેટલાક
જોલ છાંડવા જોગ છે જીવ અને અજીવ એ બે જોલ જાણવા જોગ
છે પુન્ય જાણવું અને આદરવું, પાપ, આશ્રવ અને બંધ એ ત્રણ
છાંડવા જોગ છે સવર, નિર્જરા અને મોક્ષ એ ત્રણ આદરવા જોગ છે

જીવનુ ચેતના લક્ષણ, અજીવનુ અચેતના લક્ષણ, પુન્યના ફળ
લોગવતા મીઠા લાગે પાપના ફળ લોગવતા કડવા લાગે અનતે
કરીને નવાં કર્મ આવે તે આશ્રવના લક્ષણ નત પચ્ચક્ષણે કરી
આવતા કર્મને રોકે તે સંવરના લક્ષણ બાર લેહે તપ કરે તે
નિર્જરાના લક્ષણ આઠ કર્મની ગાંઠ પડે તે બંધના લક્ષણ જ્ઞાન દર્શન

ચારિત્ર અને તપ એ ચાર બોલ સેવે તો મોક્ષના લક્ષણ એ નવ પદારથ માંહી ચારરૂપી (૧) પુન્ય (૨) પાપ (૩) આશ્રવ અને (૪) અધ એ ચાર રૂપી અને ચાર અરૂપી (૧) જીવ (૨) સંવર (૩) નિર્જરા અને (૪) મોક્ષ એ ચાર અરૂપી અને અજીવ એ એક મિશ્ર

હવે જીવના ૧૪ લેહ, પુન્યના ૯ લેહ, પાપના ૧૮ લેહ, આશ્રવના ૨૦ લેહ, સંવરના ૨૦ લેહ, નિર્જરાના ૧૨ લેહ, બંધના ૪ લેહ, મોક્ષના ૪ લેહ એ ૧૧૫ લેહનો વિસ્તાર કહ્યો હવે સમુચ્ચય કહીએ તો જીવના ૧૪ લેહ સુક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જીવના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો. બાહર એકેન્દ્રિય જીવના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો. બેધન્દ્રિયના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો તેધન્દ્રિયના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો ચૌરેન્દ્રિયના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો, અસંજી પચેન્દ્રિય જીવના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો સંજી પચેન્દ્રિય જીવના બે લેહ અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો એ સમગ્ર જીવના ૧૪ લેહ કહ્યા

હવે વિસ્તારે ૫૬૩ લેહ કહે છે હવે પાંચ સુક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જીવની રિદ્ધિ કહે છે પર્યાપ્તિ ચાર (૧) આહાર પર્યાપ્તિ (૨) શરીર પર્યાપ્તિ (૩) ઇન્દ્રિય પર્યાપ્તિ (૪) શ્વાસો શ્વાસ પર્યાપ્તિ પ્રાણ ચાર (૧) સ્પર્શેન્દ્રિય (૨) કાયબળ (૩) શ્વાસોશ્વાસ અને (૪) આવશ્યુ સંજ્ઞા ચાર (૧) આહાર સંજ્ઞા (૨) અથ અજ્ઞા (૩) કૈશુન સંજ્ઞા (૪) પરિગ્રહ સંજ્ઞા કષાય ચાર (૧) ક્રોધ (૨) માન (૩) માયા (૪) લોભ લેચ્છા ત્રણ (૧) ક્રબ્ધ (૨) નીલ (૩) કાપોત, વેદ એક નપુ સક, દષ્ટિ એક મિથ્યાત્વ, બે અજ્ઞાન મતિ અજ્ઞાન અને શ્રુત અજ્ઞાન, એક અચક્ષુ દર્શન

હવે બાહર પૃથ્વીકાય તે કોને કહીએ ? પચ્ચલ્લી માટી-મીઠું, હિંગળો, હરિયાલ, મેનુ અને રૂપ તેમાં સુવાળી માટીના સાત લેહ, કાળી માટી, નીલી, રાતી, પીળી, ધોળી, ગોપીચ દંત, તળાવનો સુવાળો કાપ તથા કાઢવ, ઝીણી રજ, રેણુ એવી સાત, બીજી કહેણ પૃથ્વીના

૩૬ તથા ૧૦૮ લેહ થાય છે એ સર્વનું આવણુ જઘન્ય અંતર-
સુહૃતનું છે. અને ઉત્કૃષ્ટ જુહુ જુહુ છે તેમાં સુવાળી માટીનું
એક હજારથી માંડીને દસ હજાર વર્ષનું છે શુદ્ધ માટીનું બાર હજાર
વર્ષનું, નદીની વેળું વગેરેનું ચૌદ હજાર વર્ષનું, મણુશીલ વગેરેનું
સોળ હજાર વર્ષનું, સખરા એટલે ગરગડીયા પથરાતું અઢાર હજાર
વર્ષનું, ખર એટલે રતન વગેરે ખરખરી પૃથ્વીનું બાવીસ હજાર વર્ષનું
છે તેની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટી આશુલને અસંખ્યાતમે
લાગે છે તેના કુલ ૧૨ લાખ કોડ છે તે કુલ કહેતા જીવેને ઉપ-
જવાની યોનિ તો એક જ હોય પણ જુદી જુદી જાત અને તેના
શરીરના રંગ પણ જુદા જુદા હોય તેને કુલ કહેવાય છે તેનું દ્વાંત
જેમ લીલુ છાણુ થાપ્યા પછી બે કલાકે તે છાણુ ઉથલાવી જોતાં તે
એક જ છાણુમાં જુદી જુદી જાતના અને જુદા જુદા રંગના અનેક
જીવો ઉપજેલા દષ્ટિએ આવે છે તેનું નામ કુલ કહેવાય છે તેમ
સર્વ જીવોનું સમજવું

હવે પૃથ્વીના જીવની ગણતરી માટે સમજવાનું કે એક જાતના
ઢાણુ જેટલી માટીમાં અસંખ્યાતા જીવ હોય છે તેમાંથી એકેકે જીવ
નીકળીને પારેવા જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનના જળુદ્રીપમાં
ભરાય અને છલકાઈ જાય તો પણ સમાય નહિ એવા એવા અસંખ્યાતા
દ્રીપ સમુદ્ર ભરાય તેટલા જીવ એક પૃથ્વીની કણીમાં છે, તેમ સમજીને
તે જીવોની દયા પાળતા મોક્ષના અનંત સુખ મળે

અહીં શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે જીવારના ઢાણુ જેટલી માટીમાં
એટલા જીવ કહો છો તો ન્યાયથી સમજવથો તેના જવાબમાં શુક્ર
કહે છે કે હે શિષ્ય, જેમ કોઈ વૈદ્ય દવાના કામ માટે અસંખ્યાતી
લીલીતરીના સુળ અથવા પાન મંગાવી તેને ખાડીને ચૂરણુ કરે અને તે
ચૂરણુમાં પાણી નાંખી સોડ કરે તે પછી વરાળ યત્રથી અર્ક જે'ચી એક
શીશામાં ભરે, તે અર્કમાં સર્વ ઓષડનું તત્ત્વ સમાયુ છે તે અર્કમાં
સોયની અણી ઝાળીને વિચાર કરશુ તો તેમાં સર્વ ઓષડના તત્ત્વનો

સમાવેશ થયેલો સમજાશે તેવી જ રીતે જુવારના દાણા જેટલી માટીમાં અસંખ્યાતા જીવોનો સમાવેશ થાય છે એવા ઝીણાં શરીરવાળા જીવ છે આ અર્કનો દાખલો પાંચે સ્થાવર જીવોને માટે સમજવો. પણ એટલું વિશેષ છે કે વનસ્પતિમાં અનંતા જીવ છે માટે અનંતા જીવડના અર્કનો દાખલો સમજવો.

હવે બાહર અપકાય તે પાણીની જાત તે વરસાદ ને કરાતું પાણી, ધ્રુવર ને ઠારતું પાણી, કુવા તળાવ નદીતું પાણી, પથ્થરના ઝરણાતું પાણી, ખાટાં, ખારાં, મીઠાં, મોળા એ અનેક જાતના પાણી છે તે તિર્છાલોકમાં અસંખ્યાતા સમુદ્ર છે, તેમાંથી કેટલાક સમુદ્રોના પાણી જુદા જુદા રસના છે તેમાં લવણ સમુદ્રતું પાણી ખારુ, કઠકું, ભારે અને તેલ જેવું ચિકાશવાળું છે કાલોદધિ સમુદ્રતું પાણી કાળા રંગનું મીઠું અને તોલહાર છે પુષ્કર સમુદ્ર અને છેલ્લા સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રતું પાણી નિર્મળ, મીઠું, હલકું અને પાચન શક્તિવાળું છે ઘૂતોદક સમુદ્રતું પાણી તાવેલા ઘીના જેવું અને સુગંધવાળું છે વાણી સમુદ્રતું પાણી ઠારુ જેવું કેદાર છે. ખીર સમુદ્રતું પાણી દૂધ જેવું ઉજ્જવળ અને સ્વાદિષ્ટ સુગંધમય છે એ સાતે સમુદ્રો સિવાયના તમામ સમુદ્રોતું પાણી એક જ રીતે શેરડીના રસથી અનંતગણ મિષ્ટ અને લહેજતહાર છે તે સર્વ પાણી સચેત છે પાણીના જીવોનું આયુષ્ય જઘન્ય અતર્કુર્તનું છે ઉત્કૃષ્ટ સાત હજાર વર્ષનું છે તેની અવધેણી (અવગાહના) જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આંશુલના અસંખ્યાતમાં ભાગની છે તેનું સસ્થાન પાણીના પરપોટાના આકારે છે. તેની ચોનિ સાત લાખ છે તેના કુળ સાતલાખ કેડ છે પૃથ્વીના જીવોના શરીરથી આ જીવોના શરીર ઘણાં ઝીણાં છે એવા પાણીના એક બિંદુમાં પૂર્વના દાખલાની રીતે અસંખ્યાતા જીવોનો સમાવેશ થાય છે પાણીના એક બિંદુમાંથી એકેકે જીવ બહાર નીકળીને સરસવના દાણા જેવડી કાચા કરે તો એક લાખ જોજનના જળુદીપ વગેરે અસંખ્યાતા દ્વિપમાં ભગાય તેટલા જીવ છે એમ સમજી અપકાયના જીવોની કયા પાળવી.

હવે બાહર તેઉકાય તે કોને કહીએ ? અંગારાની અગ્નિ, મસુરાની અગ્નિ, તુટી જવાળાની અગ્નિ, ઉત્કાપાતની અગ્નિ, વિજળીની અગ્નિ, કુલારના નિસાડાની અગ્નિ એ આદિ લઈને અનેક જાતની અગ્નિ જાણવી. તેમાંથી એક ઝીણું તણખો ઉઠે તેમાં અસખ્યાતા જીવ જાણવા તેમાંથી એકેકે જીવ બહાર નીકળી ખસખસના દાણા જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનના જ બુદ્ધિપમાં સમાય નહિ તેની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અહો રાત્રિની જાણવી તેની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આંશુલના અસખ્યાતમા ભાગની છે તેનું સંસ્થાન સોય લાલા અણીના આકારે છે તેની ચોનિ સાત લાખ અને તેના કુળ ત્રણ લાખ કોડ છે

હવે બાહર વાયુકાય કોને કહીએ ? ઘનવા, તનવા, ઉકલીયો વા, મડલિયો વા, શુજ વા, શુદ્ધ વા એ આદિ લઈને અનેક જાતનો વાયરો જાણવો. તેમાં એક લીબડા તથા આબલીનું પાંદડું હલે તો અસખ્યાતા જીવની ઘાત થાય તેમાંથી એકેકે જીવ બહાર નીકળીને વડના બીજ જેવડી કાયા કરે તો એક લાખ જોજનના જ બુદ્ધિપમાં સમાય નહિ. તેની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ હજાર વર્ષની છે તેની અવધેણા જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આંશુલના અસખ્યાતમા ભાગની છે તેનું સંસ્થાન ધ્વજ પતાકાના આકારે છે તેના કુળ સાત લાખ કોડ જાણવા

હવે વનસ્પતિ કાચના બે લેક (૧) પ્રત્યેક (૨) સાધારણ પ્રત્યેક કોને કહીએ ? એક શરીરે એક જીવ હોય તેને પ્રત્યેક કહીએ તથા એક શરીરમા અનંતાજીવ હોય તેને સાધારણ કહીએ પ્રત્યેક વનસ્પતિના બાર લેક છે (૧) રૂખા, (૨) શુષ્કા (૩) શુભા (૪) લહીયા (૫) વલીયા (૬) પાવગા (૭) તૃણા (૮) વલીય (૯) હરીય (૧૦) ઉસ્સેહી (૧૧) જલરૂહા (૧૨) કોહણાય-બોધવા જેના રૂળમા એક જ બીજ નીકળે છે તેમા આંબલી, લીબડા, આંબા, રાચણ, વગેરે ઘણી જાત છે બીજે લેક બહુળીયા એટલે જેના રૂળમાં ઘણાં જ બીજ હોય

તે. જેમ કે સીતાકુળ, જમરુળ, કૈાઠ વગેરે ઘણી જાત છે ૨ ગુપ્તા કહેતા રીગણી, તુલસી, ચમેલી વગેરે ઘણી જાત છે (૩) શુભા કહેતા શુભને મુગધી ફૂલ જાડની જાત તેમાં અમરો-ડમરો, ડોલર, કેતકી, કેવડો, શુભાળ, શુભકેલી, વગેરે ઘણી જાતની છે. (૪) લડીયા કહેતા લતાવાળા જાડ તે પાન સાથે ઝુલતી ડાળની અશોકલતા, નાગલતા, પદ્મલતા, ચપકલતા વગેરે ઘણી જાત છે (૫) વલીયા કહેતા વેલડી તે ચીલડાં, કારેલાં, તરખૂચ, કલી ગર, વગેરે ઘણી જાત છે (૬) પાવગા કહેતા શેરડી, ઝેરડી, સરકાં, સાંઠા, નેતર, કલખરાં, વાંસ એ રીતે ઘણી જાત છે (૭) તૃણા કહેતા તરણાની જાત ડાલ-ડાના તૃણ, આરાતારાના તૃણ, કડવાળીના તૃણ, એવના તૃણ, કાળીયાના તૃણ વગેરે ઘણી જાતના ભેદ છે. (૮) વલીય કહેતાં નાળિયેરી, ખજૂરી, તાડી વગેરે ઘણી જાતો છે (૯) હરીય કહેતાં હરીકાય તે લીલોતરી, ભાજીખાલા વગેરે ઘણી જાત છે (૧૦) ઉસ્સેલી કહેતાં ૨૪ જાતના અનાજની જાત (૧૧) જલરૂહા કહેતા પાણીમાં ઉગેલા કમલ તથા પોયણીના ફૂલ સીંગોડા વગેરે ઘણી જાત છે (૧૨) કૌહણાય કહેતાં કૌસ ડા જે ઉકરડામાં છત્રીના આકારે ઉગે છે, જેમકે ખીલાડીની ખલ્લી, ખિલાડીના ટોપ, જે ભૂમિ ભેદી ખહાર નીકળે તેની ગાથા

મુલ ક'હે ખ હે એવ, સાહા તચ્ચા પવીલાએ,

પત્ત, પુક્, ફલોળીયે, વણુસ્સઈ કાય ફસણુ હોઈ

જેમ કે મુળીયા, કંઠ, શાખા, પ્રશાખા, હાંખળી, પત્ર, ફૂલ, ખીજ એ ૧૦ ને વાવતા પાછુ વૃક્ષ થાય એ આદિ લઈને ૧૮ ભાર વનસ્પતિ પ્રત્યેક બાણુવી, તેમાં એક ભારનું માન કહે છે પ્રથમ કરોડ આડત્રીસ બધ મણુ, લક્ષ અગિયાર બાર સહસ્ત્ર નવસૌ ને સત્તર સીત્તર ઉપર વળી ચાર ચાર મળી એક ભાર, ચોપત્ર વખાણુ આઠભાર ફળફૂલના ખટભાર તો વેલી બાણુ ...એ અઢાર ભાર વનસ્પતિ શાન્વતી કહી

“કવિ શુભ કહે સિદ્ધાંતથી, એમ કહે ચોટા જતિ” એ અઢાર

ભાર પ્રત્યેક વનસ્પતિ જાણવી તેમાં કુણી વનસ્પતિમા અનતાજીવ, કાચીમાં અસજ્યાતા જીવ અને પાકીમાં સજ્યાતા જીવ જાણવા તેનું આયુષ્ય જઘન્ય અતર્ફુર્તનું, ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષનું છે. તેની થોડી ૧૦ લાખ જાણવી

હવે સાધારણ વનસ્પતિના લેઈ કહે છે પચવર્ણી લીલ કુંગ, સેવાળ, ગાજર, ડુંગળી, લસણ, સુરણ, ખેંટા, ગરમર, રતાળુ, પિંડાલ, સકરકદ વગેરે જમીનની અંદર પાકે તે કદ અને વૃક્ષના કુણામાં કુણા મળ, તે સિવાય કાંટાવાળા હાથલા થોર, કુવાર, શેલરા, લુણી, પલાળેલા કઠોરના અફૂરા, કુણી કાકડી વગેરે ઘણી જાતની સાધારણ વનસ્પતિ જાણવી, તેવી વનસ્પતિમાં ઉપજવાના અસજ્યાતા શરીર છે. તેમાંથી એક શરીરમા અનતાજીવ ઠાસીને ભરેલા છે. તે એવી રીતે કે એક સોયની અણી અડાડીએ તો અણી જેટલી જગ્યામા અસજ્યાતા પ્રતર છે એટલે જીવને ઉપજવાની જગ્યા છે તે એકેકા પ્રતરમા અસજ્યાતી ઁણી જીવને ઉપજવાના માર્ગ છે તેવી એકેકા ઁણીમાં અસજ્યાતા ગોળા એટલે જાળરના ચોક જેવી જગ્યા છે તે એકેકા ગોળામાં અસજ્યાતા નિગોહ, એટલે જીવને ઉપજવા જગ શરીર છે. તેવા એકેકા શરીરમા અનતાજીવ ઉપજેલા છે તે શરીરનું નામ સાધારણ તથા નિગોહ કહેવાય છે કેમ કે તે એક શરીરના અનતાજીવ ભાગીદાર છે તેથી સાધારણ કહેવાય છે જે જીવે અનંત અનંત પાપ કર્યા હોય તે જીવ તેમાં આવીને ઉપજે છે ત્યાં તેને અનંતીવાર જન્મ મરણના દુઃખ ભોગવવા પડે છે, કાચી બે ઘડીમાં તે વનસ્પતિના જીવ પાંચસ હજાર પાંચસો છત્રીસ વખત જન્મીને મરે છે એવી રીતે તેમા અનતાકાળ સુધી રહેવું પડે છે તે સાતમી નરકના અસજ્યાતા લવમાં જે દુઃખ ભોગવાયું છે તેની સાથે સરખાવી જોતાં નિગોહના જીવ એક સમયમાં અનંત દુઃખ ભોગવે છે તે સર્વે જીવોનું આયુષ્ય જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અતર્ફુર્તનું છે તેની થોડી ચૌદ લાખ છે (૧) સુક્ષ્મ (૨) પ્રત્યેક (૩) સાધારણ

એ ત્રણ પ્રકારની વનસ્પતિના મળીને ૨૮ લાખ કોડ કુળ છે વાયરા કરતાં તે વનસ્પતિના છવ્ઠા અનંત ગણા સુક્ષ્મ અને ઊંણાં છે તેનું સસ્થાન વિવિધ પ્રકારનું છે તેની અવધેણા જલન્ય આંશુલનો અસ ખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ હળાર જોજન ઝાઝેરી છે. જળ જોગે કમળ ડોડાના ન્યાયે અવગાહના જાણવી તે સાધારણ વનસ્પતિના છવ્ઠા એક શ્વાસોશ્વાસ લે તેમાં સાડા સત્તર ભવ કરે. તેમાં ઉપજે અને ચવે તે અનંતકાળ રહે એ પાંચ એકેન્દ્રિયના લેહ કહ્યા

હવે પાંચ બાહર એકેન્દ્રિયની રિદ્ધિ કહે છે પર્ચાપ્તિ ચાર (૧) આહાર (૨) શરીર (૩) ઇન્દ્રિય (૪) શ્વાસોશ્વાસ પ્રાણ ચાર (૧) સ્પર્શેન્દ્રિય, (૨) કાયબળ (૩) શ્વાસોશ્વાસ (૪) આશુબ્ય, ચાર સંજ્ઞા (૧) આહાર સંજ્ઞા (૨) ભય સંજ્ઞા (૩) મૈથુન સંજ્ઞા (૪) પરિગ્રહ સંજ્ઞા કષાય ચાર ક્રોધ, માન, માયા, લોભ લેશ્યા ચાર (૧) કૃષ્ણ લેશ્યા (૨) નીલ લેશ્યા (૩) કાપોત લેશ્યાં (૪) તેજ લેશ્યા વેદ એક નપુસક દષ્ટિ એક મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન બે (૧) મતિ અજ્ઞાન (૨) શ્રુત અજ્ઞાન, એક અચક્ષુ દર્શન તેઉ વાઉમાં તેજ લેશ્યા નથી.

હવે ઇન્દ્રિય છવ્ઠા કોને કહીએ ? વાળા, પોરાં, ચરમીયા, કરમીયા, જળો, જલુ, કોડા, શખલા, છીપ, છીપાં એ આદિ લઇને બે લાખ બે ઇન્દ્રિય કાય જાણવી હવે એની રિદ્ધિ કહે છે બે ઇન્દ્રિયને પર્ચાપ્તિ પાંચ (૧) આહાર (૨) શરીર (૩) ઇન્દ્રિય (૪) શ્વાસોશ્વાસ (૫) ભાષા પર્ચાપ્તિ, પ્રાણ છ (૧) રસેન્દ્રિય બળપ્રાણ (૨) સ્પર્શેન્દ્રિય બળપ્રાણ (૩) કાય બળપ્રાણ (૪) વચન બળપ્રાણ (૫) (૬) શ્વાસોશ્વાસ બળપ્રાણ (૭) આશુબ્ય બળપ્રાણ. સંજ્ઞા ચાર (૧) આહાર સંજ્ઞા (૨) ભય સંજ્ઞા (૩) મૈથુન સંજ્ઞા (૪) પરિગ્રહ સંજ્ઞા. કષાય ચાર (૧) ક્રોધ કષાય (૨) માન કષાય (૩) માયા કષાય (૪) લોભ કષાય, લેશ્યા ત્રણ (૧) કૃષ્ણ લેશ્યા (૨) નીલ લેશ્યા (૩) કાપોત લેશ્યા. વેદ એક નપુસક વેદ, દષ્ટિ બે સમકિત દષ્ટિ, મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, જ્ઞાન બે (૧) મતિ જ્ઞાન (૨) શ્રુત જ્ઞાન અજ્ઞાન બે (૧) મતિ અજ્ઞાન (૨)

શ્રુત અજ્ઞાન, એક અચક્ષુ દર્શન, તેષદ્રિયની સ્થિતિ જઘન્ય અત-
ર્મુદ્ધર્તની ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષની, તેની અવધેણા જઘન્ય આશુલ્લેનો
અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટી બાર જોજનની, તેનું સ સ્થાન શંખ-
શખલાને આકારે જાણવું તેના કુળ સાત લાખ કોડ જાણવા

હવે તેષદ્રિય જીવ કેને કહીએ ? ચાંચડ, માકડ, જૂ, લીખ,
ધનેડા, ચીટીકા, કથવા, કાનખજૂરા, પ્રમુખ એ આદિ લઈને બે લાખ
તેષદ્રિય જીવ જાણવા તેની રિદ્ધિ કહે છે પર્યાપ્તિ પાંચ બે આગળ
કહી છે તે, પ્રાણ સાત કહે છે (૧) દ્રાણેન્દ્રિય (૨) રસેન્દ્રિય, (૩)
સ્પર્શેન્દ્રિય (૪) કાયબળ (૫) વચનબળ (૬) શ્વાસોશ્વાસ (૭)
આયુષ્ય, સજ્ઞા ચાર, કષાય ચાર, લેશ્યા ત્રણ અનુક્રમે, વેદ એક
તે નપુ સક વેદ દષ્ટિ બે સમકિત દષ્ટિ અને મિથ્યા દષ્ટિ જ્ઞાન બે
મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાન, અજ્ઞાન બે મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન, દર્શન એક
અચક્ષુદર્શન તેષદ્રિયની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુદ્ધર્તની ઉત્કૃષ્ટી ૪૬
દિવસની તેની અવધેણા જઘન્ય આશુલ્લેનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને
ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ ગાઉની ! તેનું સ સ્થાન કાનખજૂરાને આકારે જાણવું

હવે ચૌરેન્દ્રિય જીવ તે કેને કહીએ ? તીડ, પતંગ, ભમરા,
ભમરી, માખી માકડ, કુંઠા, વીછી પ્રમુખ આદિ લઈને બે લાખ
ચૌરેન્દ્રિય જીવ જાણવા હવે તેની રિદ્ધિ કહે છે પર્યાપ્તિ પાંચ, પ્રાણ
આઠ, (૧) ચક્ષુન્દ્રિય (૨) દ્રાણેન્દ્રિય (૩) રસેન્દ્રિય (૪) સ્પર્શેન્દ્રિય
(૫) કાયબળ (૬) વચનબળ (૭) શ્વાસોશ્વાસ (૮) આયુષ્ય સજ્ઞા
ચાર, કષાય ચાર, લેશ્યા ત્રણ, વેદ એક નપુ સક વેદ દષ્ટિ બે, જ્ઞાન
બે, અજ્ઞાન બે, દર્શન બે ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન, તેની સ્થિતિ જઘન્ય
અતર્મુદ્ધર્તની ઉત્કૃષ્ટ ૭ માસની, તેની અવધેણા જઘન્ય આશુલ્લેનો
અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાઉની તેનું સ સ્થાન ભમરાને
આકારે જાણવું

હવે અસંજ્ઞી પચેન્દ્રિય જીવ તે કેને કહીએ ? જે માતા-
પિતાના સંયોગ વિના ઉપજે તેને અસંજ્ઞી પચેન્દ્રિય જીવ કહીએ તેની

રિદ્ધિ-પાત્ર પર્યાપ્તિ (૧) આહાર (૨) શરીર (૩) ઇન્દ્રિય (૪) શ્વાસોશ્વાસ (૫) ભાષા પ્રાણ નવ તે એક શ્રોતેન્દ્રિય વધી સજ્ઞા ચાર, કષાયચાર લેશ્યા ત્રણ (પ્રથમની) વેદ એક નપુસક વેદ દષ્ટિ બે સમક્રિત દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ, અજ્ઞાન બે મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન, જ્ઞાન બે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, દર્શન બે ચક્ષુ દર્શન તથા અચક્ષુદર્શન. તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુહુર્તની ઉત્કૃષ્ટી પૂર્વકોડ વર્ષની બાણવી.

હવે ચૌદ સ્થાનકે મનુષ્ય સમુચ્છિન્ન ઉપજે છે તેના નામ કહે છે (૧) ઉચ્ચારે સુવા-વડી નીતિમા જીવ ઉપજે (૨) પાસવણે સુવા-લઘુનીતિમાં ઉપજે (૩) ખેલેસુવા-બળખામાં જીવ ઉપજે. (૪) સઘાણે સુવા-નાકના મેઘમાં ઉપજે. (૫) વંતેસુવા-વમનમા ઉપજે (૬) પિતેસુવા-લીલા પીળાં પિતોડામા ઉપજે (૭) સોણિએસુવા-લોહીમાં ઉપજે (૮) પુએસુવા-પરમાં ઉપજે (૯) સુકેસુવા-શુકમાં ઉપજે, (૧૦) સુક્ર પોગ્ગલ પરિ સાડીએસુવા-કહેતાં સુકા પુદ્ગલ લીલા થાય તેમા ઉપજે (૧૧) વિગમજીવ કલેવરેસુવા-પંચેન્દ્રિયના કલેવરમા જીવ ઉપજે તે (૧૨) ઇત્થી પુરિસ સભેગે સુવા-સ્રી પુરુષના સભેગમાં જીવ ઉપજે તે (૧૩) નગર નિધમણે સુવા-નગરની ખાળ પ્રમુખમા જીવ ઉપજે તે (૧૪) સંવેસુ અસુધ ઠાણેસુવા સર્વ અશુચિના સ્થાનકે જે જીવ ઉપજે તે

હવે તેની રિદ્ધિ કહે છે પર્યાપ્તિ ચાર, પ્રાણ આઠ, કષાય ચાર, સજ્ઞા ચાર લેશ્યા ત્રણ, વેદ એક નપુસક વેદ મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, બે અજ્ઞાન, બે દર્શન, તેની સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટી અતર્મુહુર્તની બાણવી

હવે સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય કોને કહીએ ? માતાપિતાના સંગથી જીવ ઉપજે તેને સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય કહીએ તેની રિદ્ધિ પર્યાપ્તિ છ, (૧) આહાર (૨) શરીર (૩) ઇન્દ્રિય (૪) શ્વાસોશ્વાસ (૫) ભાષા (૬) મન પર્યાપ્તિ હવે દશ પ્રાણના નામ કહે છે. (૧) શ્રોતેન્દ્રિય (૨) ચક્ષુષેન્દ્રિય (૩) શ્રાણેન્દ્રિય (૪) રસેન્દ્રિય (૫) સ્પર્શેન્દ્રિય (૬) કાયબળ

(૭) વચનભળ (૮) શ્વાસોશ્વાસ (૯) મનભળ (૧૦) આયુધ્ય એ દસ પ્રાણ જાણવા ચાર સંજ્ઞા, ચાર કથાય, છ લેશ્યા વેદ ત્રણ સ્ત્રી વેદ, પુરુષ વેદ અને નપુ સક વેદ દષ્ટિ ત્રણ (૧) સમકિત દષ્ટિ (૨) મિથ્યાત્વ દષ્ટિ (૩) સમ મિથ્યાત્વ દષ્ટિ જ્ઞાન પાત્ર (૧) મતિજ્ઞાન, (૨) શ્રુતજ્ઞાન (૩) અવધિજ્ઞાન (૪) મન.પર્યાવ જ્ઞાન (૫) કેવળજ્ઞાન અજ્ઞાન ત્રણ, (૧) મતિ અજ્ઞાન, (૨) શ્રુતઅજ્ઞાન (૩) વિભગજ્ઞાન દર્શન ચાર (૧) અક્ષુ દર્શન (૨) અચક્ષુદર્શન (૩) અવધિદર્શન (૪) કેવળ દર્શન તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુહુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પદ્યની તે જ્યુગલિયા આશ્રી જાણવી એ સમુચ્ચય જીવના લેહ કહ્યાં

હવે વિસ્તારે ૫૬૩ લેહ કહે છે તેમા પ્રથમ સાત નરકના નામની ગાથા—“ધરમા વશા સૈલા, અજળા ગિહા, મઘા, માઘવતી

નામેણુ પુઠવી છત્તઘ, છત્ત સઠાણે” તેનો અર્થ કહે છે (૧) ધરમા કહેતાં પહેલી ધરમા (૨) વશા કહેતા બીજી વશા (૩) સૈલા કહેતાં ત્રીજી સૈલા (૪) અજળા કહેતાં ચોથી અજળા (૫) રીઠા કહેતા પાંચમી રીઠા (૬) મઘા કહેતાં છઠી મઘા (૭) માઘવતી કહેતાં સાતમી માઘવતી. એ સાતે નરકના અર્થ સહિત નામ કહ્યાં એ સાતે નરક ઉધા છત્રને આકારે છે હવે તેના ગોત્ર કહે છે (૧) રત્નપ્રભા (૨) શર્કરાપ્રભા (૩) વાલુકા પ્રભા (૪) પકપ્રભા (૫) કુચ પ્રભા (૬) તમ.પ્રભા (૭) તમતમ પ્રભા એ સાતે નરકના ગોત્ર કહ્યાં

હવે પાંચ સ્થાવરના નામ કહે છે (૧) ઇન્દ્રિય સ્થાવર કાય (૨) જલ્મી સ્થાવરકાય (૩) સપ્પી સ્થાવરકાય (૪) સુમતિ સ્થાવર કાય (૫) પયાવચ્ચ સ્થાવરકાય (૬) જગમ સ્થાવર કાય, હવે પાંચ સ્થાવરના ગોત્ર કહે છે (૧) પૃથ્વી કાય (૨) અપકાય (૩) તેડિકાય (૪) વાયુકાય (૫) વનસ્પતિકાય (૬) ત્રસકાય

હવે પાંચ તિર્યંચ પચેન્દ્રિયના નામ કહે છે (૧) જળચર (૨) સ્થળચર (૩) ઉરપર (૪) ભુજપર (૫) ખેચર હવે તેનો અર્થ કહે છે

જળચર તે કોને કહીએ ? જળમાં વસે તેને જળચર કહીએ. તેના ચાર ભેદ (૧) મચ્છકચ્છ (૨) મગર (૩) ગાહા (૪) સુસમા એ જળચર જીવ જાણવા હવે સ્થળચર જીવ તે કોને કહીએ ? સ્થળ ઉપર વસે તેને સ્થળચર કહીએ. એક ખુરા કહેતા ઘોડા, ખર પ્રમુખ. ઘોખુરા કહેતાં ગાય, ભેસ, બકરી, પ્રમુખ ગડપયા કહેતાં હાથી-ગેડા પ્રમુખ શણપયા કહેતાં સિંહ, દીપડા, બીલાડા પ્રમુખ. ઉરપરના બે ભેદ (૧) ગધનકુલ (૨) અગધનકુલ એ બે સર્પની જાત. એક ફેણમાંડે અને એક ફેણ ન માડે તેને ઉરપર સર્પ કહીએ ભુજપર તે કોને કહીએ ? ભુજાએ ચાલે તેને ભુજપર કહીએ નોળ, ફાળ, કાકીડા પ્રમુખ જાણવા ખેચર તે કોને કહીએ ? આકાશે ઉડે તેને ખેચર કહીએ તેના ચાર ભેદ (૧) રોમપખી તે મોર, ઢેલ, પારેવાં, ચકલા પ્રમુખ. (૨) ચર્મપખી તે કોને કહીએ ? છાપા, વાગોળ પ્રમુખ (૩) વીતતપખી તે કોને કહીએ ? આકાશે ઉડે તે જેની પાંખો સદાય પ્રસારેલી રહે તેને વીતતપખી કહે, સમુદ્રગ પંખી તે કોને કહીએ ? જેની પાંખો ડાબલાની પેરે ખીડેલી રહે તેને સમુદ્રગ પંખી કહીએ એ ચાર પંખી તેમાં બે પખી અદીદીપમાં છે તે રોમ પખી અને ચર્મ પંખી અને ચાર પંખી અદીદિપની બહાર છે તે રોમ, ચર્મ, સમુદ્રગ, વીતત. કુલ મળી પાંચ તિર્યચ પંચેન્દ્રિય વિસ્તારથી કહ્યાં

હવે ૪૮ જાતના તિર્યચના ભેદ તે પાંચ સંઙ્ગી તિર્યચ. પાંચ અસંઙ્ગી તિર્યચ, સુક્ષ્મ એકેન્દ્રિય પાંચ બાહર એકેન્દ્રિય, એક સાધારણ વનસ્પતિનો ભેદ તથા વિગલેન્દ્રિયના ત્રણ ભેદ કુલ મળી ૨૪ ભેદ થયા તેના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એમ $24 \times 2 = 48$ ભેદ તિર્યચના જાણવા

હવે પદ્મર કર્મભૂમિ કોને કહીએ ? અસિ કહેતાં તલવાર પ્રમુખનું બાંધવું, મસિ કહેતા લખવાની કળા, કસિ (કૃષિ) કહેતાં ખેતીવાડી પ્રમુખ એ ત્રણ પ્રકારના વેપાગ્રથી પોતાનું મુજરાન ચલાવે

તેને પંદર કર્મભૂમિના મનુષ્ય કહીએ પંદર કર્મભૂમિના નામ કહે છે પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવત, પાંચ મહાવિદેહક્ષેત્ર. એ પંદર કર્મ-ભૂમિના ભેદ કહ્યા.

આ તિવ્છાલોકના મધ્યભાગે એક લાખ જોજનનો જ જુદિપ છે. તેમાં એક ભરત, એક ઐરવત અને એક મહાવિદેહ એ ત્રણ કર્મભૂમિના ક્ષેત્ર જ જુદિપમાં છે તે જ જુદિપને ફરતો એક લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે. તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકી ખડ છે. તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત અને બે મહાવિદેહ એ છ ક્ષેત્ર છે એ ધાતકીખડને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળોદધિ સમુદ્ર છે. તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો પુષ્કરાર્ધ દ્વિપ છે તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત અને બે મહાવિદેહ એ છ ક્ષેત્ર છે એમ પંદર એ પંદર ક્ષેત્રમાં પંદર કર્મભૂમિના મનુષ્ય વસે છે માટે તેને પંદર કર્મભૂમિના મનુષ્ય કહ્યા

હવે ત્રીસ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય કહે છે અકર્મભૂમિ કેને કહીએ ? જ્યાં અસિ મસિ અને કસિ એ ત્રણ જાતના વેપાર નથી અને ઠસ પ્રકારના કદપવૃક્ષ મનવ છિત સુખ પુરે તેને ત્રીસ અકર્મભૂમિ કહીએ. એ ત્રીસ અકર્મભૂમિના નામ કહે છે. પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય, પાંચ હરિવાસ પાંચ રમ્યકવાસ, પાંચ દેવકુરૂ અને પાંચ ઉત્તરકુરૂ, એ ૩૦ ક્ષેત્ર પંદર કર્મભૂમિની પેરે જાણવા

જ'જુદિપ મધ્યે એક હેમવય, એક હિરણ્યવય, એક હરિવાસ, એક રમ્યકવાસ, એક દેવકુરૂ, એક ઉત્તરકુરૂ એ છ, ધાતકીખડ મધ્યે બે હેમવય, બે હિરણ્યવય, બે હરિવાસ, બે રમ્યકવાસ, બે દેવકુરૂ, અને બે ઉત્તરકુરૂ એ ૧૨ અને અર્ધપુષ્કરમાં, બે હેમવય, બે હિરણ્યવય, બે હરિવાસ, બે રમ્યકવાસ, બે દેવકુરૂ, બે ઉત્તરકુરૂ એ બાર કુલ મળી ૩૦ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય થયા

હવે છાપન અતર દ્વિપના મનુષ્યનો વિસ્તાર કહે છે તે છાપન અતરદ્વિપના મનુષ્ય લવણ સમુદ્રમાં છે તે અતરંગ દાઢા પર

રહેલા છે આ જળુદિપના ભરતક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરણહાર ચુદ-
હિમવંત નામે પર્વત છે તે પર્વત પીળો સોનાનો છે, સો જોજનનો
ઉંચો છે ૨૫ જોજન ધરતીમાં ઉંડો છે અને ૧૦૫૨ જોજન ૧૨
કળાનો પહોળો છે તથા ચોવીસ હજાર નવસો બત્રીસ જોજનનો
લાંબો છે, તે થકી ચાર દાઢા નીકળી છે તેમાં બે દાઢા પૂર્વ દિશાએ
ગઈ અને બે દાઢા પશ્ચિમ દિશાએ ગઈ તે એકેકી દાઢા ચોર્યાસીસો-
ચોર્યાસીસો જોજન ઝાઝેરી લાંબી છે એકેકી દાઢા ઉપર સાત સાત
દ્વિપો છે એટલે સાત ચોક અઠાવીસ દ્વીપ થયા

હવે ઐરવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર શિખરી નામે પર્વત છે
તે પણ પીળો સોનાનો છે તે પર્વત સો જોજનનો ઉંચો છે ૨૫
જોજન ધરતીમાં ઉંડો છે ૧૦૫૨ જોજન ને ૧૨ કળાનો પહોળો છે
ચોવીસ હજાર નવસો બત્રીસ જોજનનો લાંબો છે તે થકી ચાર દાઢા
નીકળી, તેમાં બે પૂર્વદિશાએ ગઈ અને બે પશ્ચિમ દિશાએ ગઈ.
એકેકી દાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વિપો છે. તે $૭ \times ૪ = ૨૮$ અને
ઉપર કહ્યા તે ૨૮ મળી કુલ ૫૬ અંતરદ્વિપો જાણવા તે જળુદિપની
જગતીના કેટલી ત્રણસો જોજન લવણ સમુદ્રમાં જઈએ ત્યારે ત્રણસો
જોજનનો લાંબો અને પહોળો પહેલો દ્વિપ આવે. બીજો દ્વિપ ચારસો
જોજનના આંતરે ચારસો જોજનનો લાંબો પહોળો આવે ત્રીજો દ્વિપ
પાંચસો જોજનનું આંતરુ અને પાંચસો જોજનનો લાંબો પહોળો આવે
ચોથો દ્વિપ છસો જોજનનું આંતરુ ને છસો જોજન લાંબો પહોળો
આવે પાંચમો દ્વિપ સાતસો જોજનનું આંતરુ અને સાતસો જોજનનો
લાંબો પહોળો આવે આઠસો જોજનનું આંતરુને આઠસો જોજનનો
લાંબો અને આઠસો જોજનનો પહોળો છઠ્ઠો દ્વિપ આવે નવસો
જોજનનું આંતરુ અને નવસો જોજનનો લાંબો પહોળો સાતમો દ્વિપ
આવે એ પ્રમાણે છાપન અંતર દ્વિપનો વિસ્તાર જાણવો હેઠે સમુદ્ર
અને ઉપર દાઢા જાણવી

હવે ત્રણસો ને ત્રણ લેઈ મનુષ્યના કયા કયા તે કહે છે
(૧) પદરકર્મભૂમિ (૨) ત્રીસ અકર્મભૂમિ (૩) છાપન અંતરદ્વિપના

મનુષ્ય, એ સર્વ મળીને ૧૦૧ લેદ થયા હરેક ક્ષેત્રદીઠ ગર્ભજ મનુષ્યનો અપર્યાપ્તો અને પર્યાપ્તો એ રીતે ૨૦૨ થયા તથા સમુદ્ધિમ મનુષ્યનો અપર્યાપ્તો, એ એકસોને એક લેદ સમુદ્ધિમ મનુષ્યના થયા એ સર્વ મળીને ૩૦૩ લેદ મનુષ્યના જાણવા

હવે નવાણું જાતના દેવતાના નામ કહે છે, તેમાં પહેલા દશ ભવનપતિના નામ કહે છે (૧) અસુરકુમાર (૨) નાગકુમાર (૩) સુવણ્ કુમાર (૪) વિદ્યુતકુમાર (૫) અગ્નિકુમાર (૬) દ્વિપકુમાર (૭) ઉદ્ધિ કુમાર (૮) દિશાકુમાર (૯) પત્રનકુમાર (૧૦) સ્તનીતકુમાર એ દશ ભવન પતિના નામ કહ્યા હવે પદર પરમાધામીના નામ કહે છે (૧) અખ (૨) અખરીસ (૩) શામ (૪) સખલ (૫) રૂદ્ર (૬) વૈરૂદ્ર (૭) કાળ (૮) મહાકાળ (૯) અસીપત્ર (૧૦) ધનુષ્ય (૧૧) કુલ (૧૨) વાલુ (૧૩) વૈતરણી (૧૪) ખરસ્વર (૧૫) મહાદોષ એ પદર પરમાધામીના નામ કહ્યા

સોળ જાતના વાણુવ્યતરના નામ કહે છે (૧) પિશાચ (૨) ભૂત (૩) ચક્ષ (૪) રાક્ષસ (૫) કીન્નર (૬) કીપુરિસ (૭) મહોરગ (૮) ગધર્વ (૯) આણુપન્ની (૧૦) પાણુપન્ની (૧૧) ઇંસીવાઈ (૧૨) ભુઈવાઈ (૧૩) કદીય (૧૪) મહાકદીય (૧૫) કોહગ (૧૬) પયગ દેવ, એ સોળ વાણુવ્યતર દેવના નામ કહ્યાં

હવે દશ જાતના જાંલક દેવના નામ કહે છે (૧) આણુ જાલકા (૨) પાણુજાલકા (૩) હયનજાલકા (૪) સયનજાલકા (૫) વન્ન જાલકા (૬) કૂલ જાલિકા (૭) કૂળ જાલકા (૮) બીજજાલકા (૯) વિદ્યુત જાલકા (૧૦) અવિદ્યુતજાલકા એ દસ જાલકાના નામ કહ્યાં હવે દસ જ્યોતિષીના નામ કહે છે. (૧) સૂર્ય (૨) ચંદ્ર (૩) ગ્રહ (૪) નક્ષત્ર (૫) તારા એ પાંચ ચલ તે અદીદીપમાં છે અને પાંચ સ્થિર તે અદીદીપની બહાર છે એવું કુલ મળી દશ જ્યોતિષી દેવો જાણવા

હવે ત્રણ કિલ્વીષીયાના નામ કહે છે પહેલા કિલ્વીષી તે ત્રણ

પદ્મની સ્થિતિવાળા છે બીજા ત્રણ સાગરીયા તે ત્રણ સાગરની સ્થિતિવાળા છે અને ત્રીજે જોડે તેર સાગરીયા કિલ્વીષી તે તેર સાગરની સ્થિતિવાળા છે ત્રણ પદ્મા કિલ્વીષી જ્યોતિષી ઉપર અને પહેલા બીજા દેવલોકની નીચે તેમનો વાસ છે ત્રણ સાગરીયા તે પહેલા બીજા દેવલોક ઉપર અને ત્રીજા ચોથા દેવલોકની નીચે છે. તેર સાગરની સ્થિતિવાળા પાંચમા દેવલોકની ઉપર અને છઠ્ઠા દેવલોકની નીચે રહે છે.

હવે બાર દેવલોકના નામ કહે છે. (૧) સુધર્મા (૨) ઇશાન (૩) સનતકુમાર (૪) મહેન્દ્ર (૫) બ્રહ્મ (૬) લાંતક (૭) મહાશુક (૮) સહસાર (૯) આણુત (૧૦) પ્રાણુત (૧૧) આરણ્ય (૧૨) અચ્યુત નામે દેવલોક

હવે નવ લોકાંતિક દેવોના નામ કહે છે (૧) સારસ્વત (૨) આદિત્ય (૩) વહ્નિ (૪) વરુણ (૫) ગર્ભોદા (૬) તુષિતા (૭) અબ્યાબાધ (૮) અગીત્ય (૯) રિષ્ટ

હવે નવઐવેયકના નામ કહે છે (૧) ભદ્રે (૨) સુભદ્રે (૩) સુભાગ્યે (૪) સુમાણ્યે (૫) સુ-સણે (૬) પિયઠસણે (૭) આમોદે (૮) સુપડિબુદ્ધે (૯) યશેધરે

હવે પાંચ અનુત્તર વિમાનના નામ કહે છે (૧) વિજય (૨) વિજયત (૩) જયત (૪) અપરાજિત (૫) સર્વાર્થ સિદ્ધ તે સર્વાર્થ-સિદ્ધના દેવતાને એક મનુષ્યનો ભવ કરી મોક્ષ જલુ છે બાકીના ચાર અનુત્તર વિમાનના દેવતાને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પાંચ ભવ કરી મોક્ષે જલુ છે તે પાંચિય વિમાનના દેવો સમક્રિતી છે સર્વ દેવોના કરતા પાંચ અનુત્તર વિમાનવાસી દેવોને ઘણુ સુખ છે એ સર્વ મળીને નબ્બાણું જાતના દેવ થયા તેના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા ગણુતા ૧૬૮ લોક દેવતાના જણુવા

સર્વ મળીને ૫૬૩ લોક જીવના કહ્યા

અથ અણુવ તત્ત્વ

હવે અણુવ તત્ત્વ કહે છે અણુવ તત્ત્વના ૫૬૦ લોક છે તેના

મૂળ ચૌદ લેહ છે ધર્માસ્તિકાયના ત્રણ લેહ (૧) સ્કંધ (૨) દેશ (૩) પ્રદેશ અધર્માસ્તિકાયના ત્રણ લેહ (૧) સ્કંધ (૨) દેશ (૩) પ્રદેશ આકાશાસ્તિકાયના ત્રણ લેહ (૧) સ્કંધ (૨) દેશ (૩) પ્રદેશ (૧૦) કાળ હવે પુદ્ગલના ચાર લેહ કહે છે (૧) સ્કંધ (૨) દેશ (૩) પ્રદેશ (૪) પરમાણુ સ્કંધ કહેતા આખો, દેશ કહેતા ઈણો, પ્રદેશ કહેતા વિખરાયેલા તલના લાડવાની પેરે જણવું પરમાણુ કહેતા જ્ઞાની દેવની દૃષ્ટિએ આવે તે ખરું એ મૂળ ચૌદ લેહ કહ્યા હવે વિસ્તારથી ૫૬૦ લેહ કહે છે તેમા પ્રથમ અરૂપી અણુવના ૫૩૦ લેહ કહે છે

પાંચવર્ણ, પાંચરસ, બે ગંધ, આઠ સ્પર્શ, અને પાંચ સંસ્થાન પાંચવર્ણના નામ કહે છે (૧) કાળો (૨) રાતો (૩) લીલો (૪) પીળો (૫) ઘોળો એક કાળો વર્ણ ત્યાં બીજો વર્ણ નહિ એકેકા વર્ણમા વીસ - વીસ બોલ લાલે તે કહે છે પાંચ રસ, બે ગંધ, આઠ સ્પર્શ, અને પાંચ સંસ્થાન એ સર્વ મળીને ૨૦ બોલ થયા એમ કાળામા ૨૦ બોલ લાલે, રાતામા ૨૦, પીળામા ૨૦ બોલ લાલે એમ $20 \times 4 = ૧૦૦$ લેહ થયા એ સર્વ મળીને પાંચ વર્ણના ૧૦૦ લેહ થયા

હવે પાંચ રસના નામ કહે છે (૧) ખાટો (૨) મીઠો (૩) કડવો (૪) કસાયેલો (૫) તીજો હવે ખાટો ત્યાં મીઠો રસ નહિ મીઠો ત્યાં ખાટો નહિ અને એકેકા રસમા વીસ વીસ બોલ લાલે, પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, આઠ સ્પર્શ, પાંચ સંસ્થાન એવ ૨૦ એ પ્રકારે પાંચમા વીસ વીસ બોલ લાલે એટલે $20 \times 4 = ૧૦૦$ લેહ રસના થયા

બે ગંધ તેના નામ કહે છે (૧) સુરભિગંધ (૨) દુરભિ ગંધ સુરભિગંધ ત્યાં દુરભિ ગંધ નહિ અને દુર્ગંધ ગંધ ત્યાં સુરભિગંધ નહિ એકેકા ગંધમા ત્રેવીસ ત્રેવીસ બોલ લાલે પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, આઠ સ્પર્શ, અને પાંચ સંસ્થાન એ રીતે ત્રેવીસ બંને ગંધમા લાલે એટલે બે મળીને $23 \times 2 = ૪૬$ લેહ થયા

હવે આઠ સ્પર્શના નામ કહે છે (૧) હળવો (૨) ભારે (૩) હુખો (૪) ચોપડ્યો (૫) ઉનો (૬) ટાઢે (૭) સુવાળો (૮) ખરસટ હવે તે આઠ સ્પર્શ કાયા ઉપર ઉતારે છે (૧) હળવામાં હળવા માથાના કેશ (૨) ભારેમાં ભારે શરીરના હાડકાં (૩) હુખખામા હુખી જીભ (૪) ચોપડ્યામાં ચોપડી આખની કીકી (૫) ઉનામાં ઉની છાતી (૬) ટાઢામાં ટાઢી કાનની ઘુટ (૭) સુવાળામાં સુવાળુ તાળવું (૮) ખરસટમાં ખરસટ પગનાં તળીયાં

હવે આઠ સ્પર્શ લોક ઉપર કહે છે (૧) હળવામાં હળવું આકતોલીયાતું રૂ (૨) ભારેમાં ભારે સોતુ તથા સીસુ (૩) હુખખામાં હુખખી રાખ (૪) ચોપડ્યામા ચોપડ્યુ ધી (૫) ઉનામા ઉની અગ્નિ (૬) ટાઢામાં ટાઢુ પાણી (૭) સુવાળામાં સુવાળુ માખણ (૮) ખરસટમાં ખરસટ ભરસટીયા બાવળ, બોરડીના કાંટા એ આઠ સ્પર્શના ગુણ કહ્યા હવે હળવો સ્પર્શ ત્યા ભારે સ્પર્શ નહિ. ભારે સ્પર્શ ત્યાં હળવો નહિ એમ એક સ્પર્શ ત્યા ખીજો નહિ એકેકા સ્પર્શમાં ત્રેવીસ ત્રેવીસ બોલ લાલે તે કહે છે પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગ ધ, છ સ્પર્શ, પાંચ સઠાણ (સન્ધાન) એમ ત્રેવીસ એમ આઠ સ્પર્શમાંહી ત્રેવીસ ત્રેવીસ બોલ લાલે એમ સર્વ મળીને ૧૮૪ લેહ થયા

પાંચ સઠાણના નામ કહે છે (૧) આચાત સન્ધાન તે લોકડીના આકારે (૨) વર્તુલ સન્ધાન તે લાડવાને આકારે (૩) ત્રણ સન્ધાન તે ત્રિખુણા સિંધોડાને આકારે (૪) ચતુરસ સન્ધાન તે ચોરસાને આકારે (૫) પરિમંડલ સન્ધાન તે ચુડીને આકારે એકેકા સઠાણમાં વીસ વીસ બોલ લાલે તે કહે છે પાંચ વર્ણ પાંચ રસ, બે ગ ધ અને આઠ સ્પર્શ એમ $20 \times 4 = 80$ લેહ થયા એ સર્વ મળીને અશુવ રૂપીના ૫૩૦ લેહ થયા.

હવે અલ્પ અરૂપીના ૨૦ લેહ કહે છે ધર્માસ્તિકાયના પાંચ લેહ (૧) દ્રવ્ય થઈ એક (૨) ક્ષેત્ર થઈ આખા લોક પ્રમાણે (૩) માત્ર થઈ આદિ અત રહિત (૪) ભાવ થઈ અવર્ણ, અગધ, અરસે,

અરુપશે, અમૂર્તે. ગુણ થકી તેનો અલણ સ્વભાવ છે તે પાણીમા માછલા સમાન જાણવું

હવે અધર્માસ્તિકાયના પાચ લેહ (૧) દ્રવ્ય થકી એક (૨) ક્ષેત્ર થકી આખા લોક પ્રમાણે (૩) કાળ થકી આદિ અતર-રહિત (૪) ભાવ થકી અવર્ણે. અગ ધે, અરસે, અરુપશે, અમૂર્તે, ગુણથકી તેનો સ્થિર સ્વભાવ છે તે થાડેલા પખી, વૃક્ષનું દષ્ટાન

હવે આકાશાસ્તિકાયના પાચ લેહ (૧) દ્રવ્ય થકી એક (૨) ક્ષેત્ર થકી લોકાલોક પ્રમાણે (૩) કાળ થકી આદિ અતરહિત (૪) ભાવ થકી અવર્ણે, અગ ધે, અરસે, અરુપશે, અમૂર્તે, ગુણ થકી આકાશ વિકાસનો સ્વભાવ છે આકાશાસ્તિકાયને લીતમાં ખીટીનું દષ્ટાંત જાણવું

હવે કાળ દ્રવ્યના પાચ લેહ (૧) દ્રવ્ય થકી અનંત (૨) ક્ષેત્ર થકી અઢીઢીપ પ્રમાણે (૩) કાળ થકી આદિ અતરહિત, ભાવ થકી અવર્ણે, અગ ધે, અરસે, અરુપશે, અમૂર્તે ગુણથકી નવા પુરાણ વર્તના લક્ષણ, કાળ દ્રવ્યને નવા જુના કપડાનું દષ્ટાંત સમયે સમયે વર્તે છે નવાને જુના કરે જુનાને છૂર્ણ કરે તે કાળનો સ્વભાવ છે

ધર્માસ્તિકાયના ત્રણ લેહ, સ્કંધ દેશ, પ્રદેશ અધર્માસ્તિકાયના ત્રણ લેહ, સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, આકાશાસ્તિકાયના ત્રણ લેહ, સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, (૧૦) કાળ તે સમયે સમયે વર્તે છે તે અરૂપી અણુવના ૩૦ લેહ કદાં સર્વ મળીને રૂપી પુદ્ગલનાં ૫૩૦ મળી કુલ ૫૬૦ લેહ અણુવના જાણવા

અથ પુન્યનન્ત્ર કહે છે.

હવે ત્રીજા પુન્યતત્વના લેહ કહે છે પુન્ય નવ પ્રકારે બધાય છે તે કહે છે (૧) આણુ પુન્યે કહેતા અનનુ દાન દેતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે (૨) પાણુ પુન્યે કહેતા પાણીનું દાન દેતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે (૩) લયણુ પુન્યે કહેતા સ્થાનકની જગા દેતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે (૪) સયણુ પુન્યે કહેતાં સેન, પાટ,

પાટલા હેતો થકો જીવ પુણ્ય પ્રકૃતિ બાધે (૫) વસ્થુપુન્ને કહેતાં વસ્ત્ર હેતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે (૬) મન પુન્ને કહેતાં ધર્મના વિષે સારુ મન પ્રવર્તાવતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે (૭) વચન પુન્ને કહેતા ધર્મને વિષે સારા વચનો પ્રવર્તાવતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે, (૮) કાચ પુન્ને કહેતાં ધર્મને વિષે કાચા સારી રીતે પ્રવર્તાવતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે, (૯) નમસ્કાર પુન્ને કહેતાં ધર્મી જીવને વારંવાર નમસ્કાર કરતો થકો જીવ પુન્ય પ્રકૃતિ બાધે. એ નવ પ્રકારે જીવ પુન્ય બાધે અને ગેંતાલીશ પ્રકારે લોગવે તે કહે છે

(૧) શાતાવેહનીચ (૨) ભિચ ગોત્ર (૩) મનુષ્યની ગતિ (૪) મનુષ્યની અનુપૂર્વિ (૫) દેવતાની ગતિ (૬) દેવતાની અનુપૂર્વિ (૭) પચેન્દ્રિયની જાતિ (૮) ઔઠારિક શરીર (૯) વૈક્રિય શરીર (૧૦) આહારક શરીર (૧૧) તેજસૂ શરીર (૧૨) કાર્મણુ શરીર (૧૩) ઔઠારિક શરીરના અંગઉપાંગ (૧૪) વૈક્રિય શરીરના અંગઉપાંગ (૧૫) આહારક શરીરના અંગઉપાંગ (૧૬) વજ્રઋષભનારાય સઘયણુ (૧૭) સમચતુરક્ષ સસ્થાન (૧૮) શુભવર્ણ પામે (૧૯) શુભ રસ પામે (૨૦) શુભ ગંધ પામે (૨૧) શુભ સ્પર્શ પામે (૨૨) અશુદ્ધ લઘુપણુ પામે (૨૩) પરાધાત નામ કર્મ (૨૪) રૂડા શ્વાસોશ્વાસ નામ કર્મ (૨૫) આતાપ નામ કર્મ (૨૬) ઉદ્યોત નામ કર્મ (૨૭) વિહાયોગતિ નામ કર્મ (૨૮) નિર્મોણુ નામ કર્મ (હવે ત્રસનો દશકો કહે છે) (૨૯) ત્રસ નામ (૩૦) બાહરનામ (૩૧) પર્યાપ્ત નામ (૩૨) પ્રત્યેક શરીર નામ (૩૩) સ્થિર નામ (૩૪) શુભ નામ (૩૫) સૌભાગ્ય નામ (૩૬) સુસ્વર નામ (૩૭) આદ્ય નામ (૩૮) યશો-કીર્ત્તિનામ એ ૩૮ લેહ થયા (૩૯) દેવતાનું આયુષ્ય (૪૦) મનુષ્યનું આયુષ્ય (૪૧) તિર્થ ચતુ આયુષ્ય (ગુગલવત્) (૪૨) તિર્થ કર નામ ગોત્ર બાધે એ રીતે ૪૨ લેહ પુન્ય તત્ત્વના બાધવા

અથ પાપતત્ત્વ

હવે પાપતત્ત્વ કહે છે પાપ અહાર પ્રકારે બાધે તે કહે છે. (૧) પ્રાણાતિપાત કહેતા જીવની હિંસા કરવી નહિ (૨) મૃષાવાદ

કહેતાં જુહું જોલવું નહિ (૩) અદ્વૈતાદ્વાન કહેતાં ચોરી કરવી નહિ (૪) મૈથુન કહેતાં પરત્ની તથા પરપુરુષનો સગ કરવો નહિ (૫) પરિગ્રહ કહેતાં નવ પ્રકારના પરિગ્રહમા તૃષ્ણા રાખવી નહિ (૬) ક્રોધ કરવો નહિ (૭) માન કહેતાં અભિમાન કરવું નહિ (૮) માયા કહેતાં કપટ કરવું નહિ (૯) લોભ કહેતાં લોભ કરવો નહિ (૧૦) રાગ કહેતાં સસાર સખધી વિષયકારી પ્રેમ રાખવો નહી (૧૧) દ્વેષ એટલે અદેખાઈ કરવી નહી (૧૨) કલહ એટલે કલેશ કરવો નહિ (૧૩) અભ્યાખ્યાન એટલે કોઈના માથે આળ ચડાવવું નહિ (૧૪) પૈશુન્ય એટલે કોઈની આડી ચુગલી કરવી નહિ (૧૫) પરપરિવાર એટલે પારકા અવલુંવાદ જોલવા નહિ. (૧૬) રતિઅરતિ કહેતાં સુખદુખમા ખુશ દિલગીર થવું નહિ (૧૭) માયામોષો એટલે કપટ સંહિત જુહું જોલવું નહિ (૧૮) મિથ્યાત્વ દર્શન શબ્દ એટલે જેવ ગુરૂ ધર્મમાં સંઘેડ આણવો નહિ તથા સિદ્ધાંતમાં શકા-વહેમ રાખવો નહિ એ અદ્વાર પ્રકારે પાપ બાંધે અને તે પાપ ૮૨ પ્રકારે ભોગવે.

પાચ પ્રકારે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે (૧) મતિજ્ઞાનનું આવરણ કરે તે મતિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ (૨) શ્રુત જ્ઞાનનું આવરણ કરે તે શ્રુત જ્ઞાનાવરણીય કર્મ (૩) અવધિ જ્ઞાનનું આવરણ કરે તે અવધિ-જ્ઞાનાવરણીય કર્મ (૪) મન-પર્થવ જ્ઞાનનું આવરણ કરે તે મન-પર્થવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ (૫) કેવળજ્ઞાનનું આવરણ કરે તે કેવળ જ્ઞાનાવરણીય

હવે નવ પ્રકારે દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે (૧) નિદ્રા (૨) નિદ્રા નિદ્રા (૩) પ્રચલા (૪) પ્રચલા પ્રચલા (૫) થીણુદિનિદ્રા તે છ માસે આવે અને તેમાં અર્ધ વાસુદેવનું બળ આવે તેમા આયુષ્ય પુરૂ કરે તો મરીને નરકે બાય તેને થીણુદિ નિદ્રા કહે છે (૬) ચક્ષુ દર્શનનું આવરણ (૭) અચક્ષુદર્શનનું આવરણ (૮) અવધિદર્શનનું આવરણ (૯) કેવળ દર્શનનું આવરણ

હવે પાચ પ્રકારે અતરાય કર્મ બાંધે તે પાપ પ્રકૃતિને ઉઠયે કરીને બાંધે તે પાંચના નામ (૧) દ્વાન અતરાય કહેતાં છતે ધને

હાન કઈ શકે નહિ (૨) લાભ-અ તરાય કહેતાં છતે લાભે લાભ લઈ શકે નહિ (૩) ભોગ અ તરાય કહેતાં છતાં ભોગે ભોગ ભોગવી શકે નહિ (૪) જીવભોગ અ તરાય કહેતાં તે ભોગ ભોગવવાનો કામી છે, પણ ભોગ ભોગવી શકતો નથી (૫) વીર્ય અ તરાય કહેતાં ધર્મને વિષે બળ પરાક્રમ ફેરવી શકતો નથી એ ૧૬ બોલનો થોક થયો. તેનો વિસ્તાર કહે છે પાંચ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ, નવ પ્રકારના દર્શનાવરણીય કર્મ, પાંચ પ્રકારના અંતરાય કર્મ એ કુલ મળીને ૧૬ ભેદ થયા

હવે (૧) અશાતા વેદનીય (૨) નીચ ગોત્ર (૩) તિર્યચની ગતિ (૪) તિર્યચની અતુપુર્વિ (૫) નરકની ગતિ (૬) નરકની અતુપુર્વિ (૭) નરકનું આચુષ્ય (૮) મિથ્યાત્વ મોહનીય કર્મ (૯) એકેન્દ્રિયપણું પામે (૧૦) બેધન્દ્રિયપણું પામે ૧૧ તેધન્દ્રિયપણું પામે (૧૨) ચૌરેન્દ્રિયપણું પામે (૧૩) અશુભવર્ણ પામે (૧૪) અશુભ રસ પામે (૧૫) અશુભ ગંધ પામે (૧૬) અશુભ સ્પર્શ પામે (૧૭) અશુભ વિહાય ગતિ નામ કર્મ પામે (૧૮) ઉપધાત નામ કર્મ બાધે, એ અઠારનો થોક તેનો વિસ્તાર અશાતાવેદનીયથી તે ઉપધાત નામ કર્મ સુધી જાણવું એટલે પહેલો થોક ૧૬ બોલનો અને બીજો થોક અઠાર બોલનો એ બે મળીને ૩૭ બોલ થયા. ૩૮ વજ્રઋષભ નારાય સઘયણ વર્ણને બાકીના પાંચ સઘયણ પામે તે પાંચના નામ, ૧ ઋષભનારાય સઘયણ ૧ નારાય સઘયણ ૩ અર્ધ નારાય સઘયણ ૪ કીલિકા સઘયણ ૫ સેવાર્ત સઘયણ હવે સમચોરસ સઠાણ વર્ણને પાંચ સઠાણ પામે (૧) નિગોહ પરિમહલ સઠાણ (૨) સાદિ સઠાણ (૩) વામન સઠાણ (૪) કુળ્લ સઠાણ (૫) હુંડ સઠાણ હવે સ્થાવરનો ઢસકો કહે છે (૧) સ્થાવર નામ (૨) સુક્ષ્મ નામ (૩) અપર્યાપ્તા નામ (૪) સાધારણ શરીર નામ (૫) અસ્થિર નામ (૬) અશુભ નામ (૭) દુર્ભાગ્ય નામ (૮) દુઃસ્વર નામ (૯) અનાદેય નામ (૧૦) અજશો કીર્તિનામ એ સર્વે મળીને પાંચ સઘયણ, પાંચ સઠાણ, સ્થાવરનો ઢસકો એટલે ૨૦નો થોક થયો, ૩૭મા ૨૦નો થોક ભેળવતાં ૫૭ ભેદ થયા. હવે

સોળ કષાય તેના નામ કહે છે અનતાનુબધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન માયા, લોભ, પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ માન, માયા, લોભ, સંજવલનનો ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, એ સોળ કષાયના નામ કહ્યા હવે નો કષાયના નામ કહે છે, (૧) હાસ્ય મોહનીય (૨) રતિ મોહનીય (૩) અરતિ મોહનીય (૪) ભય મોહનીય (૫) શોક મોહનીય (૬) ક્રુર ભા મોહનીય (૭) સ્ત્રીવેદ (૮) પુરુષ વેદ (૯) નપુંસક વેદ એ કુલ ૨૫+૫૭ માં ભેળવતા ૮૨ લેહ થયા

(૫) આશ્રવ તત્વ

હવે પાંચમો આશ્રવતત્વ કહે છે આશ્રવતત્વના સમુચ્ચયે ૨૦ લેહ છે અને વિસ્તારથી ૪૨ લેહ છે તેમા સમુચ્ચયે જે ૨૦ લેહ છે તે નીચે પ્રમાણે

(૧) મિથ્યાત્વ તે આશ્રવ (૨) અમત તે આશ્રવ (૩) પ્રમાદ તે આશ્રવ (૪) કષાય તે આશ્રવ (૫) અશુભભોગ તે આશ્રવ (૬) પ્રાણ્ણ-તિપાત જીવની હિંસા કરે તે આશ્રવ (૭) મૃધાવાદ ગુહુ જોલે તે આશ્રવ (૮) અદત્તાદાન ચોરી કરે તે આશ્રવ (૯) નૈશ્વન સેવે તે આશ્રવ (૧૦) પરિગ્રહ મેળવે તે આશ્રવ (૧૧) શ્રોતેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ (૧૨) ચક્ષુર્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ (૧૩) શ્રાવેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ (૧૪) રસેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ (૧૫) સ્પર્શેન્દ્રિય અસંવરે તે આશ્રવ (૧૬) મન અસંવરે તે આશ્રવ (૧૭) વચન અસંવરે તે આશ્રવ (૧૮) કાયા અસંવરે તે આશ્રવ (૧૯) લાંડ ઉપગરણ-ઉપધિ અજતનાથી લે-મૂકે તે આશ્રવ (૨૦) સુર્ષ-કુસંગ-સોયના અગ્ર ભાગ જેટલી જીવની હિંસા કરે અને કરાવે તે આશ્રવ ૨૦ પ્રકારે આશ્રવ (પાપ) બાંધે છે અને ૪૨ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે

પચ મહામત લઇને સમા એટલે સારી રીતે ન સ્પર્શે તે આશ્રવ પાંચ ઇન્દ્રિયોને માઠી રીતે પ્રવર્તાવે તે આશ્રવ ચાર કષાયને વિષે આત્માને પ્રવર્તાવે તે આશ્રવ ત્રણ ભોગ તે મન વચન અને કાયાને માઠી રીતે પ્રવર્તાવે તે આશ્રવ એ પ્રમાણે પાંચ મહામત, પાંચ ઇન્દ્રિય, ચાર કષાય, અને ત્રણ ભોગ એ સત્તર લેહ થયા

હવે પચ્ચીશ ક્રિયાના નામ કહે છે (૧) કાયિક્રી ક્રિયા કહેતાં પૂર્વે શરીર મૂકીને આવ્યો છે તે વેસરાવ્યુ નથી અને હમણાં માઠી રીતે પ્રવર્તાવે છે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૨) અધિકરણ ક્રિયા કહેતાં પૂર્વે અધિકરણે મૂકીને આવ્યો છે તે વેસરાવ્યા નથી અને હમણાં નવાં અધિકરણના સભોગ મેળવે છે તે નિમિત્તે ક્રિયા લાગે તે (૩) પાઉસીયા ક્રિયા કહેતાં જીવ અને અજીવ ઉપર દ્વેષ કરે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૪) પારિતાવણીયા ક્રિયા કહેતાં પોતાના આત્માને અને પરના આત્માને પરિતાપ ઉપજાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૫) પાણ્ણાઈવાઈ ક્રિયા કહેતાં પ્રાણ્ણાતિપાત-જીવની હિંસા પોતે કરે અને બીજા પાસે કરાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૬) આરબીયા ક્રિયા કહેતાં પોતે આરભ કરે અને બીજા પાસે આરભ કરાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૭) માયાવત્તિયા ક્રિયા કહેતાં પોને માયા કપટ કરે ને બીજા પાસે કરાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૮) અપચ્ચખાણ્ણ-વત્તિયા ક્રિયા કહેતાં પોતે પચ્ચખાણ્ણ કરે નહીં ને બીજાને કરવાદે નહીં તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે. (૯) પરિગહિયા ક્રિયા કહેતાં પોતે પરિગહ મેળવે ને બીજા પાસે પરિગહ મેળવાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે (૧૦) મિચ્છાદંસણ્ણસલ્લ વત્તિયા ક્રિયા કહેતાં પોતે મિચ્છાત્ત્વ સેવે અને અનેરા પાસે સેવરાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૧) હિંદ્રીયા ક્રિયા કહેતાં જીવને દીકે અને અજીવને દીકે ક્રિયા આવે તે (૧૨) પુઠ્ઠીયા ક્રિયા કહેતાં જીવને તથા અજીવને સ્પર્શ કરવાથી જે ક્રિયા આવે તે (૧૩) પાકુચ્ચિયા ક્રિયા કહેતાં જીવ અને અજીવ ઉપર માહુ મન કરે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૪) સાસુદાથી ક્રિયા કહેતાં ઘણા જન લેખાં થઈને જીવને દુઃખ દેતાં અથવા મારતાં રાજી થાય, સૌ લેખા થઈને કર્મ બાધે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૫) સાહત્થિયા ક્રિયા કહેતાં પોતે જીવે કરી અજીવે કરી અનેરા જીવને મારે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૬) નેસત્થિયા ક્રિયા કહેતાં રાજા તથા શેઠના હુકમે કરી મજુર પાસે વેઠ કરાવે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૭) અચ્ચરણિયા ક્રિયા કહેતાં પર પાસે કામ કરાવે તે

નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૧૮) વિદ્યારણીયા ક્રિયા કહેતાં વસ્તુ વિદ્યારતાં ક્રિયા લાગે તે (૧૯) અણુપયોગવત્તિયા ક્રિયા કહેતાં ઉપયોગ વિના લીધે ને મુકે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૨૦) દોષવત્તિયા ક્રિયા કહેતા દોષ કરે તથા કોષ કરે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૨૧) માયા-વત્તિયા ક્રિયા કહેતાં માયા કરે અને લોભ કરે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૨૨) માનવત્તિયા ક્રિયા કહેતાં માન કરે ને લોભ કરે તે નિમિત્તે ક્રિયા આવે તે (૨૩) અણુવક્ર ખવતીયા ક્રિયા કહેતા અનેર-ધર્મની વાછા કરવાથી જે જિયા લાગે તે (૨૪) તદુભયા કહેતા આતરા સહિત ક્રિયા આવે અને આતરા રહિત ક્રિયા જાય તે (૨૫) ઇરિયા વહિયા ક્રિયા કહેતા જે ક્રિયા પહેલા સમયે બાધે, બીજા સમયે વેદે, ત્રીજા સમયે નિર્જરે તે ક્રિયા કેવળી ભગવતને હોય તે સર્વે થઈને બેતાળીશ ભેદ થયા

(૬) સવર તત્વ

હવે સવર તત્વ કહે છે સવર તત્વ ૨૦ પ્રકારે બાધે તે કહે છે (૧) સમક્રિત તે સવર (૨) મત પચ્ચક્ષુખાણુનુ પાળવુ તે સવર (૩) પ્રમાદનુ છાંડવુ તે સવર (૪) કષાયનુ ટાળવુ તે સવર (૫) શુભ જોગ તે સવર (૬) જીવ ઢયાનુ પાળવુ તે સવર (૭) નિર્વદ્ય ભાષાનુ બોલવુ તે સવર (૮) ચોરી કરવી નહિ તે સવર (૯) પ્રહાયર્થ પાળવુ તે સવર (૧૦) પરિગ્રહનુ છાંડવુ તે સવર (૧૧) શ્રોત્રેન્દ્રિય (૧૨) ચક્ષુગ્નિન્દ્રિય (૧૩) શ્રોત્રેન્દ્રિય (૧૪) રસેન્દ્રિય (૧૫) સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાંચ ઇન્દ્રિયો સવરે તે સવર એટલે પોતાની ઇન્દ્રિયોને પોતાને વશ રાખી રહે, તો સવર (૧૬) મનજોગ (૧૭) વચનજોગ (૧૮) કાયાજોગ એ ત્રણ જોગ સવરતાં સવર (૧૯) ભંડ ઉપગરણ ઉપયોગ સહિત લે અને ઉપયોગ સહિત મૂકે તો સવર (૨૦) શુચિ કુસંગ સોયના અગ્રભાગ જેટલી જીવની ઢયા પાળે અને બીજા પાસે જીવઢયા પળાવે તો સવર એ ૨૦ પ્રકારે બાધે અને સત્તાવન પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે.

(૫) પંચ મહાવ્રત લઈને સારી રીતે પાળે તે સવર (૫) પાચ સમિતીને વિષે આત્માને સારી રીતે પ્રવર્તાવે તે સંવર (૩) ત્રણ શુભિત મન, વચન અને ક્રિયાને આત્માને વિષે ગોપની રાખે તે સવર એ ૧૩ બોલ થયા હવે દસ પ્રકારે યતિધર્મ પાળે તે સવર. તે દસના નામ કહે છે (૧) ખતિ (૨) મુતિ (૩) અજ્ઞાને (૪) મદ્દે (૫) લાઘવે (૬) સ્વચ્છે (૭) સજ્જે (૮) તવે (૯) અક્રિયાન (૧૦) બલચેરવાસે. એ રીતે $૧૩ + ૧૦ = ૨૩$ થયા

હવે ૨૨ પરિષદના નામ કહે છે (૧) ક્ષુધાનો પરિષદ (૨) તૃષ્ણાનો પરિષદ (૩) શીતનો પરિષદ (૪) તાપનો પરિષદ (૫) ડંસ-મચ્છરનો પરિષદ (૬) અચેલનો-વચ્ચનો પરિષદ (૭) રતિ-અરતિનો (૮) સ્ત્રીનો પરિષદ (૯) ચર્ચા-ચાલવાનો પરિષદ (૧૦) એક આસને બેસવાનો પરિષદ (૧૧) સ્થાનકનો પરિષદ (૧૨) આક્રોશ વચનનો પરિષદ (૧૩) વધનો પરિષદ (૧૪) ચાચવાનો પરિષદ (૧૫) અલ્લાભનો પરિષદ (૧૬) રોગનો પરિષદ (૧૭) તૃષ્ણ સ્પર્શનો પરિષદ (૧૮) મેલનો પરિષદ (૧૯) સત્કાર-સન્માનનો પરિષદ (૨૦) પ્રજ્ઞાનો પરિષદ (૨૧) અજ્ઞાનનો પરિષદ (૨૨) કર્શનસમક્રિતનો પરિષદ

હવે બાર ભાવનાના નામ કહે છે (૧) અનિત્યભાવના (૨) અશરણ ભાવના (૩) સંસાર ભાવના (૪) એકત્વ ભાવના (૫) અન્યત્વ ભાવના (૬) અશુચિ ભાવના (૭) આત્મવ ભાવના (૮) સંવર ભાવના (૯) નિર્જરા ભાવના (૧૦) લોક સ્વરૂપ ભાવના (૧૧) બોધિ-બીજ ભાવના (૧૨) ધર્મ ભાવના એ સર્વ મળીને બાર ભાવના કુલ મળી ૫૭ લેક થયા

૭ નિર્જરા તત્ત્વ

હવે નિર્જરા તત્ત્વ કહે છે નિર્જરા તત્ત્વના બાર લેક છે. તેમાં ૭ પ્રકારના બાહ્ય તપ કહે છે. (૧) અણુસંયુ તપ તેના બે લેક, તેમાં (૧) આસિતપ (૨) નિરાસીતપ. હવે આસિતપ તે કેને કહીએ ?

એક ઉપવાસથી માંડીને છ માસ સુધી તપ કરે તેને આસિતપ કહીએ
હવે નિરાસી તપ કેને કહીએ જવજીવનો સથારો કરે તેને નિરાસી
તપ કહીએ (૨) ઉણોદરીતપ તે ધર્મ જાણીને જેમ કે, ખત્રીસ કવલમાંથી
ધર્મ જાણી એક કવલ ઝોછો રહે તેને ઉણોદરી તપ કહીએ (૩)
સિદ્ધખાયરીયાતપ એટલે ખારકુળની ગોચરી કરે તેને સિદ્ધખાયરીયા
તપ કહીએ (૪) રસ પરિત્યાગ એટલે એક વિગયથી માંડીને પાંચ
વિગયનો ત્યાગ કરે તેને રસ પરિત્યાગ કહીએ (૫) પડિસ'લેહણ
તપ એટલે વરસાદે અંગ-ઉપાંગ ગોપવી રહે, ઝાઝું ભમણ નહિ
ધર્મ જાણીને સહન કરે તેને પડિસ'લેહણ તપ કહીએ (૬) કાયકલેશ-
તપ એટલે ટાઢ તડકાની આતાપના લેવી તથા ધર્મ જાણી કાયાને
ઢમે તેને કાય-કલેશતપ કહીએ આ છ લેહ ખાલ તપના થયા

હવે છ પ્રકારના અભ્યંતર તપના લેહ કહે છે (૧) પ્રાયશ્ચિત
તપ તે પોતાના દોષનું આલોચનું એટલે ગુરૂ પાસે પોતાનું પાપ
પ્રકાશવું તથા હસ પ્રકારે પ્રાયશ્ચિત લેવું તે પ્રાયશ્ચિત તપ (૨) વિનય
તપ-પચાવન પ્રકારનો વિનય કરવો. (૩) વૈયાવચ્ચતપ તે હસ પ્રકારની
વૈયાવચ્ચ કરવી (૪) સજ્જાત તપ તે પાત્ર પ્રકારની સજ્જાત કરવી
તે જેમ કે પહેલે બોલે વાચણ કહેતાં વાચણી લેવી તથા દેવી (૨)
પુરુષશ્ચ કહેતાં જો કોઈ અક્ષરનો સદેહ પડે તો ગુર્વાદિકને પૂછીને
નિર્ણય કરવો ને મનનો સદેહ ટાળવો (૩) પરિચદ્ધણ કહેતા સૂત્ર-
સિદ્ધાંતનું પરિચટન કરવું (ફેરવવું) (૪) અણુપેહ કહેતા જ્ઞાનને વિષે
ઉપયોગ દેવો (૫) ધર્મ કહા-કહેતાં ધર્મ કયાનો ઉપદેશ દેવો અને
સાજાવે એ પાત્ર પ્રકારની સજ્જાત કરવી તેને સજ્જાત તપ કહીએ.
(૫) ધ્યાનતપ તે ધર્મધ્યાન અને શુકલ ધ્યાનનું ધરવું તેને ધ્યાન તપ
કહીએ (૬) કાઉસગ તપ તે કાયાને સ્થિર રાખવી તેને કાઉસગ
તપ કહીએ આ છ પ્રકારનો અભ્યંતર તપ થયો. કુલ મળી ૧૨
લેહ નિર્જરા તત્વના થયા.

૮ બંધતત્વ

હવે બંધતત્વ કહે છે. બંધ તત્વના ચાર લેહ સમુચ્ચયે કહે છે.

(૧) પ્રકૃતિ બંધ તે આઠ કર્મની પ્રકૃતિ (૨) સ્થિતિબંધ તે આઠ કર્મની સ્થિતિ (૩) અનુભાગ બંધ તે જેવે રસે કરી જીવ કર્મ બાંધે તેવે રસે કરી તે ભોગવે (૪) પ્રદેશ બંધ તે જેટલા પ્રદેશ જીવને સ્પર્શવાના હોય તેટલા પ્રદેશ સ્પર્શે. આ ચાર ભેદ બંધના. તે દષ્ટાંતે કરી કહે છે કૂલ અને ગધ જેમ એકઠા છે તેમ જીવ અને કર્મ એકઠા છે તે માટે કર્મ વિપાકના ઉદયથી સંસારના જીવો સુખ દુઃખ ભોગવે છે તે કર્મને લોકો દેવ કહે છે. હવે કર્મ પ્રકૃતિ આદિ ચાર ભેદ કર્મબંધના છે તે દષ્ટાંતે કરીને કહે છે.

જેમ કોઈ એક વૈદ ગોળી વાળે છે તે એક ગોળી તાવને હરે, એક ગોળી વાચુને હરે, અને કોઈ ગોળી સનેપાતને હરે, તેમ પ્રકૃતિબંધ તે આઠ કર્મનો જુદો જુદો સ્વભાવ છે (૨) સ્થિતિબંધ તે જેમ ગોળી જતે દિવસે વિષ્ણુસી જાય, પછી શુભ, અવશુભ કાંઈ કરે નહિ તેમ સ્થિતિબંધ પૂરો થયા પછી સારા નરસા ફળ આપે નહિ, (૩) અનુભાગબંધ તે જેમ ગોળીનો રસ ખાટો, મીઠો, ખારો, કઠવો, કસાયેલો હોય તેમ કર્મ પણ જેવે રસે બાધ્યા હોય તેવે રસે ભોગવે. (૪) પ્રદેશબંધ તે જેમ ગોળીના પુઠગલ થોડા-ઘણા હોય અથવા ગોળી નાની મોટી હોય તેમ કર્મના ફળ બાંધવાના સમયે થોડા ઘણા હોય તેને પ્રદેશબંધ કહીએ એ રીતે ચાર પ્રકારે કર્મનો બંધ છે એ ચાર ભેદ કહ્યા. વિસ્તારે અનેક ભેદ છે.

હવે પહેલું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે. (૧) નાણુ પડિણીયાએ કહેતાં જ્ઞાનિના અવર્ણવાદ બોલે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે (૨) નાણુ નિન્હવણિયાએ કહેતાં જેની પાસે જ્ઞાન ભણે છે, તેણુ જ્ઞાન જોળવે અથવા તેની નિન્દા કરે, તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે (૩) નાણુ અંતરાયેણુ કહેતાં જે કોઈ જ્ઞાન ભણુતો હોય, તેને અંતરાય પાડે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે (૪) નાણુ આસાયણુએ કહેતાં જ્ઞાનિની આશાતના કરે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે (૬) નાણુ પડિસેણુ-જ્ઞાનિ ઉપર દ્રેષ કરે (૬) નાણુ વિસવાયણુ ભ્રેણેણુ

કહેતાં જ્ઞાનિ સાથે જોટા કળ્યા કલેશ કરે. એ છ પ્રકારે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાધે અને પાંચ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે (૧) મતિજ્ઞાનનું આવરણ કરે (૨) શ્રુતજ્ઞાનનું આવરણ કરે (૩) અવધિજ્ઞાનનું આવરણ કરે (૪) મન પર્યાવજ્ઞાનનું આવરણ કરે (૫) કેવળજ્ઞાનનું આવરણ કરે, એ પાંચ પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુહુર્તાની અને ઉત્કુબ્ધી ૩૦ કોડા કોડ સાગરોપમની છે અબાધાકાળ કરે તો ત્રણ હજાર વર્ષની સ્થિતિ અબાધા એટલે ત્રણ હજાર વર્ષ સુધી કર્મ થાયે (સત્તામાં) રહે અને પછી અવશ્ય ઉદયમાં આવે

તે વખતે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી મસ્તક નમાવી વંદન નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવત પ્રત્યે પૂછતા હવા મહારાજ ! જ્ઞાનાવરણીય કર્મનું લક્ષણ શુ ? તે વારે શ્રી વીર ભગવત કહે છે. ગૌતમ ! પાંચવર્ણા પાટાની ઉપમા તેમાં (૧) કાચનો પાટો (૨) ત્રાપડાનો પાટો (૩) જોડીયાનો પાટો (૪) ખડખાસનો પાટો (૫) સાલુનો પાટો એ પાંચ પાટા તુટે ત્યારે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છૂટે, ત્યાં સુધી ચાર ગતિ, ચોવીશ કંડક, ચોર્યાશી લક્ષ જીવાયોનિમા પરિભ્રમણ કરે, પણ એક નમો અરિહંતાણું ન આવડે

હવે બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ છ પ્રકારે બાધે તે કહે છે. (૧) કસણ પડિણીયાએ કહેતા સમકિતી જીવના અવર્ણવાદ બોલે (૨) કસણ નિન્હવણિયાએ કહેતા સમકિત પમાડનારના ઉપકારને જોળવે અથવા તેની નિંદા કરે તો, (૩) કસણ અતરાયેણ કહેતા જે કોઈ સમકિત પામતો હોય તેને અતરાય પાડે, વિઘ્ન નાખે (૪) કસણ પાઉસિયાએ કહેતાં સમકિતી ઉપર દ્રેષ કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાધે (૫) કસણ આસાચણાએ કહેતાં સમકિતીની આશાતના કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાધે, (૬) કસણ વિસવાયણા જોગેણ કહેતાં સમકિતી સાથે જોટા ઝગડા વિખવાદ કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાધે એ છ પ્રકારે બાધે અને નવ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે (૧) નિદ્રા (૨) નિદ્રા નિદ્રા (૩) પ્રચક્ષા (૪) પ્રચક્ષા-

પ્રત્યક્ષા (૫) થીભુદિ નિદ્રા. હવે તેના અર્થ કહે છે (૧) નિદ્રા કહેતા સુષ્પે જાગે (૨) નિદ્રા નિદ્રા કહેતાં કષ્ટ પડે જાગે. (૩) પ્રત્યક્ષા કહેતા બેઠો બેઠો ઊઘે (૪) પ્રત્યક્ષા પ્રત્યક્ષા કહેતા ઊભા ઊભા ઊઘે (૫) થીભુદિ નિદ્રા તે છ મહિને આવે, તેમાં અર્ધવાસુદેવનું બળ આવે, તેમાં આશુબ્ય પુર કરે તો મરીને નરકે જાય એ પાંચ નિદ્રાનું સ્વરૂપ કહ્યું હવે છઠ્ઠે ભોલે ચક્ષુદર્શનનું આવરણ કરે (૭) અચક્ષુદર્શનનું આવરણ કરે. (૮) અવધિદર્શનનું આવરણ કરે (૯) કેવળ દર્શનનું આવરણ કરે, એ નવ પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ-જઘન્ય અતર્મુદ્ધતની અને ઉત્કૃષ્ટી ત્રીસ કોડાકોડ સાગરોપમની અખાધાકાળ કરે તો ત્રણ હજાર વર્ષની સ્થિતિ

તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ ભેડી માન મોડી વહન નમસ્કાર કરીને શ્રી વીર ભગવંતજી પ્રત્યે પૂછતા હવા, કે મહારાજ ! દર્શનાવરણીય કર્મનું લક્ષણ શું ! તે વારે શ્રી વીર ભગવંત કહે કે ગૌતમ ! રાજના પોળીયાની ઉપમા, જેમ કોઈ પુરૂષ રાજના દર્શનને ઈચ્છે છે પણ તે પુરૂષને રાજનો પોળીયો રાજના દર્શન કરવા જવા હેતો નથી માટે જેમ એ પુરૂષને રાજનું દર્શન હુલ્લેસ તેમ દર્શનાવરણીય કર્મને ઉઢ્યે કરી સાચા દેવ, સાચા ગુરુ અને સાચા ધર્મને જોળખવા હુલ્લેસ છે

વેદનીય કર્મ તેના બે ભેદ (૧) શાતા વેદનીય (૨) અશાતા-વેદનીય તેમાં શાતાવેદનીય કર્મ ૧૦ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે (૧) બહુણ પાણાણુ, (૨) બહુણ ભૂયાણુ (૩) બહુણ જીવાણુ (૪) બહુણ સત્તાણુ એ ચાર ભોલ થયા હવે, (૧) પાણાણુ કપિયાએ (૨) જીવાણુ કપિયાએ (૩) જીવાણુ કપિયાએ (૪) સત્તાણુ કપિયાએ એટલે ચાર ચાર ને ચાર આઠ ભોલનો ભાવાર્થ એક જ રૂપે છે એટલે ચાર ભોલ એક જ ગણવા હવે (૫) અહુખણિયાએ (૬) અસોયણિયાએ (૭) અગુરણિયાએ (૮) અટીપ્પણિયાએ (૯) અપીટ્ટણિયાએ (૧૦) અપરિયાવિયાએ એ દસ પ્રકારે શાતાવેદનીય કર્મ

બાંધે અને આઠ પ્રકારે ભોગવે, તે કહે છે. (૧) મણુના સદા (૨) મણુના રૂવા (૩) મણુના ગંધા (૪) મણુના રસા (૫) મણુના ફાસા (૬) મનસુહિયા (૭) વચનસુહિયા (૮) કાયસુહિયા, એની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટી પદર કોડાકોડ સાગરોપમની, અબાધાકાલ કરે તો હોઠ હજાર વર્ષની સ્થિતિ એનું દક્ષણ આગળ કહેવાશે.

હવે અશાતા વેદનીય કર્મ બાર પ્રકારે બાંધે તે કહે છે (૧) પરદુઃખણિયાએ (૨) પરસોયણિયાએ (૩) પરઝુરણિયાએ (૪) પરટીપણિયાએ (૫) પરપીટણિયાએ (૬) પરપરિયાવિયાએ (૭) બહુણ પાણાણ ભૂયાણું છવાણ સત્તાણ હુ બણિયાએ (૮) સોયણિયાએ (૯) ઝુરણિયાએ (૧૦) ટીપણિયાએ (૧૧) પીટણિયાએ (૧૨) પરિતાવણિયાએ, એ બાર પ્રકારે બાંધે અને આઠ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે (૧) અમણુના સદા (૨) અમણુના રૂવા (૩) અમણુના ગંધા (૪) અમણુના રસા (૫) અમણુના ફાસા (૬) મનહુહિયા (૭) વચન હુહિયા (૮) કાય હુહિયા એ આઠ પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટી ત્રીસ કોડાકોડ સાગરોપમની, અબાધાકાળ કરે તો ત્રણ હજાર વર્ષની. તે વારે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી, વહન નમસ્કાર કરી શ્રી વીર ભગવતજી પ્રત્યે પૂછતા હવા કે મહારાજ ! વેદનીય કર્મનું દક્ષણ શુ ? તે વારે શ્રી વીર ભગવત કહે. હે ગૌતમ ! ખાંડ અને અગ્રીણે ખરડયા ખરડગ (તલવાર)ની ઉપમા. ખાંડે ખરડયું ખરડગ ચાટે ત્યારે સુખ મીઠું થાય તે શાતાવેદનીય કર્મના ઉદયે કરીને અને અગ્રીણે ખરડયું ખરડગ ચાટે ત્યારે સુખ કડવું થાય અને જીભ કપાઈ જાય તે અશાતાવેદનીય કર્મના ઉદયે કરીને, તેમ અશાતાવેદનીય એટલે દુઃખ આવે ત્યારે જીવ સુઝાય, તે અશાતા વેદનીય કર્મને ઉદયે કરીને

હવે ચોથું મોહનીય કર્મ કહે છે મોહનીય કર્મ જીવ છ પ્રકારે બાંધે (૧) તીવ્ર ક્રોધે (૨) તીવ્ર માને (૩) તીવ્ર માયાએ (૪) તીવ્ર લોભે (૫) તીવ્ર દસણ મોહનીય (૬) તીવ્ર મિથ્યાત્વ મોહનીય

તે છ પ્રકારે બાંધે અને તે અઠાવીસ પ્રકારે લોગવે તે કહે છે. અનતાનુબંધીની ચોકડી-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ. હવે અનતાનુબંધી ક્રોધ તે કેવો છે ? જેવી પર્વતની રાઈ, જેમા ફાટી સાંધ મળે નહિ-તેમાં ઘાત કરે તો સમકિતની, સ્થિતિ કરે તો જાવજીવની, બંધ પડે તો નરકનો. હવે અનતાનુબંધી માન તે કેવું છે ? જેમ પથ્થરનો સ્થંભ વાળ્યો વળે નહિ તેમાં ઘાત કરે તો, સમકિતની, સ્થિતિ કરે તો જાવજીવની, બંધ પડે તો નરકનો, અનતાનુબંધી માયા કેવી છે ? જેમાં નિળીડ (મજબૂત) વાંસના મુળીયાં છેદ્યા છેદાય નહિ, લેદ્યા લેદાય નહિ, તેમાં ઘાત કરે તો સમકિતની, સ્થિતિ કરે તો જાવજીવની, બંધ પડે તો નરકનો. અપચ્ચખાણાવરણીય ક્રોધ તે કેવો છે ? જેમ તળાવમાં પડેલી ફાટવરસ દિવસે લોગી થાય તેનું માન તે કેવું છે ? જેવો હાડકાનો સ્થંભ તેની માયા તે કેવી છે ? જેવો ઘેટાનાં શીંગ, તેનો લોભ કેવો છે ? જેવું અજને ખરડયું વસ્ત્ર, એ આરેયમાં ઘાત કરે તો શ્રાવકના વ્રતની અને સ્થિતિ કરે તો એક વર્ષની, બંધ પડે તો તિર્યચનો, હવે પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય ક્રોધ, માન, માયા, લોભ તેનો ક્રોધ તે કેવો છે ? જેમ વેળમાં લીટી તે પહર દિવસે લોગી થાય તેનું માન તે કેવું છે કે જેવો લાકડાનો સ્થંભ તેની માયા તે કેવી છે ? જેવું બળદનું માત્રુ (પેસાબ), તેનો લોભ કેવો છે ? છાણના ચલા સમાન એ આરેયમાં ઘાત કરે તો સાધુના વ્રતની અને સ્થિતિ કરે તો ચાર માસની, બંધ પડે તો મનુષ્યનો. હવે સંજ્ઞવલ્લનો ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ, સંજ્ઞવલ્લનો ક્રોધ તે કેવો છે ? જેમાં પાણીમા દોરેલી લીટી તુરત જ લોગી થાય તેનું માન તે કેવું છે ? જેવો નેતરનો સ્થંભ, તેની માયા તે કેવી છે ? જેવી વાંસની છાઈ અને તેનો લોભ તે કેવો છે ? જેવું હળદરે ખરડયું વસ્ત્ર, એ આરેયમાં ઘાત કરે તો કેવળજ્ઞાનની, સ્થિતિ કરે તો પહર દિવસની અને બંધ પડે તો દેવતાનો એ સર્વે મળી સોળ કષાયના નામ કહ્યા.

હવે નવ નોકષાયના નામ કહે છે,

(૧) હાસ્ય મોહનીય (૨) રતિ મોહનીય (૩) અરતિ મોહનીય (૪) ભય મોહનીય (૫) શોક મોહનીય (૬) દુઃખ મોહનીય (૭) સ્ત્રીવેદ (૮) પુરુષ વેદ (૯) નપુસક વેદ એ નવ નોકષાયના નામ કહ્યાં હવે (૧) સમકિત મોહનીય (૨) મિથ્યાત્વ મોહનીય (૩) મિશ્ર મોહનીય, એમ અક્રૂવીસ પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્કુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટી ૭૦ કોડાકોડી સાગરોપમની અબાધાકાળ કરે તો સાત હજાર વર્ષની

તે વારે ગૌતમ સ્વામી હાથ ભેડી, માન મોડી વદન નમસ્કાર કરી શ્રી વીર ભગવતજી પ્રત્યે પૂજતા હવા કે મહારાજ ! મોહનીય કર્મનું લક્ષણ શું ? તે વારે શ્રી વીર ભગવતજી કહે, હે ગૌતમ ! છકેલા પુરુષની ઉપમા જેમ કોઈ પુરુષે મદિરાપાન (દારૂ) વગેરે કેફી વસ્તુ પીધી હોય અને તેથી તે પુરુષને મર્યાદા રહેતી નથી પોતાની માતા તથા બેન તથા સ્ત્રી વગેરે બેઠેલાં હોય તેમાં આતરૂ ગણતો નથી અને લજ્જા ગળતો નથી તેમ આ જીવ મોહનીય કર્મનેા ઉદ્ધય થવાથી ડેવને કુદેવ કહે છે, સાધુને કુસાધુ કહે છે ને કુસાધુને સાધુ કહે છે તથા ધર્મીને અધર્મી અને અધર્મીને ધર્મી કહે છે સાચાને ખોટું અને ખોટાને સાચું કહે છે તે સર્વ મોહનીય કર્મના ઉદ્ધયે કરી પોતાના આત્માનું બગાડે છે તે મોહનીય કર્મ જાણવું

હવે પાંચમું આયુષ્ય કર્મ કહે છે, તેના ચાર પ્રકારે જીવ નરકનું આયુષ્ય બાંધે તે કહે છે (૧) મહાઆર ભિયાએ કહેતાં મોટો આરભ કરે તો નરકનું આયુષ્ય બાંધે (૨) મહા પરિગ્રહિયાએ કહેતાં મોટો પરિગ્રહ મેળવે અથવા અત્યંત તૃષ્ણા રાખે તો નરકનું આયુષ્ય બાંધે (૩) કુણીમાંસાહારેણ કહેતા મદિરા તથા માંસનો આહાર કરે તો નરકનું આયુષ્ય બાંધે (૪) પચેન્દ્રિય વહેણ કહેતાં પચેન્દ્રિય જીવની ઘાત કરે તો નરકનું આયુષ્ય બાંધે તેની સ્થિતિ જઘન્ય ૧૦ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટી ૩૩ સાગરોપમની તેનું લક્ષણ આગળ કહેવાશે.

હવે ચાર પ્રકારે જીવ તિર્યચનુ આયુષ્ય બાધે તે કહે છે (૧) માયા કપટ કરે તો તિર્યચનુ આયુષ્ય બાધે (૨) નિખિડ માયાએ કહેતાં ગાઢી માયા કરે તો તિર્યચનુ આયુષ્ય બાધે (૩) અદિવચણેષુ કહેતાં ક્ષણે ક્ષણે ખોટું બોલે તો તિર્યચનુ આયુષ્ય બાધે (૪) કુડ તોલે કુડમાણે કહેતાં ખોટાં તોલ્યાં તથા ત્રાજવા તથા ગજ તથા માપદા રાખી વસ્તુમાં ભેળ સંભેળ કરે, સારુ દેખાડી નરસુ આપે તો જીવ તિર્યચનુ આયુષ્ય બાધે. એ ચાર પ્રકારે જીવ તિર્યચમા જાય તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્કુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પદ્થોપમની એનું લક્ષણ આગળ કહેવાશે

હવે ચાર પ્રકારે મનુષ્યનુ આયુષ્ય બાધે તે કહે છે (૧) પગઈ ભરિયાએ કહેતા પ્રકૃતિનો ભદ્રિક હોય (૨) પગઈ વિણીયાએ કહેતા પ્રકૃતિનો વિનયવત હોય (૩) સાણુકૌશયાએ કહેતાં દુબળા જીવોને દેખી કંરૂણા આવે (૪) અમચ્છરિયાએ કહેતા પોતાનું સુખ દેખી ગર્વ ન કરે, દાન આપીને અહ કાર ન કરે એ ચાર પ્રકારે જીવ મનુષ્યનું આયુષ્ય બાધે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્કુર્તની, ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પદ્થોપમની તેનું લક્ષણ આગળ કહેવાશે

હવે ચાર પ્રકારે જીવ દેવતાનુ આયુષ્ય બાધે તે કહે છે (૧) સરાગસંજમેષુ કહેતાં સાધુના વ્રત પાળે તો દેવતાનુ આયુષ્ય બાધે, (૨) સજમાસજમેષુ કહેતાં શ્રાવકના વ્રત પાળે તો દેવતાનુ આયુષ્ય બાધે (૩) બાલ તવોવકમેષુ કહેતાં છકાય જીવની ઓળખાણ પડતી નથી અને બાળ તપસી તપ કરે તો દેવતાનુ આયુષ્ય બાધે (૪) અકામ નિર્જરાએ કહેતાં મન વગર જીવ તરસ સહન કરે જે ટાણે ખાવા પીવાનું મળતું નથી ને પોતાની કાયાને કષ્ટ ઉપજે તેમા અકળાય નહિ, ને સારા પરિણામ રાખે તો દેવતાનુ આયુષ્ય બાધે, તેની સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટી ૩૩ સાગરોપમની

હવે ગૌતમ સ્વામી હાથ બોડી, માન મોડી, વદન નમસ્કાર કરી શ્રી વીઠ ભગવતજી પ્રત્યે પૂછતા હવા કે મહારાજ ! આયુષ્ય-

કર્મનું લક્ષણ શું ? તે વારે શ્રી વીર ભગવતજી કહે છે હે ગૌતમ ! હેડ-બેડીની ઉપમા. જેમ કોઈ પુરુષને હેડ-બેડીમાં નાખ્યો છે તે પુરુષ એમ ચિતવે કે હેડ-બેડી ભાગે અને હું તે બધનથી છુટું તેમ જીવને આયુષ્યરૂપી દોરી તૂટે અને હું મોક્ષરૂપી પાટણમાં જાઉં, એમ ધ્રુવે છે. આયુષ્ય કર્મ પૂરૂ થયું

હવે છર્કું નામ કર્મ કહે છે ચાર પ્રકારે જીવ શુભનામ કર્મ બાધે તે કહે છે (૧) મન (૨) વચન (૩) કાયા (૪) વિસંવાયણા જોગેણુ તે લક્ષી રીતે ચાર બોલ સેવે તો શુભનામ કર્મ બાધે હવે ચાર પ્રકારે અશુભ નામ કર્મ બાધે તે કહે છે (૧) મન (૨) વચન (૩) કાયા (૪) અવિસવાયણા જોગેણુ એ ચાર બોલ માઠી રીતે સેવે તો અશુભ નામ કર્મ બાધે. એ આઠ પ્રકારે નામ કર્મ બાધે અને ૯૩ પ્રકારે લોગવે તે કહે છે

ગતિ ચાર (૧) નરકની ગતિ (૨) તિર્થંચની ગતિ (૩) મનુષ્યની ગતિ (૪) દેવતાની ગતિ જાતિ પાત્ર (૧) એકેન્દ્રિય (૨) બેધન્દ્રિય (૩) ત્રેધન્દ્રિય (૪) ચૌરેન્દ્રિય (૫) પચેન્દ્રિય હવે શરીર પાત્ર (૧) ઔદારિક શરીર (૨) વૈક્રિય શરીર (૩) આહારક શરીર (૪) તેજસ શરીર (૫) કાર્મણુ શરીર. અગોપાગ ત્રણ (૧) ઔદારિક શરીરનું અગોપાગ (૨) વૈક્રિય શરીરનું અગોપાગ (૩) આહારક શરીરનું અગોપાગ એ સર્વ મળી કુલ ૧૭ થયા. હવે બધન ૧૫ પ્રકારના કહે છે (૧) ઔદારિકનું બધન (૨) ઔદારિક વૈક્રિયનું બધન (૩) ઔદારિક આહારકનું બધન (૪) ઔદારિક તેજસનું બધન (૫) ઔદારિક કાર્મણુનું બધન (૬) વૈક્રિયનું બધન, (૭) વૈક્રિય આહારકનું બધન (૮) વૈક્રિય તેજસનું બધન (૯) વૈક્રિય કાર્મણુનું બધન (૧૦) આહારક આહારકનું બધન (૧૧) આહારક તેજસનું બધન (૧૨) આહારક કાર્મણુનું બધન (૧૩) તેજસનું બધન (૧૪) તેજસ કાર્મણુનું બધન (૧૫) કાર્મણુ-કાર્મણુનું બધન.

છ સઘયણ, છ સંસ્થાન, ત્રસનો દસકો, સ્થાવરનો દસકો.

પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગંધ, આઠ રૂપશૈ, અને પાંચ સ્થાન એવં ૭૨ થયા હવે (૧) અગ્નિદેવનામ કર્મ (૨) પરાધાતનામ કર્મ (૩) શ્વાસોવાસ નામ કર્મ (૪) આતાપ નામ કર્મ (૫) ઉદ્યોતનામ કર્મ (૬) શુભવિહાયોગતિ નામ કર્મ (૭) નિર્માણ નામ કર્મ (૮) અશુભ નામ કર્મ તે સોમદ પ્રાણણની પેરે અને તિથિ'કર નામ ઉપભવે તે પુન્ય પ્રકૃતિના ઉદયે એ પ્રમાણે ૬૩ પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતમુર્હુતની અને ઉત્કૃષ્ટી ૨૦ કોડાકોડ સાગરોપમની અને અખાધાકાળ કરે તો બે હજાર વર્ષની તે વારે ગૌતમ સ્વામી હાથ ભેડી, માન મોડી વંદન નમસ્કાર કરી શ્રી ભગવતજી પ્રત્યે પૂછતા હવા કે મહારાજ, નામ કર્મનું લક્ષણ કયું ? તે વારે વીર ભગવતજીએ કહ્યું હે ગૌતમ ! ચિતારાની ઉપમા જેમ ચિતારો શુભ ચિત્ર ચીતરે અને અશુભ ચિત્ર પણ ચીતરે જે શુભ ચિત્ર તે હાથી ઘોડા પ્રમુખ અને અશુભ ચિત્ર ભૂંડ, સુરીયા પ્રમુખ, પણ ચીતરે તેમ જીવ શુભનામ કર્મને ઉદયે કરીને શુભનામ કર્મ ઉપાજે અને અશુભ નામ કર્મના ઉદયે કરીને અશુભનામ કર્મ બાધે ઇતિ નામ કર્મ સંપૂર્ણ.

હવે સાતમું ગોત્ર કર્મ કહે છે. આઠ પ્રકારે જીવ ઉચ્ચગોત્ર બાધે તે આઠના નામ કહે છે (૧) ભાતિ મહ (૨) કુળ મહ (૩) બળ મહ (૪) રૂપ મહ (૫) લાભ મહ (૬) તપ મહ (૭) સૂત્ર મહ (૮) કુરાર્ધ (અશ્વર્ય) મહ, એ આઠ મહ ટાળતો થકો જીવ ઉચ્ચગોત્ર બાધે અને એ આઠ મહ કરતો થકો જીવ નીચ ગોત્ર બાધે તેની સ્થિતિ જઘન્ય આઠ મુર્હુતની અને ઉત્કૃષ્ટી વીસ કોડાકોડી સાગરોપમની અખાધાકાળ કરે તો બે હજાર વર્ષની તે વારે ગૌતમ સ્વામી હાથ ભેડી, માન મોડી, વંદન નમસ્કાર કરી શ્રી વીર ભગવતજીને પૂછે છે મહારાજ ! ગોત્ર કર્મનું લક્ષણ શું ? ત્યારે શ્રી વીર ભગવતજી કહે છે હે ગૌતમ ! કુભારના ચાકડાની ઉપમા જેમ કુભાર ચાક ઉપર પીડો ચડાવે તેના બે ઘડા ઉતારે. તેમા એક ઘડો મવનો ભર્યો તે આઠ મહ ટાળવા સમાન અને બીજો ઘડો મહિરાપાનનો ભર્યો, તે આઠ મહ કરવા સમાન બાણુ. ઇતિ સાતમું ગોત્ર કર્મ સંપૂર્ણ.

હવે આઠમું અતરાય કર્મ કહે છે તે પાત્ર પ્રકારે જીવ અતરાયકર્મ બાંધે તેના નામ કહે છે (૧) દાનાંતરાય તે છતે ધને દાન દઈ શકે નહિ (૨) લાભાંતરાય તે છતે લાભે લાભ દઈ શકે નહિ (૩) ભોગ-અતરાય તે છતે ભોગે ભોગ ભોગવી શકે નહિ (૪) ઉપભોગાંતરાય તે ભોગ ભોગવવાની વારવાર ઈચ્છા કરે પણ ભોગ ભોગવી શકે નહિ (૫) વીર્યાંતરાય તે ધર્મ સબધી કાર્ય કરવાને વિષે બળ પરાક્રમ ફેરવી શકે નહિ એ પાત્ર પ્રકારે જીવ અતરાય કર્મ બાંધે ને પાત્ર પ્રકારે ભોગવે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતર્કુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટી ૩૦ કોડાકોડ સાગરોપમની અબાધાકાળ કરે તો ત્રણ હજાર વર્ષની અતરાય કર્મનું લક્ષણ રાજના ભડારીની ઉપમા જેમ ભડારીના હાથમાં કુચી છે અને દાન દેવાના ફળ જાણે છે ! છતાં દાન દઈ શકતો નથી, તે રાજ શ્રેણિકની કપિલાદાસીની પેઠે દાન દઈ શકે નહિ એ આઠમું અતરાય કર્મ સંપૂર્ણ એ આઠ કર્મ આપણા આત્મા સાથે છે અસખ્યાત પ્રદેશી આત્મા છે તેના એકેકે પ્રદેશે અનતી અનતી કર્મની વર્ગણાએ કરી આપણા આત્મા નીંટાઈ રહ્યો છે તેમ જીવ સાથે વિચાર કરી કર્મબંધનથી છૂટવા ચત્ન કરવો જોઈએ

૯ મોક્ષ તત્ત્વ

હવે મોક્ષતત્ત્વ કહે છે મોક્ષના ચાર ભેદ છે (૧) જ્ઞાનની આરાધના (૨) દર્શનની આરાધના (૩) ચારિત્રની આરાધના (૪) તપની આરાધના, એ ચાર ભેદ સમુચ્ચયે કદાં હવે તેનો વિસ્તાર કહે છે સકળ આત્માના પ્રદેશથી, સકળ કર્મનું છૂટવું, સકળ બંધનથી મુકાવું, સકળ કાર્યની સિદ્ધિ થાય તેને મોક્ષ કહીએ હવે પદ્મ ભેદ સિદ્ધ થાય તે કહે છે.

(૧) તીર્થ સિદ્ધા કહેતા તીર્થ કર પદ્મ પામીને મોક્ષે ગયા તે ઋષભાદિક અરિહંત ભગવાન જાણવા (૨) અતીર્થ સિદ્ધા કહેતા તીર્થ કર પદ્મ પામ્યા વિના સામાન્ય કેવળી થઈ મોક્ષે ગયા તે પુરુષિક

ગણધર પ્રમુખ (૩) તીર્થ કર સિદ્ધા કહેતાં તીર્થ કરને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યા પછી જે જીવ મોક્ષ ગયા તે ગણધર પ્રમુખ (૪) અતીર્થ કર સિદ્ધા કહેતા તીર્થ કરને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યા પહેલાં જે જીવ મોક્ષ ગયા તે મારૂ દેવી માતા પ્રમુખ (૫) ગૃહસ્થલિંગ સિદ્ધા કહેતાં ગૃહસ્થના વેશે રહ્યા થકા મોક્ષ ગયા તે ભરત ચક્રવર્તિ પ્રમુખ (૬) અન્યલિંગ સિદ્ધા કહેતાં યોગી સંન્યાસી પ્રમુખ, તાપસના વેશે મોક્ષ ગયા તે વલ્લભચિરી પ્રમુખ (૭) સ્વલિંગ સિદ્ધા કહેતા સાધુના વેશે મોક્ષ ગયા તે સાધુ મુનિરાજ પ્રમુખ (૮) ભીલિંગ સિદ્ધા તે ભીલે મોક્ષ ગયા તે ચઢનબાળા પ્રમુખ (૯) પુરૂષલિંગ સિદ્ધા કહેતાં પુરૂષ વેદે મોક્ષ ગયા તે ગૌતમાર્હિ પ્રમુખ (૧૦) નપુસકલિંગ સિદ્ધા કહેતા નપુસક વેદે મોક્ષ ગયા તે ગાગેય પ્રમુખ (૧૧) પ્રત્યેક બુદ્ધ સિદ્ધા કહેતા કોઈ પદાર્થ દેખીને પ્રતિબોધ પામી પોતાની મેળે ચારિત્ર લઈ મોક્ષ ગયા તે કરકડુરાજ પ્રમુખ (૧૨) સ્વયંબુદ્ધ સિદ્ધા કહેતાં શુદ્ધના ઉપદેશ વિના જાતિ સ્મરણ આદિ જ્ઞાન વડે પ્રતિબોધ પામી મોક્ષ ગયા તે કપિલ મુનિ પ્રમુખ (૧૩) બુદ્ધબોધિ સિદ્ધા કહેતા શુદ્ધનો ઉપદેશ સાંભળી વૈરાગ્ય પામી મોક્ષ ગયા તે અયવતા પ્રમુખ (૧૪) એક સિદ્ધા કહેતા એક સમયમાં એક જ જીવ મોક્ષ ગયા તે મહાત્રીર સ્વામી પ્રમુખ (૧૫) અનેક સિદ્ધા કહેતાં એક સમયમાં ઘણાં જીવ મોક્ષ ગયા તે ઋષભદેવ સ્વામી પ્રમુખ. એ પદ્ધતિ સિદ્ધના લોક જાણવા.

હવે મોક્ષના નવ દ્વાર કહે છે સત્ પદ્ધતિ પ્રરૂપણાદ્વાર (૨) દ્રવ્ય પરિમાણ દ્વાર (૩) ક્ષેત્ર પરિમાણદ્વાર (૪) સ્પર્શનાદ્વાર (૫) કાળ દ્વાર (૬) અતરદ્વાર (૭) ભાગ દ્વાર (૮) ભાવ દ્વાર (૯) અદ્ય બહુત્વ દ્વાર હવે તેનો ભાવાર્થ કહે છે તેમાં (૧) સત્પદ્ધતિ પ્રરૂપણાદ્વાર—તે મોક્ષગતિ પૂર્વકાળે હતી, હમણા પણ છે અને આવતે કાલે પણ હશે તે છતી અસ્તિ છે, પણ આકાશના કુંડળી પેર નાસ્તિ નથી (૨) દ્રવ્ય પરિમાણ દ્વાર—તે દ્રવ્ય પ્રમાણે સિદ્ધ અનંતા છે અને અલબ્ધ જીવોથી અનંત શુણ અધિક છે. અને વનરૂપિત વજ્રને

૨૩ દડકથી સિદ્ધના જીવ અનંત ગુણા અધિક છે (૩) ક્ષેત્ર પરિમાણ દ્વાર તે સિદ્ધ શિલા પ્રમાણ છે. તે સિદ્ધશિલા ૪૫ લાખ જોજનની લાંબી અને પહોળી છે અને ત્રિગુણી ઝાઝેરી પરિધી અને ઉચપણે ત્રણસો તેત્રીશ ધનુષ્ય ડર આંગુલ પ્રમાણ છે એટલા ક્ષેત્રમાં સિદ્ધના જીવો રહ્યાં છે (૪) સ્પર્શના દ્વાર તે સિદ્ધ ક્ષેત્રથી કાંઈક અધિકી સિદ્ધની સ્પર્શના છે (૫) કાળદ્વાર—તે એક સિદ્ધ આશ્રી આદિ છે, પણ અત નથી અને અનેક સિદ્ધ આશ્રી આદિ પણ નથી અને અત પણ નથી (૬) અતરદ્વાર—તે સિદ્ધને ફેરી સંસારમાં અવતરવું નથી અને એક સિદ્ધ ત્યાં અનંત સિદ્ધ અને અનંત સિદ્ધ ત્યાં એક સિદ્ધ છે એટલે સિદ્ધને માંહોમાહે અતર નથી (૭) ભાગદ્વાર—તે સઘળા સંસારના જીવોથી સિદ્ધના જીવ અનંતમે ભાગે છે, લોકને અસંખ્યાતમે ભાગે છે (૮) ભાવ દ્વાર—તે સિદ્ધમાં બે ભાવ હોય (૧) ક્ષાયિક ભાવ (૨) પારિણામિક ભાવ હવે ક્ષાયિક ભાવ તે કેવળજ્ઞાન અને કેવળ દર્શન, પારિણામિક ભાવ તે સિદ્ધપદ જાણવું (૯) અદ્યપ-ખંડુત્વ દ્વાર તે સર્વથી થોડા નપુસક સિદ્ધા, તેથી સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી સિદ્ધ થાય અને તેથી પુરુષ સંખ્યાતગુણા સિદ્ધ થાય એક સમયમાં નપુસક ૧૦ સિદ્ધ થાય, સ્ત્રી ૨૦ સિદ્ધ થાય, પુરુષ ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

હવે ચૌદ જોડનો ધણી હોય તે જોડે જાય તે કહે છે (૧) ત્રસ પણે (૨) બાદર પણે (૩) સજ્જી પણે (૪) વજ્રઋષભનારાય સઘયણ પણે (૫) શુકલધ્યાન પણે (૬) મનુષ્યની ગતિ પણે (૭) ક્ષાયક સમકિત પણે (૮) યથાખ્યાત આરિત્ર પણે (૯) પંડિતવીર્ય પણે (૧૦) કેવળ જ્ઞાન પણે (૧૧) કેવળદર્શન પણે (૧૨) ભવ્યસિદ્ધધક પણે (૧૩) પરમ શુકલલેશી પણે (૧૪) ચરમ શરીર પણે, એ ચૌદ જોડનો ધણી જોડે જાય તે જઘન્ય બે હાથની અવલેણાવાળો અને ઉત્કૃષ્ટ ૫૦૦ ધનુષ્યની અવલેણાવાળો, જઘન્ય નવ વર્ષનો, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડના આયુષ્યવાળો, કર્મભૂમિનો હોય તે જોડમા જાય

ઈતિ નવતત્ત્વ સંપૂર્ણ

અથ શ્રી લઘુદંડક.

સરીરોગાદ્ય સંઘયણ, સઠાણ કસા ય તદ્દ હુંતિ સન્નાઓ ॥

છેસિદિય સમુદ્વાપ, સન્નિ વેદે ય પઞ્જત્તિ ॥ ૧ ॥

દિદ્ધિ દંસણ નાણ અનાણે, જોગુવઓગે તદ્દા કિમાહારે ॥

ઉવવાય ઠિદ્દ સમુદ્વાએ, ચવણ ગદ્દ આગદ્દ ચેવ ॥ ૨ ॥

એ બે ગાથા સૂઝ પાઠે કહી, તેમાં ચોવીસ દ્વાર કહ્યા.
તે ચોવીસ દ્વાર અર્થ સહિત કહે છે.

(શરીર કે૦) શરીર પાંચ ૧ ઔદારિક, ૨ વૈક્રિય, ૩ આહારક
૪ તૈજસ અને ૫ કાર્મણ ॥ ૧ ॥

(ઓગાહણ કે૦) અવધેણા, ઔદારિકની અવધેણા જઘન્ય આંગ-
ળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટી એક હજાર જોજન ઝાઝેરી,
કમળના ડોડાને ન્યાયે બાણવી, વૈક્રિયની ભવધારણી અવધેણા જ૦
આંગળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉ૦ લાખ જોજન ઝાઝેરી બાણવી,
૩ આહારકની અવધેણા જ૦ સુઢા હાથની અને ઉ૦ એક હાથની,
૪-૫ તૈજસ અને કાર્મણની અવધેણા જ૦ આંગળનો અસંખ્યાતમો
ભાગ અને ઉ૦ ચૌદ રાજ લોક પ્રમાણે-તે કેવળ સમુદ્ધાતની અપેક્ષાએ
તથા પોતપોતાના શરીર પ્રમાણે બાણવી ॥ ૨ ॥

(સંઘયણ કે૦) સંઘયણ છ ૧ વજ્રઋષભનારાય સંઘયણ,
૨ ઋષભનારાય સં૦, ૩ નારાય સં૦, ૪ અર્ધનારાય સં૦, ૫ કિલ્લિકું
સં૦ અને ૬ છેવટું સંઘયણ ॥ ૩ ॥

(સંઠાણ કે૦) સંસ્થાન છ-૧ સમયઉરસ સંસ્થાન, ૨ નિગોહ
પરિમંડળ સં૦ ૩ સાહિ સં૦, ૪ વામન સં૦, ૫ કુબ્જ સં૦ અને
૬ હુડ સંસ્થાન ॥ ૪ ॥

(કષાય કે૦) કષાય ચાર-૧ ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા અને ૪ લોભ
પાપા (તહહુંતિ કે૦) તેમજ આગળ કહેશે તે પ્રકારે હોય

(સન્નાઓ કે૦) સજ્ઞા ચાર-૧ આહાર સજ્ઞા, ૨ ભય સજ્ઞા
૩ મૈથુન સજ્ઞા અને ૪ પરિગ્રહ સજ્ઞા ॥૬॥

(લેસ કે૦) લેશ્યા છ-૧ કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨ નીલ લેશ્યા, ૩ કાપોત
લેશ્યા, ૪ તેજુ લેશ્યા ૫ પદ્મ લેશ્યા અને ૬ શુક્લ લેશ્યા ॥૭॥

ઇદ્રિય પાંચ-૧ શ્રોતેદ્રિય, ૨ ચક્ષુષદ્રિય, ઘ્રાણેદ્રિય, ૪ રસેદ્રિય
અને ૫ સ્પર્શેદ્રિય ॥૮॥

(સમુદ્ધાઓ કે૦) સમુદ્ધાત સાત-૧ વેદની સમુદ્ધાત ૨ કષાય
સં, ૩ મારણાતિક સં ૪ વૈકિય સં, ૫ તૈજસ સં, ૬ આહારક
સં અને ૭ કેવળ સમુદ્ધાત ॥૯॥

(સન્ની કે૦) સજ્ઞી અને અસજ્ઞી-તેમાં જેને મન હોય તે સંજ્ઞી
અને મન ન હોય તે અસજ્ઞી ॥૧૦॥

(વેદ કે૦) વેદ ત્રણ-૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરુષ વેદ અને ૩ નપુસક
વેદ ॥૧૧॥

(ય કે૦) વળી (પન્નજતિ કે૦) પર્યાપ્તિ છ તે-૧ આહાર પર્યાપ્તિ,
૨ શરીર પં ૩ ઇદ્રિય પં. ૪ આસોચવાસ પં, ૫ ભાષા પં અને
૬ મન પર્યાપ્તિ ॥૧૨॥

છ પર્યાપ્તિનુ સ્વરૂપ દર્શાવે છે.

પુદ્ગલના ઉપવ્યયથી થયો જે પુદ્ગલ પરિણમન હેતુ શક્તિ વિશેષ,
તેને પર્યાપ્તિ કહે છે એના બે ભેદ છે-એક લઘિપર્યાપ્તિ અને બીજી
કરણપર્યાપ્તિ, જે કર્મના ઉદયથી આરભેલી સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ સર્વ
પૂરી કરી નથી, પણ કરશે તેને લઘિપર્યાપ્તિ કહે છે અને જેણે સ્વયોગ્ય
પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી કીધી તેને કરણપર્યાપ્તિ કહે છે

અપર્યાપ્તિ પણ બે પ્રકારની છે-એક લઘિ અપર્યાપ્તિ, બીજી કરણ
અપર્યાપ્તિ આરભેલી સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ પૂરી કરે નહિ તેને લઘિ
અપર્યાપ્તિ કહે છે અને જે સ્વયોગ્ય પર્યાપ્તિ સર્વ પૂરી કરશે,
પણ હજી કીધી નથી, તેને કરણ અપર્યાપ્તિ કહે છે

પર્યાપ્તિ છ પ્રકારે છે હરેક જીવને ભવાંતરની ઉત્પત્તિ સમયે જે

શક્તિવડે આહાર લઇને તેને રસપણે પરિણુમાવવાનો જે શક્તિ વિશેષ શુભ—તેને આહારપર્યાપ્તિ કહે છે. પત્રી તે રસરૂપ પરિણુમને રસ, રૂધિર, માંસ, મેઢ, અસ્થિ, મજ્જા તથા વીર્ય એ સાત ધાતુપણે પરિણુમાવીને શરીર બાંધવાનો જે શક્તિ વિશેષ, તેને શરીરપર્યાપ્તિ કહે છે પછી તે સાત ધાતુપણે પરિણુમાવ્યો જે રસ, તે જેને જેટલાં દ્રવ્ય—ઇદ્રિય બેઠવે તેને તેટલાં ઇદ્રિયપણે પરિણુમાવવાનો જે શક્તિવિશેષ, તેને ઇદ્રિયપર્યાપ્તિ કહે છે પર્યાપ્તિ એ શબ્દ સર્વ સાથે જોડવો કેમકે એ કહેતી ત્રણ પર્યાપ્તિ પૂરી કર્યા વિના કોઈ જીવ મરણ પામે નહિ માટે પર્યાપ્તિ શબ્દ વચમાં કહ્યો છે એ ત્રણ પર્યાપ્તિ બાધીને પછી શ્વાસોચ્છવાસ-પણે યોગ્ય વળગણનાં ફલિક લઈ, શ્વાસોચ્છવાસપણે પરિણુમાવીને અવલંબી મૂકવાનો જે શક્તિ વિશેષ—તેને શ્વાસોચ્છવાસ પર્યાપ્તિ કહે છે ભાષાયોગ્ય પુદ્ગલ લઈ ભાષાપણે પરિણુમાવીને અવલંબી મૂકવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને ભાષાપર્યાપ્તિ કહે છે અને મનોવર્ગણા યોગ્ય પુદ્ગલ લઈ મનપણે પરિણુમાવીને અવલંબી મૂકવાનો જે શક્તિવિશેષ તેને મન-પર્યાપ્તિ કહે છે એવી રીતે એ છ પ્રકારે પર્યાપ્તિ કહી છે

આહારપર્યાપ્તિ, શરીરપર્યાપ્તિ, ઇદ્રિયપર્યાપ્તિ તથા શ્વાસોચ્છવાસ-પર્યાપ્તિ એ ચાર પર્યાપ્તિ એકે દ્રિયને હોય ને તે ચાર પર્યાપ્તિઓની સાથે પાંચમી ભાષા પર્યાપ્તિ જોડીને પાંચ પર્યાપ્તિ તે વિકલેન્દ્રિય એટલે બેઇદ્રિય તેઇદ્રિય તથા ચૌરિદ્રિય પ્રત્યેકને હોય, એ જ પાંચ પર્યાપ્તિઓ અસંજી પચે દ્રિયને હોય અને છ એ પર્યાપ્તિઓ સંજી પચે દ્રિયને હોય

(દિક્ષિ કે૦) દષ્ટિ ત્રણ ૧ સમકિતદષ્ટિ, ૨ મિશ્રત્વદષ્ટિ અને ૩ સમામિશ્રિત્વદષ્ટિ ॥૧૩॥

(દસણુ કે૦) દર્શન ચાર ૧ અણુદર્શન, ૨ અચણુદર્શન ૩ અવધિ દર્શન ૪ કેવળદર્શન ॥૧૪॥

(નાણુ કે૦) જ્ઞાન પાંચ. ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન, ૪ મન પર્યવજ્ઞાન અને ૫ કેવળજ્ઞાન. ॥૧૫॥

(અન્નાણુ કે૦) અજ્ઞાન ત્રણ ૧ મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન અને ૩ વિભંગ જ્ઞાન ॥ ૧૬ ॥

(જોગ કે૦) યોગ પદર ૪ મનના, ૪ વચનના અને ૭ કાયાના તેમા ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મ૦, ૩ મિશ્ર મ૦ અને ૪ વ્યવહાર મ૦ એ ચાર મનના જાણવા તથા ૧ સત્ય વચનયોગ, ૨ અસત્ય વ૦ ૩ મિશ્ર વ૦, ૪ વ્યવહાર વ૦ એ ચાર વચનના જાણવા તથા ૧ ઔદાગિક ૨ ઔદારિકનો મિશ્ર, ૩ વેકિય, ૪ વેકિયનો મિશ્ર, ૫ આહારક, ૬ આહારકનો મિશ્ર, અને ૭ કાર્મણકાય યોગ-એ સાત કાયાના જાણવા સર્વે મળી પદર યોગ જાણવા ॥ ૧૭ ॥

(ઉવયોગ કે૦) ઉપયોગ બાર, તે પાંચ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ચાર દર્શન એ બાર ઉપયોગ જાણવા ॥ ૧૮ ॥

(તહા કિમાહારે કે૦) તેમ જ અનુક્રમે આહાર લે જ૦ ત્રણ દિશિનો અને ઉ૦ છ દિશિનો ત્રણ દિશિ તે ૧ ઊચી, ૨ નીચી અને ૩ તીરછી અને છ દિશિ તે ૧ પૂર્વ ૨ પશ્ચિમ, ૩ ઉત્તર ૪ દક્ષિણ, ૫ ઊચી અને ૬ નીચી તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે તે ૧ સચિત ૨ અચિત અને ૩ મિશ્ર તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે તે ૧ ઓજ, ૨ રોમ અને ૩ કવળ એ ત્રણ પ્રકારનો આહાર ॥ ૧૯ ॥

(ઉવવાચ કે૦) કેટલા હંડકનો આવીને ઉપજે ? તે આગળ કહેવાશે ॥ ૨૦ ॥

(કિંઈ કે૦) સ્થિતિ તે જ૦ અંતર્મુદૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટિ તેત્રીશ સાગરોપમની તે સ્થિતિ આગળ કહેવાશે ॥ ૨૧ ॥

(સમુહાએ કે૦) ૧ સમોહિયા મરણ, ૨ અસમોહિયા મરણ, તેમાં સમોહિયા મરણ તે કીડીની દ્વારની પેઠે જીવના પ્રદેશ છૂટા છૂટા નીકળે તે અને અસમોહિયા મરણ તે બદ્ધના લાડાકાની પેઠે જીવના પ્રદેશ સામટા નીકળે તે ॥ ૨૨ ॥

(અવચ્યુ કે૦) કેટલા હંડકમાં અવવીને જાય તે આગળ કહેવાશે ॥ ૨૩ ॥

(ગઈ કે૦) ગતિ પાંચ, તે ૧ નરકની, ૨ તિર્થંચની ૩ મનુષ્યની. ૪ દેવતાની અને ૫ સિદ્ધની તેમાં જે જવું તે ગતિ.

(આગઈ કે૦) આવવું તે આગતિ, તે ચાર પ્રકારની. ૧ નરકની ૨ તિર્થંચની ૩ મનુષ્યની અને ૪ દેવતાની (ચેવ કે૦) નિશ્ચે એ જે ગાથાનો અર્થ કહ્યો ॥ ૨૪ ॥

પ્રાણુ દશ, તેમાં ૫ ચેન્દ્રિના પાંચ પ્રાણુ તે ૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૨ ચક્ષુષેન્દ્રિય, ૩ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૪ રસેન્દ્રિય, અને ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય ૬ મનબળ, ૭ વચનબળ, ૮ ક્રિયાબળ, ૯ શ્વાસોચ્છવાસ અને ૧૦ આર્તિયું એ દશ. એ પચ્ચીશ કાર કહ્યા ॥ ૨૫ ॥

ચોવીશ હંકના નામ કહે છે

પ્રથમ નારકીનો હંક તે સાત નરકનાં નામ કહે છે. ૧ ધમા, ૨ વસા, ૩ શીલા, ૪ અજણા, ૫ રિઠ્ઠા, ૬ મઘા અને ૭ માઘમતી. તેનાં ગોત્ર કહે છે ૧ રત્નપ્રભા, ૨ શર્કરાપ્રભા ૩ વાલુપ્રભા, ૪ પકપ્રભા, ૫ ધૂમપ્રભા, ૬ તમપ્રભા અને ૭ તમતમાપ્રભા એ સાત મળી એક હંક થયો

દશ ભવનપતિના દશ હંક, ૧ અસુરકુમાર, ૨ નાગ કુ ૩ સુવર્ણ કુ૦, વિદ્યત કુ૦ ૫ અગ્નિ કુ૦, ૬ ક્ષીપ કુ૦, ૭ ઉદધિ કુ૦ ૮ દિશા કુ૦, ૯ પવન કુ૦ અને ૧૦ સ્તનિતકુમાર.

પાંચ ધાવરના પાંચ હંક ૧ ઇદિ ધાવરકાય, ૨ બળી થા૦ ૩ સપિ થા૦, ૪ સુમતિ થા૦, અને ૫ પચાવચ ધાવરકાય તેનાં ગોત્ર કહે છે, ૧ પૃથ્વીકાય ૨ અપકાય, ૩ તેઠિકાય, ૪ વાયુકાય અને ૫ વનસ્પતિકાય

ત્રણ વિકલેન્દ્રિયના ત્રણ હંક ૧ બેઈન્દ્રિય, ૨ તેઈન્દ્રિય અને ૩ ચૌરેન્દ્રિય

વીશમાં તિર્થંચ ૫ ચેન્દ્રિયનો હંક તિર્થંચ ૫ ચેન્દ્રિયના પાંચ ભેદ તે ૧ જળચર, ૨ સ્થળચર, ૩ ઉચર, ૪ ભુજ્વર, અને ૫ ખેચર જળચર તે કોને કહીએ ? જે જળમાં ચાલે તેને જળચર

કહીએ. તેના અનેક લેહ મચ્છ, કચ્છ, ગાહા, મગર, સુસુમાર પ્રમુખ
 ॥ ૧ ॥ જે પૃથ્વી ઉપર ચાલે તેને સ્થળચર કહીએ, તેના ચાર લેહ
 ૧ એકખુરા, ૨ દોખુરા, ૩ ગડિપયા અને ૪ સણપયા તેમાં એક ખુરા
 તે ઘોડા, ખચર પ્રમુખ, દોખુરા તે ગાય. લેસ પ્રમુખ ગડિપયા તે
 સુવાળા પગ, સોનીની એરણુને ઘાટે પગ તે હાથી, ગેડા પ્રમુખ
 સણપયા તે નહોરવાળા છવ તે સિંહ, વાઘ, ચિત્તા, કૂતરા, ખીલાડા
 પ્રમુખ. એ સ્થળચરના ૪ લેહ જાણવા ॥ ૨ ॥ ઉપર તે હૈયાભર ચાલે
 તે સર્પની જાત તેની જે જાત, એક ફેણ માટે તે અને ખીજ ફેણ ન
 માટે તે ॥ ૩ ॥ ભુજપર સર્પ તે ભુજયે તથા હૈયાભર ચાલે તે ભુજ-
 પર સર્પ, તેના અનેક લેહ-નોળ, કેળ, કાકિડા, ઘોહ, ઉદર, ખિસ-
 કેલી પ્રમુખ ॥ ૪ ॥ એચર જે આકાશે ચાલે તે પખીની જાતિ તે
 પખીના ચાર લેહ, ૧ ચર્મ પખી ૨ રોમ પખી, ૩ વિતત પખી, ૪
 સમુગ પખી ચર્મ પખી તે ચામડાની પાંખ તે છાપા, વાણુક પ્રમુખ
 ॥ ૧ ॥ રોમ પખી તે રોમરાયની પાંખ તે સૂડા, ચકલા, પારેવા
 પ્રમુખ ॥ ૨ ॥ એ જે પખી અઢી દ્વીપમાહી અને અઢી દ્વીપ બહાર
 છે વિતત પખી, તે જેની પાખ પહોળી જ રહે તેને વિતત પખી
 કહીએ ॥ ૩ ॥ સમુગ પખી, તે જેની પાખ ડાબડાની પેઠે ખીટેલી રહે
 તેને સમુગ પખી કહીએ ॥ ૪ ॥ એ જે પખી અઢી દ્વીપની બહાર છે એ
 પાંચ તિર્યચ પચે દ્રિય, સમૂર્ચ્મ અને ગર્ભજ જાણવા એ વીશમે
 તિર્યચ પચે દ્રિયનો દડક થયો

એકવીશમે મનુષ્ય પચે દ્રિયનો દડક, તે મનુષ્ય પચે દ્રિયના
 ૪-લેહ-૧ પંદર કર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૨ ત્રીશ અકર્મ ભૂમિના મનુષ્ય,
 ૩ છપ્પન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય અને ૪ ચૌદ સ્થાનકના સમૂર્ચ્મ
 મનુષ્ય. કર્મભૂમિ તે કેને કહીએ ? જ્યાં અસિ, મસિ અને કૃષિ એ
 ત્રણ પ્રકારના વ્યાપાર છે તે ૧ (અસિ કે) તરવાર પ્રમુખ હથિયારનું
 બાંધવું ૨ (મસિ કે) લખવાનો વ્યાપાર કરવો, ૩ (કૃષિ કે)
 ખેતીવાડી પ્રમુખ વ્યાપાર કરવો એ ત્રણ પ્રકારના વ્યાપાર કરીને જે

જીવે, તેને કર્મભૂમિના મનુષ્ય કહીએ. તે કર્મભૂમિનાં ક્ષેત્ર કેટલાં ? પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવત, પાંચ મહાવિદેહ, એ પંદર ક્ષેત્ર કર્મભૂમિનાં છે તે કયે કયે ઠેકાણે છે ? તે કહે છે એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે, તેમાં એક ભરત, એક ઐરવત, અને એક મહાવિદેહ, એ ત્રણ કર્મભૂમિના ક્ષેત્ર, જંબુદ્વીપ મધ્યે છે તે જંબુદ્વીપને ફરતો બે લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે તેને ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકીખંડ દ્વીપ છે, તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત અને બે મહાવિદેહ, એ છ ક્ષેત્ર ધાતકીખંડ મધ્યે છે. તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો કાળોદધિ સમુદ્ર છે, તેને ફરતો આઠ લાખ જોજનનો પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ છે તેમાં બે ભરત, બે ઐરવત અને બે મહાવિદેહ, એ છ ક્ષેત્ર, પુષ્કરાર્ધ દ્વીપ મધ્યે છે. એ પંદર કર્મભૂમિ કહ્યા.

ત્રીશ અકર્મભૂમિ—અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય તે કેને કહીએ ? જ્યાં અસિ, મસિ અને કુષિ એ ત્રણ વ્યાપાર નથી અને દશ પ્રકારનાં કલ્પ-વૃક્ષે કરીને જીવે, તે અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય કહીએ, તે કયા કયા ? પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય, પાંચ હરિવાસ, પાંચ રમ્યકવાસ, પાંચ દેવકુરૂ અને પાંચ ઉત્તરકુરૂ એ ત્રીશ, તે કયે કયે ઠેકાણે છે ? એક હેમવય, એક હિરણ્યવય, એક હરિવાસ, એક રમ્યકવાસ, એક દેવકુરૂ, એક ઉત્તર કુરૂ એ છ જુગલિયાનાં ક્ષેત્ર જંબુદ્વીપ મધ્યે છે એથી બમણા એટલે બાર ક્ષેત્ર ધાતકીખંડમાં છે. તેમજ બાર ક્ષેત્ર પુષ્કરાર્ધ દ્વીપમાં છે એ ત્રીશ અકર્મભૂમિ કહ્યા.

છાપન અતરદ્વીપ, અતરદ્વીપ તે કેને કહીએ ? લવણ સમુદ્રના પાણી ઉપર, અતરગ, ડાહામાં દ્વીપ ઉપર રહેનાર, માટે અતરદ્વીપના મનુષ્ય કહીએ તે કયાં છે ? ભરત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર પીળા સુવર્ણનો ચુલહિમવત નામે પર્વત છે, તે એકસો જોજનનો જીંચો છે, એકસો ગાઉનો જીંડો છે, તથા એક હજાર બાવન જોજન અને બાર કળાનો પહોળો છે, તથા એક હજાર નવસો જત્રીસ જોજનનો લાંબો છે, તેને પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે બે ડાહા નીકળી છે, તે એકેકી ડાહા ચોરા-શીસે ચોરાશીસે x જોજનથી ઝાઝેરી લાંબી છે તે એકેકી ડાહા ઉપર

સાત સાત અંતરદ્વીપ છે જગતીથી ડાઢા ઉપર ત્રણસે જોજન જઈએ ત્યારે ત્રણસે જોજનનો લાંબો પહોળો પહેલો દ્વીપ આવે ॥ ૧ ॥ ત્યાંથી ચારસે જોજન જઈએ, ત્યારે ચારસે જોજનનો લાંબો પહોળો બીજો દ્વીપ આવે ॥ ૨ ॥ ત્યાંથી પાંચસે જોજન જઈએ ત્યારે પાંચસે જોજનનો લાંબો પહોળો ત્રીજો દ્વીપ આવે ॥ ૩ ॥ ત્યાંથી છસે જોજન જઈએ, ત્યારે છસે જોજનનો લાંબો પહોળો ચોથો દ્વીપ આવે ॥ ૪ ॥ ત્યાંથી સાતસે જોજન જઈએ, ત્યારે સાતસે જોજનનો લાંબો પહોળો પાંચમો દ્વીપ આવે ॥ ૫ ॥ ત્યાંથી આઠસે જોજન જઈએ, ત્યારે આઠસે જોજનનો લાંબો પહોળો છઠ્ઠો દ્વીપ આવે ॥ ૬ ॥ ત્યાંથી નવસે જોજન જઈએ, ત્યારે નવસે જોજનનો લાંબો પહોળો સાતમો દ્વીપ આવે ॥ ૭ ॥ એમ ચારે ડાઢા ઉપર થઈને સાત ચોક-અઠ્ઠાવીશ થાય એમ જ એરવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર શિખરીનામા પર્વત છે, તે પશ્ચ પીળા સુવર્ણનો છે તે સુલહિમવત પર્વતની પેઠે જાણવો તેને પશ્ચ પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે જાણે ડાઢા નીકળી છે, તે એકેકી ડાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે, એમ અઠ્ઠાવીશ દ્વ છાપન અંતરદ્વીપ છે તેનું સુખ અકર્મભૂમિના મનુષ્યની પેઠે જાણવું

ચૌઠ સ્થાનકના સમૂર્ચિમ મનુષ્ય, ૧ (ઉચ્ચારેસુવા કે૦) વડી નીતમાં ઉપજે, (પાસવણેસુવા કે૦) લઘુનીતમાં ઉપજે, ૩ (ખેળેસુવા-કે૦) બળખામાં ઉપજે, ૪ (સિદ્ધાણેસુવા કે૦) નાસિકાના પ્રલેખમાં ઉપજે ૫ (વ તેસુવા કે૦) વમનમા ઉપજે, ૬ (પિત્તેસુવા કે૦ પિતો-ડામાં ઉપજે, ૭ (પુણેસુવા કે૦) પડમા ઉપજે, ૮ (સોણિણેસુવા કે૦) રૂધીરમા ઉપજે, ૯ (સુક્ષ્મેસુવા કે૦) વીર્યમા ઉપજે, ૧૦ (સુક્ષ્મપોગ્ગલ પરિસાદિણેસુવા કે૦) વીર્યાદિના પુદ્ગલ સુકાણા તે ભીના થાય તેમા ઉપજે, ૧૧ (વિગય જીવ કલેવરેસુવા કે૦) જીવ રહિત મૃતકના કલે-

x ચોરાશીસોને બદલે કોઈ ૧૮૦૦ જોજન પણ કહે છે અને દરેક અંતરદ્વીપા અનુક્રમે જગતીથી ૩૦૦-૪૦૦-૫૦૦ ચાવત ૬૦૦ જોજન દૂર હોવાનું કહે છે

વરમા ઊપજે, ૧૨ (ઈંથિ પુરિસ સ જોગેસુવા કે૦) સ્ત્રીપુરુષના સ યો-
ગમાં ઊપજે, ૧૩ (નગરની ધમણેસુવા કે૦) નગરની ખાળ પ્રમુખમા
ઉપજે અને ૧૪ (સન્વેસુ એવ અસુઈ ઠાણેસુવા કે૦) મનુષ્ય સ ખંધી
પિયા (મેલ) પ્રમુખ અશુચિ સ્થાનકમા ઊપજે. એ અસ ખ્યાતા સ મૂર્છિમ
મનુષ્ય અંતર્મુહુર્તમાં મનુષ્યના શરીરથી વસ્તુ દૂર થાય, તેમાં ઊપજે,
એવા એકસો એક ક્ષેત્રના ગર્ભજ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા અને એકસો એક
પર્યાપ્તા તથા એકસો એક સંમૂર્છિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા એમ ત્રણસે
ત્રણ ભેદનો એકવીશમો મનુષ્યનો હંડક થયો.

ખાવીશમો વાણવ્ય તરનો હંડક—તેની સોળ જાત છે ૧ પિશાચ,
૨ ભૂત, ૩ યક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિ પુરુષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગ ધર્વ,
૯ આણુપન્ની, ૧૦ પાણુપન્ની, ૧૧ ઈસિવાઈ, ૧૨ ભૂઈવાઈ, ૧૩ કઠિંથ,
૧૪ મહાકઠિંથ, ૧૫ કોહંડ અને ૧૬ પચગદેવ, એ સોળ જાતના
વાણવ્ય તરનો ખાવીશમો હંડક થયો.

ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો હંડક—તેની દશ જાત છે ૧ ચંદ્રમા,
૨ સૂર્ય, ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર, ૫ તારા એ પાંચ ચળ તે અઢીદ્વીપમાં
છે અને એ પાંચ સ્થિર તે અઢીદ્વીપ બહાર છે એ દશ જાત બે
ચંદ્રમા અને બે સૂર્ય જ ખૂદ્વીપમાં છે, ચાર ચંદ્રમા અને ચાર સૂર્ય
લવણ સમુદ્રમાં છે, બાર ચંદ્રમા અને બાર સૂર્ય ધાતકીખડમાં છે,
બેતાલીશ ચંદ્રમા અને બેતાલીશ સૂર્ય કાળોદધિ સમુદ્રમાં છે બહો-
તેર ચંદ્રમા અને બહોતેર સૂર્ય પુષ્કરાર્ધદ્વીપમા છે; એમ સર્વ મળીને
મનુષ્યક્ષેત્રમા એકસો બત્રીશ ચંદ્રમા અને એકસો બત્રીશ સૂર્ય પરિવાર-
સહિત ચળ છે પરિવાર તે જ્યા એક ચંદ્રમા અને એક સૂર્ય હોય ત્યાં
અઠ્યાશી ગ્રહ. અઠાવીશ નક્ષત્ર, છાસઠ હજાર નવસે ને પ ચોતેર કોડા-
કોડી તારા એ સર્વ ચંદ્રમા, સૂર્યનો પરિવાર ગણવો અસ ખ્યાતા
ચંદ્રમા અને અસ ખ્યાતા સૂર્ય, પરિવાર સહિત મનુષ્ય ક્ષેત્ર બહાર,
અસ ખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્રમા સ્થિર છે, એ દશ જાતનો ત્રેવીશમો
જ્યોતિષીનો હંડક થયો.

ચોવીશમે વૈમાનિકનો હડક તેના છવીશ લેહ છે બાર દેવલોક, નવ ઐવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાન, એ છવીશ તેના નામ કહે છે— ૧ સૌધર્મ, ૨ ઈશાન, ૩ સનત્કુમાર, ૪ માહેન્દ્ર, ૫ બ્રહ્મલોક, ૬ હાંતક ૭ મહાશુક, ૮ સહસાર, ૯ આણુત, ૧૦ પ્રાણુત, ૧૧ આરણુ અને ૧૨ અચ્યુત. એ બાર દેવલોકનાં નામ કહ્યાં નવ ઐવેયકના નામ કહે છે ૧ ભદ્રે, ૨ સુભદ્રે, ૩ સુબાળે, ૪ સુમાણુસે, ૫ પ્રિયદ્રસણુ, ૬ સુદંસણુ, ૭ આમોહે, ૮ સુપડિબુદ્ધે, અને ૯ જસોધરે ૫ અનુત્તર વિમાનનાં નામ કહે છે ૧ વિજય, ૨ વિજયત, ૩ જયત, ૪ અપરાજિત, ૫ સર્વાર્થસિદ્ધ, એ ચોવીશમે વૈમાનિકનો હડક કહ્યો હવે પદર પરમાધામીનાં નામ કહે છે ૧ અબ, ૨ અબરીષ, ૩ શામ ૪ સબળ, ૫ રૂદ્ર, ૬ વૈરૂદ્ર, ૭ કાળ, ૮ મહાકાળ, ૯ અસિપત્ર, ૧૦ ધનુબ્ય, ૧૧ કુલ, ૧૨ વાલુક, ૧૩ વતરણી, ૧૪ ખરસ્વર અને ૧૫ મહાદોષ, એ પદર પરમાધામી તે અસુરકુમારમા લખ્યા દશ જાતિના જંભકા, તેના નામ કહે છે ૧ આણુજભકા, ૨ પાણુજંભકા, ૩ લયણુજંભકા, ૪ શયણુજભકા ૬ વત્યજભકા, ૬ પુષ્પજભકા, ૭ ફળજભકા, ૮ બીજજભકા ૯ વિજળુજભકા, અને ૧૦ અવિયતજભકા. એ દશ જાતિના જભકા દેવતા તે વાણુવ્યતરમા લખ્યા ત્રણ કિલ્લિવધીના નામ ૧ ત્રણ પલિયા, ૨ ત્રણ સાગરીઆ અને ૩ તેર સાગરીઆ એ ત્રણ કિલ્લિવધી દેવલોક અતર નિવાસી, માટે વૈમાનિકમા લખ્યાં હવે નવ લોકાતિકનાં નામ કહે છે ૧ સારસ્વત, ૨ આદિત્ય, ૩ વહ્નિ, ૪ વરૂણ, ગર્ધતોયા ૬ નોષિયા, ૭ અવ્યાબાધા, ૮ અગ્નિયા અને ૯ રિદ્ધા એ નવ લોકાતિક બ્રહ્મલોકવાસી માટે ઉત્તમ વૈમાનિકમા લખ્યા ઇતિ ચોવીશ હડકના નામ કહ્યાં ॥ ૨૪ ॥

હવે સાત કોડ અને બહોતેર લાખ લવનપતિનાં લવન છે ચોરાશી લાખ નરકાવાસા છે, વાણુવ્યતરનાં અસખ્યાતા નગર છે, જ્યોતિષીનાં અસખ્યાતા વિમાન છે, અસખ્યાતિ રાજધાની છે, ચોરાશી લાખ સત્તાણુ હબર, ત્રેવીશ વૈમાનિકનો વિમાન છે, મનુષ્યના સખ્યાત

વાસ છે, શેષ નવ દંડકના અસ ખ્યાતા વાસ છે, તે સર્વતું વર્ણન અન્ય સિદ્ધાંતોથી બાબુવું.

સિદ્ધશિદ્ધાનાં બાર નામ ૧ ઇસિતિવા ૨ ઇસિપભારાતિવા, ૩ તણુ-તિવા, ૪ તણુ તણુ તિવા, ૫ સિદ્ધિતિવા ૬ સિદ્ધાલયેતિવા, ૭ સુન્નિતિવા, ૮ સુન્નિલયેતિવા, ૯ લોચયેતિવા, ૧૦ લોગથુભિયેતિવા, ૧૧ લોગપડિભો-હેતિવા ૧૨ સંવપાણુભૂય ભવસત્તા સુહાવહેતિવા, એ મોક્ષનાં બાર નામ કહ્યાં.

એ કિચિત્ માત્ર નામ દ્વાર સંપૂર્ણ

ચોવીશ દ્વાર તે ચોવીશ દંડક ઉપર ઉતારે છે.
પહેલો નારકીને દંડક

નારકીને શરીર ત્રણ-વક્રિય, તૈજસ અને કાર્મણુ ભવધારણી શરીરની અવશેષા જઘન્ય અશુદ્ધનો અસ ખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃં ૫ાંચમે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય શરીરની જ૦ અશું સખ્યા૦ અને ઉત્કૃં હંબર ધનુષની પહેલી નરકે જ૦ અશું અસં૦ અને ઉત્કૃં પોણા આઠ ધનુષ ને છ આગળની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જ૦ અશું સખ્યા૦ અને ઉત્કૃં સાડાપકર ધનુષ ને બાર આગળની બીજી નરકે જ૦ અશું અસં૦ અને ઉત્કૃં સાડાપકર ધનુષ ને બાર આગળની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જ૦ અશું સખ્યા૦ અને ઉત્કૃં સવાએકીસ ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જ૦ અશું અને ઉત્કૃં સાડીબાસઠ ધનુષની ચોથી નરકે જ૦ અશું અસં૦ અને ઉત્કૃં સાડીબાસઠ ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જ૦ અશું સખ્યા૦ અને ઉત્કૃં સવાસો ધનુષની પાચમી નરકે જ૦ અશું અસં૦ અને ઉત્કૃં સવાસો ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જ૦ અશું સખ્યા૦ અને ઉત્કૃં અઢીસે ધનુષની છઠી નરકે જ૦ અશું અસં૦ અને ઉત્કૃં અઢીસે ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જ૦ અશું સખ્યા૦ અને ઉત્કૃં પાચસે ધનુષની સાતમી નરકે જ૦ અશું અસં૦ અને ઉત્કૃં ૫ાંચસે

ધનુષની અને ઉત્તર વૈકિંચ કરે તો ૦ જ ૦ અશુ ૦ સંજ્યા ૦ અને ઉત્કૃ ૦
 હજાર ધનુષની સઘયણુ—નારકી અસંઘયણીય નારકીને એક હુ ૩ સંસ્થાન.
 કષાય ચારે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ, પણ નારકીને ક્રોધ ઘણો.
 સજ્ઞા ચારે, આહારસજ્ઞા, લયસજ્ઞા, મૈથુનસજ્ઞા અને પરિગ્રહસંજ્ઞા
 પણ નારકીને લય ઘણો નારકીને લેશ્યા ત્રણ, પહેલી સમુચ્ચે, પહેલી
 ખીજી નરકે એક કાપોત લેશ્યા, ત્રીજી નરકે બે લેશ્યા, કાપોત ઘણી
 અને નીલ થોડી, ચોથી નરકે એક નીલ લેશ્યા, પાંચમી નરકે
 બે લેશ્યા, નીલ ઘણી અને કૃષ્ણ થોડી, છઠી નરકે એક કૃષ્ણ લેશ્યા,
 સાતમી નરકે મહાકૃષ્ણ લેશ્યા ઇદ્રિય પાચ ૧ શ્રોત્રે દ્રિય, ૨ ચક્ષુ-
 ઇદ્રિય, ૩ શ્રાવણે દ્રિય ૪ રસે દ્રિય અને ૫ સ્પર્શે દ્રિય સમુદ્ધાત ચાર તે
 વેદની, કષાય, મારણાતિક અને વૈકિંચ, (સન્નિ કે ૦) પહેલી નરકે મંજી
 ને અસજ્ઞી એ બે હોય ખીજીથી માંડી સાતમી નરક સુધી એકલા
 સજ્ઞી છે વેદ—નારકીને એક નપુસક વેદ નારકીને પર્યાય છ, પણ
 ભાષા અને મન ભેગાં બાંધે નારકીને દષ્ટિ ત્રણ—સમકિત દષ્ટિ,
 મિથ્યાદષ્ટિ, અને સમામિથ્યાદષ્ટિ, નારકીને દર્શન ત્રણ—અક્ષુદર્શન,
 અઅક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શન નારકીને જ્ઞાન ત્રણ, મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન
 અને અવધિજ્ઞાન અજ્ઞાન ત્રણ, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિભગ-
 જ્ઞાન નારકીને યોગ અગીયાર, તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ
 કાયાના, તે વૈકિંચ, વૈકિંચનો મિશ્ર અને કાર્મણુકાયયોગ—એમ અગિયાર
 યોગ, નારકીને ઉપયોગ નવ, તે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ
 દર્શન, એમ નવ. (તહા કે ૦) તેમજ આહાર લે, તો ૦ ૦ ઉત્કૃ ૦ છ
 દિશિને આહાર લે તે બે પ્રકારનો, જોજ અને રોમ આહાર તે પણ
 અશુભ અને અચિત્ત, (ઉવવાય કે ૦) આવીને ઉપજે, તે પહેલી નરકે
 બે દહકના મનુષ્ય ગર્ભજ, અને તિર્યંચ ગર્ભજ એ બે દહકના
 આવીને ઉપજે અને ખીજીથી માંડીને સાતમી સુધી ગર્ભજ તિર્યંચ
 અને ગર્ભજ મનુષ્યના આવી જીપજે સ્થિતિ, પહેલી નરકે ૦ ૦
 દશ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃ ૦ એક સાગરની ખીજી નરકે ૦ ૦ એક
 સાગ ૦ ઉત્કૃ ૦ ત્રણ સાગ ૦, ત્રીજી નરકે ૦ ૦ ત્રણ સા ૦ ઉત્કૃ ૦ સાત

સાગં ચોથી નરકે ૪૦ સાત સાં ઉત્કૃં દશ સાં, પાંચમી નરકે ૪૦ દશ સાં ઉત્કૃં સત્તર સાં છઠી નરકે ૪૦ સત્તર સાં ઉત્કૃં બાવીસ સાં સાતમી નરકે ૪૦ બાવીસ સાં ઉત્કૃં તેત્રીશ સાગરની સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ બે પ્રકારે છે અવણ તે નારકી અવીને બે દંડકમાં બંધ તે મનુષ્ય અને તિર્યંચમાં બંધ તેમાં સાતમી નરકનો નીકળ્યો એક તિર્યંચના દંડકમાં બંધ (ગઈ કેં) નારકી મરીને બે ગતિમાં બંધ, તે મનુષ્ય અને તિર્યંચમાં બંધ. આવે પણ બે ગતિનો, તે મનુષ્ય અને તિર્યંચનો, પ્રાણ દશ લાલે યોગત્રણ, મન, વચન અને કાયાના એ ત્રણ

ઇતિ પ્રથમ નારકીનો દંડક.

દશ ભવનપતિના દશ દંડક

તેમાં શરીર ત્રણ વૈકિંચ, તૈજસ અને કાર્મણ ભવનપતિની અવધેણા ૪૦ અગ્નિ ૦ અસં ૦ ઉત્કૃં સાત હાથની, અને ઉત્તર વૈકિંચ કરે તો ૪૦ અગ્નિ ૦ સં ૦ ઉત્કૃં લાખ ભોજનની સંઘચણ નથી સંસ્થાન એક-સમયઉરસ કષાય ચારે પણ દેવતાને લોભ ઘણો સજ્ઞા ચારે, પણ દેવતાને પરિગ્રહ સજ્ઞા ઘણી. લેશ્યા, કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત અને તેલુ, હૃદય પાંચે છે, સમુદ્રઘાત પાંચ, વેદની, કષાય, મારણાતિક, વૈકિંચ અને તૈજસ સજ્ઞી અસંજ્ઞી બે બાણવા, વેદ બે, સ્ત્રી અને પુરુષ. પથાંચ પાંચ, ભાષા અને મન લેગાં બાંધે દષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, એક કેવળ-દર્શન નહિ જ્ઞાન ત્રણ મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન અજ્ઞાન ત્રણ, યોગ અગીઆર, તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના વૈકિંચ, વૈકિંચનો મિશ્ર અને કાર્મણ કાયયોગ, ઉપયોગ-નવ ત્રણજ્ઞાન-ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, તેમજ આહાર લે તે ૪૦ અને ઉત્કૃં છ દિશિનો આહાર લે વળી બે પ્રકારે આહાર લે, જોજ આહાર ને રોમ આહાર તે પણ શુભ અને અચિત (ઉવવાય કે) બે દંડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના આવીને બેપજે (હિંઈ કેં) ને સ્થિતિ ભવનપતિમાં દક્ષિણ દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ ૪૦ દશ.

હજાર વર્ષની, ઉત્કૃં એક સાં તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની ઉત્કૃં સાડાત્રણ પલ્લોપમની, તેના નવનિકાયના દેવતાની જ૦ દશહજાર વર્ષની ઉં દોઢ પલ્લોપમની તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉં પોણા પલ્લની ઉત્તર દિશાના અસુરકુમારની સ્થિતિ જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉં એક સાગર ઝાઝેરાની, તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની ઉં સાડાચાર પલ્લોપમની, તેના નવનિકાયના દેવતાની જ૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉં બે પલ્લોપમની દેશેણિણી તેની દેવીની જ૦ દશ હજાર વર્ષની ઉં એક પલ્લોપમ દેશેણિણીની સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ હાલે ચલણ તે ચલિને પાંચ દડકમાં જાય તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય અને તિર્થંચ એ પાંચમાં જાય (ગઈ કે૦) મરીને બે ગતિમાં જાય (આગઈ કે૦) આવે પણ બે ગતિનો, મનુષ્ય અને તિર્થંચનો, પ્રાણ દશ હાલે જોગ ત્રણ

પાંચ સ્થાવરના પાંચ દંડકે

૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ તેઉ, ૪ વનસ્પતિ એ ચારને શરીર ત્રણ તે ઔદારિક, તૈજસ અને કાર્મણ અને વાયુને શરીર ચાર, તે ઔદારિક, વૈદ્રિય, તૈજસ અને કાર્મણ પૃથ્વી, પાણી, તેઉ અને વાયુ એ ચારેની અવલેણા જ૦ ને ઉત્કૃં અશુદ્ધનો અસં ભાગ અને વનસ્પતિની જ૦ અશું અસખ્યા ઉત્કૃં હજાર જોજનની ઝાઝેરી, કમળ પ્રમુખની સઘચણ એક છેવટું સ્થાન એક હુંડ, પાંચેના સ્થાન કહે છે ૧ પૃથ્વીનું સ્થાન મસૂરની દાળ તથા ચ દ્રમાને આકારે ૨ પાણીનું સ્થાન પાણીના પરપોટાને આકારે, ૩ તેઉનું સ્થાન સોયના લાશને આકારે, ૨ વાયરાનું સ્થાન ધ્વજને આકારે ૫ વનસ્પતિનું સ્થાન નાના પ્રકારનું, કષાય ચારે, સજા ચારે, લેશ્યા પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ત્રણને અપર્યાપ્તા વેળા લેશ્યા ચાર પહેલી, આક્રીના અપર્યાપ્તામાં અને પાંચેના પર્યાપ્તામાં લેશ્યા ત્રણ પહેલી, ઈદ્રિય એક કાયાની, સમુદ્ધાત પૃથ્વી, પાણી, તેઉ ને વનસ્પતિ એ ચારને ત્રણ તે વેદની, કષાય ને મારણાંતિક અને વાયરાને સમુદ્ધાત ચાર તે

વૈક્રિયની વધી સહી તે પાંચે સ્થાવર અસહી વેદ એક નપુંસક પર્યાય પાંચેને ચાર-આહાર પર્યાય, શરીર પર્યાય, ઇદ્રિય પર્યાય, શ્વાસોશ્વાસ પર્યાય દ્રષ્ટિ એક મિથ્યાત્વ, દર્શન એક અચક્ષુદર્શન, જ્ઞાન નથી, અજ્ઞાન છે તે મતિઅજ્ઞાન ને શ્રુતઅજ્ઞાન પૃથ્વી, પાણી, તેઉ અને વનસ્પતિ એ ચારને યોગ ત્રણ તે ૧ ઔદારિક ૨ ઔદારિકનો મિશ્ર અને ૩ કાર્મણ કાય અને વાયરાને યોગ પાંચ તે વૈક્રિય અને વૈક્રિયનો મિશ્ર એ બે વધ્યા ઉપયોગ ત્રણ, પાંચેને બે અજ્ઞાન ને એક અચક્ષુદર્શન (તહા કેં) તેમજ આહાર લે જમન્ય ત્રણ દિશિનો ઉત્કૃં છ દિશિનો, કવળ વર્ણને બે પ્રકારનો આહાર કરે, ઉવવાય તે આવીને ઉપજે, પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિમાં તેવીશ હ ઠકના એક નારકી વર્ણને અને તેઉ, વાયુમાં દશહ ઠકના આવીને ઉપજે, પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલે દ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યંચ, ૧ પૃથ્વીની સ્થિતિ જં અંતરુદુર્તની ઉં બાવીશ હજાર વર્ષની ૨ પાણીની સ્થિતિ જં અં ઉં સાત હજાર વર્ષની, તેઉની સ્થિતિ જ અંતરુદુર્તની, ઉં ત્રણ અહોરાત્રીની, ૪ વાયુકાયની સ્થિતિ જં અંત ઉં ત્રણ હજાર વર્ષની ૫, વનસ્પતિની સ્થિતિ જં અંત ઉં દશ હજાર વર્ષની સમોહિયા મરણ અને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે ચવણ તે ચવીને પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિ એ દશ હ ઠકમાં જાય, પાંચ સ્થાવર ત્રણ વિકલે દ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં, વાયુમાં નવ હંડકમાં જાય, મનુષ્ય વર્ણ પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલે દ્રિયને તિર્યંચ (ગઈ કેં) ગતિ તે મરીને પૃથ્વી, પાણી ને વનસ્પતિ બે ગતિમાં જાય મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં અને તેઉ, વાયુ એક તિર્યંચગતિમાં જાય આગઈ તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિમાં ત્રણ ગતિનો આવે તે દેવતા, મનુષ્ય ને તિર્યંચનો પ્રાણ પાચેયને ચાર ૧ એકેદ્રિયપણ, ૨ કાયળળ, ૩ શ્વાસોશ્વાસ ૪ આઉણુ જોગ એક, કાય જોગ

ઇતિ પાંચ સ્થાવરના પાંચ હંડક

ત્રણ વિકલે દ્રિયના ત્રણ હંડક

બે ઇદ્રિય, તેઇદ્રિય અને ચૌદેદ્રિયમાં શરીર ત્રણ ઔદારિક, તૈજસ ને કાર્મણ બે ઇદ્રિયની અવલેણા જં અંશું અસં. ઉં બાર જોજનની તેઇદ્રિયની જં અંશું અસં. ઉં ત્રણ ગાઉની ચૌદેદ્રિયની

જાં અશુભ અસંભવ ઉં ચાર ગાઉની સંવયણ એક છેવટુ સત્યાન એક હુંડ, કષાય ચારે, સંજ્ઞા ચારે, લેશ્યા ત્રણ પહેલી, બેધદ્રિયને, ધદ્રિય બે ૧ કાયા અને ૨ જીભ, તેધદ્રિયને ધદ્રિય ત્રણ તે નાસિકા વધી ચૌરેદ્રિયને ધદ્રિય ચાર તે આંખો વધી સમુદ્ધાત ત્રણ, વેદની, કષાય ને મારણાંતિક સજ્ઞી તે અસજ્ઞી વેદ ૧ નપુસક, પર્વાય પાંચ, મન નહિ. દષ્ટિ બે સમક્ષિત દષ્ટિ, મિથ્યાત્વદષ્ટિ દર્શન બેધદ્રિય, તેધદ્રિયને એક અચક્ષુદર્શન, ચૌરેદ્રિયને બે દર્શન ચક્ષુદર્શન અચક્ષુદર્શન, જ્ઞાન બે મતિજ્ઞાન ને શ્રુતજ્ઞાન અજ્ઞાન બે, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન. જોગ ચાર ૧ ઔદારિક, ૨ ઔદારિકનો મિશ્ર, ૩ કાર્મણકાય જોગ ૪ વ્યવહાર વચન બેધદ્રિય, તેધદ્રિયને ઉપયોગ પાંચ, બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને એક અચક્ષુદર્શન ચૌરેદ્રિયને ઉપયોગ છ, બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને બે દર્શન (તહા કેં) તેમજ આહાર લે, જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટો છ દિશિનો આહાર લે તથા ત્રણ પ્રકારનો આહાર લે, ૧ ઓજ, ૨ રોમ અને ૩ કવલ ઉવવાય તે આવીને ઉપજે દશ દહકમા પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેદ્રિય, મનુષ્ય અને તિર્યચ બે ધદ્રિયની સ્થિતિ જાં અતર્કુર્તની ઉં માર વર્ષની તેધદ્રિયની જાં અતર્કુર્તની ઉં જોગણપચાસ દિવસની. ચૌરેદ્રિયની જાં અતર્કુર્તની ઉં છ મહિનાની સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ બે છે ચવણ તે ચવીને દશ દહકમા જાય પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યચમાં, આગઈ તે આવે પણ બે ગતિમાથી તે મનુષ્ય ને તિર્યચમાંથી બે ધદ્રિયને પ્રાણુ છ, તેનાં નામ, રસેદ્રિયબળ, સ્પર્શેદ્રિયબળ, કાયબળ, વચનબળ, શ્વાસોશ્વાસ, આજિણુ તેધદ્રિયને પ્રાણુ સાત તે નાસિકા વધી અને ચૌરેદ્રિયને આઠ પ્રાણુ તે આંખ વધી જોગ બે, વચનજોગ ને કાયજોગ

ઇતિ ત્રણ વિકલેદ્રિયના ત્રણ દહક

ત્રીશબ્દો તિર્યચ પંચેદ્રિયનો દહક

પાંચે સમૂર્જિમને શરીર ત્રણ, ઔદારિક, તૈજસ ને કાર્મણ અને ગર્ભજને ચાર શરીર તે ગૈકિય વશ્યુ' જો પાંચની અવચેણા કહે

છે જળચર સમૂર્વિર્ધમ ને ગર્ભજની જં અંશું અસં ઉં હંતર
 જોજનની, સ્થળચર સમૂર્વિર્ધમની જં અંશું અસં ઉં પ્રત્યેક
 ગાઉની ગર્ભજની જં અંશું અસં ઉં છ ગાઉની, ઉરપર સમૂર્વિર્ધમ
 સર્પની જં અંશું અસં ઉં પ્રત્યેક જોજનની, અને ગર્ભજની જં
 અંશું અસં ઉં હંતર જોજનની, છુતપર સમૂર્વિર્ધમ સર્પની જં
 અંશું અસં ઉં પ્રત્યેક ધનુષની ગર્ભજની જં અંશું અસં ઉં
 પ્રત્યેક ગાઉની. ખેચર સમૂર્વિર્ધમ અને ગર્ભજની જં અંશું અસં
 ઉં પ્રત્યેક ધનુષની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જં અંશું સખ્યાં
 ઉં નવસે જોજનની, સમૂર્વિર્ધમને એક છેવટુ સઘચણુ, ગર્ભજને છ
 રૂંધચણુ, સમૂર્વિર્ધમને એક હુંડ સસ્થાન ગર્ભજને છ સસ્થાન.
 કષાય ચારે. પણુ તિયં અને માયા ઘણી, સજ્ઞા ચારે, પણુ તિયં અને
 આહાર સંજ્ઞા ઘણી લેશ્યા સમૂર્વિર્ધમને ત્રણ પહેલી, ગર્ભજને છ
 લેશ્યા, ઇદ્રિય પાંચે છે. સમૂર્વિર્ધમને સમુદ્ધાત ત્રણ તે વેદની, કષાય,
 ને મારણાતિક અને ગર્ભજને સમુદ્ધાત પાંચ, તે વેદની, કષાય,
 મારણાતિક, વૈક્રિય અને તૈજસ સજ્ઞી અસંજ્ઞી બે છે, સમૂર્વિર્ધમને
 વેદ એક નપુસક, ગર્ભજને ત્રણ વેદ સમૂર્વિર્ધમને પચાંચ પાંચ, મન
 નહિ અને ગર્ભજને છ પચાંચ છે સમૂર્વિર્ધમને દષ્ટિ બે, સમકિત ને
 મિથ્યાત્વ ગર્ભજને દષ્ટિ ત્રણ સમૂર્વિર્ધમને દર્શન બે, તે ચક્ષુદર્શન,
 અચક્ષુદર્શન, ગર્ભજને ત્રણ દર્શન, સમૂર્વિર્ધમને જ્ઞાન બે-મતિજ્ઞાન
 ને શ્રુતજ્ઞાન, ગર્ભજને ત્રણ જ્ઞાન અજ્ઞાન સમૂર્વિર્ધમને બે મતિ
 અજ્ઞાન ને શ્રુત અજ્ઞાન અને ગર્ભજને ત્રણ અજ્ઞાન. સમૂર્વિર્ધમને
 યોગ ચાર તે ઔદારિકના બે, કાર્મણુ કાયજોગ ને વ્યવહાર વચન
 ગર્ભજને તેર યોગ તે આહારકના બે નહિ સમૂર્વિર્ધમને ઉપયોગ
 છ તે બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન અને બે દર્શન ગર્ભજને ઉપયોગ
 નવ, તે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન ને ત્રણ દર્શન તેમજ
 આહાર જઘન્ય-ઉલ્કુટો છ દિશિનો લે તથા ત્રણ પ્રકારે આહાર લે તે
 ઝોજ, રોમ ને કવળ ઉવવાય તે સમૂર્વિર્ધમમાં દશ હંકકના આવીને
 ઊપજે- પાંચ સ્થાવર, ત્રણ બિંદલેદ્રિય, મનુષ્ય ને તિયંચ ગર્ભજમાં

ચોવીશે દ હકના આવીને ઊપજે સ્થિતિ જળચર સ મૂર્ચ્છિમ ને ગર્ભજની
જ૦ અ ત૦ ઉ૦ પૂર્વ કોડ વર્ષની, સ્થળચર સ મૂર્ચ્છિમની જ૦ અ ત૦ ઉ૦
ચોરાશી હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ ત્રણ પટ્યો-
પમની, ઉરપરી સર્પ સ મૂર્ચ્છિમની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ ત્રેપન હજાર વર્ષની
અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ પૂર્વકોડની, ભુજપર સર્પ સ મૂર્ચ્છિમની
જ૦ અ ત૦ ઉ૦ ખેતાલીસ હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦
ઉ૦ પૂર્વકોડની ખેચર સમૂર્ચ્છિમની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ બહોતેર હજાર
વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અ ત૦ ઉ૦ પટ્યોપમનો અસખ્યાતમો
ભાગ, સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે ચવણ
તે ચ્યવીને સ મુર્ચ્છિમ જાય તો બાવીસ દ હકમાં, જ્યોતિષી ને વૈમા-
નિકમાં જાય નહિ અને ગર્ભજ ચોવીશે દ હકમાં જાય ગઈ તે સ મૂ-
ર્ચ્છિમ મરીને ચાર ગતિમાં જાય અને ગર્ભજ પણ ચાર ગતિમાં જાય.
આગઈ તે સ મૂર્ચ્છિમમાં બે ગતિનો આવે મનુષ્ય ને તિર્યચનો
અને ગર્ભજમાં ચાર ગતિનો આવે સ મૂર્ચ્છિમને નવ પ્રાણ, એક મન-
નહિ અને ગર્ભજને દશ પ્રાણ લાલે સ મૂર્ચ્છિમને જોગ બે કાયજોગ
ને વચનજોગ અને ગર્ભજને ત્રણ જોગ મન, વચન ને કાયજોગ

ઈતિ વીશમો તિર્યચ પચે દ્વિચનો દ હક

એકવીશમો મનુષ્યનો દ હક

સ મૂર્ચ્છિમ મનુષ્યમા ત્રણ શરીર, ઉદારિક, તૈજસ ને કાર્મણ-
જુગલિયામા પણ તે જ ત્રણ શરીર, પદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં
પાંચ શરીર લાલે સ મુર્ચ્છિમની અવધેણા જ૦ ને ઉ૦ અગુલનો
અસખ્યાતમો ભાગ અને ગર્ભજ મનુષ્યની ભરત, ઐરવત એ બેમા
પહેલે આરે બે ગાઉની બીજે આરે બેસતા બે ગાઉની અને ઉતરતા એક
ગાઉની ત્રીજે આરે બેસતાં એક ગાઉ અને ઉપરાત પાંચસે ધનુષ્યની;
ચોથે આરે બેસતા પાંચસે ધનુષ્યની અને ઉતરતા આરે સાત હાથની.
પાંચમે આરે બેસતાં સાત હાથની અને ઉતરતા એક હાથની છઠે
આરે બેસતા એક હાથની અને ઉતરતા મૂઢા હાથની, પછી ચડતાં અવળા-

સવળી જાણવી પાંચ મહાવિદેહમાં પાંચસેં ધનુષની, ઉત્તર વૈકિંચ કરે
 તેા જાં અગું સ ાયાંઉંભાખનેજનની ઝાઝેરી હેમવય, હિરણ્યવયમાં
 જાં અગું અસં ઉં એક ગાઉની હરિવાસ, રમ્યકવાસમાં જાં
 અગું અસં ઉં બે ગાઉની દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂમાં જાં અગું અસં
 ઉં ત્રણ ગાઉની છાપન અંતરદીપની જાં અગું અસં ઉં આઠસે
 ધનુષની સ મૂર્ચ્છિમને એક છેવટું સ ઘયણુ, જુગલિયાને એક વજ્રઘણ-
 નારાય સ ઘયણુ પદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સ ઘયણુ,
 સ મુર્ચ્છિમને એક હુંડ સંસ્થાન જુગલિયાને એક સમયઉરસ સ સ્થાન-
 કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સ સ્થાન કષાય ચારે પણ મનુષ્યને
 માન ઘણું, સ જ્ઞા ચારે પણ મનુષ્યને મૈથુન સંજ્ઞા ઘણી, સ મૂર્ચ્છિમને
 પહેલી ત્રણ લેશ્યા જુગલિયાને પહેલી ચાર લેશ્યા અને ગર્ભજને છ
 લેશ્યા ઇદ્રિય પાંચે સ મૂર્ચ્છિમને સમુદ્ધાત ત્રણ તે વેદની, કષાય ને
 મારણાતિક જુગલિયાને પણ ત્રણ સમુદ્ધાત કર્મભૂમિના ગર્ભજ
 મનુષ્યને સાત સમુદ્ધાત, સ જ્ઞા અસ જ્ઞા બે, સ મૂર્ચ્છિમને એક નપુ સક
 વેદ જુગલિયામાં બે વેદ. જી ને પુરુષ, કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં
 સ્ત્રી, પુરુષ ને નપુ સક એ ત્રણ વેદ. સ મૂર્ચ્છિમને પચાંચ ચાર ભાષા અને
 મન નહિ ગર્ભજને છ પચાંચ; સ મૂર્ચ્છિમને એક મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, દશ
 અકર્મભૂમિમાં બે દષ્ટિ, સમકિત અને મિથ્યાત્વ વીશ અકર્મભૂમિ ને
 છાપન અંતરદીપમાં એક મિથ્યાત્વ દષ્ટિ અને કર્મભૂમિના મનુષ્યમાં
 ત્રણ દષ્ટિ સમકિત, મિથ્યાત્વ અને સમામિથ્યાત્વ, સ મૂર્ચ્છિમ અને
 જુગલિયાને બે દર્શન-અશુદ્ધદર્શન, અશુદ્ધદર્શન ગર્ભજને ચારે દર્શન
 લાલે જ્ઞાન, દશ અકર્મભૂમિમાં બે અને વીશ અકર્મભૂમિ, છાપન
 અંતરદીપ, અને સમૂર્ચ્છિમને જ્ઞાન નથી અને ગર્ભજને પાંચે જ્ઞાન
 સ મૂર્ચ્છિમ તથા જુગલિયાને અજ્ઞાન બે-મતિ અજ્ઞાન ને શ્રુત અજ્ઞાન,
 ગર્ભજને ત્રણ સ મૂર્ચ્છિમને ભોગ અગીઆર, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨
 ઔદારિકના ૧ કાર્મણ કાય ભોગ ગર્ભજને પંદર ભોગ ઉપયોગ દશ,
 અકર્મભૂમિ તે પાંચ દેવકુરૂ ને પાંચ ઉત્તરકુરૂ એ દશમાં છે, તે બે
 જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને બે દર્શન અને વીશ અકર્મભૂમિ, છાપન અંતર-

ચોવીશે દંડકના આવીને ઊપજે સ્થિતિ જળચર સમૂર્ધિમ ને ગર્ભજની
 જ૦ અત૦ ઉ૦ પૂર્વ કોડ વર્ષની, સ્થળચર સમૂર્ધિમની જ૦અત૦ઉ૦
 ચોરાશી હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અત૦ ઉ૦ ત્રણ પચ્ચો-
 પમની, ઉરપરી સર્પ સમૂર્ધિમની જ૦ અત૦ ઉ૦ ત્રેપન હજાર વર્ષની
 અને ગર્ભજની જ૦ અત૦ ઉ૦ પૂર્વકોડની, ભુજપર સર્પ સમૂર્ધિમની
 જ૦ અત૦ ઉ૦ ખેતાલીસ હજાર વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અત૦
 ઉ૦ પૂર્વકોડની ખેચર સમૂર્ધિમની જ૦ અત૦ ઉ૦ બહોતેર હજાર
 વર્ષની અને ગર્ભજની જ૦ અત૦ ઉ૦ પચ્ચોપમનો અસંખ્યાતમો
 ભાગ, સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે ચવણ
 તે ચવીને સમુર્ધિમ જાય તો બાવીસ દંડકમાં, જ્યોતિષી ને વૈમા-
 નિકમાં જાય નહિ અને ગર્ભજ ચોવીશે દંડકમાં જાય ગઈ તે સમૂ-
 ર્ધિમ મરીને ચાર ગતિમાં જાય અને ગર્ભજ પણ ચાર ગતિમાં જાય-
 આગઈ તે સમૂર્ધિમમાં બે ગતિનો આવે મનુષ્ય ને તિર્યચનો
 અને ગર્ભજમાં ચાર ગતિનો આવે સમૂર્ધિમને નવ પ્રાણ, એક મન-
 નહિ અને ગર્ભજને દશ પ્રાણ લાભે સમૂર્ધિમને જોગ બે કાયજોગ
 ને વચનજોગ અને ગર્ભજને ૪૫ જોગ મન, વચન ને કાયજોગ

ઈતિ વીશમો તિર્યચ પચેદ્રિયનો દંડક

એકવીશમો મનુષ્યનો દંડક

સમૂર્ધિમ મનુષ્યમાં ત્રણ શરીર, ઉદારિક, તૈજસ ને કાર્મણ-
 જુગલિયામાં પણ તે જ ત્રણ શરીર, પંકર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં
 પાંચ શરીર લાભે સમુર્ધિમની અવધેણા જ૦ ને ઉ૦ અશુદ્ધને
 અસંખ્યાતમો ભાગ અને ગર્ભજ મનુષ્યની ભરત, ઔરવત એ બેમાં
 પહેલે આરે બે ગાઉની બીજે આરે બેસતા બે ગાઉની અને ઉતરતા એક
 ગાઉની ત્રીજે આરે બેસતાં એક ગાઉ અને ઉપરાત પાંચસે ધનુષ્યની;
 ચોથે આરે બેસતાં પાંચસે ધનુષ્યની અને ઉતરતા આરે સાત હાથની.
 પાંચમે આરે બેસતાં સાત હાથની અને ઉતરતાં એક હાથની છઠે
 આરે બેસતા એક હાથની અને ઉતરતા મૂઢા હાથની, પછી ચડતા અવળા-

સવળી જાણવી પાંચ મહાવિકેહમાં પાંચસે ધનુષની, ઉત્તર વૈકિંચ ક્રે
 તો જાં અગું સંયાંઉંલાખનેજનની આગેરી હેમવય, હિરણ્યવયમાં
 જાં અગું અસં ઉં એક ગાઉની હરિવાસ, રમ્યકવાસમાં જાં
 અગું અસં ઉં બે ગાઉની દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂમાં જાં અગું અસં
 ઉં ત્રણ ગાઉની છાપન અંતરદ્વીપની જાં અગું અસં ઉં આઠસે
 ધનુષની સમૂર્ચિમને એક છેવટું સઘયણ, જુગલિયાને એક વજ્રપ્રહ-
 નારાય સઘયણ પદર કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સઘયણ,
 સમૂર્ચિમને એક હુંડ સંસ્થાન જુગલિયાને એક સમયઉરસ સંસ્થાન-
 કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યને છ સંસ્થાન કષાય ચારે પણ મનુષ્યને
 માન ઘણું, સજ્ઞા ચારે પણ મનુષ્યને મૈથુન સજ્ઞા ઘણી, સમૂર્ચિમને
 પહેલી ત્રણ દેશ્યા જુગલિયાને પહેલી ચાર દેશ્યા અને ગર્ભજને છ
 દેશ્યા ઇદ્રિય પાંચે સમૂર્ચિમને સમુદ્ધાત ત્રણ તે વેદની, કષાય ને
 મારણાતિક જુગલિયાને પણ ત્રણ સમુદ્ધાત કર્મભૂમિના ગર્ભજ
 મનુષ્યને સાત સમુદ્ધાત, સજ્ઞી અસજ્ઞી બે, સમૂર્ચિમને એક નપુ સક
 વેદ જુગલિયામાં બે વેદ સ્ત્રી ને પુરુષ, કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં
 સ્ત્રી, પુરુષ ને નપુ સક એ ત્રણ વેદ સમૂર્ચિમને પર્યાય ચાર ભાષા અને
 મન નહિ ગર્ભજને છ પર્યાય, સમૂર્ચિમને એક મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, દશ
 અકર્મભૂમિમાં બે દષ્ટિ, સમકિત અને મિથ્યાત્વ વીશ અકર્મભૂમિ ને
 છાપન અંતરદ્વીપમાં એક મિથ્યાત્વ દષ્ટિ અને કર્મભૂમિના મનુષ્યમાં
 ત્રણ દષ્ટિ સમકિત, મિથ્યાત્વ અને સમામિથ્યાત્વ, સમૂર્ચિમ અને
 જુગલિયાને બે દર્શન-ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન ગર્ભજને ચારે દર્શન
 લાભે જ્ઞાન, દશ અકર્મભૂમિમાં બે અને વીશ અકર્મભૂમિ, છાપન
 અંતરદ્વીપ, અને સમૂર્ચિમને જ્ઞાન નથી અને ગર્ભજને પાંચે જ્ઞાન.
 સમૂર્ચિમ તથા જુગલિયાને અજ્ઞાન બે-મતિ અજ્ઞાન ને શ્રુત અજ્ઞાન,
 ગર્ભજને ત્રણ સમૂર્ચિમને જોગ અગીઆર, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨
 ઔદારિકના ૧ કાર્મણ કાય જોગ ગર્ભજને પંદર જોગ ઉપયોગ દશ,
 અકર્મભૂમિ તે પાંચ દેવકુરૂ ને પાંચ ઉત્તરકુરૂ એ દશમાં છે, તે બે
 જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન ને બે દર્શન અને વીશ અકર્મભૂમિ, છાપન અંતર-

દ્વીપમા ને સમૂચ્છિમને ચાત્ર, જે અજ્ઞાન, જે દર્શન ગર્ભજને બાર ઉપયોગ તેમજ આહાર લે તો જન્મ ને ઉન્નિશિનો તથા ત્રણ પ્રકારે આહાર લે ઓજ, રોમ ને કવળ, ઉવવાય તે સમૂચ્છિમમાં આઠ દ ઉકના આવીને ઉપજે પૃથ્વી પાણી, વનસ્પતિ. ત્રણ વિકલે દ્વિય, મનુષ્ય અને તિર્યચ જુગલ્પિયામાં જે દ ઉકના આવીને ઉપજે, તે મનુષ્ય અને તિર્યચના કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં બાવીશ દ ઉકના ઉપજે, તેઉં-વાચુના નહી સમૂચ્છિમની સ્થિતિ જન્મ ને ઉન્નિ અતર્કુદ્ધતની ગર્ભજની આરાની પેરે બાણવી ભરત ઇરવતમા પહેલે આરે બેસતા ત્રણ પદ્યોપમની, ઉતરતા જે પદ્યોપમની બીજે આરે બેસતાં જે પદ્યોપમની ઉતરતા એક પદ્યોપમની, ત્રીજે આરે બેસતા એક પદ્યોપમની. ઉતરતા પૂર્વ કોડની ચોથે આરે બેસતા પૂર્વ કોડની, ઉતરતા સ્વામ્યો વર્ષની, પાચમે આરે બેસતા સ્વામ્યો વર્ષની, ઉતરતા વીશ વર્ષની, છઠે આરે બેસતા વીશ વર્ષની, ઉતરતા સોળ વર્ષની, એમ ચડતા અવળા સવળી બાણવી હેમવચ, હિરણ્યવચમા એક પદ્યોપમની, હરિવાસ. રમ્યકવાસમા જે પદ્યોપમની, દેવકુરુ, ઉત્તરકુરુમાં ત્રણ પદ્યોપમની, છપ્પન અતરદ્વીપમા પદ્યોપમનો અસ ખ્યાતમો ભાગ, પાચ મહાવિકલેહમા પૂર્વકોડની સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ જે મરણ છે ચવણ તે ચવીને સ સુચ્છિમ દશ દ ઉકમાં જાય, પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલે દ્વિય, મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય જુગલ્પિયા તેર દ ઉકમાં જાય ગઈ તે સમૂચ્છિમ મરીને જે ગતિમાં જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય જુગલ્પિયા મરીને એક દેવગતિમા જાય કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્ય પાંચે ગતિમાં જાય અગઈ તે સ સુચ્છિમમાં આવે તો જે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો ગર્ભજમાં ચારે ગતિનો આવે સમૂચ્છિમને પ્રાણ આઠ ભાષા ને મન નહિ ગર્ભજને દશ પ્રાણ સમૂચ્છિમને એક કાયાનો ભોગ ગર્ભજને ત્રણ ભોગ

(ઇતિ એકવીશમો મનુષ્યનો દ ઉક)

બાવીશમો વાણુવ્ય તરનો દ ઉક

તેમા શરીર ત્રણ વૈકલ્ય, તૈજસ ને કાર્મણ અવલેણા જન્મ અંશુ

અસ. ઉં સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો ૪૦ અશુભ સંખ્યાં

ઉં લાખ જોજનની સઘયણુ નથી સંઠાણુ એક સમયઉરસ, કષાય ચારે પણ દેવતાને લોભ ઘણો, સજ્ઞા ચારે પણ દેવતાને પરિગ્રહ સજ્ઞા ઘણી લેશ્યા ચાર પહેલી ઇદ્રિય પાંચે, સમુદ્ધાત પાંચ આહારક ને કેવળ નહીં સજ્ઞી અસજ્ઞી વેદ બે, સ્ત્રી ને પુરુષ. પર્યાય છ પણ ભાષા અને મન લોગા બાંધે દષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન ત્રણ, જોગ અગીયાર, તે ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રિય વૈક્રિયનો મિશ્ર અને કાર્મણુ કાય જોગ, એમ અગીયાર ઉપયોગ નવ, ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, તેમજ આહાર લે તો ૪૬અથ ને ઉં છ દિશિનો તથા બે પ્રકારે જોજ ને રોમ તથા શુભ અને અચિત્ત આહાર ઉવવાય તે બે હંડકના આવીને જિપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યંચના વાણુવ્ય તરની સ્થિતિ ૪૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉં એક પદ્યોપમની, તેની દેવીની ૪૦ દશ હજાર વર્ષની, ઉં અર્ધ પદ્યોપમની સમોહિયા મરણુ ને અસમોહિયા મરણુ એ બે પ્રકારે છે. ચવણુ તે ચવીને પાંચ હંડકમાં જાય તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય અને તિર્યંચ એ પાંચ જઈ તે મરીને બે ગતિમાં જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં. આગઈ તે આવે પણ બે ગતિના તે મનુષ્યને તિર્યંચના. પ્રાણુ દશ, જોગ ત્રણ, મન, વચન ને કાયાના ઇતિ બાવીશમે વાણુવ્ય તરનો હંડક ત્રેવીશમે જ્યોતિષને હંડક.

તેમા શરીર ત્રણ વૈક્રિય, તૈજસ ને કાર્મણુ. અવધેણુ ૪૦ અશુભ અસં. ઉં સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે, તો ૪૦ અશુભ અસં. ઉં લાખ જોજનની, સંઘયણુ નથી સંઠાણુ એક સમયઉરસ કષાય ચારે સજ્ઞા ચારે, લેશ્યા એક તેગુ ઇદ્રિય પાંચે, સમુદ્ધાત પાંચ, આહારક ને કેવળ નહીં, સજ્ઞા છ, વેદ બે, પર્યાય છ, પણ ભાષા ને મન લોગા બાંધે દષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન ત્રણ, જોગ અગીયાર, ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રિય, વૈક્રિયનો મિશ્ર ને કાર્મણુ કાયજોગ ઉપયોગ નવ, ત્રણ જ્ઞાન. ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો, ૪૦ ને ઉં ૬ દિશિનો તથા બે

પ્રકારે તે ઓજ ને રોમ તે પણ શુભ ને અચિત્ત આહાર ઉવવાય તે
 બે દડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યચના ચદ્રમાની સ્થિતિ
 જાં પા પદ્યની. ઉં અર્ધ પદ્ય ને પચાસ હજાર વર્ષની, સૂર્યની
 જાં પા પદ્યની, ઉં એક પદ્યને હજાર વર્ષની તેની દેવીની જાં
 પા પદ્યની ઉં અર્ધ પદ્ય ને પાચસે વર્ષની ગ્રહની જાં પા પદ્યની
 ઉં એક પદ્યની તેની દેવીની જાં પા પદ્યની ઉં અર્ધ પદ્યની.
 નક્ષત્રની જાં પા પદ્યની, ઉં અર્ધ પદ્યની, તેની દેવીની જાં પા
 પદ્યની ઉં પા પદ્યથી ઝાઝેરી. તારાની જાં પદ્યનો
 આઠમો ભાગ ઉં પદ્યનો આઠમો ભાગ ઝાઝેરી, સમોહિયા મરણ
 ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે ચવણ તે ચવીને પાંચ
 દડકમાં જાય, તે પૃથ્વી, પાણી. વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્યચ
 ગઈ તે મરીને બે ગતિમા જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યચ આગઈ તે
 આવે પણ બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો આવે પ્રાણ હશ, ભેગ
 ત્રણ ઇતિ ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દડક

ચોવીશમો વૈમાનિકનો દડક.

વૈમાનિક દેવમા શરીર ત્રણ વૈકિચ, તૈજસ ને કાર્મણુ અવલેણા,
 સૌધર્મ ઇશાન એ બે દેવલોકે જાં અણું અસં ઉં સાત હાથની.
 ત્રીજે, ચોથે દેવલોકે છ હાથની. પાંચમે, છઠે દેવલોકે પાંચ હાથની,
 સાતમે, આઠમે દેવલોકે ચાર હાથની, નવમે, દશમે, અગીયારમે અને
 બારમે દેવલોકે ત્રણ હાથની, નવ ગ્રૈવેયકે બે હાથની, ચાર અનુત્તર
 વિમાનમાં એક હાથની, સર્વાર્થસિદ્ધમાં મૂઢા હાથની, ઉત્તર ગૈકિચ કરે
 તે બાર દેવલોક સુધી જાં અણું સખ્યાં ઉં લાખ ભેજનની,
 સઘયણ નથી સસ્થાન એક સમચઉરસ, કપાય ચારે પણ લોભ ઘણો,
 સજ્ઞા ચારે પણ પરિચ્છ સજ્ઞા ઘણી, લેશ્યા પહેલે બીજે દેવલોકે તેણુ
 લેશ્યા; ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે એક પદ્મ લેશ્યા છઠ્ઠાથી માડી નવ ગ્રૈવે-
 ચકમાં એક શુકલ લેશ્યા અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમા એક પરમ
 શુકલ લેશ્યા ઇદ્રિય પાંચે, બાર દેવલોક સુધી સમુદ્ધાત પાંચ, તે
 આહારક ને કેવળ નહીં નવ ગ્રૈવેચક, પાંચ અનુત્તર વિમાનમા ત્રણ તે

વેદની, કષાય ને મારણાંતિક સંજ્ઞી એકલા છે વેદ પહેલે બીજે દેવલોકે
 એ વેદ, ત્રીજથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક પુરુષ વેદ, પર્યાય છ પણ
 ભાષા અને મન ભેગા બાંધે દષ્ટિ, બાર દેવલોકમાં ત્રણ, નવ ઐવેયકમાં બે
 દષ્ટિ, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક સમક્ષિત દષ્ટિ દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન
 ત્રણ, અજ્ઞાન બાર દેવલોકે, નવ ઐવેયકે ત્રણ અને પાંચ અનુત્તર વિમા-
 નમાં અજ્ઞાન નથી જોગ અગિયાર ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ
 કાયાના તે વૈકલ્પિક, વૈકલ્પિકો મિશ્ર ને કાર્મણ કાયયોગ એમ અગિયાર
 ઉપયોગ-બાર દેવલોક ને નવ ઐવેયકમાં ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ
 દર્શન પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં છ ઉપયોગ, ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ દર્શન.
 તેમજ આદાર લે તો જ૦ ને ઉ૦ છ દિશિનો તથા બે પ્રકારે ઓજ ને
 દોમ તે પણ અચિત્ત ને શુભ, ઉવવાય તે આવીને ઊપજે, પહેલા દેવ-
 લોકથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે દંડકના તે મનુષ્ય ને તિર્થ ચના
 અને નવમેથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે પહેલે દેવલોકે
 સ્થિતિ જ૦ એક પદ્યની, ઉ૦ બે સાગરની તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક
 પદ્યની, ઉ૦ સાત પદ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યની,
 ઉ૦ પચાસ પદ્યની, બીજે દેવલોકે જ૦ એક પદ્યથી ઝાઝેરી ઉ૦ બે
 સાગર ઝાઝેરી, તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યથી ઝાઝેરી ઉ૦
 નવ પદ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યથી ઝાઝેરી, ઉ૦-
 પચાવન પદ્યની ત્રીજે દેવલોકે જ૦ બે સાગરની ઉ૦ સાત સાં ત્યા
 દેવી નથી પણ તેડાવી બંધ થોથે દેવલોકે જ૦ બે સાં ઝાઝેરી ઉ૦
 સાત સાં ઝાઝેરી પાંચમે દેવલોકે જ૦ સાત સાં, ઉ૦ દશ સાં.
 છઠે દેવલોકે જ૦ દશ સાં, ઉ૦ ચૌદ સાં સાતમે દેવલોકે જ૦ ચૌદ
 સાગરની ઉ૦ સત્તર સાં આઠમે દેવલોકે જ૦ સત્તર સાં, ઉ૦ અઠાર
 સાં, નવમે દેવલોકે જ૦ અઠાર સાં, ઉ૦ ઓગણીશ સાં દશમે દેવ-
 લોકે જ૦ ઓગણીશ સાં, ઉ૦ વીશ સાં અગીઆરમે દેવલોકે જ૦
 વીશ સાં, ઉ૦ એકવીશ સાં, બારમે દેવલોકે જ૦ એકવીશ સાં,
 ઉ૦ બાવીશ સાં પ્રથમ ઐવેયકે જ૦ બાવીશ સાં, ઉ૦ ત્રેવીશ સાં,
 બીજી ઐવેયકે જ૦ ત્રેવીશ સાં, ઉ૦ ચોવીશ સાં ત્રીજી ઐવેયકે જ૦

પ્રકારે તે ઓજ ને રોમ તે પણ શુભ ને અચિત્ત આહાર. ઉવવાય તે બે દડકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્યચના ચદ્રમાની સ્થિતિ જાં પા પદ્યની, ઉં અર્ધ પદ્ય ને પચાસ હજાર વર્ષની, સૂર્યની જાં પા પદ્યની, ઉં એક પદ્યને હજાર વર્ષની તેની દેવીની જાં પા પદ્યની ઉં અર્ધ પદ્ય ને પાચસે વર્ષની ગ્રહની જાં પા પદ્યની ઉં એક પદ્યની. તેની દેવીની જાં પા પદ્યની ઉં અર્ધ પદ્યની નક્ષત્રની જાં પા પદ્યની, ઉં અર્ધ પદ્યની, તેની દેવીની જાં પા પદ્યની ઉં પા પદ્યથી ગ્રહેરી. તારાની જાં પદ્યનો આઠમો ભાગ ઉં પદ્યનો આઠમો ભાગ ગ્રહેરી, સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ છે. ચવણુ તે ચ્યવીને પાંચ દંડકમા જાય, તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્યચ. ગર્ધ તે મરીને બે ગતિમાં જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યચ આગર્ધ તે આવે પણ બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો આવે પ્રાણ હશ, ભોગ ત્રણ ઇતિ ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દડક

ચોવીશમો વૈમાનિકનો દડક.

વૈમાનિક દેવમા શરીર ત્રણ વૈકિચ, તૈજસ ને કાર્મણુ અવશેષા, સૌધર્મ, ઇશાન એ બે દેવલોકે જાં અણુ અસં ઉં સાત હાથની. ત્રીજે, ચોથે દેવલોકે છ હાથની, પાંચમે, છઠે દેવલોકે પાંચ હાથની, સાતમે, આઠમે દેવલોકે ચાર હાથની, નવમે, દશમે, અગીયારમે અને બારમે દેવલોકે ત્રણ હાથની, નવ ગ્રૈવેયકે બે હાથની, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં એક હાથની, સર્વાર્થસિદ્ધમા મૂઢા હાથની, ઉત્તર ગૈકિચ કરે તે બાર દેવલોક સુધી જાં અણુ સંખ્યાં ઉં દાખ જોજનની, સઘયણુ નથી. સસ્થાન એક સમચઉરસ, કપાય ચારે પણ લોભ ઘણો, સજ્ઞા ચારે પણ પરિગ્રહ સજ્ઞા ઘણી, લેશ્યા પહેલે બીજે દેવલોકે તેજુ લેશ્યા; ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે એક પદ્મ લેશ્યા છઠ્ઠાથી માંડી નવ ગ્રૈવેયકમા એક શુકલ લેશ્યા અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમા એક પરમ શુકલ લેશ્યા ઇદ્રિય પાંચે, બાર દેવલોક સુધી સમુદ્ધાત પાંચ, તે આહારક ને કેવળ નહીં નવ ગ્રૈવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાનમા ત્રણ તે

વેદની, કષાય ને મારણાંતિક સંજી એકલા છે વેદ પહેલે બીજે દેવલોકે
 એ વેદ, ત્રીજથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક પુરુષ વેદ, પચાંચ છ પણ
 ભાષા અને મન ભેગા બાધે દષ્ટિ, બાર દેવલોકમાં ત્રણ, નવ ઐવેયકમાં બે
 દષ્ટિ, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક સમકિત દષ્ટિ દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન
 ત્રણ, અજ્ઞાન બાર દેવલોકે, નવ ઐવેયકે ત્રણ અને પાંચ અનુત્તર વિમા-
 નમાં અજ્ઞાન નથી ભેગ અગિયાર ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ
 કાયાના તે વૈકલ્પિક, વૈકલ્પિકો મિશ્ર ને કાર્મણ કાયયોગ એમ અગિયાર
 ઉપયોગ—બાર દેવલોક ને નવ ઐવેયકમાં ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ
 દર્શન પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં છ ઉપયોગ, ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ દર્શન
 તેમજ આદાર લે તો જ૦ ને ઉ૦ છ દિશિનો તથા બે પ્રકારે ઓજ ને
 રામ તે પણ અચિત્ત ને શુભ, ઉવવાય તે આવીને ઉપજે, પહેલા દેવ-
 લોકથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે દંડકના તે મનુષ્ય ને તિર્થ ચના
 અને નવમેથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે પહેલે દેવલોકે
 સ્થિતિ જ૦ એક પદ્યની, ઉ૦ બે સાગરની તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક
 પદ્યની, ઉ૦ સાત પદ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યની,
 ઉ૦ પચાસ પદ્યની, બીજે દેવલોકે જ૦ એક પદ્યથી ઝાઝેરી ઉ૦ બે
 સાગર ઝાઝેરી, તેની પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યથી ઝાઝેરી ઉ૦
 નવ પદ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યથી ઝાઝેરી, ઉ૦
 પચાવન પદ્યની. ત્રીજે દેવલોકે જ૦ બે સાગરની ઉ૦ સાત સાં ત્યા
 દેવી નથી પણ તેડાવી બચ ચોથે દેવલોકે જ૦ બે સાં ઝાઝેરી ઉ૦
 સાત સાં ઝાઝેરી પાંચમે દેવલોકે જ૦ સાત સાં, ઉ૦ દશ સા
 છઠે દેવલોકે જ૦ દશ સાં, ઉ૦ ચૌદ સાં સાતમે દેવલોકે જ૦ ચૌદ
 સાગરની ઉ૦ સત્તર સા આઠમે દેવલોકે જ૦ સત્તર સાં, ઉ૦ અઠાર
 સાં, નવમે દેવલોકે જ૦ અઠાર સાં, ઉ૦ ઓગણીશ સાં દશમે દેવ-
 લોકે જ૦ ઓગણીશ સાં, ઉ૦ વીશ સાં અગીયારમે દેવલોકે જ૦
 વીશ સાં, ઉ૦ એકવીશ સાં, બારમે દેવલોકે જ૦ એકવીશ સાં,
 ઉ૦ બાવીશ સાં પ્રથમ ઐવેયકે જ૦ બાવીશ સાં, ઉ૦ ત્રેવીશ સાં,
 બીજી ઐવેયકે જ૦ ત્રેવીશ સાં, ઉ૦ ચોવીશ સાં ત્રીજી ઐવેયકે જ૦

ચોવીશ સાગરોપમની, ઉં પચીસ સાં ચોથી ઐવેયકે જઘન્ય પચીશ સાં ઉં છવીશ સાગરોં, પાચમી ઐવેયકે જં છવીશ સાં ઉં સત્તાવીશ સાં, છઠી ઐવેયકે જ સત્તાવીશ સાં ઉં અઠ્ઠાવીશ સાં સાતમી ઐવેયકે જં અઠ્ઠાવીશ સાં ઉં ઓગણત્રીશ સાં, આઠમી ઐવેયકે જં ઓગણત્રીશ સાં ઉં ત્રીશ સાં નવમી ઐવેયકે જં ત્રીશ સાં ઉં એકત્રીશ સાં ચાર અનુત્તર ભમાનમા જં એકત્રીશ સાં ઉં તેત્રીશ સાં અને સર્વાર્થસિદ્ધમા જંને ઉં તેત્રીશ સાં સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ એ બે મરણ લાભે ચવણુ તે ચ્યવીને પહેલા બીજા દેવલોકના દેવતા પાંચ હકમાં જાય, તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, મનુષ્ય ને તિર્થંચ ત્રીજાથી તે આઠમા દેવલોકના દેવતા બે હકમાં જાય તે મનુષ્ય ને તિર્થંચ નવમેથી માડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના દેવતા એક હકમાં જાય તે મનુષ્યમા જાય ગઈ તે પહેલેથી માડીને આઠમા દેવલોકના દેવતા બે ગતિમા જાય અને નવમેથી માડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના એક મનુષ્યની ગતિમા જાય આગઈ તે પહેલેથી માડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે ગતિનો આવે તે મનુષ્ય ને તિર્થંચનો આવે અને નવમાથી માડીને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે પ્રાણુ દશ, જોગ ત્રણ

ઇતિ શ્રી ચોવીશમો ગૈમાનિકનો હંક

સિદ્ધના દ્વાર કહે છે.

સિદ્ધને શરીર નથી .સિદ્ધની અરૂપી ઘન આત્મ પ્રદેશની અવ-
ધેણા જં એક હાથ ને આઠ અંગુલની, મધ્યમ ચાર હાથ ને સોળ
આગળની અને ઉં ત્રણસે તેત્રીશ મનુષ્ય ને બત્રીશ આગળનીં સિદ્ધને
સંઘચણુ નથી સિદ્ધન સંસ્થાન નથી સિદ્ધને કષાય નથી સિદ્ધને
સજ્ઞા નથી સિદ્ધને લેશ્યા નથી સિદ્ધને ધર્મિય નથી સિદ્ધને સમુદ્ધાત
નથી સિદ્ધ સજ્ઞી, અસજ્ઞી નથી સિદ્ધને વેદ નથી સિદ્ધને પયોય નથી
સિદ્ધને સમકિત દષ્ટિ છે સિદ્ધને એક કેવળ દર્શન છે, સિદ્ધને એક
કેવળ જ્ઞાન છે, સિદ્ધને અજ્ઞાન નથી સિદ્ધને જોગ નથી સિદ્ધને બે
ઉપયોગ, તે કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન છે સિદ્ધને આહાર નથી ઉવવાય
તે આવીને ઉપજે એક હકનો તે મનુષ્યનો સિદ્ધની સ્થિતિનો છેડો

સિદ્ધને મરણ નથી સિદ્ધને ચવણુ નથી ગઈ તે મરીને સિદ્ધને
ગતિમા જવુ નથી આગઈ તે સિદ્ધમા એક મનુષ્યનો આવે.
;ને પ્રાણુ નથી સિદ્ધને જોગ નથી

ઇતિ લઘુહકના જોલ સમાપ્ત.

અથ શ્રી ગતાગતના ખોલ

- ૧ પહેલી નરકે આગત ૨૫ લેહની, તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સહી તિર્યંચ ને ૫ અસહી તિર્યંચ, એ પચીશના પર્યાપ્તાની ગત ૪૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ને ૫ સહી તિર્યંચ એ ૨૦ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એટલે ૪૦ ની
- ૨ બીજી નરકે આગત ૨૦ લેહની, તે ઉપર ૨૫ કહ્યા તેમાંથી ૫ અસહી તિર્યંચના પર્યાપ્તા વળ્યા ગત ૪૦ લેહની પૂર્વવત્
- ૩ ત્રીજી નરકે આગત ૧૯ લેહની તે ઉપર ૨૦ લેહ કહ્યા તેમાંથી બુજપરનો એક લેહ વળ્યો ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્
- ૪ ચોથી નરકે આગત ૧૮ લેહની તે ઉપર ૧૯ કહ્યા તેમાંથી ખેચરનો એક લેહ વળ્યો ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્
- ૫ પાચમી નરકે આગત ૧૭ લેહની, તે ઉપર ૧૮ કહ્યા તેમાંથી સ્થળચરનો એક લેહ વળ્યો ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્
- ૬ છઠ્ઠી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ઉપર કહ્યા તેમાંથી ઉરપરનો એક લેહ વળ્યો ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્
- ૭ સાતમી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ને ૧ મચ્છ જળચરના પર્યાપ્તાની સ્ત્રી વર્ણ ગત ૧૦ લેહની ૫ સહી તિર્યંચના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની
- ૮ એકાવન જાતના દેવતા (૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણુચંતર અને ૧૦ જ ભક્ષા) મા આગત ૧૧૧ લેહની તે ૧૦૧ ક્ષેત્રના સહી મનુષ્ય, ૫ સહી તિર્યંચ અને ૫ અસહી તિર્યંચ એ ૧૧૧ના પર્યાપ્તાની ગત ૪૬ ની તે ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સહી તિર્યંચ, ૩ પૃથ્વી, પાણી અને વનસ્પતિ એ ૨૩ ના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની

૯ જ્યોતિષી અને પહેલા દેવલોકમાં આગત ૫૦ લેહની તે ૧૫ કર્મ-ભૂમિ, ૫ સજી તિર્થંચ અને ૩૦ અકર્મભૂમિ એ ૫૦ ના પર્યાપ્તાની, ગત ૪૬ ની પૂર્વવત્

૧૦ ખીજા દેવલોકમાં આગત ૪૦ લેહની તે ઉપર ૫૦ કદ્દા તેમાંથી ૫ હેમવચ અને ૫ હિરણ્યવચ એ ૧૦ ના પર્યાપ્તા વજ્ર્યા ગત ૪૬ ની પૂર્વવત્

૧૧ પહેલા કિલ્લિષીમાં આગત ૩૦ લેહની ઉપર ૪૦ કદ્દા તેમાંથી ૫ હરિવાસ અને ૫ રગ્યકવાસ એ ૧૦ લેહ વજ્ર્યા, ગત ૪૬ની પૂર્વવત્

૧૨ ત્રીજા દેવલોકથી આઠમા દેવલોક સુધી (૬ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક અને ૨ કિલ્લિષી એ ૧૭)માં આગત ૨૦ લેહની તે ૧૫ કર્મ-ભૂમિ અને ૫ સજી તિર્થંચ એ ૨૦ ના પર્યાપ્તાની ગત ૪૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સજી તિર્થંચના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની

૧૩ નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી (૪ દેવલોક ૬ પ્રેવેચક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮)માં આગત ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તાની ગત ૩૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તાની

૧૪ પૃથ્વી, પાણી અને વનસ્પતિ એ ત્રણુમા આગત ૨૪૩ લેહની ૧૦૧ સમૂર્ચિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા, ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૩૧ અને ૪૮ લેહ તિર્થંચના એવ ૧૭૬ ની લટની, ૪ ૬૪ લેહ દેવતાના (૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણ્વતર, ૧૦ જલકા, ૧૦ જ્યોતિષી, ૨ દેવલોક અને ૧ કિલ્લિષી) પર્યાપ્તા કુલ ૨૪૩ થયા ગત ૧૭૬ની લટની

૧૫ તેહ અને વાયુ એ બેમા આગત ૧૭૬ની લટની ગત ૪૮ લેહ તિર્થંચની

૧૬ ત્રણુ વિકલે દ્રિય (બેધદ્રિય, તેધદ્રિય અને ચૌરે દ્રિય)મા આગત ૧૭૬ ની લટની, ગત ૫૭ ૧૭૬ની લટની

૧૭ અસંજી તિર્થચમા આગત ૧૭૬ની લટની. ગત ૩૬૫ લેહની તે ૫૬ અતરદીપા, ૫૧ ભતના દેવતા (ઉપર પ્રમાણે) ૧ પહેલી નરક એ ૧૦૮ના પર્વાપ્તા અને અને અપર્વાપ્તા એટલે ૨૧૬ અને ૧૭૬ની લટ, સર્વ મળીને ૩૬૫ લેહ થયા

૧૮ સંજી તિર્થચમા આગત ૨૬૭ લેહની તે ૮૧ લેહ દેવતાના (૬૬ લેહમાંથી ઉપરના ૪ દેવલોક, ૬ એવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮ લેહ વળ્યાં બાકી રહ્યા તે) ૧૭૬ની લટ અને ૭ નરકના પર્વાપ્તા એમ ૨૬૭ની. ગત પાંચેની જુદી જુદી કહે છે જળચરની પર ૭ લેહની તે ૫૬૩ માથી નવમા દેવલોકથી સ્વર્થસિદ્ધ સુધીના અઠાર ભતના દેવતા અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એટલે ૩૬ લેહ વળ્યાં શેષ પર ૭ રહ્યા તે ઉપરની ગત પર ૩ લેહની તે પર ૭ માથી છૂટી તથા સાતમી એ બે નરકના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ ૪ લેહ વળ્યાં. સ્થળચરની ગત પર ૧ ની તે પર ૩ માથી પાંચમી નરકના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વળ્યાં એચરની ગત ૫૧૬ની તે પર ૧ માથી ચોથી નરકના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વળ્યાં જુજ્જરની ગત ૫૧૭ની તે ૫૧૬ માથી ત્રીજી નરકના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વળ્યાં

૧૯ સંમૂર્ચિમ મનુષ્યમા આગત ૧૭૧ લેહની તે ૧૭૬ની લટમાંથી તેઉ, વાઉના આઠ લેહ વળ્યાં, શેષ ૧૦૧ રહ્યા તે, ગત ૧૭૬ની લટની

૨૦ સંજી મનુષ્યમા આગત ૨૭૬ લેહની તે ૧૭૬ની લટમાંથી તેઉ, વાઉના આઠ લેહ વળ્યાં, શેષ ૧૭૧ તથા ૬૬ ભતના દેવતા અને ૬ નરકના પર્વાપ્તા સર્વ મળી ૨૭૬ લેહ થયા ગત ૫૬૩ લેહની.

૨૧ અકર્મભૂમિમા આગત ૨૦ લેહની, ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સંજી તિર્થચ એમ ૨૦ની ગત જુદી જુદી કહે છે ૫ દેવકુરુ અને ૫ ઉત્તરકુરુની ગત ૧૨૮ લેહની તે ૧૦ ભવનપતિ ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્યતર, ૧૦ જસકા ૧૦ જ્યોતિષી, ૨ દેવલોક

પહેલું, બીજું અને ૧ કિલ્લિષી, એ ૬૪ જાતના દેવતાના અપ-
ર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એટલે ૧૨૮ ૫ હરિવાસ અને ૫ રમ્યકુ-
વાસની ગત ૧૨૬ ની તે પૂર્વે ૧૨૮ કહ્યા, તેમાંથી પહેલા
કિલ્લિષીના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ બે લેઈ વળ્યા ૫ હેમવચ
અને ૫ હિરણ્યવચની ગત ૧૨૪ લેઈની તે પૂર્વે ૧૨૬ કહ્યા તેમાંથી
બીજા દેવલોકના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ બે લેઈ વળ્યા

૨૨ છાપન અતગ્ધીપમાં આગત ૨૫ લેઈની તે, ૧૫ કર્મભૂમિ ૫
સંજી તિર્યંચ અને ૫ અસંજીતિર્યંચ એ ૨૫ ના પર્યાપ્તાની.
તે ૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણ્ણવ્યતર, ૧૦ જ ભક્ષા
એમ ૫૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૦૨

ધતિ ચોવીશ કડકની ગતાગત સ પૂર્ણ

૨૩ તીર્થંકરદેવમા આગત ૩૮ લેઈની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાતિક,
૬ ઐવેચક, ૫ અનુત્તર વિમાન અને ૩ પહેલી, બીજી, ત્રીજી નરક
એમ ૩૮ ની, ગત ભોક્ષની

૨૪ ચક્રવર્તીમાં આગત ૮૨ લેઈની, તે ૬૬ જાતના દેવતામાંથી ૧૫
પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિષી એ ૧૮ વળ્યા, શેષ ૮૧ રહ્યા
અને ૧ પહેલી નરક એમ ૮૨ લેઈની ગત ૭ નરકના અપર્યાપ્તા
અને પર્યાપ્તાની

૨૫ બળદેવમા આગત ૮૩ લેઈની, તે પૂર્વે ૮૨ કહ્યા તે અને એક-
બીજી નરક એમ ૮૩ લેઈ ગત ૭૦ લેઈની, તે ૧૨ દેવલોક, ૬
લોકાતિક ૬ ઐવેચક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા
અને પર્યાપ્તાની

૨૬ વાસુદેવમાં આગત ૩૨ લેઈની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાતિક, ૬
ઐવેચક અને ૨ નરક પહેલી અને બીજી, એમ ૩૨ ની, ગત ૧૪
લેઈની તે ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૨૭ કેવળીમા આગત ૧૦૮ લેઈની તે ૬૬ જાતના દેવતામાંથી ૧૫
પરમાધામી, ૩ કિલ્લિષી એ અઢાર વળ્યા, શેષ ૮૧ રહ્યા તે-

- ૧૫ કર્મભૂમિ ૫ સંજીતિર્થ ચ, ૪ નરક પહેલી અને પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ૩ એમ સર્વ મળી ૧૦૮ લેહ થાય ને ગત મોક્ષની.
- ૨૮ સાધુમાં આગત ૨૭૫ ની તે ૧૭૬ ની લટમાંથી તેઉ-વાઉના ૮ વજ્યાં, શેષ ૧૭૧, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૫ નરક એમ ૨૭૫ ની ગત ૭૦ લેહની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬ ઐવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.
- ૨૬ શ્રાવકમાં આગત ૨૭૬ લેહની, તે પૂર્વે ૨૭૫ કદા તે અને ૧ છઠી નરક વધી ગત ૪૨ લેહની, તે ૧૨ દેવલોક અને ૬ લોકાંતિક એ ૨૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની
- ૩૦ સમદષ્ટિમાં આગત ૩૬૩ લેહની, ૧૭૬ની લટમાંથી ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા તથા તેઉ વાઉના ૮ એ ૨૩ વજ્યાં શેષ ૧૫૬ તથા ૧૦૧ સંજીમનુષ્ય, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૭ નરકના પર્યાપ્તા એમ સર્વ મળી ૩૬૩ લેહ થયા ગત ૨૨૨ ની તે ૮૧ જાતના દેવતા, ૬૬ લેહમાંથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિધી એ ૧૮ વજ્યાં, ને ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સંજીતિર્થ ચ, ૬ નરક એમ ૧૦૭ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૨૧૪ ત્રણ વિકલે દ્વિયના અપર્યાપ્તા અને ૫ અસંજીતિર્થ ચના અપર્યાપ્તા એમ સર્વ મળી ૨૨૨ થયા, તેમાં ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિધીના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એ ૩૬ લેહ મેળવતા ૨૫૮ લેહની ગત પશુ-કેટલાકે કહે છે
- ૩૧ મિથ્યાત્વીમાં આગત ૩૭૧ લેહની, તે પૂર્વે ૩૬૩ કદા, તેમાં તેઉ વાઉના ૮ લેહ વધ્યા ગત ૫૫૩ લેહની તે ૫૬૩ માથી ૫ અનુત્તર વિમાનના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૧૦ લેહ વજ્યાં
- ૩૨ સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદમાં આગત ૩૭૧ લેહની, મિથ્યાત્વીની પેઠે, ગત પુરુષવેદની ૫૬૩ ની, સ્ત્રીવેદની ૫૬૧ ની, સાતમી નરકના એ લેહ વજ્યાં
- ૩૩ નપુ સકવેદમાં આગત ૨૮૫ લેહની, તે ૬૬ જાતના દેવતા, ૧૭૬ની લટ અને ૭ નારકી એમ ૨૮૫ ની, ગત ૫૬૩ લેહની
- ઇતિ ગતાગતના યોદ્ધ સંપૂર્ણ

અથ શ્રી કર્મ પ્રકૃતિના બોલ.

૧ પહેલું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ તે આખના પાટા સમાન ૨ બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ તે રાજના પોળીઆ સમાન ૩ ત્રીજું વેદનીય કર્મ તે મધ તથા અપ્રીણે ખરડયા ખડ્ગ સમાન ૪ ચોથું મોહનીય કર્મ તે મહિરાપાન સમાન ૫ પાંચમું આયુષ્ય કર્મ તે હેડ સમાન ૬ છઠું નામ કર્મ તે ચિતારા સમાન ૭ સાતમું ગોત્ર કર્મ તે કુલારના ચાકડા સમાન ૮ આઠમું અતરાય કર્મ તે રાજના લડારી સમાન, ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મે અનંત જ્ઞાન ગુણ ઢાંક્યો છે ૨ દર્શનાવરણીય કર્મે અનંત દર્શનગુણ ઢાંક્યો છે ૩ વેદનીય કર્મે અનંત અવ્યાબાધ આત્મિક સુખ રોક્યું છે ૪ મોહનીય કર્મે ક્ષાયક સમકિત-ગુણ રોક્યો છે ૫ આયુષ્ય કર્મે અક્ષય સ્થિતિ-ગુણ રોક્યો છે ૬ નામ કર્મે અમૂર્તિ ગુણ રોક્યો છે ૭ ગોત્ર કર્મે અગુરૂ લઘુ ગુણ રોક્યો છે ૮ અતરાય કર્મે અનંત આત્મિક શક્તિ ગુણ રોક્યો છે

૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ૬ પ્રકારે બાધે પહેલે બોલે નાણપડિણીયાએ તે જ્ઞાનીના ભુડા બોલે, બીજે બોલે નાણનિન્હવણીયાએ તે જ્ઞાનીનો ઉપકાર જોળવે, ત્રીજે બોલે નાણઆસાયણીયાએ તે જ્ઞાનીની આશાતના કરે, ચોથે બોલે નાણઅતરાયેણ તે જ્ઞાનમાં અતરાય પડાવે, પાંચમે બોલે નાણપડિસેણ તે જ્ઞાની ઉપર દેશ કરે, છઠે બોલે નાણ વિસવાયણીયાએ તે જ્ઞાની સાથે ખોટા ઝઘડા, વિખવાદ કરે, એ છ પ્રકારે બાધે, તે પાંચ તથા ૧૦ પ્રકારે લોગવે, તે પાંચ કયા તે કહે છે ૧ મતિજ્ઞાનાવરણીય, ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિજ્ઞાનાવરણીય, ૪ મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવલજ્ઞાનાવરણીય એ ૫ જ્ઞાન પ્રગટ થવા દીએ નહિ તથા ૧૦ પ્રકારે લોગવે તે કહે છે ૧ સોયાવરણે ૨ સોયવિન્નાણાવરણે, ૩ નેત્તાવરણે ૪ નેત્તાવિન્નાણાવરણે, ૫ દ્રાણાવરણે ૬ દ્રાણવિન્નાણાવરણે ૭ રસાવરણે ૮ રસવિન્નાણાવરણે, ૯ ક્ષાસાવરણે, ૧૦ ક્ષાસાવિન્નાણાવરણે એ ૧૦

પ્રકારે ભોગવે. જ્ઞાનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ, જઘં અંતર્મુહુર્તની ઉત્તમ ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની અને અબાધા કાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો.

૨ બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ ૬ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે, ૧ પહેલે બોલે દસણપડિણીયાએ ૨ દસણનિન્હવણ્યાએ. ૩ દસણઆસાયણ્યાએ ૪ દસણઅતરાએણ, ૫ દસણપઉસેણ, ૬ દસણવિસવાયણાએગેણ એ છ પ્રકારે બાંધે, તે ૬ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે ૧ ચક્ષુદર્શનાવરણીય ૨ અચક્ષુદર્શનાવરણીય, ૩ અવધિદર્શનાવરણીય ૪ કેવળ-દર્શનાવરણીય, ૫ નિદ્રા, ૬ નિદ્રાનિદ્રા, ૭ પ્રચક્ષા, ૮ પ્રચક્ષાપ્રચક્ષા ૯ થીણુદ્ધિનિદ્રા એ ૬ પ્રકારે ભોગવે. દર્શનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ જઘં અંતર્મુહુર્તની, ઉત્તમ ૩૦ કોડાકોડી સાગરોપમની અને અબાધા કાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો.

૩ ત્રીજું વેદનીય કર્મ તેના બે ભેદ. સાતા વેદનીય, ૨ અસાતા વેદનીય, તેમાં સાતા વેદનીય દશ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે ૧ પાણાણુકપયાએ, ૨ ભુયાણુકપયાએ ૩ જીવાણુકપયાએ, ૪ સત્તાણુકપયાએ, ૫ બહુણુ પાણાણુ ભુયાણુ જીવાણુ સત્તાણુ અહુખણ્યાએ ૬ અસોયણ્યાએ, ૭ અઝુરણ્યાએ, ૮ અટિપણ્યાએ, ૯ અપીટ્ટણ્યાએ; ૧૦ અપરિયાવણ્યાએ, એ ૧૦ પ્રકારે બાંધે, તે આઠ પ્રકારે ભોગવે. ૧ મણુણાસદા, ૨ મણુણારૂવા, ૩ મણુણાગધા, ૪ મણુણારસા, ૫ મણુણા-ક્ષાસા, ૬ મણુસુહયા ૭ વયસુહયા ૮ કાયસુહયા, એ આઠની સ્થિતિ જઘં ૨ સમયની ઉત્તમ ૧૫ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધાકાળ હોઠ હજાર વર્ષનો, અસાતાવેદનીય ૧૨ પ્રકારે બાંધે તે કહે છે ૧ પરદુઃખ-ણ્યાએ, ૨ પરસોયણ્યાએ, ૩ પરઝુરણ્યાએ, ૪ પરટિપણ્યાએ, ૫ પરપિટ્ટણ્યાએ ૬ પરપરિયાવણ્યાએ, ૭ બહુણુ પાણાણુ ભુયાણુ જીવાણુ સત્તાણુ દુખણ્યાએ, ૮ સોયણ્યાએ, ૯ ઝુરણ્યાએ, ૧૦ ટિપણ્યાએ; ૧૧ પિટ્ટણ્યાએ, ૧૨ પરિયાવણ્યાએ એ ૧૨ પ્રકારે બાંધે તે આઠ પ્રકારે ભોગવે. ૧ અમણુણાસદા, ૨ અમણુણારૂવા, ૩ અમણુણા ગધા; ૪ અમણુણારસા, ૫ અમણુણાક્ષાસા, ૬ મણુ હુહયા ૭ વયહુહયા, કાય-હુહયા તેની સ્થિતિ જઘં એક સાગરના સાત ભાગ કરીએ એવા ૩

ભાગ એક પદ્યને અસખ્યાતમે ભાગ ઉણાની; ઉત્તર ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની એનો અગ્રાધા કાળ ત્રણ હજાર વરસનો.

૪ ચોથુ મોહનીય કર્મ છ પ્રકારે બાંધે ૧ તિવ્વકોહે ૨ તિવ્વ-
માણે ૩ તિવ્વમાયાએ ૪ તિવ્વલોહે, ૫ તિવ્વદસણુમોહણિજે; ૬
તિવ્વચરિત્તમોહણિજે એ છ પ્રકારે બાંધે. તે ૨૮ પ્રકારે ભોગવે, ૧
અનતાનુબધી ક્રોધ તે પર્વતની રાઈ (ક્રાટ) સમાન ૨ અનતાનુબધી
માન તે પથ્થરના સ્તંભ સમાન; ૩ અનતાનુબધી માયા તે વાંસની
ગાઠ સમાન; ૪ અનતાનુબધી લોભ તે કિરમચના રગ સમાન એ
ચારે ગતિ નરકની કરે, સ્થિતિ જાવજીવની કરે, ઘાત સમકિતની કરે
૧ અપ્રત્યાજ્યાની ક્રોધ તે તળાવના ખોટ (સુકેલ ભાગમા તડ) સમાન
૨ અપ્રત્યાજ્યાની માન તે હાડકાના સ્તંભ સમાન ૩ અપ્રત્યાજ્યાની
માયા તે ઘેટાના યુગ સમાન ૪ અપ્રત્યાજ્યાની લોભ તે ગાડાના
ઉજન (અજન) સમાન એ ચારે ગતિ તિર્થચની કરે; સ્થિતિ એક
વરસની કરે ઘાત દેશવતની કરે ૮, ૧ પચ્ચક્ખાણ્ણાવરણીય
ક્રોધ તે વેળુની લીટી સમાન, ૨ પચ્ચક્ખાણ્ણાવરણીય માન તે
લાકડાના સ્તંભ સમાન, ૩ પચ્ચક્ખાણ્ણાવરણીય માયા તે ગોમૂત્રિકા
સમાન, ૪ પચ્ચક્ખાણ્ણાવરણીય લોભ તે છાણના ચક્ષા અથવા નગરની
ખાળના કાઢવ સમાન એ ચારે ગતિ મનુષ્યની કરે, સ્થિતિ ચાર માસની
કરે, ઘાત સર્વ વ્રતની કરે ૧૨ ૧ સજ્જલ ક્રોધ તે પાણીની લીટી
સમાન, ૨ સજ્જલનુ માન તે નેતરના સ્તંભ સમાન, ૩ સજ્જલની માયા
તે વાંસની છોઈ સમાન, ૪ સજ્જલનો લોભ તે પતંગ તથા હળદરના
રગ સમાન, એ ચારે ગતિ દેવતાની કરે, સ્થિતિ ૫ દર દિનની કરે,
ઘાત કેવળજ્ઞાનની કરે ૧૬ એ સોળ કષાય હવે ૬ નોકષાય કહે છે.
૧૭ હસ્ય ૧૮ રતિ ૧૯ અરતિ ૨૦ ભય ૨૧ શોક ૨૨ દુઃખ
૨૩ સ્ત્રીવેદ ૨૪ પુરુષવેદ ૨૫ નપુંસકવેદ, એ ચારિત્ર મોહનીયની
૨૫ પ્રકૃતિ હવે ૬ સણુ મોહનીયની ૩ પ્રકૃતિ કહે છે, ૧ સમકિત-
મોહનીય ૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૩ સમામિથ્યાત્વ મોહનીય, એવ
સર્વ મળી ૨૮ પ્રકૃતિ તેની સ્થિતિ જથ્થા અતર્કુહુર્તની ઉત્તર મિથ્યાત્વ

આશ્રી ૭૦ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાલ ૭ હજાર વર્ષનો

૫ પાંચમું આયુષ્ય કર્મ સોળ પ્રકારે બાંધે, તેમાં નારકીનુ આયુષ્ય ૪ પ્રકારે બાંધે, તે ૧ મહાઆરંભિયાએ ૨ મહાપરિગ્રહિયાએ, ૩ કુણ્મિમ x આહારેણુ, ૪ પચિદ્વિયવહેણુ તિર્યચનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ માઈલિયાએ, ૨ નિયડિલિયાએ, ૩ અદિયવયણેણુ, ૪ કુડતોલે કુડમાણે; મનુષ્યનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ પગઈભદિયાએ, ૨ પગ-ઈવિણ્યાએ ૩ સાણુ કોસયાએ, ૪ અમચરિયાએ, દેવતાનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ સરાગસજમેણુ, ૨ સજમાસજમેણુ ૩ બાલિતવો-વક્કમેણુ, ૪ અકામનિર્જરાએ, એ સોળ પ્રકારે બાંધે, તે ૪ પ્રકારે ભોગવે. નારકી અને દેવતાનુ આયુષ જથ્થો ૧૦ હજાર વર્ષ ને અતર્મુદૂર્ત અધિકનુ ઉત્તમ ૩૩ સાગર ને પૂર્વકોડિનો ત્રીજો ભાગ અધિક. મનુષ્ય અને તિર્યચનુ આયુષ્ય જથ્થો અતર્મુદૂર્ત ઉત્તમ ૩ પત્ય ને પૂર્વકોડનો ત્રીજો ભાગ અધિક

૬ છઠું નામ કર્મ તેના બે ભેદ ૧ શુભનામ ૨ અશુભનામ, શુભનામ કર્મ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ કાયુણ્યાએ, ૨ ભાસુણ્યાએ ૩ ભાવુણ્યાએ, ૪ અવિસંવાયણુભેગેણુ, તે ૧૪ પ્રકારે ભોગવે, ૧ ઈક્રાસદા x ઈક્રારવા, ૩ ઈક્રાગધા, ૪ ઈક્રારસા, ૫ ઈક્રાક્રાસા, ૬ ઈક્રાગઈ, ૭ ઈક્રાક્રિઈ, ૮ ઈક્રાલાવણે, ૯ ઈક્રાજસોકિત્તી, ૧૦ ઈક્રાક્રાણુ કર્મભલવિરિય પુરિસાકાર પરક્ષમે, ૧૧ ઈક્રાસરયા, + ૧૨ કતસરયા, ૧૩ પિયસરયા ૧૪ મણુસરયા એ ૧૪ પ્રકારે ભોગવે, અશુભનામ કર્મ ૪ પ્રકારે બાંધે ૧ કાયઅણુણ્યાએ, ૨ ભાસાણુણ્યાએ ૩ ભાવાણુણ્યાએ, ૪ વિસવાયણુભેગેણુ, તે ૧૪ પ્રકારે ભોગવે, ૧ અણ્ણિકાસદા, ૨ અણ્ણિકા-રવા, ૩ અણ્ણિકાગધા ૪ અણ્ણિકારસા, ૫ અણ્ણિકાક્રાસા, ૬ અણ્ણિકાગઈ ૭ અણ્ણિકાક્રિઈ ૮ અણ્ણિકેલાવણે, ૯ અણ્ણિકાજસોકિત્તી ૧૦ અણ્ણિકે-ક્રાણુ કર્મભલ વીરિયપુરિસાકાર પરક્ષમે, ૧૧ ઈણુસરયા, ૧૨ દિણુસરયા

x કુણ્મિમ=માસ

x ઈક્રા-ઈક્રા x ઈક્રાગયા-ગ્રહ રવા.

૧૩ અણ્ઠિસરયા, ૧૪ અકંતસરયા, એ ૧૪ પ્રકારે ભોગવે હવે નામ-
કર્મની ૬૩ પ્રકૃતિ કહે છે ૧ નરકગતિ, ૨ તિર્થંચગતિ ૩ મનુષ્યગતિ
૪ દેવગતિ, ૫ એકેદ્રિય જાતિ, ૬ બેધદ્રિય જાતિ ૭ તેધદ્રિય જાતિ,
૮ ચોરેદ્રિય જાતિ, ૯ પંચેદ્રિય જાતિ, ૧૦ ઉદારિકશરીર ૧૧ વૈક્રિય
શરીર ૧૨ આહારક શરીર, ૧૩ તૈજસ શરીર, ૧૪ કાર્મણ શરીર,
૧૫ ઉદારિક અગોપાંગ, ૧૬ વૈક્રિય અગોપાંગ, ૧૭ આહારક અગોપાંગ
૧૮ ઉદારિકબધન, ૧૯ વૈક્રિયબધન ૨૦ આહારકબધન, ૨૧ તૈજસ-
બધન, ૨૨ કાર્મણબધન, ૨૩ ઉદારિકસધાતન, ૨૪ વૈક્રિયસધાતન,
૨૫ આહારક સધાતન, ૨૬ તૈજસ સધાતન ૨૭ કાર્મણસધાતન,
૨૮ વજ્રઋષભનારાયસ ધયણ, ૨૯ ઋષભનારાયસ ધયણ, ૩૦ નારાય-
સ ધયણ, ૩૧ અર્ધનારાયસ ધયણ, ૩૨ કિલકુસ ધયણ ૩૩ છેવટુસ ધયણ
૩૪ સમચક્રસસ ઠાણ, ૩૫ નિગોહપરિમહણસંઠાણ, ૩૬ સાહસ ઠાણ,
૩૭ વામનસ ઠાણ, ૩૮ કુબ્જસ ઠાણ, ૩૯ હુંહસ ઠાણ, ૪૦ કાળોવર્ણ, ૪૧
નીલોવર્ણ, ૪૨ રાતોવર્ણ, ૪૩ પીળોવર્ણ, ૪૪ ધોળોવર્ણ, ૪૫ સુરભિ-
ગધ ૪૬ દુરભિગધ ૪૭ તીજોરસ ૪૮ કડવોરસ, ૪૯ કસાયેલોરસ,
૫૦ ખાટોરસ, ૫૧ નીઠોરસ, ૫૨ ખરખરોરસ, (ફરસ), ૫૩ સુવાળો
ફરસ, ૫૪ ભારે ફરસ, ૫૫ હળવો ફરસ, ૫૬ ટાઢો ફરસ, ૫૭ જિનો ફરસ
૫૮ ચોપડયો ફરસ, ૫૯ બ્રુજો ફરસ, ૬૦ નરકાનુપૂર્વી, ૬૧ તિર્થંચાનુ-
પૂર્વી, ૬૨ મનુષ્યાનુપૂર્વી, ૬૩ દેવતાનુપૂર્વી ૬૪ શુભવિહાયગતિ, ૬૫
અશુભવિહાયગતિ, એ ૬૫ પિડપ્રકૃતિ થઈ, ૬૬ પરાધાતનામ ૬૭
ઉચ્ચાસનામ, ૬૮ અગુરુદ્ધુનામ, ૬૯ આતાપ નામ, ૭૦ ઉદ્યોતનામ,
૭૧ ઉપધાતનામ, ૭૨ તીર્થંકરનામ, ૭૩ નિર્માણનામ, ૭૪ ત્રસનામ
૭૫ બાહરનામ, ૭૬ પ્રત્યેકનામ, ૭૭ પર્યાપ્તનામ, ૭૮ સ્થિરનામ,
૭૯ શુભનામ, ૮૦ ઔસાગ્યનામ, ૮૧ સુસ્વરનામ, ૮૨ આદ્યનામ,
૮૩ જશોકીર્તિનામ, ૮૪ સ્થાવરનામ, ૮૫ સૂક્ષ્મનામ, ૮૬ સાધારણ-
નામ, ૮૭ અપર્યાપ્તનામ, ૮૮ અસ્થિરનામ, ૮૯ અશુભનામ, ૯૦
દુર્સાગ્યનામ, ૯૧ દુસ્વરનામ, ૯૨ અનાદ્યનામ, ૯૩ અજશોકીર્તિનામ
એ ૬૩ પ્રકૃતિ થઈ તેમા ૧૦ બધનની અધિક ભેળવતાં ૧૦૩ પ્રકૃતિ

પણ અંથવાળા કહે છે, અથવા નામકર્મની ૪૨ પણ ખરી ૧ ગતિ, ૨ જાતિ, ૩ શરીર, ૪ અગોપાંગ, ૫ બધન, ૬ સંધાતન, ૭ વર્ણ, ૮ ગદ્ય, ૯ રસ, ૧૦ ફરસ, ૧૧ સબયણ. ૧૨ સંઠાણ; ૧૩ અનુપૂર્વી, ૧૪ વિહાયગતિ, એ ૧૪ અને પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, ત્રશનો દશકો ૧૦ સ્થાવરનો દશકો ૧૦ એત્ર ૪૨ થઈ તથા વિસ્તારે ચૌદની ૬૫ તથા પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, ત્રસનો દશકો ૧૦ સ્થાવરનો દશકો ૧૦, એવં વિસ્તારે ૬૦ પ્રકૃતિ થઈ; નામકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય આઠ સુહુર્તની ઉત્ત્વ વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ ૨ હજાર વરસનો.

૭ હવે ગોત્રકર્મના ૨ લેહ ૧ જિય ગોત્ર; ૨ નીચ ગોત્ર; તેમાં જિયગોત્ર ૮ પ્રકારે બાંધે ૧ જાઈઅમહેણું ૨ કુલઅમહેણું, ૩ બળઅમહેણું, ૪ રૂવઅમહેણું, ૫ તપઅમહેણું, ૬ સુચઅમહેણું. ૭ લાભઅમહેણું ૮ ઇસ્સરિયઅમહેણું, એ આઠ મહ અણુકરવે કરી જિયગોત્ર બાંધે. તે આઠ પ્રકારે ભોગવે ૧ જાઈ વીસીડીઆ, ૨ કુલવીસીડીઆ, ૩ બળવીસીડીઆ, ૪ રૂવવીસીડીઆ, ૫ તપવીસીડીઆ, ૬ સુચવીસીડીઆ, ૭ લાભવીસીડીઆ, ૮ ઇસ્સરિયવીસીડીઆ એ આઠ પ્રકારે ભોગવે. હવે નીચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાંધે તે ૧ જાઈમએણું, ૨ કુલમએણું, જાવ ઇસ્સરિયમએણું, એ વગેરે ઉપર કહ્યા તે ૮ મહે કરી નીચગોત્ર બાંધે. તે આઠ પ્રકારે ભોગવે જાઈવીસીડીઆથી જાવ ઇસ્સરિયવીસીડીઆ સુધી ઉપર કહ્યા તે. ગોત્રકર્મની સ્થિતિ જઘન ૮ સુહુર્તની ઉત્ત્વ વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ બે હજાર વર્ષનો.

૮ આઠમું અતરાયકર્મ, પાંચ પ્રકારે બાંધે. ૧ દાનાંતરાય, ૨ લાભાંતરાય, ૩ ભોગાંતરાય, ૪ ઉવભોગાંતરાય, ૫ વીર્યાંતરાય, એ પાંચ અતરાય પાઠવે કરી અતરાયકર્મ બાંધે, તે પાંચ પ્રકારે ભોગવે ૧ દાનાંતરાય, ૨ લાભાંતરાય, ૩ ભોગાંતરાય, ૪ ઉવભોગાંતરાય, ૫ વીર્યાંતરાય, એ પાંચ પામે નહિ. એ અતરાયકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય અંતરુહુર્તની ઉત્ત્વ ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ ૩ હજાર વર્ષનો.

આઠ કર્મ બાધ્યાની ૮૫ પ્રકૃતિ, ૬ જ્ઞાનાવરણીયની ૬ દર્શના-

અથ શ્રી ગુણુસ્થાનદ્વાર.

(અનુષ્ટુપવૃત્ત)

નામ ૧ લક્ષણગુણ ૨ ઠિઠ્ઠ ૩ ।
કિરિઆ ૪ સત્તા ૫ બંધ ૬ વેદેય ૭ ॥
ઉદય ૮ ઉદિરગા ૯ ચૈવ ॥
નિજ્જરા ૧૦ માવ ૧૧ કારણા ૧૨ ॥ ૧ ॥
પરિવહ ૧૩ મગ્ગ ૧૪ આયાય ૧૫ ।
જીવાય મેદે ૧૬ જોગ ૧૭ ઉવઓગ ૧૮ ॥
લેસ્તા ૧૯ ચરણ ૨૦ સમ્મત્તમ્ ૨૧ ।
અપ્પાવહુચ્ચ ૨૨ ગુણઠાણેહિ ॥ ૨ ॥

એ બે ગાથામા ૨૨ દ્વાર કહ્યા.

પહેલો નામદ્વાર કહે છે.

પહેલું' મિથ્યાત્વ ગુણુકાણુ, બીજું' સાત્વાદન ગું; ત્રીજું' સમા-
મિચ્છત ગું, ચોથું' અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગું પાંચમું' દેશવિરતિ
ગું છઠું' પ્રમત્તસજ્જતિ ગું સાતમું અપ્રમત્તસજ્જતિ ગું; આઠમું'
નિયદ્વિબાહર ગું, નવમું' અનિયદ્વિબાહર ગું દશમું' સૂક્ષ્મસંપરાય ગું
અગીઆરમું' ઉપશાંતમોહ ગું બારમું' ક્ષીણમોહ ગું; તેરમું' સંજોગી
કેવળી ગું, ચૌદમું' અજોગી કેવળી ગુણુકાણુ'.

બીજો લક્ષણુ ગુણુદ્વાર કહે છે.

પહેલા મિથ્યાત્વ ગુણુકાણુનાં લક્ષણુ કહે છે શ્રી વીતરાગની
વાણીથી ઓછુ; અધિક, વિપરીત; સરકહે; પડપે, ફરસે; તેહને મિથ્યાત્વ
કહીએ. ઓછી પડપણા તે કેને કહીએ; જેમ કોઈ કહે જે જીવ
અંશુકા માત્ર છે, તદ્દલ માત્ર છે, શામા માત્ર છે, દીપક માત્ર છે
તેહને ઓછી પડપણા કહીએ બીજી અધિક પડપણા તે કેને કહીએ ?

એક જીવ સર્વ લોક પ્રજ્ઞાંડ માત્રમાં વ્યાપી રહ્યો છે તેહને અધિક પડપણા કહીએ ત્રીજી વિપરીત પડપણા તે કોને કહીએ ? કોઈ કહે જે પાત્ર ભૂત પૈકી આત્મા ઉપજ્યો છે અને એહને વિનાશે જીવ વીણુશે છે તે જડ છે, તે થકી ચૈતન્ય ઉપજે, વીણુશે એમ કહે તેહને વિપરીત પડપણા કહીએ એમ નવ પદાર્થનું વિપરીતપણું સરઠહે, પડપે, ફરસે તેહને મિથ્યાત્વ કહીએ પણ જૈન માર્ગે આત્મા અકૃત્રિમ, અખંડ, અવિનાશી, નિત્ય છે શરીર માત્રમા વ્યાપક છે તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી, માન મોડી, વદણા, નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવ તને પૂછવા લાગ્યા. સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ શુષ્ણ નીપજ્યો ? શ્રીભગવ તે કહ્યું જે, જીવરૂપ ઠંડી ને કર્મરૂપ ગેડીએ કરી ૪ ગતિ, ૨૪ ઠંડક, ૮૪ લાખ જીવાળેનીમાં વારવાર પરિભ્રમણ કરે પણ સસારનો પાર પામે નહિ.

ખીજી શુષ્ણકાણાનાં લક્ષણ કહે છે જેમ કોઈ પુરુષ ખીરખાંડનું લોજન જમ્યો, પછી વમન કર્યું, ત્યારે કોઈક પુરુષે પૂછ્યું, બાઈ ! કોઈ સ્વાદ રહ્યો ? એટલે કહે જે થોડો સ્વાદ રહ્યો, તે સમાન સમકિત રહ્યું અને વમ્યો તેટલું સમકિત ગયું ૧ ખીજી દષ્ટાંત કહે છે જેવો ઘ ટાનો નાદ પહેલો ગહેર ગ ભીર, પછી રણકો રહી ગયો, ગહેર ગ ભીર સમાન સમકિત ગયું અને રણકો રહી ગયો, તેટલું સાસ્વાદન (૨) ત્રીજી દષ્ટાંત આખાનું જીવરૂપ આંખો તેના પરિણામરૂપ ડાળથી સમકિતરૂપ ફળ મોહરૂપ વાયરે કરી તૃપ્ત્યું, મિથ્યાત્વરૂપ ધરતીએ આવી પડ્યું નથી, વચ્ચમાં છે ત્યાં સુધી સાસ્વાદન કહીએ અને ધરતીએ આવી પડ્યું ત્યારે મિથ્યાત્વ તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવ તને પૂછવા લાગ્યા. સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ શુષ્ણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવ ત કહે, કૃષ્ણપક્ષી હતો તે શુકલપક્ષી થયો, અર્ધ-પુદ્ગલ સસાર ભોગવવો રહ્યો. જેમ કોઈ પુરુષને માથે લાખ કોડનું દેણું હતું તે પરદેશ જઈને કર્માર્ધ આવ્યો દેણું દેતા એક અધેલીનું દેણું રહ્યું તેનું બ્યાજ થયું, અર્ધ પુદ્ગલ સસાર ભોગવવો રહ્યો. સાસ્વાદન સમકિત પાત્રવાર આવે

ત્રીજી શુષ્ણકાણાના લક્ષણ કહે છે ત્રીજી મિશ્રશુષ્ણકાણું તે જે

વસ્તુ મળીને મિશ્ર શીખંડને દ્રશ્યંતે જેમ શીખંડ ખાટો ને મીઠો, તેમ મીઠાશ સમાન સમકિત ને ખટાશ સમાન મિથ્યાત્વ તે જિન-માર્ગ પણ રૂડો જાણે તથા અન્ય માર્ગ પણ રૂડો જાણે. જેમકે નગર ખડાર સાધુ મહાપુરુષ પધાર્યા છે, તેહને શ્રાવક વાંદવા જાય છે, એવામાં મિશ્રદષ્ટિવાળો મિત્ર મળ્યો તેણે પૂછ્યું, ક્યાં જાઓ છો ? શ્રાવક કહે, સાધુ મહાપુરુષને વાંદવા જઈએ છીએ એટલે મિશ્રદષ્ટિવાળો કહે, એહને વાંદે શું થાય ? શ્રાવક કહે જે મહા લાલ થાય, તેથી તે કહે, હું પણ આવું છું એમ કહીને મિશ્રગુણઠાણાવાલે વાંદવાને પગ ઉપાડ્યો, એટલામાં બીજો મહા મિથ્યાત્વી મિત્ર મળ્યો, તેણે પૂછ્યું કે શા લાણી જાઓ છો ? મિશ્રગુણઠાણાવાળો કહે છે, સાધુ મહાપુરુષને વાંદવા જઈએ છીએ ત્યારે મહામિથ્યાત્વી કહે છે, એહને વાંદે શું થાય ? એ તો મેલા થેલા છે એમ કહીને લોળવી નાખ્યો, એથી પાછો ગયો. સાધુજાનીને શ્રાવકે પૂછ્યું, સ્વામી ! વાંદવા પગ ઉપાડ્યો તેહને શું ગુણ નીપજ્યો ? જ્ઞાની ગુરૂ કહે છે, કાળા અડઢ સરખો હતો તે છડીકાળ સરખો થયો, કૃષ્ણપક્ષી ટળીને શુકલપક્ષી થયો, અનાદિ કાળનો ઊલટો હતો તે સુલટો થયો, સમકિત સન્મુખ થયો, પણ પગ ભરવા સમર્થ નહીં તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી વદણા, નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવત કહે, તે જીવ ૪ ગતિ, ૨૪ વંડકમાં ભરીને યજ્ઞ દેશે ઉજ્જી અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્તનમાં ઉઠુંટો સ સારનો પાર પામશે.

ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગુણઠાણું—તેનું શું લક્ષણ ? ૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે ૧ અનતાનુભવી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૭ મિશ્ર મોહનીય એ ૭ પ્રકૃતિ કંઈક ઉદય આવે તેહને ક્ષય કરે અને સત્તામા દળ છે તેહને ઉપશમાવે, તેને ક્ષયોપશમિક સમ્યક્ત્વ કહીએ તે સમ્યક્ત્વ અસંખ્યાતીવાર આવે અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ઉપશમાવે, હાંકે તેને ઉપશમસમકિત કહીએ તે સમકિત પાચવાર આવે અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ક્ષય કરે તેને ક્ષાયિક સમકિત કહીએ, તે સમ્યક્-

ત્વ ૧ વાર આવે. ચોથે ગુણઠાણે આવ્યો થકો જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી ૧, ક્ષેત્રથી ૨, કાળથી ૩, ભાવથી ૪, નોકારથી આદિ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પડપે પણ ફરસી શકે નહિ તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો ? ભગવત કહે, હે ગૌતમ ! તે જીવ સમકિત વ્યવહાર-પણે શુદ્ધ પ્રવર્તતો જઘન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો પદ્મ ભવે મોક્ષ જાય, વેદક સમકિત એક વાર આવે એક સમયની સ્થિતિ છે. પૂર્વે જે આયુષ્યનો બધ પડ્યો ન હોય તો ૭ બોલમાં બધ પાડે નહિ ૧ નરકનું આયુષ્ય, ૨ ભવનપતિનું આયુષ્ય, ૩ તિર્થંચનું આયુષ્ય, ૪ વાણવ્યતનું આયુષ્ય, ૫ જ્યોતિષીનું આયુષ્ય, ૬ સ્ત્રી વેદ, ૭ નપુસક વેદ, એ સાત બોલમાં આયુષ્યનો બધ પાડે નહિ; તે જીવ, ૮ આચાર, સમકિતના આરાધી ચતુર્વિધ સધની વત્સલતા પરમ હર્ષ અને ભક્તિભર કરતો થકો જઘન્ય પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્તમ ખારમે દેવલોકે ઉપજે, પન્નવણીની સામે, પૂર્વ કર્મને ઉઠ્યે કરીને ત્રત પચ્ચક્રખાણ કરી ન શકે, પણ અનેક વરસની શ્રમણા-પાસકની પ્રવજ્યાનો પાળક કહોએ દગ્ધાશ્રન રક ધે શ્રાવક કહ્યા છે તે માટે દર્શન શ્રાવકને અવિરય (અવિગતી) સમજી કહીએ

પાચમુ દગ્ધવિરતિ ગુણઠાણુ-તેનુ શુ લક્ષણુ ? અહી ચોથા ગુણ-સ્થાનની રીતે ૭ પ્રકૃતિ (દર્શન સપ્તક)નો ક્ષય કે ઉપશમ કે ક્ષયોપ-શમ હોય અને અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચારનો ક્ષયોપશમ હોય પાચમે ગુણઠાણુ આવ્યો થકો જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી. કાળથી, ભાવથી, નોકારથી આદિ લઈને છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પડપે, શક્તિ પ્રમાણે સ્પર્શે એ પચ્ચક્રખાણથી માડીને ૧૨ ત્રત, ૧૧ શ્રાવકની પડિમા આદરે, ચાવત સંલેખણા સુધી અનશન કરી આરાધે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગ-વતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો ? ત્યારે શ્રી ભગવતે કહ્યું, જન ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય ૭ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય જન પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્તમ ૧૨મે દેવલોકે ઉપજે. તે

સાધુના મતની અપેક્ષાએ દેશવિરતિ કહીએ પણ પરિણામથી અનતની ક્રિયા ઉતરી ગઈ છે, [અદ્યપચ્છા, અદ્યપચ્છા, અદ્યપચ્છા, સુશીલ, સુમતી, ધર્મિષ્ઠ, ધર્મમતી, કદ્યપચ્છાવિહારી, મહાસ વેગવિહારી, ઉદાસી, વૈરાગ્યવત, એકાંતઆર્ય, સમ્યગ્માર્ગી, સુસાધુ, સુપાત્ર, ઉત્તમ ક્રિયાવાદી, આસ્તિક, આરાધક; જૈનમાર્ગપ્રસાવક, અરિહંતના શિષ્ય વર્ણવ્યા છે.] ગીતાર્થ જાણે છે સિદ્ધાંતની શાળ છે શ્રાવકપણુ એક ભવમા પ્રત્યેક હંભરવાર આવે

છકું પ્રમત્ત સંજતિ ગુણકાણુ, તેહનું લક્ષણ :- અહીં દર્શન-સાતકનો ક્ષય, ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ કરે અને પ્રત્યાગ્યાની તથા અપ્રત્યાગ્યાની ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ આઠ પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ કરે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પ્રજ્ઞા લાગ્યા, તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો ? ભગવતે કહ્યું :- તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી જીવાદિક નવ પદાર્થને તથા નોકારસી આદિ છમાસી તપ જાણે, સરહં, પદ્મ, દુરસે, સાધુપણુ એક ભવમા નવસેવાર આવે તે જીવ જઘન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય ઉત્તમ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય આરાધક જીવ જઘન પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્તમ અનુત્તર વિમાને ઉપજે. ૧૭ લોકે સંજમ નિર્મળ પાળે, ૧૨ લોકે તપસ્યા કરે પણ યોગ ચપળ, કષાય ચપળ, વચન ચપળ, દુષ્ટિ ચપળતાનો અશ છે, તેણે કરીને યદ્યપિ ઉત્તમ અપ્રમાદીયકા રહે છે તો પણ પ્રમાદ રહે છે માટે પ્રમાદપણુ કરી તથા કૃષ્ણાદિ લેશ્યા, અશુભ ભેગ કોઈક કાળે પ્રણિત પરિણમે છે, માટે કષાય પ્રકૃષ્ટમત્ત થઈ જાય તેને પ્રમત્ત સંજતિ ગુણકાણુ કહીએ

સાતમુ અપ્રમત્ત સંજતિ ગુણકાણુ, તેહનું શું લક્ષણ : પાંચ પ્રમાદ છોડે ત્યારે સાતમે ગુણકાણુ આવે. તે ૫ પ્રમાદનાં નામ (ગાથા) ૧ મદ, ૨ વિષય, ૩ કષાય, ૪ નિદ્રા, ૫ વિકથા પચમા ભણિયા; એ એ પચ પમાયા, જીવા પડતિ સસારે ॥૧॥ એ ૫ પ્રમાદ છોડે અને ૧૬ પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ કરે, ૧૫ પૂર્વે કહી તે અને સંજવલનો ક્રોધ, એમ ૧૬ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તેને શું ગુણ નીપજ્યો ? જીવાદિ પદાર્થ

દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી તથા નોકારસી આદિ દંઢને છમાસી તપ, ધ્યાન સુક્તિપૂર્વક બાણે, સરહહે, પરૂપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. ગતિ તો પ્રાય કલ્પાતીતની થાય ધ્યાનને વિષે, અનુષ્ઠાનને વિષે અપ્રમત્ત ઉલુક્ત રહે છે, તથા શુભ લેશ્યાપણે રહીને નથી પ્રમત્ત કષાય જેને તેને અપ્રમત્ત સ જતિ શુણ્ઠાણુ કહીએ ક્ષપક અથવા ઉપશમ શ્રેણી જેને માંડવાની હોય તે અહિં યથાપ્રવૃત્તિકરણ કરે.

આઠમું નિયદિ બાહર શુણ્ઠાણુ. તેનું શુ લક્ષણ ? ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, તે સોળ પૂર્વે કહી તે, સ જવલનુ માન મળી ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે વિષે જૌતમસ્વામી હાય જોડી, માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ શુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવતે કહ્યું, પરિણામધારા, અપૂર્વકરણ જે કોઈ કાળે જીવને કોઈ દિને આન્ધુ નથી તે શ્રેણી સુક્ત જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દંઢ છમાસી તપ બાણે, સરહહે, પરૂપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય અહીંથી શ્રેણી ૨ કરે ૧ ઉપશમશ્રેણી, ને ૨ ક્ષપકશ્રેણી ઉપશમ શ્રેણીવાળો જીવ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના ઢળને ઉપશમાવતો અગિયારમા શુણ્ઠાણુ સુધી જાય, પડિવાઈ પણ થાય, હાયમાન પરિણામપણે પરિણમે અને ક્ષપકશ્રેણીવાળો જીવ તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના ઢળને અપાવતો, શુદ્ધ મૂળમાંથી નિર્જરા કરતો, નવમે, દશમે શુણ્ઠાણુ થઈને બારમે શુણ્ઠાણુ જાય, અપડિવાઈ જ હોય, વર્ધમાન પરિણામ પરિણમે હવે નિયદિ બાહરનો અર્થ તે નિવર્યો છે બાહર કષાયથી, બાહર સ પરાય ક્રિયાથી, શ્રેણી કરવે, અભ્ય તર પરિણામે, અધ્યવસાય સ્થિર થતે, બાહર અપજતાથી નિવર્યો છે માટે નિયદિ બાહર શુણ્ઠાણુ કહીએ, તથા બીજું નામ અપૂર્વ કરણ શુણ્ઠાણુ પણ કહીએ શા માટે ? જે કોઈ કાળે જીવે પૂર્વ શ્રેણી કરી નહોતી અને એ શુણ્ઠાણુ પહેલુ જ કરણ તે પડિતવીર્યનું આવરણ ક્ષયકરણરૂપ કરણ પરિણામધારા વર્ધનરૂપ શ્રેણી કરે તેહને અપૂર્વકરણ શુણ્ઠાણુ કહીએ

નવમું અનિયટ્ટિબાહર શુણ્ણાણું, તેનું શુ લક્ષણ ? સત્તાવીશ પ્રકૃતિને ઉપશમાવે અથવા ક્ષય કરે તે ૧૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને સંજવલની ૧ માયા, ૨ સ્ત્રીવેદ, ૩ પુરુષવેદ, ૪ નપુંસકવેદ તથા હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ભય, શોક, દુર્ગા એ ૨૭ પ્રકૃતિનો ક્ષય કે ઉપશમ કરે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ શુણ્ણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવતે કહ્યું, તે જીવને જીવાદિક પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ ઘટ્ટને છમાસી તપ, દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી ભાવથી નિર્વિકાર અમાની વિષય નિરવાચનાં-પણે-જણે, સરદહે, પડે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય અનિયટ્ટિબાહર તે સર્વથા પ્રકારે નિવર્ત્યો નથી, અશ માત્ર હજી બાહરસ પરાય ક્રિયા રહી છે, તે માટે અનિયટ્ટિબાહર શુણ્ણાણું કહીએ “આઠમા, નવમા શુણ્ણાણાના શબ્દાર્થ x ઘણા ગંભીર છે તે અન્ય પંચસ ગ્રહાદિક અથ તથા સિદ્ધાંતથી સમજવા ” દશમ સૂક્ષ્મ સ પરાય શુણ્ણાણું, તેનું શુ લક્ષણ ? તે ઉપશમ કે ક્ષય થયેલી હોય છે, અહીં સૂક્ષ્મ લક્ષણનો છેવટનો હિસ્સો બાકી હતો તે અપાવતાં અપાવતાં છેલ્લે સમયે સર્વથા લોભનો ક્ષય કે ઉપશમ થાય છે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ શુણ્ણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવતે કહ્યું, તે જીવ દ્રવ્યથી,

• નિયટ્ટિ (નિવૃત્તિ) એટલે પગિણામોની બિન્નતા, અને અનિવૃત્તિ એટલે અબિન્નતા આઠમા શુણ્ણસ્થાને બિન્ન બિન્ન જીવો આત્મી પ્રતિમત્ત્ય અનુક્રમે વધના અસખ્ય લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણુ અધ્યવસાયસ્થાનકો હોય છે જેઓ આ શુણ્ણસ્થાનના પ્રથમ સમયને પ્રાપ્ત થયા, થાય છે અને થયે તે સર્વ જીવોની અપેક્ષાએ જઘન્યથી માડી ઉત્કૃષ્ટ સુધી અસખ્ય લોકાકાશના પ્રદેશ જેટલા અધ્યવમાય મ્થાન હોય છે અસખ્યાનાના અસખ્ય પ્રકાર હોવાથી પ્રથમ સમયની સર્વ જીવોના અને સર્વ સમયોમા વર્તતા જીવોના અધ્યવસાયો અસખ્યાતા કલા છે આ શુણ્ણસ્થાનના પ્રથમ સમયના જઘન્ય અધ્યાયવમાય સ્થાનનું પ્રથમ સમયનું ઉત્કૃષ્ટ અધ્યવમાયસ્થાનક અને શુદ્ધ વિદ્યુદ્ધ છે. પ્રથમ સમયના ઉત્કૃષ્ટ અધ્યવમાય સ્થાનકથી બીજા સમયનું જઘન્ય અધ્યવમાયસ્થાનક અને ત્રીજું વિદ્યુદ્ધ છે. એમ છેલ્લા સમય સુધી જાણવું.

ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, જીવાદિ પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ ઇંદ્રિયે
છમાસી તપ, નિરભિલાષા, નિર્વોચ્છના, નિર્વેદકતાપણે, નિરાશી,
અવ્યામોહ, અવિભ્રમપણે જાણે, સરહંડે, પડપે, ફરસે. તે જીવ જઘન્ય
તે જ ભવે મોક્ષ જાય ઉત્તરીને ભવે મોક્ષ જાય સૂક્ષ્મ-થાડીક-
લગારેક પાતળી શી સંપરાય-ક્રિયા હોવાને લીધે તેને સૂક્ષ્મસંપરાય
ગુણકાણુ કહીએ

અગિયારમું ઉપશાંતમોહ ગુણકાણુ, તેનું શુ લક્ષણ ? ૨૮ મોહ-
નીય કર્મની પ્રકૃતિને ઉપશમાવે, સર્વથા ઢાંકે, (ભસ્મભારી પ્રછન્ન
અગ્નિવત્) તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવ તને
પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગ-
વતે કહ્યું, તે જીવ જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી,
નોકારસી આદિ ઇંદ્રિયે છમાસી તપ વીતરાગ ભાવે, યથાજ્યાત ચારિત્ર-
પણે જાણે, સરહંડે, પડપે, ફરસે, એવામાં જો કાળ કરે તો અનુત્તર
વિમાનમાં જાય, પછી મનુષ્ય થઈ મોક્ષ જાય અને જો સૂક્ષ્મ લોકોને

નવમા ગુણુસ્થાનને એક સાથે પ્રાપ્ત થયેલા જીવોમાં અધ્યવસાયની નિવૃત્તિ
એટલે ભિન્નતા હોતી નથી તેથી તે અનિવૃત્તિ કહેવાય છે વળી કશમાં ગુણુસ્થાનના
સૂક્ષ્મ લોક ૩૫ કષાયની અગેક્ષાએ અહીં બાહર (સ્પૃહ) સંપરાય (કષાય)નો
ઉદય હોવાથી તેને અનિવૃત્તિનાદ્વસ પરાય ગુણુસ્થાનક પણ કહે છે તેના કાળ
અતર્મુહર્તનો છે તેના પ્રથમ સમયથી માડી અતિસ્થાય ઉત્તરોત્તર અનતગુણુ વિશુદ્ધ
અધ્યવસાય સ્થાનક હોય છે તેની અતર્મુહર્તની સ્થિતિના, જેટલા સમયો, તેટલા
તેના અધ્યવસાય સ્થાનકો હોય છે કેમ કે આ ગુણુસ્થાનમાં પ્રવેગ કરનારને એક
સમયે એક જ અધ્યવસાય સ્થાનક હોય છે એટલે નવમા સ્થાનકના
જેટલા સમય તેટલા અધ્યવસાય સ્થાનકો સમજવા

આ ગુણુસ્થાનકના કોઈ એક સમયને પ્રાપ્ત થયેલા જીવોમાં પરસ્પર
અધ્યવસાયોની નિવૃત્તિભિન્નતા-હોય છે તેથી તે નિવૃત્તિ કહેવાય છે, તેમજ અહીં
ગુણુસ્થાને ૨૭ પ્રકૃતિનો ઉપશમ કે ક્ષય કર્યા વગર નિવૃત્તિ પામે નહિ.

ઉદય થાય તો કષાય અગ્નિ પ્રગટે, પછી પડે, દશમાથી સર્વથા પડે તો પહેલે ગુણકાણે જાય, પણ અગિયારમેથી ચઢવું તો નથી, ઉપશાંત તે ઉપશમ્યો છે મોહ સર્વથા જળે કરી અગ્નિ જોલબ્યાની પેઠે ટાળ્યો નહિ, ઢાંક્યો છે માટે ઉપશાંતમોહ ગુણકાણું કહીએ

બારમું ક્ષીણમોહ ગુણકાણું, તેનું શુ લક્ષણ ? ૨૮ પ્રકૃતિને સર્વથા ખપાવેલી હોય છે તેથી ક્ષીણમોહ કહેવાય. ક્ષપકશ્રેણી, ક્ષાયિક ભાવ, ક્ષાયિકસમક્રિત, ક્ષાયિક યથાખ્યાત ચારિત્ર, કરણસત્ય, જોગસત્ય, ભાવસત્ય, અમાયી, અકષાયી, વીતરાગી, ભાવનિર્મથ, સંપૂર્ણ સંબુદ્ધ, સંપૂર્ણ ભાવિતાત્મા, મહાતપસ્વી, મહાસુશીલ, અમોહી, અવિકારી, મહાજ્ઞાની, મહાધ્યાની, વર્ધમાન પરિણામી, અપડિવાઈ થઈ, અતર્કુહર્ત રહે એ ગુણકાણે કાળ કરવો નથી, પુનર્ભવ છે નહિ, છેલ્લે સમયે પાપ જ્ઞાનાવરણીય, નવ દર્શનાવરણીય, પંચવિધ અંતરાય ક્ષય કરણો-ધમ કરી, તેરમા ગુણકાણાને પહેલે સમયે કેવળ જ્યોતિ પ્રગટે તે માટે ક્ષીણમોહ ગુણકાણું કહીએ.

તેરમું સજોગી કેવળી ગુણકાણું, તેનું શુ લક્ષણ ? દશ જોલ સહિત તેરમે ગુણકાણે વિચરે ૧ સજોગી, ૨ સશરીરી ૩ સલેશી, ૪ શુકલલેશી, ૫ યથાખ્યાતચારિત્ર, ૬ ક્ષાયિકસમક્રિત, ૭ પડિતવીર્ય, ૮ શુકલધ્યાન, ૯ કેવળજ્ઞાન, ૧૦ કેવળ દર્શન એ દશ જોલ સહિત જઘન્ય અતર્કુહર્ત ઉત્તમ દેશે ઉછું પૂર્વકોડી સુધી વિચરે. ઘણા જીવોને તારી, પ્રતિજોધી, ન્યાસ કરીને ણીજા, ત્રીજા શુકલધ્યાનના પાયાને ધ્યાનને ચૌદમે જાય સજોગી તે શુભ મન, વચન, કાયાના જોગ સહિત છે, બાહ્યલોપકરણ છે, ગમનાગમનાદિક ચેષ્ઠા શુભ સહિત છે. કેવળજ્ઞાન, કેવળ દર્શનઉપયોગ સમયાંતર અવિચિન્નપણે શુદ્ધ પરિણમે, તે માટે સજોગી કેવળી ગુણકાણું કહીએ આ ગુણસ્થાનના છેવટના ભાગમાં શૈલેશીકરણથી અત્યંત આત્મવીર્ય પ્રગટ થવાથી જોગોનું રૂધન થવા માટે અને જોગો રૂધાઈ જાય ત્યારે ચૌદમું અજોગી કેવળી ગુણ-

ઠાણુ પ્રાપ્ત થાય તેનું શુ લક્ષણ ? શુકલધ્યાનનો ચોથો પાયો, સમુચ્છિન્નક્રિય, અનંતર અપ્રતિપાતી, અનિવૃત્તિધ્યાતા, મનભોગ રૂધી, વચનભોગ રૂધી, કાયભોગ રૂધી અને પ્રાણનિરોધ કરી રૂપાતીત, પરમ શુકલધ્યાન ધ્યાતા ૭ બોલ સહિત વિચરે તેરમે ૧૦ બોલ કહ્યા તેમાંથી ૧ સંભોગી, ૨ શૈલેશી, ૩ શુકલલેશી. એ ત્રણ વર્ણને શેષ ૭ બોલ સહિત સકલ ગિરિને રાજા મેરૂ-તેની પેઠે અડોલ, અચલ, સ્થિર અવસ્થાને પામે શૈલેશીપણે રહી પચ લઘુ અક્ષર ઉચ્ચારપ્રમાણ કાળ રહી શેષ ૧ વેદનીય, ૨ આયુધ્ય, ૩ નામ, ૪ ગોત્ર એ ચાર કર્મ ક્ષીણ કરીને સુક્તિપદ પામે શરીર ઔઠારિક, તૈજસ, કાર્મણ સર્વથી છાંડીને સમગ્રેણી ઋતુગતિ, અન્ય આકાશ-પ્રદેશ અણુઅવગાહતો, અણુરસતો, એક સમયમાત્રમાં ઉર્ધ્વગતિ, અવિચ્છેદગતિએ તીહાં જાય “એરડખીજ બધન સુક્તવત્ નિર્લેપ તુખીવત્, કૌહડસુક્તબાણવત્, ધધનવર્દિનસુક્ત લૂસવત્” તીહાં સિદ્ધ ક્ષેત્રે જઈ સાકારોપયોગે સિદ્ધ થાય, બુદ્ધ થાય, પારગત થાય પરપરા-ગત થાય, સકલકાર્ય અર્થ સાધી, કૃતકૃતાર્થ, નિષ્કિતાર્થ, અતુલ્ય સુખ-સાગર નિર્મળ સહિ અનંત ભાગે સિદ્ધ થાય એ સિદ્ધ પદ્મનું ભાવ-સ્મરણ, ચિંતન, મનન કદીકાળે સુજને હોશે ? તે ઘડી, પળ, ધન્ય સદ્ગુણ હોશે અભોગી તે ભોગ રહિત કેવળ સહિત વિચરે તેને અભોગી કેવળી શુભઠાણુ કહીએ

ત્રીજો સ્થિતિદ્વાર કહે છે.

પહેલા શુભઠાણુની સ્થિતિ ૩ પ્રકારની છે અણાદીઆ અપભ્રજ-વસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી ને અતં પણ નથી તે અલભ્ય-જીવના આશ્રી મિથ્યાત્વ ૧ અણાદીઆ સપભ્રજવસીઆ તે જે મિથ્યા-ત્વની આદિ નથી પણ અંત છે તે લભ્ય જીવના મિથ્યાત્વ આશ્રી ૨ સાદિઅસપભ્રજવસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ પણ છે ને અતં પણ છે તે પડીવાઈ સમઠિઠીના મિથ્યાત્વ આશ્રી તેની સ્થિતિ જઘન્ય અતં-સુદ્ધર્ત ઉત્તમ અર્વ પુદ્ગલ પરાવર્તન દેશે ઉણી પછી અવશ્ય સમકિત ચામીને મોક્ષ જાય ૩ ૧ બીજા શુભઠાણુની સ્થિતિ જમ ૧ સમર

ઉં છ આવલીકા ને ૭ સમયની ૨. ત્રીજા ગુણકાણાની સ્થિતિ ૪૦
 ઉં અંતર્મુદ્દર્તની ૩, ચોથા ગુણકાણાની સ્થિતિ ૪૦ અતં, ઉં
 ૬૬ સાગરોપમ ઝાઝેરાની તે ૨૨ સાગરોપમની સ્થિતિએ ત્રણવાર
 બારમે દેવલોકે ઉપજે, ત્રણ પૂર્વકોડી અધિક મનુષ્યના ભવ આશ્રી
 ભણવી તથા બે વાર અનુત્તર વિમાનમાં ૩૩ સાગરોપમની સ્થિતિએ
 ભિપજે ૩૩ હુ છાસઠ સાગરોપમ અને ૩ પૂર્વકોડી અધિક મનુષ્યના
 ભવ આશ્રી ભણવી ૫ પાંચમા, છઠ્ઠા, તેરમા, ગુણકાણાની સ્થિતિ ૪૦
 અતં ઉં દેશે ઉલ્લી તે સાડા આઠ વર્ષ ઉલ્લી પૂર્વ કોડીની, સાતમાથી
 અગિયારમા ગું સુધી ૪૦ ૧ સમયં ઉં અતં બારમા ગું ની
 સ્થિતિ જઘન્ય-ઉં અતં અઉદમા ગુણકાણાની સ્થિતિ પાંચ હ્રસ્વ અક્ષર
 અ૧ ઇ૨ ઉ૩ ઋ૪ દૃ૫ બોલવા પ્રમાણે ભણવી

ચોથો ક્રિયાદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણકાણે ૨૪ ક્રિયા લાભે, ઇરિયાવહી ક્રિયા
 વળ્ને, બીજે ચોથે ગું ૨૩ ક્રિયા લાભે, ઇરિયાવહી ૧ ને મિથ્યાત્વની
 ૨, એ બે વળ્ને, પાંચમે ગું ૨૨ ક્રિયા લાભે, મિથ્યાત્વ ૧, અવિરતિ-
 ૨, ઇરિયાવહી ૩ એ ૩ વળ્ને છઠ્ઠે ગું ૨ ક્રિયા-આરણીઆ ૧,
 માયાવત્તિયા ૨ લાભે સાતમેથી દશમા સુધી માયાવત્તિયા ક્રિયા લાભે.
 અગિયારમે, બારમે, તેરમે ગું ૧ ઇરિયાવહી ક્રિયા લાભે ચૌદમે ગું
 કોઈ ક્રિયા લાભે નહિ

પાંચમેા સત્તાદ્વાર કહે છે

પહેલા ગુણકાણાથી તે અગિયારમા ગું સુધી આઠ કર્મની સત્તા,
 બારમે સાત કર્મની સત્તા-૧ મોહનીય કર્મ વળ્ને, તેરમે અઉદમે
 ગું ૪ કર્મની સત્તા-વેદનીય ૧, આયુષ ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪.

છઠ્ઠો બધદ્વાર કહે છે

પહેલા ગુણકાણાથી તે સાતમા ગું સુધી ત્રીજું ગું વળ્ને ૮
 કર્મ બાધે અને બે ૭ બાધે તો આયુષ્ય વળ્ને ત્રીજે, આઠમે, નવમે
 ગું ૭ કર્મ બાધે આયુષ્ય વળ્ને. દશમે ગું ૬ કર્મ બાધે. આયુષ્ય -

૧ ને મોહનીય એ ૨ વર્ણને, અગિયારમે, બારમે, તેરમે શુન્ ૧ સાના-
વેદનીય બાધે, ચૌદમે શુન્ અબંધ

સાતમે વેદ ને આઠમે ઉદયદ્વાર લેળો કહે છે.

પહેલા શુભકાણાથી તે દશમા શુન્ સુધી ૮ કર્મ વેદ ને ૮ નો
ઉદય, અગિયારમે, બારમે ૭ કર્મ વેદ ને ૭ નો ઉદય, મોહનીય
વર્ણને તેરમે, ચૌદમે ૪ કર્મ વેદ ને ૪ નો ઉદય-વેદનીય ૧, આયુષ
૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪

નવમે ઉદીરણાદ્વાર કહે છે.

પહેલા શુભકાણાથી માંડીને સાતમા શુન્ સુધી ૮ કર્મની ઉદીરણા
તથા ૭ ની કરે તો આયુષ્ય વર્ણને. આઠમે, નવમે શુન્ ૭ કર્મની ઉદીરણા
તે આયુષ્ય વર્ણને તથા ૬ ની કરે તો આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, એ એ વર્ણને,
દશમે ૬ ની ઉદીરણા કરે, આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨ એ ૨ વર્ણને અને
૫ ની કરે તો આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, વેદનીય ૩ એ ૩ વર્ણને
અગિયારમે, બારમે પાંચની ઉદીરણા આયુષ્ય ૧, મોહનીય, ૨, વેદનીય
૩ એ ૩ વર્ણને તથા ૨ ની કરે તો નામ, ૧ ગોત્ર ૨ એ ૨ ની તેરમે
શુન્ ૨ કર્મની ઉદીરણા નામ ૧, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની કરે ચૌદમે શુન્
ઉદીરણા કરે નહિ (ચેવ કે) નિશ્ચયે

દશમે નિર્જરાદ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે અગિયારમા શુભકાણા સુધી ૮ કર્મની નિર્જરા,
બારમે ૭ કર્મની નિર્જરા, મોહનીય વર્ણને, તેરમે ચૌદમે ૪ કર્મની
નિર્જરા-વેદનીય ૧, આયુષ્ય ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪

અગિયારમે લાવદ્વાર કહે છે.

૧ ઉદયલાવ; ૨ ઉપશમલાવ; ૩ ક્ષાયિકલાવ, ૪ ક્ષયોપશમલાવ,
૫ પારિણામિકલાવ, ૬ સનીવાર્ધલાવ; પહેલે ને ત્રીજે શુભકાણે ૩ લાવ
૧ ઉદય; ૨ ક્ષયોપશમ; ૩ પારિણામિક; બીજે શુભકાણે તથા ચોથાથી
તે અગિયારમા શુભકાણા સુધી ઉપશમ શ્રણીવાળાને ૪ લાવ ૧ ઉદય,
૨ ઉપશમ, ૩ ક્ષયોપશમ ૪ પારિણામિક તથા ૪ થી ૮ શુન્ માં જેને
ક્ષાયક સમક્ષિત આબ્યુ હોય તેને ઉપશમને બદલે ક્ષાયક લાવ હોય

અને ૬ થી ૧૧ ગું સુધી પાંચ લાવ હોય ૮ માથી માંડીને બારમા સુધી ક્ષપક શ્રેણીવાળાને ૪ લાવ-૧ ઉદય; ૨ ક્ષયોપશમ; ૩ ક્ષાયિક ૪ પારિણામિક તેરમે, ચૌદમે ગું ૩ લાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષાયિક; ૩ પારિણામિક સિદ્ધમાં ૨ લાવ ક્ષાયિક અને પારિણામિક.

બારમે કારણદ્વાર કહે છે.

કર્મબંધના કારણ ૫-૧ મિથ્યાત્વ; ૨ અવિરતિ; ૩ પ્રમાદ; ૪ કષાય, ૫ ભ્રેગ. પહેલે ત્રીજે ગું ૫ કારણ લાલે. બીજે ચોથે, ૪ કારણ લાલે, મિથ્યાત્વ વળીને, પાંચમે છઠે ગુણ ૩ કારણ લાલે ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ વળીને સાતમેથી તે દશમા ગુણકાણા સુધી ૨ કારણ લાલે. ૧ કષાય ૨ ભ્રેગ અગિયારમે, બારમે, તેરમે ૧ કારણ લાલે તે ભ્રેગ ચૌદમે કોઈ કારણ નથી.

તેરમે પરિષદ્દ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે ચોથા ગુણકાણા સુધી યદપિ પરિષદ્ ૨૨ લાલે પણ તે દુઃખરૂપ છે, નિર્ભરારૂપ પરિણમે નહિ પાંચમાથી તે ૬ મા ગુણકાણા સુધી ૨૨ પરિષદ્ લાલે, એક સમયે ૨૦ વેદે ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ. ચાલવાનો ત્યાં બેસવાનો નહિ, બેસવાનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ દશમે, અગિયારમે, બારમે ૧૪ પરિષદ્ લાલે આઠ જે મોહનીય કર્મને ઉદયે હતા તે વળ્યો તે કહે છે, ૧ અચેક્ષનો ૨ અર-તિનો ૩ ક્ષીનો, ૪ બેસવાનો, ૫ આક્રોશનો, ૬ ચાચનાનો, ૭ સત્કાર-પુરસ્કારનો એ ૭ આરિત્ર મોહનીય કર્મને ઉદયે હતા તે અને ૮ મોહ સણ પરિષદ્-દર્શન મોહનીયને ઉદયે હતા તે, એ વળીને શેષ ૧૪ રહ્યા, તે માહેલા ૧ સમયે ૧૨ વેદે ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ, ચાલવાનો ત્યાં સ્થાનકનો નહિ, સ્થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ. તેરમે ચૌદમે ગુણકાણે ૧૧ પરિષદ્ લાલે પૂર્વે ૧૪ કહ્યા તેમાંથી એક પ્રજ્ઞાનો, ૨ અજ્ઞાનનો, એ ૨ જ્ઞાનાવરણીય કર્મને ઉદયે હતા તે અને એક અલાભનો, અંતરાય કર્મને ઉદયે હતા તે એ ૩ વળીને શેષ ૧૧ રહ્યા તે માહેલા ૧ સમયે ૬ વેદે ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ, ચાલવાનો ત્યાં સ્થાનકનો નહિ, સ્થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ

ચૌદમો માર્ગણાદ્વાર કહે છે.

પહેલે ગુણકાણે માર્ગણા ૪ ત્રીજે. ચોથે, પાંચમે, સાતમે જાય. બીજે ગુણ ૦ માર્ગણા ૧, પડે અને પહેલે આવે, પણ ચઢવું નથી ત્રીજે માર્ગણા ૪, પડે તો પહેલે આવે અને ચડે તો ચોથે, પાંચમે અને સાતમે જાય ચોથે માર્ગણા ૫, પડે તો પહેલે, બીજે આવે અને ચડે તો પાંચમે, સાતમે જાય પાંચમે માર્ગણા ૫, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય છઠ્ઠે માર્ગણા ૬, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય. સાતમે માર્ગણા ૩, પડે તો છઠ્ઠે, ચોથે આવે અને ચડે તો આઠમે જાય. આઠમે માર્ગણા ૩, પડે તો સાતમે ચોથે આવે, ચડે તો નવમે જાય નવમે માર્ગણા ૩, પડે તો આઠમે, ચોથે આવે, અને ચડે તો દશમે જાય દશમે માર્ગણા ૪, પડે તો આઠમે, ચોથે આવે, ચડે તો અગિયારમે બારમે જાય અગિયારમે માર્ગણા ૨, કાળ કરે તો અનુત્તર વિમાને જાય, પડે તો દશમે તથા પહેલે આવે ચડવું નથી બારમે માર્ગણા ૧, તેરમે જાય, પડવું નથી તેરમે માર્ગણા ૧. ચૌદમે જાય, પડવું નથી ચૌદમે માર્ગણા એકે નથી, મોક્ષ જાય

પંદરમો આત્માદ્વાર કહે છે.

આત્મા ૮, દ્રવ્ય આત્મા ૧, કષાય આત્મા ૨, યોગ આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪, જ્ઞાન આત્મા ૫, દર્શન આત્મા ૬, ચારિત્ર આત્મા ૭, વીર્ય આત્મા ૮, પહેલે, ત્રીજે ગુણ ૦ ૬ આત્મા, જ્ઞાન ૧, ચારિત્ર ૨ એ ૨ વર્ણને બીજે, ચોથે ગુણ ૦ ૭ આત્મા, ચારિત્ર વર્ણને, પાંચમે ગુણકાણે પણ ૭ આત્મા, દેહથી ચારિત્ર છે છઠ્ઠી દશમા ગુણકાણા સુધી આઠ આત્મા અગિયારમે, બારમે, તેરમે ૭ આત્મા, કષાય વર્ણને ચૌદમે ૬ આત્મા કષાય ને ભોગ વર્ણને સિદ્ધમાં ૪ આત્મા, જ્ઞાન આત્મા ૧, દર્શન આત્મા ૨, દ્રવ્ય આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪

સોળમો જીવલોદ્ધાર કહે છે.

પહેલે ગુણકાણે ૧૪ લેક લાલે બીજે ગુણ ૦ ૬ લેક લાલે, બેઠ્ઠિય-

૧, તેઈદ્રિય ૨, ચૌરેદ્રિય ૩, અસંગીતિય ચ પંચે દ્રિય ૪, એ ૪ ના અપર્યાપ્તા, ને સંગી ૫ ચેદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એ ૬ ત્રીજે ગુણ ૦ ૧ સંગી ૫ ચેદ્રિયનો પર્યાપ્તો લાભે. ચોથે ગુણકાણે ૨ ભેદ લાભે. સંગી ૫ ચેદ્રિયનો ૧ અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો પાંચમેથી તે ૧૪ મા ગુણકાણાં સુધી ૧ સંગી ૫ ચેદ્રિયનો પર્યાપ્તો લાભે

સત્તરમેા નેગદ્વાર કહે છે.

પહેલે, બીજે ને ચોથે ગુણકાણે નેગ ૧૩ લાભે, બે આહારકના વર્ણને, ત્રીજે ગુણ ૦ ૧૦ નેગ લાભે, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો, ૧ વૈકિયનો એ ૧૦ લાભે, પાંચમે ગુણકાણે ૧૨ નેગ ૨ આહારકના ને એક કાર્મણનો એ ૩ વર્ણને છટ્ટે ગુણ ૦ ૧૪ નેગ લાભે. ૧ કાર્મણનો વર્ણને સાતમે ગુણ ૦ ૧૧ નેગ ૪ મનના, ૪ વચનના ૧ ઉદારિકનો ૧ વૈકિયનો ૧ આહારકનો એવ ૧૧ આઠમેથી માંડીને ૧૨ મા ગુણકાણાં સુધી નેગ ૬ લાભે, ૪ મનના, ૪ વચનના ને ૧ ઔદારિકનો તેરમે ગુણકાણે ૭ નેગ લાભે, બે મનના, બે વચનના, ઔદારિકનો ૧ ઔદારિકનો મિશ્ર ૨, કાર્મણકાય નેગ ૩ એવ ૭, ચૌદમે ગુણકાણે નેગ નથી

અઠારમેા ઉપયોગદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણકાણે ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ અજ્ઞાન ને ૩ દર્શન બીજે, ચોથે, પાંચમે ગુણ ૦ ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ જ્ઞાન ૩ દર્શન, છઠાથી તે બારમા ગુણકાણાં સુધી ઉપયોગ ૭ લાભે, ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન તેરમે, ચૌદમે ગુણકાણે તથા સિદ્ધમા ૨ ઉપયોગ. કેવળજ્ઞાન ૧ ને કેવળદર્શન ૨

ઓગણીશમેા લેશ્યાદ્વાર કહે છે.

પહેલાથી તે છઠા ગુણકાણાં સુધી ૬ લેશ્યા લાભે, સાતમે ગુણ ૦ ઉપલી ૩ લેશ્યા લાભે આઠમેથી માંડીને બારમા ગુણકાણાં સુધી શુદ્ધલેશ્યા લાભે તેરમે ગુણકાણે ૧ પરમ શુદ્ધ લેશ્યા લાભે ચૌદમે ગુણકાણે લેશ્યા નથી

વીશમો ચારિત્ર દ્વાર કહે છે.

પહેલેથી ચોથા ગુણકાણા સુધી કોઈ ચારિત્ર નથી. પાંચમે ગુણકાણે દેશથી સામાયિક ચારિત્ર છે છઠે સાતમે ગુણકાણે ૩ ચારિત્ર લાલે, સામાયિક ચારિત્ર ૧, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર ૨, પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર ૩ એ ૩ લાલે. આઠમે, નવમે ગુણકાણે ૨ ચારિત્ર લાલે, સામાયિક ૧, છેદોપસ્થાપનીય ૨ દશમે ગુણકાણે સૂક્ષ્મસપરાય ચારિત્ર લાલે અગિયારમેથી તે ચૌદમા ગુણકાણા સુધી ૧ યથાખ્યાત ચારિત્ર લાલે

એકવીશમો સમકિતદ્વાર કહે છે.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણકાણે સમકિત નથી. બીજે ગુણકાણે ૧ સાસ્વાદન સમકિત લાલે ચોથેથી તે સાતમા ગુણકાણા સુધી ૪ સમકિત લાલે ઉપશમ ૧ ક્ષયોપશમ ૨, વેદક ૩, ક્ષાયિક સમકિત ૪ આઠમે ગુણકાણે ૩ સમકિત લાલે, ઉપશમ ૧ ક્ષયોપશમ ૨, ક્ષાયિક ૩ નવમે, દશમે, અગિયારમે ગુણકાણે ૨ સમકિત લાલે, ઉપશમ ૧, ક્ષાયિક ૨ બારમે, તેરમે, ચૌદમે ગુણકાણે તથા સિદ્ધમાં ૧ ક્ષાયિક સમકિત લાલે

બાવીશમો અદ્યપખલ્લવદ્વાર કહે છે.

સર્વથી થોડા અગિયારમા ગુણકાણાવાળા, એક સમયે ઉપશમ શ્રેણી વાળા ઉત્કૃષ્ટા ૫૪ જીવ લાલે ૧, તેથી બારમા ગુણકાણાવાળા સખ્યાતગુણા એક સમયે ક્ષપકશ્રેણીવાળા એકસો ને આઠ જીવ લાલે ૨. તેથી આઠમા, નવમા, દશમા ગુણકાણાવાળા સખ્યાત ગુણાં ૪૦ ખસે ૩૦ નવસે લાલે ૩ તેથી તેરમા ગુણકાણાવાળા સખેજગુણા, ૪૦ ખે કોડી, ઉત્ત ૦ નવ કોડી લાલે ૪ તેથી સાતમા ગુણકાણાવાળા સખેજગુણા, ૪૦ ખસે કોડી ઉત્ત ૦ નવસે કોડી લાલે ૫ તેથી છઠા ગુણકાણાવાળા સખેજગુણા ૪૦ ખે હજાર કોડી ઉત્ત ૦ નવ હજાર કોડી લાલે ૬ તેથી પાંચમા ગુણકાણાવાળા અસખેજગુણા, તિર્યચ શ્રાવક લખ્યા ૭ તેથી બીજા ગુણકાણાવાળા અસખેજગુણા, ૪ ગતિમાં લાલે ૮ તેથી ત્રીજા ગુણકાણાવાળા અસખેજગુણા ૪ ગતિમાં વિશેષ છે ૯ તેથી ચોથા ગુણકાણાવાળા

અસંખેજગુણા, ઘણી સ્થિતિવાળા ઘણા દેવતા નારકી વગેરે છે માટે ૧૦ તેથી ચૌદમા ગુણકાણાવાળા ને સિદ્ધભાગવંતજી અનંતગુણા ૧૧ તેથી પહેલા ગુણકાણાવાળા અનંતગુણા, એકેન્દ્રિય પ્રમુખ સર્વ મિથ્યાદષ્ટિ છે તે માટે ૧૨.

ઇતિ ગુણકાણાના ૨૨ દ્વાર સમાપ્ત

હવે છ ભાવ કહે છે.

૧ ઉદય ભાવ, ૨ ઉપશમ ભાવ, ૩ ક્ષાયિક ભાવ, ૪ ક્ષયોપશમ ભાવ, ૫ પારિણામિક ભાવ, ૬ સન્નિવાર્ધ ભાવ. ઉદયભાવના ૨ લેહ; જીવ ઉદયનિબ્બન્ન, ને ૨ અજીવ ઉદયનિબ્બન્ન, જીવ ઉદયનિબ્બન્નના ૩૩ બોલ પામે ૪ ગતિ ૬ કાય, ૬ લેશ્યા, ૪ કષાય, ૩ વેદ એવ ૨૩ ને ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અજ્ઞાન, ૩ અવિરતિ ૪ અસંજ્ઞીપણ, ૫ આહારકપણ ૬ છદ્ધસ્થપણ ૭ સન્નેગીપણ. ૮ સસાર પરિચટ્ટણા, ૬ અસિદ્ધ, ૧૦ અકેવળી એવ ૩૩ અજીવ ઉદયનિબ્બન્નના ૩૦ બોલ પામે ૫. વણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ, ૫ શરીર, ૫ શરીરના વ્યાપાર એવ ૩૦ ઉભય મળીને ૩૩ ને ૩૦ ત્રેસઠ લેહ ઉદયભાવના કહ્યા.

ઉપશમભાવે ૧૧ બોલ છે ૪ ચાર કષાયનો ઉપશમ, ૫ રાગનો ઉપશમ ૬ દેવનો ઉપશમ, ૭ દર્શન મોહનીયનો ઉપશમ ૮ ચારિત્ર-મોહનીયનો ઉપશમ એવ ૮ મોહનીયની પ્રકૃતિ અને ૬ ઉવસમિય ઠ સચ્ચલદિ તે સમકિત, ૧૦ ઉવસમિયાચરીત્તલદિ, ૧૧ ઉવસમિયા અકષાયછઉમત્ય વિતરાગલદિ એવ ૧૧

ક્ષાયિક ભાવે ૩૭ બોલ છે ૫ જ્ઞાનાવરણીયની, ૬ દર્શનાવરણીયની, ૨ વેદનીયની, ૧ રાગની ૧ દેવની ૪ કષાયની, ૧ દર્શનમોહનીયની, ૧ ચારિત્રમોહનીયની, ૪ આગુષની, ૨ નામની, ૨ ગોત્રની, ૫ અંતરાયની, એવ ૩૭ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે તેહને ક્ષાયિક ભાવ કહીએ, તે ૬ બોલ પામે, ૧ ક્ષાયિક સમકિત ૨ ક્ષાયિક યથાખ્યાત ચારિત્ર. ૩ કેવળજ્ઞાન ૪ કેવળદર્શન અને ૫ ક્ષાયિક કાનાદિ લગ્ગિધના ૫ લેહ એમ ૬.

ક્ષયોપશમભાવે ૩૦ ભોલ છે ૪ જ્ઞાન પ્રથમ, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, ૩ દંષ્ટિ, ૪ ચારિત્ર પ્રથમ, ૧ ચરિતાચરિત્તે તે શ્રાવકપણું પામે ૧ આચાર્યની પદવી ૧ ચૌદ પૂર્વ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ૫ ઇદ્રિયની ૫ લબ્ધિ. ૫ દાનાદિલબ્ધિ, એવ સર્વ મળી ૩૦ ભોલ.

પારિણામિક ભાવના ૨ લેહ; ૧ સાદિપારિણામિક, ૨ અનાદિ-પારિણામિક સાદિ વિણુશે, અનાદિ વિણુશે નહિ સાદિપારિણામિકના અનેક લેહ છે જુનો સુરા-મદિરા; જૂનો ગોળ; તદુલ એ આદિ ૭૩ ભોલ ભગવતીની સામે છે અનાદિપારિણામિકભાવના ૧૦ ભોલ; ૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨ અધર્માસ્તિકાય ૩ આકાશાસ્તિકાય, ૬ પુદ્ગલાસ્તિકાય ૫ જ્વાસ્તિકાય, ૬ કાળ; ૭ લોક, ૮ અલોક; ૬ ભવ્ય, ૧૦ અભવ્ય એવ ૧૦

સન્નિવાઈ ભાવના ૨૬ ભાંગા; ૧૦ દ્વિકસ'જોગીના; ૧૦ ત્રિક-સ જોગીના, ૫ ચૌકસ જોગીના ૧ ૫ ચસ જોગીનો એવ ૨૬ ભાંગા એહને વિચાર શ્રી અનુયોગદ્વાર સિદ્ધાંતથી જાણવો ૬ ઈતિ

૧૪ ગુણુઠાણાં ઉપર ૧૦ ક્ષેપકદ્વાર ઉતારે છે.

૧ હેતુદ્વાર, ૨૫ કષાય; ૧૫ જોગ એવ' ૪૦ ને ૬ કાય ૫ ઇદ્રિય, ૧ મન એ ૧૨ અમત, એવ ૫૨ ને ૫ મિથ્યાત્વ, એવ ૫૭ હેતુ પહેલે ગુણુઠાણે ૫૫ હેતુ તે આહારકના ૨ વર્ણને ૧ ખીજે શુન્ ૫૦ હેતુ તે ૫૫ માથી ૫ મિથ્યાત્વ ટળ્યા ૨ ત્રીજે શુન્ ૪૨ હેતુ તે ૫૭માંથી ચાર અન તાનુષ ધીના; ૧ ઔદારિકનો મિશ્ર ૧ વૈક્રિયનો મિશ્ર ૨ આહારકના ૧ કાર્મણુનો, ૫ મિથ્યાત્વના એવ ૧૪ વર્ણ્યાં શેષ ૪૩. ૪ ચોથે શુન્ ૪૬ હેતુ તે પૂર્વે ૪૩ કલ્યા તે અને ૧ ઔદારિકનો મિશ્ર, ૨ વૈક્રિયનો મિશ્ર, ૩ કાર્મણુકાય જોગ, એ ૩ વધ્યા સર્વ મળીને ૪૬ (૪) પાંચમે શુન્ ૪૦ હેતુ તે પૂર્વે ૪૬ કલ્યા તેમાંથી ૪ અપ્રત્યાખ્યાની ચોકડી, ૧ ત્રસકાયનો અમત ૧ કાર્મણુકાયજોગ; એવ ૬ ઘટયા. શેષ ૪૦ હેતુ ૫ છંદે શુન્ ૨૭ હેતુ પૂર્વે ૪૦ કલ્યા તેમાંથી

૪ પ્રત્યાગ્યાનાવરણીયની ચોક્કસી, (૫) સ્થાવરનો અવ્રત, ૫ ધ્વજીયનો અવ્રત ને એક મનનો અવ્રત, એવં ૧૫ વળ્યા, શેષ ૨૫ રહ્યા ને ૨ આહારકના વળ્યા, એવ સર્વ મળી ૨૭ હેતુ ૬, સાતમે ગું ૨૪ હેતુ તે પૂર્વે ૨૭ કહ્યા તેમાંથી એક ઔદારિક મિશ્ર, ૨ વૈક્રિય મિશ્ર, ૩ આહારક મિશ્ર, એ ૩ વળ્યા, શેષ ૨૪ હેતુ ૭, આઠમે ગું ૨૨ હેતુ તે પૂર્વે ૨૪ કહ્યા તેમાંથી ૧ વૈક્રિયનો ૧ આહારકનો, એ બે વળ્યા, શેષ ૨૨ હેતુ ૮ નવમે ગું ૧૬ હેતુ પૂર્વે ૨૨ કહ્યા તેમાંથી ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ લય, ૫ શોક ૬ દુઃખ એ ૬ વળ્યા શેષ ૧૬ હેતુ, ૬ દશમે ગું ૧૦ હેતુ તે ૬ ભોગ ને ૧ સજવલનો લોભ એવં ૧૦ હેતુ. ૧૦ અગિયારમે ભારમે ગું ૬ હેતુ તે ૬ ભોગ ભણવા તેરમે ગું ૭ હેતુ તે ૭ ભોગ ભણવા ચૌદમે ગું હેતુ નથી

૨ ઠડકદ્વાર, પહેલે ગું ૨૪ ઠડક, બીજે ગું ૧૬ ઠડક તે ૫ સ્થાવરના વળ્યા, ત્રીજે, ચોથે ગું ૧૬ ઠડક તે ૩ વિકલે દ્રિય વળ્યા, પાંચમે ગું ૨ ઠડક, ૧ સંજીમનુષ્ય, ૨ સંજીતિર્યચ. છઠ્ઠાથી તે ચૌદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ મનુષ્યનો ઠડક

૩ જીવાભેનીદ્વાર પહેલે ગું ૮૪ લાખ જીવાભેની, બીજે ગું ૩૨ લાખ તે એકે દ્રિયની વર્ણ, ત્રીજે ચોથે ગું ૨૬ લાખ જીવાભેની. પાંચમે ગું ૧૮ લાખ જીવાભેની, છઠ્ઠાથી તે ૧૪મા ગુણઠાણા સુધી ૧૪ લાખ જીવાભેની

૪ અતરદ્વાર, પહેલે ગું જઘં અતર્કુર્કર્ત ઉત્તં ૬૬ સાગર ઝાઝેરાતુ, બીજાથી માડીને અગિયારમા ગુણઠાણા સુધી જં અતં અથવા પલ્યનો અસંખ્યાતમો ભાગ એટલા કાલ વિના ઉપશમ શ્રેણી કરીને પડે નહિ ઉં અર્ધ પુદ્ગલ દેશે ઉણું, ભારમે, તેરમે ને ચૌદમે ગુણં આતરૂ નથી એ એક જીવ આશ્રી

૫ ધ્યાનદ્વાર, પહેલે બીજે ત્રીજે ગું ૨ ધ્યાન પહેલાં, ચોથે પાંચમે ગુણં ૩ ધ્યાન પહેલાં. છઠ્ઠે ગુણં ૨ ધ્યાન, ૧ આર્ત ને ૨ ધર્મ સાતમે ગુણ ૧ ધર્મધ્યાન આઠમેથી માડીને ચૌદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ શુકલધ્યાન.

૬ સ્પર્શનાદ્વાર, પહેલુ ગુણઠાણુ ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે ખીન્નું ગુણુ
અધોગામી વિજયથી ભિન્નુ તે ૬ ગ્રેવેયેક સુધી સ્પર્શે. ત્રીજુ ગુણુ લોકનો
અસ ખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે, ચોથું ગુણુ અધોગામી વિજયથી ૧૨મા દેવલોક
સુધી સ્પર્શે પાંચમું ગુણુ પશુ એમ જ સ્પર્શે છઠ્ઠી તે અગિયારમા
ગુણઠાણુવાળા અધોગામી વિજયથી ૫ અનુત્તર વિમાન સુધી સ્પર્શે.
બારમુ ગુણુ લોકનો અસ ખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે, તેરમુ ગુણુ સર્વે
લોક સ્પર્શે, ચૌદમું ગુણુ લોકનો અસ ખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે.

૭ તીર્થંકર ગોત્ર, ૪ ગુણઠાણુ બાધે, ચોથે, પાંચમે, છઠ્ઠે ને
સાતમે શેષ ગુણઠાણુ ન બાધે. તીર્થંકર દેવ ૬ ગુણઠાણુ સ્પર્શે તે ૪,
૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦, ૧૨, ૧૩, ૧૪, એ ૬

૮ ગુણઠાણુ ૧૪માં, ૧, ૪, ૫, ૬, ૧૩, એ પાંચ શાશ્વતા, શેષ
૬ ગુણઠાણુ અશાશ્વતા

૯ ગુણઠાણુ ૧૪માં ૧, ૨, ૩, ૪, ૫, ૬, ૭, એ ૭ ગુણ-
ઠાણુ ૬ સઘયણુ, આઠમાથી તે ૧૪મા ગુણઠાણુ સુધી એક વજ્રઋષભ
નારાય સઘયણુ.

૧ આર્યાણ, ૨ અવેદિ, ૩ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રવંત ૪ પુલાક-
લખિવત, ૫ અગ્રમાદી સાધુ, ૬ ચૌદપૂર્વા સાધુ, ૭ આહારક શરીરી,
એનુ કોઈ દેવતા સહરણુ કરી શકે નહિ

ઇતિ ક્ષપકદ્વાર અને ગુણઠાણુદ્વાર સમાપ્ત

શ્રી અઠાણુ યોલનો અદ્ય ખલુત્વદ્વાર.

૬૬

- ૧ સર્વથી થોડા ગર્ભજ મનુષ્ય ૨૭ પહેલા દેવલોકના દેવતા સં૦
 ૨ મનુષ્યાણી સ ખેજજગુણી ૨૮ પહેલા દેવલોકની દેવી સ૦
 ૩ બાદર તેઉકાયના પર્થાપ્તા ૨૯ સવનપતિ દેવતા અસ૦
 અસ ખેજજગુણી. ૩૦ સવનપતિની દેવી સ૦
 ૪ અનુત્તર વિમાનના દેવતા અ૦ ૩૧ પહેલી નરકના નારકી અસ૦
 ૫ ઉપલી ત્રિકના દેવતા સ૦ ૩૨ ખેચરના પુરુષ અસ૦
 ૬ મધ્યમ ત્રિકના દેવતા સં૦ ૩૩ ખેચરની સ્ત્રી સ૦
 ૭ હેઠલી ત્રિકના દેવતા સ૦ ૩૪ થળચર પુરુષ સ૦
 ૮ બારમા દેવલોકના દેવતા સ૦ ૩૫ થળચર સ્ત્રી સં૦
 ૯ અગિયારમા દેવ૦ દેવતા સ૦ ૩૬ જળચર પુરુષ સ૦
 ૧૦ દશમા દેવલોકના દેવતા સ૦ ૩૭ જળચર સ્ત્રી સ૦
 ૧૧ નવમા દેવલોકના દેવતા સ૦ ૩૮ વ્યંતર દેવતા સ૦
 ૧૨ સાતમી નરકના નારકી અસ૦ ૩૯ વ્યંતર દેવી સ૦
 ૧૩ છઠી નરકના નારકી અસ૦ ૪૦ જ્યોતિષી દેવતા સ૦
 ૧૪ આઠમા દેવ૦ દેવતા અસ૦ ૪૧ જ્યોતિષીની દેવી સ૦
 ૧૫ સાતમા દેવ૦ દેવતા અસ૦ ૪૨ ખેચર નપુંસક સ૦
 ૧૬ પાંચમી નરકના નારકી અસ૦ ૪૩ થળચર નપુંસક સ૦
 ૧૭ છઠા દેવલોકના દેવતા અસ૦ ૪૪ જળચર નપુંસક સ૦
 ૧૮ ચોથી નરકના નારકી અસં૦ ૪૫ ચૌરેદ્રિય પર્થાપ્તા સ૦
 ૧૯ પાચમા દેવ૦ દેવતા અસ૦ ૪૬ ૫ ચૌદ્રિય પર્થા૦ વિશેષાહિયા
 ૨૦ ત્રીજી નરકના નારકી અસ૦ ૪૭ બેઘદ્રિય પર્થા૦ વિશેષાહિયા
 ૨૧ ચોથા દેવ૦ દેવતા અસ૦ ૪૮ તેઘદ્રિય પર્થા૦ વિ૦
 ૨૨ ત્રીજા દેવ૦ દેવતા અસ૦ ૪૯ ૫ ચૌદ્રિય અપ૦ અસ૦
 ૨૩ બીજી નરકના નારકી અસ૦ ૫૦ ચૌરેદ્રિય અપ૦ વિ૦
 ૨૪ સ મૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય અસ૦ ૫૧ તેઘદ્રિય અપ૦ વિ૦
 ૨૫ બીજા દેવ૦ દેવતા અસ૦ ૫૨ બેઘદ્રિય અપ૦ વિ૦
 ૨૬ બીજા દેવલોકની દેવી સં૦ ૫૩ પ્રત્યેક શરીર બાદર વનસ્પતિ-
 ૫૦ અસ૦

૭૫ પડિવાઈ સમદિઠી અનં

૫૪ બાહર નિગોદીઆ પંના શરીર ૭૬ સિદ્ધ લગવંતણ અનં

અસ ૦ ૭૭ બાહર વનસ્પતિ ૫૦ અનં

૫૫ પુઢવિકાયા ૫૦ અસં ૭૮ બાહર ૫૦ વિં

૫૬ બાહર અપકાયા ૫૦ અસ ૦ ૭૯ બાં વનસ્પતિ અપંઅસ ૦

૫૭ બાહર વાઉકાયા ૫૦ અસ ૦ ૮૦ બાહર અપં વિં

૫૮ બાહર તેઉકાયા અપં અસ ૦ ૮૧ સમુચ્ચય બાહર વિં

૫૯ બાહર પ્રત્યેક શરીર વનસ્પતિ ૮૨ સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ અપંઅસ ૦

અપં અસ ૦ ૮૩ સૂક્ષ્મ અપં વિં

૬૦ બાં નિગોદિયા અપં ના શરીર ૮૪ સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ ૫૦ સં

અસ ૦ ૮૫ સૂક્ષ્મ ૫૦ વિં

૬૧ બાહર પુઢવી અપં અસ ૦ ૮૬ સમુચ્ચય સૂક્ષ્મ ૫૦ વિં

૬૨ બાં અપકાય અપં અસ ૦ ૮૭ લબ્ય સિદ્ધિઆ વિં

૬૩ બાહર વાઉં અપં અસ ૦ ૮૮ નિગોદિયા જીવં વિં

૬૪ સૂક્ષ્મ તેઉં અપં અસ ૦ ૮૯ વનસ્પતિ જીવં વિં

૬૫ સૂક્ષ્મ પુઢવીં અપં વિં ૯૦ એકે દ્રિયા જીવં વિં

૬૬ સૂક્ષ્મ અપં અં વિં ૯૧ તિર્થ ચ જીવં વિં

૬૭ સૂક્ષ્મ વાઉં અપં વિં ૯૨ મિથ્યાદષ્ટિ જીવં વિં

૬૮ સૂક્ષ્મ તેઉ ૫૦ સં ૯૩ અવિગતિ જીવં વિં

૬૯ સૂક્ષ્મ પુઢવીં ૫૦ વિં ૯૪ સકપાયા જીવં વિં

૭૦ સૂક્ષ્મ અપં ૫૦ વિં ૯૫ છઉમાથા જીવં વિં

૭૧ સૂક્ષ્મ વાઉં ૫૦ વિં ૯૬ સજોગી જીવં વિં

૭૨ સૂક્ષ્મ નિગોદિયા અંશરીર અસ ૦ ૯૭ સ સારસ્થ જીવ વિં

૭૩ સૂક્ષ્મ નિગોદિયા પંના શરીર સં ૯૮ સન્ન જીવ વિં

૭૪ અલબ્ય અનંતાણુણા

ઈતિ શ્રી પન્નવણાસૂત્રપદ ત્રીજેથી અઠાણું બોલનો
અદ્યબહુત્વ સંપૂર્ણ

અથ શ્રી ચૌવીશ જિનાંતરાં.

૧ અઢાર કોડાકોડ સાગરને અંતરે પહેલા શ્રી આદિનાથ તીર્થ-
કર વિનિતા નગરીને વિષે થયા. નાભિરાજ પિતા, મરૂદેવી રાણી માતા,
હેમવણે, વૃષભ લાછન, પાંચસે ધનુષ દેહામાન, ચૌરાશી લાખ પૂર્વનું
આયુષ, વીશ લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, ત્રેસઠ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું,
એક લાખ પૂર્વની પ્રમજ્યા પાળી પ્રમજ્યા લીધા પછી એક હજાર
વર્ષે કેવળ જ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ
સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને, ત્રીજા આગના
ત્રણ વર્ષ ને સાડા આઠ મહિના બાકી રહ્યા ત્યારે મહા વદ તેરથને
દહાડે, ઠશ હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા

૨ પહેલા શ્રી આદિનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ, મોક્ષ પહેલ્યા પછી
પચાસ લાખ કોડ સાગરને આતરે બીજા અજિતનાથ તીર્થ કર
અયોધ્યા નગરીને વિષે થયા જિતશત્રુ રાજા પિતા, વિજયાદેવી રાણી
માતા, હેમવણે, ગજ કહેતાં હસ્તીનું લાછન, સાડા ચારસે ધનુષનું
દેહીમાન, બોતેર લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય, અઢાર લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા,
ત્રેપન લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રમજ્યા પાળી,
પ્રમજ્યા લીધા પછી બાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક,
શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી
આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૩ બીજા અજિતનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહેલ્યા પછી ત્રીસ લાખ
કોડ સાગરને આંતરે, ત્રીજા સભવનાથ તીર્થ કર સાવત્થી નગરીને વિષે
થયા જિતાર્થ રાજા પિતા, ચૈન્યાદેવી રાણી માતા, હેમવણે, અશ્વ
કહેતાં ઘોડાનું લાછન, ચારસે ધનુષનું દેહીમાન, સાઠ લાખ પૂર્વનું આયુષ,
પદર લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, ચુમાલીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું,
એક લાખ પૂર્વ પ્રમજ્યા પાળી, પ્રમજ્યા લીધા પછી ચૌદ વર્ષે કેવળ-

જ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચતુર્વિંશ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૪ ત્રીજા સહવનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી દશ લાખ કોડ સાગરોપમને આંતરે ચોથા અભિનંદન તીર્થ કર, વનિતા નગરીને વિશે થયા સ વર રાજા પિતા, સિદ્ધાર્થી રાણી માતા, હેમવણે, વાનસ્તુ લાંછન, સાડાત્રણે ધનુષનું દેહીમાન, પચાસ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય, તેમાં સાડાબાર લાખ પૂર્વ કુંવર પછે રહ્યા, સાડી છત્રીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રમળ્યા પાળી, પ્રમળ્યા લીધા પછી અઠાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચતુર્વિંશ સંઘ તીર્થ સ્થાપી, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૫ ચોથા અભિનંદન તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ લાખ કોડ સાગરને આંતરે પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થ કર કુશલપુરી નગરીને વિશે થયા, મેઘરથ રાજા પિતા, સુમગલા દેવી રાણી માતા, હેમવણે, કૌચ પખીનું લાંછન, ત્રણે ધનુષનું દેહીમાન, ચાલીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય, તેમાં દશ લાખ પૂર્વ કુંવર પછે રહ્યા, જોગણત્રીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું; એક લાખ પૂર્વની પ્રમળ્યા પાળી, પ્રમળ્યા લીધા પછી વીશ વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ, સંઘતીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા

૬ પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નેવું હજાર કોડ સાગરને આંતરે છઠા પદ્મપ્રણુ તીર્થ કર કૌસળી નગરીને વિશે થયા શ્રીધર રાજા પિતા, સુસિમા દેવી રાણી માતા, રાતે વણે, પદ્મકમળનું લાંછન, અઢીસો ધનુષનું દેહીમાન, ત્રીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય, સાડાસાત લાખ પૂર્વ કુંવર પછે રહ્યા, સાડીએકવીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું, એક લાખ પૂર્વની પ્રમળ્યા પાળી, પ્રમળ્યા લીધા

પછી છઠે મહિને કેવળ જ્ઞાન ઊપજ્યુ' સાધુ સાધ્વી શ્રાવક શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘતીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને તોંતેર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા

૭ છઠ્ઠા શ્રી પદ્મપ્રભુ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ હજાર કોડ સાગરને આંતરે સાતમા સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર વાણુરસી નગરીને વિશે થયા પ્રતિષ્ઠ રાજા પિતા, પૃથ્વી દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, સાથીઆનું લાંછન, બસે ધનુષનું દેહીમાન, વીસ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં પાંચ લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, ચૌદ લાખ પૂર્વ, રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી. પ્રવળ્યા લીધા પછી નવ માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ, ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસે સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા

૮ સાતમા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવસે કોડ સાગરને આંતરે આઠમા ચદ્રપ્રભ તીર્થંકર ચંદનપુરી નગરીને વિશે થયા મહાસેન રાજા પિતા, લક્ષ્મણાદેવી રાણી માતા, ઉજ્જવલ વર્ણે, ચદ્રમાનું લાંછન, દોઢસો ધનુષનું દેહીમાન, દશ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં અઢીલાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, સાડા છ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વ પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી છઠે મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૯ આઠમા શ્રી ચદ્રપ્રભ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નેવું કોડ સાગરને આંતરે નવમા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થંકર કાકદી નગરીને વિશે થયા સુગ્રીવ રાજા પિતા, રમાદેવી રાણી માતા, ઉજ્જવલ વર્ણે, મગરમચ્છનું લાંછન, સો ધનુષનું દેહીમાન, બે લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં અર્ધ લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વ પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી ચાર મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ

સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યાં

૧૦ નવમા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ કોડ સાગરને આંતરે દશમા શ્રી શીતળનાથ તીર્થંકર ભદ્રીલપુર નગરીને વિશે થયા દશરથ રાજા પિતા, નંદાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે શ્રીવત્સ સાથિયાતુ લાંછન, નેત્રું ધનુષતું દેહીમાન, એક લાખ પૂર્વતું આયુષ, તેમાં પા લાખ પૂર્વ કુવર પછે રહ્યા; અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યું. પા લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી ત્રણ માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યાં

૧૧ દશમા શ્રી શીતળનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ પહોંચ્યા પછી એક કોડ સાગરમા એકસો સાગર, છાસઠ લાખ, છવીશ હજાર વરસને ઉણેઆંતરે અગિયારમા શ્રેયાસનાથ તીર્થંકર સિ હપુરી નગરીને વિશે થયા વિષ્ણુરાજા પિતા અને વિષ્ણુ દેવી રાણી માતા; હેમવર્ણે, ગેંડાતું લાંછન, એ સી ધનુષતુ દેહીમાન, ચોરાસી લાખ વર્ષતું આયુષ, તેમાં ૨૧ લાખ વર્ષ કુવરપછે રહ્યા; ૪૨ લાખ વર્ષ રાજ્ય પાળ્યું, ૨૧ લાખ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી જે માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ; સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યાં

૧૨ અગિયારમા શ્રી શ્રેયાસનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ૫૪ સાગરને આંતરે, બારમા શ્રી વાસુપુજ્ય તીર્થંકર ચ પાપુરી નગરીને વિશે થયા વાસુપુજ્ય રાજા પિતા, જ્યાદેવી રાણી માતા, રાતેવર્ણે, લેસતું લાંછન; સિત્તેર ધનુષતુ દેહીમાન; બોતેર લાખ વર્ષતું આયુષ, તેમાં અઢાર લાખ વર્ષ કુવરપછે રહ્યા, ચોપન લાખ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી એક માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને છસે સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યાં.

૧૩ બારમા શ્રી વાસુપૂજ્ય તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રીશ સાગરને આંતરે તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થંકર ક પીલપુર નગરીને વિશે થયા કૃતવર્મા રાજા પિતા, શ્યામાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, સૂવરનું લાંછન, સાઠધનુષનું દેહીમાન, સાઠ લાખ વરસનું આયુષ, તેમા ૧૫ લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, ત્રીશ લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યું, ૧૫ લાખ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી જે મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ અતુર્વિંધ સઘ તીર્થંસ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને ૬૦૦ સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૧૪ તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ સાગરને આંતરે ચૌદમા અનંતનાથ તીર્થંકર અયોધ્યા નગરીને વિશે થયા સિંહસેન રાજા પિતા, સુયશાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે, શકરાનું લાંછન, પચાસ ધનુષનું દેહીમાન, ૩૦ લાખ વર્ષનું આયુષ, તેમાં સાડા સાત લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા પંદર લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યું. સાડાસાત લાખ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી ૩ મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ અતુર્વિંધ સઘ તીર્થં સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને સાતસે સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૧૫ ચૌદમા શ્રી અનંતનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ચાર સાગરને આંતરે પંદરમા ધર્મનાથ તીર્થંકર રત્નપુરી નગરીને વિશે થયા લાનુ રાજા પિતા, સુવ્રતાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણે વજ્રનું લાંછન, પિસ્તાલીશ ધનુષનું દેહીમાન, દશ લાખ વર્ષનું આયુષ્ય તેમાં અઢી લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, સાડા છ લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યુ એક લાખ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી. પ્રવળ્યા લીધા પછી જે મહિને કેવળજ્ઞાન પામ્યા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ અતુર્વિંધ સઘ તીર્થં સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને આઠસે સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૧૬. પંદરમા શ્રી ધર્મનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રણ સાગર તેમાં પોણાપચ્ચને ઉણે આંતરે સોળમા શ્રી ગાતિનાથ

તીર્થ કર હસ્તીનાપુર નગરીને વિશે થયા. વિશ્વસેન રાજા પિતા, અચિરા-
દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, મૃગનું હાંછન, ચાળીશ ધનુષનું દેહીમાન,
એક લાખ વરસનું આયુષ, તેમાં પા લાખ વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા; અર્ધ
લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યું, પા લાખ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા
લીધા પછી એક મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક,
શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને
નવસે સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૭ સોળમા શ્રી શાંતિનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી અર્ધ
પદ્યને આંતરે સત્તરમા શ્રી કુચુનાથ તીર્થ કર ગજપુર નગરીને વિશે
થયા સુરરાજા પિતા, સુરાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, છગલ કહેતાં
ઝાકડાનું હાંછન, પાંત્રીશ ધનુષનું દેહીમાન, પચાણુ હજાર વર્ષનું
આયુષ, તેમાં પોણી ચોવીશ હજાર વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, પોણી ચોવીશ
હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યું, પોણી ચોવીશ હજાર વર્ષ ચક્રવર્તીની
પદવી ભોગવી, પોણી ચોવીશ હજાર વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા
લીધા પછી સોળ મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક,
શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી
આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ-મોક્ષ પધાર્યા.

૧૮. સત્તરમા શ્રી કુચુનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા
પછી પા પદ્યમાંથી એક કોડ ૧ હજાર વર્ષને ઉણે આંતરે ૧૮મા
શ્રી અરનાથ તીર્થ કર નાગપુર નગરીને વિશે થયા સુદર્શન રાજા પિતા,
દેવકીદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, ન દાવર્ત સાથિયાનું હાંછન, ત્રીશ
ધનુષનું દેહીમાન, ચોરાશી હજાર વર્ષનું આયુષ, તેમાં ૨૧ હજાર
વર્ષ કુંવરપણે રહ્યા, ૨૧ હજાર વર્ષ રાજ્ય પાળ્યું. ૨૧ હજાર વર્ષ
ચક્રવર્તીની પદવી ભોગવી, ૨૧ હજાર વર્ષ પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા
લીધા પછી ત્રણ મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક,
શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી
આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ; મોક્ષ પધાર્યા.

૧૬ અદારમા અરનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ. મોક્ષ પહોંચ્યા પછી એક કોડ ને એક હજાર વરસને આતરે ૧૬ મા મલ્લિનાથ તીર્થ કર મિથિલા નગરીને વિશે થયા કુલ રાજા પિતા. પ્રભાવતી રાણી માતા, નીલવર્ણ, કળ્યાણુ લાઇન, પચ્ચીશ ધનુષનું દેહીમાન, પચાવન હજાર વર્ષનું આયુષ, તેમા સો વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, બાકી પ્રવચ્ચા પાળી, પ્રવચ્ચા લીધા પછી ત્રીજે પહોરે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું સાધુ. સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસે રાહુ અને પાંચસે સાધ્વી સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૨૦ ઓગણીટમા મલ્લિનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ચોપન લાખ વરસને આતરે વીશમા શ્રી સુનિસુવત તીર્થ કર રાજમહી નગરીને વિશે થયા સુમિત્ર રાજા પિતા, પ્રભાવતી રાણી માતા, શ્યામ વર્ણ. કમળાનુ લાઇન. વીશ ધનુષનું દેહીમાન, ત્રીશ હજાર વર્ષનું આયુષ. તેમા સાડાસાત હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, પછર હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યું, સાડાસાત હજાર વર્ષ પ્રવચ્ચા પાળી, પ્રવચ્ચા લીધા પછી અગિયાર મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક-શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર રાહુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ. મોક્ષ પધાર્યા

૨૧ વીશમા શ્રી સુનિસુવત તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી છ લાખ વર્ષને આતરે ૨૨મા નમિનાથ તીર્થ કર મથુરા નગરીને વિશે થયા વિજય રાજા પિતા વિપુલાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ નીલોત્પલ કમળાનુ લાઇન, પછર વતુણનું દેહીમાન, દશ હજાર વર્ષનું આયુષ. અટી હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા સાડા છ હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યું, એક હજાર વર્ષ પ્રવચ્ચા પાળી. પ્રવચ્ચા લીધા પછી નવ મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું. સાધુ: સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ, ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાગી ગણીની પેટી આપી એક હજાર રાહુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૨૨. એકવીશમા શ્રી નમિનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી પાંચ લાખ વર્ષને આતરે ૨૨ મા નેમિનાથ તીર્થ કર સૌરીપુર નગરીને વિશે થયા સમુદ્રવિજય રાજા પિતા; શીવાદેવી રાણી માતા; શ્યામવર્ણ;

શ ખનું દાંછન, દશ ધનુષનુ દેહીમાન, એક હજાર વર્ષનું આયુષ્ય, તેમાં ત્રણસે વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સાતસે વર્ષ પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી ચોપન દહાડે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસે ને છત્રીશ સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨૩ બાવીશમા શ્રી નેમિનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી પોણી ચોર્યાસી હજાર વર્ષને આંતરે ૨૩ મા પાર્શ્વનાથ તીર્થ કર વાણ્નારસી નગરીને વિશે થયા. અશ્વસેન રાજા પિતા, વામાદેવી રાણી માતા, નીલવર્ણ, સર્પનુ લાછન, નવ હાથનું દેહીમાન, સો વર્ષનું આયુષ્ય, તેમાં ૩૦ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સિત્તેર વર્ષ પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી ચોર્યાસી દહાડે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨૪ ત્રેવીશમા શ્રી પાર્શ્વનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી અહીંસે વર્ષને આંતરે ચોવીશમા શ્રી મહાવીર તીર્થ કર ક્ષત્રિયકુળગ્રામ નગરીને વિશે થયા સિદ્ધાર્થ રાજા પિતા, ત્રિશલાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, સિંહનું લાછન, સાત હાથનું દેહીમાન, બેતેર વર્ષનું આયુષ્ય, તેમાં ૩૦ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા ૪૨ વર્ષની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી સાડા બાર વર્ષ ને એક પખવાડીએ કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને આસો વદ અમાવાસ્યાની રાત્રે પાવાપુરી નગરીને વિશે ચોથા આરાના ત્રણ વર્ષ ને સાડા આઠ મહિના બાકી રહ્યા ત્યારે સ્વામીનાથ એકાકીપણે, બે દિવસનું અનશન કરી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

પહેલા તીર્થ કર શ્રી ત્ર્યમ્બકદેવ સ્વામી અને ચોવીશમા તીર્થ કર શ્રી મહાવીર સ્વામી એ બેઉ વચ્ચે એક કોડાકોડ સાગરોપમ અગ્નિ તેમાં ૪૨ હજાર વર્ષ ઉજ્જાનું આંતરું જાણવું.

ઇતિ શ્રી ચોવીશ તીર્થ કરનાં આંતરં સંપૂર્ણ.

અથ શ્રી શ્વાસોચ્છવાસનો થોકડો

શ્રી પન્નવણાશ્રી સૂત્ર પદ સાતમે શ્વાસોચ્છવાસનો અધિકાર આદ્યો છે, તેમાં નારકી અને દેવતા કેવી રીતે શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે. વીર પ્રભુએ કહ્યું કે હે ગૌતમ ! નારકીના છવ નિરતર ધમણની પેરે શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે અસુરકુમારના દેવતા જઘન્ય સાત થોક, ઉત્કૃષ્ટા એક પક્ષ અંતેરે શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે. વાણવ્યતર ને નવનિકાયના દેવતા જઘન્ય સાત થોક, ઉત્કૃષ્ટા પ્રત્યેક મુહુર્તે, જ્યોતિષી જ૦ અને ઉ૦ પ્રત્યેક મુહુર્તે, પહેલે દેવલોકે જ૦ પ્રત્યેક મુહુર્તે અને ઉ૦ બે પક્ષે, ખીજે દેવલોકે જ૦ પ્રત્યેક મુહુર્તે અંતેરે ઉ૦ બે પક્ષ અંતેરે ત્રીજે દેવલોકે જ૦ બે પક્ષે, અને ઉ૦ સાત પક્ષે ચોથે દેવલોકે જ૦ બે પક્ષ અંતેરે અને ઉ૦ સાત પક્ષ અંતેરે પાંચમે દેવલોકે જ૦ સાત પક્ષે ઉ૦ દશ પક્ષે છઠે દેવલોકે જ૦ દશ પક્ષે, ઉ૦ ચૌદ પક્ષે સાતમે દેવલોકે જ૦ ચૌદ પક્ષે ઉ૦ સત્તર પક્ષે આઠમે દેવલોકે જ૦ સત્તર પક્ષે ઉ૦ અઠાર પક્ષે નવમે દેવલોકે જ૦ અઠાર પક્ષે ઉ૦ ઓગણીસ પક્ષે. દશમે દેવલોકે જ૦ ઓગણીસ પક્ષે. ઉ૦ વીશ પક્ષે અગિયારમે દેવલોકે જ૦ વીશ પક્ષે, ઉ૦ એકવીસ પક્ષે બારમે દેવલોકે જ૦ એકવીશ પક્ષે ઉ૦ બાવીસ પક્ષે પહેલી ત્રિકમા જ૦ બાવીશ પક્ષે ઉ૦ પચીસ પક્ષે, બીજી ત્રિકમા જ૦ પચીસ પક્ષે ઉ૦ અઠાવીશ પક્ષે, ત્રીજી ત્રિકમા જ૦ અઠાવીસ પક્ષે ઉ૦ એકત્રીસ પક્ષે, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં જ૦ એકત્રીસ પક્ષે, ઉ૦ તેત્રીસ પક્ષે સર્વાર્થ-સિદ્ધમાં જ૦ અને ઉ૦ તેત્રીસ પક્ષે. એમ તેત્રીસ પખવાડીએ શ્વાસ જી ચો લે અને તેત્રીસ પખવાડીએ શ્વાસ નીચો મૂકે

અથ શ્રી છ આરાના બોલ

(૧) પહેલા આરો, ૪ કોડાકોડી સાગરોપમનો, સુસમ-સુસમ એટલે એકલું સુખમાં સુખ; ૩ ગાઉતુ દેહીમાન, ૩ પદ્યોપમનું આઉખુ; ૨૫૬ પાંસળી, ધરતીની સરસાઈ સાકર સરળી; (દરેક આરો ઉતરતાનું દેહમાન, આઉખું, પાંસળી તથા ધરતીની સરસાઈ તે પછીનો આરો એસતાં જે હોય તે જાયવી), વજ્રવલ નારાય સઘયણ, સમચઉરસ સંઠાણ, ત્રણ દિવસને આતરે આહારની ઈચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, અને તેમાં ૧૦ પ્રકારનાં કદપવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહોંચાડે; ત્રણ આરા સુધી જુગલિયાં (એક પ્રકારનાં મનુષ્ય યુગલ) હોય છે, તેનાં આઉખાં આડા છ માસ રહે ત્યારે પરભવનું આઉખું બાંધે, ત્યારે જુગલણી એક જોડલું પ્રસવે, તે છોડનું પ્રતિ-પાલન ૪૬ દિવસ કરે સ્ત્રીપુરુષને ક્ષણ માત્રનો વિયોગ ન પડે; એકને છીંક ને એકને બગાસું આવે એટલે મરીને દેવતાની ગતિમાં જાય તેમનાં શરીરનું નિહરણુ દેવતા કરે તેમને વેર, વિરોધ; ઈર્ષ્યા; એર હોતાં નથી.

(૨) બીજો આરો એસતાં વર્ષ, ગધ, રસ, સ્પર્શના પર્યવ અનતા હીણા થાય; ૩ કોં સાં નો; સુસમ એટલે એકલું સુખ જે ગાઉતુ દેહીમાન, જે પદ્યોપમનું આં ૧૨૮ પાંસળી જે દિવસને આતરે આહારની ઈચ્છા ઉપજે ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે; ધરતીની સરસાઈ ખાંડ સરળી, ૧૦ પ્રકારનાં કદપવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહોંચાડે; સઘયણ, સંઠાણ અને બાકીના બોલ પહેલા આરા પ્રમાણે. પરંતુ છોડની પ્રતિપાલના ૬૪ દિવસ કરે.

(૩) ત્રીજો આરો એસતાં વર્ષના પર્યવ અનતા હીણા થાય. એ આરો ૨ કોં સાં નો, સુસમ હુસમ એટલે સુખ ઘણું ને હુસ થોડું. ૧ ગાઉતુ દેં ને ૧ પદ્યોપમનું આં, ૬૪ પાંસળી, એકાંતર આહારની ઈચ્છા ઉપજે; ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે. ધરતીની સરસાઈ

ગોળ સરખી, બાકીના ગોલ બીજા આરા પ્રમાણે, પરંતુ છોડતું પ્રતિ-
પાલન ૭૬ દિવસ કરે.

એ ત્રણ આરામાં જરા, રોગ, કુરૂપ હોય નહીં સંપૂર્ણ અંગોપાંગ,
વિષય સુખ પામે તે જ્ઞાનપુણ્યનાં ફળ જાણવાં ત્રીજા આરામાં ૮૪ લાખ
પૂર્વ, ૩ વર્ષ ને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન થકી ૩૩
સાગરનું આં ભોગવીને વનિતા નગરી, નાલીકુલકર રાજા પિતા, મહેવી
માતાની કુખે શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી ઉપજ્યા, ૬૧ માસે જન્મ્યા, પ્રથમ
ઋષભનું સ્વપ્ન દેખીને ઋષભદેવ નામ દીધું તેમણે ભુગલિયા-ધર્મ
નિવારીને અસિ, મસિ, કૃષિ આદિ ૭૨ કળા શીખવી, અનુક પા નિમિત્તે
૨૦ લાખ પૂર્વ સુધી કુવરપણે રહ્યા ને ૬૩ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું.
હરતને રાજ્ય આપીને ૪૦૦ સાધુ સાથે સયમ લીધા તે એક લાખ
પૂર્વ પાળ્યો કેવળ પામીને અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર પદ્માસને બેસીને
દશ હજાર સાધુ સાથે મોક્ષ પધાર્યા, ત્રીજા આરામાં ગતિ ૫ જાણવી

(૪) ચોથો આરો બેસતા અનંતા પર્યાવ-વર્ણ વગેરેના હીણા
થયા એ આરો ૧ કો. સાં મા ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણા (ઓછા) ને
જાણવો હસમ-સુસમ એટલે હુઃખ ઘણું ને સુખ થોડું, ૫૦૦ ધનુષનું
દેહીમાન, કોઠ પૂર્વનું આકૃષ્ટ, છ સઘણું ને છ સઠાણું, ૩૨ પાંસળી.
દિન દિન પ્રત્યે (રોજ ને રોજ) આહારની ઈચ્છા ઉપજે, ત્યારે પુરુષ
૩૨ કવળ, સ્ત્રી ૨૮ ને નપુ સક ૨૪ કવળનો આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ
કઈક સારેરી, ઉતરતે આરે થોડેરી, એ આરાના છેવટ ૭૫ વર્ષ ને ૮૧ માસ
બાકી રહ્યા, ત્યારે ૧૦ મા દેવલોકે ૨૦ સાગરોપમનું આં ભોગવીને
માહણકુલ નગર (પ્રાહ્મણકુલ)માં રૂષભદત્ત પ્રાહ્મણને ચેર દેવાન ઠાની
કુખે શ્રી મહાવીર સ્વામી ઉપજ્યા, ત્યાં ૮૨૧ રાત્રી રહ્યા, ૮૩મી રાત્રે
શકેન્દ્રનું આસન ચળ્યું એટલે હરણગમેષી દેવને ગર્ભ સાહરણની આજ્ઞા
આપી તેણે ગર્ભ સાહરીને કુલગ્રામના સિદ્ધાર્થ રાજાની ત્રિશલાદેવી
રાણીના ગર્ભસ્થાનમાં મૂક્યા, ત્યાં ગર્ભકાળ પૂર્ણ કરી જન્મ પામ્યા
અને ૩૦ વર્ષ કુવરપણે રહી દીક્ષા લીધી પછી સાઠાબાર વર્ષ ને એક

પખવાડીએ કેવળ પામ્યા કુલ ૪૨ વર્ષ દીક્ષા પાળી, ચોથા આરાના ૩ વર્ષ અને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે મોક્ષ પધાર્યા.

(૫) પાંચમે આરો બેસતાં વર્ષ ૧૦ ના અનંતા પર્યાવ હીણા થયા, આ આરો દુસમ એટલે એકલુ દુખ, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, ૭ હાથનું દેવ, ૧૨૫ વર્ષનું આં ૬ સઘયણુ ને ૬ સઠાણુ, ઉતરતે આરે ૧ છેવટું સંઘયણુ ૧ હુંડ સઠાણુ; ૧૬ પાંસળી, દિનદિન પ્રત્યે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ કાઈક સારેરી, ઉતરતે આરે કુભારના ની ભાડાની ક્ષાર સરખી, એ આરે ગતિ ૪, મોક્ષ અટકી.

પાંચમા આરાનાં લક્ષણ, ૧ મોટાં નગર તે ગામડાં સરખા થશે, ૨. ગામ તે મસાણુ સરીખાં; ૩ ભલા કુળના છોડ તે દાસ-દાસીપણા કરશે. ૪ પ્રધાન તે લાલચુ થાશે, ૫ રાજ તે જમઠ સરખા ૬ ભલાકુળની સ્ત્રી તે લગ્નરહિત થશે, ૭ રૂઠા કુળની સ્ત્રી વેશ્યા સરખી થશે, ૮ પુત્રો સ્વચ્છ દી થશે, ૯ શિષ્ય ગુરુના અપવાદ બોલશે, ૧૦ દુર્જન સુખી થશે, ૧૧ સજ્જન દુઃખી થશે, ૧૨ દુર્ભિક્ષ ને દુકાળ ઘણાં પડશે. ૧૩ ઉદર, સર્પાદિકની દાઢ ઘણી થશે, ૧૪ ગ્રાહ્ય અર્થના લોભી થશે ૧૫ હિંસાધર્મના પ્રરૂપક ઘણાં થશે ૧૬ એક ધર્મનાં ઘણાં લેલ થશે; ૧૭ મિથ્યાત્વી દેવતા ઘણાં પૂજશે ૧૮ મિથ્યાત્વી લોક ઘણાં થશે; ૧૯ માણસને દેવદર્શન દુર્લભ થશે, ૨૦ વિદ્યાધરના વિદ્યાના પ્રભાવ થોડા હશે, ૨૧ ગોરસ, દ્રવ્ય, દહીં મા સરસાઈ થોડી હશે; ૨૨ બળદ પ્રસુખનાં બળ, આઉખા થોડાં હશે, ૨૩ સાધુ, સાધ્વીને માસકલ્પ તથા આતુર્ભાસ કયાં જેવાં ક્ષેત્ર થોડાં હશે, ૨૪ શ્રાવકની ૧૧ પડિમા ને સાધુની ૧૨ પડિમા વિચ્છેદ બશે, ૨૫ ગુરુ શિષ્યને ભણાવશે નહીં, ૨૬ શિષ્ય અવિનીત, કલેશકારી હશે, ૨૭ અધર્મી, ઝઘડા કરનારા કુમાણુસ ઘણાં હશે; ૨૮. સુમાણુસ થોડાં; ૨૯ આચાર્ય પોતપોતાના ગચ્છની પરંપરા, સમાચારી જુદી જુદી પ્રવર્તાવશે તથા મૂઢ-મૂર્ખ જનને મોહ પમાડીને મિથ્યાત્વ પાશમાં પાડશે, ઉત્સુક ભાંખશે; પોતપોતાની પ્રશંસામાં

રાચશે; નિદક કુળુદિ ઘણા હશે, ૩૦ સરલ, ભદ્રિક, ન્યાયી, પ્રામાણિક માણસ થોડા, ૩૧ મ્લેચ્છનાં રાજ્ય ઘણાં, હિંદુ રાજા અદ્ય ઋદ્ધિવાળા ને થોડા, ૩૨ મોટા કુળના રાજા નીચ કામ કરશે, અન્યાય, અધર્મ, કુચ્ચસનમાં ઘણા રાચશે

આ આરામાં ધાતુ સર્વે વિચ્છેદ જશે, લોઢાની ધાતુ રહેશે; આમડાની મહોરો ચાલશે, એવી મહોરો જેની પાસે હશે તે ધનવંત કહેવાશે, ૧ ઉપવાસ કરશે તે માસખમણ સરખો થશે, જ્ઞાન તથા સત્ર સર્વે વિચ્છેદ જશે, તેમાં દશવૈકલિકનાં પહેલાં ૪ અધ્યયન રહેશે, તે ઉપર ૪ જીવ એકાવતારી થશે તેના નામ, ૧ ‘હુપસહ’ નામે સાધુ, ૨, ‘ફાલ્યુણી’ નામનાં સાધ્વી, ૩ નાગિલ શ્રાવક, ૪ નાગશ્રી શ્રાવિકા; અષાઠ શુદ્ધ ૧૫ ને દિને શકેંદ્રનુ આસન ચળશે, ત્યારે શકેંદ્ર ઉપયોગ મૂકી જશે કે આજ પાંચમો આરો ઉતરી કાલે છઠ્ઠો આરો બેસશે, ત્યારે શકેંદ્ર આવી ઉપર કદા ૪ જીવને કહેશે કે કાલે છઠ્ઠો આરો બેસશે, માટે આળોવો, પડિછમો ને નિ.શલ્ય થાઓ, એટલે તે જીવ સર્વ જીવને ખમાવીને સ તારો કરશે, ત્યારે મહા સંવર્તક વાયરો થશે, તેણે કરીને પહાડ, પર્વત, ગઢ, બેટ, કોઠા, વાવ, ફૂવા, સરોવર, સર્વે વિસરાલ થશે, વૈતાલ્ય પર્વત, ગ ગા, સિંધુ, ઋષભકુટ ને લવણની ખાડી એ ૫ વર્ણ સર્વે સ્થાનક તૂટી પડશે, તે ૪ જીવ સમાધિ લાવે કાળ કરીને પહેલા દેવ-લોકમાં જશે, ત્યારે ૪ બોલ વિચ્છેદ જશે. ૧ પહેલે પહોરે જૈન ધર્મ, ૨ બીજે પહોરે ૩૬૩ પાખંડીના મિથ્યાત્વી ધર્મ, ૩ ત્રીજે પહોરે રાજનીતિ, ૪ ચોથે પહોરે બાદર અગ્નિ વિચ્છેદ જશે

(૬) છઠ્ઠો આરો બેસતા વર્ણ વગેરેના અનતા પર્યવ હીણા થયા, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, ‘હુસમ હુસમ,’ એટલે એકલું હુઃખમા હુઃખ, ૧ હાથતુ દેવ ૨૦ વર્ષનું આંભિતરતે આરે મૂઢાહાથની કાયા, ૧૬ વર્ષનું આંભ, ૧ છેવટુ સઘયણ ને હુંડ સઠણ, ૮ પાસળી, ઉતરતે આરે ૪ પાંસળી, ૭ વર્ષની સ્ત્રી ગર્ભ ધરશે; તે કાળાં, કુદર્ગની, રાગી ને રીસાળ, નખ ને મોવાળા ઘણાં એવા છાકરાં પ્રસવશે, તે

અથ શ્રી ત્રેવીસ પદવીના ખેલ

તેના નામ કહે છે પ્રથમ ૭ એકેદ્રિય રત્ન, ૭ પચ્ચેદ્રિય રત્ન ૬ મહોટી પદવી તેમા ૭ એકેદ્રિય રત્નના નામ કહે છે ચક્ર રત્ન ૧, છત્ર રત્ન ૨, ચર્મ રત્ન ૩, દંડ રત્ન ૪, અસિ રત્ન, ૫ મહિરત્ન ૬, કાગણિ રત્ન ૭, એ ૭ એકેદ્રિય રત્નના નામ કહ્યા હવે પચ્ચેદ્રિય રત્નનાં નામ કહે છે સેનાપતિ ૧, ગાથાપતિ ૨, વાર્હિક ૩, પુરોહિત ૪, સ્ત્રી ૫ અથ ૬ ગજ ૭, એ ૫ પચ્ચેદ્રિય રત્નનાં નામ કહ્યા હવે ૬ મહોટી પદવીનાં નામ કહે છે અરિહંતની ૧, ચક્રવર્તીની ૨, બલદેવની ૩, વાસુદેવની ૪, કેવલીની ૫, સાધુની ૬, શ્રાવકની ૭, સમ્યગ્દષ્ટિની ૮, મહાલોક રાજાની ૯, એ ૬ મહોટી પદવી કહી એવ સર્વ મળી ૨૩ પદવી હવે ૧૪ રત્ન શુ શુ કામ કરે તે, ચક્ર રત્ન ૪૮ ખંડ સાધતાં માર્ગ ખતાવે ૧, છત્ર રત્ન તે ૪૮ કોશ પ્રમાણ છાયા કરે ૨, ચર્મ રત્ન તે નદી આદિ પાર ઉતારે ૩, દંડ રત્ન તે તમસ ગુફાનાં બાર ઉઘાડે ૪, અસિરત્ન તે શત્રુને હણે ૫ મહિરત્ન તે ઉદ્યોત કરે ૬, કાગણિ રત્ન તે ૪૬ માંડલા આલેખે તથા તોલા-માપ વધારે ૭, સેનાપતિ તે દેશ સાધે ૮, ગાથાપતિ તે ધાન, રત્નવતી નિપજાવે ૯, વાર્હિક તે આવાસ, ઘર નિપજાવે ૧૦ પુરોહિત તે ધાવ સાળ કરે તથા શાન્તિકર્મ કરે વિધન ટાળે ૧૧, સ્ત્રીરત્ન તે લોગ સાધનને કામ આવે ૧૨, અથ ને ગજ બેઉ ચડવાને કામ આવે ૧૪, હવે ૧૪ રત્ન કયા કયાં ઊપજે તે કહે છે ચક્ર ૧, છત્ર ૨, અસિ ૩, દંડ ૪, એ આયુધશાળામા ઉપજે ચર્મ, મહિર ને કાગણિ એ ૩ લક્ષ્મીના લહારમાં ઊપજે સેનાપતિ ૧ ગાથાપતિ ૨, વાર્હિક ૩ પુરોહિત ૪ એ ૪ પોતાના નગરમા ઊપજે સ્ત્રી વિદ્યા-ધરની શ્રેણીમાં ઊપજે અથ ને ગજ એ ૨ વેતાલચ પર્વતના મૂળમાં ઊપજે હવે ૧૪ રત્નની કાયાનુ પરિભાણ કહે છે ચક્ર, છત્ર ને ૬૭ એ ૪ વામ પ્રમાણે, વામ તે ૪ હાથ પ્રમાણે, ચર્મરત્ન તે ૨ હાથ પ્રમાણે,

ખડ્ગરત્ન તે ૫૦ અંગુલનું લાંબુ, ૧૬ અંગુલનું પહોળું ને અર્ધ અંગુલનું જાડું, મણિરત્ન ૪ અંગુલનું લાંબુ ને ૨ અંગુલનું પહોળું, કાંગણિરત્નને છ તળાં, આઠ ખુણાં, બાર હાસો, સોનીની એરણને સઠાણે ૧ અંગુલનું લાંબુ, પહોળું ને ઊંચું સેનાપતિ ૧ ગાથાપાત ૨ વાર્ધિકિ ૩, પુરોહિત ૪, એ ૪ની અવગાહના ચક્રવર્તી પ્રમાણે ઊંચી જાણવી સ્ત્રીરત્ન ચક્રવર્તીથી ૪ અંગુલ નીચી હોય અધરત્ન ૧૦૮ અંગુલનો લાંબો-કાનના મૂળથી તે પૂછના મૂળ લગે અને ૮૦ અંગુલનો ઊંચો, ગજરત્ન ચક્રવર્તીથી બમણો ઊંચો હોય એ ૨૩ પદ્મી. હવે જે ગતિમાંથી નીકળ્યો તે કેટલી પદ્મી પામે તે કહે છે પહેલી નરકના નીકળ્યા ૧૬ પદ્મી પામે તે ૨૩ માંહેથી ૭ એકેન્દ્રિય રત્ન વજ્ર્યાં ૧, બીજી નરકના નીકળ્યા ૧૫ પદ્મી પામે. પૂર્વે ૧૬ કહી તેહમાંથી ૧ ચક્રવર્તીની વળ ૨; ત્રીજી નરકના નીકળ્યા તેર પદ્મી પામે તે ૧૫ માંથી બલદેવ ને વાસુદેવ એ બે વજ્ર્યાં ૩, ચોથી નરકના નીકળ્યા ૧૨ પદ્મી પામે તે તેરમાંથી ૧ તીર્થંકર વજ્ર્યાં. ૪ પાંચમી નરકના નીકળ્યા અગિયાર પદ્મી પામે તે ૧૨ માંહેથી ૧ કેવલી વજ્ર્યાં ૫, છઠ્ઠી નરકના નીકળ્યા દશ પદ્મી પામે તે સાધુજી વજ્ર્યાં ૬ સાતમી નરકના નીકળ્યા ૩ પદ્મી પામે અપ્રવ ૧, ગજ ૨, સમ્યક્ત્વ દષ્ટિ ૩, એ ૩ પદ્મી પામે ભવનપતિ, વાણ્વ્યંતર, જ્યોતિષી એ ૩ ના નીકળ્યા એકત્રીશ પદ્મી પામે તે વાસુદેવ ૧, ને તીર્થંકર એ ૨, વજ્ર્યાં પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, ગર્ભજ મનુષ્ય ને ગર્ભજ તિર્થંકર એટલાના નીકળ્યા ૧૬ પદ્મી પામે ૨૩માંથી તીર્થંકર ૧, ચક્રવર્તી ૨, બલદેવ ૩, વાસુદેવ ૪, એ ૪ વજ્ર્યાં બેઠ્ઠ દ્રિય, તેષ્ઠદ્રિય, ચૌરે દ્રિય, સમૂર્ચિર્મ તિર્થંકર ને સમૂર્ચિર્મ મનુષ્ય એ પાંચના નીકળ્યા ૧૮ પદ્મી પામે ૧૬માંથી ૧ કેવલી વજ્ર્યાં તેહવાહિના નીકળ્યા ૬ પદ્મી પામે તે, ૭ એકેન્દ્રિય રત્ન ને હાથી ૧, ઘોડો ૨, એ નવ પદ્મી પામે પદ્મ પરમાધામી ને પહેલા કિલ્લિધીના નીકળ્યા ૧૮ પદ્મી પામે તે ૨૩ માંથી ૪ ઉત્તમ પુરુષ ને કેવલી વજ્ર્યાં, ઉપલા ૨ કિલ્લિધીના નીકળ્યા ૧૧ પદ્મી પામે તે ૧૮ માંથી ૭ એકેન્દ્રિય વજ્ર્યાં, શેષ ૧૧ પામે

સુધર્મ ૧, ઇશાન ૨, એ બે દેવલોકના નીકળ્યા ૨૩ પદવી પામે.
 ત્રીજાથી તે આઠમા દેવલોક સુધીના તથા નવ લોકાતિકના નીકળ્યા
 ૧૬ પદવી પામે. તે ૨૩ માંથી ૭ એકે દ્રિય રત્ન વળ્યાં શેષ ૧૬
 પામે નવમા દેવલોકથી નવ ગ્રૈવેયક સુધીના નીકળ્યા ચૌદ પદવી
 પામે તે ૧૬ માંથી અશ્વ ૧ ને ગજ ૨ એ ૨ વળ્યાં. શેષ ૧૪
 પામે. પાંચ અનુત્તર વિમાનના નીકળ્યા ૭ પદવી પામે તે ૨૩ માંથી
 ૧૪ રત્ન, ૧ બલદેવ ને ૧ વાસુદેવ વળ્યાં શેષ ૭ પામે. સંજ્ઞીમાંહી ૧૫
 પદવી લાભે તે ૨૩માંથી ૭ એકે દ્રિય ને ૧ કેવલીની એ ૮ વળ્યાં શેષ
 ૧૫ લાભે અસંજ્ઞીમાંહી ૮ પદવી લાભે. ૭ એકે દ્રિય ને ૧ સમકિતની
 એ ૮ લાભે. તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તીમા ૬ પદવી લાભે તે તીર્થંકરની
 ૧, ચક્રવર્તીની ૨, માંડલિકની. ૩ સમકિતની ૪, સાધુની ૫ તથા
 કેવલીની એ ૬ લાભે વાસુદેવમાં ૩ પદવી લાભે, વાસુદેવની ૧ સમકિતની
 ૨, માંડલિકની ૩, એ ૩ લાભે. બલદેવમાં પાંચ પદવી લાભે, બલદેવની ૧
 માંડલિકની ૨, સાધુની ૩, કેવલીની ૪, સમકિત દષ્ટિની ૫ એ પાંચ
 લાભે મનુષ્યમાંહી પદવી ૧૩ લાભે, નવ મહોટ્ટી પદવી ને સેનાપતિ
 ૧, ગાથાપતિ ૨, વાર્દિક ૩, પુરોહિત ૪, એવં સર્વ મળી ૧૩
 પદવી લાભે મનુષ્યણીમાંહી પદવી ૫ લાભે સમકિતની ૧, શ્રાવિકાની
 ૨, સાધ્વીની ૩ કેવલીની ૪, સ્ત્રી રત્નની ૫, એ ૫

ઇતિ ૨૩ પદવીના બોલ સમાપ્ત

અથ શ્રી વિરહ દ્વાર

સમુદય ચાર ગતિનો વિરહકાલ, જઘન્ય ૧ સમયનો ઉત્કૃષ્ટો ૧૨ મુહુર્તનો. હવે પહેલી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૨૪ મુહુર્તનો ૧ બીજી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૭ દિનનો ૨, ત્રીજી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૧૫ દિનનો ૩, ચોથી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૧ માસનો ૪, પાંચમી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૨ માસનો, ૫ છઠી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૪ માસનો ૬, સાતમી નરકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૬ માસનો, ૭ ઉપજવાનો તથા ચવવાનો વિરહ પડે હવે દશ ભવનપતિનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૨૪ મુહુર્તનો. પાંચ એકેન્દ્રિય અવિરહિયા, સંજ્યાતાને ઠામે સંજ્યાતા ઊપજે, અસંજ્યાતાને ઠામે અસંજ્યાતા ઊપજે, અનંતાને ઠામે અનંતા ઉપજે સમય સમય ઊપજે સમય સમય અવે ત્રણ વિગલે દ્રિયનો, જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ અત-મુહુર્તનો સમૂચિત્તિમ તિયંચ ૫ એ દ્રિયનો જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ અત-મુહુર્તનો ગર્ભજ તિયંચ ૫ એ દ્રિયનો જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૧૨ મુહુર્તનો સમૂચિત્તિમ મનુષ્યનો જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૨૪ મુહુર્તનો, ગર્ભજ મનુષ્યનો જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૧૨ મુહુર્તનો. વાણુચ્ચંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિકમાં પહેલા, બીજા દેવલોક સુધીનો જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૨૪ મુહુર્તનો વિરહ કાલ ત્રીજે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૬ દિન ને વીશ મુહુર્તનો ચોથે દેવલોકે જ૦ ૧ સમય ઉ૦ ૧૨ દિન ને ૧૦ મુહુર્તનો પાંચમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમય ઉ૦ સાડા બાવીશ દિનનો છઠે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ ૪૫ દિનનો. સાતમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૬૦ દિનનો વિરહકાલ આઠમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો, ઉ૦ ૧૦૦ દિનનો. નવમે, દશમે, દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ સંજ્યાતા માસનો, જ્યાં લગે ૧ વરસ ન હોય અગિયારમે, બારમે દેવલોકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ સંજ્યાતા વરસનો, જ્યાં લગે સો વરસ ન હોય પહેલી ત્રીકે જ૦ ૧ સમયનો ઉ૦ સંજ્યાતા

અથ શ્રી પચીસ બોલનો થોકડો

૧ પહેલે બોલે મહાવીર પ્રભુએ એકાએક દીક્ષા લીધી અને
 મોક્ષ પણ એકાએક ગયા. શુદ્ધલોકે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન એક
 લાખ જોળનનું છે, તીરછા લોકે જ'બુદ્ધીપ એક લાખ જોળનનો છે.
 અધો લોકે સાતમી નરકે અપર્ધાણુ નરકાવાસો એક લાખ જોળનનો
 છે. ચિત્રા નક્ષત્ર, સ્વાતિ નક્ષત્ર, આર્દ્રા નક્ષત્ર એ ત્રણ નક્ષત્રનો એકેકો
 તારો કહ્યો છે ૨ બીજે બોલે ધર્મકરણી કરતી વખતે બે દિશા
 સન્મુખ બેસી કરવી તે પૂર્વ અને ઉત્તર બે પ્રકારે ધર્મ કહ્યો છે,
 ગૃહસ્થ ધર્મ અને સાધુ ધર્મ બે પ્રકારે જીવ કહ્યા છે, સિદ્ધના
 જીવ અને સસારી જીવ બે પ્રકારે દુઃખ કહ્યું છે, તે શારીરિક દુઃખ
 અને માનસિક દુઃખ પૂર્વાક્ષાણી નક્ષત્ર, ઉત્તરાક્ષાણી નક્ષત્ર, પૂર્વા
 ભાદ્રપદ અને ઉત્તરાભાદ્રપદ એ ચાર નક્ષત્રના બખે તારા કહ્યા છે ૩
 ત્રીજે બોલે શ્રાવક ત્રણ મનોરથ ચિતવે તે એવી રીતે કે હે ભગવાન !
 હું આરભ અને પરિશદ ક્યારે છાંડીશ ? હે ભગવાન ! હું પચ
 મહાવ્રતધારી ક્યારે થઈશ ? હે ભગવાન ! હું આલોચણા કરી
 સંથારો ક્યારે કરીશ ? તે વખતને ધન્ય છે ત્રણ પ્રકારના જિન
 કહ્યા; ૧ અવધિજ્ઞાની જિન, ૨ મનપર્યવજ્ઞાની જિન ૩ કેવળજ્ઞાની
 જિન ત્રણ પ્રકારના પાત્રસાધુને ખપે તે ૧ માટીનું, ૨ તુબડાનું,
 ૩ કાષ્ઠનું સાત નક્ષત્રના ત્રણ ત્રણ તારા કહ્યા છે. અભિચ, શ્રવણ,
 અન્ધની, ભરણી, મૃગશર, પુષ્ય, જ્યેષ્ઠા એ સાત નક્ષત્ર ૪ ચોથે
 બોલે શ્રાવકને ચાર વિસામા કહ્યા છે ભાર વહેનારને દ્રષ્ટાંતે એવી
 રીતે કે, ભાર એક ખલેથી બીજે ખલે લે તે એક વિસામો ૧ કોઈ
 જગ્યાએ ઓટલે કે ચોતરે બોળે મૂકીને પેશાબ કરવા બંધ કે બાંહે
 કરવા બંધ તે બીજો વિસામો ૨. ગામ દૂર હોય, રસ્તામાં ધર્મશાળા
 કે યક્ષનું દેવળ આવે ત્યાં રાત રહે તે ત્રીજો વિસામો ૩, ચોતાને.

કે ધણીને ત્યાં ભાર મૂકે તે ચોથો વિસામો ૪. હવે એ દ્રષ્ટાંત શ્રાવકના ઉપર ઉતારે છે તે જેમ ભાર લીધો તેમ શ્રાવકને બોલે તે અઢાર પાપ રૂપ તેના ચાર વિસામા નીચે પ્રમાણે, શ્રાવક આઠમ, પાખી, ઉપવાસ, એકાસણું કરે તે પાપ હળવું કરવા રૂપ બોલે, એક ખાધેથી બીજે ખાધે લેવા રૂપ તે પહેલો વિસામો કેમકે ઉપવાસ કર્યો તે પોતાની જાતને માટે ખાવાનું બંધ કર્યું અથવા પાપ બંધ કર્યું પણ બીજાને માટે કરવું પડે છે, તેથી પહેલો વિસામો બણવો ૧, શ્રાવક એક સામાયિક, બે સામાયિક અથવા બે ઘડીનું, ચાર ઘડીનું દેશાવગાસિક કરે તે બીજો વિસામો બણવો કેમકે એટલો વખત પાપમાંથી રોકાયો ૨, શ્રાવક આઠમ પાખીના પોષધ કરે તે રાત રહેવા રૂપ ત્રીજો વિસામો ૩, શ્રાવક આલોચણા કરી સથારો કરે ત્યારે સર્વ પાપથી નિવૃત્ત્યો એ ભાર ઘેર મૂકવા રૂપ ચોથો વિસામો ૪ શ્રાવકને ચાર પ્રકારનું રાત્રિભોજન કહ્યું છે, તે જેમકે રાત્રીએ રાધે અને દિવસે ખાય તે અશુદ્ધ ૧ દિવસે રાધે અને રાત્રીએ ખાય તે પણ અશુદ્ધ ૨, રાત્રે રાધે અને રાત્રે ખાય તે પણ અશુદ્ધ. ૩, દિવસે રાધે અને દિવસે ખાય તે શુદ્ધ ૪, વળી એ જ ચાર ભાગા બીજી રીતે કહે છે, અધારી જગ્યાએ રાધે અને અજવાળે ખાય તે પણ અશુદ્ધ ૧, અજવાળામાં રાધે અને અધારી જગ્યાએ ખાય તે અશુદ્ધ ૨, અધારી જગ્યાએ રાધે અને અધારી જગ્યાએ ખાય તે અશુદ્ધ ૩, અજવાળી જગ્યાએ રાધે અને અજવાળી જગ્યાએ ખાય તે શુદ્ધ ૪, પૈર્વાષાઢા નક્ષત્ર, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર, અનુરાધા નક્ષત્ર, એ ત્રણના ચાર ચાર તારા કહ્યા છે ૫ પાચમે બોલે સમકિતના લક્ષણ પાંચ-શમ ૧, સવેગ ૨, નિર્વેદ ૩, અનુકંપા ૪, આસ્થા ૫ પાંચ સમકિતનાં દૂષણ કહ્યા છે, મિથ્યાત્વીએ બોલાવ્યા પહેલાં ચોતે તેને બોલાવે તે ૧ મિથ્યાત્વીના સાસુ વારવાર બોલે તે ૨, મિથ્યાત્વીને પહોંચાડવા જવું તે ૩, કામ વિના તેના મકાન ઉપર જવું તે ૪ વાર-વાર તેના મકાન ઉપર જવું તે ૫. એ પાંચ દૂષણ પાંચ સમકિતનાં ભૂષણ કહે છે ધર્મને વિષે ચતુરાર્ધ રાખે તે સમકિતનું ભૂષણ ૧, જિન-શાસનને અનેક રીતે દિપાવે તે ૨, સાધુની સેવા કરે તે ૩, ધર્મથી ડગતાને સ્થિર કરે તે ૪. સાધુ, અધર્મીની વૈચાવર્ય કરે તે ૫ એ

પાંચ ભૂષણ ભણવા શરીરમાંહેથી પાંચ ઠેકાણેથી જીવ નીકળે તે કહે છે પગને તળીએથી નીકળે તે નરકે જાય. ૧, જાંઘેથી નીકળે તે તિથિ - ચમા જાય ૨, છાતીએથી નીકળે તે મનુષ્યમાં જાય. ૩, મસ્તકેથી નીકળે તે દેવલોકમાં જાય ૪, અને સર્વાંગથી નીકળે તે મોક્ષ જાય ૫. પાંચ પ્રકારે જીવ ધર્મ ન પામે તે કહે છે અહ કારી ૧, કોધી ૨, રોગી ૩, પ્રમાદી ૪, આળસુ ૫, પાંચ નક્ષત્રના પાંચ પાંચ તારા કહ્યા છે તે રોહિણી ૧, પુનર્વસુ ૨, ધનિષ્ઠા ૩, વિશાખા ૪, હસ્ત ૫ ૬ છઠે બોલે છ પ્રકારે સાધુ આહાર કરે તે કહે છે ક્ષુધાવેદની શમાવવાને માટે, ૧, વૈયાવચ્ચ કરવાને માટે, ૨, ઇર્ષ્યાસમિતિ શોધવાને માટે ૩, સચમના નિર્વાહને માટે ૪, આયુષ્ય નિભાવવાને માટે ૫ રાત્રીએ ધર્મ - જાગરણ કરવાને માટે ૬. છ ધર્મના દેવ શુરના નામ કહે છે. જૈન - ધર્મમાં દેવ અરિહંત, શુરનિર્ગંથ ૧, બૌદ્ધ મતમાં દેવ બુદ્ધ, શુરુ કુગી ૨, શીવ મતમાં દેવ રૂદ્ર, શુરુ ચોગી, ૩, દેવી મતમાં દેવી ધર્મ, શુરુ વૈરાગી ૪, ન્યાય મતમાં દેવ જગત્કર્તા, શુરુ સન્યાસી ૫ મીમાંસક મતમાં દેવ અક્ષય, શુરુ હરવેશ, ૬. સમક્રિતની છ જતના કહે છે. અન્યતીર્થીનાં શુભગ્રામ ન કરે, ૧, અન્યતીર્થીને માને, વાંદ ને પૂજે નહિ ૨, અન્યતીર્થીના બોલાવ્યા વિના પોતે બોલે નહિ, ૩, વાર વારએની સાથે આલાપ સલાપ કરે નહિ. ૪, અન્યતીર્થીને તરણતારણ માની અન્ન પાણી આપે નહિ (દયા, બુદ્ધિ, અનુકંપાનો આગાર) ૫, અન્ય તીર્થીને ધર્મબુદ્ધિએ વચ્ચે પાત્ર આપે નહિ શાતા નિમિત્તે આપે. ૬, છ લેશ્યાનો વિચાર કહે છે કૃષ્ણ લેશ્યાવાળાને જીવ હિંસા કરવાની ઇચ્છા હોય, ૧, નીલ લેશ્યાવાળાને ચોરીની ઇચ્છા હોય ૨, કાપુત લેશ્યાવાળાને મૈથુનની ઇચ્છા હોય ૩, તેજુલેશ્યાવાળાને તપશ્ચર્યા કરવાની ઇચ્છા હોય ૪, પદ્મલેશ્યાવાળાને દાન દેવાની ઇચ્છા હોય ૫, શુકલલેશ્યાવાળાને મોક્ષની ઇચ્છા હોય ૬ કૃતિકા, અશ્લેષા એ બે નક્ષત્રના છ છ તારા છે. સાતમે બોલે સાત કરણે છંદસ્થ જણવો. પ્રાણુતિપાત લગાડે. ૧, મૃધાવાદ લગાડે ૨, અદ્વત્તાદાન લગાડે ૩, શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ તેનો સ્વાદ લે ૪, પૂજા સત્કાર વાંછે. ૫, નિર્વંધ પડ્ડે પશુ

કે ધણીને ત્યાં ભાર મૂકે તે ચોથો વિસામો ૪ હવે એ દ્રષ્ટાંત શ્રાવકના ઉપર ઉતારે છે તે જેમ ભાર લીધો તેમ શ્રાવકને બોલે તે અઠાર પાપ રૂપ તેના ચાર વિસામો નીચે પ્રમાણે, શ્રાવક આઠમ, પાખી, ઉપવાસ, એકાસણું કરે તે પાપ હળવુ કરવા રૂપ બોલે, એક ખાધેથી બીજે ખાધે લેવા રૂપ તે પહેલો વિસામો કેમકે ઉપવાસ કર્યો તે પોતાની જાતને માટે ખાવાનું બધું અથવા પાપ બધું પશુ બીજને માટે કરવું પડે છે, તેથી પહેલો વિસામો જાણવો ૧, શ્રાવક એક સામાયિક, બે સામાયિક અથવા બે ઘડીનું, ચાર ઘડીનું દેશાવગાસિક કરે તે બીજો વિસામો જાણવો કેમકે એટલો વખત પાપમાંથી રોકાયો ૨, શ્રાવક આઠમ પાખીના પોષધ કરે તે રાત રહેવા રૂપ ત્રીજો વિસામો ૩, શ્રાવક આલોચણા કરી સથારો કરે ત્યારે સર્વ પાપથી નિવર્ત્યો એ ભાર ઘેર મૂકવા રૂપ ચોથો વિસામો. ૪ શ્રાવકને ચાર પ્રકારનું રાત્રિભોજન કહ્યું છે, તે જેમકે રાત્રીએ રાધે અને દિવસે ખાય તે અશુદ્ધ ૧ દિવસે રાધે અને રાત્રીએ ખાય તે પશુ અશુદ્ધ ૨, રાત્રે રાધે અને રાત્રે ખાય તે પશુ અશુદ્ધ. ૩, દિવસે રાધે અને દિવસે ખાય તે શુદ્ધ ૪, વળી એ જ ચાર ભાગો બીજી રીતે કહે છે, અધારી જગ્યાએ રાધે અને અજવાળે ખાય તે પશુ અશુદ્ધ ૧, અજવાળામાં રાધે અને અધારી જગ્યાએ ખાય તે અશુદ્ધ ૨, અધારી જગ્યાએ રાધે અને અધારી જગ્યાએ ખાય તે અશુદ્ધ ૩, અજવાળી જગ્યાએ રાધે અને અજવાળી જગ્યાએ ખાય તે શુદ્ધ ૪, પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર, અનુરાધા નક્ષત્ર, એ ત્રણના ચાર ચાર તારા કહ્યા છે ૫ પાંચમે બોલે સમકિતના લક્ષણ પાંચ-શમ ૧, સવેગ ૨, નિર્વેદ ૩, અનુકંપા ૪, આસ્થા ૫. પાંચ સમકિતનાં દ્રષણ કહ્યા છે, મિથ્યાત્વીએ બોલાવ્યા પહેલાં ચોતે તેને બોલાવે તે ૧ મિથ્યાત્વીના સાચુ વારંવાર બોલુ તે ૨, મિથ્યાત્વીને પહોંચાડવા જવું તે ૩, કામ વિના તેના મકાન ઉપર જવું તે ૪ વાર-વાર તેના મકાન ઉપર જવું તે ૫ એ પાંચ દ્રષણ પાંચ સમકિતનાં ભૂષણ કહે છે ધર્મને વિષે ચતુરાઈ રાખે તે સમકિતનું ભૂષણ ૧, જિન-શાસનને અનેક રીતે દિપાવે તે ૨, સાધુની સેવા કરે તે ૩, ધર્મથી ડગતાને સ્થિર કરે તે ૪ સાધુ, અધર્મીની વૈયાવચ્ચ કરે તે ૫ એ

પાંચ ભૂષણ જાણવા શરીરમાંહેથી પાંચ ઠેકાણેથી જીવ નીકળે તે કહે છે પગને તળીએથી નીકળે તે નરકે જાય. ૧, જાગેથી નીકળે તે તિર્થ - ચમા જાય ૨, છાતીએથી નીકળે તે મનુષ્યમાં જાય. ૩, મસ્તકેથી નીકળે તે દેવલોકમાં જાય ૪, અને સર્વાંગથી નીકળે તે મોક્ષ જાય ૫. પાંચ પ્રકારે જીવ ધર્મ ન પામે તે કહે છે અહકારી ૧, કોપી ૨, રોગી ૩, પ્રમાદી ૪, આળસુ ૫, પાંચ નક્ષત્રના પાંચ પાંચ તારા કહ્યા છે તે રોહિણી ૧, પુનર્વસુ ૨, ઘનિષ્ઠા ૩, વિશાખા ૪, હસ્તા ૫ ૬ છઠે બોલે છ પ્રકારે સાધુ આહાર કરે તે કહે છે ક્ષુધાવેદની શમાવવાને માટે, ૧, વૈયાવચ્ચ કરવાને માટે, ૨, ઇર્ષ્યાસંમિતિ શોધવાને માટે ૩, સયમના નિર્વાહને માટે ૪, આયુષ્ય નિભાવવાને માટે ૫ રાત્રીએ ધર્મ-જાગરણ કરવાને માટે ૬. છ ધર્મના દેવ ગુરૂના નામ કહે છે જૈન-ધર્મમાં દેવ અરિહંત, ગુરુનિર્ગંથ ૧, બૌદ્ધ મતમાં દેવ બુદ્ધ, ગુરુ કુંગી ૨, શીવ મતમાં દેવ રૂદ્ર, ગુરુ ચૈગી, ૩, દેવી મતમાં દેવી ધર્મ, ગુરુ વૈશગી ૪, ન્યાય મતમાં દેવ જગત્કર્તા, ગુરુ સન્યાસી ૫ મીમાંસક મતમાં દેવ અક્ષપ, ગુરુ ઠરવેશ, ૬. સમકિતની છ જાતના કહે છે. અન્યતીર્થીનાં ગુણગ્રામ ન કરે, ૧, અન્યતીર્થીને માને, વાંઢે ને પૂજે નહિ ૨, અન્યતીર્થીના બોલાવ્યા વિના ચોતે બોલે નહિ, ૩, વારવારએનીસાથે આલાપ સલાપ કરે નહિ ૪, અન્યતીર્થીને તરણુતારણુ માની અન્ન પાણી આપે નહિ (દયા, બુદ્ધિ, અનુકંપાનો આગાર) ૫, અન્ય તીર્થીને ધર્મબુદ્ધિએ વસ, પાત્ર આપે નહિ શાતા નિમિત્તે આપે ૬, છ લેશ્યાનો વિચાર કહે છે કૃષ્ણ લેશ્યાવાળાને જીવ હિંસા કરવાની ઇચ્છા હોય, ૧, નીલ લેશ્યાવાળાને ચોરીની ઇચ્છા હોય ૨, કાપુત લેશ્યાવાળાને મૈથુનની ઇચ્છા હોય ૩, તેજુલેશ્યાવાળાને તપશ્ચર્યા કરવાની ઇચ્છા હોય ૪, પક્ષલેશ્યાવાળાને દાન દેવાની ઇચ્છા હોય ૫, શુક્લલેશ્યાવાળાને ત્રોષણની ઇચ્છા હોય ૬ કૃતિકા, અશ્લેષા એ બે નક્ષત્રના છ છ તારા છે સાતમે બોલે સાત કારણે છઠ્ઠા જાણવો. પ્રાણાતિપાત લગાડે ૧, મૃધાવાહ લગાડે ૨, અદ્વિતાહન લગાડે ૩, શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ તેનો સ્વાદ લે ૪, પૂજા સત્કાર વાંછે. ૫, નિર્વંધ પડે પશુ

સાવધ દાગે ૬, જેવું પરપે તેવું કરી શકે નહિ, ૭, એ સાત વાનાં
 જેનામાં હોય તે છન્નસ્થ જાણવો સાત પ્રકારે આઉંખુ ઘટે તે કહે છે
 ધ્રાસ્કો પડવાથી મરે ૧, શસ્ત્રથી મરે ૨, મત્રમૂઠથી મરે ૩, ઘણું
 આહારે અજીર્ણથી મરે ૪, શૂલાદિકની વેદનાથી મરે. ૫, સર્પાદિક
 કરડેથી મરે ૬, શ્વાસોચ્છવાસ રૂધાવાથી મરે ૭, એ સાત પ્રકારે આઉંખુ
 તૂટે ૭ હવે સાત નય કહે છે નિગમ નય, ૧ સ ગ્રહ નય, ૨ વ્યવહાર-
 નય, ૩, ઋગ્નુ સૂત્ર નય, ૪, શબ્દનય, ૫, સમભિરૂઢ નય, ૬, એવ ભૂત
 નય, ૭, એ સાત પ્રકારે નય કહ્યા મઘા નક્ષત્રના સાત તારા કહ્યા છે ૮
 આઠમે બોલે આચાર્યની આઠ સ પઠા આચાર સ પઠા, ૧, શરીર-
 સ પઠા ૨, સૂત્ર સ પઠા, ૩, વચન સ પઠા ૪, પ્રયોગ સ પઠા, ૫,
 મતિ સ પઠા, ૬, સ ગ્રહ સ પઠા, ૭, વાચના સ પઠા, ૮, એકલવિહારી
 સાધુસાધ્વીના આઠ અવગુણ કહ્યાં છે તેના નામ કોષી હોય તે એકલો
 રહે, ૧, અહંકારી હોય તે એકલો રહે ૨, કપટી હોય તે એકલો
 રહે, ૩, લોભી હોય તે એકલો રહે ૪, પાપ કરવામાં આસક્ત હોય
 તે એકલો રહે ૫, કુતૂહલી-મશ્કરો હોય તે એકલો રહે ૬, ધુતારો
 હોય તે એકલો રહે ૭, માઠા આચારનો ધણી હોય તે એકલો રહે
 ૮, આઠ ગુણનો ધણી એકલો હોય તેના નામ સયમમા દંઢ
 પરિણામી હોય તે ગુરુની આજ્ઞા લઈ એકલો રહે ૧, ઘણાં સૂત્રનો
 જાણુ એકલો રહે, ૨, જઘન્ય ક્ષય પૂર્વનો લાણુલો, ઉત્કૃષ્ટ
 ચઉદ પૂર્વનો લાણુલો એકલો રહે, ૩, ચાર જ્ઞાનનો ધણી એકલો રહે,
 ૪, મહાભળનો ધણી એકલો રહે, ૫, કલેશ રહિત હોય તે એકલો
 રહે, ૬, સ તોષી હોય તે એકલો રહે, ૭, ધૈર્યવત હોય તે એકલો
 રહે, ૮, આઠ ઠેકાણે મનુષ્યને વેલાપણુ ઉત્પન્ન થાય તે કહે છે નર-
 નારી પરસ્પર વાતો કર ત્યારે વેલા, ૧, બાળકને રમાડે ત્યારે વેલા, ૨,
 કલેશ કરે ત્યારે વેલા, ૩, દારૂ, ભાગ, કેફી પદાર્થ પીએ ત્યારે વેલા,
 ૪, ચેકખંધ પાઘડી બાધીને ફરે ત્યારે વેલા, ૫, અરીસામાં મુખ જુએ
 ત્યારે વેલા; ૬, શયન સમયે વેલા, ૭, હોળીમાં પુરુષો અને અષાઢી
 પૂનમે સ્ત્રીઓ, ૮ દેખતા આઠ પ્રકારે અ ધ કહ્યા છે તે કહે છે, કામાધ ૧,

કોધાંધ ૨, કૃપણાંધ ૩, માનાંધ, ૪, મદાંધ, ૫, ચોરાંધ ૬, જુગટ્યાંધ, ૭, યુગત્યાંધ ૮, એ આઠ આંધળા જાણવા આઠ મહાપાપી કહે છે. આત્મઘાતી મહાપાપી, ૧, વિશ્વાસઘાતી મહાપાપી; ૨, શુભ્ર-ઓળવનાર મહાપાપી, ૩, શુરુ દ્રોહી મહાપાપી, ૪, કુડી સાક્ષી પૂરે તે મહાપાપી, ૫, ખોટી સલાહ આપે તે મહાપાપી, ૬, પચ્ચક્ષ્ણાણુ વારવાર ભાગે તે મહાપાપી; ૭, હિ સામય ધર્મ પડે તે મહાપાપી ૮ નવમે યોદ્ધ નવ પ્રકારે શરીરમાં રોગ જીપજે તે કહે છે. ઘણું ખાય તો રોગ ઉપજે ૧, અજીર્ણમા ખાય તથા ઘણું બેસી રહે તો રોગ ઉપજે, ૨; ઘણું ઉઘે તો રોગ ઉપજે, ૩, ઘણું જાગે તો રોગ ઉપજે, ૪, દિશા રોકે તો રોગ ઉપજે, ૫, પેશાબ રોકે તો રોગ ઉપજે; ૬ ઘણું ચાલે તો રોગ ઉપજે, ૭, અભ્યુગમતી વસ્તુ ભોગવે તો રોગ ઉપજે ૮. વારવાર વિષય સેવે તો રોગ જીપજે ૯ નવ યોદ્ધ સમજવાના કહ્યા તે કહે છે રજપૂતને કોધ ઘણો ૧, ક્ષત્રિયને માન ઘણું. ૨ શુભ્રકાને માયા ઘણી, ૩, બ્રાહ્મણને લોભ ઘણો ૪, મિત્રને રાગ ઘણો ૫, શોકને દ્વેષ ઘણો ૬, જુગારીને શોચ ઘણો ૭, ચોરની માતાને ચિંતા ઘણી. ૮, કાયરને ભય ઘણો ૯, દશમે યોદ્ધ નારકીના જીવને દશ પ્રકારની વેદના કહે છે અનંતી ભૂખ ૧; અનંતી તરસ, ૨, અનંતી ટાઢ, ૩, અનંતી ગરમી ૪, અનંતો દાહ ૫, અનંતો ભય ૬, અનંતો જ્વર ૭, અનંતી ખરજ ૮, અનંતું પરવશપણ ૯, અનંતો શોક ૧૦, દશ પ્રકારે શ્રાવકને પસ્તાવું પડે તે કહે છે સાધુની જોગવાઈ હોય અને પ્રશ્નાત્તિક પૂછે નહિ તો સાધુ વિહાર કર્યા પછી પસ્તાવું પડે ૧, વખાણ વાણી સાભળે નહિ તો પસ્તાવું પડે ૨, સામાયિક-પ્રતિક્રમણ કરે નહિ તો પસ્તાવું પડે ૩, આહાર પાણી અસુખતો હોય તો પસ્તાવું પડે, ૪, ભણવાની જોગવાઈ હોય અને ભણે નહિ તો પસ્તાવું પડે, ૫, સ્વધર્મની ખબર લે નહિ તો પસ્તાવું પડે ૬. ધર્મ જાગરણ જાગે નહિ તો પસ્તાવું પડે ૭ સાધુની વિનયસક્તિ કરે નહિ તો પસ્તાવું પડે ૮ સાધુની સાર સંભાળ લે નહિ તો પસ્તાવું પડે. ૯ સાધુ વિહાર કરી જાય ને ખબર ન પડે તો પસ્તાવું પડે ૧૦, દશ

કારણે દેવતાનું આયુષ્ય બધાય. દશ પ્રકારે જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ કરનાર નક્ષત્રના નામ . મૃગશર ૧, આર્દ્રા ૨ પુષ્ય ૩; પૂર્વા ભાદ્રપદ. ૪; પૂર્વાષાઢા ૫, પૂર્વાશ્લેષુની. ૬; મૂળ. ૭, અશ્લેષા, ૮ હસ્ત, ૯ ચિત્રા. ૧૦ એ દશ નક્ષત્રમાં જ્ઞાન ભણે તો વૃદ્ધિ થાય ને વિઘ્ન જાય ૧૧ અગિયારમે બોલે મહાવીરનાં ૧૧ ગણધરના નામ કહે છે ઇંદ્રભૂતિ ૧, અગ્નિભૂતિ ૨, વાયુભૂતિ ૩; વ્યક્ત ૪, સુધર્મા સ્વામી ૫, મહિત પુત્ર ૬, મૌરીપુત્ર ૭, અકંપિત ૮ અચ્યગ બ્રાતા ૯, મહેતાર્ય ૧૦ પ્રભાસ ૧૧, અગિયાર બોલે જ્ઞાન વધે તે કહે છે ઉદમ કરતાં જ્ઞાન વધે ૧, નિદ્રા તજે તો જ્ઞાન વધે ૨, ઉણોઢરી કરે તો જ્ઞાન વધે ૩, થોડું બોલે તો જ્ઞાન વધે ૪, પડિતની સોબત કરે તો જ્ઞાન વધે ૫, વિનય કરે તો જ્ઞાન વધે ૬, કપટરહિત તપ કરે તો જ્ઞાન વધે ૭, સમાર અસાર જાણે તો જ્ઞાન વધે. ૮, માહોમાહી ચર્ચા-વાર્તા કરે તો જ્ઞાન વધે ૯, જ્ઞાની પાસે ભણે તો જ્ઞાન વધે ૧૦, ઇંદ્રિયોના વિષયનો ત્યાગ કરે તો જ્ઞાન વધે. ૧૧ મૂળ નક્ષત્રના અગિયાર તારા છે ૧૨ બારમે બોલે બાર કારણે આત્માનું પરમકલ્યાણ થાય તે કહે છે. સમકિત નિર્મળ પાળે તો આત્માનું પરમ કલ્યાણ થાય શ્રેષ્ઠિક રાજની પેરે ૧ નિયાણારહિત કરણી કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-તામલી તાપ-સની પેરે ૨, મન વચન કાયાના ભોગ કળજે રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય, ગજસુકુમાર મુનિની પેરે. ૩, છતી શક્તિએ ક્ષમા કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-પરદેશી રાજની પેરે ૪ પાંચ ઇંદ્રિયનું કમન કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય-ધર્મરૂચિ અણુગારની પેરે ૫, સાધુનો શુદ્ધ આચાર પાળે તો પરમ કલ્યાણ થાય-ધનના અણુગારની પેરે ૬, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા-પ્રતીતિ રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય-વરૂણ નાગ નતુયાના મિત્રની પેરે ૭ માયા કપટ છાંડે તો પરમ કલ્યાણ થાય-મલ્લિનાથના છ મિત્રની પેરે ૮, આશ્રવમાં સંવર નીપજાવે તો પરમ કલ્યાણ થાય-સંજતિ રાજની પેરે ૯, રોગ આવે હાય વોય ન કરે તો પરમ કલ્યાણ થાય —અનાથી નિર્શયની પેરે ૧૦, પરિષદ આચ્યે સમલાવ રાખે તો પરમ કલ્યાણ થાય-મેતારજ મુનિની પેરે ૧૧ પુષ્પા ઉત્પન્ન થઈ તેને પાછી

વાળે તો પરમ કલ્યાણ થાય-કપિલ કેવળીની પેરે ૧૨, ૧૩-તેરમે
 બોલે તેર તણખા કહે છે-જન્મરૂપી રૂ અને મરણરૂપી તણખો. ૧,
 સંલોગરૂપી રૂ અને વિલોગરૂપી તણખો. ૨. શાતારૂપી રૂ અને અશાતા.
 રૂપી તણખો. ૩; સપદારૂપી રૂ અને આપદારૂપી તણખો. ૪, હરખરૂપી
 રૂ અને શોકરૂપી તણખો. ૫; શીલરૂપી રૂ અને કુશીલરૂપી તણખો. ૬,
 જ્ઞાનરૂપી રૂ અને અજ્ઞાનરૂપી તણખો; ૭, સમકિત રૂપી
 રૂ અને મિથ્યાત્વરૂપી તણખો. ૮, સજમરૂપી રૂ અને અસંજમરૂપી
 તણખો. ૯, તપસ્વીરૂપી રૂ અને કૌંધરૂપી તણખો. ૧૦, વિવેકરૂપી રૂ અને
 અભિમાનરૂપી તણખો, ૧૧, સ્નેહરૂપી રૂ અને માયારૂપી તણખો. ૧૨,
 સંતોષરૂપી રૂ અને લોભરૂપી તણખો, ૧૩, એ તેર તણખા. હવે તેર
 કાઠીઆ કહે છે ગુગાર ૧, આળસ ૨, થોક ૩, ભય ૪, વિકથા ૫, કૌતુક ૬,
 ક્રોધ ૭, કુપણ બુદ્ધિ ૮ અજ્ઞાન ૯, વહેમ ૧૦, નિદ્રા ૧૧, મદ ૧૨
 મોહ ૧૩, એ તેર કાઠીઆ. ૧૪, ચૌદમે બોલે વ્યાખ્યાન સાંભળનારનાં
 ૧૪ શુષ્ક કહે છે ભક્તિવત હોય ૧, મીઠા બોલો હોય ૨, ગર્વરહિત
 હોય ૩, સાંભળ્યા ઉપર રૂચિ હોય ૪, અપળતારહિત એકાગ્ર ચિત્તે
 સાંભળનાર હોય ૫, જેવું સાંભળે તેવું પૂછનારને બરાબર કહે ૬,
 વાણીને પ્રકાશમાં દાવનાર હોય ૭, ઘણા શાસ્ત્ર સાંભળીને તેના રહ-
 સ્યનો જાણુ હોય ૮, ધર્મકાર્યમાં આળસ ન કરનાર હોય ૯,
 ધર્મ સાંભળતાં નિદ્રા ન કરનાર હોય ૧૦, બુદ્ધિવત હોય ૧૧, ઠાતાર-
 શુષ્ક હોય ૧૨, જેની પાસે ધર્મ સાંભળે તેના શુષ્કનો ફેલાવો કરનાર
 હોય ૧૩, કોઈની નિંદા ન કરે તેમજ તેમની સાથે વાદવિવાદ ન કરે
 ૧૪, ૧૫ પંદરમે બોલે વિનીત શિષ્યના પંદર શુષ્ક કહે છે શુરુથી નીચા
 આસને બેસવાવાળો હોય ૧, અપળપણા રહિત હોય ૨ માયા રહિત
 હોય ૩, કુતૂહલરહિત હોય ૪, કંકેશ વચનરહિત હોય ૫, લાંબો
 ખહોંચે તેવો ક્રોધ ન કરનાર હોય ૬, મિત્ર સાથે મિત્રતા રાખે ૭
 સૂત્ર ભણી મદ ન કરે ૮ આચાર્યાદિની નિંદા ન કરે. ૯ શિખામણુ
 દેનાર ઉપર ક્રોધ ન કરે ૧૦ પૂંઠ પાછળ વાલેસરીના શુષ્ક બોલે ૧૧
 કલેશ, મમતા રહિત હોય ૧૨, તત્ત્વનો જાણુ હોય ૧૩, વિનયવંત

હોય ૧૪, લઙ્ગાવંત તથા ઇન્દ્રિયનો દમનાર હોય ૧૫, સોળમે જોલે સોળ પ્રકારનાં વચન જાણવા તે કહે છે એક વચન ઘટ, પટ, વૃક્ષ ૧, દ્વિવચન ઘટૌ, પટૌ, વૃક્ષૌ ૨, બહુવચન ઘટા, પટા, વૃક્ષા ૩, ત્રીવિધે વચન . કુમારી, નગરી, નદી ૪, પુરુષવિધે વચન : દેવ, નર, અરિહંત, સાધુ ૫, નપુ સકલિધે વચન કપટ, કમળ, નેત્ર ૬, અતીતકાળ વચન (ગયો કાળ) : કરેલું, થયેલું, ૭, અના-ગતકાળ વચન (આવતો કાળ) કરશે, થશે, ભાગશે, ૮. વર્તમાન કાળ વચન : કરે છે, થાય છે, લાગે છે ૯, પરોક્ષ વચન . એ કાર્ય તેણે કર્યું ૧૦, પ્રત્યક્ષ વચન જેમ જ છે ૧૧, ઉપનીત વચન . એ પુરુષ રૂપવત છે ૧૨, અપનીત વચન . જેમ એ પુરુષ કુરૂપવત છે ૧૩, ઉપનીત અપનીત વચન : જેમ એ રૂપવત પણ કુશીલીઓ છે ૧૪, અપનીત ઉપનીત વચન, જેમ એ પુરુષ કુશીલીઓ પણ રૂપ-વંત છે ૧૫, અધ્યાત્મ વચન ભગ્ન જોલે (તુટેલું વચન) રૂ વાણીઆની પેરે રૂ. પા ૧૬, સત્તરમે જોલે સત્તર પ્રકારનો સયમ કહે છે પૃથ્વીકાયની કયા પાળવી તે સયમ ૧, અપકાયની કયા પાળવી તે સયમ ૨, તેઉકાયની ૩, વાયુકાયની ૪, વનસ્પતિકાયની ૫, જેઇન્દ્રિયની ૬, તેઇન્દ્રિયની ૭, ચૌરેન્દ્રિયની ૮, પચેન્દ્રિયની ૯, અજીવકાયની ૧૦, પેહાની ૧૧, ઉપેહાની ૧૨, પમજીવાની ૧૩, પરિક્ષવણીઆ ૧૪, મન ૧૫, વચન ૧૬, કાયા ૧૭, એ સત્તર પ્રકારનો સયમ ૧૭ અઢારમે જોલે અઢાર દ્રવ્ય દિશા કહે છે પૂર્વ ૧ પશ્ચિમ ૨, ઉત્તર ૩, દક્ષિણ ૪, ઇશાન ખુણા ૫, અગ્નિખુણા ૬, નૈઋત્ય ખુણા ૭, વાયવ્ય ખુણા ૮, વિદિશાના આઠ આંતરા એ બધા થઇને સોળ, જી ચી સત્તર અને નીચી અઢાર, એ અઢાર અઢાર ભાવ દિશા કહે છે, પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩ વાયુ ૪ અગ્નિ ૫ મૂળળીઆ ૬ ચોરળીઆ ૭ અધળીઆ ૮ જેઇન્દ્રિય ૯ તેઇન્દ્રિય ૧૦ ચૌરેન્દ્રિય ૧૧, પચેન્દ્રિય ૧૨ તિર્યચ ૧૩ કર્મભૂમિ ૧૪ અકર્મભૂમિ ૧૫. છપ્પન અતરદીપા ૧૬ દેવતા ૧૭ નારકી ૧૮ એ અઢાર ઓગણીસમે જોલે કાઉસગના ઓગણીસ ઢોષ કહે છે દીંચણ

ઉપર એક પગ રાખીને કાઉસગ કરે તો દોષ ૧. કાયા આઘીપાછી
હલાવે તો દોષ ૨ ઓઠી ગણુ દે તો દોષ ૩. માથું નમાવી જિભો
રહે તો દોષ ૪. બે હાથ જિયા રાખે તો દોષ ૫. મોઢે, માથે ઓઢે
તો દોષ ૬. પગ ઉપર પગ રાખે તો દોષ ૭ શરીર વાંકુ રાખે તો
દોષ ૮. સાધુની બરાબર રહે તો દોષ ૯ ગાડાની જિંધની પેરે
જિભો રહે તો દોષ ૧૦, કુડેથી વાંકો જિભો રહે તો દોષ ૧૧, રજ-
હરણુ જિયા રાખે તો દોષ ૧૨, એક આસને ન રહે તો દોષ ૧૩,
આંખ ઠેકાણે ન રાખે તો દોષ ૧૪, માથું હલાવે તો દોષ ૧૫,
ઓખારો કરે તો દોષ ૧૬, ડીલ હલાવે તો દોષ; ૧૭, ડીલ મરડે
તો દોષ ૧૮, શૂન્ય ચિત્ત રાખે તો દોષ ૧૯, ૨૦ વીસમે બોલે વીસ
પ્રકારે જીવ તીર્થ કર જોત્ર બાંધે તે કહે છે અરિહંતનાં શુભગ્રામ
કરે તો કર્મની કોડ ખપાવે, ઉત્કૃષ્ટ રસ આવે તો તીર્થ કર જોત્ર
બાંધે ૧, સિદ્ધનાં શુભગ્રામ કરે તો ૨, સિદ્ધાંતના શુભગ્રામ કરે તો
૩, શુરનાં શુભગ્રામ કરે તો ૪, સ્થવિરનાં શુભગ્રામ કરે તો ૫.
બહુસૂત્રીનાં શુભગ્રામ કરે તો ૬. તપસ્વીનાં શુભગ્રામ કરે તો ૭.
જ્ઞાન જિપર ઉપયોગ વારવાર રાખે તો ૮ શુદ્ધ સમક્ષિત પાળે તો ૯.
વિનય કરે તો ૧૦ બે વખત પ્રતિક્રમણ કરે તો ૧૧ ત્રણ
પચ્ચક્ષુખાણુ ઓખખાં પાળે તો ૧૨ ધર્મધ્યાન, શુકલધ્યાન ધ્યાવે
તો ૧૩ ખાર લેઈ તપ કરે તો ૧૪ સુપાત્રને દાન દે તો ૧૫.
વૈયાવચ્ચ કરે તો ૧૬, સર્વ જીવને સુખ ઉપજાવે તો ૧૭, અપૂર્વ
જ્ઞાન લાણે તો ૧૮, સૂત્રની ભક્તિ કરે તો ૧૯, તીર્થ કરનો માર્ગ દીપાવે
તો ૨૦, એ વીસ ૨૧, એકવીસમે બોલે આવકના એકવીસ શુભ કહે
છે અશ્લુઢ્ર ૧ યશવત ૨, સૌમ્ય પ્રકૃતિ ૩, લોકપ્રિય ૪, સ્વભાવ અકારો
નહિ ૫ પાપથી ઠરે ૬, અદ્વાવત ૭ લખ્ધલક્ષી, ૮, લંબાવત
૯, દયાવત ૧૦, મધ્યસ્થ ૧૧, ગભીર ૧૨, સૌમ્યદષ્ટિ ૧૩, શુભરાગી
૧૪ ધર્મકથક ૧૫, સાચાનો પક્ષ કરનાર ૧૬, શુદ્ધ વિચારી ૧૭,
ધરડાની રીતે ચાલનાર ૧૮, વિનયવત ૧૯, કીધેલા શુભને ભૂલે નહિ
૨૦, પરહિતકારી ૨૧ એ એકવીસ ૨૨ બાવીસમે બોલે બાવીસ જણ

સાથે વાહ ન કરવો તે કહે છે, ધનવંત સાથે, ૧, બળવત સાથે, ૨, ઘણા પરિવાર સાથે ૩, તપસ્વી સાથે ૪ હલકા માણસ સાથે, ૫, અહ કારી સાથે ૬, ગુરુ સાથે ૭, સ્થવિર સાથે ૮, ચોર સાથે ૯, જુગારી સાથે ૧૦, રોગી સાથે ૧૧, કોપી સાથે ૧૨, જીહાબોલા સાથે ૧૩, કુસગી સાથે ૧૪, રાજા સાથે ૧૫, તેજુદેશ્યાવાળા સાથે ૧૬ શીતળ દેશ્યાવાળા સાથે ૧૭, મોઢે મીઠાબોલા સાથે ૧૮. જ્ઞાનેશ્રી સાથે ૧૯ જ્ઞાની સાથે ૨૦. ગુણકાસાથે ૨૧ બાળક સાથે ૨૨ એ બાવીસ ત્રેવીસમે બોલે પાંચ ઇદ્રિયના ત્રેવીસ વિષય કહે છે શ્રોતે દ્રિયના ત્રણ વિષય જીવ શબ્દ ૧. અજીવ શબ્દ ૨ મિશ્ર શબ્દ ૩ ચક્ષુ ઇદ્રિયના પાંચ વિષય કાળો ૧. પીળો ૨ લીલો ૩ રાતો ૪ ઘોળો ૫, ઘ્રાણે દ્રિયના બે વિષય, સુભી ગંધ ૧, દુભી ગંધ ૨, કુલ્લકથ, ફરસ ઇદ્રિયના આઠ વિષય, તે ખરખરો ૧૧, સુહાળો ૧૨, હલકો ૧૩, ભારે ૧૪, ટાઢો ૧૪, ઉનો ૧૬, હુખો ૧૭ ચીકણા ૧૮ રસઇદ્રિયના પાંચ વિષય-તીખો ૧૯ કડવો ૨૦. કષાયેલો ૨૧ ખાટો ૨૨ મીઠો ૨૩ ચોવીસમે બોલે ચોવીસ ટોટા કહે છે, ભણવા ગણવાની આજ્ઞા કરે તો જ્ઞાનનો ટોટો બહુસૂત્રીની શાખ ૧, સાધુ સાધ્વીનાં દર્શન ન કરે તો સમકિતનો ટોટો સોમિલ બ્રાહ્મણની શાખ ૨, વખતસર પ્રતિક્રમણ ન કરે તો મત પચ્ચક્ષુબાણુનો ટોટો, ઉત્તરાધ્યયન અધ્યયન ૨૫ ની શાખ ૩, સાધુ-સાધ્વી માહોર્માહી વૈયાવચ્ચ ન કરે તો તીર્થનો ટોટો; કાણાગની શાખ ૪; તપસ્યાની ને આચારની ચોરી કરે તો દેવતામા જિચી પદવીનો ટોટો, દશવૈકલિક અને ભગવતીની શાખ ૫, કંઠજી કલુષ ભાવ રાખે તો શીતળતાનો ટોટો, સમવાચાંગની શાખ ૬, અજતનાથી ચાલે તો જીવદયાનો ટોટો, દશવૈકલિકની શાખ ૭, રૂપનો ને ચૌવનનો મદ કરે તો શુભ કર્મનો ટોટો, પન્નવણાની શાખ ૮, મોટાનો વિનય ન કરે તો તીર્થ કરની આજ્ઞાનો ટોટો, વ્યવહાર સૂત્રની શાખ ૯, માયા કપટ કરે તો જશ-કીર્તિનો ટોટો, આચારાંગની શાખ ૧૦, પાછલી રાત્રે ધર્મ જાગ્રિક ન જાગે તો ધર્મ ધ્યાનનો ટોટો, નિશીથની શાખ ૧૧ ક્રોધ કલેશ કરે તો સ્નેહ-ભાવનો ટોટો, ચેડા કુણ્ણિકની શાખ ૧૨, મન જિંચું નીચું કરે તો

અક્ષત્તનો ટોટો, ભુચુ પુરોહિતની શાખ ૧૩, સ્ત્રીના લાલચુને બ્રહ્મ-
ચર્યનો ટોટો, ઉત્તરાધ્યયનની શાખ ૧૪, સાધુ-સાધ્વી, શ્રાવક-શ્રાવિકા
માંહોમાંહી હેત મેળાપ ન રાખે તો જૈન ધર્મનો ટોટો, શખ પોખ-
લીજીની શાખ ૨૫, સુપાત્રને ઉલ્લાસ લાવે દાન ન આપે તો પુણ્ય-
પ્રકૃત્તિનો ટોટો, કપિલા ઠાસીની શાખ ૧૬, સાધુ ગામ, નગર વિહાર
ન કરે તો ધર્મ કથાનો ટોટો, શેલક રાજકૃષિની શાખ ૧૭, લણે
નહિ તો જિનશાસનનો ટોટો સમાચારીની શાખ ૧૮, મત પચ્ચક્ર-
ખાલુની આલોચણા કરે નહિ તો મોક્ષ સુખનો ટોટો, પાર્શ્વનાથની
બસે છાપન સાધ્વીની શાખ ૧૯, અરિહંત, ધર્મ ને ચાર તીર્થના
અવર્ણવાદ બોલે તો સત્ ધર્મનો ટોટો, ઠાણાંગી શાખ ૨૦ સાધુનું
વચન માને નહી તો ભિંચી ગતિનો ટોટો, બ્રહ્મહત્તની શાખ ૨૧;
સાધુ-સાધ્વી, ગુરુ-ગુરુણીની અ.જા ઉલ્લે છે તો આરાધકપણાનો ટોટો,
સુકુમાલિકાની શાખ તથા ખ ધકજીની શાખ ૨૨, લગવાનનાં વચન
ઉપર શ્રદ્ધા ન રાખે તો શુદ્ધ માર્ગનો ટોટો, જમાલીની શાખ ૨૩,
લણેલું વારવાર સલાખે નહિ તો મેળવેલી વિદ્યાનો ટોટો, જવકૃષિની
શાખ ૨૪, ૨૫ પચીસમે બોલે સાડાપચીસ આર્યદેશ તથા તેની
નગરીના નામ કહે છે, મગધ દેશ-રાજગૃહિ નગરી ૧, અગ દેશ,
અપાનગરી ૨, બંગદેશ, તામલિક નગરી, ૩ કલિંગ દેશ-કચનપુર
નગરી, ૪ કાશીદેશ-વારાણસી નગરી ૫, કોશળદેશ-અયોધ્યાનગરી
૬, કુરુદેશ-ગજપુર નગરી ૭, કુષાવર્તદેશ-સૌરીપુર નગરી ૮, પંચાળ
દેશ-કપિલપુર નગરી, ૯, જગલદેશ-અહીછત્રા નગરી ૧૦ કચ્છ દેશ-
કૌસભી નગરી ૧૧, સાહીલ દેશ-નદીપુર નગરી ૧૨, માળવ દેશ-
ભદ્રિપુર નગરી ૧૩, વચ્છ દેશ-ગૌરાટનગરી ૧૪, દશારણ દેશ-મૃગાવતી
નગરી ૧૫, વરણદેશ-ઝંઝાપુરી નગરી ૧૬, વિદેહ દેશ-શિવાવતી
નગરી ૧૭, સિંધદેશ-વિત્તભય પાટણનગરી ૧૮, સૌવીર દેશ-મથુરા
નગરી ૧૯, વિદેહ-દેશ-મિથિલા નગરી ૨૦, સુરસેન દેશ-પાવાપુર
નગરી ૨૧, લગદેશ-માંસપુર નગરી ૨૨, પાટણદેશ-કાંઠરતી નગરી
૨૩ કુણાલ દેશ-સાવથી નગરી ૨૪, સોરઠ દેશ-દારકા નગરી ૨૫,
દેકાર્ધ દેશ-સ્વેતાબિક નગરી ૨૬, એ સાડીપચીસ આર્યદેશ

ઇતિ શ્રી પચીસ બોલ

અથ શ્રી શ્રોતા અધિકાર

શ્રી નંદીસૂત્રમાં શ્રોતા અધિકાર નીચે મુજબ છે :

ગાથા-૧, સેલ ઘણુ, ૨ કુડગ ૩, ચાલણી, ૪ પરિપુણગ, ૫ હંસ
૬ મહિસ ૭ મેસે ય; ૮ મસગ, ૯ જલુગ, ૧૦ ખિરાલી, ૧૧ જહગ,
૧૨ ગો, ૧૩ લેરિ, ૧૪ આલીરી ॥

ચૌદ પ્રકારના શ્રોતા છે. તેમાં

૧. સેલઘણુ-તે પથ્થર ઉપર જેમ મેઘ વરસે પણ પથ્થર
પાણીથી ભીંજાય નહિ, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાન આદિ સાંભળે પણ
સમ્યગ્જ્ઞાન પામે નહિ, બુદ્ધ થાય નહિ

દ્રષ્ટાંત-કુશિષ્ય રૂપી પથ્થર, સદ્ગુરુ રૂપી મેઘ અને બોધ
રૂપ પાણી, મુગશેલીઆ તથા પુષ્કરાવર્ત મેઘનું દ્રષ્ટાંત. જેમ પુષ્ક-
રાવર્ત મેઘથી મુગશેલીઓ પલળ્યો નહિ તેમ એકેક કુશિષ્ય મહાન્
સ વેગાદિક ગુણયુક્ત આચાર્યના પ્રતિબોધ્યા પણ સમજે નહિ, ગૈરાજ્ય-
રગ પામે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાડવા યોગ્ય છે એ અવિનીતનું
દ્રષ્ટાંત જાણવું

જેમ કાળી ભૂમિને વિષે મેઘ વરસે તો તે ભૂમિ ઘણી ભીજે તથા
પાણી પણ રાખે, તથા ગોધૂમાદિક (ઘઉં પ્રમુખ)ની ઘણી નિષ્પત્તિ કરે
તેમ વિનીત મુશિષ્ય પણ ગુરુની ઉપદેશરૂપ વાણી સાંભળી હૃદયમાં
ધારી રાખે, વેરાગ્યે કરી ભીજાય અને અનેક બીજા લબ્ય જીવોને વિનય-
ધર્મ વિષે પ્રવર્તાવે, માટે તે શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે ૧

૨. કુડગ-કુલનું દ્રષ્ટાંત તે કુલના આઠ લેલ છે તેમાં પ્રથમ
ઘડો સપૂર્ણ ઘડાના ગુણે કરી વ્યાપ્ત છે. તેના ત્રણ ગુણ ૧ તે મધ્યે
પાણી ભર્યા થકાં કિચિત્ બહાર જાય નહિ- ૨ પોતે શીતળ છે માટે
બીજાની પણ તૃષા ઉપશમાવે, શીતલ કરે ૩ પરની મલિનતા પણ
પાણીથી દૂર કરે તેમ એકેક શ્રોતા વિનય આદિ ગુણે કરી સપૂર્ણ ભર્યા
છે તે ત્રણ ગુણ કરે ૧ ગુર્વાદિકનો ઉપદેશ સર્વ ધારી રાખે,
પ્રકિચિ વિસારે નહિ ૨ પોતે જ્ઞાન પામી શીતલ દશા

પામ્યા છે અને લબ્ય જીવને ત્રિવિધ તાપ સમાવી શીતળ કરે ૩ લબ્ય જીવની સદેહ રૂપી મલિનતા ટાળે એ શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે

૨ એક ઘડો પડખે કાણો છે, તેમાં ભરે તો અડધું પાણી રહે ને અડધું પાણી વહી જાય તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળે તો અડધું ધારી રાખે, અડધું વિસરી જાય

૩ એક ઘડો હેઠે કાણો છે, તેમાં પાણી ભરે તો સર્વ પાણી વહી જાય પણ રહે નહિ, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળે તો સર્વ વિસારે પણ ધારે નહિ

૪ એક ઘડો નવો છે, તેમાં પાણી ભરે તો થોડો થોડો ઝમીને ખાલી થાય, તેમ એકેક શ્રોતા જ્ઞાનાદિ અભ્યાસ કરે પણ થોડે થોડે જ્ઞાન વિસારે

૫ એક ઘડો દુર્ગંધ વાસિત છે, તેમાં પાણી ભરે તો પાણીના શુભ્ર ખગાડે, તેમ એકેક શ્રોતા મિથ્યાત્વાદિક દુર્ગંધ કરી વાસિત છે, તેમને સૂત્રાદિક ભણાવતાં જ્ઞાનના શુભ્રને વણસાડે

૬ એક ઘડો સુગંધ કરી વાસિત છે, તેમાં પાણી ભરે તો પાણીના શુભ્રને વધારે, તેમ એકેક શ્રોતા સમક્રિતાદિક સુગંધ કરી વાસિત છે તેમને સૂત્રાદિક ભણાવતાં જ્ઞાનના શુભ્રને દ્વીપાવે

૭ એક ઘડો કાચો છે તેમાં પાણી ભરે તો ઘડો ભીજીને વિષ્ણુસી જાય, તેમ એકેક શ્રોતા અદ્યપણુદ્ધિવાળાને સૂત્રાદિકનું જ્ઞાન આપતાં તે નયપ્રસુખને નહિ ભણવાથી તે જ્ઞાનગી તથા માર્ગથી ભ્રષ્ટ થાય

૮ એક ઘડો ખાલી છે, તે ઉપરથી બુઝારૂં ઢાકી વર્ષાકાળે નેવાં હેઠે પાણી ઝીલવા મૂક્યું, પણ પાણી અદર આવે નહિ ને તળે પાણી ઘણું થવાથી ઉપર તરે ને વાયરાદિકે કરી ભીંત પ્રસુખે અથડાઈને કૂટી જાય, તેમ એકેક શ્રોતા સદ્ગુરુની સલામા વ્યાખ્યાન સાંભળવા બેસે, પણ ઊંઘ પ્રસુખના યોગે કરી, જ્ઞાનરૂપ પાણી હૃદયમાં આવે નહિ ને ઘણી ઊંઘના પ્રભાવે કરી ખોટા ડોળતપ વાયરે કરી અથડાય છે, તો સલાથી અપમાન પ્રસુખ પામે તથા ઊંઘમાં પડવાથી પોતાના શરીરને નુકસાન થાય

૩ ચાલણી-એકેક શ્રોતા ચાલણી સમાન છે ચાલણીના બે પ્રકાર ૧ એવો છે કે ચાલણી પાણીમાં મૂકે ત્યારે પાણીથી સંપૂર્ણ ભરી દેખાય અને ઉપાડી લઈએ ત્યારે ખાલી દેખાય, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સલામાં સાંભળવા બેસે ત્યારે વૈરાગ્યાદિ ભાવનાએ કરી સંપૂર્ણ ભર્યા દેખાય અને સલાથી ઉઠી બહાર જાય ત્યારે વૈરાગ્ય રૂપ પાણી કિચિત્ પણ દેખાય નહિ એ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે.

૨ ચાલણીએ ઘઉં પ્રમુખનો આટો (લોટ) ચાળવા માંડયો, ત્યારે આટો નીકળી જાય ને કાંકરા પ્રમુખ કચરો અહીં રાખે. તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળતા ઉપદેશક તથા સૂત્રના ગુણ ગુણ જાણે, અને રખણના પ્રમુખ અવગુણ રૂપ કચરો અહીં રાખે, માટે તે છાંડવા યોગ્ય છે

૪ પરિપુણ્ણ-તે સુધરી પક્ષીના માળાનું દર્શાંત સુધરી પક્ષીના માળાથી ઘૂત (ધી) ગાળતા ઘૂત ઘૂત નીકળી જાય અને કીટી પ્રમુખ કચરો અહીં રાખે, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્ય પ્રમુખના ગુણ ત્યાગ કરી અવગુણ ગ્રહણ કરે એ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે

૫ હંસ-હંસને દ્વંધ, પાણી એકઠાં કરી પીવા માટે આખ્યા હોય, તો તે પોતાની આંચમાં ખટાશના ગુણે કરી દ્વંધ પીએ ને પાણી ન પીએ, તેમ વિનીત શ્રોતા ગુર્વાદિકના ગુણ ગ્રહે ને અવગુણ ન લે, એ આદરણીય છે

૬ મહિષ-લેસો જેમ પાણી પીવા માટે જલાશયમાં જાય, પાણી પીવા જલમા પ્રથમ પ્રવેશ કરે, પછી મસ્તક પ્રમુખે કરી પાણી ડહોળે ને મલમૂત્ર કરી પછી પોતે પીવે, પણ શુદ્ધ જલ પોતે ન પીએ, અન્ય યૂથને પણ પીવા ન દે, તેમ કુશિષ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિકમાં કલેશરૂપ પ્રશ્નાદિકે કરી વ્યાખ્યાન ડહોળે, પોતે શાંતપણે સાંભળે નહિ ને અન્ય સલાજનોને શાંત રસથી સાંભળવા ન દે, એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૭ મેષ-ખરડાં જેમ પાણી પીવા જલસ્થાનકે નદી પ્રમુખમાં જાય, ત્યારે કાંઈ રહી પગ નીચા નમાવી પાણી પીએ, ડહોળે નહિ ને

અન્ય યૂથને પણ નિર્મળ પીવા દે, તેમ વિનીત શિષ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિક નમ્રતા તથા શાંત રસથી સાંભળે, અન્ય સભાજનોને સાંભળવા દે, એ આદરણીય છે

૮ મસગ-તેના બે પ્રકાર: ૧ મસગ તે ચામડાની કાથળી, તેમાં વાયરો ભરાય ત્યારે અત્યંત કૂલેલી ઢંખાય, પણ તૃષા શમાવે નહિ, પણ વાયરો નીકળી જાય ત્યારે ખાલી થાય. તેમ એકેક શ્રોતા અભિ-માનરૂપ વાયરાએ કરી શુષ્ક જ્ઞાનીવત્ તડાકા મારે પણ પોતાના તથા અન્યના આત્માને શાંત રસ પમાડે નહિ, એ છાંડવા યોગ્ય છે.

૨. મસગ તે મચ્છર નામે જ તુ. અન્યને ચટકા મારી પરિતાપ ઉપજાવે પણ શુભ ન કરે અને ખણ્જ ઉત્પન્ન કરે, તેમ એકેક કુશ્રોતા શુર્વાદિકને જ્ઞાન-અભ્યાસ કરાવતાં ઘણો પરિશ્રમ આપે તથા કુવચનરૂપ ચટકા મારે પણ શુભ તે વૈયાવચ્ચ પ્રમુખ કાઈપણ ન કરે અને ચિત્તમાં અસમાધિ ઉપજાવે એ છાંડવા યોગ્ય છે

૯ જલુગ-તેના બે પ્રકાર : ૧ જલો નામે જંતુ ગાય પ્રમુખના સ્તનમાં વળગે ત્યારે લોહી પીએ પણ દૂધ ન પીએ, તેમ એકેક અવિનીત કુશિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિકની સાથે રહ્યા થકા તેમનાં છિદ્રો ગવેશે પણ ક્ષમાદિક શુભ ન ગ્રહણ કરે માટે છાંડવા યોગ્ય છે.

૨, જળો નામે જંતુ શુમડા ઉપર મૂકીએ ત્યારે ચટકો મારે ને ઢંગ ઉપજાવે અને મુડકાલ (બગડેલું) લોહી પીએ ને પછી શાંતિ કરે, તેમ એકેક વિનીત શિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિક સાથે રહ્યા થકા પ્રથમ વચનરૂપ ચટકો ભરે-કાલે અકાલે બહુ અભ્યાસ કરતાં મહેનત કરાવે-પછી સ દેહરૂપી બિગાડ કાઢી શુર્વાદિકને શાંતિ ઉપજાવે-પરદેશી રાજાવત્ એ આદરવા યોગ્ય છે

૧૦ બિરાલી-બિલાડી દૂધનું ભાજન સીંકાથી ભોંયપર નીચું નાંખીને રજકણ સહિત દૂધ પીએ, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી સૂત્રાદિક અભ્યાસ કરતાં અવિનય બહુ કરે, તથા પર પાસે પ્રશ્ન પૂછાવી સૂત્રાર્થ ધારે પણ પોતે વિનય કરી ધારે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાંડવા યોગ્ય છે.

૧૧. બાહ્ય-સહજે તે તિય^૧ ચની જાત વિશેષ—તે પ્રથમ પોતાની માતાનું દ્વંધ થોડે થોડે પીએ ને તે પાચન થાય પછી વળી થોડું પીએ એમ થોડે થોડે દ્વંધથી પેતાના શરીરને પુષ્ટ કરે, પછી મોટા ભુજ ગનાં માન મર્દન કરે, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે કાળે કાળે થોડે થોડે સૂત્રાદિ અભ્યાસ કરે; અભ્યાસ કરતાં શુર્વાદિકને અત્યંત સતોષ ઉપજાવે, કેમકે આપેલો પાઠ ભરાબર અસ્ખલિત કરે ને તે કયાં પછી વળી બીજાવાર અને ત્રીજાવાર એમ થોડે થોડે લે ને પછી બહુશ્રુત થઈ મિથ્યાત્વી લોકનાં માન મર્દન કરે એ આહરવા યોગ્ય છે

૧૨. ગો-ગો તે ‘ગાય’નાં બે પ્રકાર : ૧ જેમ દ્વંધવતી ગાયને કોઈ એક શેઠ પાડોશીને ત્યાં આપી ગામ જાય, પણ તે પાડોશી ઘાસ-પાણી પ્રમુખ ભરાબર ગાયને નહિ આપવાથી ગાય ભૂખે તૃષાએ પીડાતી થઈ દ્વંધમાં સુકાય ને હુબી થાય, તેમ એકેક અવિનીત શ્રોતાએ શુર્વાદિકની આહાર પાણી પ્રમુખ વંચાવચ્ચ નહિ કરવાથી તેમનો દંઢ જ્ઞાનિ પામે ને શ્રુતાદિકમાં ઘટાડો થાય ને અપયશ પામે

૨. એક શેઠ પાડોશીને દ્વંધથી ગાય સોંપી ગયો પાડોશીએ ઘાસ, પાણી પ્રમુખ રૂડે પ્રકારે આપવાથી દ્વંધમાં વધારો થયો ને તે કીર્તિને પામ્યો, તેમ એકેક વિનીત શ્રોતા (શિષ્ય) શુર્વાદિકની આહાર-પાણી પ્રમુખ વૈયાવૃત્યની વિધિએ કરી શુર્વાદિકને શાતા ઉપજાવે તો તેમને જ્ઞાનમાં વધારો થાય ને તે કીર્તિને પામે, એ શ્રોતા આહરવા યોગ્ય છે

૧૩. હેરી-તેના બે પ્રકાર ૧ એ છે જે, હેરીનો વગાડનાર પુરુષ રાજના હુકમ પ્રમાણે હેરી વગાડે તો રાજ ખુશી થઈ તેને ચુષ્કળ દ્રવ્ય આપે, તેમ વિનીત શિષ્ય તીર્થ કર તથા શુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય તથા ધ્યાન પ્રમુખ અગીકાર કરે તો કર્મ રૂપ રોગ મટે અને સિદ્ધ ગતિમાં અનંત લક્ષ્મી પામે, એ આહરવાયોગ્ય છે

૨, જેમ હેરીનો વગાડનાર પુરુષ રાજના હુકમ પ્રમાણે હેરી વગાડે નહિ, તો રાજ કોપાયમાન થઈ દ્રવ્ય આપે નહિ, તેમ અવિ-

નીત શિષ્ય તીર્થ કરની તથા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય, ધ્યાન કરે નહિ તો તેમનો કર્મરૂપ રોગ મટે નહિ અને સિદ્ધ ગતિનું સુખ પામે નહિ, એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૧૪ આલીરી-તેના બે પ્રકાર-૧ આલીર સ્ત્રી-પુરુષ એક આમથી પાસેના શહેરમાં ચાલતાં ગાડામાં ઘૂત ભરી વેચવા ગયાં ત્યાં બજારમાં ઉતારતા ઘૂતનું ભાજન, વાસણ ફૂટી ગયું ઘૂત ઢળી ગયું. પુરુષે સ્ત્રીને ઘણાં ઠપકાવાળા કુવચનો કહ્યાં, ત્યારે સ્ત્રીએ પણ તે ભતોરને સામાં કુવચનો કહ્યાં, આખરે ઘૂત ઢોળાઈ ગયું ને બન્ને બહુ શોક કરવા લાગ્યા. જમીન પરનું ઘૂત પાછળથી છુછી હીધું ને વેચ્યું કીમત મળી, તે લઈ સાજે ગામ જતાં ચોરોએ છુટી હીધી બહુ નિરાશ થયા લોકોએ પૂછવાથી સર્વ વૃત્તાંત કહ્યો લોકોએ ઠપકો હીધો તેમ ગુરુએ બ્યાખ્યાન ઉપદેશમાં આપેલ સાર-ઘૂતને લડાઈ-ઝઘડો કરી ઢોળી નાંખે ને છેવટે કલેશ કરી દુર્ગતિ પામે આ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે

૨ ઘૂત ભરી શહેરમાં જતાં બજારમાં ઉતારતાં વાસણ ફૂટ્યું કે તરત જ એકદમ મળી લેગા થઈ ઘૂત ભરી હીધું પણ બહુ નુકસાન થવા હીધું નહિ તે ઘૂતને વેચી પૈસા મેળવી સારા સંઘાત સાથે ગામમ. સુખે સુખે જેમ અન્ય સુસુ પુરુષો પહોંચે તેમ વિનીત શિષ્ય શ્રોતા, ગુરુ પાસેથી વાણી સામળી શુદ્ધ ભાવપૂર્વક તે અર્થ-સૂત્રને ધારી રાખે, સાચવે અરુખલિત કરે વિસ્મૃતિ થાય તો ગુરુ પાસે ફરી ફરી માફી માગી ધારે, પૂછે, પણ કકળાટ ઝગડો કરે નહિ. જે ઉપર ગુરુ પ્રસન્ન થાય સચમ, જ્ઞાનની શુદ્ધિ થાય પરિણામે સદ્ગતિ મળે આવા શ્રોતા આદરણીય છે.

ઈતિ શ્રોતા અધિકાર

પાંત્રીસ બોલ.

પહેલે બોલે—ગતિ ચાર, ૧ નારકી, ૨ તિર્થંચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવતા.

બીજે બોલે—ભતિ પાંચ, ૧ એકેદ્રિય, ૨ બેધદ્રિય, ૩ તેધદ્રિય, ૪ ચૌરેદ્રિય, ૫ પંચેદ્રિય

ત્રીજે બોલે—કાય છ, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાઉકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬, ત્રસકાય

ચોથે બોલે—ધદ્રિય પાંચ ૧ શ્રોતેદ્રિય, ૨ ચક્ષુરિદ્રિય ૩ શ્રાણેદ્રિય, ૪ રસેદ્રિય, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય.

પાંચમે બોલે—પર્યાપ્તિ છ ૧ આહાર, ૨ શરીર, ૩ ધદ્રિય, ૪ શ્વાસોચ્છવાસ, ૫ ભાષા, ૬ મન

છઠ્ઠે બોલે—પ્રાણુ દશ. પાંચ ધદ્રિયના ૫ પ્રાણુ, ૬ મનબળ, ૭ વચનબળ, ૮ કાયબળ, ૯ શ્વાસોશ્વાસ, ૧૦ આયુષ્ય.

સાતમે બોલે—શરીર પાંચ, ૧ ઔદારિક, ૨ વૈક્રિય, ૩ આહારક, ૪ તૈજસ ૫ કાર્મણુ

આઠમે બોલે—યોગ પદ્ધતિ ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિશ્ર મનયોગ, ૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ, ૭ મિશ્ર વચનયોગ, ૮ વ્યવહાર વચનયોગ, ૯ ઔદારિક કાયયોગ, ૧૦ ઔદારિક મિશ્ર કાયયોગ ૧૧ વૈક્રિય કાયયોગ, ૧૨ વૈક્રિય મિશ્ર કાયયોગ, ૧૩ આહારક કાયયોગ, ૧૪ આહારક મિશ્ર કાયયોગ, ૧૫ કાર્મણુ કાયયોગ

નવમે બોલે—ઉપયોગ બાર ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન, ૪ મન પર્યાવજ્ઞાન, ૫ કેવળજ્ઞાન, ૬ મતિ અજ્ઞાન, ૭ શ્રુત અજ્ઞાન, ૮ વિભાગ જ્ઞાન, ૯ ચક્ષુદર્શન, ૧૦ અચક્ષુદર્શન, ૧૧ અવધિ દર્શન, ૧૨ કેવળ દર્શન

દશમે બોલે—કર્મ આઠ ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર, ૮ અતરાય

અગિયારમે બોલે-ગુણકાણાં ચૌદ, ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ સાસ્વાદન, ૩ મિશ્ર, ૪ અવિરતિ સમ્યગ દષ્ટિ; ૫; દેશવિરતિ, (શ્રાવક) ૬ પ્રમત્ત સંજતિ, ૭ અપ્રમત્ત સંજતિ, ૮ નિવૃત્તિ બાદર, ૯ અનિવૃત્તિ બાદર, ૧૦ સૂક્ષ્મ સંપરાય, ૧૧ ઉપશાંત મોહનીય, ૧૨ ક્ષીણ મોહનીય, ૧૩ સયોગી કેવળી, ૧૪ અયોગી કેવળી.

બારમે બોલે-પાંચ ઇદ્રિયોના વિષય ૨૩ શ્રોતેન્દ્રિયના ત્રણ વિષય ૧ જીવ શબ્દ, ૨ અજીવ શબ્દ, ૩ મિશ્ર શબ્દ, ચક્ષુરિન્દ્રિયના પાંચ વિષય. ૧ કાળો, ૨ નીલો, ૩ લાલ, ૪ પીળો, ૫ ઘેળો, ૬ આણેન્દ્રિયના બે વિષય ૧ સુરભિગંધ, ૨ દુરભિગંધ, રસેન્દ્રિયના પાંચ વિષય ૧ કડવો, ૨ કસાયલો, ૩ ખાટો, ૪ મીઠો, ૫ તીખો સ્પર્શેન્દ્રિયના આઠ વિષય. ૧ સુવાળો, ૨ ખરખરો, ૩ હલકો, ૪ ભારે, ૫ ઉચ્ચ, ૬ ટાઠો, ૭ ઢૂપો ૮ ચોપડયો.

તેરમે બોલે-પચીશ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ ૧ અભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ, ૨ અનભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ, ૩ અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ, ૪ સાંશયિક મિથ્યાત્વ ૫ અણુલોગ મિથ્યાત્વ, ૬ લૌકિક મિથ્યાત્વ, ૭ લોકોત્તર મિથ્યાત્વ, ૮ કુપ્રાવચન મિથ્યાત્વ, ૯ જિન માર્ગથી ઓછું પડ્યે તે મિથ્યાત્વ, ૧૦ જિન માર્ગથી અધિક પડ્યે તે મિથ્યાત્વ, ૧૧ જિન-માર્ગથી વિપરીત પડ્યે તે મિથ્યાત્વ, ૧૨ ધર્મને અધર્મ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૩ અધર્મને ધર્મ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૪ જીવને અજીવ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૫ અજીવને જીવ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૬ જિન-માર્ગને અન્યમાર્ગ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૭ અન્યમાર્ગને જિનમાર્ગ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૮ સાધુને કુસાધુ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૯ કુસાધુને સાધુ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૦ આઠ કર્મથી સુકાણા તેને નથી સુકાણા કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૧ આઠ કર્મથી નથી સુકાણા તેને સુકાણા કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૨ અવિનય મિથ્યાત્વ, ૨૩ અક્રિયા મિથ્યાત્વ, ૨૪ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ ૨૫ આશાતના મિથ્યાત્વ

ચૌદમે બોલે-નવતત્ત્વના બણપણના ૧૧૫ બોલ ચૌદ લેહ જીવના ૧ સૂક્ષ્મ ઝોકે દ્રિય, ૨ બાદર ઝોકે દ્રિય, ૩ બેધદ્રિય, ૪ તેધદ્રિય ૫ ઔરે દ્રિય, ૬ અસ જી ૫ ચે દ્રિય, ૭ સ જી ૫ ચે દ્રિય તે દરેકના અપર્યાપ્ત

ને પર્યાપ્તા ચૌદ લેહ અજીવના ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય અને દરેકના સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ એમ નવ, અને કાળ મળી દશલેહ અરૂપી અજીવના તથા પુંગ્વાસ્તિકાય (રૂપી અજીવ)ના ચાર લેહ. સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, પરમાણુ, નવ લેહ પુણ્યના. અન્નપુન્ને, પાણ્યપુન્ને, લયણ્યપુન્ને, શયનપુન્ને, વથપુન્ને, મનપુન્ને, વચનપુન્ને, કાયપુન્ને, નમસ્કારપુન્ને એ ૯ અઢાર લેહ પાપના તે અઢાર પાપસ્થાનક. વીશ લેહ આશ્રવના : મિથ્યાત્વ, અવત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભયોગ, પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ, શ્રોતે દ્રિય, ચક્ષુરિ દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય, સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાચને મોકળી મૂકવી તે મન, વચન, કાયાને મોકળા મૂકવા તે, લ ડોપકરણની અચત્તા કરે તે, શુચિ કુસગ્ગ કરે તે વીશ લેહ સવરના, સમક્ષિત, વત પચ્ચક્રપાણ, અપ્રમાદ, અકષાય, શુભયોગ, જીવહયા, સત્યવચન, અહત્તાદાન ત્યાગ, મૈથુનત્યાગ, અપરિગ્રહ એ દશ તથા પાચ ઇન્દ્રિય ને ત્રણ જોગનું સવરવું તે, લ ડ ડોપકરણ, ઉપધિ ચત્તાએ લીએ મૂકે તે. શુચિ કુસગ્ગ ન કરે તે બાર લેહ નિર્જરાના, અણુસણુ, ઉણોઢરી, વૃત્તિસ ક્ષેપ, રસપરિત્યાગ, કાયકલેશ, પ્રતિસ લીનતા, પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવચ્ચ, સન્ન્યાય, ધ્યાન, કાઉસગ્ગ-ચાર લેહ બ ધના, પ્રકૃતિબ ધ, સ્થિતિબ ધ, અનુભાગબ ધ, પ્રદેશબ ધ ચાર લેહ મોક્ષના; જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, એમ ૧૧૫ બોલ થયા.

૫ દરમે બોલે—આત્મા આઠ પ્રકારના છે; દ્રવ્યાત્મા, કષાયાત્મા, યોગાત્મા, ઉપયોગાત્મા, જ્ઞાનાત્મા, દર્શનાત્મા, ચારિત્રાત્મા, વીર્યાત્મા,

સોળમે બોલે—૬૩૬ ચોવીસ છે સાત નરકનો એક ૬૩૬, દશ ભવનપતિના, અસુરકુમાર, સોવનકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર, દ્વીપકુમાર, ઉદધિકુમાર, દિશાકુમાર, વાયુકુમાર, સ્તનિતકુમાર પાચ સ્થાવરના, પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઉકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રણ વિકલેન્દ્રિયના બેઇન્દ્રિય, તેઇન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, એક તિર્થ ચ પ એ દ્રિય, એક મનુષ્યનો, એક વાણવ્યંતર દેવતાનો એક જ્યોતિષી દેવતાનો, એક વૈમાનિક દેવતાનો, એમ ચોવીસ ૬૩૬ થયા.

સત્તરમે બોલે—લેશ્યા છ, કૃષ્ણ, નીલ, કાપૂત, તેજ, પદ્મ, શુકલ અઢારમે બોલે—દષ્ટિ ત્રણ, મિથ્યાત્વદષ્ટિ, સમામિથ્યાત્વ દષ્ટિ, સમ્યગ્દષ્ટિ

ઐગણીસમે બોલે—ધ્યાન ચાર આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, ધર્મ-ધ્યાન, શુકલધ્યાન.

વીસમે બોલે—છ દ્રવ્યના ત્રીશ બોલ, તેમાં પાંચ બોલ ધર્મા-સ્તિકાયના, દ્રવ્યથકી એક, ક્ષેત્ર થકી લોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી ચક્ષુસહાય પાંચ બોલ અધર્મા-સ્તિકાયના, દ્રવ્ય થકી એક, ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી સ્થિરસહાય પાંચ બોલ આકાશ-સ્તિકાયના, દ્રવ્યથકી એક, ક્ષેત્રથકી લોકલોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી ભાજનગુણ (અવકાશ) પાંચ બોલ કાળના દ્રવ્યથી અનંત, ક્ષેત્રથકી અઢીઢીપ પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી વર્તવાનો ગુણ પાંચ બોલ પુદ્ગલના; દ્રવ્યથકી અનંત, ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવ થકી રૂપી, ગુણથકી ગળે ને મળે પાંચ બોલ ભવના; દ્રવ્યથકી અનંત, ક્ષેત્રથકી આખા લોક પ્રમાણે, કાળથકી આદિ અંતરહિત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી ચૈતન્ય ગુણ

એકવીસમે બોલે—રાશિ બે-ભવરાશિ, અભવરાશિ.

બાવીસમે બોલે—શ્રાવકના વ્રત બાર, તેના ભાગા ૪૬

ત્રેવીસમે બોલે—સાધુનાં પાંચ મહાવ્રત, તેના ભાગા ૨૫૨.

ચોવીસમે બોલે—પ્રમાણ ચાર પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, આગમ, ઉપમાન.

પચીસમે બોલે—ચારિત્ર પાંચ, સામાયિક ચારિત્ર, છેદોપસ્થા-પનીય ચારિત્ર, પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર, સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર, યથા-ખ્યાત ચારિત્ર

છવીસમે બોલે—સાત નય નૈગમનય, સગ્રહનય, વ્યવહાર-નય, ઋણસૂત્રનય, શબ્દનય, સમભિરૂઢનય, એવંભૂતનય

સત્તાવીસમે બોલે—નિષ્કેપા ચાર નામનિષ્કેપ, સ્થાપના નિષ્કેપ, દ્રવ્યનિષ્કેપ, ભાવનિષ્કેપ

અઠ્ઠાવીશમે બોલે—સમકિત પાંચ ઉપશમસમકિત, ક્ષયોપશમ સમકિત, ક્ષાયિક સમકિત, સાસ્વાદનસમકિત, વેદકસમકિત

ઓગણત્રીસમે બોલે—રસ નવ શૃંગારરસ, વીરરસ, કર્ણુરસ, હાસ્યરસ, રૌદ્રરસ, ભયાનકરસ, અદ્ભુત રસ, બિભત્સરસ, શાતરસ,

ત્રીશમે બોલે—ભાવના બાર અનિત્યભાવના, અશરણુભાવના, સ સારભાવના, એકત્વભાવના, અન્યત્વભાવના, અશુચિભાવના, આશ્રવ-ભાવના, સ વરભાવના, નિર્જરાભાવના, લોકસ્વરૂપભાવના, બોધિભાવના, ધર્મભાવના

એકત્રીશમે બોલે—અનુયોગ ચાર છે, દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુ-યોગ, ચરણકરણાનુયોગ, ધર્મકથાનુયોગ

બત્રીશમે બોલે—દેવતત્ત્વ, ગુરુતત્ત્વ, ધર્મતત્ત્વ એ ત્રણ તત્ત્વ તેત્રીશમે બોલે—સમવાય પાંચ કાળ, સ્વભાવ, નિયત, પૂર્વ-કૃત (કર્મ) પુરુષાકાર (ઉદયમ)

ચોત્રીશમે બોલે—પાપાદીના ત્રણસે ત્રેસક લેક, ક્રિયાવાદીના ૧૮૦; અક્રિયાવાદીના ૮૪, વિનયવાદીના ૩૨, અજ્ઞાનવાદીના ૬૭

પાંત્રીશમે બોલે—શ્રાવકના ગુણ એકવીશ; ૧ અક્ષુદ્ર, ૨ રૂપ-વત, ૩ સૌમ્ય પ્રકૃતિવાળો, ૪ લોકપ્રિય, ૫ અદૂર ૬ પાપભીરૂ, ૭ શાકચરહિત, ૮ ચતુરાઈવાળો, ૯ લજ્જાવત, ૧૦ દયાળુ, ૧૧ મધ્યસ્થ પરિણામી ૧૨ સુદૃષ્ટિવાળો, ૧૩ ગુણાનુરાગી, ૧૪ સાચો પક્ષ ધારણ કરનાર, ૧૫ દીર્ઘદૃષ્ટિવંત, ૧૬ વિશેષજ્ઞ, ૧૭ અદ્વપાર ભી, ૧૮ વિનીત, ૧૯ કૃતજ્ઞ, ૨૦ પરહિતકારી, ૨૧ લબ્ધલક્ષી.

પાંત્રીશ બોલ સમાપ્ત

ચાર ધ્યાન

ધ્યાનના ૪ ભેદ : આર્ત, રૌદ્ર, ધર્મ અને શુક્લધ્યાન.

(૧) આર્તધ્યાનના ૪ પાયા-૧ મનોઝ વસ્તુની અભિલાષા કરે ૨ અમનોઝ વસ્તુનો વિયોગ ચિતવે, ૩ રોગાદિ અનિષ્ટોનો વિયોગ ચિતવે અને ૪ પરલવના સુખ માટે નિચાણુ કરે

આર્તધ્યાનનાં ૪ લક્ષણુ-૧ ચિતા-શોક કરવો ૨ અશ્રુપાત કરવો ૩ આકન્ઠ (વિલાપ) શબ્દ કરીને રોવું અને ૪ છાતી, માથું આદિ કૂટીને રોવું

(૨) રૌદ્રધ્યાનનાં ૪ પાયા-હિંસામાં, જૂઠમાં, ચોરીમાં, કારા-ગૃહમાં ફસાવવામાં આનંદ માનવો(એ પાપ કરીને કે કરવામાં ખુશી થવું).

રૌદ્રધ્યાનનાં ૪ લક્ષણુ-૧ થોડા અપરાધ પર ઘણા ગુસ્સો, દેષ કરે, ૨ વધુ અપરાધ પર અત્યંત ગુસ્સો, દેષ કરે, ૩ અજ્ઞાનતાથી દેષ રાખે અને ૪ જાવજીવ સુધી દેષ રાખે.

(૩) ધર્મધ્યાનનાં ૪ પાયા-વીતરાગની આજ્ઞાનું ચિતવન કરે, ૨ કર્મ આવવાનાં સ્થાન (કારણ)ને વિચારે, ૩ શુભાશુભ કર્મ વિપાકને વિચારે અને ૪ લોક સંસ્થાનનો વિચાર કરે

ધર્મધ્યાનનાં ૪ લક્ષણુ-૧ વીતરાગ-આજ્ઞાની રૂચિ, ૨ નિસર્ગ (જ્ઞાનાદિ ઉપજવાથી થયેલી) રુચિ, ૩ ઉપક્રેશ રૂચિ અને ૪ સૂત્ર (સિદ્ધાંત-આગમ) રુચિ

ધર્મધ્યાનનાં ૪ અવલંબન-વાંચના, પૃચ્છના, પરાવર્તના અને ધર્મકથા

ધર્મધ્યાનની ૪ અનુપ્રેક્ષા-૧ એગચ્ચાણુ પેહા=જીવ એકલો આબો, એકલો જશે, એવા જીવના એકલાપણાનો વિચાર, ૨ અણિ-ચ્ચાણુપેહા=સંસારની અનિત્યતાનો વિચાર, ૩ અસરણુણુ પેહા=સંસારમાં કોઈ કોઈનું શરણ નથી ઈતિ વિચાર, અને ૪ સંસારાણુપેહા=સંસારની સ્થિતિ (દશા)નો વિચાર કરવો.

૪ શુકલધ્યાનનાં ૪ પાયા-૧ એક એક દ્રવ્યમાં સિન્ન સિન્ન અનેક પર્યાય-ઉપપન્ને વા, વિગમે વા, ધ્રુવે વા-લાવોનો વિચાર કરવો, ૨ અનેક દ્રવ્યોમાં એક લાવ (અશુરુલધુ આદિ)નો વિચાર કરવો, ૩ અચળાવસ્થામાં ત્રણેય યોગોનું નિરૂદ્ધપણું વિચારે, ૪ ચૌદમા શુભસ્થાનની સૂક્ષ્મ ક્રિયાથી પણ નિવર્તવાનું ચિતવે

શુકલધ્યાનનાં ૪ લક્ષણ-૧ દેવાદિના ઉપસર્ગથી ચલિત ન થાય, ૨ સૂક્ષ્મલાવ (ધર્મની ઝીણવટ) સાલણીને ગદાનિ ન લાવે, ૩ શરીર-આત્માને સિન્ન ચિતવે અને ૪ શરીરને અનિત્ય સમજી પુદ્ગલને પરવસ્તુ જાણીને તેનો ત્યાગ કરે

શુકલધ્યાનનાં ૪ અવલંબન-૧ ક્ષમા, ૨ નિર્લોભતા, ૩ નિષ્કપટતા, ૪ મદરહિતતા

શુકલધ્યાનની ૪ અનુપ્રેક્ષા-૧ આ જીવે અનતવાર સંસાર ભ્રમણ કર્યું છે, એમ વિચારે, ૨ સંસારની બધી પૌદ્ગલિક વસ્તુ અનિત્ય છે, શુભ પુદ્ગલ અશુભ રૂપે અને અશુભ, શુભ રૂપે પરિણમે છે, માટે શુભાશુભ પુદ્ગલોમાં આસક્ત બનીને રાગદ્વેષ ન કરવો ૩ સંસાર પરિભ્રમણનું મૂળ કારણ શુભાશુભ કર્મ છે કર્મ-બંધના મૂળ કારણ ૪ હેતુ છે એમ વિચારે અને ૪થું કર્મહેતુઓને છોડીને સ્વસત્તામાં રમણતા કરવાનો વિચાર, આવા વિચારોમાં તન્મય (એક રૂપ) થઈ જવાય તે શુકલ ધ્યાન.

ઈતિ ચાર ધ્યાન સંપૂર્ણ

રૂપી અરૂપીના બોલ

ગાથા : કમઠ પાવઠાણા ય, મણ વયલોગા ય કમ્મદેહે,

સુહુમરૂપએસી ખ ધે, એ સંવે ચઉ ફાસા. ૧

અર્થ : કમ^૧ ૮ (જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મ) પાપસ્થાનકે (પ્રાણુતિપાતાદિ અઢાર પાપસ્થાનક) ૧૮ કુલ ૨૬ ૨૭ મનયોગ, ૨૮ વચનયોગ, ૨૯ કાર્મણ શરીર અને ૩૦ સૂક્ષ્મપ્રદેશી સ્કંધ, એ સર્વે ત્રીશ બોલ રૂપી ચઉસ્પર્શી છે તેમા સોળ બોલ લાભે ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ અને ૪ સ્પર્શ, (શીત, ઉષ્ણ, રૂક્ષ અને સ્નિગ્ધ)

ઘણુ તણુવાય ઘણોદહિ, પુઢવિ સરો વ સત્તનિરીયાણુ;
અસંખેજ્જદીવ સમુદ્દા, કરૂપા ગેવિલ્લ અણુત્તરા સિદ્ધિ. ૨

અર્થ : ૧ ઘનવાત, ૨ તનવાત, ૩. ઘનોદહિ, પૃથ્વી સાત ૧૦ ૧૧ અસખ્યાતા દ્વાપ, ૧૨ અસંખ્યાતા સમુદ્ર, ખાર દેવલોક ૨૪, નવ ગ્રેવેયક ૩૩ પાંચ અતુત્તર વિમાન ૩૮, સિદ્ધશિલા ૩૯.

ઉરાલિયા ચઉદેહા, પુગ્ગલકાય છ દબ્બ લેસ્સા ય;

તહેવ કાયલોગેણુ, એ સંવેણુ અઠ ફાસા ૩

અર્થ : ૪૦ ઔદારિક શરીર, ૪૧ વૈક્રિય શરીર, ૪૨ આહારક શરીર, ૪૩ તૈજસ શરીર (એ ચાર દેહ), ૪૪ પુદ્ગલાસ્તિકાયનો બાહર સ્કંધ, છ દ્રવ્ય લેશ્યા (કૃષ્ણાદિક) ૫૦, ૫૧ કાયયોગ એ સર્વ મળી એકાવન બોલ રૂપી આઠ સ્પર્શી છે તેમાં વીશ બોલ લાભે (૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ અને ૮ સ્પર્શ)

પાવઠાણા ત્રિરંઠ, ચઉ ચઉ બુદ્ધિ ઉગ્ગાહે;

સન્ના ધમ્મત્થિ પંચ ઉઠાણુ, લાવલેસ્સા તિદ્ધિક્કિ ય. ૪

અર્થ :—અઢારે પાપસ્થાનકથી નિવૃત્તિ ૧૮, ચાર બુદ્ધિ તે ૧૯ ઔત્પાતિકા, ૨૦ વૈનયિકા, ૨૧ કાર્મિકા અને ૨૨ પારિણામિકા, ચાર મતિ તે ૨૩ અવગ્રહ, ૨૪ ઇંહા, ૨૫ અવાય અને ૨૬ ધારણા, ચાર સજ્ઞા તે ૨૭ આહાર, ૨૮ભય, ૨૯ઐશુન્ય અને ૩૦ પરિગ્રહ સજ્ઞા પાંચ-

અસ્તિકાય-તે ૩૧ ધર્માસ્તિકાય, ૩૨ અધર્માસ્તિકાય, ૩૩ આકાશાસ્તિકાય,
૩૪ કાળ, અને ૩૫ જીવાસ્તિકાય, પાંચ ઉઠાણુ તે ૩૬-ઉત્થાન ૩૭ કર્મ,
૩૮ વીર્ય, ૩૯ જળ અને ૪૦ પુરુષાકાર-પરાક્રમ, છ ભાવ લેશ્યા ૪૧ અને
ત્રણ દષ્ટિ તે-૪૭ સમકિત દષ્ટિ, ૪૮ મિથ્યાદષ્ટિ અને ૪૯ મિશ્રદષ્ટિ

દસણુ નાણુ સાગરા, અણુગરા ચઢીશે દંડગા જીવ;
એ સર્વે અવન્ના, અરૂંડી અફાસગા ચેવ. ૫

અર્થ :-દર્શન ચાર તે-૫૦ ચક્ષુદર્શન, ૫૧ અચક્ષુદર્શન,
૫૨ અવધિદર્શન, અને ૫૩ કેવળદર્શન, જ્ઞાન પાંચ તે ૫૪ મતિજ્ઞાન,
૫૫ શ્રુતજ્ઞાન, ૫૬ અવધિજ્ઞાન, ૫૭ મન.પર્યવ જ્ઞાન અને ૫૮ કેવળ-
જ્ઞાન, ૫૯ સાકારોપયોગ તે જ્ઞાનનો ઉપયોગ ૬૦ અનાકારોપયોગ તે
દર્શનનો ઉપયોગ, ૬૧ ચોવીશે દહકના જીવો

એ સઘળા ૬૧ જોલમાં વર્ણ, ગ ધ, રસ, સ્પર્શ ન લાભે,
કારણ કે એ સર્વ જોલ અરૂપીમાં છે.

ઈતિ રૂપી અરૂપીના જોલ સંપૂર્ણ.

અથ શ્રી ખત્રીસ અસંજઝાય.

(આ ખત્રીસ પ્રકરની અસંજઝાય વખતે સૂત્ર સિદ્ધાંત વાંચવા નહીં)

૧ નજીકમાં હાડકાં પડ્યાં હોય.	૧૭ આકાશમાં નવીન ચિહ્ન થાય.
૨ માંસ પડ્યું હોય	૧૮ ધુમસ પડતી હોય.
૩ લોહી પડ્યું હોય	૧૯ ઠાર તથા આકળ પડતી હોય.
૪ વિષ્ટા પડી હોય	૨૦ ઘણો તોફાની પવન વાતો હોય.
૫ સ્પર્શન હોય.	૨૧ અશ્વાડ સુદ ૧૫ ને રોજ.
૬ ચંદ્રગ્રહણ હોય	૨૨ અશ્વાડ વદ ૧
૭ સૂર્યગ્રહણ હોય	૨૩ ભાદરવા સુદ ૧૫,
૮ મોટું (પ્રખ્યાત) માયુસ	૨૪ ભાદરવા વદ ૧.
ગુજરી ગયું હોય.	૨૫ કારતક સુદ ૧૫
૯ રાજ્યમાં વિદ્ન હોય,	૨૬ કારતક વદ ૧
૧૦ નજીકમાં પચેન્દ્રિયનું	૨૭ ચૈત્ર સુદ ૧૫
કલેવર હોય.	૨૮ ચૈત્ર વદ ૧.
૧૧ તારા ખર્ચા હોય	૨૯ પ્રભાતે ૨ ઘડી સુધી
૧૨ હશે દિશા રાત્રી થઈ હોય	(સૂર્ય ઉગ્યા પહેલાં)
(દિશાઓ પડી હોય)	૩૦ મધ્યાહ્ને બે ઘડી સુધી
૧૩ અકાળે ગાજવીજ થાય	૩૧ સાંજે બે ઘડી સુધી (સૂર્ય
૧૪ અકાળે વીજળી થાય	અસ્ત થયા પછી)
૧૫ અકાળે કડાકા થાય.	૩૨ મધ્ય રાત્રે બે ઘડી સુધી.
૧૬ બાળ ચંદ્રમાં વખતે	
(બીજના ચંદ્રને રોજ ચાર ઘડી)	

સૂત્ર લાણુનારાઓએ આ અસંજઝાય અવશ્ય જાણી તે પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ, અર્થાત્ સૂત્રની મૂળ ગાથાઓ (પાઠ) નો સ્વાધ્યાય, અસંજઝાય વખતે કરવો જોઈએ નહીં.

અધ્યયનો-અર્થ સાથે

૧ શ્રી મહાવીર સ્તુતિ. (પુન્નિશ્ચસ્તુ ભુ)

પુન્નિશ્ચસ્તુ ભુ સમણા મહણાય, આગારિણો યા પરિતિત્થિઆ ય,
 સે કેઈ ભોગં તહિય ધમ્મમાહુ, અણેલિસ સાહુસમિક્ખયાએ, ૧
 કહ ચણાણું કહ દસણુ સે, સીલ કહ નાયસુયસ્સ આસિ ?
 જાણાસિ ભુ ભિક્ખુજહાતહેણુ, અહાસુય ખૂહિ જહા હિસ ત ૨
 ખેયન્નએ સે કુસલે મહેસી, અણુતનાણી ચ અણુતદસી,
 જસ સિણો અકુપ્પપહે ઠિયસ્સ, જાણાહિ ધમ્મ ચ ધિઈ ચ પેહી ૩
 ઉદં અહે યતિરિય દિસાસુ, તસા ચ જે થાવર જે ચ પાણા;
 સેણિચ્ચણિચ્ચેહિ સમિક્ખ પન્ને, દીવે વ ધમ્મ સમિય ઉદાહુ ૪
 સે સંવદ્ધંસિ અભિભૂયનાણી, હિરામગ ધે ધિઈમ ઠિયપ્પા,
 અણુતરે સંવજગસિ વિન્નજ, ગથા અઈએ અભયે અણાભિ ૫
 સે ભૂર્ધપણે અણિયે અચારી, ઓહતરે ધીરે અણુતચક્કપૂ,
 અણુતર તપઈ સૂરિએ વા, વઈરેચણિન્દે વ તમ પગાસે ૬
 અણુતર ધમ્મભિણુ જિણાણુ, હોયા સુણી કાસવ આસુપન્ને,
 ઇદેવ દેવાણુ મહાણુભાવે, સહસ્સણેયા દિવિ ભુ વિસિટ્ટે ૭
 સે પન્નયા અકુપ્પયસાગરે વા, મહોદ્દહી વા વિ અણુતપારે,
 અણાઈલે વા અકસાઈ સિકખુ, સજ્જે વ દેવાહિવઈ જુઈમં ૮
 સે વીરિએણુ પડિપુન્નવીરિએ, મુદસણે વા ભુગસંવસેટ્ટે,
 સુરાલ એ વા સિ મુદાગરે સે, વિરાયએ ભોગુણેવવેએ ૯
 સય સહસ્સાણુ ઉ જોયણાણુ, તિક ડગે પ ડગવેજય તે,
 સે જોયણે હવણવઈસહસ્સે, ઉદ્દુત્તિસતો હેઠું સહસ્સમેગ ૧૦
 પુઠું હુલે ચિદ્ધં ભૂમિવટ્ઠિએ, જં સૂરિયા અણુપરિવટ્ઠય તિ,
 સે હેમવન્ને ખડુન દણે ચ, જ સી રતિ વેદય તી મહિ દા ૧૧
 સે પંવએ સદ્મહપગાસે, વિરાયતી ક ચણમદ્ધવન્ને,
 અણુતરે ગિરિસુ ચ પંવહુગે, ગિરીવરે સે જલિએવ ભોમે ૧૨

મહીએ મજામિ કિએ જીગિદે, પન્નાયતે સૂરિએ સુદલેસે;
 એવં સિરીએ ઉ સ ભૂરિવન્ને, મણારમે જોયઈ અચ્ચિમાલી ૧૩
 સુદંસણસેવ જસો ગિરિસ્સ, પવુચ્ચઈ મહતો પન્વચસ્સ,
 એતોવમે સમણે નાયપુત્તે, જઈ જસોદંસણનાણસીલે ૧૪
 ગિરીવરે વા નિસહાડ્ડયયાણ, રૂયએ વ સેદ્ધે વલ્લયાયતાણ,
 તઓવમે સે જગભૂઈપન્ને, મુણીણ મજ્જે તમુદાહુ પન્ને ૧૫
 અણુત્તરં ધમ્મસુદરઈતા, અણુત્તરં ઝાણુવરં ગિયાઈ,
 સુસુક્કસુક્કં અપગ ડસુક્ક, સ ણિ હુએગ તવદાતસુક્ક ૧૬
 અણુત્તરગ્ગ પરમ મહેસી, અસેસકમ્મ સ વિસોહઈતા;
 સિદ્ધિં ગએ સાર્ધમણુતપત્તે, નાણેણ સીલેણ ચ દસણેણ ૧૭
 રૂપેસુ જાએ જહ સામલી વા, જસિ રઈ વેઠયંતિ સુવન્ના,
 વણેસુ વા જહણમાહુ સેઠ્ઠ, નાણેણ સીલેણ ચ ભૂઈપન્ને ૧૮
 થણિય વ સદાણ અણુત્તરે ઉ, ચંદો વ તારાણ મહાણુલાવે,
 ગંધેસુ વા ચહણમાહુ સેઠ્ઠ, એવ મુણીણ અપહિન્નમાહુ ૧૯
 જહા સયંભૂ ઉદહીણ સેઠ્ઠ, નાગેસુ વા ધરણિદમાહુ સેઠ્ઠ,
 જોઓદએ વા રસ વેજ્યતે, તવોવહાણે સુણિવેજ્યતે ૨૦
 હત્થીસુ એરાવણમાહુ નાએ, સીહોમિગાણ સલિલાણ ગગા;
 પદ્મીસુ વા ગરુદે વેણુદેવો, નિવ્વાણુવાદીણિહ નાયપુત્તે ૨૧
 જોહેસુ નાએ જહ વીસસેણે, પુષ્કેસુ વા જહ અરવિદમાહુ,
 ખત્તીણ સેઠ્ઠ જહ હતવજ્જે, ઈસીણ સેદ્ધે તહ વહમાણે ૨૨
 દાણાણ સેઠ્ઠ અભયપયાણ, સચ્ચેસુ વા અણુવજ્જવયતિ,
 તવેસુ વા ઉત્તમ બલચેર, લોગુત્તમે સમણે નાયપુત્તે ૨૩
 ઠિઈણ સેદ્ધા લવસત્તમા વા, સલા સુહમ્મા વ સલાણ સેઠ્ઠ;
 નિવ્વાણુસેદ્ધા જહ સન્વધમ્મા, ન નાયપુત્તા પરમત્થિ નાણી ૨૪
 પુઠોવમે ધુણ્ણ વિગયગેહિ, ન સણિણહિ કુવ્વઈ આસુપન્ને;
 તરિઉ સમુદં ચ મહાભવોવ, અભયકરે વીર અણુતચ્ચદ્ધૂ ૨૫
 કોહ ચ માણ ચ તહેવ માય, લોભં ચઉત્થ અજ્જત્થહોસા;
 ઝોયાણિ વ તા અરહા મહેસી, જુ કુવ્વઈ પાવ જુ કારવેઈ ૨૬

કિરિયાકિરિય વેણુધ્યાણુવાય, અણુણુધ્યાણુ પઠિયચ ઠાણુ;
 સે સંવવાય ઇં વેયધંતા, ઉવદ્ધિંએ સ જમદીહરાય ૨૭
 સે વારિયા ઇંથી સરાધંત. ઉવહાણુવ દુક્ખખયદંથાએ.
 લોગં વિદિંતા આર પાર ચ, સંવ પભૂ વારિય સંવવાર ૨૮
 સોચ્ચા ય ધમ્મં અરિહંતભાસિય, સમાહિયં અદ્ધપદોવસુદ્ધ,
 ત સદહાણુ ય જણુ અણુઉ, ઇદં વ દેવાહિવ આગમિસ્સતિ ૨૯

અર્થ-૧ શ્રી સુધર્મા સ્વામી પ્રત્યે જ ખૂસ્વામીએ પૂછ્યું કે, ભગવાન ! શ્રમણો, બ્રાહ્મણો, ગૃહસ્થો અને પરતીથીઓ મને પૂછે છે કે, એકાંત હિતકારી અને એના જેવો બીજો કોઈ છે નહિ એવો ધર્મ યથાસ્થિત કોણે કહ્યો છે ? ૨ તે જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીર દેવનું જ્ઞાન કેવું હતું ? તેનો શીલાચાર કેવો હતો ? તે હે ભિક્ષુ ! તમે જાણો છો, તે જેમ તમે સાભળ્યું હોય અને ધાર્યું હોય તેમ કહો ! ૩ તે (ભગવાન) સંસારી જીવોના દુઃખના જાણુ, કર્મ કાપવામાં કુશળ, અનંત-જ્ઞાની, અનંતદર્શી, મોટા યશસ્વી અને લોકના અક્ષુભૂત એવા શ્રી મહાવીર દેવના પ્રરૂપેલા ધર્મને તથા તેમની ધીરજને જાણુ અને દેખ ૪ ઊંચી, નીચી અને તીરછી એ ત્રણે દિશાઓને વિષે જે, સ અને સ્થાવર જીવો છે તેને, પ્રજાવંત મહાવીરદેવે, નિત્યાનિત્ય લેદે સમ્યક્ પ્રકારે જાણીને સંસાર સમુદ્રમાં ખુડતા જીવોનું રક્ષણ કરવા સાફ દીપ્યમાન અને સમભાવી એવો ધર્મ કહ્યો છે ૫ તે ભગવાન લોક-લોકને દેખનારા, બાવીશ પરિષદ જીતીને કેવળજ્ઞાન પામ્યા છે એવા, મૂળ તથા ઉત્તરગુણે સચમના પાળનારા, ધૈર્યવાન, સર્વ કર્મ નાશ થવાથી સ્થિત આત્મવત સર્વ જગતને વિષે પ્રવાન જ્ઞાનવાન, બાહ્ય અને અહ્ય તર પરિગ્રહ રહિત, સાત ભય રહિત અને ચાર ગતિના આયુધ્ય રહિત શ્રી મહાવીરદેવ હતા ૬ એ ભગવંત અનંત જ્ઞાનવાળા અપ્રતિબંધ વિહારી, સંસાર-સમુદ્રને તારનાર, ધીરજવાન, અનંતજ્ઞાન રૂપ અક્ષુવાળા તથા સૂર્ય જેમ સર્વથી અધિક તપે છે તેમ જ્ઞાને કરી સર્વોત્તમ છે વિરોચન અગ્નિ જેમ સળગવાથી ધ્રુવી પેઠે અધકારને દૂર કરી પ્રકાશ કરે છે, તેમ શ્રી મહાવીરદેવ પણ અજ્ઞાન રૂપ અધકારને દૂર કરી પ્રકાશ કરે છે ૭ દેવલોકને વિષે ઇં જેમ

દેવોમા મહાપ્રભાવક, હજારો દેવોનો નાયક અને સર્વોત્તમ છે તેમ
 સર્વ તીર્થ કરોએ પ્રરૂપેલો આ જે સર્વોત્તમ ધર્મ તેને પ્રકાશ કરનાર;
 કાશ્યપ ગોત્રી, કેવળજ્ઞાની શ્રી મહાવીરદેવ સર્વથી ઉત્તમ છે, ૮ તે
 ભગવાન પ્રજ્ઞાએ કરી અક્ષય તથા જેમ સ્વયંભૂરમણુ નામે મોટો
 સમુદ્ર અનંત, અપાર અને નિર્મળ જળવાળો છે તેમ ભગવાનનું
 જ્ઞાન નિર્મળ છે વળી તે ભગવત કષાયરહિત તથા ભિક્ષાએ આશુ-
 વિકા કરનાર અને દેવતાના અધિપતિ શકેન્દ્રની પેઠે તેજસ્વી છે, ૯
 તે ભગવાન બળે કરી પ્રતિપૂર્ણ બળવાન છે. સર્વ પર્વતોમાં મેરુ
 પર્વત જેમ શ્રેષ્ઠ છે તેમ ભગવાન પણ વીર્યાદિક ગુણે કરી સર્વોત્તમ
 છે મેરુ પર્વત જેમ સ્વર્ગવાસી દેવોને હર્ષ ઉત્પન્ન કરે છે તથા
 અનેક ગુણોએ કરી શોભે છે તેમ ભગવત પણ અનેક ગુણોએ કરી
 શોભે છે ૧૦ તે મેરુ પર્વત એક લાખ ભ્રમરોનો છે તેના એક-
 ભૂમિમય, બીજો સુવર્ણમય અને ત્રીજો વૈકુણ્ઠ રત્નમય એવા ત્રણ
 કાન્ડ છે, તથા તે મેરુ પર્વતની ટોચ ઉપર પડગવન ધ્વજાની માફક
 શોભી રહ્યું છે તે મેરુ પર્વત નવાણુ હજાર ભ્રમરો બીજા અને એક
 હજાર ભ્રમરો નીચે જમીનમાં છે ૧૧ તે મેરુ પર્વત આકાશને
 સ્પર્શી રહ્યો છે ભૂમિને અવગાહી રહ્યો છે, એટલે બીજા, ત્રીજા અને
 તીરછા લોકને સ્પર્શી રહ્યો છે જે મેરુ પર્વતની આસપાસ સૂર્ય
 પ્રમુખ જ્યોતિષી દેવો પ્રદક્ષિણા કરી રહ્યા છે, તે મેરુ પર્વત
 સુવર્ણના જેવી કાતિવાળો છે તેના ઉપર ઘણાં એટલે ચાર નંદનવન
 છે, જેને વિષે મોટા ઇંદ્રો પણ આવીને રતિસુખ ભોગવે છે ૧૨
 વળી તે મેરુ પર્વત—૧ મંદિર, ૨ મેરુ, ૩ મનોરમા, ૪ સુદર્શન, ૫
 સ્વયં પ્રભ, ૬ ગિરિરાજ, ૭ રત્નોચ્ચ, ૮ તિલકોપમ, ૯ લોકમધ્ય
 ૧૦ લોકનાભિ, ૧૧ રત્ન, ૧૨ સૂર્યાવર્ત ૧૩ સૂર્યાવરણ, ૧૪ ઉત્તમ ૧૫
 દિશાદિ અને ૧૬ અવત સ એ સોળ નામે કરી મહા પ્રકાશવાન શોભે
 છે તથા સુવર્ણની પેઠે શુદ્ધ વર્ણવાળો, સર્વ પર્વતોમાં પ્રધાન, મેખ-
 લાએ કરી વિષમ અને વળી તે ગિરિરાજ મણિ અને ઔષધિઓએ
 કરી દેહીઅમાન છે, તેથી જમીનની પેઠે ઝળહળાયમાન થઈ રહે છે,

૧૩ પૃથ્વીના મધ્યમ ભાગમાં રહેલો સર્વ પર્વતોનો ઇદ્ર મેરુ પર્વત સૂર્યની પેઠે શુદ્ધ લેશ્યાવત પ્રકર્ષે કરીને જણાય છે ઉપર કહી એવી શોભાએ કરી તથા અનેક પ્રકારના રત્નોના વર્ણોએ કરી મનને હરણ કરે છે અને સૂર્યની પેઠે સર્વ દિશાઓને દીપાવે છે ૧૪ આ જશ મેરુ ગિરિરાજ પર્વતના કહેવાય છે એ પૂર્વોક્ત ઉપમાએ શ્રમણ ભગવાન જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ જાતિએ, યશ, દર્શને, જ્ઞાને એવ આચારે સર્વોત્તમ છે ૧૫ હાંખા પર્વતોમાં નિષધ પર્વત મોટો છે, ગોળાકાર પર્વતોમાં રૂચક પર્વત શ્રેષ્ઠ છે, તે ઉપમાએ શ્રી મહાવીરદેવ જગતમાં પ્રજાએ કરી શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે તથા સર્વ મુનિઓને વિષે પ્રજાવંત કહ્યા છે ૧૬ તે ભગવાન પ્રધાન ધર્મ પ્રકાશિત, પ્રધાન-ઉજ્જવળમાં ઉજ્જવળ, દોષરહિત ઉજ્જવળ, શાંખ અને ચંદ્રમાની પેઠે એકાંત ઉજ્જવળ, સર્વ ધ્યાનમાં સર્વોત્તમ એવું શુક્લ ધ્યાન ધ્યાય છે, ૧૭ તે મોટા ઋષીધર (મહાવીરદેવ) સમસ્ત કર્મ ખપાવીને જ્ઞાને કરી, ચારિત્રે કરી, દર્શને કરી, સર્વોત્તમ લોકને અગ્રભાગે ઉત્કૃષ્ટ સાદિ અનંત ભાગે સિદ્ધગતિને પામ્યા ૧૮ જેમ વૃક્ષને વિષે શામલી વૃક્ષ પ્રસિદ્ધ છે, જે વૃક્ષને વિષે સુવર્ણકુમાર દેવતાઓ રતિસુખ વેઠે છે વનને વિષે જેમ નંદનવન શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ જ્ઞાને અને ચારિત્રે કરી પ્રજાવંત છે ૧૯ શબ્દોમાં જેમ મૈથની ગર્જનાનો શબ્દ, તારાઓને વિશે જેમ ચંદ્રમા અને સુગંધીઓમાં જેમ ચંદન શ્રેષ્ઠ છે તેમ મુનિઓમાં આકાશારહિત એટલે આલોક પરલોકની વાછના રહિત શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે, ૨૦ જેમ સર્વ સમુદ્રોમાં સ્વયં ભૂરમણ સમુદ્ર, નાગકુમાર દેવતાઓમાં ધરણેદ્ર અને રસમા શેરડીનો રસ શ્રેષ્ઠ છે તેમ તથોપધ્યાને કરી મુનિઓમાં શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ છે ૨૧ હાથીઓને વિષે જેમ ઐરાવત હાથી, મૃગાદિક જનાવરોમાં સિંહ, પાણીમાં ગંગા નદીનું પાણી, પક્ષીઓને વિષે ગરૂડ પક્ષી (વેણુદેવ) પ્રધાન છે, તેમ નિર્વાણવાદીઓમાં જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ પ્રધાન કહ્યા છે ૨૨ ચોદાઓમાં જેમ વિશ્વ-સેન (ચક્રવર્તી), કુંભોમાં જેમ અરવિદ કમળ, ૧ ક્ષત્રીઓમાં જેમ દ્વાતા-વાક્ય (વચન) પાળનારો એવો જે ચક્રવર્તી તે શ્રેષ્ઠ છે તેમ ઋષિઓને

વિષે શ્રી વર્ધમાન સ્વામી શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે ૨૩ દાનમાં અભયદાન, સત્ય વચનમાં અનવદ્ય વચન અને તપને વિષે પ્રહાર્ય શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે, તેમ સર્વ લોકમાં ઉત્તમ શ્રમણ જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ છે. ૨૪ સ્થિતિવાળા લોકમાં જેમ હવ સપ્તમ દેવો (પાંચ અનુત્તર વિમાન-વાસી દેવતા) સલાઓમાં સૌધર્મ સલા, અને સર્વ ધર્મોમાં જેમ મોક્ષધર્મ શ્રેષ્ઠ છે, તેમ જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવથી કેાઈ ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાની નથી એટલે શ્રી મહાવીરદેવ સર્વથી શ્રેષ્ઠ જ્ઞાની છે. ૨૫ જેમ પૃથ્વી સર્વ વસ્તુને આધારભૂત છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ પણ પૃથ્વી સમાન તથા આઠ પ્રકારનાં કર્મ અપાવીને અલિલાધારહિત, દ્રવ્યસંનિધિ તે ધન, ધાન્ય, દુપદ અને ચતુષ્પદાદિ અને ભાવસંનિધિ તે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ બે પ્રકારની સંનિધિ ન કરનાર, એવા પ્રજ્ઞાવાન ચાર ગતિરૂપ મોટા સમુદ્રને તરીને મોક્ષ પામ્યા છે. અભય કરનાર શૂરવીર તથા અનંત ચક્ષુવાળા છે ૨૬ ક્રોધ, માન, માયા તેમજ ચોથો લોભ એ ચાર અધ્યાત્મ દોષોને ત્યાગીને અરિહંત અને મોટા ઋષિ થયા તેથી પાપકર્મ કરે નહિ અને કરાવે પણ નહિ, ૨૭ ક્રિયા વાદીના ૧૮૦, અક્રિયાવાદીના ૮૪, વિનયવાદીના ૩૨ તથા અજ્ઞાનવાદીના ૬૭ એ સર્વ ૩૬૩ પાપ ડીઓના લેહ બાણવા શ્રી મહાવીરદેવ તે સર્વ લેહને (હુર્ગંતિ જવાનાં કારણ) બાણીને તેનો ત્યાગ કરી ચારિત્રરૂપ ધર્મને વિષે ભવજ્ઞાન સુધી સાવધાનપણે રહ્યા ૨૮ તે ભગવાન રાત્રિ-લોજનરહિત, સ્ત્રીલોગનું નિવારણ કરીને, અષ્ટકર્મરૂપદુ ખનો ક્ષય કરવાને અર્થે ઉપન્યાનવાન (તપસ્યાવડે દેહ સુખાવી નાંખ્યો એવા) થયા વળી તે પ્રભુએ આ લોક અને પરલોકનાં સ્વરૂપ બાણીને સર્વ પ્રકારનાં પાપના સ્થાનકોને ઘણીવાર નિવારણકર્યા ૨૯ હે જાણુ ! સમ્યક પ્રકારે અર્થ અને પદ્ધતે શુદ્ધ એવા અરિહંત ભાષિત ધર્મને સાલણીને તથા સરહદીને ઘણા લોકો અનાયુષ સિદ્ધ થયા અને જે લોકોને કર્મ બાકી રહ્યાં હતાં- તે લોકો દેવોના અધિપતિ તથા ઇદ્રાદિક અર્ધઆગમિક કાળે સિદ્ધ થશે- (ત્તિ બેમિ = હુ કહું છું).

પરચૂરણ ગાથાઓ (મૂળ)

પંચ-મહોવચ-સુવચ-મૂલં,	સમણા-મણાઈલ સાહુ સુચીન્નં,
વેરવિરામણપજ્જવસાણં,	સવ્વસમુદ્ધમહોદ્ધી તિત્થ ૧
તિત્થંકરેહિ સુદેસિયમગ્ગ,	નરગ-તિરિય વિવન્નિયમગ્ગ,
સવ્વ પવિત્ત સુનિમ્મિયસારં,	સિદ્ધિવિમાણ, અવ ગુચ-દારં ૨
દેવ નરિઠ નમંસિય-પૂધયં,	સવ્વજગુત્તમ-મ ગલ-મગ્ગ,
દુદ્ધરિસ ગુણ-નાયગમેકં.	મોક્ષપહસ્સ-વડિ સગભૂય ૩
ધમ્મારામે ચરે ભિક્ખુ,	ધિધમ્મ ધમ્મ-સારહી,
ધમ્મારામેરયા-કંતે,	ખલચેર-સમાહિચ્છે ૪
દેવ-દાણુવ-ગ ધવ્વા,	જક્ખ-રક્ખસ્સ-કિન્નરા,
ખલયારિ નમ સતિ,	દુક્કર જે કરતિ તે ૫
એસ ધમ્મે કુવે નિચ્છે,	સાસચ્છે જિણુદેસિચ્છે,
સિજ્જા સિજ્જતિ આણેણુ,	સિન્નિચ્છસંતિ તહાવ રે ૬
અરિહત સિદ્ધ પવચણ,	ગુરુ થેર ખહુસ્સુચ્છે તવસ્સીસુ,
વચ્છલ્લયા ચ તેસિ,	અભિક્ખનાણોવચોગે ચ ૭
કંસણુ વિણુચ આવસ્સચ્છે ચ,	સીલવ્વચ્છે નિરધિચારે;
ખણુલવ તવ ચિચ્ચાચ્છે,	વેચાવચ્છે સમાહીચ્છે ૮
અપુવ્વનાણુગ્ગહણે, સુયલત્તી	પવ્વચણ્ણે પલાવણયા,
એએહિં કારણેહિં,	તિત્થચરત્ત લહધં જીવે ૯
જિણુવચણ્ણેઅણુરત્તા,	જિણુવચણ્ણ જે કરંતિ ભાવેણું,
અમદા અસંકિલ્લિહા,	તે હુંતિ પરિતસસારિ ૧૦
એવ ખુ નાણીણો સાર,	જ ન હિ સધં કિચણ્ણ,
અહિસા-સમય એવ,	એતાવત્તં વિચાણિયા ૧૧
• જાઈ ચ વુરિદં ચ ઇદેજ્જ-પાસ,	ભૂતેહિ જાણે પડિલેહ સાચ,
તમ્હાતિવિજ્જને-પરમ તિ જુચ્ચા,	સમ્મત્તદ સી લુ કરેઈ પાવ ૧૨
• ઉમ્મચ્ચપાસં ઇદમચ્ચિએહિં,	આર ભણવીઉલયાણુપસ્સી,
કામેસુ ગિદ્ધા જિચ્ચયં કરતિ,	સ સિચ્ચમાણા પુણ્ણરેતિગાલ ૧૩
સવણેનાણેવિન્નાણે,	પચ્ચક્ખાણેય સંજમે,
અણુન્હચે તવે એવ,	વોદાણે અકિરિયાસિદ્ધિ ૧૪

સારં દંસણુ નાણું,
સાર જિણુવર ધમ્મ,
કલ્લાણુકોડીકારિણિ,
સંસારજલતારિણી,
આરંભે નત્થિ દયા,
સંકાએનાસઇસમ્મત,
મજ્જવિસયકસાયા,
એએપ ચપ્પમાયા, છવા
લખ્ખંતિ વિમલા ભોએ,
લખ્ખંતિ પુત્તમિત્ત ચ,
એગોડ્ઢ નત્થિ મે કોઇ,
એવ અદ્દીણુમણુસા,
એગો મે સાસઓ અપ્પા,
સેસા મે બાહિરા ભાવા,
નવિસુહીદેવતાદેવલોએ,
નવિ સુહીસેઠ્ઠેણુવઇ ચ,
નગરી સોહતિ જલ વૃક્ષ મૂલા,
નારી સોહતિ સુશીલવંતી,
ચૌઢ પૂરવ ધાર કહીએ,
જિન નહિ પણુ જિન સરિખા,
માત, પિતા, કુલ ભત નિર્મળ,
દેવતાને વલ્લભ એવા,

સારં તવ નિયમ સંજમ સીલં,
સાર સલેહણુ પડિયમરણુ ૧૫
હુગઇદ્ઢનિકવણી,
એગ તહોઇછવદયા ૧૬
મહિલાસ ગેણુનાસઇખંભ,
પવ્વજ્ઞઅત્થગ્ગહણુ ચ. ૧૭
નિદ્ધાવિકહાયપ ચમીમણિયા,
પાડતિ સ સારે. ૧૮
લખ્ખંતિ સુરસંપયા,
એગોધમ્મો ન લખ્ખઇ ૧૯
નાહ મન્નસ્સ કસ્સઇ,
અપ્પાણુમણુ સાસઇ ૨૦
નાણુક સણુસંજઓ,
સંવ સજેગ લખ્ખણુ. ૨૧
નવિસુહીપુઢવીપઇરાયા,
એગ તસુહીસુણીવીયરાગી. ૨૨
રાજ સોહતા ચતુરગી સેના,
સાધુ સોહતા નિરવદ્ધ વાણી ૨૩
જ્ઞાન ચાર વખાણીએ,
સુધર્મા સ્વામી જાણીએ. ૨૪
રૂપ અનૂપ વખાણીએ,
જંખૂસ્વામી જાણીએ. ૨૫

દશવૈકાલિકસૂત્રાનું 'પહેલું' અધ્યયન

ધમ્મો મંગલસુચ્છિક, અહિંસા સંજમો તવો;
દેવાવિ ત નમસતિ, જસ્સ ધમ્મે સયા મણુ. ૧
જહા હમસ્સ પુદ્ગેસુ, ભમરો આવિયઇ રસ,
ણુ ચ પુદ્ગે કિલામેઇ, સો ચ પીણુઇ અપ્પયં. ૨

એમે એ સમણા મુત્તા, જે લોએ સતિ સાહુણો,
 વિહંગમા વ પુષ્કેસુ, દાણુલોસણા રયા ૩
 વય ચ વિત્તિ લગ્નામો, ષુ ચ કોઈ ઉવહમ્મર્ધ,
 અહાગહેસુ રીય તે, પુષ્કેસુ ભમરા જહા ૪
 મહુકારસમા બુદ્ધા, જે ભવંતિ અણ્ણિસ્સિયા,
 નાણ્ણપિ ઈરયા કતા, તેણુ વુચ્ચતિ સાહુણો ૫ (તિ યેમિ)

અર્થ - ધર્મ-ઉત્કૃષ્ટ માગલિક છે જીવદયા, સત્તર લેદે
 સયમ અને બાર પ્રકારે તપ એ ધર્મનું લક્ષણ છે, એવા ધર્મને વિષે
 જેનું સદાય મન છે, તેને દેવતા અને ચક્રવર્તી આદિ મનુષ્યો નમસ્કાર
 કરે છે ૨ જેમ વૃક્ષના ફૂલને વિષે ભમરો મર્યાદાએ રસ પીને પોતાના
 આત્માને તૃપ્ત કરે છે, પણ ફૂલને પીડા ઉપભવતો નથી ૩ તેમ લોકોને
 વિષે પરિગ્રહથી મુકાએલા અને ચારિત્ર પાળનારા સાધુ, ભમરાની માફક
 ગવેષણાને વિષે વિચરે છે તેમ ગૃહસ્થે પોતાને અર્થે કીધેલા અને
 કોઈ પ્રાણી ન હણાય તેવા આહારની વૃત્તિને અમે પામશું ૫ જે
 ભમરા સરખા, તત્ત્વના જાણુ સાધુ, નેશ્રા પ્રતિબંધરહિત નાના પ્રકારના
 આહારને વિષે અનુરક્ત અને ઇદ્રિયોના કમણ્ણહાર છે તેને ચારિત્રીયા
 સાધુ કહીએ એમ હું માનું છું

દશવૈકાલિક સૂત્રનું બીજું અધ્યયન

કહં તું કુજ્ઞ સામણ્ણ, જો કામે ન નિવારણે,
 પચ્ચેપચ્ચે વિસીય તો, સ કપ્પસ્સ વસ ગણો ૧
 વત્થગ ધમલકાર, ઇત્થીઓ સયણાણિ ચ,
 અચ્છદા જે ન જીજ્ઞતિ, ન સે ચાધત્તિ વુચ્ચર્ધ ૨
 જે ચ કતે પિચ્ચે ભોજે, લધ્ધે વિપિઠિ કુચ્ચર્ધ,
 સાહીણે ચચર્ધ ભોજે, સેહુ 'ચાધ' - તિ વુચ્ચર્ધ ૩
 સમાજે પેહાજે પરિવચ તો, સિયા મણ્ણા નિસ્સરધ બહિદ્ધા,
 ન સા મહ નોવિ અહ પિત્તીસે, ઇચ્ચેવ તાજો વિણ્ણએજ્જ રાગ, ૪
 આયાવયાહી ! ચય સોગમલ્લ, કામે કમાહી કમિય યુ હુક્ખ,
 છિદ્ધાહિ દોસ વિણ્ણએજ્જ રાગ, એવં સુહી હોહિસિ સ પરાજે ૫

પદ્મ દે જલિયં ભેડ, પૂમકેઈં દુરાસયં,
 નેમ્ભન્તિ વતય ભોત્તં, કુલે જાયા અગ ધણે. ૬
 ધિરત્યુ તેડજસોકામી, ભે ત જીવિયકારણા,
 વત ઇગ્ધસિ આવેઉ, સેયં તે મરણુ ભવે ૭
 અહ ચ ભોગરાયસ્સ, ત ચડસિ અ ધગવહિહિણા,
 મા કુલે ગ ધણા હોમો, સ જમ નિહુઓ ચર ૮
 જઈ ત કાહિસિ ભાવ, જા જા દિવ્વસિ નારિઓ,
 વાયાવિહો વ્વ હડો, અદિઠઅપ્પા ભવિસ્સસિ ૯
 તીસે સોવયણુ સોવયા સંજયાએ સુભાસિયં,
 અંકુસેણુ જહા નાગો, ધમ્મે સંપડિવાઈઓ. ૧૦
 એવ કરેતિ સબુદ્ધા, પડિયા પવિયકપણા,
 વિણ્ણિયદ્દતિ ભોગેસુ, જહા સે પુરિસ્સુત્તમો ૧૧
 (તિ ઝમિ)

અર્થ—કેવા વિચારથી સાધુ ચારિત્ર પાળે ? જે કોઈ કામ ભોગની
 છુડી વાંચના નિવારે નહિ તે પગલે પગલે વિખવાદ પામતો થકો માઠા
 અધ્યવસાયને વશ થાય ૧ જેને વસ્ત્ર, સુગંધી વસ્તુ, અલકાર, આભરણ,
 સ્ત્રીઓની જાતિ, શય્યા, આસન એટલાં વાનાં પોતાને નથી અને
 ભોગવતો પણ નથી પણ ભોગવવાનાં પચ્ચક્ખાણુ કયાં નથી તેને ત્યાગી
 કહીએ નહિ ૨ જે કોઈ વહાલામાં વહાલા ભોગ પામ્યા છે, એવા
 ભોગ પોતાને વશ છતાં-છાંડે, વેગળા કરે અર્થાત્ પચ્ચક્ખાણુ કરે તેને
 નિશ્ચે ત્યાગી કહીએ સમતા પરિણામના વિચારમાં વિચરતા સાધુનું
 મન કદાચિન્ન સચમથી બહાર (પ્રથમનું સંસારસુખ સાંભળવાથી)
 નીકળે ત્યારે વિચારે કે, સ્ત્રી મારી નથી તેમ સ્ત્રીનો હું નથી એમ
 વિચારીને મન વશ કરવા નિમિત્તે તે સ્ત્રી ઉપરથી સ્નેહ-રાગ નિવારે.
 ૪ તડકાની આતાપના લીએ, સુકૌમળપણુ છાંડે, નિશ્ચે સર્વં દુઃખને
 ઉલ્લઘવાને અર્થે કામભોગને છાંડે, દ્રેષને છેદે અને રાગને ટાળે, એમ
 કરવાથી સંસારને વિષે સુખી થાય ૫ રાજેમતી રહનેમિતુ દ્રષ્ટાત કહે
 છે અગ ધન કુળમા ઉપજેલા નાગ, જળહનતી, તીક્ષ્ણ ધુમાડાવાળી

અને સહન ન થાય તેવી અગ્નિમાં પેસી બગી મરવું કપૂલ કરશે, પણ પોતાના વમેલા જેરને કદી 'પણ પાછું' લેવા ઇચ્છા કરશે નહિ. ૬ ધિક્કાર છે તુજને હે અપજ્ઞાના કામી ! જે તુ અસચમ જીવિતવ્યને કારણે વમેલા ભોગને પાછા લેવાની ઇચ્છા કરે છે ? તેથી તુજને મરવું લાલુ છે ૭ હું ભોજક રાજાની પૌત્રી અને ઉગ્રસેન રાજાની પુત્રી છું, અને તુ અધકવિજીનો પૌત્ર અને સમુદ્રવિજય રાજાનો પુત્ર છે; માટે રખે ગધનકુળના સર્પ સરખો થા ! અર્થાત્ વચ્ચા ભોગને પાછા લેવાની ઇચ્છા કરીશ નહિ, પણ સચમ નિશ્ચય મનથી પાળ, ૮ જો તુ સ્ત્રીઓને જેનીને મનને વિષે ભોગની ઇચ્છા કરીશ તો જેમ વાયરે કરી હડ નામે વૃક્ષનાં મૂળ અસ્થિર થાય છે તેમ સ્ત્રીઓને જેનીને કામ ભોગની ઇચ્છાથી તારો આત્મા અસ્થિર થશે ૯ જેમ અકુશે કરી હાથી ઠેકાણે આવે તેમ સાધ્વી રાજેમતિનાં રૂડાં વચન સાંભળીને રહનેમિ ધર્મને વિષે સચક્ષુ પ્રકારે સ્થિર થયા. ૧૦ જેમ પુરુષમાંહે ઉત્તમ રહનેમિ ભોગથી નિવર્ત્યા તેમ તત્ત્વના જાણુ પાંડિત, અતિશય ડાહ્યા, તે પ્રમાણે કરે ૧૧ (ભોગથી નિવર્તે) એમ હું કહું છું ઇતિ

દશવૈકાલિક સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન

સજમે સુઠિઅપ્પાણ, વિપ્પમુક્કાણ તાઇણ,	
તેસિમેયમણાઇણણ, નિગ્ગત્થાણ મહેસિણ	૧
ઉદ્દેસિય કીયગડ, નિયાગ અભિહડાણિય,	
રાઇલત્તે સિણુણેય, ગધ મદ્દેય વીયણે,	૨
સન્નિહી ગીહિમત્તેય, રાયપિડ કિમિચ્છએ,	
સવાહણાદતપહોયણાય, સપુચ્છણાદેહપલોયણાય.	૩
અટ્ઠાવએય નાલીએ, છત્તસસય ધારણુટ્ઠાએ,	
તેગિચ્છ પાહણા પાએ, સમારલ ચ્ચજ્ઞેયણા	૪
સિન્નજાયરપિંડય, આસદીપલિયકએ,	
ગિહિતરનિસેનજાય, ગાયસ્સુબ્બટ્ટણાણિય.	૫

ગિહિણે વેઆવડિય, જા ય આજીવવત્તિયા,	
તત્તાનિબ્બુડલોઈત્તં, આઉરસ્સરણાણિ ય.	૬
મૂલએ સિંગએરે ય, ઉચ્છુખંડે અનિબ્બુડે,	
કંઠે મૂલે ય સચ્ચિત્તે, ફલે ખીએ ય આમએ.	૭
સોવચ્ચલે સિધવે લોણે, રોમાલોણે ય આમએ,	
સામુદ્દે પસુખારે ય, કાલાલોણે ય આમએ.	૮
ધૂવણેત્તિ વમણે ય, વત્થીકમ્મવિરેયણે,	
અંજણે હતવણે ય, ગાયપ્પાંગવિભૂસણે	૯
સંવમેયમણ્ણાઈન્ન, નિગ્ગંથાણ મહેસિણ,	
સજ્જમ્મિ અજુત્તાણ, લહુભૂયવિહારિણ	૧૦
પચાસવપરિહણાયા, તિચુત્તા છમ્મ સજ્જયા,	
પચનિગ્ગહણા ધીરા, નિગ્ગન્થા ઉજ્જુહંસિણે	૧૧
આયાવચતિ ગિરહેમ્મ, હેમ તેમ્મ અવાઉડા,	
વાસામ્મ પડિસહીણા, સજ્જયા મુસમાહિયા.	૧૨
પરિસહરિજિહંતા, ધૂઅમોહા જિહઠિયા,	
સંવદ્ધુકખપહીણા, પક્કમતિ મહેસિણે.	૧૩
હક્કરાઈ કરિતાણ, હસ્સહાઈ સહિત્તુ ય,	
કેઈડત્થ દેવલોએમ્મ, કેઈ સિલ્લતિ નીરયા.	૧૪
ખવિત્તા પુવ્વકમ્માઈ, સજ્જમેણ તવેણ ય,	
સિદ્ધિમગ્ગમણ્ણપ્પત્તા, તાઇણે પરિનિબ્બુડા	૧૫
(ત્તિ ભેમિ)	

અર્થ .—સ ચમને વિષે જેણે સહી રીતે આત્માને સ્થાપ્યો છે, જે વિવિધ પ્રકારના પરિચ્છેદી મુકાણા છે અને છકાયના રખવાળ છે એવા, તથા ચારિત્રના પાળનારા નિર્ઝય, મોટા ઋષીશ્વરને આગળ કહેશું તે અનાચરણ આચરવાં યોગ્ય નથી. તે બાવન અનાચરણનાં નામ કહે છે ૧ આધાકમી આહાર લેવો તે, ૨ પૈસા આપી લાવેલી વસ્તુ લેવી તે, ૩ નિત્ય ચાર પ્રકારનો આહાર લે તે, ૪ સાગી મંગાવીને વસ્તુ લેવી તે, ૫ રાત્રિ સોજન કરે તે, ૬ નાહવું તે, ૭ મુગંધી, શરીરે લગાવે તે.

૮ કુલ પ્રમુખની માળા પહેરે તે, ૯ પખાથી વાયરો લે તે, ૧૦ રાતવાસી આહાર રાખે તે, ૧૧ ગૃહસ્થનાં વાસણમાં જમે તે, ૧૨ રાયપિંડ (રાજને વાસ્તે ઘણા વિગયથી અને બલિષ્ઠ આહાર બનાવેલો હોય તે) ભોગવે તે, ૧૩ દાન દેવાને વાસ્તે કાઢેલો આહાર લે તે, ૧૪ શરીરે મર્દન કરવું તે, ૧૫ દાંત સાફ કરવા તે, ૧૬ ગૃહસ્થને ખુશ-ખબર પૂછવા તે, ૧૭ દર્પણ આદિમાં મોઢું જોવું તે, ૧૮ અર્થ ઉપાર્જનને કારણે ચોપાટ, ગજુપા અને શેત્રજ આદિ રમત રમવી તે તથા જુગટે રમે તે, ૧૯ છત્રક બદલ આદિ માથે રાખે, રખાવે તે, ૨૦ વૈકું કરવું, કરાવવું તે, ૨૧ પગમાં પગરખા પહેરવા તે, (કપડાના અથવા ચામડાનાં) ૨૨ આરંભ કરે તે, ૨૩ અગ્નિનો આરંભ કરે તે, ૨૪ સ્થાનકના ઘણીનો આહારાદિક લે તે, ૨૫ ઢોલીઆ, પદ્મગ અને ખુરશી પર બેસે તે, ૨૬ ગૃહસ્થીને ઘેર બેસે તે, ૨૭ શરીરના ગાત્રને વિલેપન કરવાં તે, (પીઠી પ્રમુખનાં) ૨૮ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચ કરે તે, ૨૯ પોતાની જાતિ જણાવી આજીવિકા કરવી તે, ૩૦ મિશ્ર એટલે કાંઈક જીવના પ્રદેશ રહી ગયા હોય તેવાં કાચા, પાકા આહાર પાણી ભોગવવાં તે, ૩૧ ભૂખ તૃષાદિક અથવા રોગાદિક પીડા જીપજવાથી ગૃહસ્થનું શરણ લે તે, ૩૨ કાચા મૂળા, ૩૩ કાચું આહું, ૩૪ શેરડીના કટકા ભોગવે તે, ૩૫ સુરણ આદિ કદ ભોગવે તે, ૩૬ વૃક્ષનાં મૂળ સચિત્ત ભોગવે તે ૩૭ કાચાં ફળ, ૩૮ કાચાં બીજ લેવાં તે ૩૯ સચળ, સિંધવ, ૪૦ મીઠું, ૪૧ અગરનું કાચું મીઠું ભોગવવું તે ૪૨ સમુદ્રનું મીઠું ૪૩ ખારી ધૂળથી નીપજેલું મીઠું, ૪૪ કાળું મીઠું કાચું ભોગવવું તે, ૪૫ વસ્ત્રાદિકને ધુપ દેવો અથવા ધોવા તે, ૪૬ ઔષધથી વમન કરવું તે, ૪૭ ગળાથી નીચેના વાળ સમારવા તે, ૪૮ જીલ્લાળ લેવો તે, ૪૯ આંખમાં અજન કરવું તે, ૫૦ દાંતણું કરવું તે, ૫૧ શરીરે તૈલાદિક વિલેપન કરવું તે, ૫૨ શરીરની સુશ્રુષા કરવી તે અનાચાર દોષ એ સર્વ અનાચરણ દોષ નિર્ગ્રંથ મોટા ઋષિવર, સચમને વિષે જોડાયેલા અપ્રતિ-બધપણે વિચરનારને આચરવા યોગ્ય નહિ ૧૧ પાંચ આશ્રવ માઠા જાણી છોડનાર, ત્રણ ગુપ્તિ ગોપવનાર, છકાય જીવની સમ્યક્ પ્રકારે

ચત્ના કરનાર, પાત્ર ઇન્દ્રિયનો નિગ્રહ કરનાર, ધૈર્યવંત, નિર્ઘંથ, સરલ દૃષ્ટિએ સચમ પાળનાર, ૧૨ ઉનાળાની ઋતુને વિષે આતાપના લીએ, શિયાળાની ઋતુને વિષે વસ્ત્ર દ્વર મૂકી ટાઢ સહન કરે. વર્ષાકાળે અંગો-પાગને સવરી એક ઠામે બેસે સમ્યક પ્રકારે ચત્નાના કરણુદાર, લલી સમાધિવંત, જ્ઞાનાદિકના ધરણુદાર ૧૩ જેણે પરિષદરૂપ વેરીને દમ્યા, મોહને દ્વર ક્યો, ઇન્દ્રિયને જીત્યા એવા મોટા ઋષીશ્વર, શારીરિક અને માનસિક દુખ ટાળવાને અર્થે ઉદમ કરે છે. ૧૪ દુષ્કર કર્તવ્ય કરીને દુષ્કર-સહી ન શકાય તેવા પરિષદ સહીને તે માંહેલા કેટલાક મુનિ-રાજે દેવલોકને વિષે જાપજે અને કેટલાક સિદ્ધ થાય ૧૫ પાછલા જીવનાં કર્મને, સચમે કરી, તપે કરી, ખપાવીને મોક્ષ માર્ગ પામ્યા થકા છકાય જીવને તારનાર અને અતિશય શીતળ થયા, એમ હું કહું છું

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન
 ચતારિ પરમગાણિ, હૃદ્લહાણીહ જન્તુણા,
 માણસત્ત સુધં સદા, સજમમિમ ચ વીરિય ૧
 સમાવન્ના જુ સસારે, નાણાગોત્તાસુ જાઇસુ,
 કર્મમા નાણાવિહા કહું, પુઠો વિસ્સંભયા પયા ૨
 એગયા દેવલોએસુ, નરએસુ વિ એગયા,
 એગયા આસુર કાય, આહાકરમેહિ ગચ્છઈ ૩
 એગયા ખત્તિએ હોઈ, તઓ ચણ્ડાલબુદ્ધસો,
 તઓ કીડપય ગો ચ, તઓ કુચ્ચપિપીલિયા. ૪
 એવમાવટ્ઠેણીસુ, પાણિણો કર્મકિન્વિસા,
 ન નિવિજ્જન્તિ સંસારે, સવ્વકેસુ વ ખત્તિયા. ૫
 કર્મસ ગેહિ સમ્મૂહા, હુદ્ધિયા બહુવેયણા,
 અમાણસાસુ જેણીસુ, વિણ્ણહરમન્તિ પાણિણો. ૬
 કર્મમાણુ તુ પહાણાએ, આણુપુવ્વી કયાઈ ઉ,
 જીવા સોહિમણુપ્પત્તા, આયયન્તિ મણુસ્સયં ૭
 માણુસ્સ વિગ્ગહ લક્ખું, સુધં ધરમસ્સ હૃદ્લહા,
 જ સોઆ પડિવજ્જન્તિ, તવ ખન્તિમહિ સય. ૮

આહવ્ય સવણ લધુ, સદા પરમહુલ્લહા,
 સોઆ નેઆઉય મગ્ગ, બહુવે પરિભસ્સઈ ૯
 સુઈ ચ લધુ' સદ્' ચ, વીરિય પુણુ હુલ્લહં,
 અહુવે રોયમાણાવિ, નો ચ ણુ' પડિવજ્જયો ૧૦
 માણસત્તમિ આયાઓ, જો ધમ્મ સોઆ સદ્દે,
 તવસ્સી વીરિય લધુ, સવુડે નિધુણે રય. ૧૧
 સોહી ઉજ્જુય ભૂયસ્સ, ધમ્મો સુદ્ધસ્સ ચિદ્ધં,
 નિવ્વાણુ પરમ બઈ, ઘયસિત્તિ વ્વ પાવયો ૧૨
 વિગિ ચ કમ્મણો હેઉ, જસ સ ચિણુ ખ તિયો,
 સરીર પાઠવ હિઆ, ઉદ્ધં પક્કમઈ દિસ ૧૩
 વિસાલિસેહિ સીલેહિ, જદ્ધા ઉત્તરઉત્તરા,
 મહાસુક્કા વ દિપ્પન્તા, મન્નતા અપુણુચ્ચવ ૧૪
 અપિયા દેવ કામાણુ, કામરુવવિઉવ્વિણો;
 ઉદ્ધ કપ્પેસુ ચિઠ્ઠિ, પુન્ના વાસસયા બહુ ૧૫
 તત્થ ઠિઆ જહાઠાણુ, જદ્ધા આઉદ્ધખયે ચુયા,
 ઉવેન્તિ માણસ જોણિ, સે દસ ગેહસિજાયઈ ૧૬
 ખેત્ત વત્થુ હિરણ્ણ ચ, પસવો ઠાસપોરસ,
 ચત્તારિ કામખન્ધાણિ, તત્થ સે ઉવવજ્જઈ ૧૭
 મિત્તવ નાયવ હોઈ, ઉઆગોએ ચ વણ્ણવ,
 અપ્પાય કે મહાપન્ને, અસિજયો જસોબલે ૧૮
 લોઆ મણુસસયો લોએ, અપ્પડિરૂવે અહાઉય,
 પુલ્લિ વિસુદ્ધસદ્ધમ્મે, કેવલ યોહિ પુન્નિભયા ૧૯
 ચઉર ગ હુલ્લહં નઆ, સજ્જમ પડિવજ્જિયા,
 તવસા ધુયકમ્મ સે, સિદ્ધે હવઈ સાસયો ૨૦

(ત્તિ યેમિ)

અર્થ :—૧ શોભ પામવાનાં ઉત્કૃષ્ટા ચાર અંગ તે, ૧ મહુષ્ય-
 પણુ' ૨ સૂત્રનું સામળવુ, ૩ ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા અને ૪ સચમને વિષે

બળનું ફેરવવું. એ ચાર મોટા કારણ આ સંસારમાં જીવને મળવાં હુલ્લ છે ૨ સસારમાં રહેલા જીવોએ નાનાં (અનેક) પ્રકારનાં ગોત્ર તથા જાતિને વિષે જ્ઞાનાવરણાદિક અનેક પ્રકારના કર્મ કરી જીવી જીવી એકે દ્વિયાદિક જાતિથી સર્વ લોક ભર્યો છે. ૩ એકઠા શુભ કર્મ કરી જીવ દેવલોકમાં જાય એકઠા પાપકર્મ કરી નરકગતિમાં જાય અને એકઠા અસુરની જાતિમાં જાય, એ પ્રમાણે જેવાં કર્મ કરે તેવી ગતિએ જાય છે ૪ એકઠા ક્ષત્રિ (રાજા) થાય છે, ત્યાર પછી ચડાળ થાય, 'બુદ્ધસ' થાય, ક્રીડો થાય, પતંગીઓ થાય અને ક્રીડી થાય છે ૫ એ પ્રમાણે જીવો ચોરાશીલક્ષ જીવાયોનિમાં પરિભ્રમણ કરે છે કર્મરૂપ મેલથી મલિન થયેલા જીવો સસાર સમુદ્રથી નિવર્તે નહિ જેમ સર્વ અર્થને વિષે રાજા પાછો હઠે નહિ તેમ કર્મ કરવામાં જીવ પાછો હઠે નહિ. ૬ કર્મને ચોગે જીવ મૂઠ થાય, દુખીઓ થાય, ઘણી વેદના ભોગવવા-વાળો થાય અને મનુષ્યથી ઊતરતી યોનિમાં વિશેષ હણાય છે ૭ અનેક ભવ પરિભ્રમણ કરી કેટલેક કાળે જીવ અશુભકર્મને હણી વિશુદ્ધકર્મને પામવાથી મનુષ્યપણુ અંગીકાર કરે છે ૮ મનુષ્યનું શરીર પાત્રીને ધર્મ સાંભળવાનું મળવું દોઢલું છે, જે ધર્મ સાંભળવાથી જીવ ખાર પ્રકારે તપ, ક્ષમા અને દયા અંગીકાર કરે છે ૯ કહાચ ધર્મનું સાંભળવું પાત્રે તો ધર્મમાં શુદ્ધ શ્રદ્ધા થવી અતિ હુલ્લ છે. કેમકે ન્યાયમાર્ગ (મોક્ષમાર્ગ) સાંભળીને પણ જમાલી પ્રમુખ ઘણા લોકો બ્રષ્ટ થાય છે. ૧૦ વળી ધર્મનું સાંભળવું અને શ્રદ્ધા પાત્રે પણ સયમને વિષે બળ ફેરવવું હુલ્લ છે, કેમકે શ્રેણિકાદિ ઘણા લોકો ધર્મને ચાહતા થકા પણ ચારિત્રધર્મ અંગીકાર કરી શક્તા નથી ૧૧ મનુષ્ય ભવ પાત્રીને જે કોઈ ધર્મ સાંભળીને સરહલે અને તપસ્વી થઈ સયમને વિષે બળ ફેરવે તે પુરૂષ આશ્રવ રૂપી કર્મરૂપ રજને ટાળે ૧૨ વળી કષાયરૂપ મેલ ટાળીને નિર્મળ થાય, જિનભાષિત શુદ્ધધર્મને વિષે નિશ્ચળ પણ રહે અને ઉલ્લુપ્તી મોક્ષગતિને પાત્રે ધીએ સિંચેલ અગ્નિની જેઠે તપ-તેજ કરી હીંચે મિથ્યાત્વાદિ કર્મના હેતુને ટાળે હથ પ્રકારે ક્ષમા

× માતા બ્રાહ્મણી, પિતા ચડાળ હોય તેને બુદ્ધસ કહીએ

આદરીને સચમનો સચય કરે તે, માટીના કાચા ભાજન જેવું ઉદારિક શરીર છાંડીને મોક્ષ, દેવલોક આદિ ઉચ્ચ ગતિએ જાય ૧૪ અનેક પ્રકારની આકરી ક્રિયાઓ કરીને સાધુ ભિયામા ભિયા દેવતાઓ થાય છે. ચદ્રમા, સૂર્યની માફક અતિ તેજ દીપતા થકા, મરવુ નથી એવું માની સુખે રહે છે ૧૫ દેવતાના કામભોગ મળ્યા છે તેમાં આસક્ત થઈ, ચિતવે તેવાં રૂપ વિકુર્વતા થકા અસંખ્યાતા પૂર્વ સુધી ભિયા દેવલોકમાં રહે છે ૧૬ દેવતા પોતાના સ્થાનકને વિશે રહેતા થકા આઉખુ ક્ષય થયેથી ચવીને મનુષ્યની યોનિપ્રત્યે દશ અંગે સંપૂર્ણ જન્મે છે ૧૭ ઉઘાડી જમીન તે એતર, વાડી તથા ઢાંકી જમીન તે ઘર પ્રમુખ, સોતુ રૂપુ, ઘોડાહાથી, દાસદાસી, પાયદળ એ ચાર પ્રકારના સ્કંધ જ્યાં હોય ત્યાં તેઓ ભિપજે છે ૧૮ તેઓ મિત્રવત, સ્વજનવત, ઉચ્ચગોત્રના ધણી, રૂપવંત, નિરોગી, મહા પ્રજાવંત, વિનયવત, યશવત, બળવત અને કાર્ય કરવામાં સમર્થ હોય છે ૧૯ પૂર્વજન્મને વિષે નિર્મળ ધર્મને સેવવાથી તેઓ અનુપમ રૂપવાળા થઈ મનુષ્ય સંબધી ભોગ ભોગવીને છવતા સુધી ચોક્ષુ સમ્યક્ત્વ પામે ૨૦ મનુષ્યાદિ ચાર અંગ મળવાં દુર્લભ જાણીને સચમ અગીકાર કરી તપે કરી કર્મરૂપ મેદને દાળીને શાશ્વતા સિદ્ધ થાય છે એમ હું કહું છું

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રાનું ચોથું અધ્યયન.

અસખય છવિયં મા પમાયએ, જરોવણીયસ્સ હુ નત્થિ તાણુ,
એવ વિચાણાહિ જણે પમતે, કિણ્ણુવિહિસા અજયા ગહિન્તિ ૧
જે પાવકમ્મેહિ ધણુ મણ્ણુસા, સમાયયન્તી અમઇ ગહાય,
પહાય તે પાસપયદ્ધોએ નરે, વેરાણુમહા નરય ઉવેન્તિ ૨
તેણે જહા સન્ધિમુહે ગહીએ, સકમ્મણ્ણા કિચ્ચઈ પાવકારી,
એવ પયા પેચ્ચ ઇહ ચ લોએ, કડાણુકમ્માણુ ન સુદ્ધ અત્થિ ૩
સંસારમાવન્ન પરસ્સ અહ્ઠા, સાહારણુ જ ચ કરેઈ કમ્મ,
કમ્મસ્સ તે તસ્સ ઉ વેયકાલે, ન બન્ધવા બન્ધવય ઉવેન્તિ ૪
વિત્તેણુ તાણુ ન લલે પમત્તો, ઇમમ્મિ લોએ અહુવા પરથા,
દીવપ્પણુદેવ અણુન્તમોહે, નેયાઉય દ્દદ્ધુમદ્દુમેવ ૫

સુતોસુ થાવી પડિબુદ્ધજીવી, ન વીસસે પઢિડએ આસુપન્ને,
 ઘોરા મુહુતા અબલ શરીર, ભારડપદ્મી વ ચરેડપમતો ૬
 ચરે પયાઈ પરિસ કમાણો, જંકિચિ પાસ ઈહ મણ્ણમાણો,
 લાભતરે જીવિયા ખૂહઈતા, પચ્છા પરિન્નાય મહાવધસી ૭
 છન્દનિરોહેણ ઉવેઈ મોક્ષ, આસે જહા સિદ્ધિખયવન્મધારી,
 પુન્નાઈ વાસાઈ ચરેપમતો, તમ્હા મુણી ખિપ્પમુવેઈ મોક્ષ. ૮
 સ પુવ્વમેવ ન દલોજ્જ પચ્છા, એસોડવમા સાસયવાઇયાણ,
 વિસીયઈ સિદ્ધિલે આકિચમ્મિ, કાલોવણીએ સરીરસ્સ લેએ ૯
 ખિપ્પ ન સક્કઈ વિવેગમેહ, તમ્હા સમુદાય પહાય કામે,
 સમિચ્ચ લોય સમયામહેસી, અપ્પાણુરૂપી ચરેડપમતો ૧૦
 મુહુ મુહુ મોહગુણે જયન્ત, અણુગરૂવા સમણ ચરતં,
 કાસા કુંસન્તિ અસમજસ ચ, ન તેસિ સિદ્ધૂ મણ્ણસા પઉસ્સે ૧૧
 મન્હા ય કાસા બહુદૌહલિન્ન, તહપગારેસુ મણ્ણ ન કુન્ન, ૧૨
 રક્ષિન્ન કોહ વિણ્ણએન્ન માણ્ણ, માય ન સેવેન્ન પહેન્ન લોહ ૧૨
 જેડસ ખયા તુચ્છપરપ્પવાઈ, તે પિન્નહોસાણ્ણગયા પરન્ન, ૧૩
 એએ અહરમે તિ દુગુછમાણો, ક જે ગુણે ભવ સરીરલેહ ૧૩
 (તિ એમિ)

અર્થ—૧ આઉબુ સધાય તેમ નથી માટે હે જીવ ! ધર્મને વિષે
 પ્રમાદ ન કર જરાવ ત જીવને નિશ્ચે કોઈ ત્રાણ-શરણ નથી માટે એવું
 જાણુ કે હિંસક, અનિતે દ્રિય અને પ્રમાદી જીવે કોને શરણ જશે ? ૨
 જે મનુષ્ય પાપકર્મ કરીને ધન મેળવે છે અને એ ધન મારૂં હુ ખ
 ટાળશે એમ જાણી અમૃતની પેઠે ગ્રહી રાખે છે, તેઓ તે ધન છોડીને
 સ્ત્રીપુત્રાદિના પાશમાં રહ્યા થકા વેર—ખધ બાધીને નરકે જાય છે ૩
 જેમ ખાતર પડતાં ખાતરને મોઢે પકડાએલો પાપી ચોર પોતાનાં કર્મ કરી
 પીડા પામે છે તેમ જીવ આલોક અને પરલોકમાં પીડા પામે છે, કારણ કે
 કરેલા કર્મ ભોગવ્યા સિવાય છૂટે નહિ ૪ સસારી જીવ પરને તથા
 પોતાને માટે જે સાધારણ કર્મ કરે છે તે કર્મ ભોગવવાને વખતે તે
 પર જીવો બાધવપણે રહેતા નથી એટલે હુ ખમાં ભાગ લેતા નથી. ૫

પ્રમાદી જીવ ધને કરીને આલોક અને પરલોકને વિષે ત્રાણ—શરણ પામે નહિ સમકિતરૂપ હીવો બુઝાવાથી મોહનો ઉદય થાય છે તેથી મોક્ષ-માર્ગને હીઠો, અણુહીઠો કરે છે ૬ પડિત, શીઘ્ર પ્રજ્ઞાવ ત પુરૂષ દ્રવ્ય-નિદ્રાએ સૂતો થકો પણુ ભાવથી જાગતો થકો સયમ જીવિતવ્યે જીવે અને પ્રમાદનો વિશ્વાસ ન કરે, કારણ કે ભય કર કાળ જાય છે અને શરીર બળરહિત થતુ જાય છે, માટે ભાર ડ પ ખીની પેઠે પ્રમાદરહિત ચાલે છે ૭ જે કોઈ મૂળ ગુણ તથા ઉત્તરગુણને વિષે દોષ ન લાગે તેમ શકાતો ચાલે અને સસારને પાપ સરળો માને તથા જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રાદિ કોઈ જાતનો લાભ મળે ત્યાં સુધી સયમ જીવિતવ્યને વધારીને પછી મરણને અવસરે કર્મરૂપ મળ તથા શરીરને ટાળે ૮ શીખવેલા અને કવચ ધરનાર ઘોડાની પેઠે સાધુ પોતાની મરજી અટકાવીને મોક્ષને પામે ઘણા પૂર્વ સુધી પ્રમાદરહિત વીતરાગને માર્ગે ચાલે તે મુનિ શીઘ્ર મોક્ષ જાય છે ૯ જે પુરૂષ પ્રથમ ધર્મ ન કરે અને એમ માને કે અનકાળે ધર્મ કરીશ, તે પુરૂષ પછી પણુ ધર્મ કરી શકતો નથી એ ઉપમા કેવળીને જાગે પણુ બીજા પુરૂષોને જાગે નહિ ૧૦ હે જીવ ! તુ શીઘ્ર વિવેક (ધર્મ) પામી શકતો નથી, માટે સાવધાન થઈ કામભોગને છાડીને મોટા ઋષીશ્વરની પેઠે સઘળાં પ્રાણીઓને સમભાવે ખરાખર જાણીને આત્માની રક્ષા કરતો થકો અપ્રમાદી થકો વિચર ૧૧ મોહના ગુણોને જીતતા સયમને વિષે વિચરતા સાધુને અનેક પ્રકારના આકરા કે સુવાળા શબ્દાદિ વિષયો વારવાર હરકત કરે છે પણ તે ઉપર સાધુ મને કરીને પણ દ્વેષ ન કરે ૧૨ શબ્દાદિ વિષયોનો સ્પર્શ ઘણા જીવોને મહ પાડે છે અને લોભ ઉપજાવે છે માટે તેવા વિષયોમા મન ન રાખવુ તથા ક્રોધ ન રાખવો, માનને ટાળવું, માયા ન સેવવી અને લોભને છાડવો ૧૩ જે કોઈ તત્ત્વજ્ઞાન વિના સંસ્કૃત ભાષા બોલવાનો ડોળ ઘાલનાર અને પારકા શાસ્ત્રના પરૂષણહાર, રાગદ્વેષસહિત પરવશ પડયા છે તેને મિથ્યાત્વીગણીતેમનાથી દૂર રહી જાવજીવ સુધી જ્ઞાનાદિક ગુણની વાંછના કરવી ॥ ઇતિ ॥

શ્રી મહોત્તર યાસીઓ.

(અનુષ્ટુપવૃત્ત)

જીવ ૧ ગદ્ ૨ હંદિય ૩ કાણ ૪ । જોગ ૫ વેદ ૬.
કસાય ૭ લેસ્સા ૮ ॥ સમ્મત ૯ નાળ ૧૦ દંસળ ૧૧ ।
સંજય ૧૨ ઉવઓગ ૧૩ આહારે ૧૪ ॥૧॥ માસગ ૧૫ પરિત
૧૬ પજ્જતિ ૧૭ । સુહુમ ૧૮ સન્નિ ૧૯ મવત્થિ ૨૦ ચરિમેય
૨૧ ॥ જીવેયલેત્તબંધે । પુગલણમહાદંડણવેવ ॥૨॥

એ એ ગાથાનો વિસ્તાર કહે છે.

૧ જીવદ્વાર

૧ સમુચ્ચય જીવમાં, જીવના લેહ ૧૪ ગુણકાણા ૧૪, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૨ ગતિદ્વાર.

૧ નરક ગતિમાં જીવના લેહ ૩, ૧ સજ્જીનો અપર્યાપ્તો ૨ પર્યાપ્તો
ને ૩ અસજ્જીનો અપર્યાપ્તો ગુણકાણા ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૧; ૪
મનના, ૪ વચનના, ૧ વૈકિયનો, ૧ વૈકિયનો મિશ્ર, ૧ કાર્મણુ-
કાયજોગ, એવ ૧૧, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન-
લેશ્યા. ૩ પ્રથમ

તિર્થ ચની ગતિમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુ. ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩
આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપ. ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન.
લેશ્યા ૬

૩ તિર્થ ચાણીમાં, જીવના લેહ ૨, સજ્જીનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો.
ગુ. ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન,
લેશ્યા ૬.

- ૪ મનુષ્યની ગતિમાં, જીવના લેહ ૩, ૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો, શુ૦ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૫ મનુષ્યણીમા, જીવના લેહ ૨, સંજીના શુ૦ ૧૪, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૬ દેવતાની ગતિમાં, જીવના લેહ ૩, ૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો, શુ૦ ૪ પહેલા, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ વૈકિયના, ૧ કાર્મણનો ઉપયોગ ૬ લેશ્યા ૬.
- ૭ દેવાગનામાં જીવના લેહ ૨, ૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો શુ૦ ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ વૈકિયના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૬ લેશ્યા ૪
- ૮ સિદ્ધગતિમાં, જીવના લેહ નથી, શુષ્કાણા નથી, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, ૧ કેવળજ્ઞાન, ૨ કેવળદર્શન, લેશ્યા નથી

એ આઠ લેહનો અદ્યપણદ્રુત્વ, સર્વથી થોડી મનુષ્યણી ૧ તેથી મનુષ્ય સમૂર્ષિમ ભળતાં અસંજેજગુણા ૨, તેથી નારકી અસંજેજગુણા ૩ તેથી તિર્યચણી અસંજેજગુણી ૪ તેથી દેવતા અસંજેજગુણા ૫ તેથી દેવી સંજેજગુણી ૬. તેથી સિદ્ધભગવંત અનતગુણા ૭ તેથી તિર્યચ અનતગુણા ૮

૩ ઇંદ્રિયદ્વાર.

- ૧ સંધ્રિયામાં જીવના લેહ ૧૪, શુષ્કાણા ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ તે ૧ કેવળજ્ઞાન ૨ કેવળદર્શન એ ૨ વર્જને, લેશ્યા ૬
- ૨ એકેંદ્રિયામાં, જીવના લેહ ૪, ૧ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો, ૩ બાહર એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો, શુ૦ ૧, પ્રથમ, જોગ ૫, ઔદારિક ૧, ઔદારિકનો મિશ્ર ૨, વૈકિય ૩, વૈકિયનો મિશ્ર ૪, કાર્મણ કાયયોગ ૫, ઉપયોગ ૩, ૨ અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદર્શન, લેશ્યા ૪.

૫ બેધદ્રિય ૧, તે ઇદ્રિય ૨, ચૌરેદ્રિય એ ૩ માં, જીવના લેહ ૨ પોતપોતાનો અપર્યાપ્તો ૧ ને પર્યાપ્તો ૨, શુભ ૨ પહેલા. જોગ ૪, ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણનો ને ૧ વ્યવહાર વચનનો ઉપયોગ બેધદ્રિય, તેધદ્રિયમાં, ૫, ૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદર્શન અને ચૌરેદ્રિયમાં ૬ તે ૧ ચક્ષુદર્શન વધ્યુ, લેશ્યા ૩

૬ ૫ ચેદ્રિયમાં; જીવના લેહ ૪, ૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ને ૪ પર્યાપ્તો, શુભ ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદર્શન ૨ એ બે વળ્યાં લેશ્યા ૬.

૭ અષ્ટિ દ્વિયામાં જીવનો લેહ ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, શુભ ૦ ૨ તેરમું ને ચૌદમું, જોગ ૭, ૨ મનના તે સત્ય મન ૧, વ્યવહાર મન ૨, બે વચનના તે સત્ય વચન ૧, વ્યવહાર વચન ૨ અને ઔદારિકનો ૫, ઔદારિકનો મિશ્ર ૬, કાર્મણકાયયોગ ૭. ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદર્શન ૨, લેશ્યા ૧ શુકલ.

એનો અદ્યપબહુત્વ, સર્વથી થોડા ૫ ચેદ્રિયા ૧ તેથી ચૌરેદ્રિયા વિશેષાહિયા ૨, તેથી તેધદ્રિયા વિશેષાહિયા ૩ તેથી બેધદ્રિયા વિશેષાહિયા ૪, તેથી અષ્ટિ દ્વિયા અનંતશુભા ૫, તેથી એકેદ્રિયા અનંતશુભા ૬, તેથી સધદ્રિયા વિશેષાહિયા ૭

૪. કાયદ્વાર,

૧ સકાયમાં જીવના લેહ ૧૪, શુભાંશુ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૪ પૃથ્વીકાય ૧, અપકાય ૨, વનસ્પતિકાય ૩ એ ૩ માં, જીવના લેહ ૪. શુભ ૦ ૧, જોગ ૩, ઉપયોગ ૩ લેશ્યા ૪.

૬ તેઉકાય ૧, વાઉકાય ૨ એ ૨ માં જીવના લેહ ૪; શુભ ૧, જોગ, તેઉમાં ૩ ને વાઉમાં ૫ તે ૨ ગૈકિયના વધ્યા. ઉપયોગ ૩, લેશ્યા ૩

૭ ત્રસકાયમાં, જીવના લેહ ૧૦ તે ૪ એકેદ્રિયાના વળ્યાં, શુભાંશુ ૧૪ યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

૮ અકાયામાં જીવના લેહ નથી, શુષ્કાણા નથી, યોગ નથી ઉપયોગ
૨, લેશ્યા નથી.

એનો અદ્ય બહુત્વ, સર્વથી થોડા ત્રસકાયા ૧, તેથી તેઉકાયા
અસ ખેજજશુણા ૨, તેથી પૃથ્વીકાયા વિશેષાહિયા ૩ તેથી અપકાયા
વિશેષાહિયા x ૪, તેથી વાઉકાયા વિશેષાહિયા ૫, તેથી અકાયા
અનતશુણા ૬, તેથી વનસ્પતિકાયા અનંતશુણા ૭, તેથી સકાયા
વિશેષાહિયા ૮

૫. જોગદ્વાર.

૧ સજોગીમાં, જીવના લેહ ૧૪, શુષ્કાણા ૧૩, જોગ ૧૫, ઉપયોગ
૧૨ લેશ્યા ૬.

૨ મનજોગીમાં જીવનો લેહ ૧, સંજીનો પર્યાપ્તો, શુ ૧૩, જોગ
૧૪ જોક કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨; લેશ્યા ૬

૩ વચનજોગીમાં, જીવના લેહ ૫, ઝેદ્રિય ૧, તેદ્રિય ૨, ચૌરેદ્રિય
૩, અસ જીપ ચેદ્રિય ૪, સ જીપ ચેદ્રિય ૫, એ ૫ ના પર્યાપ્તો,
શુષ્કાણા ૧૩, જોગ ૧૪, કાર્મણ વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૪ કાયજોગીમાં, જીવના લેહ ૧૪, શુષ્કાણા ૧૩, જોગ ૧૫ ઉપયોગ
૧૨, લેશ્યા ૬

૫ અજોગીમાં જીવનો લેહ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, શુષ્કાણા ૧ ચૌદ્રુ,
જોગ નહિ ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ને કેવળહર્શન, લેશ્યા નથી.

એનો અદ્યબહુત્વ-સર્વથી થોડા મનજોગી ૧ તેથી વચનજોગી
અસ ખેજજશુણા ૨, તેથી અજોગી (શુ ૧૪ અને સિદ્ધ) અનતશુણા
૩, તેથી કાયજોગી અનતશુણા ૪, તેથી સજોગી વિશેષાહિયા ૫

૬ વેદદ્વાર

૧ સવેદીમાં, જીવના લેહ ૧૪, શુષ્ક ૬ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ
૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧. કેવળહર્શન ૨ વર્ણને, લેશ્યા ૬

x વિશેષાહિયા=વિશેષ અધિકા;

- ૩ સ્ત્રી વેદ ૧, પુરુષવેદ ૨, ઓ ૨ માં, જીવના લેહ ૨ સહીના, ગુણ ૬, જોગ પુરુષવેદમા ૧૫, અને સ્ત્રીવેદમાં ૧૩ તે ૨ આહારકના વર્ણને, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬
- ૪ નપુસકવેદમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૬, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ વર્ણને લેશ્યા ૬.
- ૫ અવેદીમાં જીવનો લેહ ૧ સહીનો પર્યાપ્તો, ગુણ ૬, નવમાથી તે ૧૪ મા સુધી, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણનો એવ ૧૧ ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્ણને લેશ્યા ૧, શુકલ

એનો અદ્યપબ્દુત્વ, સર્વથી થોડા પુરુષવેદી ૧, તેથી સ્ત્રીવેદી સંખેજગુણ ૨, તેથી અવેદી (સિદ્ધ સહિત) અનતગુણ ૩, તેથી નપુસકવેદી અનતગુણ ૪, તેથી સવેદી વિશેષાહિયા ૫.

૭ કષાયદ્વાર.

- ૧ સકષાયીમાં જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૧૦ પ્રથમ, જોગ ૧૬, ઉપયોગ ૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ વર્ણને, લેશ્યા ૬
- ૪ ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, ઓ ૩ માં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૬, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬
- ૫ લોભકષાયીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૬, ૧૦ પહેલાં, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬.
- ૬ અકષાયીમાં, જીવનો લેહ ૧. સહીનો પર્યાપ્તો. ગુણ ૪ ઉપરના, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણનો એવ ૧૧, ઉપયોગ ૬, ૫ જ્ઞાન, ૪ દર્શન એવ ૬, લેશ્યા ૧

એનો અદ્યપબ્દુત્વ, સર્વથી થોડા અકષાયી ૧, તેથી ક્રોધકષાયી અનતગુણ ૨, તેથી માનકષાયી વિશેષાહિયા ૩, તેથી માયાકષાયી વિશેષાહિયા ૪, તેથી લોભકષાયી વિશેષાહિયા ૫, તેથી સકષાયી વિશેષાહિયા ૬

૮ લેશ્યાદ્વાર

- ૧ સલેશીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૩, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
- ૪ કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, કાપુત ૩, એ ૩ લેશ્યામાં જીવના લેહ ૧૪, ગુણઠાણા ૬ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, જે કેવળના વર્ત્યા, લેશ્યા પોતપોતાની
- ૫ તેજુલેશીમાં, જીવના લેહ ૩, સંજીનો અપર્યાપ્તો ૧, પર્યાપ્તો ૨, બાહર એકે દ્રિયનો અપર્યાપ્તો ૩, ગુણ ૭ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૧ તેજુ
- ૬ પદ્મલેશીમાં, જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણ ૭ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૧ પદ્મ
- ૭ શુકલલેશીમાં, જીવના લેહ ૨ સંજીના ગુણ ૧૩ પ્રથમ, જોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૧ શુકલ
- ૮ અલેશીમાં, જીવનો લેહ ૧, સંજીનો પર્યાપ્તો ગુણ ૧ ચૌદમ, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદર્શન ૨, લેશ્યા નથી એહનો અદ્યપબહુત્વ, સર્વથી થોડા શુકલલેશી ૧, તેથી પદ્મલેશી સખેજગુણ ૨, તેથી તેજુલેશી સખેજગુણ ૩, તેથી અલેશી સિદ્ધ સહિત અનતગુણ ૪, તેથી કાપુતલેશી અનતગુણ ૫ તેથી નીલલેશી વિશેષાહિયા ૬, તેથી કૃષ્ણલેશી વિશેષાહિયા, ૭ તેથી સલેશી વિશેષાહિયા ૮

૯ સમકિતદ્વાર

- ૧ સમુચ્ચય સમ્યક્ત્વદંટિમાં, જીવના લેહ ૬, બેઠદ્રિય ૧, તેઠદ્રિય ૨, ચૌરેદ્રિય ૩, અસંજીપચેદ્રિય ૪, એ ૪ ના અપર્યાપ્તા અને સંજીપચેદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એવ ૬, ગુણ ૧૨ પહેલુ, ત્રીજુ વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્ણને લેશ્યા ૬
- ૨ સામ્વાહન સમ્યક્ત્વદંટિમાં, જીવના લેહ ૬, ગુણ ૧૧, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬

- ૩ ઉપશમ સમ્યક્ત્વદંષ્ટિમાં જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણ ૮, ચોથાથી ૧૧મા સુધી, ભોગ ૧૫, ઉપયોગ ૭, ૪ જ્ઞાન ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬,
- ૪ ક્ષયોપશમ ને વેદક સમ્યક્ત્વદંષ્ટિમાં જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણ ૪ થી આઠમા સુધી, ભોગ, ૧૫, ઉપ ૭, લેશ્યા ૬
- ૫ ક્ષાયિક સમ્યં જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણકાણા ૧૧, ચોથાથી તે ચૌદમા સુધી, ભોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વળીને, લેશ્યા ૬
- ૬ મિથ્યાત્વદંષ્ટિમાં જીવના લેહ ૧૪ ગુણકાણા ૧ પ્રથમ, ભોગ ૧૩, આહારકના ૨ વળીને, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.
- ૭ સમામિથ્યાત્વદંષ્ટિમાં, જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો-ગુણકાણું, ૧ ત્રીજી, ભોગ ૧૦, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો ૧ નૈકિયનો એવ ૧૦, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યપબ્દુત્વ, સર્વથી થોડા સાત્વાત્તન સમક્રિતી ૧, તેથી ઉપશમ સમક્રિતી સ ખેજજીગુણા ૨, તેથી મિશ્રદંષ્ટિ સ ખેજજીગુણા ૩, તેથી ક્ષયોપશમ અને વેદક સમક્રિતી માહોમાંહે તુલ્ય અને અસ ખેજજીગુણા ૪, તેથી ક્ષાયિક સમક્રિતી અનંતગુણા ૫, તેથી સમુચ્ચય સમક્રિતી વિશેષાહિયા ૬, તેથી મિથ્યાત્વ દંષ્ટિ અનંતગુણા ૭.

૧૦ જ્ઞાનદ્વાર.

- સમુચ્ચયજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૬, બેધદ્રિય ૧, તેધદ્રિય ૨, ચૌરેદ્રિય ૩, અસજીપચેદ્રિ ૪ એ ૪ ના અપર્યાપ્તા ને સંજીનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એવ ૬, ગુણકાણા ૧૨ પહેલુ, ત્રીજી વળીને, ભોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૫ જ્ઞાન ને ૪ દર્શન, લેશ્યા ૬
- ૩ મતિજ્ઞાની ૧, શ્રુતજ્ઞાની ૨ એ બેમાં, જીવના લેહ ૬, ગુણકાણું ૧૦, પહેલુ, ત્રીજી, તેરમું, ચૌદમું વળીને, ભોગ ૧૫, ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૬.
- ૪ અવધિજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૨ સંજીના, ગુણકાણા ૧૦, ભોગ ૧૫, ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૬

૫ મન પર્યવજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેહ ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુણકાણાં
૭ છઠ્ઠાથી બારમા સુધી, જોગ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૭,
લેશ્યા ૬

૬ કેવળજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેહ ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુ. ૨, તેરમું
ને ચૌદમું, જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા ૧ પરમશુદ્ધ.

૭ અજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૨, પહેલું ને ત્રીજું,
જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ, ૬, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન
લેશ્યા ૬.

૮ મતિશ્રુત અજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૨, પહેલું, ત્રીજું,
જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

૧૦ વિસગજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૨ સંજ્ઞીના, ગુણકાણા ૨ પહેલું ને
ત્રીજું, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યપણકૃત્વ, સર્વથી થોડા મનપર્યવ જ્ઞાની ૧, તેથી
અવધિજ્ઞાની અસખ્યાતગુણા ૨, તેથી મતિજ્ઞાની ને શ્રુતજ્ઞાની માહો-
માંહી તુલ્ય વિશેષાહિયા ૪, તેથી વિસગ જ્ઞાની અસખ્યાતગુણા ૫,
તેથી કેવળજ્ઞાની અનતગુણા ૬, તેથી જ્ઞાની વિશેષાહિયા ૭, તેથી મતિ
શ્રુતઅજ્ઞાની માહોમાંહી તુલ્ય ને અનતગુણા ૮, તેથી અજ્ઞાની
વિશેષાહિયા ૧૦

૧૧ દર્શનદ્વાર

૧ અચ્છુદર્શનીમાં, જીવના લેહ ૬ ચૌરેદ્રિય ૧, અસત્તીપચેદ્રિય
૨, સત્તીપચેદ્રિય ૩, એ ૩ ના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા, ગુણકાણા
૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૪ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના
૨ વર્ણ્યા, લેશ્યા ૬.

૨ અચ્છુદર્શનીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૨, જોગ ૧૫
ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬

૩ અવધિદર્શનીમાં, જીવના લેહ ૨, ગુણકાણા ૧૨, જોગ ૧૫,
ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬

૪ કેવળદર્શનીમાં, જીવનો લેઠ ૧, શુભકાણા ૨, તેરમુ, ચૌદમું, જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા ૧.

એનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડા અવધિદર્શની ૧, તેથી ચક્ષુ-દર્શની અસંખ્યાતગુણા ૨, તેથી કેવળદર્શની અનંતગુણા ૩, તેથી અચક્ષુદર્શની અનંતગુણા ૪.

૧૨ સંજયદ્વાર

૧ સંજતિમાં, જીવનો લેઠ ૧, સરીનો પર્યાખો, શુભકાણા ૬, છઠ્ઠાથી તે ૧૪ મા સુધી, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્ણને, લેશ્યા ૬.

૩ સામાયિક ૧, છેલેપસ્થાપનીય ૨ એ બે ચારિત્રમાં, જીવનો લેઠ ૧ સરીનો પર્યાખો, શુભકાણા ૪, છઠ્ઠાથી ૬ મા સુધી, જોગ ૧૪, કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૭, ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

૪ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રમા જીવનો લેઠ ૧, શુભકાણા ૨ છઠ્ઠું ને સાતમું, જોગ ૬, ૪ મનના, ૪ વચનના, ને ૧ ઔકારિકનો. ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૩ ઉપલી

૫ સૂક્ષ્મસપરાય ચારિત્રમા, જીવનો લેઠ ૧, શુભકાણા ૧ દશમું, જોગ ૬, ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૧ શુકલ

૬ યથાખ્યાત ચારિત્રમાં, જીવનો લેઠ ૧, શુભકાણા ૪ ઉપલા, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨, ઔકારિકના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્ણને, લેશ્યા ૧

૭ સંજતાસંજતિમાં, જીવનો લેઠ ૧, શુભકાણા ૧ પાંચમું, જોગ ૧૨, આહારકના ૨ ને ૧ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

૮ અસંજતિમાં જીવના લેઠ ૧૪, શુભકાણા ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૬ ૩ જ્ઞાન ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬.

૯ નો સંજતિ, નો અસંજતિ, નો સંજતાસંજતિમાં. જીવનો લેઠ ૦, શુભ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યપખહુત્વ, સર્વથી થોડા સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રિયા ૧, તેથી પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રિયા સખેજ્જશુણ્ણા ૨, તેથી યથાખ્યાત ચારિત્રિયા સખેજ્જશુણ્ણા ૩, તેથી છેદોપસ્થાનીય ચારિત્રિયા સખેજ્જશુણ્ણા ૪, તેથી સામાયિક ચારિત્રિયા સખેજ્જશુણ્ણા ૫ તેથી સજ્જતિ વિશેષાહિયા ૬, તેથી સંજ્જતાસંજ્જતિ અસખ્યાતશુણ્ણા ૭, તેથી નોસંજ્જતિ, નોઅસજ્જતિ, નોસંજ્જતાસજ્જતિ અનતશુણ્ણા ૮, તેથી અસજ્જતિ અનતશુણ્ણા ૯

૧૩ ઉવઓગદ્વાર

- ૧ સાગારોવત્તામાં જીવના લેહ ૧૪, શુણ્ણાણ્ણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૨ અણ્ણગારોવત્તામાં જીવના લેહ ૧૪, શુણ્ણાણ્ણા ૧૩ હશસુ વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.

એનો અદ્યપખહુત્વ, સર્વથી થોડા અણ્ણગારોવત્તા ૧, તેથી સાગારોવત્તા સખેજ્જશુણ્ણા ૨

૧૪ આહારકદ્વાર

- ૧ આહારકમાં, જીવના લેહ ૧૪, શુણ્ણાણ્ણા ૧૩ પહેલાં, જોગ ૧૪, કાર્મણ્ણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
- ૨ અણ્ણહારકમાં, જીવના લેહ ૮, સાત અર્પોપ્તા ને ૧ સજ્જીનો પર્પોપ્તો, શુણ્ણ ૫ પહેલું, ખીલ્લુ, ચોથું, તેરસું ને ચૌદસું એ ૫, જોગ ૧ કાર્મણ્ણનો ઉપયોગ ૧૦ મન.પર્પવજ્જાન ૧ ને અણ્ણહર્શન ૨ એ વર્ણને, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યપખહુત્વ, સર્વથી થોડા અણ્ણહારક ૧, તેથી આહારક અસખેજ્જશુણ્ણા ૨.

૧૫ ભાષગદ્વાર

- ૧ ભાષગામ, જીવના લેહ ૫ ખેધદ્રિય ૧, તેધદ્રિય ૨, ચૌરે દ્રિય ૩. અસ જીપચે દ્રિય ૪, સ જીપચેદ્રિય ૫, એ ૫ ના પર્પોપ્તા, શુણ્ણાણ્ણા ૧૩ પ્રથમ, જોગ ૧૪ કાર્મણ્ણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬.

૨ અભાષગામાં, જીવના લેઠ ૧૦, તે ૧૪ માંથી બેધદ્રિય ૧ તેધદ્રિય ૨, ચૌરેંદ્રિય ૩, અસંજીપચેદ્રિય ૪, એ ૪ વજ્યાં, ગુણ ૫ તે પહેલુ ૧, બીજી ૨ ચોથું ૩, તેરમું ૪, ચૌદમું ૫, ભેગ ૫ તે ૨ ઔદારિકના, ૨ વૈક્રિયના ને કાર્મણનો, ઉપયોગ ૧૧ તે મન.પર્યવજ્ઞાન નહિ, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યખડુત્વ, સર્વથી થોડા ભાષગા ૧, તેથી અભાષગા અનંતગુણ ૨.

૧૬ પરિત્તદ્વાર

૧ પરિત્તસંસારીમાં, જીવના લેઠ ૧૪, ગુણ ૧૪, ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૨ અપરિત્તસંસારીમાં, જીવના લેઠ ૧૪, ગુણ ૧ પહેલુ, ભેગ ૧૩ આહારિકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૬, અજ્ઞાન ૩, દર્શન ૩, લેશ્યા ૬.

૩ નોપરિત્ત નોઅપરિત્તમાં જીવના લેઠ ૦, ગુણ ૦, ભેગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યખડુત્વ, સર્વથી થોડા પરિત્ત ૧, તેથી નોપરિત્ત નોઅપરિત્ત અનંતગુણ ૨, તેથી અપરિત્ત અનંતગુણ ૩

૧૭ પર્યાપ્તાદ્વાર.

૧ પર્યાપ્તામાં, જીવના લેઠ ૭, ગુણઠાણ ૧૪, ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૨ અપર્યાપ્તામાં, જીવના લેઠ ૭ ગુણ ૩ તે પહેલુ, બીજી ને ચોથું, ભેગ ૫ તે ૨ ઔદારિકના, ૨ વૈક્રિયના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપ ૦ ૬, ૩, જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન એવ, લેશ્યા ૬.

૩ નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તામાં, જીવના લેઠ ૦, ગુણ ૦, ભેગ નથી, ઉપ ૦ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યખડુત્વ, સર્વથી થોડા નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તા ૧ તેથી અપર્યાપ્તા અનંતગુણ ૨, તેથી પર્યાપ્તા સખેજગુણ ૩.

૧૮ સૂક્ષ્મદ્વાર

૧ સૂક્ષ્મમાં, જીવના લેઠ ૨, સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ૧ ને

- પર્યાપ્તો ૨, શુણ્ણ ૧ પ્રથમ, જોગ ૩; જે ઔદારિકના, ૧ કાર્મણુનો, ઉપ ૩, જે અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદ્ધર્શન, લેશ્યા ૩
- ૨ બાહરમાં, જીવના લેહ ૧૨ તે ૨ સૂક્ષ્મના વળ્યા, શુણ્ણ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
- ૩ નોસૂક્ષ્મ, નોબાહરમાં જીવના લેહ ૦; શુણ્ણ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડા નોસૂક્ષ્મ નોબાહર ૧, તેથી બાહર અનતશુણ્ણ ૨, તેથી સૂક્ષ્મ અસખેજજશુણ્ણ ૩

૧૯ સંજીવાર

- ૧ સંજીમા જીવના લેહ ૨ શુણ્ણાણાં ૧૨ પહેલા. જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કૈવળના ૨ વળ્યા, લેશ્યા ૬
- ૨ અસજીમાં. જીવના લેહ ૧૨ તે ૨ સજીના વળ્યા, શુણ્ણ ૨ પ્રથમ. જોગ ૬, ૨ ઔદારિકના ૨ દંકિયના, ૧ કાર્મણુનો ૧ વ્યવહાર વચનનો એવ ૬, ઉપ ૬, ૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન, ૨ દર્શન એવ ૬, લેશ્યા ૪ પ્રથમ

- ૩ નોસજી નોઅસજીમા જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, શુ ૨ તેરમુ ચૌદમુ, જોગ ૭, ઉપ ૧ પરમ શુકલ

એનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડા સજી ૧, તથા નોસજી-નોઅસજી અનતશુણ્ણ ૨, તેથી અસંજી અનતશુણ્ણ ૩

૨૦ ભવ્યઅભવ્યદ્વાર

- ૧ ભવ્યમાં, જીવના લેહ ૧૪, શુણ્ણાણાં ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

- ૨ અભવ્યમાં જીવના લેહ ૧૪, શુણ્ણ ૧ પ્રથમ, જોગ ૧૩, આહારકના ૨ વળે, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

- ૩ નોભવ્ય નોઅભવ્યમાં, જીવના લેહ ૦, શુણ્ણ ૦, જોગ ૦ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યપખડુત્વ, સર્વથી થોડા અભવ્ય ૧, તેથી નોભવ્ય નોઅભવ્ય અનતશુણ્ણ ૨ તેથી ભવ્ય અનતશુણ્ણ ૩

૨૧ ચરમદ્વાર

- ૧ ચરમમા, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૪ ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૨ અચરમમાફ જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૧ પ્રથમ, ભેગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૮ ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન (અસબ્યને) તથા કેવળજ્ઞાન કેવળદર્શન (સિદ્ધને), લેશ્યા ૬.

એનો અદ્યપબદ્ધત્વ, સર્વથા થોડા અચરમ ૧, તેથી ચરમ

અન તગુણા ૨

- ૧ સમુચ્ચય કેવલીમાં, જીવના લેહ ૨ સજીના, ગુ ૧૧ ઉપલા, ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૬; ૩ અજ્ઞાન વર્ણને, લેશ્યા ૬
- ૨ વીતરાગીમાં, જીવનો લેહ ૧, ગુ ૪, તે અગિયારમાથી ચૌદમા સુધી, ભેગ ૧૧, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૧
- ૩ જુગલિયામાં, જીવના લેહ ૨, સજીના, ગુ ૨ પહેલું, ને ચોથું, ભેગ ૧૧ તે ૪ મનના ૪ વચનના ૨ ઔદારિકના ૧ કાર્મણનો એવ ૧૧, ઉપ ૬, જે જ્ઞાન, જે અજ્ઞાન, જે દર્શન એવ ૬, લેશ્યા ૪ પ્રથમ
- ૪ અસજી તિર્યચ પચેદ્રિયમાં જીવના લેહ ૨, ગુ ૧ પ્રથમ, ભેગ ૪ તે ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણનો ને ૧ વ્યવહાર વચનનો એવ ૪, ઉપયોગ ૬, ૨ જ્ઞાન ૨ અજ્ઞાન ૨ દર્શન, લેશ્યા ૧ પ્રથમ
- ૫ સંમૂર્ણિષ્ઠ મનુષ્યમાં, જીવનો લેહ ૧, ગુ ૧ પહેલું, ભેગ ૩ તે ૨ ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૪, ૨ અજ્ઞાન ને ૨ દર્શન લેશ્યા ૩

એનો અદ્યપબદ્ધત્વ, સર્વથી થોડા જુગલિયા ૧, તેથી સંમૂર્ણિષ્ઠ મનુષ્ય અસખેજગુણા ૨, તેથી અસજી તિર્યચ અસખેજગુણા ૩ તેથી વીતરાગી અન તગુણા ૪, તેથી સમુચ્ચય કેવળી વિશેષાહિયા ૫

૧ અચરમ એટલે જેનો છેડો નહીં તે અસવી તથા સિદ્ધ લગવ તને અચરમ બાણવા

- ૧ ઔદારિક શરીરમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
- ૨ વૈક્રિય શરીરમાં, જીવના લેહ ૪; ૨ સંજીના ને ૧ અસંજીનો-અપર્યાપ્તો અને ૧ બાહર વાઉકાયનો પર્યાપ્તો એવ ૪, ગુ ૭ પ્રથમ, જોગ ૧૨, ૨ આહારકના, ૧ કાર્મણુનો એ ૩ વળ્યા, ઉપયોગ ૧૦ તે ૨ કેવળના વળ્યા, લેશ્યા, ૬.
- ૩ આહારક શરીરમાં જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુ ૨ છઠું ને સાતમું, જોગ ૧૨, ૨ વૈક્રિયના ને કાર્મણુનો એ ૩ વળ્યા, ઉપ ૭; ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેશ્યા ૬
- ૫ તૈજસ, કાર્મણુ શરીરમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

એનો અદ્વયબુદ્ધત્વ, સર્વથી થોડા આહારક શરીરી ૧, તેથી વૈક્રિય શરીરી અસંખ્યાતગુણા ૨, તેથી ઔદારિક શરીરી અસંખ્યાતગુણા ૩, તેથી તૈજસ કાર્મણુ શરીરી માહોમાહી તુલ્ય ને અનંતગુણા ૫

ઇતિ મહોટો બાસહીચો સમાપ્ત

* અસંખી તિર્યચ ૫એ નિદ્રિય મરીને પહેલી નરકે તથા ૫૧ જાતના દેવતામાં ઉપજે છે ત્યાં અપર્યાપ્તાવસ્થામાં અસંખી જ હોય છે

વ્યવહાર સમકિતના ૬૭ બોલ

આ સંસકૃત બોલોના પ્રથમ બાર દ્વાર કહે છે. (૧) સદૃહણા ચાર (૨) લિંગ ત્રણ (૩) વિનયના દસ પ્રકાર, (૪) શુદ્ધતાના ૩ ભેદ (૫) લક્ષણ પાંચ (૬) ભૂષણ પાંચ (૭) દૂષણના પાંચ ભેદ (૮) પ્રભાવના ૮ (૯) આગાર છ (૧૦) જ્યણા છ (૧૧) સ્થાનક છ (૧૨) ભાવના છ હવે તે દ્વાર વિસ્તારથી કહે છે

(૧) સદૃહણા ચાર પ્રકારની—(૧) પરમત્થ સચવો—નવ તત્ત્વ જાણીને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, વીર્ય સ્વરૂપ આત્માનો અનુભવ કરવો (૨) પરમાર્થના જાણવાવાળા સવિજ્ઞ ગીતાર્થની ઉપાસના કરવાથી શુદ્ધ શ્રદ્ધાને ધારણ કરે (૩) પોતાના મતના પાસથા, ઉસન્ના અને કુલિંગી આદિકની સોળત ન કરે એ ત્રણેનો પરિચય કરવાથી શુદ્ધ તત્ત્વની પ્રાપ્તિ થઈ શકે નહિ (૪) પરતીથીનો અધિક પરિચય ન કરે, અધર્મી પાપ ડીઓની પ્રશસા ન કરે

(૨) લિંગના ત્રણ ભેદ—(૧) ધર્મરાગ —જેમ જીવાન પુરૂષ રગરાગ ઉપર રાગે તેમ લવ્યાત્મા શ્રી જૈનશાસન પર રાગે (૨) સુશ્રુષા —જેમ ક્ષુધાવાન પુરૂષ ખીર—ખાંડના લોજનનો પ્રેમસહિત આહર કરે તેમ વીતરાગની વાણીનો આહર કરે જેમ વ્યવહારિક જ્ઞાન શીખવાની તીવ્ર ઇચ્છા હોય, ને શીખવાડનાર મળે ત્યારે શીખીને આ લોકમાં સુખી થાય, તેમ વીતરાગનાં કહેલાં સૂત્રોનું હ મેશાં સૂક્ષ્માર્થ ન્યાયવાળું જ્ઞાન શીખીને આ લોક ને પરલોકમાં મનોવાંછિત સુખને પ્રાપ્ત કરે (૩) દેવ ગુરુની વૈયાવચ્ચ :— પચપરમેષ્ઠીની યથા-યોગ્ય ભક્તિ, સુપાત્રદાન

(૩) વિનયના દશ લેહ—(૧) અરિહંતનો વિનય કરે (૨) સિદ્ધનો વિનય કરે, (૩) આચાર્યનો વિનય કરે (૪) ઉપાધ્યાયનો વિનય કરે (૫) સ્થવિરનો વિનય કરે (૬) ગણુ (ધણુ આચાર્યોના સમૂહ)નો વિનય કરે (૭) કુલ (એક આચાર્યના શિષ્યનો સમૂહ) નો વિનય કરે (૮) સ્વધર્મીનો વિનય કરે (૯) સધનો વિનય કરે (૧૦) સંભોગીનો વિનય કરે એ દશનો માનપૂર્વક વિનય કરે, જૈનશાસનમાં વિનય મૂલ ધર્મ કહેવાય છે વિનય કરવાથી અનેક સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે

(૪) શુદ્ધતાના ત્રણ લેહ—(૧) મનશુદ્ધતા—મનથી અરિહંત હેવ કે જે ૩૪ અતિશય, ૩૫ વાણી, ૮ મહા પ્રાતિહાર્ય સહિત ૧૮ દ્વષણ રહિત, ૧૨ ગુણ સહિત, એવા જે હેવ તે જ અમર હેવ છે, તે જ સાચા હેવ છે એના સિવાય બીજા હજારો કષ્ટ પડે તોપણ સરાગી હેવોને મનથી પણ સ્મરણ ન કરે (૨) વચન શુદ્ધતા—વચનથી શુભકીર્તન એવા અરિહંતના કરે, એ સિવાય બીજા સરાગી હેવોનાં ન કરે (૩) કાયા શુદ્ધતા—કાયાથી અરિહંત સિવાય બીજા સરાગી હેવોને નમસ્કાર ન કરે

(૫) લક્ષણના પાંચ લેહ—(૧) સમ-શત્રુ મિત્ર ઉપર સમ-ભાવ રાખવો (૨) સ વેગ-વૈરાગ્ય ભાવ અને મોક્ષતુ ધ્યેય અને સ સાર અસાર છે, વિષય અને કષાયથી અનતોકાલ લવબ્રમણ કરે છે, તો આ લવમા સારી સામગ્રી મળી છે, તો ધર્મને આરાધવો, ધૃત્યાદિ વિચાર કરવો (૩) —નિર્વેદ—શરીર અથવા સ સારના અનિત્યપણાનું ચિંતવન કરવું બને ત્યાંસુધી આ મોહમય જગતથી અલગ રહેવું અથવા જગતારક જિનરાજની દીક્ષા લઈ કર્મ શત્રુઓને જીતીને ગ્રિહ પદને પ્રાપ્ત કરવાની હિમેશાં અલિલાષા (ભાવના) રાખવી, (૪) અનુક પા-પોતાની તથા પરના આત્માની અનુક પા કરવી અથવા કુ બી જીવોને સુખી કરવા (૫) આસ્વા—ત્રિલોક પૂજનિક શ્રી વીતગંગ દેવનાં વચનો ઉપર દૈહ શ્રદ્ધા રાખવી ને હિતાહિતનો વિચાર કરવો અથવા અસ્તિત્વ-

ભાવમાં રમણતા કરવી એજ વ્યવહાર સમક્રિતનું લક્ષણ છે, તો જે વાતની અધૂરાશ હોય તેને પૂરી કરવી, વ્યવહારથી ત્રણ તત્ત્વ-દેવ, ગુરુ અને ધર્મની શ્રદ્ધા, નિશ્ચયથી નિઃસ્વરૂપ કેવળજ્ઞાન, અને દર્શન સુખમય છે એવી શ્રદ્ધા

(૬) ભૂષણના પાંચ ભેદ-(૧) જૈનશાસનમાં કુશળપણું. ધૈર્યવંત હોય ને શાસનમાં ફરેક કાર્યો ધૈર્યતાથી કરે (૨) દેવગુરૂની ભક્તિ (૩) શાસનમાં ક્રિયામાં સ્થિરતા (૪) શાસનમાં ચતુર હોય, શાસનના ફરેક કાર્ય એવી ચતુરાઈથી (બુદ્ધિબળથી) કરે કે જેથી નિર્વિનંતાથી પાર પડી જાય (૫) તીર્થસેવા, શાસનમાં ચતુર્વિધ સંઘની ભક્તિ તથા બહુમાન કરવાવાળો હોય આ પાંચ ભૂષણોથી શાસનની શોભા રહે છે

(૭) દુષણના પાંચ ભેદ-(૧) શકા-બિનવચનમાં શકા કરે (૨) કષ્ટ-બીજા મતોના આડબરદેખી તેની વાંચ્છા કરે (૩) વિતિગિચ્છા-ધર્મ કરણીના ફળમાં સંદેહ કરે કે આનું ફલ હશે કે નહિ? અત્યારે વર્તમાન તો કેખાતું નથી એવો સંદેહ કરે (૪) પરપાખડીનો હમેશાં પરિચય કરે (૫) પરપાખડીઓની પ્રશંસા કરવી એ પાંચ સમક્રિતના દુષણ કહેવાય તે જરૂર ટાળવા જોઈએ

(૮) પ્રભાવનાના આઠ પ્રકાર-(૧) જે કાળમાં જેટલાં સૂત્રાદિ હોય તેને ગુરૂગમથી જાણે એ શાસનનો પ્રભાવક બને છે. (૨) ધર્મ કથા, વ્યાખ્યાન કરીને શાસનના જ્ઞાનની પ્રભાવના કરે (૩) મહાન વિકટ તપશ્ચર્યા કરીને શાસનની પ્રભાવના કરે (૪) ત્રણ કાળ અથવા ત્રણ મતનો જાણનાર હોય (૫) તર્ક, વિતર્ક, હેતુ, વાદ, ચુકિત, ન્યાય તથા વિદ્યાદિ બળથી વાદીઓનો શાસ્ત્રાર્થથી પરાજય કરીને શાસનની પ્રભાવના કરે (૬) પુરુષાર્થવાળો પુરુષ દીક્ષા લઈને શાસનની પ્રભાવના કરે (૭) કવિતા કરવાની શક્તિ હોય તો કવિતા કરીને શાસનની પ્રભાવના કરે (૮) બ્રહ્મચર્ય આદિ કોઈ મોટા મત હો તો પ્રગટ રીતે ઘણા માણસોની વચમાં હો, કારણ કે એથી

લોકોને શાસન પર શ્રદ્ધા અથવા પ્રતાદિ લેવાની રુચિ વધે છે અથવા દુર્ભળ, સ્વધર્મી ભાઈઓને સહાયતા કરવી એ પણ પ્રભાવના છે, પરંતુ આજકાલ ચોમાસામાં અલક્ષ્ય વસ્તુની તથા લાડવા આદિની પ્રભાવના કરે છે, તો દીર્ઘદૃષ્ટિથી વિચાર કરવો જોઈએ કે એ પ્રભાવનાથી શાસનની કઈ પ્રભાવના થઈ કહેવાય? અથવા એથી કેટલો લાભ? એનો બુદ્ધિવાન પોતે વિચાર કરી શકે છે અને પ્રભાવનાનો આપણો સાચો ગ્રેમ હોય તો નાની નાની તત્ત્વજ્ઞાનમય ચોપડીઓની પ્રભાવના કરો કે જેથી આપણા ભાઈઓને આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય.

આગારના છ લેહ-સમકિતની અદર છ પ્રકારના આગાર છે (૧) રાજાનો આગાર (૨) દેવતાનો (૩) ન્યાતનો (૪) માતાપિતાનો ને શુરનો (૫) બળાત્કારનો (૬) દુષ્કાળમાં સુખથી આજીવિકા ન ચાલે તો, એ છ ગાઢગાઢ કારણથી લાચારીથી સમકિતમાં કોઈ દોષ લાગી જાય તો વિઘ્ન પસાર થયે દોષ માટે પશ્ચાત્તાપ કરી શુદ્ધ થવું

(૧૦) જયણાના છ પ્રકાર-(૧) આલાપ-સ્વધર્મી ભાઈઓની સાથે એકવાર જોલે (૨) સલાપ-સ્વધર્મી ભાઈઓની સાથે વારવાર જોલે (૩) મુનિને ઠાન હેવું અથવા સ્વધર્મી ભાઈઓની વાતસલ્યતા કરવી. (૪) એવું વારવાર પ્રતિદિન કરે (૫) શુણીજનોનાં શુભ પ્રગટ કરે (૬) તથા વહન, નમસ્કાર, બહુમાન કરે તથા

(૧) મિશ્યાત્વી સાથે વગર જોલાવ્યે જોલવું નહિ

(૨) „ „ વારવાર જોલવું નહિ

(૩) „ ને ધર્મ નિમિત્તે નહિ પણ અનુકંપા ચોગ્ય હોય તો ઠાન હેવું

(૪) „ ની પ્રશંસા કરવી નહિ

(૫) „ સ્તુતિ કરવી નહિ

(૬) ને વહના, નમસ્કાર કરવાં નહિ

(૧૧) સ્થાનના છ પ્રકાર—(૧) ધર્મરૂપી નગર તથા સમક્રિતરૂપી ઠરવાળે (૨) ધર્મરૂપી વૃક્ષ તથા સમ્યક્ત્વરૂપી થડ (૩) ધર્મરૂપી પ્રાસાદ તથા સમક્રિતરૂપી નીવ (પાયો) (૪) ધર્મરૂપી ભોજન તથા સમક્રિતરૂપી થાલ (૫) ધર્મરૂપી માલ તથા સમક્રિતરૂપી હુકાન (૬) ધર્મરૂપી રત્ન તથા સમક્રિતરૂપી તિભેરી, એ છ ભેદ

(૧૨) ભાવનાના છ પ્રકાર—જીવ ચૈતન્ય લક્ષણ ચુક્ત, અસંખ્યાત પ્રદેશી નિષ્કલક અમૂર્તિ છે (૨) અનાદિ કાલથી જીવ અને કર્મોનો સંયોગ છે જેમ દુધમાં ઘૃત તથા તલમાં તેલ, ધૂળમાં ધાતુ, ફૂલમાં સુગંધ, ચંદ્રની કાંતિમાં અમૃત એ પ્રમાણે અનાદિ સંયોગ છે (૩) જીવ સુખદુઃખનો કર્તા છે અને ભોક્તા છે નિશ્ચય નયથી કર્મનો કર્તા કર્મ છે અને વ્યવહારનયથી જીવ છે (૪) જીવ, નિત્ય દ્રવ્ય છે, ગુણ, પદાર્થ, પ્રાણ અને ગુણસ્થાનક સહિત છે. (૫) ભવ્ય જીવનો ભોક્ષ થાય છે (૬) જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ-ભોક્ષનો ઉપાય છે, એ છ ભેદ

ઈતિ વ્યવહાર સમક્રિતના ૬૭ બોલ સંપૂર્ણ

સિદ્ધ દ્વાર.

૧ પહેલી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૨ બીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;
ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૩ ત્રીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૪ ચોથી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૫ ભવનપતિના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;
ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૬ ભવનપતિની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ
થાય; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય

૭ પૃથ્વીકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ ચાર સિદ્ધ થાય

૮ અપકાયના નીકળેલ, એક સમયે; જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૯ વનસ્પતિકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય; ઉત્કૃષ્ટ, છ સિદ્ધ થાય

૧૦ તિર્યંચ ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૧૧ તિર્યંચણીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૧૨ મનુષ્ય ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૧૩ મનુષ્યણીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૧૪ વાણવ્યતરના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય

૧૫ વાણવ્યતરની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય.

૧૬ જ્યોતિષીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૧૭ જ્યોતિષીની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૧૮ વૈમાનિકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૧૯ વૈમાનિકની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય

૨૦ સ્વલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૨૧ અન્યલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ દશ સિદ્ધ થાય

૨૨ ગૃહસ્થલિંગી, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૨૩ સ્ત્રીલિંગ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય

૨૪ પુરુષલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૨૫ નપુસકલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૨૬ બિઘ્વં લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૨૭ અધો લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય

૨૮ તિર્થંક (તીર્થી) લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૨૯ જઘન્ય અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય

૩૦ મધ્યમ અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૩૧ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ થાય

૩૨ સમુદ્રમાંહી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ-
બે સિદ્ધ થાય

૩૩ નદી પ્રમુખ જલમાંહી, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ સિદ્ધ થાય

૩૪ તીર્થ સિદ્ધ થાય તો એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૩૫ અતીર્થ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૩૬ તીર્થંકર સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ
થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય

૩૭ અતીર્થંકર સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક
સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૩૮ સ્વયંબોધ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક
સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૯ પ્રતિબોધ સિંધ થાય તો, એક સમયે જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિંધ થાય

૪૦ પુંધબોહી સિંધ થાય તો, એક સમયે જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિંધ થાય

૪૧ એક સિંધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ એક સિંધ થાય

૪૨ અનેક સિંધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, બે સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિંધ થાય

૪૩ વિજય વિજય પ્રતિ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ વીશ સિંધ થાય.

૪૪ ભદ્રશાલ વનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિંધ થાય. ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિંધ થાય

૪૫ નહન વનમાં એક સમયે, જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિંધ થાય

૪૬ સોમનસ વનમાં એક સમયે, જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિંધ થાય

૪૭ પંડગવનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, બે સિંધ થાય

૪૮ અકર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિંધ થાય.

૪૯ કર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિંધ થાય

૫૦ પહેલે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિંધ થાય

૫૧ બીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિંધ થાય

૫૨ ત્રીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિંધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિંધ થાય

૫૩ ચોથે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૪ પાંચમે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૫૫ છઠ્ઠે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,
દશ સિદ્ધ થાય.

૫૬ અવસર્પિણીમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૭ ઉત્સર્પિણીમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૮ નોઉત્સર્પિણી, નોઅવસર્પિણીમાં એક સમયે, જઘન્ય,
એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

એ ૫૮ જોલ અંતર સહિત, એક સમયે, જઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ,
સિદ્ધ થાય તે કદાં.

હવે અતર રહિત, આઠ સમય સુધી, સિદ્ધ થાય તો કેટલા
સિદ્ધ થાય તે

૧ પહેલા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૨ બીજા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૨ સિદ્ધ થાય

૩ ત્રીજા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૯૬ સિદ્ધ થાય

૪ ચોથા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૮૪ સિદ્ધ થાય

૫ પાંચમા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૭૨ સિદ્ધ થાય

૬ છઠ્ઠા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૬૦ સિદ્ધ થાય

૭ સાતમા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૪૮ સિદ્ધ થાય,

૮ આઠમા સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૩૨ સિદ્ધ થાય

આઠ સમય પછી અતર પડ્યા વિના સિદ્ધ થાય નહિ

ઇતિ સિદ્ધ કાર સ પૂર્ણ

પ્રમાણ નય

શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્ર અને અન્ય ગ્રંથોને આધારે ૨૪ દ્વાર કહેવાય છે (૧) સાત નય (૨) ચાર નિષ્કેપ, (૩) દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, (૪) દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ, (૫) દ્રવ્ય-ભાવ, (૬) કાર્ય-કારણ. (૭) નિશ્ચય-વ્યવહાર, (૮) ઉપાદાન-નિમિત્ત, (૯) ચાર પ્રમાણ, (૧૦) સામાન્ય-વિશેષ (૧૧) ગુણ ગુણી, (૧૨) જ્ઞેય, જ્ઞાન, જ્ઞાની, (૧૩) ઉપપન્ને વા, ધ્રુવે વા, (૧૪) આધેય-આધાર, (૧૫) આવિર્ભાવ, તિરોભાવ (૧૬) ગૌણતા મુખ્યતા, (૧૭) ઉત્સર્ગ-અપવાદ, (૧૮) ત્રણ આત્મા, (૧૯) ચાર ધ્યાન, (૨૦) ચાર અનુયોગ, (૨૧) ત્રણ જાગૃતિ, (૨૨) નવ વ્યાખ્યા, (૨૩) આઠ પક્ષ, (૨૪) સપ્તભગી.

૧ નય (પદાર્થના અશને ગ્રહણ કરે તે)-પ્રત્યેક પદાર્થના અનેક-અનેક ધર્મ છે, અને એ દરેકને ગ્રહણ કરનાર એકેક નય ગણાય એ રીતે અનંત નય થઈ શકે, પણ અત્રે સંક્ષેપથી ૬ નય વર્ણવવાશે

નયના મુખ્ય ૨ ભેદ છે દ્રવ્યાસ્તિક [દ્રવ્યને ગ્રહનાર] અને પર્યાયાસ્તિક [જે પર્યાયોને ગ્રહણ કરે તે] દ્રવ્યાસ્તિકે નયના ૧૦ ભેદ, ૧ નિત્ય, ૨ એક, ૩ સત્, ૪ વર્તમાન, ૫ અશુદ્ધ, ૬ અન્વય, ૭ પરમ, ૮ શુદ્ધ, ૯ સત્તા, ૧૦ પરમ ભાવ દ્રવ્યાસ્તિક નય, પર્યાયાસ્તિકે નયના ૬ ભેદ દ્રવ્ય, દ્રવ્ય વ્યવજન, ગુણવ્યવજન, સ્વભાવ અને વિભાવ, પર્યાયાસ્તિક નય. આ બંને નયોના ૭૦૦ ભાગો થઈ શકે છે

નય સાત-૧ નગમ, ૨ સંગ્રહ, ૩ વ્યવહાર, ૪ ઋણસૂત્ર, ૫ શબ્દ, ૬ સમક્ષિરૂઢ, ૭ એવભૂત નય. એમાંથી પહેલા ૪ નયોને દ્રવ્યાસ્તિક, અર્થ કે ક્રિયાનય કહે છે અને પાછલા ત્રણને પર્યાયાસ્તિક, શબ્દ કે જ્ઞાન નય કહે છે હવે તેનો વિસ્તાર કહે છે

(૧) નૈગમ નય-જેનો એક (ગમ) સ્વભાવ નથી, અનેક માન, ઉન્માન, પ્રમાણથી વસ્તુ માને, ત્રણે કાળ, ૪ નિક્ષેપા, સામાન્ય-વિશેષ આદિ માને તેના ૩ લેહ-

[૧] અશ-વસ્તુના અશને ગ્રહીને વસ્તુ માને, જેમ નિગોહને સિદ્ધ સમાન માને

[૨] આરોપ-ભૂત, લવિષ્ય અને વર્તમાન, ત્રણે કાળનો વર્તમાનમાં આરોપ કરે

[૩] વિકલ્પ-અધ્યવસાય ઉત્પન્ન થાય તે એવા ૭૦૦ વિકલ્પ થઈ શકે છે

શુદ્ધ નૈગમ નય અને અશુદ્ધ નૈગમ નય એમ બે લેહ પણ છે.

[૨] સ્વચ્છ નય-વસ્તુની મૂળ સત્તાનેચ્છણ કરે જેમ સર્વ જીવોને સિદ્ધ સમ જાણે, જેમ એજે આયા આત્મા એક છે (એક સરખા સ્વભાવ અપેક્ષા) ૩ કાળ, ૪ નિક્ષેપા અને સામાન્ય માને, વિશેષ ન માને

[૩] વ્યવહાર નય-અતઃકરણ [આંતરિક દશા]ની દરકાર ન કરતાં બાહ્ય વ્યવહાર માને, જેમ જીવને મનુષ્ય, તિર્થંચ, નારક, દેવ, માનવ જન્મ્યો, મર્યાદા વગેરે, પ્રત્યેક રૂપી પદાર્થોમાં વર્ણ, ગંધ આદિ ૨૦ બ્રહ્મ સત્તામાં છે પણ બાહ્ય દેખાય તે જ માને, જેમ હસને ધાળો, શુદ્ધાળને સુગંધી, સાકરને મીઠી માને, તેના પણ શુદ્ધ અશુદ્ધ ૨ લેહ, સામાન્ય સાથે વિશેષ માને, ૪ નિક્ષેપા, ત્રણે કાળની વાતને માને

[૪] ઋણુસૂત્ર-ભૂત, લવિષ્યની પર્યાયોને છોડી માત્ર વર્તમાન-સરળ-પર્યાયને માને વર્તમાન કાળ, લાવનિક્ષેપ અને વિશેષને જ માને, જેમ સાધુ છતાં લોગમાં ચિત્ત ગચ્ચુ તેને લોગી અને ગૃહસ્થ છતાં ત્યાગમાં ચિત્ત ગચ્ચુ તેને સાધુ માને

એ ચાર દ્રવ્યાસ્તિક નય છે એ ચાર નય સમકિત, દેશવ્રત, સર્વવ્રત, લવ્ય, અલવ્ય બન્નેમાં હોય, પણ શુદ્ધોપયોગ રહિત હોવાથી જીવનું કલ્યાણ નથી થતું

[૫] શબ્દ નય-સરખા શબ્દોનો એક જ અર્થ કરે, વિશેષ, વર્તમાનકાળ અને ભાવનિક્ષેપને જ માને. લિંગલેહ ન માને. શુદ્ધ ઉપયોગને જ માને જેમકે-શકેન્દ્ર, દેવેન્દ્ર, પુરેન્દ્ર, શચિપતિ એ બધાને એક માને

[૬] સમભિરૂદ્ધ નય-શબ્દના ભિન્ન ભિન્ન અર્થને માને, જેમ શકસિંહાસન પર બેઠેલાને જ શકેન્દ્ર માને. એક અંશ ન્યૂન હોય તેને પણ વસ્તુ માની લે, વિશેષ ભાવનિક્ષેપ અને વર્તમાનકાળને જ માને

(૭) એવંભુત નય-એક અંશ પણ કમ ન હોય એને વસ્તુ માને, શેષને અવસ્તુ માને વિશેષ વર્તમાનકાળ અને ભાવનિક્ષેપને જ માને.

જે નયથી જ એકાત પક્ષ ગ્રહણ કરે તે નયાભાસ (મિથ્યાત્વી) કહેવાય છે જેમ સાત આંધળા ૧ હાથીના અનુક્રમે ઠંતૂશળ, સૂદં, કાન, પેટ, પગ, પૂછડું અને કુલસ્થળ પકડીને કહેવા લાગ્યા કે, હાથી સાંભેલા જેવો, હનુમાન જેવો, સુપડા જેવો, ઠાઠી જેવો, ચાલતા જેવો, ચામર જેવો કે ઘડા જેવો છે તો સમદષ્ટિ તો બધાને એકાતવાદી સમજી મિથ્યા માનશે, પણ બધી નયો મેળવવાથી સત્ય સ્વરૂપ થાય છે અને તે જ સમદષ્ટિ કહેવાય

૨ નિક્ષેપ ચાર-એકેક વસ્તુના જેમ અનંત નય હોઈ શકે તેમ નિક્ષેપ પણ અનંત હોઈ શકે, પણ અહીં મુખ્ય ચાર નિક્ષેપો વર્ણવ્યા છે. નિક્ષેપા-સામાન્ય રૂપ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન છે વસ્તુ તત્ત્વગ્રહણમાં અતિ આવશ્યક છે તેના ચાર ભેદ :-

(૧) નામનિક્ષેપ-જીવ કે અજીવનું અર્થ શૂન્ય, યથાર્થ કે અયથાર્થ નામ રાખવું તે

(૨) સ્થાપના નિક્ષેપ-જીવ કે અજીવની સદૃશ (સદ્ભાવ) કે અસદૃશ (અસદ્ભાવ સ્થાપના (આકૃતિ, કે ઓડું) કરવી તે સ્થાપના નિક્ષેપ.

(૩) દ્રવ્ય નિક્ષેપ-ભૂત અને ભવિષ્યકાળની દશાને વર્તમાનમાં ભાવ-શૂન્ય છતાં કહેવી-માનવી, જેમ સુવરાજને કે પદ્મરાજ રાજાને રાજા માનવો, કોઈના કલેવર (મડદાં)ને એના નામે બાણવું.

(૪) ભાવ નિક્ષેપ-સંપૂર્ણ ગુણયુક્ત વસ્તુને જ વસ્તુરૂપે માનવી.

દષ્ટાંત-મહાવીર નામ તે નામનિક્ષેપ, તે ગમે તેટલું નામ રાખ્યું હોય, મહાવીર લખ્યું હોય, ચિત્ર કર્યું હોય, મૂર્તિ હોય કે કોઈ ચીજ મૂકીને એને મહાવીર તરીકે કહીએ, તે મહાવીરનો સ્થાપના નિક્ષેપ કેવળજ્ઞાન થયા પહેલાના સ સારી જીવને કે નિર્વાણ પામ્યા બાદના શરીરને મહાવીર માનવા તે મહાવીરનો દ્રવ્ય નિક્ષેપ અને મહાવીર પોતે કેવળજ્ઞાન, દર્શન સહિત બિરાજતા હોય તેમને જ મહાવીર કહેવા તે ભાવ નિક્ષેપ માનવો એ રીતે જીવ, અજીવ આદિ સર્વ પદ્ધતિઓ આર નિક્ષેપા ઉતારી જ્ઞાન થઈ શકે

૩ દ્રવ્ય ગુણુ પર્યાય દ્વાર-ધર્મોન્નિકાય આદિ જેમ છ દ્રવ્ય છે ચક્ષુ સહાય આદિ સ્વભાવ તે દરેકના બુદ્ધા બુદ્ધા ગુણુ છે, અને દ્રવ્ય, ઉત્પાદ, વ્યય, આદિ પરિવર્તન થવું તે પર્યાય છે મૂળ ગુણુ અને દ્રવ્ય ધ્રુવ છે

દષ્ટાંત-જીવ તે દ્રવ્ય-જ્ઞાન દર્શન આદિ ગુણુ, મનુષ્ય, તિર્થંક, દેવ, સાધુ આદિ દશા તે વ્યવન પર્યાય સમજવી અને ગુણોમાં ઉપયોગ આશ્રી પરિવર્તન દશાને અર્થ પર્યાય.

૪. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, દ્વાર-દ્રવ્ય તે જીવ, અજીવ આદિ, ક્ષેત્ર તે આકાશ પ્રદેશ, કાળ તે સમય, ઘડી, ચાવત કાળચક્ર, ભાવ-વર્ણ, ગ ધ, રસ, સ્પર્શ આદિ જીવ અજીવ બધા ઉપર દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ ઉતારી શકાય

૫. દ્રવ્ય-ભાવ-દ્વાર-ભાવને પ્રકટ કરવામા તે સહાયક દ્રવ્ય છે જેમ દ્રવ્યથી જીવ અમર-શાશ્વત છે, ભાવથી અશાશ્વત છે દ્રવ્યથી લોક શાશ્વત છે, ભાવથી અશાશ્વતો છે એટલે કે દ્રવ્ય

તે મૂળ વસ્તુ છે, સદૈવ શાશ્વતી છે, ભાવ તે વસ્તુની પર્યાય છે, અશાશ્વતી છે

જેમ ભમરો લાકડું કોતરે છે તેમાં 'ક' જેવો આકાર બની ગયો. એ દ્રવ્ય 'ક' અને કોઈ પડિતે સમજીને 'ક' લખ્યો તે ભાવ 'ક' બહુવો.

૬. કારણ-કાર્ય કાર-કાર્ય (સાધ્ય)ને પ્રગટ કરનાર-પહોંચા-હનાર તે કારણ છે કારણ વિના કાર્ય ન થાય જેમ ઘડો બનાવવો તે કાર્ય છે, તો માટી, કુંભાર, ચાકડો આદિ કારણ અવશ્ય બેઈએ. માટે કારણ મુખ્ય છે

નિશ્ચય વ્યવહાર-નિશ્ચયને પ્રકટ કરનાર તે વ્યવહાર છે. વ્યવહાર બગવાન છે વ્યવહારથી જ નિશ્ચયને પહોંચી શકાય છે, જેમ નિશ્ચયમાં કર્મના કર્તા કર્મ છે, વ્યવહારથી જીવ કર્મોનો કર્તા મનાય છે જેમ નિશ્ચયથી આપણે ચાલીએ છીએ અને વ્યવહારથી કહીએ કે ગામ આવ્યું, પાણી ચુવે તેને કહીએ કે નાળ ચુવે છે ઇત્યાદિ.

૮. ઉપાદાન નિમિત્ત-ઉપાદાન તે મૂળ કારણ, જે સ્વયં કાર્યરૂપ પરિણમે જેમ ઘડાતું ઉપાદાન કારણ માટી અને નિમિત્ત તે સહકારી કારણો જેમાં ઘડો બનાવવામાં કુંભાર, પાવડો, ચાકડો, વગેરે શુદ્ધ નિમિત્ત કારણ હોય તો ઉપાદાનને સાધક થાય અને અશુદ્ધ નિમિત્ત હોય તો ઉપાદાનને બાધક પણ થાય

૯. ચાર પ્રમાણ-પ્રત્યક્ષ, આગમ, અનુમાન અને ઉપમા પ્રમાણ. પ્રત્યક્ષના ૨ લેહ-૧ ઇન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (પાચઈન્દ્રિયોથી થતું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન) અને ૨ નોઇન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (ઇન્દ્રિયોની સહાય વિના માત્ર આત્મશુદ્ધતાથી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન થાય તે) તેના ૨ લેહ-૧ દેશથી તે અવધિ, મનપર્યાવ જ્ઞાન અને ૨ સર્વથી તે કેવળજ્ઞાન

આગમ પ્રમાણ-શાસ્ત્રવચન, આગમોની હકીકતોને પ્રમાણ માનવી. અનુમાન પ્રમાણ-જે વસ્તુ અનુમાનથી જણાય તે તેના ૫ લેહ. ૧ કારણથી-જેમ ઘડાતું કારણ માટી, માટીતું કારણ ઘડો નથી

૨ શુભ્રથી-જેમ પુષ્પમાં સુગંધ, સુવર્ણમાં કૌમળતા, જીવમાં જ્ઞાન
 ૩ આસરણ-જેમ ધુમાડાથી અગ્નિ, વીજળીથી વાદળાં આદિ જાણવું તે
 ૪ આવયવેણુ-જેમ દંતુશળથી હાથી, ચુડીઓથી ખરી, શાસન-
 રૂચિથી સમકિતી જણાય

૫ દિક્ષિસામન્ન-સામાન્યથી વિશેષને જાણે જેમ ૧ રૂપીઆને જોઈ
 ઘણાને જાણે ૬ માણસને જોવાથી આખા દેશના માણસોને જાણે
 ભલા ખૂરા ચિન્હ જોઈને ત્રણેય કાળના જ્ઞાનની કલ્પના અતુ-
 માનથી થઈ શકે છે.

ઉપમા પ્રમાણ-ઉપમા આપી, સરખામણીથી જ્ઞાન કરવું તેના
 [૧૪ લેહ. [૧] ચથાર્થ વસ્તુને ચથાર્થ ઉપમા [૨] ચથાર્થ વસ્તુને
 અચથાર્થ ઉપમા, [૩] અચથાર્થ વસ્તુને ચથાર્થ ઉપમા અને [૪]
 અચથાર્થ વસ્તુને અચથાર્થ ઉપમા

સામાન્ય વિશેષ-સામાન્યથી વિશેષ બળવાન છે સમુદાય
 રૂપ જાણવું તે સામાન્ય વિવિધ લેહાનલેહથી જાણવું તે વિશેષ.

જેમ દ્રવ્ય સામાન્ય, જીવ અજીવ વિશેષ

જીવ દ્રવ્ય સામાન્ય, સસારી, સિદ્ધ વિશેષ ઇત્યાદિ

૧૧ ગુણુ-ગુણી-પદાર્થમાં ખાસ વસ્તુ (સ્વભાવ) છે તે ગુણ
 છે, અને એ ગુણ જેમાં છે તે વસ્તુ [ગુણધાત્ક] ને ગુણી કહે છે
 જેમ જ્ઞાન તે ગુણ અને જીવ ગુણી, સુગંધ ગુણ. પુષ્પ ગુણી, ગુણ
 અને ગુણી અલેહ [અસિન્ન] રૂપે રહે છે

૧૨. જ્ઞેય-જ્ઞાન-જ્ઞાની-જાણવા યોગ્ય [જ્ઞાનના વિષયભૂત] સર્વ
 દ્રવ્યો જ્ઞેય છે, દ્રવ્યોત્ત જાણવાપણું તે જ્ઞાન છે, અને પદાર્થોને
 જાણનાર તે જ્ઞાની છે જેમ ધ્યેય, ધ્યાન, ધ્યાની વગેરે

૧૩ ઉપપન્ને વા, વિહન્ને વા, ધ્રુવે વા-ઉપજન્નુ, નાશ
 થવું અને નિશ્ચય રૂપે રહેવું જેમ જન્મવું, મરવું અને જીવપણે
 કાયમ [અમર રહેવું]

૧૪. આધેય-આધાર-ધારી રાખે તે આધાર, તેને આધારે

રહે તે આધેય, જેમ-પૃથ્વી આધાર, ઘટાદિ પદાર્થો આધેય. જીવ આધાર, જ્ઞાનાદિ આધેય.

૧૫. આવિર્ભાવ-તિરોભાવ-તિરોભાવ જે પદાર્થ દ્વર છે, અને જે પદાર્થ-શુણ્ય નજીકમા છે તે આવિર્ભાવ. જેમ દુધમાં ઘીનો તિરોભાવ છે અને માખણમાં ઘીનો આવિર્ભાવ છે

૧૬. ગૌણતા-સુખ્યતા-અન્ય વિષયો છોડીને આવશ્યક વસ્તુનું વ્યાખ્યાન કરાય તે સુખ્યતા, અને જે વસ્તુ શુભ્તપણે અપ્રધાન-પણે રહી હોય તે ગૌણતા છે જેમ જ્ઞાનથી મોક્ષ થાય છે, એમ કહેવામા જાનની સુખ્યતા રહી અને દર્શન, ચારિત્ર, તપાદિની ગૌણતા રહી

૧૭. ઉત્સર્ગ-અપવાહ-ઉત્સર્ગ તે ઉત્કૃષ્ટ માર્ગ છે, અને અપવાહ તેનો રક્ષક છે, ઉત્સર્ગ માર્ગથી પતિત અપવાહનું અવલંબન લઈને ફરીથી ઉત્સર્ગ (ઉત્કૃષ્ટ) માર્ગે પહોંચી શકે છે જેમ સહા ૩ શુભ્તિથી રહેવું તે ઉત્સર્ગ માર્ગ, અને ૫ સમિતિ ને શુભ્તિના રક્ષક-સહાયક અપવાહ માર્ગ છે ઈત્યાદિ ષડ્દ્રવ્યમાં પણ જાણવા.

૧૮. ત્રણ આત્મા-બહિરાત્મા, અતરાત્મા અને પરમાત્મા બહિરાત્મા-શરીર, ધન, ધાન્યાદિ સમૃદ્ધિ, કુટુંબપરિવાર આદિમાં, તલલીન થવું તે મિથ્યાત્વી

અતરાત્મા-બાહ્ય વસ્તુને પર સમજી તેને ત્યજવા આહિ-ત્યાગે તે ૪ થી ૧૨ શુભસ્થાનવાળા

પરમાત્મા-સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થયા, કર્મસુક્ત થઈ સ્વ-સ્વરૂપમાં લીન છે તે સિદ્ધ પરમાત્મા તથા અરિહંત

૧૯. ચાર ધ્યાન-૧ પદસ્થ-૫મ પરમેષ્ઠિના શુભોનુ શબ્દોથી અનમા બોલીને ધ્યાન કરવું તે

૨ પિંડસ્થ-શરીરમા રહેલ અનંત શુભસુક્ત ચૈતન્યનું અધ્યાત્મ-ધ્યાન કરવું

૩ રૂપસ્થ-અરૂપી છતા કર્મયોગે આત્મા સંસારમાં અનેક રૂપ
ધરણ કરે છે. એ વિચિત્ર સસાર અવસ્થાનો
વિચાર અને સસારથી છૂટવાના ઉપાય ચિંતવવા તથા
અરિહંતના સ્વરૂપનો વિચાર

૪ રૂપાતીત-સચ્ચિદાનંદ, અગમ્ય, નિરાકાર, નિરજન સિદ્ધ
પ્રભુનું ધ્યાન કરવું. શુદ્ધ આત્મશુદ્ધિનો અનુભવ
કરવો

૨૦. ચાર અનુયોગ-૧ દ્રવ્યાનુયોગ-જીવ-અજીવ-ચૈતન્ય-
જડ (કર્મ), આદિ દ્રવ્યોના સ્વરૂપનું જેમાં વર્ણન હોય ૨ ગણિતા-
નુયોગ-જેમાં ક્ષેત્ર, પહાડ, નદી, દેવલોક, નારદી, જ્યોતિષી આદિના
ગણિત-માપનું વર્ણન હોય ૩ ચરણકરણાનુયોગ-જેમાં સાધુ-
શ્રાવકનો આચાર, ક્રિયાનું વર્ણન હોય ૪ ધર્મકથાનુયોગ-જેમાં
શ્રાવક, રાજા, રક આદિના વૈરાગ્યમય બોધદાયક જીવન-પ્રસંગોનું
વર્ણન હોય.

૨૧. જાગરણા ત્રણ (૧) બુદ્ધ જાગરિકા-તીર્થ કર અને
કેળીઓની દશા (૨) અબુદ્ધ જાગરિકા-છંદસ્ય મુનિઓની, અને
(૩) સુદ્ધ જાગરિકા શ્રાવકોની

૨૨ વ્યાખ્યા નવ-એકેક વસ્તુની ઉપચાર નયથી ૬-૬
રીતે વ્યાખ્યા કરાય

- (૧) દ્રવ્યમા દ્રવ્યનો ઉપચાર-જેમ કાષ્ટમાં વશદોચન
- (૨) દ્રવ્યમાં શુભનો „-„ જીવ જ્ઞાનવત છે
- (૩) „ પર્યાયનો „-„ આ જીવ સ્વરૂપવાન છે
- (૪) શુભમા દ્રવ્યનો „-„ અજ્ઞાની જીવ છે
- (૫) „ શુભનો „-„ જ્ઞાની છતા બહુ ક્ષમાવત છે
- (૬) „ પર્યાયનો „-„ આ તપઘ્વી ઘણા રૂપાળા છે
- (૭) પર્યાયમાં દ્રવ્યનો „-„ આ પ્રાણી દેવતાનો જીવ છે

(૮) ,, ગુણનો ,, આ મનુષ્ય બહુ જ્ઞાની છે

(૯) ,, પર્યાયનો ,, આ મનુષ્ય શ્યામ વર્ણનો છે ઈ૦

૨૩ પક્ષ આઠ-એક વસ્તુની અપેક્ષાએ અનેક વ્યાખ્યા થઈ શકે છે એમાં મુખ્યત્વે આઠ પક્ષ લઈ શકાય:- નિત્ય, અનિત્ય, એક, અનેક, સત્, અસત્, વક્તવ્ય, અવક્તવ્ય. આ આઠ પક્ષ નિશ્ચય વ્યવહારથી જીવ ઉપર ઉતારે છે

પક્ષ	વ્યવહાર નય અપેક્ષા	નિશ્ચય નય અપેક્ષા
નિત્ય	એક ગતિમાં ફરતાં નિત્ય છે સમય સમય આગુપ્ત ક્ષય થતાં અનિત્ય છે	જ્ઞાન, દર્શન અપેક્ષા નિત્ય છે અશુદ્ધિ આદિ પર્યાયથી અનિત્ય છે
એક	ગતિમાં વર્તતા એ દશાએ એક છે પુત્ર ભાઈ, આદિ સગપણે અનેક છે	ચૈતન્ય અપેક્ષા જીવ એક છે, અસંખ્ય પ્રદેશાપેક્ષા અનેક છે
અનેક		
સત્	સ્વગતિ સ્વક્ષેત્રાપેક્ષા સત્ છે, પરગતિ, પરક્ષેત્રાપેક્ષા અસત્ છે ગુણસ્થાન આદિની વ્યાખ્યા થઈ શકે તે	જ્ઞાનાદિ ગુણાપેક્ષા સત્ છે પરગુણ અપેક્ષા અસત્ છે સિદ્ધના ગુણોની જે વ્યાખ્યા થઈ શકે.
અસત્		
વક્તવ્ય		
અવક્તવ્ય	જે વ્યાખ્યા કેવળી પણ ન કરી શકે તે અનુક્રમ વગર વ્યાખ્યા થઈ શકે.	સિદ્ધના સર્વ ગુણોની વ્યાખ્યા ન થઈ શકે તે તેમજ કોઈપણ એક ગુણ જેમકે કેવળ જ્ઞાન તેની સ પૂર્ણ વ્યાખ્યા કરી શકાય નહિ.

૨૪ સપ્તભંગી-૧ સ્યાત્ અસ્તિ ૩ સ્યાત્ નાસ્તિ ૩ સ્યાત્ અસ્તિ નાસ્તિ, ૪ સ્યાત્ અવ્યક્તવ્ય, ૫ સ્યાત્ અસ્તિ અવ્યક્તવ્ય, ૬ સ્યાત્ નાસ્તિ અવ્યક્તવ્ય, ૭ સ્યાત્ અસ્તિ-નાસ્તિ અવ્યક્તવ્ય

આ સપ્તભંગી હરેક પદ્ધતિ (દ્રવ્ય) પર ઉતારી શકાય છે.

તેમાં જ સ્થાદ્વાદનું રહસ્ય રહેલું છે એકેક પદાર્થને અનેક અપેક્ષાએ
જોનાર સદા સમભાવી હોય

દૃષ્ટાંત માટે સિદ્ધ પરમાત્મા પર સપ્તભગી ઉતારે છે .—

૧ સ્થાત્ અસ્તિ—સિદ્ધો સ્વગુણ અપેક્ષાએ સિદ્ધ છે સિદ્ધમાં
સિદ્ધના ગુણો છે

૨. સ્થાત્ નાસ્તિ—સિદ્ધો પર ગુણ અપેક્ષા નથી (પરગુણોનો અભાવ છે)

૩ સ્થાદસ્તિ નાસ્તિ—સિદ્ધોમાં સ્વગુણોની અસ્તિ અને પરગુણોની
નાસ્તિ છે.

૪ સ્થાદવક્તવ્ય—અસ્તિ—નાસ્તિ યુગપત્ છે, છતાં એક સમયમાં કહી
શકાતી નથી.

૫ સ્થાદસ્તિ અવક્તવ્ય—સ્વગુણોની અસ્તિ છે છતાં ૧ સમયમાં કહી
નથી શકાતા.

૬ સ્થાન્નાસ્ત્યવક્તવ્ય—પરગુણોની નાસ્તિ છે અને એક સમયમાં
કહી નથી શકાતા

૭ સ્થાદસ્તિનાસ્ત્યવક્તવ્ય—અસ્તિ—નાસ્તિ બંને છે પણ એક સમયમાં
કહી નથી શકાતા.

એ સ્થાદ્વાદ સ્વરૂપ સમજીને સદા સમભાવી બનીને રહેવું,
જેથી આત્મકલ્યાણ થાય

ધૃતિ નય પ્રમાણુ વિસ્તાર સમ્પૂર્ણ.

શ્રી પ્રમાણુ બોધનો થાકડો

લબ્ધ જીવના બોધને અર્થે ત્રણ પ્રકારના અંશુલ તથા ત્રણ-
પ્રકારના પદ્યોપમતુ માન, સૂત્ર અનુયોગદ્વારથી કહે છે. તેમાં પ્રથમ
ત્રણ પ્રકારના અંશુલના નામ, આત્મ અશુલ ૧, ઉત્સેધાંશુલ ૨, પ્રમાણાંશુલ
૩, આત્મ અશુલનું માન કહે છે ભરતાદિ ૧૫ ક્ષેત્ર છે, તિહાં જે
કાળે જે આરે જે મનુષ્ય હોય તે મનુષ્ય પોતપોતાને ૧૨ અંશુલે ૧ મુખ
થાય, અને ૬ મુખે એક પુરુષનું ઉચાપણાનું માન થાય; એટલે ૧૨
નવા ૧૦૮ આત્મ અશુલનો પુરુષ ભિચો હોય તે પુરુષને પ્રમાણોપેત
કહીએ ૧ માનયુક્ત પુરુષ કેને કહીએ ? પુરુષ પ્રમાણે ભંડી કુડી
હોય તેને જળે કરી પરિપૂર્ણ ભરીએ તેમાં પુરુષ ભેસે તે વારે એક
દ્રોણ પ્રમાણ જળ કુડી માહીથી બહાર નીકળે તથા એક દ્રોણ પ્રમાણે
જળે કરી કુડી ઉણી હોય, તે કુડીમાં તે પુરુષ ભેસે તો પરિપૂર્ણ
જળે ભરાય તેને માનોપેત પુરુષ કહીએ. દ્રોણ તે કેવડો હોય તે કહે
છે જે અસલીએ ૧ પસલી થાય જે પસલીએ ૧ સઈ થાય, ચાર-
સઈએ ૧ કુડવ થાય, ચાર કુડવે ૧ પાયો થાય, ચાર પાયે ૧ આઠો
થાય. ચાર આઠે ૧ દ્રોણ થાય એ દ્રોણનું માન કહ્યું એ રીતે
માનોપેત પુરુષ કહીએ ૨ ઉન્માનયુક્ત પુરુષ કેને કહીએ ? જે પુરુષ
તોળ્યો થકો અર્ધ ભાર થાય તેને ઉન્માનયુક્ત પુરુષ કહીએ અર્ધ
ભારનું માન કહે છે. એક હજાર ને પચાશ પદે અર્ધ ભાર થાય.
એ અર્ધ ભારનું માન કહ્યું ૩ પ્રમાણ માન-ઉન્માનયુક્ત લક્ષણ સાથિ-
યાદિક વ્યજન, મસ તીલાદિક શુષ્ક, ક્ષમા, દાનાદિક સહિત જે પુરુષ
હોય તે ઉત્તમ પુરુષ બધુવો ઉત્તમ પુરુષ ૧૦૮ આત્મ અશુલનો
ભિચો હોય ૧ મધ્યમ પુરુષ ૧૦૪ આત્મઅશુલનો ભિચો હોય ૨
જે પુરુષ ૧૦૮ આત્મ અશુલથી ન્યૂનાધિક હોય, સ્વર આદ્ય વચન ૧,
સત્ત્વધીર્થ ૨ સાર તે રૂપાદિ એ ૩ શુષ્કે વર્જિત હોય તે પરનો દાસ-
ક્રિકર થાય એહવા ૬ આત્મ-અંશુલે ૧ પગના મધ્યભાગનું પહો-

જપણુ થાય એ પગે ૧ વેત થાય એ વેતે ૧ હાથ, એ હાથે ૧ કુક્ષિ થાય, એ કુક્ષિએ ૧ ધનુષ થાય એ ધનુષે ૧ ગાઉ થાય, ચાર ગાઉએ ૧ જોજન થાય જે કાળે મનુષ્યનું આત્મ અંગુલ હોય તે આત્મ અંગુલે તે વખતના નગર, ગામ, વન, કૂવા, તળાવ, વાવ, ગઢ, પોળ, કોઠા, ચાન, રથ, ગાડાદિક ૭૩ જોડનાં નામ કહ્યાં છે ૧ ઉત્સેધાંગુલનું માન કહે છે અનંતા સૂક્ષ્મ પરમાણુ લેખા કરીએ ત્યારે ૧ વ્યવહારી પરમાણુ થાય તથા જાળીને વિષે સૂર્યના કિરણ તેમા રજ જોડતી દેખાય, તે રજનેા અનંતમેા ભાગ તેને વ્યવહારી પરમાણુ કહીએ અન્યમતિવાળા રજના તેત્રીસમા ભાગને પરમાણુ કહે છે તે વ્યવહારી પરમાણુ, શસ્ત્રાદિ કોઇ પ્રકારે છેઢાય નહિ, અગ્નિમા જળે નહિ, પાણીમાં ચાલ્યો જાય પણ લીજાય નહિ ગંગા મહાનદીનેા પ્રવાહ જીવો ચુલહિમવત પર્વતથી પડે છે, તે પ્રવાહ સામે ચાલ્યો જાય પણ ખળાય નહિ, ઘાત પામે નહિ, પાણીના બિદુમા રહે પણ પાણી ન થાય અતિ તીક્ષ્ણ શક્તે કરી દેવતાની શક્તિએ છેઢતા એક ખડનો બીજો ખડ ન થાય તેને તત્ત્વજ્ઞાતા પરમાણુ કહે છે એવા અનંતા વ્યવહારી પરમાણુ એકઠા મળે તેવારે ૧ ઉષ્ણુસન્નિઓ થાય આઠ ઉષ્ણુસન્નિએ ૧ સણુસન્નિઓ થાય આઠ સણુસન્નિએ ૧ ઉર્દ્ધ્વરેણુ થાય આઠ ઉર્દ્ધ્વરેણુએ ૧ ત્રસરેણુ, બેધદ્વિયાદિક ત્રસ જીવને ચાલતા રજ ઉડે તે ત્રસરેણુ કહેવાય, આઠ ત્રસરેણુએ ૧ રથરેણુ, રથાદિક હિડતા રજ ઉડે તે રથરેણુ કહેવાય આઠ રથરેણુએ ૧ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલિયા મનુષ્યના વાળાંત્રનું જડપણુ થાય આઠ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના વાળાંત્રે ૧ હરિવાસ, રમ્યક્રવાસ ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાંત્રનું જડપણુ થાય આઠ હરિવાસ, રમ્યક્રવાસના વાળાંત્રે ૧ હેમવય, હિરણ્યવય ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાંત્રનું જડપણુ થાય, આઠ હેમવય, હિરણ્યવયના વાળાંત્રે ૧ પૂર્વ પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્યના વાળાંત્રનું જડપણુ થાય. આઠ પૂર્વ પશ્ચિમ મહાવિદેહના વાળાંત્રે ૧ ભરત, ઐરવતના મનુષ્યના વાળાંત્રનું જડપણુ થાય એવા ૮ વાળાંત્રે ૧ દિગ્ધ થાય, આઠ દિગ્ધે ૧ જૂ થાય; આઠ જુએ ૧ જવમધ્ય

થાય, આઠ જવમધ્યે ૧ અંશુલ થાય, છ અંશુલે ૧ પગ થાય, ૧૨ અંશુલે ૧ વેત થાય ૨૪ અંશુલે ૧ હાથ થાય; ૪૮ અંશુલે ૧ કુક્ષિ થાય; ૯૬ અંશુલે ૧ ધનુષ થાય. ૨ હજાર ધનુષે ૧ ગાઉ થાય, ૪ ગાઉએ ૧ જોજન થાય, એ ઉત્સેધાશુલે ૨૪ દડકની અવધેણા વર્ણવી છે. પ્રમાણ્યશુલનું માન કહે છે ભરતાદિક ચક્રવર્તીનું કાંગણિ રત્ન હોય તે ૮ સોનૈયા ભાર છે સોનૈયાનો તોલ કહે છે ૪ મધુર ત્રિકલે ૧ પ્રવેત સરસવ થાય. ૧૬ સરસવે ૧ અડદ થાય, ૨ અડદે ૧ શુભ થાય ૫ શુભએ ૧ માસો થાય, ૧૬ માસાએ સોનૈયો થાય, એવા ૮ સોનૈયા ભારનું કાંગણિ રત્ન હોય, તેને છ તળા, ૮ ખુણા, ૧૨ હાસ છે સોનીની એરણુને સઠાણે છે કાંગણિ રત્નની એકેકી હાસ ઉત્સેધાશુલની પહોળી છે અને જે ઉત્સેધાશુલ છે તે શ્રમણ ભગવત મહાવીરનું અર્ધઅંશુલ થાય, તેને હજારગણુ કરીએ ત્યારે ૧ પ્રમાણ્યશુલ થાય એટલે મહાવીર સ્વામીના પાચસે આત્મઅંશુલે ૧ પ્રમાણ્યશુલ થાય એવા ૬ પ્રમાણ્યશુલે ૧ પગ થાય, ૧૨ અંશુલે ૧ વેત થાય, ૨૪ અંશુલે ૧ હાથ થાય. ૪૮ અંશુલે ૧ કુક્ષિ થાય ૯૬ અંશુલે ૧ ધનુષ થાય, ૨ હજાર ધનુષે ૧ ગાઉ થાય ૪ ગાઉએ ૧ જોજન થાય એ પ્રમાણ્યશુલે પૃથ્વી, પર્વત, વિમાન, નરકાવાસા, ક્ષીપ, સમુદ્ર, નરક, દેવલોક, લોક, અલોક, શાશ્વતી જમીન, રત્નપ્રભાદિક ૨૮ યોલનું તથા ક્ષીપસમુદ્રાદિ ૨૮ યોલનું લાખાપણુ, પહોળાપણુ, ઉચાપણુ, ઊંડાપણુ, પરિધી પ્રમુખનાં માન વર્ણવ્યા છે ૩ એ ૩ પ્રકારના અંશુલ કહ્યા તે પ્રત્યેક પ્રત્યેકના ત્રણ ત્રણ લોક, શ્રેણિઅંશુલ ૧ પ્રતરાશુલ ૨ ધનાંશુલ ૩ તિહાં અસંતકદપનાએ શ્રેણી તે અસંખ્યાતા, જોજન કોઝકોડી પ્રમાણે લાખી, અને એક આકાશપ્રદેશની પહોળી, બડપણે લોકાત સુધી હોય તે શ્રેણીને શ્રેણી શુણુ કરીએ તેને પ્રતર કહીએ ૨ તે પ્રતરને શ્રેણી શુણુ કરીએ તેને ઘન કહીએ ૩ તે ઘનીકૃત લોકને સંખ્યાતશુણુ કરીએ ત્યારે સંખ્યાતા લોક અલોકમા થાય, તે સંખ્યાતા લોકને અસંખ્યાતા શુણુ કરીએ ત્યારે અસંખ્યાતા લોક અલોકમા થાય તે અસંખ્યાતા લોકને અનંતશુણુ કરીએ ત્યારે

અનતા લોક અલોકમાં થાય અને તે અનતા લોકના જેટલા આકાશ-
પ્રદેશ છે, તેટલા નિગોદના એક શરીરમાંહી નિગોદીઆ જીવ છે.
અસંખ્યાતા સૂક્ષ્મ નિગોદે ૧ બાહર નિગોદ થાય, એક નિગોદમાં
અનતા જીવ જાણવા એ ૩ પ્રકારના અંશુલ કદા ૩ પ્રકારના પદ્યો-
પમતુ માન કહે છે તેમાં પદ્યોપમના ૩ લેહ, ઉદ્ધા પદ્યોપમ
૧, અદ્ધાપદ્યોપમ ૨, ક્ષેત્રપદ્યોપમ ૩, એક એકના બળે લેહ,
સૂક્ષ્મ ને બાહર, પ્રથમ બાહર ઉદ્ધા પદ્યોપમતુ સ્વરૂપ કહે છે એક
જેજનનો ઉત્સેધાંશુલે લાળો, પહોળો ને ઊંડો એવો એક પાલો
(ફૂવો) કદપીએ તેની ત્રિશુણી ઝાઝેરી પરિધિ હોય, તે પાલો દેવકુરૂ,
ઉત્તરકુરૂના જુગલિયાના મસ્તકના કેશ તે એક દિનથી માંડીને ૭ દિનના
ઉચ્ચા વાલાએ કરી ભરીએ, એવો તો ઠાસી-ઠાસીને ભરીએ કે અગ્નિ-
માંહી બળે નહિ, ગાયરે કરી ઊંડે નહિ, પાણીએ કરી સડે નહિ,
પોલાનાનાં અભાવથી વિદ્યેરે નહિ, દુર્ગંધ થાય નહી, ચક્રવર્તીનું
સૈન્ય ફૂવા ઉપર ચાલે તો પશુ નમે કે ડાલે નહિ, ગંગા નદીનો પ્રવાહ તેની
ઉપર ચાલે તો પશુ પાણીમાંહી લેદાય નહિ પાલામાંથી સો સો વર્ષ
એક એક વાળાએ કાઢીએ, એમ કાઢતા જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય.
બાકી એક પશુ વાલાએ ન રહે તેટલા કાળને બાહર ઉદ્ધા-પદ્યોપમ
કહીએ તે પદ્યોપમ સંખ્યાત વર્ષનો જાણવો એવા દશ કોડાકોડી
પદ્યોપમે બાહર ઉદ્ધા સાગરોપમ થાય કેવળ પરપણા માત્ર છે એ
બાહર ઉદ્ધા પદ્યોપમ ૧, સૂક્ષ્મ ઉદ્ધા પદ્યોપમતુ માન કહે છે.
જેમ એક જેજનનો પાલો કદપીએ તે પૂર્વવત્ તે પાલામાંહી દેવકુરૂ,
ઉત્તરકુરૂના જુગલિયાના માથાના કેશ એક દિનથી સાત દિનના ઉચ્ચા
વાલાએ લઇએ એકેક વાલાએના અસંખ્યાતા ખડ કરીએ
તે ખડ કેવડા નાના ઘાય ? ચક્ષુ ઇન્દ્રિયની અવધેણીથી અસં-
ખ્યાતમે ભાગે અને નાના સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ જીવના શરીરની અવધેણીથી
અસંખ્યાત શુણા મોટા અને જેવડું એક બાહર પૃથ્વીકાયના જીવનું
શરીર તેવડા વાલાએના ખડ નાના થાય તે વાલાએના ખડ, અગ્નિ

એ બગે નહિ, વાયરે ઉડે નહિ, તે વાલાગ્રને ખડે કરી પાલો ઠાંસી-
 ઠાંસીને ભરીએ તે પાલામાંહી સો સો વરે એકેકો વાલાગ્રનો ખડ
 કાઢીએ, એમ કાઢતાં જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને
 સૂક્ષ્મ ઉદ્ધા (ઉદ્ધર્) પદ્યોપમ કહીએ. એ પદ્યોપમ અસખ્યાતા કાળના
 થાય એવા દશ કોડાકોડી પદ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ ઉદ્ધા-સાગરોપમ થાય
 એ સાગરોપમે દ્વીપ સમુદ્રનું માન વર્ણવ્યું છે અહીં ઉદ્ધા સાગ-
 રોપમના જેટલા સમય થાય તેટલા દ્વીપ સમુદ્ર તીરછા લોકમાં છે
 જ બુદ્ધીપ એક લાખ જોજનનો લાખો ને પહોળો, એનાથી બમણો
 લવણ સમુદ્ર બે લાખ જોજનનો, ધાતકી ખડ ૪ લાખ જોજનનો,
 એમ ઠામ બમણા અસખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર બાણવા, એ સૂક્ષ્મ ઉદ્ધા-
 પદ્યોપમ ૧ અદ્ધા પદ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે, તેના બે લેહ, સૂક્ષ્મ
 ને બાહર તેમાં બાહર અદ્ધા પદ્યોપમ કેહને કહીએ ? એક જોજનનો
 લાંબો, પહોળો ને જીંડો ચારે હાસે સરખો પૂર્વવત્ પાલો કદખીએ
 દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ જુગલિયા મનુષ્યના વાળાગ્રે કરી પાલો ઠાંસી ઠાંસીને
 ભરીએ, પછી સો સો વરસે એકેકો વાલાગ્ર કાઢીએ, એમ કાઢતાં જેટલે
 કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને, બાહર અદ્ધા પદ્યોપમ
 કહીએ એ પદ્ય સખ્યાતા કોડી વરસે થાય, એવા દશ
 કોડાકોડી બાહર અદ્ધા પદ્યોપમે ૧ બાહર અદ્ધા સાગરોપમ થાય.
 દેવલ પ્રપણા માત્ર છે ૧ સૂક્ષ્મ અદ્ધા પદ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે,
 એક જોજનનો લાંબો, પહોળો ને જીંડો પાલો પૂર્વવત્ કદખીએ. તેમાં
 પૂર્વવત્ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાલાગ્રના અસખ્યાતા
 ખડ કરી ભરીએ, પાલામાં સો સો વરસે એકેકો ખડ કાઢીએ,
 જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને સૂક્ષ્મ અદ્ધા પદ્યોપમ
 કહીએ એવા દશ કોડાકોડી પદ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ અદ્ધા સાગરોપમ
 થાય, એ સાગરોપમે નારકી, તિર્યચ, મનુષ્ય અને દેવતા એ ૪
 ગતિના આયુષ્ય વર્ણવ્યા છે ૨ ક્ષેત્ર પદ્યોપમ કહે છે ક્ષેત્ર પદ્યોપમના
 ૨ લેહ સૂક્ષ્મ ને બાહર તેમાં બાહર પદ્યોપમ કેહને કહીએ ?
 એક જોજનનો લાંબો, પહોળો ને જીંડો પૂર્વવત્ પાલો કદખીએ તેમાં

પૂર્વવત્ દેવકુરૂ, ઉત્તર કુરૂ ક્ષેત્રના જુગલિયાના માથાના વાળાશ્ર લરીએ, તે પાલા માહીલા વાળાશ્રના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સમયે સમયે અપહરતા જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય તેટલા કાળને બાહર ક્ષેત્ર પદ્યોપમ કહીએ એ પાલો ખાલી થતા અસંખ્યાતી અવસર્પિણી-ઉત્સર્પિણી વહી જાય, એવા દશ કોડાકોડી પદ્યોપમે ૧ બાહર ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય, કેવલ પ્રરૂપણા માત્ર છે. મર્તાતરે જીવ દ્રવ્યનાં પરિણામ દાખવ્યા છે. ૧, સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પદ્યોપમતુ સ્વરૂપ કહે છે. એક જોજનનો લાંબો, પહોળો ને જાડો પૂર્વવત્ પાલો કશ્પીએ, તેમા દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાશ્રના અસંખ્યાતા ખંડ કરી લરીએ, તે પાલા માહીલા વાળાશ્રના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશ તથા અણુફરસ્યા આકાશ પ્રદેશ છે. તે ફરસ્યા અણુફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સમયે સમયે અપહરીએ જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને ૧ સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પદ્યોપમ કહીએ. એવા દશ કોડાકોડી સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પદ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય એ સાગરોપમના લાવ, દષ્ટિવાહ સૂત્રે વર્ણવ્યા છે ૨ એ ત્રણ પ્રકારના અણુ તથા ત્રણ પ્રકારના પદ્યોપમતુ માન કહ્યું ઈતિ.

૩ જો વર્ષદ્વાર-જળદ્વીપને વિષે છ વર્ષ-ક્ષેત્ર છે તે ભરત ૧ હેમવંત ૨, હરિવર્ષ ૩, મહાવિદેહ ૪, રમ્યદ્વર્ષ ૫, હિરણ્યવત ૬, ઇરવત ૭, એ ૭ ક્ષેત્ર તથા એક મહાવિદેહના ૪ ભાગ ગણીએ તો પૂર્વ મહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહ ૮, દેવકુરૂ ૯ ઉત્તરકુરૂ ૧૦, એ પ્રમાણે ૧૦ ક્ષેત્ર થાય તેનું વિષ્કભપણુ ૧, ખાંડ ૨ જીવા, ૩, ધનુષપીઠ ૪ એ ૪ કહે છે. ભરતક્ષેત્રના ૨ લોક દક્ષિણ ભરત ૧, ઉત્તર ભરત ૨, દક્ષિણભરતનું વિષ્કભપણુ ૨૩૮ જોજન ને ૩ કલાનું એની ખાંડા નથી તેની જીવા ૬૭૪૮ જોજન ને ૧૨ કલા તેની ધનુષપીઠ ૬૭૬૬ જોજન ને ૧ કલાઅધિક (૧)ઉત્તર ભરતનું વિષ્કભપણુ ૨૩૮ જોજન ને ૩ કલાનું. તેની ખાંડા ૧૮૬૨ જોજન ને સાડીસાત કલાની. તેની જીવા ૧૪૪૭૧ જોજન ને ૬ કલામાં કાઈક ન્યૂન, તેની ધનુષપીઠ ૧૪૫૨૮ જોજન ને ૧૧ કલાની (૨) એજ પ્રમાણે ઇરવત ક્ષેત્રનું પશુ જાણુવું (૩) હેમવત ૧. હિરણ્યવત ૨ એ ૨ ક્ષેત્રનું પહોળપણુ, ૨૧૦૫ જોજન ને ૫ કલાનું તેની ખાંડા ૬૭૫૫ જોજન ને ૩ કલા તેની જીવા ૩૭૬૭૪ જોજન ને ૧૬ કલા તેની ધનુષપીઠ ૩૮૭૪૦ જોજન ને ૧૦ કલા (૪) હરિવર્ષ ૧, રમ્યદ્વર્ષ ૨, એ ૨ ક્ષેત્રનું વિષ્કભપણુ ૮૪૨૧ જોજન ને ૧ કલા, તેની ખાંડા ૧૩૩૬૧ જોજન ને ૬ કલા તેની જીવા ૭૩૬૦૧ જોજનને ૧૭ કલા તેની ધનુષપીઠ ૮૪૦૧૬ જોજન ને ૪ કલા (૫) મહાવિદેહ ક્ષેત્રનું વિષ્કભપણુ ૩૩૬૮૪ જોજન ને ૪ કલા તેની ખાંડા ૩૩૭૬૭ જોજન ને ૭ કલા તેની જીવા ૧ લાખ જોજનની તેની ધનુષપીઠ ૧૫૮૧૧૩ જોજન ને ૧૬ કલા અધિક (૬) દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ એ ૨ ક્ષેત્રનું વિષ્કભપણુ ૧૧૮૪૨ જોજન ને ૨ કલાનું, તેની ખાંડા નથી તેની જીવા ૫૩૦૦૦ જોજનની તેની ધનુષપીઠ ૬૦૪૧૮ જોજન ને ૧૨ કલા (૭) ઇતિ ૩ જો વર્ષદ્વાર સમાપ્ત ૩

૪ થો. પર્વતદ્વાર-જળદ્વીપને વિષે ૨૬૬ પર્વત છે વર્ષધર પર્વત ૬, મેરૂ ૧, ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૧ ચમક ૨ કચનગિરિ ૨૦૦, વખાર ગજહતા ૪, વખારા ૧૬, લખા વૈતાલ્ય ૩૪, વર્તુળ વૈતાલ્ય

૪, એ સર્વ મળીને ૨૬૬ પર્વત છે તેનું ભિચપણું, ભિંડાપણું, વિષ્કં-
 લપણું, બાંહા, જાના, ધનુષપીઠ આ પ્રમાણે : ચુલ્હિમવત ૧, શિખરી
 ૨, એ બે પર્વત સો સો જોજનના ભિચા છે અને પચીસ પચીસ
 જોજનના ધરતીમાં ભિંડા છે તેમનું પહોળાપણુ ૧૦૫૨ જોજનનું ને ૧૨
 કલાનું છે તેમની બાંહા ૫૩૫૦ જોજન ને ૧૫ કલા. તેમની જાના
 ૨૪૬૩૨ જોજન ને અર્ધ કલામાં થોડી ન્યુન, તેમની ધનુષપીઠ ૨૫૨૩૦
 જોજન ને ૪ કલા (૨) મહાહિમવત ને ૩૫૧ એ બે પર્વત બસે બસે
 જોજનના ભિચા અને પચાસ પચાસ જોજનના ધરતીમાં ભિંડા છે તેમનું
 વિષ્કંભપણુ ૪૨૧૦ જોજન ને ૧૦ કલાનું, તેમની બાંહા ૬૨૭૬ જોજન
 ને ૬ કલા, તેમની જાના ૫૩૬૩૧, જોજન ને ૬ કલા અધિક. તેમની
 ધનુષપીઠ ૫૭૨૬૩ જોજન ને ૧૦ કલા (૪) નિષધ ૧ નીલવત ૨,
 પર્વત ચારસો ચારસો જોજનના ભિચા છે અને સો સો જોજનના
 ધરતીમાં ભિંડા છે તેમનું વિષ્કંભપણું ૧૬૮૪૨ જોજન ને ૨ કલાનું,
 તેમની બાંહા ૨૦૧૬૫ જોજન ને ૨ કલા તેમની જાના ૬૪૧૫૬
 જોજન ને ૨ કલા, તેમની ધનુષપીઠ ૧૨૩૪૬ જોજન ને ૬ કલા એ
 ૬ પર્વત થયા (૬) મેરુ પર્વત એક લાખ જોજનનો છે, તેમાં ૧ હજાર
 જોજન ધરતીમાં ભિંડા છે તેમાં પ્રથમ ૨૫૦ જોજન પૃથ્વીમય છે,
 ૨૫૦ જોજન પાષાણમય છે, ૨૫૦ જોજન વજ્ર હીરામય છે, ૨૫૦
 જોજન શકર પૃથ્વીમય છે એમ એક હજાર જોજનનો ભિંડા છે એ
 પ્રથમ કાંડ તે ઉપર નવાણુ હજાર જોજનનો મેરુ ભિચો છે, તેમાં
 પોષ્ણસોળ હજાર જોજન અકરત્નમય છે, પોષ્ણસોળ હજાર જોજન
 સ્ફટિક રત્નમય છે, પોષ્ણસોળ હજાર જોજન પીળા સુવર્ણમય છે, પોષ્ણ
 સોળ હજાર જોજન રૂપામય છે, એ ૬૩ હજાર જોજનનો બીજો કાંડ,
 તે ઉપર ત્રીજો કાંડ છત્રીસ હજાર જોજનનો જાળુનદ, રાતો સુવર્ણમય
 છે એ સર્વ મળીને ૧ લાખ જોજનનો મેરુ પર્વત છે તે મૂળે ૧૦૦૦૬૦
 જોજન ને એક જોજનના ૧૧ ભાગ કરીએ તેવા ૧૦ ભાગ એટલે
 ધરતીને મૂળે પહોળો છે, હવે હજાર જોજનનો ધરતીને સમભૂતળે લાંબો-
 પહોળો છે ધરતીથી અગિયાર હજાર જોજન ભિચા જઈએ ત્યાં નવ

હજાર જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે, એમ અગિયાર અગિયાર હજારે ૧ હજાર ઘટાડતા શિખરે ૧ હજાર જોજનનો લાંબો પહોળો છે. તેની ત્રિશુભી અધિક પરિધી છે મેરુને ૪ વન છે, ભદ્રશાલ વન ૧, નહન વન ૨, સૌમનસ વન ૩, પડગ વન ૪, ભદ્રશાલ વન તે મેરુને ચારે બાજુ ધરતી ઉપર છે તે પૂર્વ પશ્ચિમે બાવીશ હજાર જોજન લાંબું છે, અને અહીંસો જોજન ઉત્તર દક્ષિણે પહોળું છે તેને એક પદ્મવર-વેદિકા ને એક વન ખડ સઘળે, ચારે બાજુએ છે મેરુ પર્વત થકી પૂર્વ દિશાએ ૫૦ જોજન વનમાં જાય ત્યાં એક સિદ્ધાયતન છે. તે ૫૦ જોજનનું લાંબુ ને ૨૫ જોજનનું પહોળું છે અને ૩૧ જોજનનું ઊંચું છે અનેક સ્તલ છે તે સિદ્ધાયતનને ૩ ખારણાં છે પૂર્વ ૧, દક્ષિણે ૨, ઉત્તરે ૩, તેના દરવાજા આઠ આઠ જોજનના ઊંચા છે ને ૪ જોજનના પહોળા છે. તે સિદ્ધાયતનના મધ્ય દિશ વિભાગને વિષે એક મહિમય પીઠિકા છે, તે ૮ જોજનની લાંબી ને પહોળી છે ૪ જોજનની જડપણે છે, તે સર્વ રત્નમય છે. તે ઉપર ૧ દેવલદો (ગભારો) છે તે ૮ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે, અને ૮ જોજનનો અધિક ઊંચો છે ત્યાં જિનપ્રતિમા છે તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે દેવલદો જાપ-ધુપના કડુછા છે એમ એક સિદ્ધાયતનનું વર્ણન કહ્યું, તેમ ચાર દિશે ૪ સિદ્ધાયતન છે, ચાર દિશે મેરુ પર્વતથી ૫૦ જોજન ઇશાન કોણે વનમાં જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ જોજન અગ્નિકોણે વનમાં જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે. મેરુ પર્વતથી ૫૦ જોજન નૈઋત્યકોણે વનમાં જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ જોજન વાયવ્યકોણે વનમાં જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે તે એકેકી વાવડી ૫૦ જોજનની લાંબી અને ૨૫ જોજનની પહોળી છે, અને દશ દશ જોજનની ઊંડી છે તેઓ ચારે દિશાએ તોરણ સહિત છે તે ચાર ચાર વાવડીઓના મધ્યમાં એક એક મહેલ છે ને તે દક્ષિણની બે બાજુમાં (અગ્નિ ને નૈઋત્યકોણમાં) શક્રેન્દ્રના ને ઉત્તરની બે બાજુમાં (ઇશાન ને વાયવ્યમાં) ઇશાનેન્દ્રના મહેલ છે. તે ચારે પાંચસો પાંચસો જોજનના ઊંચા છે, અને અહીંસો

અદીસો ભેજનના લાંબા ને પહોળા છે તથા ઊંચા શિખરબંધ છે. ભદ્રશાલ વનમાં ૮ ફિગૂહસ્તિ ફૂટ છે ભદ્રશાલ વનથી પાંચસો ભેજન મેરુ ઉપર જઈએ ત્યાં નદનવન આવે. તે નદનવન ૫૦૦ ભેજન ચક્રવાલ વિષ્કંભપણે ફરતુ વર્તુળ વલયને આકારે છે, તે મેરુપર્વતની નજીક છે, ત્યાં ઘણા દેવ-દેવાંગના હાસ્યરતિ ખેલે છે ત્યાં પણ ૪ સિદ્ધાચતન છે, ૧૧ વાવડીઓ છે. ૪ મહેલ છે, પહેલાંની પેઠે છે, પણ ત્યાં ૯ ફૂટ છે, વળી નદનવનથી સાડીબાસઠ હજાર ભેજન ઊંચા જઈએ ત્યાં સોમનસ વન આવે, તે ૫૦૦ ભેજન ચક્રવાલ વિષ્કંભપણે ફરતુ વર્તુળ-વલયને આકારે છે, મેરુને વીંટી રહ્યું છે સિદ્ધાચતન છે, ૧૬ વાવડીઓ છે, ૪ મહેલ છે ત્યાંથી ૩૬ હજાર ભેજન મેરુને શિખરે જઈએ ત્યાં પડંગવન આવે, તે ૪૬૪ ભેજન ચક્રવાલ વિષ્કંભપણે ફરતુ વર્તુળ-વલયને આકારે છે મેરુની ચુલિકાને વીંટી રહ્યું છે પડંગ વનને વિષે એક ચુલિકા છે, તે ૪૦ ભેજનની ઊંચી છે, ૧૨ ભેજનની મૂળે પહોળી છે, અને ૪ ભેજનની મથાળે પહોળી છે. આઠ ભેજનની વચમાં પહોળી છે. ગાયના પૂછને આકારે છે. સર્વ વેડુંયં રત્નમય છે. તેની પાંચવર વેદિકા છે ઉપર ઘણી રમણિક ભૂમિકા છે તે ચુલિકા ઉપર એક સિદ્ધાચતન છે તે ૧ કોશનુ લાળુ ને અર્ધ કોશનુ પહોળું છે અને દેશે ઉભું કોશ ઊંચું છે, અનેક સ્તલો છે, જાપ-ધુપના કડુંછા છે તે પડંગ વનમાં ૪ સિદ્ધાચતન છે ૧૬ વાવડીઓ છે, ૪ મહેલ છે, તે પહેલાંની પેઠે જાણુ. પડંગ વનમાં ૪ અભિષેક શિલા છે તેના નામ : પાંડું શિલા ૧, પાંડું કબલ શિલા ૨, રક્ત શિલા ૩, રક્તકબલ શિલા ૪, એ ચાર શિલા અર્ધ ચદ્રમાને આકારે છે પૂર્વ પશ્ચિમની શિલા ઉત્તર, દક્ષિણે પાંચસો પાંચસો ભેજનની લાંબી છે, અને પૂર્વ પશ્ચિમે અદીસો અદીસો ભેજનની પહોળી છે, ઉત્તર દક્ષિણની શિલા પૂર્વ પશ્ચિમે પાંચસો પાંચસો ભેજનની લાંબી છે અને ઉત્તર દક્ષિણે અદીસો અદીસો ભેજનની પહોળી છે, ૪ ભેજનની જડપણે છે, સર્વ કનકમય છે એ ૪ ને ત્રણ દિશે પગથીઆ છે. પૂર્વ પશ્ચિમની શિલા ઉપર બે બે સિંહા-

સન છે, અને ઉત્તર દક્ષિણની શિલા ઉપર એકેકુ સિંહાસન છે, તે પાંચસો પાંચસો ધનુષના લાંબા ને પહોળા છે અને ૨૫૦ ધનુષના ઊંચા છે ત્યાં તીર્થ કર દેવનો જન્મ મહોત્સવ કરે છે જળદ્રીપમાં જઘન્ય ૨ તીર્થ કરનો, ઉત્કૃષ્ટ ૪ તીર્થ કરનો જન્મ મહોત્સવ એટી વખતે થાય છે મેરુના ૧૬ નામ, મદર ૧, મેરુ ૨, મનોરમ ૩, સુદર્શન ૪, સ્વયંપ્રભ ૫, ગિરિરાજ ૬, રત્નોચ્ચ ૭, તિલકોપમ ૮, લોકમધ્ય ૯, લોકનાભિ ૧૦. રત્ન ૧૧, સૂર્યાવર્ત ૧૨, સૂર્યાવરણ ૧૩ ઉત્તમ ૧૪ દિશાદિ ૧૫, અવતંશ ૧૬ ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૨, એ બે પર્વત દેવકુરુક્ષેત્રમાં છે, નિષધ પર્વતથી ઉત્તરે ૮૩૪ જોજન ને એક જોજનના ૭ ભાગ કરીએ તેવા ૪ ભાગ જઈએ ત્યાં સિતોઠા નદીને પૂર્વ પશ્ચિમને કાંઠે છે ૨ ચમક પર્વત ઉપર કુરુક્ષેત્રમાં છે નીલવત પર્વતથી દક્ષિણે ૪૩૪ જોજન ને એક જોજનના ૭ ભાગ કરીએ તેવા ૪ ભાગ જઈએ ત્યાં સિતા નદીને પૂર્વ પશ્ચિમને કાંઠે છે ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૧ ચમક ૨; એ ૪ પર્વત હજાર જોજનના ઊંચા છે અને અહીંસો જોજનના ધરતીમા ઊડા છે એક હજાર જોજનના મૂળે લાંબા પહોળા છે, સાડા સાતસે જોજનના વચમાં લાંબા પહોળા છે ઉપર પાંચસો જોજનના લાંબા પહોળા છે, તેની ત્રિગુણી અધિક પરિધી છે બસે કંચનગિરિ પર્વત સિતા સિતોઠા નદીની વચ્ચે પાંચ પાંચ દ્રહની બે બાજુએ છે તે એકેક દ્રહ પાસે એકેકી કેરે દશ પર્વત છે એમ બીજી પાસે પણ દશ દશ પર્વત છે, એ દશ દ્રહને બેઉ કાંઠે બસે કંચનગિરિ પર્વત છે તે સો જોજનના ઊંચા છે, પચીસ પચીસ જોજનના ધરતીમા ઊડા છે મૂળે સો જોજનના લાંબા અને પહોળા છે, વચ્ચે પોણાસો જોજનના લાંબા ને પહોળા છે, ઉપર પચાશ જોજનના લાંબા ને પહોળા છે તેમની ત્રિગુણી અધિક પરિધી છે (૨૧૧) ૪ ગજદતા કહે છે, ગધ, માદન ૧, માલવત ૨, વિદ્યુતપ્રસ ૩, સૌમનસપ્રસ ૪ નિષધથી બે, નીલવતથી બે ગજદતા નીકળીને મેરુ પાસે ચારે આવીને અડકી રહ્યા છે તે ૩૦૨૦૬ જોજન ને ૬ કલાના લાંબા છે, નિષધ ને નીલ-

વ તને અડતાં ચારસો ચારસો જોજનના જિયા છે, અને સો સો જોજનના ધરતીમાં જિડા છે, પાંચસો પાંચસો જોજનના પહોળા છે મેઝ, પાસે જઇએ ત્યાં પાંચસો પાંચસો જોજનના જિયા છે, અને સવાસો સવાસો જોજનના ધરતીમાં જિડા છે ઘટતા અગુદને અસખ્યાતમે ભાગે પહોળા છે એ હસ્તીના હાંતને આકારે છે (૨૧૫) સોલ વખારા પર્વત. ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૨, નલીન ૩ એકશલ ૪, ત્રિકુટ ૫, વૈશ્રમલ્ય ૬, અજન ૭, માયજન ૮, અકાવતી ૯, પશ્ચાવતી, ૧૦, આશિવિશ ૧૧, સુખાવહ ૧૨, અપ્ર ૧૩, સૂર્ય ૧૪, નાગ ૧૫ દેવ ૧૬, એ ૧૬ તે ૧૬પદ્મ જોજન ને ૨ કલાના લાંબા છે, પાંચસો પાંચસો જોજનના પહોળા છે, નિષધ નિલવંતથી નીકળતાં ચારસો ચારસો જોજનના જિયા છે, અને સો સો જોજનના ધરતીમાં જિડા છે સિતા સિતોદા નદીની પાસે પાંચસો પાંચસો જોજનના જિયા છે અને સવાસો સવાસો જોજનના ધરતીમાં જિડા છે પાંચસો પાંચસો જોજનના પહોળા છે વખારા પર્વત દોડાની ખાંધને આકારે છે (૨૩૧) ચોત્રીશ લાંબા વૈતાદ્ય; તેમા ૧ ભરતનો વતાદ્ય ૧ ઇરિવતનો વતાદ્ય અને ૩૦ વિશ્વચના, એ ૩૪ વૈતાદ્ય તે પચીસ પચીસ જોજનના જિયા છે અને સવા છ જોજનના ધરતીમાં જિડા છે પચાસ પચાસ જોજનના પહોળા છે તેમની બાહ્ય-૪૮૮ જોજન ને ૧૬ કલા ઝાઝેરી છે તેમની જીવા ૧૦૭૨૦ જોજનને ૧૨ કલાની, તેમની ધનુષપીઠ ૧૦૭૪૩ જોજન ને ૫૫ કલા એકેક વતાદ્યે જે શુક્ર છે તમિન્નશુક્ર ૧ અડપ્રપાતશુક્ર ૨ એ ૨ શુક્રએ પચાસ પચાસ જોજનની લાંબી છે અને ૧૨ જોજનની પહોળી છે, અને આઠ જોજનની જિચી છે તેમાં જે જે નદી છે, તેના નામ ઉમગજલા ૧ નિમગજલા ૨ એકવીશ જોજન જઇએ ત્યાં ઉમગજલા નદી આવે તે ત્રણ જોજન પટમા છે. તેમા હાથી, દોડા, બળદ, મનુષ્યનુ કલેવગ, દ્યરો પડે તેને ત્રણવાર ભમાડી ઉછાળી બહાર નાખે તે કારણે ઉમગજલા કહેવાય છે ત્યાથી ૨ જોજન આઘા જઇએ ત્યાં નિમગજલા નદી છે, તે ૩ જોજનના પટમાં છે તેમાં હાથી, દોડા, મનુષ્ય, બળદનું કલેવર તથા અનેક પુકગલ પડે તેને ત્રણ વાર ભમાડીને હેઠું બેસાડે, તે

કારણે નિમગ્નતા કહીએ. શેષ ૩૨ દીર્ઘ વૈતાલ્ય મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે, તે પણ એક સરખા છે, પણ બાહ્યા, જીવા, ધનુષપીઠ નથી તે પલગને આકારે છે (૨૬૫) ૪ વર્તુલ વૈતાલ્ય શબ્દાપતિ ૧, વિકટાપતિ ૨, ગધાપતિ ૩, માલવત ૪ એ ૪ વર્તુલ વૈતાલ્ય જુગલિયાના ક્ષેત્રમાં છે તે ૧ હજાર જોજનના ઊંચા છે ૨૫૦ જોજનના ધરતીમાં ઊંડા છે મૂળ ૧ હજાર જોજનના લાંબા ને પહોળા છે ધાન્યના કોઠારને આકારે છે, તેની ૩૧૬૨ જોજન અધિક પરિધી પ્રવેત વર્ણ છે એવ સર્વ મળીને ૨૬૬ પર્વત થયા.

ઇતિ ૪ થો પર્વત દ્વાર સમાપ્ત ૪

૫ મો કૂટદ્વાર : જળૂકીપમા પરપ કૂટ છે તેમા ૪૬૭ કૂટ પર્વત ઉપર છે તેણુ વિવરણ કહે છે: ૩૪ દીર્ઘ વૈતાલ્ય નિષધ ૧, નીલવત ૨, મેરૂ ૩ એ પર્વત અને વિદ્યુત્પ્રભ ૧, માલવત, ૨, એ ૨ વખાર ગજહત એ ૩૬ પર્વત ઉપર નવ નવ કૂટ છે ૩૬ ને નવે ગુણતા ૩૫૧ કૂટ થાય ચુલ્લિમવત ને શિખરી એ એ પર્વત ઉપર અગિયાર અગિયાર કૂટ છે એ ૨૨ થયા મહાહિમવત ને રૂપી એ ૨ પર્વત ઉપર આઠ આઠ કૂટ છે એ ૧૬ કૂટ સોલ વખારા પર્વત ઉપર ચાર ચાર કૂટ છે, એ ૬૪ કૂટ સૌમનસ ૧, ગધમાહન ૨, એ ૨ વખારા ગજહત ઉપર સાત સાત કૂટ છે એ ૧૪ કૂટ, એ સર્વ મળીને ૪૬૭ કૂટ પર્વત ઉપરના થયા, અને શેષ ૫૮ કૂટ ભૂમિ ઉપરના છે, તે કહે છે, ઋષભકૂટ તે ૧ ભરતનો ૧ ઇરવતનો, અને ૩૨ વિજયના એ ૩૪, અને ભદ્રશાલ વનના ૮, દેવકુરુના ૮, ઉત્તરકુરુના ૮, એ સર્વ મળીને ૫૮ કૂટ ભૂમિ ઉપરના થયા એ સર્વ મળીને પરપ કૂટ થયા

ઇતિ ૫ મો કૂટદ્વાર સમાપ્ત ૫.

૬ હો તીર્થદ્વાર : જળૂકીપ મધ્યે ૧૦૨ તીર્થ છે, તે ૩૨ વિજય, ૧ ભરત, ૧ ઇરવત, એ ૩૪ તેમા દરેકમાં ત્રણ ત્રણ તીર્થ છે,

માગધ ૧ વરદામ ૨, પ્રભાસ ૩. એ ૩ તે અગ્નિકોણે ૧, નૈરૂત્યકોણે ૨, વચ્ચકોણે ૩, એ ૩૪ ત્રિ ૧૦૨ તીર્થ થાય.

ઇતિ ૬ કો તીર્થદ્વાર સમાપ્ત. ૬;

૭ મો. શ્રેણીદ્વાર. જળદ્વીપમાં ૧૩૬ શ્રેણીઓ છે, તે વૈતાલ્ય પર્વત ઉપર દશ દશ ભેજન ઊંચા ચઢીએ ત્યાં ૧ દક્ષિણે ને ૧ ઉત્તરે એ બે વિદ્યાધરની શ્રેણીઓ છે, તેમાં ભરતના વૈતાલ્ય ઉપર ગગન વલ્લભાદિક ૫૦ નગર દક્ષિણની શ્રેણીએ છે, અને રથ ચક્રવાલાદિક ૬૦ નગર ઉત્તરની શ્રેણીએ છે, એમજ ઇંદ્રવતના વૈતાલ્ય ઉપર ૬૦ નગર દક્ષિણની શ્રેણીએ છે, અને ૫૦ નગર ઉત્તરની શ્રેણીએ છે, મહાવિદેહના ૩૨ વૈતાલ્ય ઉપર દક્ષિણ ઉત્તરની શ્રેણીએ પંચાવન ૫ ચાવન નગર છે, સર્વ મળીને ૩૭૪૦ નગર વિદ્યાધરની શ્રેણીએ છે, એ ૩૪ હુ ૬૮ વિદ્યાધરની શ્રેણી, વળી વિદ્યાધરની શ્રેણીથી ૧૦ ભેજન ઊંચા ચઢીએ ત્યાં અસિયોગ દેવની બે શ્રેણી આવે; દક્ષિણે ૧ ને ૧ ઉત્તરે એ પ્રભાણે ૩૪ હુ ૬૮ શ્રેણી અસિયોગ દેવની છે, એ સર્વ મળીને ૬૮ વિદ્યાધરની ને ૬૮ દેવની એ ૧૩૬ શ્રેણીઓ છે

ઇતિ ૭ મો. શ્રેણીદ્વાર સમાપ્ત ૭

૮ મો. વિજયદ્વાર વિજય કહેતાં જળદ્વીપમાં ૩૪ વિજયરૂપ સ્થાનક છે, તેના નામ કચ્છા ૧, સુકચ્છા ૨, મહાકચ્છા ૩, કચ્છગાવતી ૪ આવતી ૫, મગલા ૬, પુષ્કલા ૭, પુષ્કલાવતી ૮, એ વિજય, સીતા મહાનદીને ઉત્તર દિશે પૂર્વ મહાવિદેહને વિષે શ્રી મેરુ પર્વતથી માંડીને સિતાસુખવનસુધી પ્રથમ ખાંડવું બાણવું (૧) વત્સા ૬, સુવત્સા ૧૦, મહાવત્સા ૧૧, વત્સાગાવતી ૧૨, રમ્યા, ૧૩, રમ્યક ૧૪, રમણિકા ૧૫, મંગલાવતી ૧૬, એ ૮ વિજય, સીતા નદીને દક્ષિણ પાસે સીતાસુખવનથી માંડીને મેરુ સુધી માચજન વખારા પર્વતસુધી બીજું ખાંડવું બાણવું (૨) પદ્મા ૧૭, સુપદ્મા ૧૮, મહાપદ્મા ૧૯, પદ્મગાવતી ૨૦, શખા ૨૧, કુસુદા ૨૨, નદીના ૨૩, નદીનાવતી ૨૪, એ ૮ વિજય, સીતાના નદીને દક્ષિણને કાંઠે વિદ્યુત-

કારણે નિમગજલા કહીએ શેષ ૩૨ દીર્ઘ વૈતાલ્ય મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે, તે પશુ એક સરખા છે, પશુ બાહા, જીવા, ધતુષપીઠ નથી તે પક્ષંગને આકારે છે (૨૬૫) ૪ વર્તુલ વૈતાલ્ય શબ્દાપતિ ૧, વિકટાપતિ ૨, ગધાપતિ ૩, માલવત ૪. એ ૪ વર્તુલ વૈતાલ્ય જુગલિયાના ક્ષેત્રમાં છે તે ૧ હજાર જોજનના ઊંચા છે ૨૫૦ જોજનના ધરતીમા ઊંડા છે મૂળ ૧ હજાર જોજનના લાંબા ને પહોળા છે ધાન્યના કાઠારને આકારે છે, તેની ૩૧૬૨ જોજન અધિક પરિધી પ્રવેત વર્ણે છે એવ સર્વ મળીને ૨૬૬ પર્વત થયા

ઇતિ ૪ થો પર્વત દ્વાર સમાપ્ત ૪.

૫ મો કૂટદ્વાર : જળૂકીપમા પરપ કૂટ છે તેમા ૪૬૭ કૂટ પર્વત ઉપર છે તેનુ વિવરણ કહે છે: ૩૪ દીર્ઘ વૈતાલ્ય નિષધ ૧, નીલવત ૨, મેરૂ ૩ એ પર્વત અને વિદ્યુત્રસ ૧, માલવત, ૨ એ ૨ વખાર ગજહત એ ૩૬ પર્વત ઉપર નવ નવ કૂટ છે ૩૬ ને નવે શુભતા ૩૫૧ કૂટ ધાય ચુલ્લહિમવત ને શિખરી એ એ પર્વત ઉપર અગિયાર અગિયાર કૂટ છે એ ૨૨ થયા મહાહિમવત ને રૂપી એ ૨ પર્વત ઉપર આઠ આઠ કૂટ છે એ ૧૬ કૂટ સોલ વખારા પર્વત ઉપર ચાર ચાર કૂટ છે, એ ૬૪ કૂટ સૌમનસ ૧, ગધમાહન ૨, એ ૨ વખારા ગજહત ઉપર સાત સાત કૂટ છે એ ૧૪ કૂટ, એ સર્વ મળીને ૪૬૭ કૂટ પર્વત ઉપરના થયા, અને શેષ ૫૮ કૂટ ભૂમિ ઉપરના છે, તે કહે છે, ઋષભકૂટ તે ૧ ભરતનો ૧ ઇરવતનો, અને ૩૨ વિજયના એ ૩૪, અને ભદ્રશાલ વનના ૮, દેવકુરુના ૮, ઉત્તરકુરુના ૮, એ સર્વ મળીને ૫૮ કૂટ ભૂમિ ઉપરના થયા. એ સર્વ મળીને પરપ કૂટ થયા

ઇતિ ૫ મો કૂટદ્વાર સમાપ્ત ૫.

૬ હો તીર્થદ્વાર : જળૂકીપ મધ્યે ૧૦૨ તીર્થ છે, તે ૩૨ વિજય, ૧ ભરત, ૧ ઇરવત, એ ૩૪ તેમા દરેકમાં ત્રણ ત્રણ તીર્થ છે,

માગધ ૧ વરદામ ૨, પ્રભાસ ૩. એ ૩ તે અગ્નિકૌણે ૧, નૈરૂત્યકૌણે ૨, વચ્ચકૌણે ૩, એ ૩૪ ત્રિ ૧૦૨ તીર્થ થાય.

ઇતિ ૬ કો તીર્થદ્વાર સમાપ્ત. ૬;

૭ મો શ્રેણીદ્વાર : જળુદ્રીપમાં ૧૩૬ શ્રેણીઓ છે, તે વૈતાલ્ય પર્વત ઉપર દશ દશ જોજન ઊંચા ચઢીએ ત્યાં ૧ દક્ષિણે ને ૧ ઉત્તરે એ બે વિદ્યાધરની શ્રેણીઓ છે, તેમાં ભરતના વૈતાલ્ય ઉપર ગગન વલ્લભાદિક ૫૦ નગર દક્ષિણની શ્રેણીએ છે, અને રથ ચક્રવાલાદિક ૬૦ નગર ઉત્તરની શ્રેણીએ છે, એમજ ઇરવતના વૈતાલ્ય ઉપર ૬૦ નગર દક્ષિણની શ્રેણીએ છે, અને ૫૦ નગર ઉત્તરની શ્રેણીએ છે, મહાવિદેહના ૩૨ વૈતાલ્ય ઉપર દક્ષિણ ઉત્તરની શ્રેણીએ પંચાવન ૫ ચાવન નગર છે, સર્વ મળીને ૩૭૪૦ નગર વિદ્યાધરની શ્રેણીએ છે, એ ૩૪ હુ ૬૮ વિદ્યાધરની શ્રેણી, વળી વિદ્યાધરની શ્રેણીથી ૧૦ જોજન ઊંચા ચઢીએ ત્યાં અભિયોગ દેવની બે શ્રેણી આવે; દક્ષિણે ૧ ને ૧ ઉત્તરે એ પ્રમાણે ૩૪ હુ ૬૮ શ્રેણી અભિયોગ દેવની છે, એ સર્વ મળીને ૬૮ વિદ્યાધરની ને ૬૮ દેવની એ ૧૩૬ શ્રેણીઓ છે

ઇતિ ૭ મો શ્રેણીદ્વાર સમાપ્ત ૭

૮ મો વિજયદ્વાર વિજય કહેતાં જળુદ્રીપમાં ૩૪ વિજયરૂપ સ્થાનક છે, તેના નામ કચ્છા ૧, સુકચ્છા ૨, મહાકચ્છા ૩, કચ્છગાવતી ૪ આવતી ૫, મગલા ૬, પુષ્કલા ૭, પુષ્કલાવતી ૮, એ વિજય, સીતા મહાનદીને ઉત્તર દિશે પૂર્વ મહાવિદેહને વિષે શ્રી મેરુ પર્વતથી માંડીને સિતામુખવનસુધી પ્રથમ ખાંડવુ જાણવુ (૧) વત્સા ૯, સુવત્સા ૧૦, મહાવત્સા ૧૧, વત્સાગાવતી ૧૨, રમ્યા, ૧૩, રમ્યકા ૧૪, રમણિકા ૧૫, મગલાવતી ૧૬, એ ૮ વિજય, સીતા નદીને દક્ષિણ પાસે સીતામુખવનથી માંડીને મેરુ સુધી માયજન વખારા પર્વતસુધી ખીજી ખાંડવુ જાણવુ (૨) પદ્મા ૧૭, સુપદ્મા ૧૮, મહા-પદ્મા ૧૯, પદ્માગાવતી ૨૦, શખા ૨૧, કુસુદા ૨૨, નદીના ૨૩, નદીનાવતી ૨૪, એ ૮ વિજય, સીતાના નદીને દક્ષિણને કાઠે વિદ્યુત-

પ્રભ ગજદંત પછી અંકાવતી વખારા પર્વતથી ને સીતોદાસુખ વન-
સુધી ત્રીજી ખાંડવુ જાણવુ (૩) વપ્રા, ૨૫ સુવપ્રા ૨૬, મહાવપ્રા ૨૭-
વપ્રાગાવતી ૨૮, વલ્યુ ૨૯ સુવલ્યુ ૩૦, ગધિલા ૩૧, ગંધિલાવતી
૩૨, એ ૮ વિજય, તે સીતોદા સુખવનથી માડીને સીતોદા
નદીને કાંઠે દેવ વખારા પર્વત સુધી ચોથી ખાંડવુ જાણવુ (૪) એ
૩૨ વિજય મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે તે સઘળી વિજય ૧૬૫૯૨ જોજન
ને ૨ કલાની ઉત્તર દક્ષિણે લાંબી છે અને ૨૨૧૩ જોજનમાં કાંઈક
ન્યૂનની પૂર્વ પશ્ચિમે પહોળી છે ૧ ભરત, ૧ ઇરવત, એ ૩૪, તથા
૩૨ વિજયની, ૧ ભરતની, ૧ ઇરવતની, એ ૩૪ રાજધાની છે તે,
ને ૩૪ તમિઝગુફા, ૩૪ ખંડપ્રપાતગુફા, ૩૪ રૂપલક્ષ્મી, એટલા શાશ્વત છે

ઇતિ ૮મો વિજયદ્વાર સમાપ્ત ૮

૯મો દ્રહદ્વાર : જંબૂદ્વીપમાં ૧૬ દ્રહ છે તેનાં નામ
પદ્મદ્રહ ૧, મહાપદ્મ દ્રહ ૨, પુંડરિકદ્રહ ૩, મહાપુંડરિકદ્રહ ૪,
તિગિછદ્રહ, ૫, કેશરીદ્રહ ૬ એ ૬ દ્રહ વર્ષધર પર્વતના ૫ દ્રહ
દેવકુરૂને વિષે છે નિષધદ્રહ ૧, દેવકુરૂદ્રહ ૨, સૂર્યદ્રહ ૩, સુલસદ્રહ
૪, વિદ્યુતપ્રભદ્રહ ૫, એ પાંચ દ્રહ દેવકુરૂક્ષેત્રમાં સીતોદા નદીની વચ્ચે
છે, એમજ ઉત્તર કુરૂક્ષેત્રને વિષે સીતા નદીને મધ્ય ભાગે ૫ દ્રહ
છે તેનાં નામ —નીલવતદ્રહ ૧, ઉત્તરકુરૂદ્રહ ૨, ચંદ્રદ્રહ ૩, ઐરાવત-
દ્રહ, ૪, માલવતદ્રહ, ૫, એ ૧૦ ને ૬ ઉપરના એ પ્રમાણે ૧૬ દ્રહ
થયા ૧ પદ્મ દ્રહ અને ૨ પુંડરિકદ્રહ એ ૨ દ્રહ ૧ હજાર જોજન
લાંબા અને ૫૦૦ જોજનના પહોળા છે, ૧૦ જોજનના ધરતીમાં ઊડા
છે એ પ્રમાણે જ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના ૧૦ દ્રહ જાણવા એકેકા
દ્રહમાં ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલ છે સઘળા રત્નમય છે પદ્મદ્રહ મધ્યે
૧ મોટું કમલ છે, તે શ્રીદેવીનું છે, અને ૧૦૮ કમલ શ્રીદેવીના લડા-
ત્રીનાં છે ૪ કમલ મહાતરિકાનાં છે ૭ કમલ અલ્પિકાના અધિપતિનાં
છે ૧૬ હજાર કમલ આત્મરક્ષક દેવના છે ૪ હજાર કમલ સામાનિક

દેવનાં છે. ૫ હજાર કમલ માંડેલી પરિષદાનાં છે ૧૦ હજાર કમલ-
 વચલી પરિષદાનાં છે ૧૨ હજાર કમલ બહારની પરિષદાનાં છે તેને
 ફરતા ૩ કોટ કમલના છે, તેમા ૩૨ લાખ કમલ પહેલા કોટનાં છે.
 ૪૦ લાખ કમલ વચલા કોટના છે ૪૮ લાખ કમલ બહારના કોટના
 છે, એ સર્વ મળીને ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલ થયા તેમા મોટું કમલ ૧
 જોજનનું લાંબુ ને પહોળું છે, અર્ધ જોજનનું જાડું છે, ૧૦ જોજનનું
 પાણીમાં ઊડું છે, ૨ કોશ પાણીથી ઊંચું છે, ૧૦ જોજન અધિક
 સર્વાંગે છે તે કમલનું વજ્ર રત્નમય મૂળ છે, રિષ્ટ રત્નમય કંઠ છે,
 વેડુચં રત્નમય નીલવણી બહારનાં પાંદડાં છે, જાળુનક રાતા રત્ન
 સુવર્ણમય માંડેલાં પાંદડા છે, તપાબ્યા સોનામય કેશરા છે, નાના
 પ્રકારની મણિમય જે ઉપર પાંખડીયો છે, સોનાની કણિંકા લાંબી ને પહોળી
 છે એક કોશનો નેડપણે ડોડો છે, તે ઉપર ઘણું રમણિક છે મધ્ય-
 દેશભાગે શ્રીદેવીનું ઘર છે, ૧ કોશનું લાંબુ ને અર્ધ કોશનું પહોળું છે,
 અને દશે ઉચ્છ કોશ ઊંચું છે અનેક સ્તંભ છે, ગઠાયો સુવર્ણ
 કરી તે જોવાયોગ્ય છે તે કુવનને ૩ બારણા છે પૂર્વે ૧, દક્ષિણે ૨
 ઉત્તરે ૩ તે બારણાં ૫૦૦ ધનુષનાં ઊંચા છે, અઢીસે ધનુષનાં
 પહોળાં છે, તે કુવનમાં એક મણિપીઠિકા છે, તે ૫૦૦ ધનુષની લાંબી
 ને પહોળી છે, ૨૫૦ ધનુષની ઊંચી છે તે મણિપીઠિકા ઉપર ૧
 દેવશય્યા-રહેવાનો પલંગ છે મહાપદ્મદ્રુહ ૧ મહાપુરિકદ્રુહ
 ૨ એ ૨ દ્રુહ એકેકો ૨ હજાર જોજનનો લાંબો ને ૧ હજાર જોજ-
 નનો પહોળો છે, અને ૧૦ જોજનનો ધરતીમા ઊંડો છે મહાપદ્મ-
 દ્રુહમા હ્રીદેવી રહે છે મહાપુરિકદ્રુહમાં યુદ્ધિદેવી રહે છે. એનાં
 કમલ શ્રીદેવીની પેઠે જાણવા, પણ કમલનું માન બમણું જાણવું તેમાં
 મોટું કમલ ૨ જોજનનું લાંબું ને પહોળું છે અને ૧ જોજનનું જાડું
 છે તિગિહદ્રુહ ૧, કેશરીદ્રુહ ૨, એ બે દ્રુહ એકેકો ૪ હજાર જોજ-
 નનો લાંબો ને ૨ હજાર જોજનનો પહોળો છે ૧૦ જોજનનો ધર-
 તીમા ઊંડો છે તિગિહદ્રુહમા ધૃતિદેવી રહે છે કેશરીદ્રુહમાં કીર્તિદેવી
 છે અને મોટું કમલ ૪ હજાર જોજનનું લાંબું ને પહોળું છે અને ૨

જોજનનું' બહુ' છે કમલ શ્રીદેવીની પેઠે બાણવા એમ સોલે દ્રહના ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલને ૧૬ શુભા કરતા શાન્ધતા ૧૬૨૬૦૧૬૨૦ કમલ થાય. ૫ દ્રહ દેવકુરુમા, ૫, ઉત્તરકુરુમા એ ૧૦ દ્રહ ધરતી ઉપર છે. તેને નામે દેવનાં નામ છે એક પદ્યનું આશુખ્ય છે, અને ચુલહિમવત પર્વત ઉપર પદ્મદ્રહ છે ત્યાં શ્રી દેવીનો વાસ છે. શિખરીપર્વત ઉપર પુડરિકદ્રહ છે, ત્યાં લક્ષ્મીદેવીનો વાસ છે મહાહિમવત પર્વત ઉપર મહાપદ્મદ્રહ છે. ત્યાં હી દેવીનો વાસ છે. રૂપીપર્વત ઉપર મહાપુડરિક દ્રહ છે, ત્યાં બુદ્ધિદેવીનો વાસ છે નિષધ પર્વત ઉપર તિગિછદ્રહ છે ત્યાં ધૃતિદેવીનો વાસ છે, નીલવત પર્વત ઉપર કેશરીદ્રહ છે ત્યાં કીર્તિદેવીનો વાસ છે, એ છ દેવીઓ લવનપતિની જાતિની બાણવી, તેનું આશુખ્ય ૧ પદ્યનું છે ઇતિ ૯ મો દ્રહદાર સમાપ્ત ૯.

૧૦ મો સલિલા દાર-જ બુદ્ધીપ મધ્યે ૧૪૫૬૦૬૦ નદીઓ છે તેમાં પદ્મદ્રહને પૂર્વદિશિને તોરણથી ગંગા નીકળી ૫૦૦ જોજન પૂર્વમાં સામી ગઈ ત્યાં ગંગાવર્તન કુટ છે, ત્યાં અક્ષણાણી, ત્યાંથી દક્ષિણ દિશે ચાલી, તે પર ૩ જોજન ને ૩ કલા દક્ષિણ દિશે પર્વત ઉપર ગઈ, ત્યાં મોટા ઘડાના મુખમાંથી પાણી પડે તેમ મોતીના હાર સરખું મહામગરમચ્છના મુખને આકારે પરનાલી જલિકામાંથી કાંઈક અધિક ૧૦૦ જોજન ઊંચેથી પાણી પડે છે, તે જલિકા અર્ધ જોજન લાંબી છે અને સવા છ જોજનની પહોળી છે પ્રનાલી મગરમચ્છના મુખ વિકસ્યા તેને સ્થાને છે સર્વ વજ્રમય છે. આછો તેજવત છે તેમાંથી પાણી પડે છે, ત્યાં મોટો ગંગાપ્રપાત નામે કુડ છે તે કુડ ૬૦ જોજન લાંબો ને પહોળો છે, ૧૦ જોજનનો ઊંડો છે, તે કુડની રૂપામય ઉપકઠ પાલી છે, વજ્ર પાષાણ તણુ છે મુખે માંહે ઉતરીએ તેવું છે નાના મણિરત્ને કરી તેનો કાઠો બાંધ્યો છે સુવર્ણ રજત ને મણિમય વેળું છે ગભીર શીતલ જળ છે અને તે કમળને પાકડે છાસુ છે ઘણા ઉત્પલ કમલ છે કુસુમ, નલીન, પુડરિક, શતપત્ર કમળ ઘણાં છે, ગંગા કુડને બારણાં ૩ છે, ત્રણ દિશે પગથિયાનું વર્ણન છે. પૂર્વ દિશે ૧, દક્ષિણ દિશે ૨, પશ્ચિમ દિશે ૩ પગથિયાં છે. જેમ પાષાણ તેના

ઉપરનો ભાગ રિષ્ટ રત્નમય છે, વેડુચરત્નમયસ્તભા છે સોના રૂપાનાં પાટિયાં છે, લોહિતાક્ષ રત્નમય ખીલા છે, વજ્રમય સાંધા જડી છે, મણિના આદમન પકડવાને પગથિયા આગળ પ્રત્યેક પ્રત્યેક તોરણ છે, તે મણિ સુવર્ણ મુકતાક્ષણ હારે કરી શોભે છે, તે ગંગાપ્રપાત કુંડની વચ્ચે ૧ ગંગાદ્વીપ નામે દ્વીપ છે, તે ૮ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે, ૨ કોશ પાણીથી ભર્યો છે, સર્વ વજ્ર રત્નમય છે ગંગાદ્વીપની ઉપર ઘણું રમણિક છે, તે ઉપર ૧ ગંગાદેવીનું ભવન છે તે ૧ કોશનું લાંબુ ને અર્ધ કોશનું પહોળું છે અને દેશે ઉભું કોશ ભંડુ છે અનેક સ્તભા છે, તેનું વર્ણન શ્રીદેવીની પેઠે જાણવું ગંગાનું શાશ્વત નામ છે, તે ગંગાપ્રપાત કુંડના ઠક્ષિણ દિશાના બારણાથી ગંગા નદી નીકળીને ઉત્તર ભરતમધ્યે વહેતી વહેતી ૭ હજાર નદી સાથે ખડપ્રપાત શુદ્ધ ને વૈતાલ્ય પર્વતને હેઠે થઈ ને ઠક્ષિણાર્ધ ભરતમાં વહેતી બીજી ૭ હજાર નદી ભળતી થકી સર્વ ૧૪ હજાર નદીને પરિવારે જગતીને લેદીને પૂર્વના લવણસમુદ્રમાં મળી, એમજ સિંધુ પણ પશ્ચિમ દિશે જાણવી જ બુદ્ધીપમાં ૨૪૫૬૦૬૦ નદીઓ છે તેનું વિવરણ ગંગા ૧, સિંધુ ૨, રક્તા ૩, રક્તાવતી ૪, એ ૪ નદીઓ મૂળથકી નીકળતા સવા છ જોજનની પહોળી અને અર્ધ ગાઉની ઊંડી છે છેડે સમુદ્રમાં મળતાં સાડીબાસક જોજનની પહોળી અને સવા જોજનની ઊંડી છે એકેકીનો ચૌદ ચૌદ હજાર નદીઓનો પરિવાર જાણવો સર્વ મળીને ૧૪ ચોક્ક ૫૬૦૦૦ નદીઓ થઈ રોહિતા ૧, રોહિતાશા ૨, એ ૨ નદીઓ હેમવય ક્ષેત્રમાં છે, અને સુવર્ણકુલા ૧ ને રૂપકુલા ૨ એ ૨ નદીઓ હિરણ્યવય ક્ષેત્રમાં એ ૪ નદી નીકળતાં સાડીબાર જોજનની પહોળી અને ૧ ગાઉની ઊંડી છે, છેડે સમુદ્રમાં મળતાં સવાસો જોજનની પહોળી અને અઢી જોજનની ઊંડી છે એકેકીનો અઠાવીશ હજાર નદીઓનો પરિવાર જાણવો. સર્વ મળીને એક લાખ ને ૧૨ હજાર નદીઓ થઈ હરિકતા ૧, હરિસલિલા ૨, એ ૨ નદીઓ હરિવાસ ક્ષેત્રમાં છે અને નરકંતા ૧, નારીકંતા ૨, એ ૨ નદીઓ રમ્યવાસ ક્ષેત્રમાં છે, એ ૪ નદીઓ મૂળે નીકળતાં પચીસ પચીસ

જોજનની પહોળી છે અને ૨ ગાઉની ઊંડી છે, છેડે સમુદ્રમાં મળતાં અઢીસો અઢીસો જોજનની પહોળી છે અને પાચ પાચ જોજનની ઊંડી છે એકેકી નદીનો પરિવાર ત્રેપન હજાર નદીઓનો જાણવો એ ૪ થઈને ૨ લાખ ને ૨૪ હજાર નદીઓ થઈ સીતા ૧, સીતાદા ૨, એ ૨ નદીઓ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે, તે મૂળે ૫૦ જોજનની પહોળી છે ચાર ચાર ગાઉની ઊંડી છે છેડે સમુદ્રમાં મળતા પાચસો પાચસો જોજનની પહોળી છે, દશ દશ જોજનની ઊંડી છે, એકેકીનો પાચ લાખ બત્રીશ હજારનો પરિવાર છે એ ૨ નો પરિવાર ૧૦ લાખ ને ૬૪ હજાર નદીઓનો જાણવો મહાવિદેહ ક્ષેત્રની ૧૬ વિજયમાં ગંગા ૧, સિંધુ ૨ છે તે ૧૬ હુ ડર થઈ, અને ૧૬ વિજયમાં રક્તા ૧ રક્તાવતી ૨ છે, તે પછી ૧૬ હુ ડર થઈ, એમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ૬૪ નદીઓ છે ૬૪ હુ પહોળપણુ ભરતની ગંગાની પેઠે જાણવું તે એકેકીનો ચૌદ ચૌદ હજાર નદીઓનો પરિવાર જાણવો ચોસઠ ને ૧૪ હજાર ગુણતા ૮ લાખ ને ૯૬ હજાર નદીઓ થાય, અને દેવકુરુની ૮૪ હજાર અને ઉત્તરકુરુની ૮૪ હજાર એ ૧ લાખ ને ૬૮ હજાર અને ૮ લાખ ને ૯૬ હજારમાં મેળવીએ એટલે ૧૦ લાખ ને ૬૪ હજાર થાય એટલો પરિવાર સીતા, સીતાદાનો જાણવો અને શેષ ૧૨ નદીઓનો પરિવાર ૩ લાખ ને ૯૨ હજાર, એ સર્વ મળીને ૧૪ લાખ ૫૬ હજાર નદીઓ થાય અને ૯૦ મોટી નદીઓ જાણવી હવે ૧૨ અંતર નદીઓ મહાવિદેહક્ષેત્રમાં છે, તે ૮ વિજયહુ ૧ ખાડવુ, તેમાં ૩ નદીઓ પૂર્વ મહાવિદેહને ઉત્તરને ખાડવે અને દક્ષિણને ખાડવે ૩, એ ૬, એમ ૪ પશ્ચિમ મહાવિદેહ ને ઉત્તરને ખાડવે ૩ અને દક્ષિણને ખાડવે ૩ એમ ૧૨ અંતર નદીઓ છે તે એકેકી સવાસો સવાસો ચોજનની પહોળી છે અને અઢી અઢી ચોજનની ઊંડી છે ૧૬૫૯૨ ચોજન ને ૨ કલાની લાંબી છે, તે ૧૨ અંતર નદીના નામ કહે છે અંહવતી ૧, દ્રહાવતી ૨, કપાવતી ૩ તપ્તજલા ૪, મત્તજલા ૫, ઉવમત્તજલા ૬, ક્ષીરોદા ૭, સિંહશ્રોતા ૮, અતોવાહિણી ૯, ઉર્મેમાહિની ૧૦ ફેણુમાહિની ૧૧, ગભીરમાહિની ૧૨ એ સર્વ થઈ મોટી નદીઓ થઈને ૧૪, ૬૪ ૧૨ થઈને ૯૦ નદીઓ થઈ, એનો પરિવાર સર્વ નદીઓ થઈને ૧૪૫૬૦૯૦ નદીઓ થાય

ઇતિ ૧૦ મો સલિલાદાર સમાપ્ત. ૧૦

ઇતિ જંશુદીપ વિચાર સંપૂર્ણ

વાટે વહેતા જીવના ઓલ

૧ વાટે વહેતા જીવને સમક્રિત ચાર લાલે. વેદક વર્ણને. ૨ વાટે વહેતા જીવને શરીર જે લાલે તે તૈજસ અને કાર્મણ, ૩, વાટે વહેતા જીવને ગુણસ્થાનક ત્રણ લાલે પહેલુ ખીજુ અને ચોથુ, ૪. વાટે વહેતા જીવને યોગ એક લાલે તે કાર્મણ ૫ વાટે વહેતાં જીવને ઉપયોગ દશ લાલે મન પર્યવ અને ચક્ષુદર્શન એ જે વર્ણને, ૬ વાટે વહેતાં જીવને લેશ્યા છ લાલે ૭ વાટે વહેતા જીવને દષ્ટિ જે લાલે તે સમ્યક્ત્વ દષ્ટિ અને મિથ્યાત્વદષ્ટિ ૮ વાટે વહેતા જીવમાં અજ્ઞાન ત્રણ લાલે ૯ વાટે વહેતા જીવમાં સમુદ્ધવાત જે પહેલી લાલે ૧૦. વાટે વહેતાં જીવમાં જ્ઞાન ચાર લાલે મનપર્યવ ટાળીને ૧૧. વાટે વહેતાં જીવમાં દર્શન ત્રણ લાલે ચક્ષુદર્શન વર્ણને. ૧૨. વાટે વહેતાં જીવમાં વેદ ત્રણ લાલે ૧૩ વાટે વહેતાં જીવમાં પર્યાપ્તિ એકે નહિ ૧૪ વાટે વહેતા જીવની સ્થિતિ જઘન્ય એક સમયની, ઉત્કૃષ્ટ ચાર સમયની. ૧૫ વાટે વહેતાં જીવમાં કષાય ચાર લાલે ૧૬ વાટે વહેતાં જીવમાં ઇન્દ્રિય એકે નહિ. ૧૭ વાટે વહેતાં જીવમાં જીવના લેહ સાત અપર્યાપ્તા લાલે ૧૮. વાટે વહેતાં જીવ સમક્રિતી અને મિથ્યાત્વી ૧૯ વાટે વહેતાં જીવમાં પ્રાણ એક આયુષ્ય લાલે ૨૦. વાટે વહેતાં જીવમાં સ રી-અસં રી જે લાલે ૨૧ વાટે વહેતાં જીવમાં ત્રસસ્થાવર જે લાલે ૨૨. વાટે વહેતાં જીવમાં આત્મા સાત લાલે તે ચારિત્ર આત્મા વર્ણને ૨૩ વાટે વહેતાં જીવમાં ચારિત્ર એકે નહિ ૨૪ વાટે વહેતા જીવમાં સ જ્ઞા ચાર લાલે ૨૫ વાટે વહેતાં જીવ એક અભાસકા હોય ૨૬ વાટે વહેતાં જીવમાં કરણ અઠાવીસ લાલે ૨૭ વાટે વહેતા જીવમાં હેતુ તેત્રીસ લાલે ૨૮ વાટે વહેતાં જીવમાં સૂક્ષ્મ-બાહર જે લાલે ૨૯ વાટે વહેતાં જીવમાં અણાહારકપણુ લાલે, ૩૦ વાટે વહેતા જીવમાં ક્રિયા એકે નહિ. ૩૧. વાટે વહેતા જીવમાં યોગ એક કાયનો. ૩૨. વાટે વહેતાં જીવ મન રહિત હોય.

સાધુની ચોરાસી ઉપમાનો થોકડો

ગાથા—ઉરગ ગિરિજલણ સાગર, નલ તલ તરુ ગણ સમોય જો હોઈ,

ભમર મીય ધરણી જલરુહ, રવિ પવણ સમયવેા સમણે ૧
શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં ચાર પ્રકારે સામાયિક કહ્યું છે તે પ્રથમ
સાધુની સમકિત સામાયિક, બીજી સૂત્ર સામાયિક, ત્રીજી દેશવિરતિ
સામાયિક, ચોથું સર્વવિરતિ સામાયિક, હવે તે ચારનો અર્થ કહે છે

પ્રથમ સમકિત સામાયિક—તે સાચા દેવ, શુર, ધર્મ એ ત્રણ
તત્ત્વને રૂડી રીતે ધારે તે, બીજી, સૂત્ર સામાયિક તે તત્ત્વજ્ઞાન શીખવા
રૂપ લક્ષણ ત્રીજી દેશવિરતિ સામાયિક તે કંઈક મતી—અમતી રૂપ
લક્ષણ એ થી સર્વવિરતિ સામાયિક તે સર્વ સાવચયોગના ત્યાગ રૂપ
લક્ષણ તેમાં સર્વવિરતિ સામાયિકના ધણી તો સાધુ મહાપુરૂષ હોય
તે સાધુ ઉપર બાર ઉપમા સર્પાદિકને દષ્ટાને કરી ચોરાસી લેક્ષથી કહે છે
પ્રથમ સાધુને સર્પની સાત ઉપમા કહે છે.

૧ પહેલી ઉપમાએ જેમ સર્પ અનેરાનાં કીધાં ઘર લોગવે પણ
પોતે કરે નહિ, તેમ સાધુ મહાપુરૂષ પણ અનેરા માટે કીધાં સ્થાનક,
વસ્ત્ર લોગવે પણ પોતે કરે નહિ, કરાવે નહિ, કરતાને લણુ જાણે નહિ
તે પણ પુરૂષ, પશુ, પડગ રહિત નિર્દોષ લોગવે.

૨ જેમ અગંધન કુળનો સર્પ કાઢેલું ઝેર ફેરી ચૂસે નહિ, તેમ
સાધુ પણ છાડ્યા કામ-લોગને પાછા લેવા ન વાંછે

૩. જેમ સર્પ દરમાં પેસતાં સીધા પેસે, તેમ સાધુ પણ
જોક્ષમાર્ગનાં બિલ (દર) માંહે પેસતાં વચ્ચે વિષય, માયા, કપટ,
પરનિદા રહિત, સરગ સ્વભાવે સીધા ચાલે

૪ જેમ સર્પ બિલમાં પેસતાં પોતાનું શરીર બીજે અણુફરસતો
પેસે તેમ સાધુ મુનિરાજ આહાર કરતાં સ્વાદે કરી, રાગબુદ્ધિએ
હાબા—જમણા ગાલે અણુફરસતો સરસ—નિરસ આહાર લોગવે

૫. જેમ સર્પ કાંચળી મૂકીને ઉતાવળો નાસી જાય, તે કાંચળી તરફ ફરી જુએ નહીં તેમ સાધુ પણ સંસારનો રોહ મૂકીને ઉતાવળો મોક્ષમાર્ગે પ્રવર્તે, ફરી સંસાર તરફ દષ્ટિ ન કરે.

૬ જેમ સર્પ કાંટા, કાંકરાદિકથી બીતો એકાંત દષ્ટિએ ચાલે, તેમ સાધુ પણ હિંસાદિક પાપકર્મથી બીતો એકાંત દષ્ટિએ ચાલે

૭. જેમ સર્પથી સર્વ લય પામે તેમ સાધુથી ત્રણસે ત્રેસઠ પાખંડી તથા અષ્ટકર્મ લય પામે.

બીજી પર્વતની સાત ઉપમા

૧ જેમ પર્વત અનેક ઔષધિએ કરી સહિત છે તેમ સાધુ પણ હ્રિદય રૂપ ઔષધિએ કરી સહિત છે.

૨ જેમ પર્વત વાયરે કરી ડોલે નહિ તેમ સાધુ પણ બાવીશ પરિહીતી ડોલે નહિ

૩ જેમ પર્વત અનેક જીવ, પશુ, પક્ષી આદિને શરણુભૂત છે, તેમ સાધુ મહાપુરુષ છકાયના જીવને તથા સંસારમાં દુખતાને શરણુભૂત છે.

૪ જેમ પર્વતમાંથી પાણીનાં ઝરણાં, નદી નીકળે છે ને તેથી ધાન્ય નીપજે, તેમ સાધુ મહાપુરુષના હૃદયમાંથી નિગમાદિ સાત નય તથા જ્ઞાન રૂપી વહી નીકળે તેથી ધર્મક્ષેત્ર નીપજે.

૫ જેમ પર્વતમાંહે મેરૂ પર્વત મોટો છે તેમ સર્વ વેશ માંહે સાધુનો વેશ તથા મુનિના શુભ મોટા છે

૬ જેમ પર્વત રત્નાદિકે કરી શોભે છે તેમ સાધુ પણ જ્ઞાનાદિકે કરી શોભે છે.

૭. જેમ પર્વત સર્વ ધરતીની તથા ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરનાર છે તેમ સાધુ પણ ધર્મની મર્યાદાના કરનાર છે.

ત્રીજી અગ્નિની ઉપમા

૧ જેમ અગ્નિ તેજે કરી દેહીધ્યમાન છે તેમ સાધુ મહાપુરુષ પણ તપ રૂપી તેજે કરી દેહીધ્યમાન છે.

૨ જેમ અગ્નિ કાષ્ટે કરી તૃપ્ત ન થાય તેમ સાધુ સૂત્રાર્થ લાણુતાં પણ તૃપ્ત ન થાય

૩ જેમ અગ્નિ કાષ્ટાદિક સર્વને બાળે તેમ સાધુ પણ તપ રૂપ અગ્નિએ કરી કર્મ રૂપ કાષ્ટને બાળે

૪ જેમ અગ્નિ ઉદ્યોત કરે છે, અધકારને ટાળે છે, તેમ સાધુ પણ જીવહયા રૂપ ઉદ્યોતના કરણહાર છે તથા મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભ યોગ અને અઢાર પાપ સ્થાનક રૂપ જે અધકાર છે, તેના મટાડનાર છે અને સમક્ષિત જ્ઞાન રૂપ પ્રકાશના કરનાર છે

૫ જેમ અગ્નિ સુવર્ણાદિકનો મેલ કાઢે છે તેમ સાધુ પણ ભવ્ય જીવનો મિથ્યાત્વ-સંકલ્પ ભાવરૂપ મેલ કાઢે છે અને નિર્માળ કરે છે.

૬ જેમ અગ્નિ ધાતુ અને ધુળને જુદી કરે છે, તેમ સાધુ પણ કર્મરૂપ માટી અને જીવરૂપ ધાતુને તપરૂપ અગ્નિએ કરી જુદા કરે છે.

૭ જેમ અગ્નિ કાર્યા ઠામને પાકા કરે છે તેમ સાધુ પણ કાચા સાધુ તથા શ્રાવકને જિનમાર્ગને વિષે પાકા કરે છે

ચોથી સસુદ્રની ઉપમા

૧. જેમ સસુદ્ર ગંભીર છે તેમ સાધુ પણ ગંભીર છે

૨. જેમ સસુદ્ર રત્નાદિકનો આગર છે તેમ સાધુ પણ જ્ઞાનાદિક રત્નના આગર છે

૩. જેમ સસુદ્રમાં જોગણુત્રીશ લાખ બાર હજાર નદીઓ લાળે છે, તે પણ પોતાની મર્યાદા અતિક્રમતો નથી તેમ સાધુ પણ ઉત્પાતાદિક ચાર બુદ્ધિના બળ તથા સર્વ અન્ય મતના શાસ્ત્રોં બળપુણ્ય કરે છે પણ જૈનમતની-જૈન શાસ્ત્રની મર્યાદા ઉલ્લંઘતા નથી.

૪. જેમ સસુદ્રમાં જલચરાદિક ઘણા જીવ ક્રીડા કરે છે પણ પાણી ડહોળી કરતાં નથી, તેમ સાધુ પણ સ્વમત તથા પરમતના શાસ્ત્રના અર્થરૂપ પાણીમાં ક્રીડા કરે છે, પર્ષદાને રિજવે છે પણ પોતાનું અને પરનું મન મલિન કરતાં નથી

૫. જેમ સમુદ્રમાં ઝાઝી નદીઓ ભળે છે પણ છલકાતો નથી, તેમ સાધુરૂપ સમુદ્રમાં પણ જ્ઞાનાદિક ગુણરૂપ ઝાઝી નદીઓ ભળે છે પણ ઉચ્છ્રૂખલપણુ કરતાં નથી, છલકાતા નથી

૬ જેમ સમુદ્રના પાણીનો તાગ આવતો નથી તેમ સાધુનાં જ્ઞાનનો પણ તાગ આવતો નથી

૭ જેમ સમુદ્રનું પાણી નિર્મળ રહે છે, તેમ સાધુનું હૃદય પણ નિર્મળ રહે છે

પાંચમી આકાશની ઉપમા

૧ જેમ આકાશનું તણુ નિર્મળ છે તેમ સાધુનું મન પણ નિર્મળ છે

૨ જેમ આકાશ આલંબન રહિત છે તેમ સાધુ પણ ગૃહસ્થાદિકની નિશ્ચા કહેતાં આલંબન રહિત છે

૩ જેમ આકાશ ધર્માસ્તિકાયાદિક સર્વ પદાર્થનું ભાજન છે તેમ સાધુ પણ પંચાચાર, પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિ, દ્રવ્ય ગુણાદિકનાં ભાજન છે

૪ જેમ આકાશ તડકાથી સુકાતું નથી તેમ સાધુ પણ આળ, નિંદા, દુષ્ટ વચન સાલળવાથી સુકાતા નથી

૫ જેમ આકાશ ઘણા વરસાદે કૂલાય નહિ તેમ સાધુ પણ સ્તુતિ ગુણ પામીને કૂલાય નહિ

૬ જેમ આકાશ છેઢાય નહિ, તેમ સાધુના જ્ઞાનાદિક છેઢાય નહિ.

૭ જેમ આકાશ અનંત છે તેમ સાધુના ગુણ પણ અનંત છે

છઠ્ઠી વૃક્ષની ઉપમા.

૧. જેમ વૃક્ષ પોતે ટાઢ, તાપ સહે અને બીજાને છાંયા કરે તેમ સાધુ પણ બાવીશ પરિષદ સહે અને છકાયની રક્ષા કરે

૨ જેમ વૃક્ષને સેવવાથી ક્ષાદિક દશ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય તેમ સાધુને પણ સેવાથી દશ જોલની પ્રાપ્તિ થાય. શાખ-સૂત્ર ભગવતી. “સમણે નાણે” ઇત્યાદિક

૩ જેમ વૃક્ષ પક્ષી આદિ ઘણા જીવોને આધારભૂત છે તેમ સાધુ પણ ભવ્ય જીવોને ઉપદેશાદિક દેવાને આધારભૂત છે.

૪. જેમ વૃક્ષને વાંસલે કરી છેદે તો પણ કોષ કરે નહિ તેમ સાધુને પણ કોઈ કુવચન કહે, કોઈ શસ્ત્રે કરી છેદે તો પણ ક્રોધાદિક ભાવે કરી ઉતાવળો ખોલે નહિ

૫ જેમ વૃક્ષ ઉચ્ચ-નીચને ફલ આપે, કઈ માંગે નહિ, તેમ સાધુ પણ રાજાને તથા સામાન્ય લોકને ઉપદેશ આપે, પણ દ્રવ્યાદિક તે જેમ તેમ માંગે નહિ

૬ જેમ વૃક્ષનાં પર પથરાદિક નાખે, તો પણ તેહને ફળ આપે, તેમ સાધુને પણ કોઈ ઉપસર્ગ કરે તેહને પણ ધર્મકથા સંભળાવે.

૭ જેમ વૃક્ષ વેલાદિકે કરી સૂકાય પણ વેલાને મૂકે નહિ તેમ સાધુ પણ પરિવહથી દુઝાય, છતાં પણ સચમ મૂકે નહિ

સાતમી ભમરાની ઉપમા

૧ જેમ ભમરો ફૂલની સુગંધ લે, પણ ફૂલને પીડા ન ઉપજાવે તેમ સાધુ પણ ગૃહસ્થને ઘેર આહાર અર્થે જાય, પણ ગૃહસ્થને બાધા-પીડા ન ઉપજાવે

૨ જેમ ભમરો ફૂલનો રસ લીધે તેહમાં પ્રતિબંધ ન કરે તેમ સાધુ આહાર અર્થે જાય, પણ પ્રતિબંધ ન કરે.

૩ જેમ ભમરો ફૂલ પર ફરતો ગુજારવ કરે તેમ સાધુ પણ ગામોગામ વિહાર કરી ધર્મોપદેશરૂપ ગુજારવ કરે.

૪ જેમ ભમરાને વાસ્તે કોઈ બગીચો કરતું નથી, તેમ સાધુ માટે ગૃહસ્થ આહાર નીપજાવતા નથી

૫ જેમ ભમરો ઘણો રસ લે પણ સચન ન કરે તેમ સાધુ ઘણો આહાર મળે પણ સચય ન કરે

૬. જેમ ભમરો અણુતોડયો આવે તેમ સાધુ પણ ગૃહસ્થને ઘેર અણુતોડયા વહોરવા જાય

૭ જેમ ભમરો કમળથી કેતકીને ઘણો ચહાય છે તેમ સાધુ સરસ આહારથી પણ નિર્દોષ-નિરસ આહાર પર ઘણો ભાવ રાખે આઠમી મૃગની ઉપમા.

૧ જેમ મૃગ સહાય સિ હથી બીજો તેમ સાધુ પણ પાપ-કર્મથી બીજો.

૨ જેમ મૃગનો સ્વભાવ ગરીબ હોય તેમ સાધુ પણ ગરીબ-ભાવે પ્રવર્તે.

૩. જેમ મૃગ સિ હથી બીજો એક ઠેકાણે ન રહે તેમ સાધુ પણ સ્નેહભાવથી બીજાં એક ઠેકાણે ન રહે.

૪ જેમ મૃગ રોગ આવે ઔષધ ન કરે તેમ સાધુ પણ રોગ આવે સાવધ ઔષધ ન કરે.

૫ જેમ મૃગ રોગ આવે સ્વજનાદિકનું શરણ ન વાંછે, તેમ સાધુ પણ રોગ આવે સ્વજનાદિકનું શરણ ન વાંછે.

૬ જેમ મૃગ બાંડનાં મૂળ પાસે બેસી રહે તેમ સાધુ પણ નિરવધ સ્થાનકે અંગોપાંગ સકોચી બેસે.

૭ જેમ મૃગ રોગ ગયે વનમાંહે સ્વેચ્છાએ વિચરે તેમ સાધુ પણ નિર્વિઘ્નપણે પૃથ્વીપર વિહાર કરે.

નવમી ધરતીની ઉપમા.

૧ જેમ ધરતીને સર્વ લોકો ખણે-ખોદે પણ બોલે નહિ, તેમ સાધુ પણ પરિષદ ખમિ પણ બોલે નહિ.

૨ જેમ ધરતી ધનધાન્યાદિકે ભરી છે, તેમ સાધુ પણ જ્ઞાનાદિ સંવેગ શુણે ભર્યા છે

૩ જેમ ધરતી સર્વ બીજની ઉત્પત્તિનું કારણ છે, તેમ સાધુ પણ સર્વ સુખની ઉત્પત્તિના કારણ છે.

૪. જેમ ધરતીને પૂજે તો રાગ ન ધરે, છેદે તો દ્વેષ ન કરે, તેમ સાધુ પણ પૂજતા, છેદતાં રાગ-દ્વેષ ન કરે

૫. જેમ ધરતીમાં અનેક રંગ છે તેથી ઘરાદિક શોભાવે તેમ

૩. જેમ વૃક્ષ પક્ષી આદિ ઘણા જીવોને આધારભૂત છે તેમ સાધુ પણ ભવ્ય જીવોને ઉપદેશાદિક દેવાને આધારભૂત છે

૪ જેમ વૃક્ષને વાસલે કરી છેદે તો પણ કોષ કરે નહિ તેમ સાધુને પણ કોઈ કુવચન કહે, કોઈ શસ્ત્રે કરી છેદે તો પણ કોષાદિક ભાવે કરી ઉતાવળો બોલે નહિ

૫ જેમ વૃક્ષ ઉચ-નીચને ફલ આપે, કઈ માંગે નહિ, તેમ સાધુ પણ રાજાને તથા સામાન્ય લોકને ઉપદેશ આપે, પણ દ્રવ્યાદિક તે જેમ તેમ માંગે નહિ

૬ જેમ વૃક્ષના પર પથરાદિક નાખે, તો પણ તેહને ફળ આપે, તેમ સાધુને પણ કોઈ ઉપસર્ગ કરે તેહને પણ ધર્મકથા સભળાવે

૭ જેમ વૃક્ષ વેલાદિકે કરી સૂકાય પણ વેલાને મૂકે નહિ તેમ સાધુ પણ પરિવહથી દુખાય, છતાં પણ સયમ મૂકે નહિ

સાતમી ભમરાની ઉપમા

૧ જેમ ભમરો ફૂલની સુગંધ લે, પણ ફૂલને પીડા ન ઉપજાવે તેમ સાધુ પણ ગૃહસ્થને ઘેર આહાર અર્થે જાય, પણ ગૃહસ્થને ખાધા-પીડા ન ઉપજાવે

૨ જેમ ભમરો ફૂલનો રસ લીધે તેહમાં પ્રતિબંધ ન કરે તેમ સાધુ આહાર અર્થે જાય, પણ પ્રતિબંધ ન કરે.

૩ જેમ ભમરો ફૂલ પર ફરતો ગુજારવ કરે તેમ સાધુ પણ ગામોગામ વિહાર કરી ધર્મોપદેશરૂપ ગુજારવ કરે

૪ જેમ ભમરાને વાસ્તે કોઈ બગીચો કરતું નથી, તેમ સાધુ માટે ગૃહસ્થ આહાર નીપજાવતા નથી

૫. જેમ ભમરો ઘણો રસ લે પણ સચન ન કરે તેમ સાધુ ઘણો આહાર મળે પણ સચય ન કરે

૬ જેમ ભમરો અણતોડયો આવે તેમ સાધુ પણ ગૃહસ્થને ઘેર અણતોડયા વહોરવા જાય

૭ જેમ ભમરો કમળથી કેતકીને ઘણો ચહાય છે તેમ સાધુ સરસ આહારથી પણ નિર્દોષ-નિરસ આહાર પર ઘણો ભાવ રાખે આઠમી મૃગની ઉપમા.

૧ જેમ મૃગ સહાય સિહથી બીજો તેમ સાધુ પણ પાપ-કર્મથી બીજો.

૨. જેમ મૃગનો સ્વભાવ ગરીબ હોય તેમ સાધુ પણ ગરીબ-ભાવે પ્રવર્તે.

૩. જેમ મૃગ સિહથી બીજો એક ઠેકાણે ન રહે તેમ સાધુ પણ સ્નેહભાવથી બીનાં એક ઠેકાણે ન રહે.

૪ જેમ મૃગ રોગ આવે ઔષધ ન કરે તેમ સાધુ પણ રોગ આવે સાવધ ઔષધ ન કરે.

૫ જેમ મૃગ રોગ આવે સ્વજનાદિકતુ શરણુ ન વાંછે, તેમ સાધુ પણ રોગ આવે સ્વજનાદિકતુ શરણુ ન વાંછે.

૬. જેમ મૃગ બાઝનાં મૂળ પાસે બેસી રહે તેમ સાધુ પણ નિરવધ સ્થાનકે અગોપાંગ સકાચી બેસે.

૭ જેમ મૃગ રોગ ગયે વનમાંહે સ્વેચ્છાએ વિચરે તેમ સાધુ પણ નિર્વિબંધપણે પૃથ્વીપર વિહાર કરે.

નવમી ધરતીની ઉપમા.

૧. જેમ ધરતીને સર્વ લોકો બાણે-ખોદે પણ બોલે નહિ, તેમ સાધુ પણ પરિવહ ખમે પણ બોલે નહિ.

૨ જેમ ધરતી ધનધાન્યાદિકે ભરી છે, તેમ સાધુ પણ જ્ઞાનાદિ સવેગ શુભે ભર્યા છે

૩ જેમ ધરતી સર્વ બીજની ઉત્પત્તિનું કારણ છે, તેમ સાધુ પણ સર્વ સુખની ઉત્પત્તિનાં કારણ છે.

૪. જેમ ધરતીને પૂજે તો રાગ ન થરે, છેદે તો દેશ ન કરે, તેમ સાધુ પણ પૂજતાં, છેદતાં રાગ-દેશ ન કરે

૫ જેમ ધરતીમાં અનેક રંગ છે તેથી ધરાદિક શોભાવે તેમ

સાધુ પણ સૂત્રાર્થ, ઢાલ, કાવ્ય, હેતુયુક્ત પ્રસ્તાવ બેઈ પોતાની બુદ્ધિથી લોકને રંગ રાગ ચઢાવે

૬. જેમ ધરતી કંઠણ કાઢવને નસાડે તેમ સાધુ પણ સમાધિ તથા ધૈર્ય ગુણે કરી કલેશરૂપ કાઢવને નસાડે

૭ જેમ ધરતી સર્વ જીવને આધારભૂત છે, તેમ સાધુ પણ સ્થવિર, ગ્દાન, તપસ્વી, ચાર તીર્થ અને છકાયને આધારભૂત છે દશમી ક્રમળની ઉપમા.

જેમ ક્રમળ કાઢવમાં ઊપજ્યુ, જળે વૃદ્ધિ પામ્યુ પણ તેનાથી ન્યારૂં રહે તેમ સાધુ પણ કામકાઢવથી ઉપન્યા, લોગજળે વધ્યા, પણ બેહુથી ન્યારા રહે, મોક્ષતુ કારણ ચારિત્રમાં પ્રવર્તે

૨ જેમ ક્રમળની પાસે વસનાર લોકોના તાપ મટે, શીતળગુણ કરે, સુગંધ આપે, તેમ સાધુ પણ ઉપદેશ રૂપી શીતલતાએ કરી ભવ્ય જીવોના તાપ મટાડે અને જ્ઞાનગુણ સુવાસના આપે

૩ જેમ ક્રમળમા સુગંધ હોય, તેમ સાધુમાં પણ શીલ-વ્રતાદિ ગુણે કરી સુગંધ હોય

૪ જેમ ક્રમળની વાસનાએ ભમરા ગુબ્બરવ કરે તેમ સાધુની ક્રિયારૂપ વાસનાએ કરી ભવ્ય જીવ સાધુ પાસે મુનિના ગુણોના ગુબ્બરવ કરે

૫ જેમ ક્રમળની અવગાહના મોટી તેમ સાધુની કરણી પણ મોટી

૬ જેમ ક્રમળ ચંદ્ર-સૂર્ય દેખી વિકાસ પામે, તેમ સાધુ પણ સિદ્ધાંત પ્રવચન વાંચીને તથા ગીતાર્થ-નિર્મથ દેખીને ઉત્સાહ પામે

૭ જેમ ક્રમળ ચંદ્ર-સૂર્ય સામા રહે પણ ઉપરાંક ન રહે, તેમ સાધુ પણ જિનાજ્ઞા આરાધે પણ ઉપરાંક ન થાય

અગિયારમી સૂર્યની ઉપમા

૧ જેમ સૂર્ય જિગે થકે ક્રમળ વિકસે તેમ સાધુ ધર્મોપદેશ આપે ત્યારે ભવ્ય જીવના હૃદય ક્રમળ વિકસે

૨ જેમ સૂર્ય પોતાના તેજ પ્રકાશ કરે તેમ સાધુ પણ જીવ-અજીવાદિક ભાવ પ્રકાશ કરે

૩ જેમ સૂર્યથી અનેરા ગ્રહાદિકની પ્રભા ઢંકાય તેમ સાધુ
૩૬૩ પાખંડ રૂપ ગ્રહ ઢાંકી નિરાકરણ કરી દેખાડે

૪. જેમ સૂર્ય અંધકારને નસાડે તેમ સાધુ પણ મિથ્યાત્વ-
અજ્ઞાનને દૂર કરે

૫ જેમ સૂર્ય ઊગ્યે માર્ગ-કુમાર્ગની ખખર પડે, તેમ સાધુ મળે
સુમાર્ગની ખખર પડે

૬ જેમ સૂર્ય તેજે કરી જાળવવ્યમાન છે, તેમ સાધુ પણ તપ-
તેજે કરી જાળવવ્યમાન દેખાય છે

૭ જેમ સૂર્યનાં સાથે ધૂળ નાખે તો તેહનેજ માથે પડે પણ
સૂર્યને કંઈ લાગે નહિ, તેમ સાધુની કોઈ નિંદા કરે, હુ'ખ આપે
તો તેને કડવાં ક્ષ્ણ લાગે પણ સાધુને કંઈ લાગે નહિ.

બારમી પવનની ઉપમા

૧ જેમ પવન સર્વ જગ્યાએ વિચરે પણ ક્યાંય ખળાય નહિ,
તેમ સાધુ પણ પ્રતિબંધ રહિત વિહાર કરે છે

૨ જેમ પવન હળવો હોય, તેમ સાધુ પણ દ્રવ્યે અદૃષ્ટ ઉપધિ
અને ભાવથી રાગ, દ્વેષ રહિત હોય

૩ જેમ પવન કૂલની વાસનાને દૂર લઈ જાય, તેમ સાધુ પણ
ચતુર્વિધ સંસારની કરણી ક્રિયાદિક ગુણરૂપ વાસના દેશાતરે વિસ્તારે

૪ જેમ પવન કોઈનો રાખ્યો ન રહે, તેમ સાધુ પણ કોઈનાં
ન રહે.

૫ જેમ પવનને કોઈ સાથે સ્નેહ નહિ તેમ સાધુ પણ નિ સ્નેહ
થકા સયમને વિષે વિચરે

૬ જેમ પવન ધૂળ-રજને દૂર કરે, તેમ સાધુ પણ કર્મ-
રજને દૂર કરે

૭ જેમ પવન ગરમી તાપ દૂર કરે, તેમ સાધુ પણ ઉપશમ
શીતળતાએ કરીને કૌષાદિક અગ્નિ તથા ચિતા, રોગ, શોક, સતાપ
દૂર કરે એ સર્વ મળી ચોરાશી ઉપમા જાણવી

ચૌદ સ્વપ્નનો થોકડો

મોક્ષે જવાનાં ચૌદ સ્વપ્ન કહે છે.

૧ પહેલે સ્વપ્ને હાથી, ઘોડાને પક્ષાણુ કરતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય

૨ બીજે સ્વપ્ને લવણુ સમુદ્રને ઘેરી નાખતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય

૩ ત્રીજે સ્વપ્ને પૂર્વ પશ્ચિમ દોરી છેદતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય

૪ ચોથે સ્વપ્ને પાંચે રગનુ સુતર ઉખેડતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય

૫ પાંચમે સ્વપ્ને કલ્પ તથા સીસાનાં ઢગલા ઉપર ચઢતો થકો જાગે તો બીજે ભવે મોક્ષે જાય

૬ છઠ્ઠે સ્વપ્ને હીરા, મોતી, માણુક, ઝવેરાતનાં ઢગલા ઉપર ચઢતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય

૭ સાતમે સ્વપ્ને ઉકરડો ઉખેડતો થકો જાગે તો બીજે ભવે મોક્ષે જાય.

૮ આઠમે સ્વપ્ને ઘી અને મધનો ઘડો માથે ઉપાડતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય.

૯ નવમે સ્વપ્ને મદિરાનો ઘડો ઢાળતો તથા ફેાડતો થકો જાગે તો બીજે ભવે મોક્ષે જાય

૧૦ દશમે સ્વપ્ને પક્ષ સરોવર ફૂલે કરી છવાયેલુ તેમાં પ્રવેશ કરતો થકો જાગે તો તે જ ભવે મોક્ષે જાય.

આવતી ચોવીશીમાં જે જીવ તીર્થ કર થશે તેનાં નામ

૧ શ્રી પદ્મનાભજીન, તે શ્રેણીક રાજાનો જીવ. તેણે પોતાના રાજમાં કોઈ પચેન્દ્રિય જીવની હિંસા ન કરે એવો અમારી પડક ફેરવ્યો એ પુણ્ય પ્રભાવથી તેણે તીર્થ કર ગોત્ર ઉપરાજ્ય તે હાલ પહેલી નરકે છે.

૨ બીજા શ્રી સુરદેવ જીન, તે શ્રી મહાવીર સ્વામીના કાકા પાર્શ્વનો જીવ તેણે શ્રી મહાવીર સ્વામીના તથા પાર્શ્વનાથ સ્વામીના શુભ ગાથા તેથી તીર્થ કર ગોત્ર ઉપરાજ્ય તે બીજે દેવલોકે છે

૩ ત્રીજા શ્રી સુપાર્શ્વજીન તે કોણિકનો પુત્ર ઉદાઈ રાજાનો જીવ તેણે સાધુ ભક્તિ બણી કરીને ધર્મ દીધાવ્યો તે હાલ ત્રીજે દેવલોકે છે.

૪ ચોથા શ્રી સ્વયં પ્રભુ જીન, તે તેતલી પ્રધાનની સ્ત્રી પોદી-દાનો જીવ તેણે શ્રી જીન ધર્મના શુભ આમ કરીને ધર્મ ઉચો આવ્યો તે ચોથે દેવલોકે છે

૫ પાંચમા શ્રી સર્વાનુભૂતિજીન, તે શ્રી મલ્લનાથના કાકા દંડ-કેતુનો જીવ તેણે સુપાત્રને દાન દીધું, તે બીજા દેવલોકે છે

૬ છઠ્ઠા શ્રી દેવસુતજીન તે અપાનગરીવાળા આજુદ ગાથા-પતીના બાપ તેણે શ્રાવકનાં મત ચોક્કસ અતિચાર રહિત પાળ્યા તે પહેલે દેવલોકે છે.

૭ સાતમા ઉદયાજીન તે પ્રશેણી રાજાના બાપ, શંખ શ્રાવકનો જીવ તેણે બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું તે બારમા દેવલોકે છે

૮ આઠમા શ્રી પેદાળજીન તે આજુદ શ્રાવકનો જીવ તેણે મહાવીર સ્વામીને માસખમણને પારણે ઉત્કૃષ્ટ ભાવે દાન દીધું તે ચેલે દેવલોકે છે

૬. નવમા શ્રી પોટીલાજીન તે સુદર્શન ચેઠનો જીવ તેણે ઉત્કૃષ્ટ રસે જીવહયા પાળી અને અલયારાણીને ઉગારી તે પાંચમા દેવલોકે છે.

૧૦ દસમા શ્રી સત્યકીર્તિજીન તે શતક શ્રાવકનો જીવ છે તેમ ધારિણીનો દીકરો અને ચેડા મહારાજનો દોહીત-તેણે ચાર તીર્થની સેવા કરી, તે હાલ ત્રીજી નરકે છે.

૧૧. અગીયારમા શ્રી મુનિસુવ્રતજીન તે શ્રીકૃષ્ણની માતા દેવકીજીનો જીવ, તેને ધર્મ ઉપર ઘણો રાગ હતો ને ગજસુક્રમાળને દીક્ષા દીધી તે આઠમે દેવલોકે છે.

૧૨. બારમા શ્રી અમમજીન તે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવનો જીવ તેણે ઘણી ધર્મદલાદી કરી ઘણાંઓને દીક્ષા આપી તે ત્રીજી નરકે છે.

૧૩ તેરમા શ્રી નિઃકષાયજીન તે રાવણના હરસતકી નામે પુરોહિતનો જીવ તેણે મોહ, લોભ, માયા, ક્રોધ એ ૪ નો ત્યાગ કર્યો અને શુદ્ધ ભાવનાએ ચઢ્યો તે છઠે દેવલોકે છે

૧૪ ચૌદમા શ્રી નીઃપુલાકજીન તે બળસદ્ર રાજાનો જીવ. મૃગા-પુત્રનાં પિતા તેણે પાંચ મહાવ્રત અતિચાર રહિત પાળ્યાં ને ચોઠમું બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું છે તે છટકા દેવલોકે છે

૧૫ પંદરમા શ્રી નિર્મમજીન તે સુલસા શ્રાવિકા મહાવીરની ચેલીનો જીવ તેનાં બત્રીસ પુત્રો રાજગૃહી નગરીમાં સઆમમાં મરણ પામ્યાં હતાં, તેથી તેણે બત્રીસ વહુઓને બોધ આપી ધર્મ પ્રમાડ્યો, ને પોષામાં નિર્મળ પરિણામ રાખ્યા, તે પાંચમા દેવલોકે છે.

૧૬. સોળમા શ્રી ચિત્રગુપ્તજીન તે રાહિણી બળદેવની માતાનો જીવ, તેણે સિદ્ધાંતનો મહિમા સાંભળી જ્ઞાનમા મહત્ત આપી તે બીજા દેવલોકે છે

૧૭ સત્તરમા શ્રી સમાધીજીન તે રેવતી ગાથાપત્નીનો જીવ, તેણે ઘણા મનુષ્યોને વિવેકથી શાતા ઉપજાવીને મહાવીર સ્વામીને બીજેરા પાક વડોરાવ્યો, તે બારમા દેવલોકે છે.

૧૮. અઢારમા શ્રી સંવરજીન તે રહનેમીનાં પુત્ર સતાલીનો
જીવ તેણે ઉત્કૃષ્ટ ભાવે મુનિ મહારાજની સેવા કરી શાતા ઉપજાવી
તે આઠમા દેવલોકે છે.

૧૯ ઓગણીસમા શ્રી યશોધરજીન તે દ્વીપાયનઋષી દ્વારકાનો
બાળનાર, તેણે ઇન્દ્રિય રહિત તપ કરી ઉત્કૃષ્ટભાવે જીનધર્મ દીપાવ્યો
તે અગ્નિકુમાર દેવજીવને છે

૨૦ વીસમા શ્રી વિજયજીન તે જરાકુમાર શ્રી કૃષ્ણને માર-
નારનો જીવ તેણે અરિહંતાના શુભ ગાયા, શુદ્ધલક્ષિત ઘણી કરી તે બારમા
દેવલોકે છે.

૨૧ એકવીસમા શ્રી મલ્લિજીન તે નારદનો જીવ તેણે પ્રાચીન
પાપોનું શુદ્ધ ભાવથી પ્રાયશ્ચિત લઈ આત્મા નિર્મળ કર્યો તે પાંચમા
દેવલોકે છે.

૨૨ બાવીસમા શ્રી દેવજીન તે અંબડ તાપસનો જીવ તેણે
સાચો ધર્મ દીપાવ્યો, પાણી છતાં તૃષાવત્ અણસણ કર્યો તે પાંચમા
દેવલોકે છે

૨૩. તેવીસમા અનતવીર્યજીન તે અંજનાજી સતીનાં બાપનો
જીવ, તેણે ચોકળે દિલે બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું કલકીતને અકલકીત કર્યા
ને દ્વાદશાંગી સૂત્રના શુભ ગાયાં તે નવમી ઐવેચકે છે.

૨૪ ચોવીસમા શ્રી ભદ્રકીર્તિજીન તે સ્વયંબુદ્ધનો જીવ તેણે
નિર્મલપણે ચાર તીર્થની સેવા કરી અને સુપાત્રને દાન દીધાં, તેથી
ચોવીસમા તીર્થ કર થયે, તે સર્વાર્થ સિદ્ધ વિમાનમાં છે । । ।

દાનનો થોકડો

(જ્ઞાતા ધર્મકથા સૂત્રનાં આઠમા અધ્યયનનાં આધારે). ચાર મધુકરનો એક સફેદ સરસવ થાય. બે સરસવનો એક અડદ, બે અડદનો એક વાલ, બે વાલની એક રતી, સોળ રતીનો એક માસો, સોળ માસાની એક સોનામહોર, ત્રીસ સોનામહોરનો એક શેર, ચાલીશ શેરનો એક મણ, અને ચાલીશ મણનું એક ગાડું, એવા બરસો પચીસ ગાડા ભરીને સોનામહોરોનું તીર્થ કર ભગવાન પ્રતિદિન દાન કરે ભગવાન દરરોજ એક કોડ આઠ લાખ સોનામહોર દાનમાં આપે એમ એક વર્ષ સુધી દાન આપે તેથી એક દર ત્રણ અબજ, અઠ્યાસી કોડ અને એસી લાખ સોનામહોરનું દાન કરે તેનું વજન બત્રીસ લાખ ચાલીસ હજાર મણ થાય જ્યારે તીર્થ કર ભગવાન દીક્ષા અગીકાર કરવાનો સકલ્પ કરે ત્યારે પહેલા દેવલોકમાં શકેન્દ્ર મહારાજનું આસન ચલાયમાન થાય આસન ચલન થવાથી શકેન્દ્ર મહારાજ અવધિજ્ઞાનથી તેનું કારણ જુએ તીર્થ કર ભગવાનનો દીક્ષા સબધીનો સકલ્પ જાણીને તેઓ અતિત, વર્તમાન અને અનાગત જિત વહેવાર પ્રમાણે વૈશ્રમણ્ય (કુબેર) ભડારીને બોલાવીને જણાવે કે ચોરી અથવા ખાતર પાડ્યા વગર સાત પેઢીનો ખર્ચવાવાળો ન હોય, તેવું ધન તીર્થ કરના ભંડારમાં ભરે જ્યારે તે ભરવાનાં ખખર મળે ત્યારે વિલાસ ભોગવવા વાળા દેવતાને બોલાવી કહે કે સોળ સોળ માસાની સોનામહોરો બનાવી તેના ઉપર તીર્થ કર ભગવાનનું નામ, તેમના માતા-પિતાનું નામ તથા નગરીનું નામ છાપજો જ્યારે સૂચના પ્રમાણે કાર્ય થયાનાં સમાચાર મળે ત્યારે શકેન્દ્ર મહારાજ જ્યોતિષી દેવની મારફત વૈતાલ્ય પર્વત ઉપરથી ઉદ્દોષણ કરાવે કે તીર્થ કર ભગવાન આવતી કાલે સૂર્યોદયથી સવા પહોર સુધી દાન આપશે.

શ્રી ભગવતી સૂત્રના આધારે પુણ્ય ખપાવવાનો થોકડો

૦

હાસ્ય-ક્રીડા કરવાથી વાણ્યંતરના દેવતા જેટલા પુણ્ય
સો વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , નવ-નિકાયના દેવતા બસો વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , અમુરકુમારના દેવતા ત્રણસો વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , અહ-નક્ષત્ર અને તારા ચારસો વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , સૂર્ય-ચંદ્ર પાંચસો વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , પહેલા-બીજા દેવલોકના દેવતા, ૧ હજાર વર્ષમાં
ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , ત્રીજા-ચોથા દેવલોકના દેવતા બે હજાર
વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , પાંચમા-છઠ્ઠા દેવલોકના દેવતા ત્રણ હજાર
વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , સાતમા-આઠમા દેવલોકના દેવતા
ચાર હજાર વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , નવમાથી બારમા દેવલોકના દેવતા
પાંચ હજાર વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , પહેલી ત્રિકના દેવતા ૧ લાખ વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , બીજી ત્રિકના દેવતા બે લાખ વર્ષમાં ખપાવે.

તેટલા પુણ્ય , , , ત્રીજી ત્રિકના દેવતા ત્રણ લાખ વર્ષમાં ખપાવે.

સુખ ઉદ્દેશનનો થોકડો

- એક માસ સયમ પાળવાથી વાણ્યતરના દેવતાનું
સુખ ઉદ્દેશી જાય
- બે માસ સયમ પાળવાથી નવનિકાયના દેવતાનું
સુખ ઉદ્દેશી જાય
- ત્રણ માસ સયમ પાળવાથી અસુરકુમારના દેવતાનું
સુખ ઉદ્દેશી જાય
- ચાર માસ સયમ પાળવાથી ગ્રહ-નક્ષત્ર તારાનું
સુખ ઉદ્દેશી જાય.
- પાંચ માસ સયમ પાળવાથી સૂર્ય-ચંદ્રનું સુખ ઉદ્દેશી જાય,
- છ માસ સયમ પાળવાથી પહેલા-બીજા દેવલોકના
સુખ ઉદ્દેશી જાય
- સાત માસ સયમ પાળવાથી ત્રીજા ચોથા દેવલોકના
સુખ ઉદ્દેશી જાય.
- આઠ માસ સયમ પાળવાથી પાંચમા-છઠ્ઠા દેવલોકના દેવતાનું
સુખ ઉદ્દેશી જાય
- નવ માસ સયમ પાળવાથી સાતમા-આઠમા દેવલોકના દેવતાનું
સુખ ઉદ્દેશી જાય
- દસ માસ સયમ પાળવાથી નવમાથી ધારમા દેવલોકના દેવતાનું
સુખ ઉદ્દેશી જાય
- અગિયાર માસ સયમ પાળવાથી નવ અવેયકના દેવતાનું
સુખ ઉદ્દેશી જાય
- બાર માસ સયમ પાળવાથી પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવતાનું
સુખ ઉદ્દેશી જાય

અથ શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર

[વસંતતિલકા વૃત્તમ્]

ભક્તામરપ્રણુતમૌલિમણિપ્રભાણા

મુધોતક દલિતપાપતમૌવિતાનમ્ ।

સમ્યક્ પ્રણમ્ય જિનપાદયુગં યુગાદા-

વાલમ્બન ભવજલે પતતાં જનાનામ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ :- ભક્તિ કરનારા દેવો પગે લાગે છે, તે વખતે તેમના નમેલા મુગટની અંદર રહેલા મણિઓની કાન્તિને પણ પ્રકાશ આપનાર, પાપરૂપી અંધકારના સમૂહનો નાશ કરનાર, અને યુગાદિથી સંસારરૂપી સમુદ્રમાં પડેલા માણસોને આશ્રયરૂપ, એવા શ્રી જિનેન્દ્રસ્વામીના બંને ચરણને રૂડા પ્રકારે નમસ્કાર કરીને—૧

યઃ સ સ્તુતં સકલવાડમયતત્ત્વબોધા—

હૃદ્ભૂતબુદ્ધિપદ્મિઃ સુરલોકનાથઃ ।

સ્તોતૌર્જગત્તિતયચિત્તહરૈરુદ્ધારૈઃ

સ્તોભ્યે કિલાહમપિત પ્રથમ જિનેન્દ્રમ્ (યુગમ્) ॥૨॥

ભાવાર્થ :-તમામ શાસ્ત્રોનું તત્ત્વ જાણવાથી ઉત્પન્ન થયેલી નિપુણ બુદ્ધિ વડે ત્રણે લોકનું ચિત્ત હરણ કરે એવા ઉદાર સ્તોત્રથી ઈશ્વર દેવે પણ જેમની સ્તુતિ કરી છે, એવા પ્રથમ જિનેન્દ્ર શ્રી આદિનાથ સ્વામિની હું પણ સ્તુતિ કરીશ. ૨ (પ્રથમના ૨લોકનું યુગલ છે)

પુદ્ગલા વિનાડપિ વિબુધાર્ચિતપાદપીઠ !

સ્તોતું સમુદતમતિવિગત્તપોડહમ્ ।

બાલ વિહાય જલસ સ્થિતમિન્દુભિમ્બ-

મન્યઃ ક ઇચ્છતિ જનઃ સહસા શ્રદ્ધિતુમ્ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ :-જેનાં પગ મૂકવાના આસનની પણ દેવતાએ પૂજા કરેલી છે, એવા હે જિનેન્દ્ર ! જેમ કેાઈ પણ સમજી માણસ જાણી

અંદર પડેલા ચંદ્રના પ્રતિબિંબને એકદમ ગ્રહણ કરવાને ઈચ્છતો નથી, પણ માત્ર બાળક જ ઈચ્છે છે, તેમ મેં પણ બુદ્ધિ વિના લગ્નજ રહિત થઈને તમારી સ્તુતિ કરવામાં પ્રવૃત્તિ કરી છે. ૩ (તે ખરેખર બાળ-એટા જેવું જ ગણાય એમ છે.)

વક્તુ' શુભાન્શુભસમુદ્ર ! શશાંકકાન્તાન્,
કસ્તે ક્ષમઃ સુરશુરપ્રતિભોડપિ બુદ્ધયા ! ।

કલ્પાન્તકાલપવનોદ્ધતનકચક્ર,

કે વા તરીતુમલમમ્બુનિધિં ભુજશ્યામ્ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ :- હે શુભસમુદ્ર ! સહાર કાળના પવન વડે જેની અંદર મગર આદિ પ્રાણીઓ ઉછળી રહ્યાં છે એવા સમુદ્રને હાથવડે તરવાને કોણ સમર્થ થાય છે ? (અર્થાત્ કોઈ નહિ) તેમ ચંદ્રના જેવા મનોહર તમારા શુભોને કહેવાને, બૃહસ્પતિ જેવા બુદ્ધિમાન પણ કયાંથી સમર્થ થાય ? (ભાવાર્થ કે એવા પણ સમર્થ ન થાય તો પછી મારી શક્તિ તો તેમાં કયાંથી જ ચાલે ?) ૪

સોડહં તથાપિ તવ લક્ષિતવશાન્મુનીશ,

કર્તુ' સ્તવ વિગતશક્તિરપિ પ્રવૃત્તઃ ।

પ્રીત્યાત્મવીર્યમવિચાર્ય મૃગો મૃગેન્દ્રમ્,

નાસ્થ્યેતિ કિં નિજશિશોઃ પરિપાલનાર્થમ્ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ :- હે મુનીશ્વર ! એ પ્રમાણે હું તમારી સ્તુતિ કરવામાં અશક્ત છું, છતાં પણ તમારી લક્ષિતને આધિન થઈને જેમ મૃગપશુ પોતાના બાળકની પ્રીતિને આધિન થઈને તેલુ રક્ષણ કરવાને પોતાના બળનો વિચાર છોડી દઈને પણ (પોતે તેના સામુ થવાને અશક્ત છતાં પણ) સિંહની સામે થાય છે, તેમ હું પણ (મારી શક્તિનો વિચાર તજી દઈને) તમારી સ્તુતિ કરવાને પ્રવૃત્ત થયો છું. ૫

અદ્યપશ્રુતં શ્રુતવર્તા પરિહાસધામ,

ત્વદ્લક્ષિતરેવ મુખરીકુરુતે બલાન્મામ્ ।

યત્કોકિલઃ કિલ મધૌ મધુર વિરૌતિ,

વચ્ચાર્ચ્યાન્નકલિકાનિકરૈકહેતુ' ॥ ૬ ॥

લાવાર્થ :-જેમ ચેત્ર માસને વિષે આંખાના મોરના પ્રભાવથી કાયલ મધુર શબ્દો ઉચ્ચારે છે, તેમ મને પણ, હું થોડું જાણનાર [મૂર્ખ] અને જ્ઞાત્રસોના (વિક્ષાનોના) હાસ્યનુ પાત્ર છતાં તમારી લક્ષિત(ના પ્રભાવથી) જ બળાત્કારે બોલાવે છે ૬ (આ સ્તુતિ કરવામાં પ્રવૃત્ત કરે છે.

ત્વત્સ સ્તવેન લવસ તતિસન્નિબદ્ધ,
પાપ ક્ષણાત્સયમુપૈતિ શરીરલાભમ્ ।
આકાન્ત લોકમલિનીલમશેષમાંશુ,
સૂર્યાશુ લિન્નમિવ શાર્વરમન્ધકારમ્ ॥૭॥

લાવાર્થ : જેમ સૂર્યના પ્રકાશથી, રાત્રિને વિષે વ્યાપેહું જ્ઞમરના જેવું કાળુ અધારે તરકાળ નાશ પામે છે, તેમજ તમારી સ્તુતિ કરવાથી, દેહધારીઓનાં જન્મપર પરાનાં બાંધેલા તમામ પાપો, ક્ષણમાત્રમાં નાશ પામે છે ૭

મરવેતિ નાથ ! તવ સ સ્તવન મયેદ-
મારભ્યતે તનુધિયાપિ તવપ્રભાવાત્ ।
ચેતો હરિભ્યતિ સતાં નલિનીદલેષુ
મુકતાદ્લલુતિમુપૈતિનનૂદભિન્દુઃ ॥ ૮ ॥

લાવાર્થ :-અને એ પ્રમાણે સમજીને, જો કે હું અદ્યપણુદિવાળો છું તો પણ તમારી આ સ્તુતિ કરવાનો આરભ કરુ છું, તે જેમ કમળપત્રની અંદર પડેલું પાણીનું ટીપુ, કમળપત્રના પ્રભાવથી મોતીના જેવી શોભા પામે છે, તેમજ આ સ્તોત્ર પણ તમારા પ્રભાવથી સજ્જનોના મનનુ હરણ કરશે ૮ (એવા શોભાયમાન-પ્રીતિ ઉપજાવનાર થશે)

આસ્તાં તવ સ્તવનમસ્તસમસ્તદોષ
ત્વત્સ ડકયાડપિ જગતાં દુરિતાનિહન્તિ ।
દૂરે સહસકિરણ કુરુતે પ્રભેવ,
પદ્માકરેષુ જલજાનિ વિકાશલાભ ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ :-જેમ સૂર્ય ઘણું છેટે રહ્યો છે, તોપણ તેનાં કિરણો વડે જ સરોવરને વિષે રહેલા કમળો પ્રકુલ્લિત થાય છે, તેમજ સર્વ પાપોને નાશ કરનારુ તમારૂં સ્તવન ભલે દૂર હો, પણ તમારી કથા-માત્ર લોકના પાપોનો નાશ કરે છે ! ૯

નાત્યદ્ભુત ભુવનભૂષણ ભૂતનાથ !
 ભુતૈર્ગુણેર્ભૂવિ ભવન્તમભિષ્ટવન્તઃ ।
 તુલ્યા ભવન્તિ ભવતો નનુ તેન કિવા,
 ભુત્યાશ્રિત ય ઇહ નાત્મસમ કરોતિ ॥૧૦॥

ભાવાર્થ :-હે ભુવનભૂષણ ! હે ભૂતનાથ ! તમારા અનેક સત્ય ગુણો વડે કરીને તમારી સ્તુતિ કરનાર, આ લોકમાં જ તમારા સરખો થાય, એમાં વિશેષ આશ્ચર્ય શું છે ? કેમ કે લોકમાં પણ જેનો આશ્રય કરીને રહે છે, તે તેને સ પત્તિ વડે પોતાના સમાન નથી કરતો શું ? કરે છે જ ૧૦

દ્બૃવા ભવન્તમનિમેષવિલોકનીય,
 નાન્યત્ર તોષમુપયાતિ જનસ્ય ચક્ષુઃ ।
 પીત્વા પથ. શશિકરદ્ધુતિદ્ધુધસિ ધો,
 ક્ષાર જલ જલનિધેરશિતું ક ઇચ્છેત્ ॥૧૧॥

ભાવાર્થ - હે ભગવાન ! એકી નજરે જોઈ રહેવા યોગ્ય આંખનું સ્વરૂપ (એકવાર) જોયા પછી, માણસના નેત્ર બીજે કંઠાણે સર્વોપ પામતા-કરતા-નથી, કેમકે ચ દ્રના કિરણ જેવું ઉજ્જવળ ક્ષીરસાગરનું દ્ધ પીધા પછી સસુદ્રના ખારા પાણીને પીવાને કંઠા ઇચ્છે છે ? કંઠા નહિ. ૧૧

યૈ શાંતરાગરુચિભિઃ પરમાણુભિસ્ત્વ
 નિર્માપિતસ્તિભુવનૈકલલામભૂત !
 તાવત એવ ખલુ તેડપ્યણુવ પૃથિવ્યા
 ચત્તે સમાનમપરં નહિરૂપમસ્તિ ॥૧૨॥

લાવાર્થ :-હે ત્રણ ભુવનને વિષે એક જ માત્ર આભૂષણરૂપ ! જે શાંતરાગની છાયાના પરમાણુઓ વડે આપ નિર્માણેલા છે, તે પરમાણુઓ પૃથ્વીને વિષે તેટલા જ હોવાથી, તમારા સમાન બીજાનું રૂપ જ નથી ! ૧૨

વક્ત્રં ક્વ તે સુરનરોરગનેત્રહારિ,
નિઃશેષનિર્જિત જગત્ત્રિતયોપમાનમ્ ।

બિમ્બ કલ કમલિન ક્વ નિશાકરચ,

ચદ્વાસરે ભવતિ પારદુપલાશકલ્પમ્ ॥૧૩॥

લાવાર્થ :-દેવતાઓ, મનુષ્યો અને નાગ પ્રમુખના નેત્રોનું હરણ કરનાર એવું, અને ત્રણે જગતને વિષે રહેલા ચ દ્ર કમળ આદિક ઉપમાનને જીતનારું એવું તમારું મુખ કયા ? અને દિવસને વિષે ખાખરાના પાનના જેવું કીક પડી જનારું એવું; તેમ જ વળી કલ કવાળું, એવું ચ દ્રમાનું બિંબ તે કયા ? ૧૩

સમૂર્ણમણ્ડલશશાકકલાકલાપ-

શુભા શુભાન્નિભુવન તવ લઘચન્તિ ।

યે સશ્રિતાન્નિજગદીશ્વર ! નાથમેક,

કસ્તાન્નિવાચ્યતિ સ ચરતો ચથેષ્ટમ્ ॥ ૧૪ ॥

લાવાર્થ :-સ પૂર્ણ ચ દ્રની કાન્તિ જેવા તમારા ઉજ્જવળ શુભો, ત્રણે જગતને ઉત્તલ ઘન કરીને વ્યાપી રહ્યા છે, કેમ કે ત્રણે જગતના આપ એકલા જ સ્વામી છે, તેથી તમારો આશ્રય કરીને રહેલા તે શુભોને, ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તતા કેણ અટકાવી શકે એમ છે ? ૧૪

ચિત્ર કિમત્ર ચદિ તે ત્રિદશાંગનાભિ-

નીત મનાગપિ મનો ન વિકારમાર્ગમ્ ।

કલ્પાન્તકાલમરુતા ચલિતાચલેન,

કિ મહરાદ્રિશિખરં ચલિત કંઠાચિત્ ? ॥ ૧૫ ॥

લાવાર્થ :-હે પ્રભુ ! દેવાંગનાઓ તમારા મનમાં કિંચિત્ માત્ર પણ વિકાર (કામવિકાર) લાવી શકી નહિ, તેમા શુ આશ્ચર્ય છે ! કેમકે સ હારકાળના પવનથી તમામ પર્વતો ડોલે છે તોપણ મેરુ પર્વતનું શિખર કદાપિ ડોલે છે શુ ? (નહી જ) ૧૫

નિર્ધૂમવર્તિરપવન્નિર્જતતૈલપૂરઃ

કૃત્ત્વેન જગત્રયમિદં પ્રકટીકરોષિ ।

ગમ્યો ન જાતુ મરુતા ચલિતાચલાના

દીપોઽપરસ્ત્વમસિ નાથ ! જગત્પ્રકાશઃ ॥૧૬॥

ભાવાર્થ :- હે નાથ ! જેની અદરથી ધુમાડો નીકળતો નથી, જેને દીવેટની જરૂર નથી, અને તેલની પણ જરૂર નથી, જે આ સમગ્ર ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરે છે અને પર્વતોને પણ ડાલાવી નાખે એવો પવન પણ જેની પાસે જઈ શકતો નથી, એવા વિલક્ષણ દીપ રૂપે આ જગતને વિષે તુ પ્રકાશે છે ૧૬

નાસ્ત કદાચિદુપયાસિ ન રાહુ ગમ્યઃ

સ્પષ્ટીકરોષિ સહસા યુગપન્નજગન્તિ ।

નાભોધરોઽરનિરૂદ્ધમહાપ્રભાવઃ

સુર્યાતિશાયિમહિમાસિ સુનીદ્ર ! લોકે ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ :- હે સુનીદ્ર ! જગતને વિષે તમે સૂર્યના કરતાં પણ વધારે મહિમાવાન છો, (સૂર્યની પેઠે) રાહુ તમને ઘેરી શકતો નથી, તમે કદી પણ અસ્ત પામતા નથી મેઘ તમારા પ્રભાવનો અવરોધ કરી શકતો નથી, અને એકે કાળે તમે ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરો છો, તેથી સૂર્યના કરતાં પણ તમે અધિક મહિમાવાન છો, એ સ્પષ્ટ જ છે ૧૭

નિત્યોદય દલિતમોહ મહાન્ધકાર

ગમ્ય ન રાહુ વદનસ્ય ન વારિહાનામ્ ।

વિભ્રાજતે તવ સુખાળ્યમનદ્ય કાન્તિ

વિદ્યોતયન્નજગદ્ધૂર્વ શશાઠક બિંબમ્ ॥૧૮॥

ભાવાર્થ :- જેનો ઉદય હ મેશા છે, જેણે મોહરૂપી અંધકારનો નાશ કરેલો છે, જેનો રાહુથી આસ થઈ શકતો નથી, જેને મેઘ પણ ઘેરી શકતો નથી, તેમજ જેની કાંતિ કદી પણ ઓછી થતી નથી, એવું તમારું સુખકમળ જગતને વિષે અપૂર્વ ચદ્રબિંબની પેઠે શોભી રહેલ છે ૧૮

કિં શર્વરીષુ શશિનાડન્હિવિવસ્વતાવા
 યુગ્મન્મુખેન્હ દલિતેષુ તમસ્મુ નાથ !
 નિષ્પન્ન શાલિ વન શાલિની છવલોકે
 કાર્ય કિયન્નલધરૈર્લ લાર નમ્રૈઃ

॥૧૬॥

ભાવાર્થ :-હે નાથ ! તમારા યુગ્મરૂપી અદ્રમાંથી જ્યારે
 અધકારનો નાશ થાય છે, ત્યાર પછી રાત્રિને વિષે ઉગતા અદ્રમાં
 શુ કામ છે ? તેમજ દીવસે ઉદય પામતા સૂર્યનું પણ શુ કામ છે ?
 કે શોભાયમાન હું ગરતુ ધાન્ય પાકી ચૂક્યા પછી આકાશમાં ચઢી
 આવેલા વરસાદનું શુ પ્રયોજન રહે છે ? (ભાવાર્થ એ કે તે જેમ
 નિર્થક છે તેમ જ સૂર્ય, ચંદ્ર પણ તમારા યુગ્મના પ્રકાશ આગળ
 નિર્થક છે ।) ૧૬

જ્ઞાન યથા ત્વયિ વિભાતિ કૃતાવકાશ
 નૈવ તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ ।
 તેજ સ્ફુરન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્વં
 નૈવં તુ કાચ શકલે કિરણાકુલેડપિ ॥૨૦॥

ભાવાર્થ :-હે પ્રભુ ! તમારા વિષે જ્ઞાન જેવી રીતે યથાવકાશથી
 શોભી રહે છે, તેવું હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવોને વિષે શોભતું નથી જ
 કેમકે પ્રકાશમાન રત્નોના સમૂહને વિષે જેવું તેજનું પ્રાબલ્ય ભાસે છે,
 તેવું કાચના ચળકતા કટકાને વિષે પણ જણાતું નથી જ ૨૦

મન્યે વર હરિહરાદય એવ દષ્ટા
 દષ્ટેષુ યેષુ હૃદય ત્વયિ તોષમેતિ ।
 કિં વીક્ષિતેન ભવતા ભુવિ યેન નાન્યઃ
 કશ્ચિન્મનો હરતિ નાથ ! ભવાતરેડપિ ॥૨૧॥

ભાવાર્થ :-હે સ્વામી ! હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવો (મારી)
 દષ્ટિએ પડ્યા તે સારું જ થયું છે કેમકે તેમને દીકાથી માફ હૃદય
 તમારે વિષે જ (તે સર્વેને દીકાથી અને તે સર્વેથી તમે શ્રેષ્ઠ છો
 એમ જાણવાથી) સંતોષ પામે છે આ લોકમાં તમને જોવાથી શું

નિર્ધૂમવર્ત્તિરપવન્નિર્જતતૈલપૂરઃ

કૃત્સ્ન જગત્ત્રયમિદં પ્રકટીકરૌષિ ।

ગમ્યો ન જાતુ મરુતાં ચલિતાચલાના

દીપોઽપરસ્ત્વમસિ નાથ ! જગત્પ્રકાશઃ ॥૧૬॥

ભાવાર્થ :- હે નાથ ! જેની અદ્ધરથી ધુમાડો નીકળતો નથી, જેને દીવેટની જરૂર નથી, અને તેલની પણ જરૂર નથી, જે આ સમગ્ર ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરે છે અને પર્વતોને પણ ડાલાવી નાખે એવો પવન પણ જેની પાસે જઈ શકતો નથી; એવા વિલક્ષણ દીપ રૂપે આ જગતને વિષે તુ પ્રકાશે છે ૧૬

નાસ્ત કદાચિદ્દુપયાસિ ન રાહુ ગમ્યઃ

સ્પષ્ટીકરૌષિ સહસા યુગપન્નજગન્તિ ।

નાભોધરૌદરનિરુદ્ધમહાપ્રભાવઃ

સુર્યાતિશાયિમહિમાસિ સુનીદ્ર ! લોકે ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ :- હે સુનીદ્ર ! જગતને વિષે તમે સૂર્યના કરતાં પણ વધારે મહિમાવાન છો, (સૂર્યની પેઠે) રાહુ તમને ઘેરી શકતો નથી, તમે કદી પણ અસ્ત પામતા નથી મેઘ તમારા પ્રભાવનો અવરોધ કરી શકતો નથી, અને એકે કાળે તમે ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરો છો, તેથી સૂર્યના કરતાં પણ તમે અધિક મહિમાવાન છો, એ સ્પષ્ટ જ છે ૧૭

નિત્યોદય દલિતમોહ મહાન્ધકાર

ગમ્ય ન રાહુ વહનસ્ય ન વારિહાનામ્ ।

વિબ્રાજતે તવ સુખાળ્લમનદ્ય કાન્તિ

વિદ્યોતયન્નજગદ્ધૂર્વ શશાદક ણિબમ્ ॥૧૮॥

ભાવાર્થ :- જેનો ઉદય હ મેશા છે, જેણે મોહરૂપી અન્ધકારનો નાશ કરેલો છે, જેનો રાહુથી ગ્રાસ થઈ શકતો નથી, જેને મેઘ પણ ઘેરી શકતો નથી, તેમજ જેની કાંતિ કદી પણ ઓછી થતી નથી, એવું તમારું સુખકમળ જગતને વિષે અપૂર્વ ચદ્રણિબની પેઠે શોભી રહેલ છે ૧૮

કિ શર્વરીષુ શશિનાઙ્ગિવિવસ્વતાવા

યુષ્મન્મુખેન્દુ દલિતેષુ તમસ્સુ નાથ !

નિબન્ન શાલિ વન શાલિની જીવલોકે

કાર્ય કિયન્નલક્ષ્મરૈર્જલ ભાર નમ્રૈઃ

॥૧૯॥

ભાવાર્થ :-હે નાથ ! તમારા યુગરુપી અદ્રમાંથી જ્યારે અધકારનો નાશ થાય છે, ત્યાર પછી રાત્રિને વિષે ઉગતા અદ્રમાંથી શુ કામ છે ? તેમજ દીવસે ઉદય પામતા સૂર્યનું પણ શુ કામ છે ? કે શોભાયમાન હુગરનું ધાન્ય પાકી ચૂકયા પછી આકાશમાં ચઢી આવેલા વરસાદનું શુ પ્રયોજન રહે છે ? (ભાવાર્થ એ કે તે જેમ નિરર્થક છે તેમ જ સૂર્ય, અંદ્ર પણ તમારા યુગના પ્રકાશ આગળ નિરર્થક છે !) ૧૯

જ્ઞાન યથા ત્વયિ વિભાતિ કૃતાવકાશ

નૈવ તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ ।

તેજ સ્ફુરન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્ત્વં

નૈવં તુ કાચ શકલે કિરણાકુલેઽપિ ॥૨૦॥

ભાવાર્થ :-હે પ્રભુ ! તમારા વિશેજ્ઞાન જેવી રીતે યથાવકાશથી શોભી રહે છે, તેવું હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવોને વિષે શોભતું નથી જ. કેમકે પ્રકાશમાન રત્નોના સમૂહને વિષે જેવું તેજનું પ્રાબલ્ય ભાસે છે, તેવું કાચના અળકતા કટકાને વિષે પણ જણાતું નથી જ ૨૦

મન્યે વરં હરિહરાદય એવ દષ્ટા

દષ્ટેષુ યેષુ હૃદય ત્વયિ તોવમેતિ ।

કિ વીક્ષિતેન ભવતા ભુવિ યેન નાન્યઃ

કશ્ચિન્મનો હરતિ નાથ ! ભવાતરેઽપિ ॥૨૧॥

ભાવાર્થ . હે સ્વામી ! હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવો (મારી) દષ્ટિએ પડયા તે સાડુ જ થયું છે કેમકે તેમને દીકાથી માફ હૃદય તમારે વિષે જ (તે સર્વેને દીકાથી અને તે સર્વેથી તમે શ્રંષ્ઠ છો એમ જાણવાથી) સંતોષ પામે છે આ લોકમા તમને જોવાથી શુ

થયુ છે ? (તો એટલુ જ કહેવાનું છે કે) ભવાન્તરને વિષે પણ અન્ય કોઈ દેવ માફ મન હરણુ કરી શકનાર નથી. ૨૧

ઝીણું શતાનિ શતશો જનયતિ પુત્રાન્
નાન્યા સુત ત્વદુપમ જનની પ્રસૂતા ।
સર્વા દિશો દધતિ ભાનિ સહસ્ર રશ્મિં
પ્રાચ્યેવ દિગ્જનયતિ સ્કુરદંશુ ભલમ્ ॥૨૨॥

ભાવાર્થ : જેમ તારાઓના સમૂહોને સર્વે દિશાઓ ધારણુ કરે છે, પણ તેજસ્વી સૂર્યને તો માત્ર પૂર્વ દિશા જ જન્મ આપે છે, તેમ જ સેકડો ઝીણો ઘણાએ પુત્રોને જન્મ આપે છે, છતાં તમારા સમાન પુત્રને તો બીજી કોઈ જનેતા (ઝી) ઉત્પન્ન કરતી જ નથી । ૨૨

ત્વામામનતિ મુનયઃ પરમ પુર્માંસ
માદિત્ય વર્ણુમમલ તમસઃ પુરસ્તાત્ ।
ત્વામેવ સમ્યગુપલભ્ય જયતિ મૃત્યુ
નાન્ય શિવ શિવ-પદસ્ય મુનીન્દ્ર । પન્થા. ॥૨૩॥

ભાવાર્થ :—હે મુનીન્દ્ર ! તમને મુનિઓ પરમ પુરુષ માને છે, અને તમે અધકાર આગળ નિર્મળ સૂર્ય જેવા છો, વળી તમને રૂઝે પ્રકારે પામવાથી (જાણવાથી) મૃત્યુને પણ જીતી શકાય છે અને (એ કારણથી) તમારા સિવાય બીજો (કોઈપણ) મોક્ષ (મુક્તિ) પામવાનો કલ્યાણકારક માર્ગ નથી જ ! ૨૩

ત્વામવ્યય વિભુમચિન્ત્યમ સમ્યમાદ્ય
બ્રહ્માણુમીશ્વરમન તમનડગ કેતુમ્ ।
યોગીશ્વર વિહિત યોગ મનેક મેક
જ્ઞાન સ્વરૂપ મમલ પ્રવદતિ સન્ત ॥૨૪॥

ભાવાર્થ :—હે પ્રભુ ! તમને અવ્યય, વિભુ, અચિન્ત્ય, અસંખ્ય, આદ્ય, બ્રહ્મા, ઈશ્વર, અનંત, અનંગ—કેતુ, યોગીશ્વર, યોગને જાણનાર, અનેક, અને એક, એવી રીતે સત્પુરુષો અનેક વિશેષણોથી જ્ઞાનના સાક્ષાત્ સ્વરૂપ રૂપે અને વળી નિર્મળ પણ કહે છે । ૨૪

બુદ્ધસ્ત્વમેવ વિબુધાર્ચિત બુદ્ધિ બોધાત્
ત્વ શંકરોઽસિબુવનત્રય શંકરતાત્ ।
ધાતાસિ ધીર । શિવ માર્ગ વિધેવિધાનાત્
વ્યક્ત ત્વમેવ ભગવન્ । પુરુષોત્તમોઽસિ ॥૨૫॥

ભાવાર્થ :-હે વિબુધાર્ચિત ! તમે બુદ્ધિનો બોધ કરો છો તેથી
બુદ્ધ જ છો તમે ત્રણે જગતનું કલ્યાણ કરનાર છો તેથી શંકરરૂપે જ છો,
કલ્યાણકારક માર્ગના વિધિને ધારણ કરનારા બ્રહ્મનારા છો તેથી તમે જ
ધાતા છો અને હે ભગવન્ તમે સ્પષ્ટ પુરુષોત્તમ એટલે નારાયણ રૂપ છો. ૨૫

તુલ્ય નમસ્ત્રિબુવનાતિ હરાય નાથ
તુલ્ય નમઃ ક્ષિતિતલામલભૂષણાય ।
તુલ્ય નમસ્ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરાય
તુલ્ય નમો જિન ! ભવોદધિ શોષણાય ॥૨૬॥

ભાવાર્થ :-હે નાથ ! ત્રણે જગતની પીડાને હરણ કરનાર આપને
મારા નમસ્કાર હો । પૃથ્વીના તળ ઉપર અમલ-નિર્મળ ભૂષણરૂપ આપને
મારા નમસ્કાર હો । વળી ગૈલોકના પરમેશ્વર એવા આપને મારા નમસ્કાર
હો । હે જિન ! આ સ સારરૂપ સાગરનું શોષણ કરનાર, નહીં સરખો કરી
દેનાર-આપને મારા નમસ્કાર હો । ૨૬

કે વિસ્મયોઽત્ર યદિ નામ શુદ્ધૈરશેષે
સ્વં સ શ્રિતો નિરવકાશતયા યુનીશ ।
દોષે રુપોત્તં વિવિધાશ્રય ભત ગર્વેઃ
સ્વખ્યાતરેઽપિ ન ક્ષ્માચ્છિદ પીક્ષિતોસિ ॥૨૭॥

ભાવાર્થ :- હે યુનીન્દ્ર તમામ શુભો જ તમારામાં પરિપૂર્ણ
રીતે આશ્રય કરીને રહેલા છે, તેમા શુ આશ્રય છે । કેમ કે અનેક
સ્થળે આશ્રય મળવાથી જેમને ગર્વ ઉત્પન્ન થએલો છે, એવા દોષોએ
તો તમને સ્વખ્યાતરે-સ્વખ્યાતમાં પણ જોયેલા જ નથી । (ભાવાર્થ કે
તમારામા શુભ સિવાય દોષ બિલકુલ છે જ નહીં.) ૨૭

ઉચ્ચૈરથોક તરુ સંશ્રિત મુન્મયૂખ—

માલાતિ રૂપ મમલ લવતો નિતાંતમ્ ।

સ્પષ્ટોલ્લ સત્કિરણુ મસ્ત તમોવિતાન

ખિખ રવેરિવ પથોધર પાર્શ્વ વર્તિ ॥૨૮॥

ભાવાર્થ :- હે જિનેશ્વર ! જેમ મેઘના સમીપમાં રહીને, અધકારનો નાશ કરીને, અને સ્પષ્ટ ઊંચા કિરણો પ્રસારીને, સૂર્ય શોભી રહે છે, તેમજ અશોકવૃક્ષની નીચે રહેલું આપતું સ્વરૂપ (પાપ-રૂપી અધકારનો નાશ કરીને અને) ઊંચા કિરણ પ્રસારીને, અત્યંત નિર્મળ શોભી રહે છે ૨૮

સિહાસને મણિ મયૂખ શિખા વિચિત્રે

વિભ્રાજતે તવ વપુ કનકાવદા તમ્

ખિખ વિચદ્વિલસદ શુભતાવિતાન

તુ ગોદયાદ્રિશિરસીવ સહસ્રરશ્મે ॥૨૯॥

ભાવાર્થ : જેવી રીતે ઉંચા ઉદયાચળ પર્વતના ઉપર, આકાશને વિશે પ્રકાશમાન કિરણો રૂપી લતાઓના સમૂહ વડે સૂર્યનું ખિંખ શોભે છે, તેવી જ રીતે હે જિનેન્દ્ર ! મણિઓના કિરણોની પકિતઓ વડે કરીને વિચિત્ર દેખાતા સિહાસનને વિશે, સુવર્ણ જેવું મનોહર આપતું શરીર અત્યંત શોભે છે ૨૯

કુંદાવદાતયલયામરચારુશોભં,

વિભ્રાજતે તવ વપુ કલધૌતકાતમ્ ।

ઉદચ્છશાકશુચિનિર્જરવારિધાર—

મુચ્ચૈસ્તટ સુરગિરેરિવ શાતકૌમ્ભમ્ ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ :- જેમ ઉદય પામેલા અદ્રમાના જેવી નિર્મળ પાણીના ઝરણુની ધારાઓ વડે મેરુપર્વતનું સુવર્ણમય ઊંચું શિખર શોભી રહે છે, તેમ મોગરાના પુષ્પ જેવા ધોળા વીજતા (ફરતા) ચામરો વડે, સોનાના જેવું મનોહર આપતું શરીર શોભી રહે છે. ૩૦

છત્રતથ તવ વિભાતિ શશાંકકાન્ત-

મુચ્યેઃ સ્થિતં સ્થગિતભાનુકર પ્રતાપમ્ ।

મુકતાકૃદ્વપ્રકરભદ્રાવિવૃદ્ધશોભમ્

પ્રખ્યાપયત્રિજગતઃ પરમેશ્વરત્વમ્ ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ :-હે ભગવન્ ! (તારા સહિત) ચંદ્રના જેવાં મનોહર, સૂર્યનાં કિરણના તાપનું નિવારણ કરનાર, અને મોતીઓના સમૂહની રચનાથી શોભાયમાન, એવાં તમારા ઉપર રહેલાં ત્રણ છત્રો શોભી રહ્યાં છે, તે બાજુ તમારું ત્રણે જગતનું અધિપતિપણું જ બહોર કરતાં હોય તેમ શોભે છે ૩૧

ગ ભીરતારરવપૂરિતદ્વિગ્વિભાગ—

સ્ત્રેલોકચલોકશુભસંગમભુતિદક્ષઃ ।

સદ્ધર્મરાજજયદોષણુદોષકઃ સન્ ।

જે હું હુલિધ્વનતિ તે યશસઃ પ્રવાહી ॥૩૨॥

ભાવાર્થ :-જિઆ અને ગંભીર શબ્દ વડે જેણે દિશાઓના વિભાગો પૂરી દીધા છે ત્રણે જગતના લોકોને શુભ સમાગમની સંપત્તિ આપવામા જે કુશળ છે અને સત્યધર્મના રાજાના જયના શબ્દને જે બહોર કરે છે, એવો તમારો જે હું હુલિ તે આકાશને વિષે ગર્જના કરી રહ્યો છે ! ૩૨

મ દારસુ ઠરનમેરુસુપારિભત-

સ તાનકાદિકુસુમોત્કરવૃષ્ટિરૂદ્ધા ।

ગંધાદ્ધિ દુશુભમંદમરુતપ્રપાતા

દિવ્યા દિવ પતતિ તે વચસાં તતિર્વા ॥૩૩॥

ભાવાર્થ :-મ દાર, સુ ઠર, નમેરુ, પારિભત અને સંતાનક ઇત્યાદિ વૃક્ષોનાં ફૂલોની જે દિવ્ય વૃષ્ટિ, સુગંધીદાર પાણીનાં બિંદુઓ વડે શીતળ અને મદવાયુએ પ્રેરાયેલી, સ્વર્ગમાંથી ઘણી જ પડે છે, તે બાજુ તમારા ભાષણની દિવ્યમાળા જ પડતી હોય, નહીં 'શુ' !

શુભપ્રભાવલયભુરિવિભા વિલોસ્તે,

લોકત્રયધુતિમતાં દ્યુતિમાક્ષિપતિ ।

પ્રોધદ્ધિવાકરનિરતરભુરિસખ્યા

દીપ્તિર્જયત્યપિ નિશામપિ સોમસૌમ્યામ્ ॥૩૪॥

ઉચ્ચૈરશોક તરુ સશ્રિત મુન્મથૂખ-
 માલાતિ રૂપ મમલ લવતો નિતાંતમ્ ।
 સ્પષ્ટોલ્લ સત્કિરણ મસ્ત તમોવિતાન
 ખિળ રવેરિવ પયોધર પાર્શ્વ વર્તિ ॥૨૮॥

ભાવાર્થ :- હે જિનેશ્વર ! જેમ મેઘના સમીપમાં રહીને, અંધકારનો નાશ કરીને, અને સ્પષ્ટ ઊંચા કિરણો પ્રસારીને, સૂર્ય શોભી રહે છે, તેમજ અશોકવૃક્ષની નીચે રહેલું આપણું સ્વરૂપ (પાપ-રૂપી અંધકારનો નાશ કરીને અને) ઊંચા કિરણ પ્રસારીને, અત્યંત નિર્મળ શોભી રહે છે ૨૮

સિંહાસને મહિ મથૂખ શિખા વિચિત્રે
 વિભ્રાજતે તવ વપુ કનકાવહા તમ્
 ખિળ વિચદ્વિલસદ શુભતાવિતાન
 તુ ગોઢયાદ્રિશિરસીવ સહસ્રરશ્મેઃ ॥૨૯॥

ભાવાર્થ : જેવી રીતે ઉંચા ઉઠ્યાચળ પર્વતના ઉપર, આકાશને વિશે પ્રકાશમાન કિરણો રૂપી લતાઓના સમૂહ વડે સૂર્યનું ખિંખ શોભે છે, તેવી જ રીતે હે જિનેન્દ્ર ! મહિઓના કિરણોની પકિતઓ વડે કરીને વિચિત્ર દેખાતા સિંહાસનને વિશે, સુવર્ણ જેવું મનોહર આપણું શરીર અત્યંત શોભે છે ૨૯

કુઠાવહાતચલયામરચારુશોભ,
 વિભ્રાજતે તવ વપુ કલધૌતકાતમ્ ।
 ઉદચ્છશાકશુચિનિર્જરવારિધાર-
 મુચ્ચૈસ્તટ સુરગિરેરિવ શાતકૌમ્ભમ્ ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ :- જેમ ઉદય પામેલા ચ દ્રમાના જેવી નિર્મળ પાણીના અરણીની ધારાઓ વડે મેરુપર્વતનું સુવર્ણમય ઊંચું શિખર શોભી રહે છે, તેમ મોગરાના પુષ્પ જેવા ધોળા વીજતા (ફરતા) ચામરો વડે, સોનાના જેવું મનોહર આપણું શરીર શોભી રહે છે. ૩૦

છત્રત્રય તવ વિભાતિ શશાંકકાન્ત-

મુરચેઃ સ્થિતં સ્થગિતભાનુકર પ્રતાપમ્ ।

મુકતાદ્વલપ્રકરભલવિવૃદ્ધશોભમ્

પ્રખ્યાપયત્તિજગતઃ પરમેશ્વરત્વમ્ ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ :-હે ભગવન્ ! (તારા સહિત) ચદ્રના જેવાં મનોહર, સૂર્યનાં કિરણના તાપનું નિવારણ કરનાર, અને મોતીઓના સમૂહની રચનાથી શોભાયમાન, એવાં તમારા ઉપર રહેલાં ત્રણ છત્રો શોભી રહ્યાં છે; તે બધે તમારું ત્રણે જગતનું અધિપતિપણું જ બહેર કરતાં હોય તેમ શોભે છે ૩૧

ગ ભીરતારરવપૂરિતદ્વિગ્વિભાગ—

સ્ત્રૈલોકચલોકશુભસ ગમભુતિઠક્ષઃ ।

સર્ધર્મરાજજયદોષણુદોષકઃ સન્ ।

એ હુ હુભિધ્વંનતિ તે ચશસઃ પ્રવાહી ॥૩૨॥

ભાવાર્થ :-ભીઆ અને ગંભીર શબ્દ વડે જેણે દિશાઓના વિભાગો પૂરી દીધા છે ત્રણે જગતના લોકોને શુભ સમાગમની સંપત્તિ આપવામાં જે કુશળ છે અને સત્યધર્મના રાજના જયના શબ્દને જે બહેર કરે છે, એવો તમારો જે હુ હુભિ તે આકાશને વિષે ગર્જના કરી રહ્યો છે । ૩૨

મ દારસુંદરનમેરુસુપારિભત—

સ તાનકાદિકુસુમોત્તરવૃષ્ટિરૂદ્ધા ।

ગ ઘોદાગ્નિ હંશુભમંદમરુતપ્રપાતા

દિવ્યા દિવ્ય પતતિ તે વચસાં તતિર્વા ॥૩૩॥

ભાવાર્થ :-મદાર, સુદર, નમેરુ, પારિભત અને સંતાનક ઇત્યાદિ વૃક્ષોનાં ફૂલોની જે દિવ્ય વૃષ્ટિ, મુગધીદાર પાણીનાં ઝિંદુઓ વડે શીતળ અને મહવાયુએ પ્રેરાયેલી, સ્વર્ગમાંથી ઘણી જ પડે છે, તે બધે તમારા ભાષણની દિવ્યમાળા જ પડતી હોય, નહીં શું !

શુભ્રપ્રભાવલયભુરિવિભા વિભોસ્તે,

લોકત્રયદ્યુતિમતાં દ્યુતિમાક્ષિપતિ ।

ગ્રોહદ્વિવાકરનિરતરભુરિસખ્યા

દીપ્તિર્જયત્યપિ નિશામપિ સોમસૌર્યામ્ ॥૩૪॥

ભાવાર્થ :-હે વિશુ ! શોભાયમાન છે પ્રભામંડળ જેવું
એવી ઘણી જ તેજસ્વી તમારી કાન્તિ ! ત્રણે જગતના તેજસ્વી
પદાર્થોતુ તેજ આપું પાડે છે-જીતે છે-આક્રોષ કરે છે તે તમારી
કાન્તિ, અસખ્ય સૂર્યના સરખી તેજસ્વી હોવા છતાં, ચંદ્રના જેવી
શીતળ પ્રભાથી રાત્રીને પણ જીતે છે ! ૩૪

સ્વર્ગાપવર્ગગમમાર્ગવિમાર્ગભ્રુષ્ટઃ

સદ્ધર્મતત્ત્વકથનૈકપટુસ્ત્રિલોક્યામ્ ।

દિવ્યધ્વનિર્ભવતિ તે વિશદ્ધર્થ સર્વ-

ભાષાસ્વભાવપરિણામશુદ્ધૌ. પ્રયોજ્ય ॥૩૫॥

ભાવાર્થ :-સ્વર્ગ અને મોક્ષનો માર્ગ બતાવવામાં ઇષ્ટ,
તેમ જ ત્રણે લોકને વિષે સત્યધર્મનું તત્ત્વ કહેવામાં જે એક જ માત્ર
નિયુક્ત છે, એવો તમારો જે દિવ્યધ્વનિ તે નિર્મળ અર્થવાળો હોવાથી
સર્વ ભાષાના સ્વભાવના શુણ્ણને પામીને (સર્વત્ર) થાય છે ૩૫

ઉન્નિદ્રલેમનવપ કજ્યુજકાંતિ-

પયુદ્ધસન્નખમયુખશિખભિરામૌ ।

પાદૌ પદ્માનિ તવ યત્ર જિનેન્દ્ર ! ધત્તઃ

પદ્માનિ તત્ર વિણુધા : પરિકલ્પયતિ ॥૩૬॥

ભાવાર્થ :-હે જિનેન્દ્ર ! સુવર્ણનાં નવા ખીલેલાં કમળોના
સમૂહની કાંતિ જેવા પ્રસરી રહેલા નખોના કિરણોની પકિત વડે જે
સુહર દેખાય છે, એવા તમારા પગો, પૃથ્વી ઉપર જ્યાં જ્યાં ડગલાં
ભરે છે, (તમે જ્યાં જ્યાં વિચરો છો) તે ઠેકાણે દેવતાઓ કમળની
કલ્પના-ચચના-કરે છે ૩૬

ધર્મ્યં યથા તવ વિભૂતિરભૂજિજ્જનેન્દ્ર !

ધર્મોપદેશનવિધૌ ન તથા પરસ્ય ।

યાદક્ પ્રભા કિનકૃતઃ પ્રહતાધકારા

તાદક્કૃતો ગ્રહગણસ્ય વિકાશિનોઽપિ ॥૩૭॥

ભાવાર્થ :-હે જિનેન્દ્ર ! એ પ્રકારની (પાછળ જણાવેલા
-અષ્ટ પ્રાતિહાર્યની)-તમને જે જે સંપત્તિઓ ધર્મનો ઉપદેશ કરતી

વખતે તે (સમવસરણમા) થઈ, તે પ્રમાણે અન્યને (હરિહરાદિક પરધર્મના દ્વેષને કદી પણ) થઈ નથી. (તે યોગ્ય જ છે) કેમકે અધિકારનો સમૂળ નાશ કરનાર સૂર્યની જેવી પ્રભા છે તેવી પ્રકાશ પામેલા ગ્રહોની પણ કયાથી જ હોય ? ૩૭

શ્ચયોત્તમહાવિદ્યવિલોલકપોલમૂલ-

મત્તભ્રમદ્ભ્રમરનાદવિવૃદ્ધકૌપમ્ ।

ઐરાવતાભિભાસુદંતમાપતન્ત

દુર્વા ભય ભવતિ નો ભવદાશ્રિતાનામ્ ॥૩૮॥

ભાવાર્થ :-જેનું ગડસ્થળ ઝરતા મદવડે કરીને ખરડાએકું છે, વળી જે માથું ધુણાવ્યા કરે છે અને તેની આબુખાબુ ભમતાં ઉન્મત્ત ભમરાઓના શુંભરવ વડે, જેનો કોપ વૃદ્ધિને પામેલો છે, વળી જે ઉદ્ધત ઐરાવત જેવો છે, એવો હાથી પણ જો (કદાચ) સામો આવે, તોપણ તેને ઢેળીને તમારો જે આશ્રિત હોય છે તેને ભય ઉપજતો નથી. ૩૮

સિન્નેભકુન્નગલદુલ્ભવલશોષિતાકંત-

સુકતાકલપ્રકરભૂષિતભૂમિભાગઃ ।

બદ્ધકેમઃ કમગત હરિષ્ણુધિપોઽપિ

નાકામતિ કમયુગાયલસશ્રિત તે ॥૩૯॥

ભાવાર્થ :-જેણે હાથીઓના કુલસ્થળ છેદીને, તેમાંથી ગળતા ઉલ્ખવળ અને લોહીથી ખરડાએલાં મોતી વડે પૃથ્વી શોભાવી છે, એવા બળવાન દોડતાં સિંહની દોડમાં જે માણસ આવી પડ્યો હોય, તે પણ જો તમારા ચરણ રૂપી પર્વતને આશ્રય લે, તો તેને તેવો સિંહ પણ (મારી શકતો નથી) આક્રમણ કરી શકતો નથી-પંખમા લઈ શકતો નથી. ૩૯

કલ્પાંતકાલપવનોદતવદ્નિકલ્પ

દાવાનલં નવલિતસુલ્ભવલસુત્કુલિગમૂ ।

વિશ્વ જિજ્ઞત્સુમિવ સન્સુખમાપતતં

ત્વન્નામકીર્તનજલં શમયત્ય-શેષમ્ ॥૪૦॥

ભાવાર્થ :-જે પ્રલયકાળના પવનથી ઉદ્ધત થયેલા અગ્નિ જેવો, જેની અદરથી ઘણા ઓઠા (તણખા) ઊડે છે એવો, અને ઘણા જ પ્રકાશવાળો એવો દાવાનળ-વનનો અગ્નિ, જાણે જગતને ખાળી નાખવાની જ ઇચ્છા કરતો હોય નહિ ! તેમ જોરમાં સળગતો-સળગતો સન્મુખ આવે, તો તેને પણ તમારા નામનું કીર્તન રૂપી-તમારું સ્તવન રૂપી જળ અશેષ સમાવી દે છે, સમગ્ર ખુઝાવી નાખે છે ૪૦

રક્તેક્ષ્ણુ સમદકોઽકિલકવકનીલ
કોધોદ્ધત રૂષિનમુત્કણ્ણમાપતન્તમ્ ।
આકામતિ કમયુગેન નિરસ્તથક-
સ્વન્નામનાગહમની હૃદિ યસ્ય પુ'સ' ॥૪૧॥

ભાવાર્થ :-લાલચોળ આખોવાળો, મદોન્મત્ત, ક્રોધલના કઠ (ગળુ) જેવો કાળો, અને ક્રોધે કરીને ઉદ્ધત, (છેડાયેલો) એવો સર્પ ઊંચી ફેણ કરીને સામો ધસી આવતો હોય તેને પણ જે માણસની પાસે તમારા નામરૂપી નાગહમની (સર્પનું હમન કરનાર ઔષધી) હોય છે, તે માણસ નિશંકપણે ઝોળગી જાય છે ! (ભાવાર્થ કે એવો સાપ પણ તમારા ભક્તને કરડી શકતો નથી) ૪૧

વલ્ગુત્તર ગગજગર્જિતભીમનાહ-
માભૌ બલ બલવતામપિ ભુપતીનામ્ ।
ઉલ્લહ્લિવાકરમયૂખશિખા-પવિદ્રમ્
ત્વત્કીર્તનાત્તમ ઇવાશુ સિદ્ધામુષૈતિ ॥૪૨॥

ભાવાર્થ :-જેની અદર ઘોડાઓ ફૂલી રહ્યા છે અને હાથીઓની ગર્જનાના ભયાનક શબ્દો થઈ રહ્યા છે, એવા રણને વિશે રહેલા બળવાન ભૂપતિના સૈન્યને પણ, જેમ ઉદય પામેલા સૂર્યના કિરણોની શિખાઓ વડે, અધકારનો નાશ કરી શકાય છે, તેમજ તમારા કીર્તનથી ભેદી શકાય છે ! (ભાવાર્થ કે તમારી ભક્તિથી એવું સૈન્ય પણ જીતી શકાય છે.) ૪૨

કુંતાઞ્ચ સિન્ન ગજ શોભિત વારિવાહ-
વેગાઽવતારતરણાતુરયોધભીમે ।
યુદ્ધે જયં વિજિતદુર્જયજેયપદ્મા-
સ્વત્પાદપંકજવનાશ્રયિણોલ્લસતે ॥૪૩॥

ભાવાર્થ : ભાલાઓની અણીઓ વડે છેદામ ગયેલા હાથીઓના
રૂધિરનો પ્રવાહ જ્યાં આગળ વહે છે અને જ્યાં તે પ્રવાહની અંદર
ચોદ્ધાઓ તરવામાં આતુર થઈ ગયેલા છે-એવા ભયાનક યુદ્ધને વિષે,
જેમ તમારા ચરણક્રમણરૂપી પવનનો આશ્રય હોય છે, તેઓ અત્યંત
શત્રુઓને પણ છુટી શકે છે ૪૩

અમ્ભોનિઘૌ ક્ષુભિતભીષણુનકચક-
પાઠીન પીઠભયહોલ્વણુવાડવાગ્નૌ ।
રગત્તરગશિખરસ્થિતચાનપાત્રા-

આસ વિહાય ભવત સ્મરણાદ્ મજ્જતિ ॥૪૪॥

ભાવાર્થ : ભય કર મગરમચ્છ આદિ નકચક, જળચર જંતુઓ
જેની અંદર ઉછળી રહ્યા છે અને ભયાનક વાડવાગ્નિ જેની અંદર અતિ-
શય પ્રભવલિત થઈ રહ્યો છે, તથા મોટા મોટા મોભાઓ જેની અંદર
ભીષણી રહ્યા છે, એવા તોફાની સમુદ્રની અંદર જે વહાણો (વહાણુની
અંદરના મનુષ્યો) આવી પડેલા હોય છે, તે પણ તમારા સ્મરણથી નિર્ભય-
પણે જઈ શકે છે ! (સમુદ્રમાં જોખમાયા સિવાય રહી શકે છે) ૪૪

ઉદ્ભૂતભીષણુજલોદરભારણુનાઃ;
શોચ્યા દશામુપગતાશ્ચ્યુતછવિતાશાઃ ।
સ્વત્પાદપંકજરભેમૃતદિગ્ધદેહા

મત્યા ભવન્તિ મકરધ્વજતુલ્યરૂપા ॥૪૫॥

ભાવાર્થ :-ભય કર જળોદર રોગના ભારથી નમી ગયેલા અને
તેથી કરીને જેમણે જીવતરની આશા છોડી દીધી છે, એથી મહા દુઃખદ
અવસ્થાને જેઓ પામેલા હોય છે, તેઓ પણ તમારા ચરણક્રમણની રબરૂપી
અમૃતનુ જે પોતાના શરીરને લેપન કરે તો [રોગથી રહિત થઈને]
કામદેવ જેવા સુંદર શરીરવાળા થાય છે ! ૪૫

આપાદકણ્ડમુરુશૃખલવેષ્ટિતાંગા,
 ગાઠ બૃહન્નિગડકોટિનિધૃષ્ઞઘાઃ ।
 ત્વન્નામમત્રમનિશ મનુજાઃ સ્મરંતઃ
 સઘં સ્વય વિગતબધલયા ભવતિ ॥૪૬॥

ભાવાર્થ :—પગથી ત ગળાસુધી જડેલી બેડીઓવડે જેના અંગ વિટાઈ ગયાં છે, અને—તે મોટી બેડીઓના ગાઠ બધનથી તેની કોટીઓની ઝીણી અણીઓ તળે જેમની જાંઘા ઘસાયા કરે છે, તે માણસો પણ જો તમારા નામનું નિરતર સ્મરણ કરે છે, તો ઉતાવળા પોતાની મેળે જ બધનના ભયથી મુક્ત થઈ જાય છે (કેદમાંથી છૂટે છે) ૪૬

મત્તદ્વિપેન્દ્રમૃગરાજહવાનલાહિ—
 સ આમવારિધિમહોદરબધનોત્યમ્ ।
 તસ્યાશુ નાશમુપયાતિ ભય ભિયેવ
 ચસ્તાવક સ્તવમિમ મતિમાનધીતે ॥૪૭॥

ભાવાર્થ :—જે બુદ્ધિમાન માણસ તમારું આ સ્તવન [આ ભક્તામર સ્તોત્ર] ભણે છે —પાઠ કરે છે, તેનો, મહોન્મત્ત હાથીથી, સિંહથી, કાવાનળઅગ્નિથી, યુદ્ધથી, સમુદ્રથી અને જળોદર તથા બધનથી (પાછલા કાવ્યોમાં જણાવેલા) એ સર્વેથી ઉત્પન્ન થએલો ભય, ભયથી જ જેમ નાશ પામતો હોય તેમ (આ સ્તોત્રના પાઠથી) ઝટ નાશ પામે છે ! ૪૭

સ્તોત્રસ્રજ તવ જિનેદ્ર ! શુદ્ધૈર્નિબદ્ધાં
 ભક્ત્યા મયા રચિસ્વર્ણ વિચિત્રપુષ્પામ્ ।
 ધત્તે જનો ય ઇહ કણ્ઠગતામજસ્ર
 ત માનતુંગમવશા સમુપૈતિ લક્ષ્મીઃ ॥૪૮॥

ભાવાર્થ :—હે જિનેદ્ર ! આ સ્તોત્રરૂપી માળા મે તમારા શુભરૂપી દોરાવડે, વિચિત્ર અક્ષરરૂપી રંગવાળાં પુષ્પોયકી ભક્તિવડે શુદ્ધેલી છે, તેને જે માણસ હ મેં પોતાના કંઠને વિશે ધારણ કરશે, તે (સન્માન થકી ભગવાન થયેલા એવા હોઇને) સ્વતંત્ર લક્ષ્મીને ; ચામશે. ૪૮

શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર

(શાકુંભ ૭૬)

કિં કર્પૂરમય સુધારસમયં કિ ચન્દ્રરોચિર્મયં ।

કિ લાવણ્યમયં મહામણિમય કારુણ્યકેલિમયં ॥

વિશ્વાનંદમય મહોદયમય શોભામયં ચિન્મયમ્ ।

શુક્લધ્યાનમય વપુર્જિનપતેર્ભૂયાદ્ભવાલમ્બનમ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ :- શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાનનું શરીર, અહા ! કર્પૂર જેવું
શ્વેત, અમૃત જેવું મિષ્ટ, ચન્દ્રની કાન્તિ જેવું શીતળ અને પ્રકાશિત,
સુન્દર, મોટા મણિ જેવું પ્રકાશિત, કરુણતાની ભૂમિકારૂપ, સમગ્ર વિશ્વને
આનંદમય, મહા ઉદયવાળું, શોભાવાળું, સચિત્ત સ્વરૂપ શુક્લ ધ્યાનમાં
નિમગ્ન, એવા શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન સસારના આધાર રૂપે હો ॥૧॥

પાતાલં કલયન્ ધરાં ધવલયન્નાકાશ મા પૂરયન્ ।

દિશ્યકં કમયન્ સુરાસુરનરશ્રેણિં ચ વિસ્માયયન્ ॥

પ્રહ્લાંડ સુખયન્ જલ્લાનિ જલધેઃ ફેનચ્છલાલોલયન્ ।

શ્રી ચિતામણિપાર્શ્વસભવયશોહસશ્ચિર રાજતે ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ :- પાતાળમાં પશુ પ્રવેશ કરી રહેલો, પૃથ્વીને ઉજ્જવલ
કરતો, આકાશમાં સર્વ સ્થળે વ્યાપ્ત થતો, દિશાઓના ચક્રને પણ
ઉદ્ભવી જતો, કેવ દાનવોને વિસ્મય આપતો, ત્રણે જગતને સુખ
પમાડતો, સમુદ્રમાં શ્વેત કીણથી શોભાયમાન જળને હોળી નાંખતો
એવો શ્રી પાર્શ્વનાથ ચિતામણીનો યશરૂપી હસ ચિરકાળ શોભે છે,

॥ ૨ ॥

પુણ્યાના વિપશ્ચિન્તમોદિનમણિઃ કામેલકુલે સ્થિ-

ર્ભોક્ષે નિરસરણી સુરેન્દ્રકરિણી જ્યૈષ્ઠિ પ્રકાશારણિઃ ॥

દાને દેવમણિર્નતોત્તમજનશ્રેણિ કૃપાસારિણી ।

વિશ્વાનંદસુધાઘૃણિર્ભવલિદે શ્રી પાર્શ્વચિંતામણિ ॥ ૩ ॥

આપાદકકણ્ઠમુરુશૃખલવેષ્ટિતાંગા,
 ગાઢ બૃહન્નિગડકોટિનિધૃજઘાં ।
 ત્વન્નામમત્રમનિશ મનુજાં. સ્મરતઃ
 સદાઃ સ્વય વિગતબધલયા ભવતિ ॥૪૬॥

ભાવાર્થ :—પગથી તં ગળાસુધી જડેલી બેડીઓવડે જેના અંગ વિઠાઈ ગયાં છે, અને—તે મોટી બેડીઓના ગાઢ બધનથી તેની કોટીઓની ઝીણી અણીઓ તળે જેમની જાંઘા ઘસાયા કરે છે, તે માણસો પણ જે તમારા નામનું નિરતર સ્મરણ કરે છે, તે ઉતાવળા પોતાની મેળે જ બધનના ભયથી મુક્ત થઈ જાય છે (કેમકારણે છટે છે) ૪૬

મત્તદિપેન્દ્રમૃગરાજહવાનલાહિ—
 સ આમવારિધિમહોદરબધનોત્થમ્ ।
 તસ્યાશ્ચ નાશમુપયાતિ ભય ભિયેવ
 ચસ્તાવક સ્તવમિમ મતિમાનધીતે ॥૪૭॥

ભાવાર્થ :—જે બુદ્ધિમાન માણસ તમારું આ સ્તવન [આ ભક્તામર સ્તોત્ર] ભણે છે —પાઠ કરે છે, તેનો, મહોન્મત્ત હાથીથી, સિંહથી, હાવાનળઅગ્નિથી, યુદ્ધથી, સમુદ્રથી અને જળોદર તથા બધનથી (પાછલાં કાવ્યોમા જણાવેલાં) એ સર્વેથી ઉત્પન્ન થએલો ભય, ભયથી જ જેમ નાશ પામતો હોય તેમ (આ સ્તોત્રના પાઠથી) ઝટ નાશ પામે છે । ૪૭

સ્તોત્રસજ્જં તવ જિનેદ્ર ! શુદ્ધૈર્નિબદ્ધાં
 ભક્ત્યા મયા રુચિરવર્ણં વિચિત્રપુષ્પામ્ ।
 ધત્તે જનો ય ઇહ કણ્ઠગતામજસ્ર

ત માનવુંગમવશા સમુચૈતિ લક્ષ્મીઃ ॥૪૮॥

ભાવાર્થ :—હે જિનેદ્ર ! આ સ્તોત્રરૂપી માળા મે તમારા શુભરૂપી દોરાવડે, વિચિત્ર અક્ષરરૂપી રંગવાળાં પુષ્પોથકી ભક્તિવડે શુદ્ધિથી છે, તેને જે માણસ હંમેશાં પોતાના કંઠને વિશે ધારણ કરશે, તે (સન્માન થશે જિજ્ઞાસુ થયેલા એવા હોઇને) સ્વતંત્ર લક્ષ્મીને ; આમશે. ૪૮

શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર

(શાદ્ધંલ છઠ)

કિં કપૂરમય સુધારસમય કિં ચન્દ્રરોચિર્મયં ।

કિં લાવણ્યમયં મહામણિમય કારુણ્યકેલિમય ॥

વિશ્વાનંદમય મહોદયમયં શોભામયં ચિન્મયમ્ ।

શુકલધ્યાનમય વપુર્જિનપતેર્ભૂયાદ્ભવાલમ્બનમ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ .— શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાનનું શરીર, અહા ! કપૂર જેવું
શ્વેત, અમૃત જેવું મિષ્ટ, ચન્દ્રની કાન્તિ જેવું શીતળ અને પ્રકાશિત,
સુન્દર, મોટા મણિ જેવું પ્રકાશિત; કરુણતાની ભૂમિકારૂપ, સમગ્ર વિશ્વને
આનંદમય, મહા ઉદયવાળું, શોભાવાળું, સચિત્ત સ્વરૂપ શુકલ ધ્યાનમાં
નિમગ્ન, એવા શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન સ સારના આધાર રૂપે હો ॥૧॥

પાતાલં કલયન્ ધર્મં ધવલયન્નાકાશ મા પૂરયન્ ।

દિક્ચક્રં કમયન્ સુરાસુરનરશ્રેણિં ચ વિસ્માયયન્ ॥

પ્રહ્લાંડ સુખયન્ જલ્લાનિ જલધિઃ ફેનચ્છલાલોલયન્ ।

શ્રી ચિતામણિપાર્શ્વસ ભવચ્છોહ સશ્ચિર રાજતે ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ :-પાતાળમાં પણ પ્રવેશ કરી રહેલો, પૃથ્વીને ઉજ્જવલ
કરતો, આકાશમાં સર્વ સ્થળે વ્યાપ્ત થતો, દિશાઓના ચક્રને પણ
ઉદ્ભવી જતો, દેવ દાનવોને વિસ્મય આપતો, ત્રણે જગતને સુખ
પમાડતો, સસુદ્રમાં પ્રવેત ક્ષીણથી શોભાયમાન જળને હડોળી નાંખતો
એવો શ્રી પાર્શ્વનાથ ચિતામણીનો યશરૂપી હ સ ચિરકાળ શોભે છે,

॥ ૨ ॥

પુણ્યાના વિપશ્ચિસ્તમોદિનમણિઃ કામેલકુંભે સ્થિ-
ર્મોક્ષે નિરસરણી સુરેન્દ્રકરિણી જ્યોતિ પ્રકાશારણિઃ ॥

દાને દેવમણિર્નૈતોત્તમજનશ્રેણિ કૃપાસારિણી ।

વિશ્વાનંદસુધાઘ્રિણિર્લવલિદે શ્રી પાર્શ્વચિંતામણિ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ :- પુણ્યના હાટ (ભંડાર) રૂપ, પાપરૂપી અધકારમાં સૂર્યરૂપ, વિષયરૂપી હાથી વશ કરવામાં અકુશરૂપ, મોક્ષમાં ગમન કરવા માટે નિસરણીરૂપ, આત્મજ્ઞાનરૂપ, જ્યોતિને પ્રકાશ આપવામાં અરણીના વૃક્ષ સમાન, દાન દેવામાં ઇંદ્ર સમાન, એમની (શ્રી પાર્શ્વનાથની) આગળ નમન કરી રહેલી સજ્જન પુરુષોની પક્ષિને કૃપાની નદી સમાન, વિશ્વમાં આનંદરૂપી અમૃતના તરંગ સમાન શ્રી પાર્શ્વચિંતામણિ (ભગવાન) સસારસમુદ્રનું ઉચ્છેદન કરનાર આપ જ છો. ॥૩૩॥

શ્રીચિંતામણિપાર્શ્વ વિશ્વજનતાસ જીવનસ્ત્વં મયા ।

હૃષ્ટસ્તાત ! તતઃ શ્રિયઃ સમસવન્નાશકમાચકિણ્મ્ ॥

સુક્રિતઃ ક્રીડતિ હસ્તયોર્બહુવિધં સિદ્ધ મનોવાંચિષ્ઠત ।

દુર્લ્ભૈવ દુરિત ચ દુર્દિનભય કષ્ટ પ્રભુષ્ટ મમ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ - હે તાત ! (હે શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ !)

આખા વિશ્વના જીવનરૂપ, સચ્ચિદાનંદ શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ ! જ્યારથી મને આપનાં દર્શન થયાં છે, ત્યારથી જ ઇન્દ્ર, દેવ તથા ચક્રવર્તી પર્યંતની સમૃદ્ધિ મને પ્રાપ્ત થઈ છે મારા હસ્તમાં જ સુક્રિતરૂપી દેવી ક્રીડા કરી રહી છે, મારી વિવિધ પ્રકારની મનની અભિલાષાઓ સિદ્ધ થઈ છે અને મારૂં દુર્લ્ભ, મારૂં પાપ અને મારૂં દુઃખ તથા દરિદ્રતાનો મારો ભય સમૂળ નાશ પામ્યો છે ॥ ૪ ॥

યસ્ય પ્રૌઢતમપ્રતાપતપન, પ્રોદ્ધામધામા જગ-

જજ્ઞાલઃ કલિકાલકેલિદલનો મોહાન્ધવિધ્વસકઃ ॥

નિત્યોદ્યોતપદ્મ સમસ્તકમલાકેલિગૃહ રાજતે ।

સ શ્રી પાર્શ્વજિનો જને હિતકરશ્ચિતામણિઃ પાતુ મામ્ ॥૫૫॥

ભાવાર્થ - હે અતિશય પ્રતાપવાન સૂર્યરૂપ, અતિ ઉત્કટ જગતરૂપી ધામને તથા કળીકાળના મહિમાને દહન કરનારા, મોહરૂપી અધકારનો નાશ કરનારા અને જેતુ સમસ્ત પ્રકારની સમૃદ્ધિ ધારણ

કરનાર પદ ઉંમેશાં શોભી રહ્યું છે એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન,
જગતનાં જીવોનું હિત કરનાર ચિંતામણિ માટે રક્ષણ કરો ॥૫૫॥

વિશ્વવ્યાપિતમો હિ નસ્તિ તરણિર્બાહોડપિ કદ્દર્પાકુરો ।
હારિદ્રાણિ ગબવલીં હરિશિશુ કાષ્ઠાનિ વદ્ને કણુઃ ॥
પીયુષસ્ય લવોડપિ રોગનિવહ યદ્વત્તથા તે વિભો ।
મૂર્તિં રકુર્તિમતીસતી ત્રિજગતીકૃટાનિ હર્તું ક્ષમા ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ : સૂર્ય બાહ્યાવસ્થામાં હોવા છતાં પણ વિશ્વમા વ્યાપિ
રહેલા અધકારનો નાશ કરે છે, કલ્પવૃક્ષનો એક અકુર (ફળુગો)
હરિદ્રતાનો નાશ કરવામાં સમર્થ છે સિંહનું એક નાનું બાળક જ
હાથીઓના સમૂહનો નાશ કરે છે, અગ્નિનો એક સૂક્ષ્મ કણ કાષ્ઠના
જથ્થાને ભસ્મવત્ કરી નાખે છે, અમૃતનું એક જ બિંદુ રોગને
નિર્વંશ કરે છે, તે જ પ્રમાણે હે વિભો ! મનુષ્યની મતિમાં રકુરણા
કરનારુ શરીર ત્રણે જગતનાં હુન્મે હણવાને માટે સમર્થ છે ॥૬॥

શ્રી ચિતામણિમંત્રમોકૃતિયુત હી કારસારાશ્રિતં ।
શ્રી અહ્નમિભિજ્વપાશકલિત ત્રેલોકચવચ્ચાવહમ્ ॥
દ્વેધાભૂતવિષાપહ વિષહર શ્રેય પ્રભાવાશ્રયં ।
સોલ્લાસં વસહાંકિત બિનકુલ્લિંગાનંદન દેહિનામ્ ॥૭॥

ભાવાર્થ :- ઝંક શબ્દની આકૃતિવાળો હી કારથી યુક્ત શ્રી અહ્ન-
મિભિજ્વના મંત્રથી પુદ્ગ થયેલો, ત્રણે લોકને વશ પર્તાવનાર, વિષયરૂપી
ઝેરનો નાશ કરનાર, કલ્યાણકારક, પ્રભાવવાળો, વ, સ, હ, ઇત્યાદિ
અક્ષરોથી યુક્ત એવા મનુષ્ય માત્રને આનંદરૂપ શ્રી ચિતામણી
નામનો મંત્ર છે ॥ ૭ ॥

હી શ્રી કારવર નમોક્ષરપર ધ્યાયન્તિ ચે યોગિનો ।
હૃત્પદ્મે વિનિવેશ્ય પાર્શ્વમધિપ ચિતામણિસન્નકમ્ ॥

ભાલે વામણજે ચ નાલિકરયો ભૂંચો ભુંજે દક્ષિણે ।
પશ્ચાદ્દેવેષુ તે શિવપદ દિવિર્લવૈયાત્યહો ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ - હી, શ્રી, ઇત્યાદિ આકારથી યુક્ત મંત્રનું જે યોગીઓ હૃદયકમળમાં અધિષ્ઠાતા ભગવાનના ચિતામણિની સજ્ઞાવાળો જેની પૂર્વમાં 'નમો' મૂકેલો છે એવો હી શ્રી કારાદિ ઉત્તમ વર્ણુયુક્ત મંત્રને હૃદયકમળમાં ધારણ કરીને, કપાળને વિષે, ડાળા હાથને વિષે, નાભિમાં અને ઘણે ભાગે જમણા હાથમાં અને ત્યાર પછી આંકે હલોને વિષે ધ્યાન ધરે છે તે બે ત્રણ ભવ પછી મોક્ષ-ધામમાં સિધાવે છે, એ શુ આશ્ચર્યજનક નથી ? ॥ ૮ ॥

(અગ્રધરા છંદ)

નો રોગા નૈવ શોકા ન કલહકલના નારિમારિપ્રચારા ॥
નૈવાધિર્નાસમાધિર્નય દરદુરિતે દુષ્ટહારિદ્રતા નો ॥
નો શાક્તિચો ગ્રહો નો ન હરિકરિગણા વ્યાલવૈતાલભલા ॥
ભયન્તે પાર્શ્વચિતામણિનતિવશત પ્રાણીનાં ભક્તિભાભમ્ ॥૬૧॥

ભાવાર્થ - જે ભક્તિવાન પ્રાણીઓ શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથમાં પોતાની વૃત્તિ ભેડે છે, તેઓને રોગ, શોક, કલેશ, અશાન્તિ, ભય, પાપ, દુષ્ટ હારિદ્રપણુ, શત્રુદ્વારા ભિપજતી વ્યાધિ તથા શાક્તિની, ભૂત, પિશાચ વગેરે હાથી તથા સિંહના સમૂહો દુઃખરૂપ થઈ શકતાં નથી ॥૬૧॥

(શાર્દૂલ છંદ)

ગીર્વાણુદ્રુમધેનુકુમ્ભમણ્યસ્તસ્થાંગણે ર ગિણો-
દેવા દાનપમાનવા સવિનય તસ્મે હિતધ્યાયિન ॥
લક્ષ્મીસ્તસ્ય વશાડવશેવ શુભિનાં પ્રહ્લાડસસ્થાયિની ।
શ્રી ચિતામણિપાર્શ્વનાથમનિશ સસ્તૌતિ ચો ધ્યાયતિ ॥૧૦૧॥

ભાવાર્થ - જે પ્રાણી શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથની હ મેશ સ્તુતિ કરે છે તથા ધ્યાન ધરે છે તેના આગણામાં રાગાદિ આનંદ થયા જ કરે છે તેને કલ્પવૃક્ષ, કામદુગ્ધા ધેનુ, પારસમણિ ઇત્યાદિ અલૌકિક પદાર્થ

શ્રી કલ્યાણુમંદિર સ્તોત્ર

[વસંતતિલકા-વૃત્તમ્]

- કલ્યાણુમંદિરમુદ્ધારમવદલેહિ
લીતાડલયપ્રદમનિન્દિતમશ્વિપદમ્
સંસાર-સાગર-નિમજ્જદશેષજતુ-
પોતાયમાનમભિનમ્ય જિનેશ્વરસ્ય ૧
યસ્ય સ્વયં સુચુર્ગરિમામ્બુરાશે
સ્તોત્ર સુવિસ્તૃતમતિર્ન વિશ્વવિધાતુમ્
તીર્થેશ્વરસ્ય કમઠસ્મય ધૂમકેતો
સ્તસ્થાહમેષ કિલ સસ્તવન કરિષ્યે યુગમમ્ ૨
સામાન્યતોડપિ તવ વર્ણયિતુ સ્વરૂપમ્
અસ્માદશાઃ કથમધીશ ! ભવત્યધીશાઃ ?
ધૃષ્ટોડપિ કૌશિક શિશુર્ચંદિ વા હિવાધો
રૂપ પ્રરૂપયતિ કિં કિલ ધર્મરશ્મે ? ૩
મોહક્ષયાહનુભવન્નપિ નાથ ! મત્યૌ
નૂનં શુણ્ણાન્ ગણયિતું ન તવ ક્ષમેત
કલ્પાતવાતપયસ પ્રકટોડપિ ચસ્માન્
મીયેત કેન જલધેર્નનુ રત્નરાશિ ? ૪
અભયુદ્ધતોડસ્મિ તવ નાથ ! જડાશયોડપિ,
કર્તુ સ્તવ લસદસ ખયશુણ્ણાકરસ્ય
ખાલોડપિ કિં ન નિજખાહુચુગ વિતત્ય,
વિસ્તીર્ણતા કથયતિ અધિયામ્બુરાશે ! ૫
યે યોગિનામપિ ન યાતિ શુણ્ણાસ્તવેશ !
વક્તુ કથ ભવતિ તેષુ મમાવકાશ
જાતા તદેવમસમીક્ષિતકારિતેય,
જલ્પતિ વા નિજગિરા નનુ પક્ષિણોડપિ ૬

આસ્તામચિ ત્યમહિમા જિન । સ સ્તવસ્તો,
 નામાડપિ પાતિ ભવતો ભવતો જગંતિ,
 તીવ્રાતપોપહતપાંથજનાન્નિઠાથે,
 પ્રીણાતિ પદ્મસરસ સરસોડનિલોડપિ ૭
 હૃદ્ધર્તિનિ ત્વચિ વિલો । શિથિલીભવતિ,
 જતો ક્ષણેન નિબિડા અપિ કર્મજધા
 સધો ભુજગમમયા ઈવ મધ્યભાગમ્
 અભ્યાગતે વનશિખડિનિ ચ દનસ્થ ૮
 મુચ્યત એવ મનુજ સહસા જિનેન્દ્ર ।
 રૌદ્રૈરૂપદ્રવશતૈસ્ત્વચિ વીક્ષિતેડિપ,
 ગોસ્વામિનિ સ્કુરિત તેજસિ દ્વ્યમાત્રે,
 ઔરૈરિવાશુ પશવ પ્રપલાયમાનૈ ૯
 ત્વં તારકો જિન । કથ ભવિનાં ત એવ
 ત્વામુદ્ધતિ હૃદયેન ચદ્વતરત
 ચક્ષા દતિસ્તરતિ ચજ્જલમેષ નૂનમ્
 અન્તર્ગતસ્ય મરૂત સ કિલ્લાનુભાવ ૧૦
 ચસ્મિન્ હરપ્રભૂતયોડપિ હતપ્રભાવાઃ
 સોડપિ ત્વયા રતિપતિઃ ક્ષપિતઃ ક્ષણેન
 વિધ્યાપિતા હૃતભુજ પયસાય ચેન
 પીત ન કિ તદ્ધપિ હૃદ્ધસ્વાડવેન ૧૧
 સ્વામિન્નનદપ ગરિમાણુમપિ પ્રપન્ના-
 સ્તર્વા જંતવ કથમહો હૃદયે કવાના ?
 જન્મોદધિ લઘુ તરત્યતિ લાઘવેન
 ચિત્ત્યો ન હત મહતા યદિ વા પ્રભાવઃ ૧૨
 કોધસ્ત્વયા યદિ વિલો । પ્રથમ નિરસ્તો,
 ધ્વસ્તાસ્તદ્ધા યત કથ કિલ્લ કર્મચૌરાઃ
 પ્લોષત્યમુત્ર યદિ વા શિશિરડપિ લોકે,
 નીલદ્રુમાણિ વિપિનાનિ ન કિ હિમાની ૧૩

ત્વાં યોગિનો જિન ! સદ્વા પરમાત્મરૂપમ્
 અન્વેષયતિ હૃદયમ્પુનઃકોષદેશે
 પૂતસ્ય નિર્મલરૂપેયંદ્રિયં વા કિમન્ય
 દક્ષસ્ય સભવિપદ નતુ કષ્ટિંક્રાયા ૧૪
 ધ્યાનાન્નિજનેશ ! ભવતો ભવિન ક્ષણેન
 દેહ વિહાય પરમાત્મદર્શા પ્રજન્તિ
 તીર્થાનલા દુપલ્લ ભાવમપાસ્ય લોકે
 આમીકરત્વમચિરાદિવ ધાતુલેદા ૧૫
 અંતઃ સદૈવ જિન ! યસ્ય વિભાવ્યસે ત્વં,
 ભવ્યૈ કથ તદ્દપિ નાશયસે શરીરમ્
 ઐતત્ત્વરૂપમથ મધ્યવિવર્તિનો હિ
 ચદ્વિત્રહ પ્રશમયતિ મહાનુભાવા ૧૬
 આત્મા મનીષિભિરય ત્વલ્લેહ પુદ્ગલા
 ધ્યાતો જિનેન્દ્ર ! ભવતીહ ભવત્પ્રભાવ
 પાનીયમપ્યમૃતમિત્યનુચિત્યમાન
 કિ નામ નો વિષવિકારમપાકરોતિ ? ૧૭
 ત્વામેવ વીતતમસ પગ્વાદિનોડપિ,
 નૂન વિભો ! હરિહરાદિ ધિયા પ્રપન્નાઃ
 કિ કાચક્રામલિભિરીશ ! સિતોડપિ શઞ્જો
 નો ગૃહ્યતે વિવિધવર્ણ વિપર્યયેષુ ૧૮
 ધર્મેપિદેશ સમયે સવિધાનુભાવાત્
 આસ્તાં જનો ભવતિ તે તરૂરપ્યશોક
 અભ્યુદગતે દિનપતૌ સમહીરૂહોડપિ
 કિ વા વિબોધમુપયાતિ ન શ્વલોક. ૧૯
 ચિત્ર વિભો ! કથમવાડમુખવૃતમેવ,
 વિષ્વક્ષ્ પતત્યવિરલા સુરપુષ્પવૃષ્ટિ
 ત્વદ્ગોચરે સુમનસા ચદ્વિ વા સુનીશ !
 ગચ્છન્તિ નૂનમથ ઐવ હિ બન્ધનાનિ ૨૦

સ્થાને ગભીર હૃદયોદ્ધિ સલાવા	
પીયૂષતાં તવ ગિર સમુદીરયંતિ	
પીત્વા યતં પરમસ મહસંગભાને	
ભવ્યા વ્રજન્તિ તરસાડપ્યજરામરત્વમ્	૨૧
સ્વામિન્ ! સુદ્ધરમવનમ્ય સમુત્પતન્તો,	
મન્યે વદન્તિ શુચયં સુરયામરૌઘાઃ	
ચેડસ્મે નતિં વિદ્ધતે મુનિયુગવાય	
તે નૂનમૂર્ધ્વગતય ખલુ શુદ્ધભાવાઃ	૨૨
શ્યામ ગભીરગિરમુજ્જવલહેમરત્ન	
સિંહાસનસ્થમિહ ભવ્યશિખ ડિનસ્ત્રવામ્	
આલોકયતિ રભસેન નહન્તમુચ્યૈ	
શ્રામીકરાદ્રિશિરસીવ નવામ્બુવાહમ્	૨૩
ઉદ્ગમ્યતા તવશિતિધૃતિમંડલેન	
દ્રુમચ્છદ્ધવિરશોકતરુર્ભૂવ	
સાંનિધ્યતોડપિ ચદિ વા તવ વીતરાગ !	
નિરાગતાં વ્રજતિ કો ન સચેતનોડપિ	૨૪
લો લો પ્રમાદમવધૂય ભજધ્વમેનમ્	
આગત્ય નિવૃત્તિપુરીં પ્રતિ સાર્થવાહમ્	
એતન્નિવેદ્યતિ દેવ ! જગત્રયાય	
મન્યે નહન્નભિનસા સુરદ્વદ્વલિસ્તે	૨૫
ઉદ્યોતિતેષુ ભવતા ભુવનેષુ નાથ !	
તારાન્વિતો વિધુરય વિહતાધિકારઃ	
મુક્તાકલાપ-કલિતોઽધ્રૂવસિતાતપત્ર	
વ્યાજતત્રિધા ધૃતતતુર્ધ્વમભ્યુપેત.	૨૬
સ્વેન પ્રપૂરિત-જગત્રયપિંડિતેન,	
કાતિ-પ્રતાપ-યશસામિવ સંચયેન	
માણિક્ય-હેમ-રજતપ્રવિનિર્મિતેન	
સાલત્રયેષુ ભગવન્નભિતો વિભાસિ	૨૭

ત્વાં યોગિનો જિન ! સદા પરમાત્મરૂપમ્
 અન્વેષયતિ હૃદયામ્બુજકોષદેશે
 પૂતસ્ય નિર્મલરૂપેયદિ વા કિમન્ય
 દક્ષસ્ય સભવિપદ નતુ કષ્ટિંકાયા ૧૪
 ધ્યાનાન્નિજ્જનેશ ! ભવતો ભવિન ક્ષણેન
 દેહ વિહાય પરમાત્મદશાં વ્રજન્તિ
 તીવ્રાનલા દુપલ ભાવમપાસ્ય લોકે
 આમીકરત્વમચિરાદિવ ધાતુભેદા ૧૫
 અંતઃ સદૈવ જિન ! યસ્ય વિભાવ્યસે ત્વં,
 ભવ્યૈ કથ તદપિ નાશયસે શરીરમ્
 એતત્સ્વરૂપમથ મધ્યવિવર્તિનો હિ
 ચદ્વિગ્રહ પ્રથમયતિ મહાનુભાવા ૧૬
 આત્મા મનીષિભિરય ત્વદભેદં બુદ્ધ્યા
 ધ્યાતો જિનેન્દ્ર ! ભવતીહ ભવત્પભાવ
 પાનીયમપ્યમૃતમિત્યનુચિત્યમાન
 કિ નામ નો વિષવિકારમપાકરોતિ ? ૧૭
 ત્વામેવ વીતતમસ પગ્વાદિનોડપિ,
 નૂન વિભો ! હરિહરાદિ ધિયા પ્રપન્નાઃ
 કિ કાચક્રામલિભિરીશ ! સિતોડપિ શયો
 નો ગૃહ્યતે વિવિધવર્ણ વિપર્યયેષુ ૧૮
 ધર્મેપિદેશ સમયે સવિધાનુભાવાત્
 આસ્તાં જનો ભવતિ તે તરૂરપ્યશોક
 અભ્યુદગતે દિનપતૌ સમહીરૂહોડપિ
 કિ વા વિબોધમુપયાતિ ન જીવલોક ૧૯
 ચિત્ર વિભો ! કથમવાડ્મુખવૃતમેવ,
 વિશ્વદ્ પતત્યવિરલા સુરપુષ્પવૃષ્ટિ
 ત્વદ્ગોચરે સુમનસાં યદિ વા સુનીશ !
 ગચ્છન્તિ નૂનમથ એવ હિ બન્ધનાનિ ૨૦

સ્થાને ગભીર હૃદયોદ્ધિ સભવાયા પીગ્રૂષતાં તવ ગિર સમુદીરયંતિ પીત્વા યત પરમસંમદસ ગભાળે ભવ્યા પ્રજન્તિ તરસાડપ્યજરામરત્વમ્	૨૧
સ્વામિન્ ! સુદ્ધરમવનમ્ય સમુત્પતન્તો, મન્યે વદન્તિ શુચયઃ સુરચામરૌઘાઃ ચેડસ્મૈ નતિં વિદધતે મુનિપુંગવાય તે નૂનમૂર્ધ્વગતય ખલુ શુદ્ધભાવાઃ	૨૨
શ્યામ ગભીરગિરમુજ્જવલહેમરત્ન સિહાસનસ્થમિહ ભવ્યશિખરિનસ્ત્વામ્ આલોકયતિ રભસેન નદન્તમુચ્યૈ શ્રામીકરાદ્રિશિરસીવ નવામ્બુવાહમ્	૨૩
ઉદ્ગમ્છતા તવશિતિધૃતિમંડલેન હ્રુમચ્છદ્ધવિરશોકતરુર્ભૂવ સાનિધ્યતોડપિ ચદિ વા તવ વીતરાગ ! નિરાગતાં પ્રજતિ કૌ ન સચેતનોડપિ	૨૪
લો લો. પ્રમાદમવધૂય ભવધ્વમેનમ્ આગત્ય નિવૃત્તિપુરીં પ્રતિ સાર્થવાહમ્ એતન્નિવેદ્યતિ દેવ ! જગત્રયાય મન્યે નદન્નભિનસઃ સુરહુ દુલિસ્તે	૨૫
ઉદ્યોતિતેષુ ભવતા ભુવનેષુ નાથ ! તારાન્વિતો વિધુરય વિહતાધિકારઃ મુક્તાકલાપ-કલિતોઽધ્વસિતાતપત્ર વ્યાજતત્રિધા ધૃતતનુર્ધુવમહ્યુચેત.	૨૬
સ્વેન પ્રપૂરિત-જગત્રયપિન્ડિતેન, કાતિ-પ્રતાપ-યશસામિવ સંચયેન માણિક્ય-હેમ-રજતપ્રવિનિર્મિતેન સાલત્રયૈષુ ભગવન્નભિતો વિભાસિ	૨૭

દિવ્યસંજો જિન ! નમત્તિદશાધિપાનામ્
 ઉત્સુજ્જય રત્નરચિતાનપિ મૌલિબધાન્
 પાદૌ શ્રયતિ ભવતો ચદ્વિ વા પરત્વ,
 ત્વત્સંગમે સુમનસો ન રમત એવ ૨૮
 ત્વ નાથ ! જન્મજલધેર્વિપરાડ્મુષોડપિ,
 ચત્તારયસ્થસુમતો નિજપૃષ્ઠલગ્નાન્
 ચુકત હિ પાર્થિવનિપસ્ય સતસ્તવૈવ,
 ચિત્ર વિભો ! ચદ્વિ કર્મવિપાકશૂન્યઃ ૨૯
 વિપ્રવેશ્વરોડપિ જનપાલક ! દુર્ગતસ્ત્વ
 કિં વાડક્ષર-પ્રકૃતિરપ્યલિપિસ્ત્વમીશ !
 અજ્ઞાનવત્યપિ સદૈવ કથચિદેવ,
 જ્ઞાન ત્વયિ સ્ફુરતિ વિશ્વવિકાસહેતુ ૩૦
 પ્રાગભાર-સંભૂત-નભાસિ રજાસિ રોષાત્
 ઉત્થાપિતાનિ કમઠેન શઠેન ચાનિ
 છાયાડપિ તૈસ્તવ ન નાથ ! હતા હતાશો
 અસ્તસ્ત્વમીભિરયમેવ પર દુરાત્મા ૩૧
 ચદ્વિજ્ઞાન્નિર્જિત-ધનૌઘમહબ્ર-લીમં,
 બ્રશ્યત્તડિન્મુસલમાંસલ-ઘોરધારમ્
 દ્વૈત્યેન ચુકતમથ દુસ્તરવારિ દંધે,
 તેનેવ તસ્ય જિન ! દુસ્તરવારિકૃત્યમ્ ૩૨
 સ્વસ્તોર્ધ્વકેશ-વિકૃતાકૃતિ-મર્ત્યમુક-
 પ્રાલબ્ધ-ભયદ-વક્ત્ર-વિનિર્ઘ્નિ-
 પ્રેત્રજઃ પ્રતિભવ તમપીરિતો ચ-
 સ્તોડસ્થાડભવત્ પ્રતિભવો ભવદ્બળહેતુ ૩૩
 ધન્યાસ્ત એવ ભુવનાધિપ ! યે ત્રિસધ્યમ્
 આરાધયંતિ વિધિવદ્ધિધુતાન્યકૃત્યા
 ભક્ત્યોદ્દલસત્-પુલક-પદ્મલ-દેહદેશા-
 પાદદય તવ વિભો ! ભુવિ જન્મભાજ. ૩૪

અસ્મિન્નપારણવવારિનિધૌ મુનીશ !
 મન્યે ન મે શ્રવણગોચરતા ગતોઽસિ
 આકર્ષિતે તુ તવ ગોત્ર-પવિત્રમત્રે,
 કિં વા વિપદિવધરી સવિધં સમેતિ ? ૩૫
 જન્માંતરેઽપિ તવ પાદ્મકુળં ન દેવ,
 મન્યે મયા મહિતમીહિતદ્વાનદક્ષમ્
 તેનેહ જન્મનિ મુનીશ ! પરાણવાનાં;
 જાતો નિકેતનમહ મથિતાશયાનામ્ ૩૬
 નૂનં ન મોહતિમિરાવૃતલોચનેન
 પૂર્વં વિભો ! સ કૃદ્વપિ પ્રવિદ્વોઽકિતોઽસિ
 મર્માવિધિ વિધુરયતિ હિ મામનથા
 પ્રોચત્પ્રબન્ધ-ગતય ડથમન્યથૈ તે ૩૭
 આકર્ષિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ
 નૂનં ન ચેતસિ મયા વિધૃતોઽસિ ભક્ત્યા
 જાતોઽસ્મિ તેન જનબાધવ દુઃખપાત્ર
 ચસ્માત્ ક્રિયા, પ્રતિક્ષન્તિ ન ભાવશૂન્યા ૩૮
 ત્વ નાથ ! દુષ્પિજન વત્સલ ! હે શરણ્ય !
 કાર્ણવ્યપુણ્યવસતે ! વશિનાં વરેણ્ય !
 ભક્ત્યા નતે મયિ મહેશ ! કયાં વિધાય
 દુર્બાકુરોદ્ભન તત્પરતાં વિધેહિ. ૩૯
 નિસંખ્યસારશરણુ શરણુ શરણ્યમ્
 આસાદ્ય સાહિતરિપુ પ્રથિતાવદાતમ્
 ત્વત્પાદ પંકજમપિ પ્રણિધાનવન્ધ્યો
 વન્ધ્યોઽસ્મિ ચેદ્ભુવનપાવન ! હા હતોઽસ્મિ ૪૦
 દેવેન્દ્રવન્ધ ! વિહિતાખિલવસ્તુસાર !
 સંસારતારક વિભો ! ભુવનાધિનાથ !
 ત્રાયસ્વ દેવ ! કર્ણુહૃદ ! માં ! પુનીહિ
 સીદન્તમદ્ય ભયદ્વ્યસનામ્પુરાણે

યદ્યસ્તિ નાથ ! ભવદ્દંઘ્રિસરોરૂહાણું
ભક્તો, ક્લેષ કિમપિ સ તતસ ચિતાયા-
તન્મે ત્વદેકશરણસ્ય શરણ્ય ! ભૂયા
સ્વામી ત્વમેવ ભુવનેઽપ્ત ભવાતરેડપિ ૪૨

ધર્થ' સમાહિતધિયો વિધિવન્નિજનેન્દ્ર !
સાન્દ્રોદ્દેશસત્પુદ્ધકક ચુકિતાંગભાગા
ત્વદ્ધર્મિભ્મનિર્મલ-મુખામ્બુજ-બદ્ધલક્ષ્યા
યે સંસ્તવ તવ વિભો ! રચયન્તિ ભવ્યા ૪૩

આર્યાછંદ

જન નયનકુમુદ્ય દ્ર પ્રભાસ્વરા સ્વર્ગ-સમ્પદો ભુક્ત્વા
તે વિગલિતમલનિચયા, અચિરાન્મોક્ષ પ્રપદ્યન્તે ૪૪

[ઇતિ શ્રી સિદ્ધસેન દ્વિવાકરવિરચિત પાર્શ્વનાથસ્તોત્રં સમાપ્તમ્]

શ્રી રત્નાકર પચ્ચીસી

(હરિગીત છંદ)

મંદિર છે સુક્રિત તણાં, માંગલ્ય કીડાના પ્રભુ !
 ને ઈંદ્ર નર ને દેવતા, સેવા કરે તારી વિભુ !
 સર્વજ્ઞ છે સ્વામી વળી શિરદાર અતિશય સર્વના,
 જ્યવત હો ચિરકાળ તુ, ભડાર જ્ઞાનકળા તણા. ૧

ત્રણ જગતના આધાર ને, અવતાર હે ! કહેણા તણા,
 વહી વૈદ્ય ! હે દુર્વાર આ સસારના દુઃખો તણા
 વીતરાગ વલ્લભ વિધના, તુજ પાસ અરણ ઉચ્ચરે,
 જાણો છતાં પણ કહી અને, આ હૃદય હું ખાલી કરે. ૨

શું ખાળકો માખાપ પાસે, ખાળ કીડા નવ કરે !
 ને સુખમાથી જેમ આવે, તેમ શું નવ ઉચ્ચરે !
 તેમજ તમારી પાસ તારક, આજ લોળા ભાવથી,
 જેવું બન્યું તેવું કહું, તેમાં કશું ખોટું નથી ૩

મેં જ્ઞાન તો હીધું નહિ ને શિયળ પણ પાળ્યું નહિ,
 તપથી ઈંદ્રી કાયા નહિ, શુભ ભાવ પણ ભાળ્યો નહિ;
 એ ચાર ભેદે ધર્મમાથી, કાંઈ પણ પ્રભુ મેં નવ કર્યું,
 મહારં બ્રમણ ભવસાગરે, નિષ્કળ ગયું નિષ્કળ ગયું. ! ૪

હું ક્રોધ અગ્નિથી બળ્યો, વળી લોભ સર્પ ડસ્યો મને,
 ગળ્યો માનરૂપી અજગરે, હું કેમ કરી ધ્યાવું તને ?
 મન મારું, માયા જાળમાં, મોહન ! મહા સુઝાય છે,
 ચડી ચાર ચોરો હાથમાં, ચેતન ઘણો અગદાય છે ૫

મેં પરભવે કે આ ભવે પણ, હિત કાંઈ કર્યું નહિ,
 તેથી કરી સસારમાં, સુખ અદ્ય પણ પામ્યો નહિ;
 જન્મો અમારા જિનજી, ભવ પૂર્ણ કરવાને થયા,
 આવેલ ખાણ હાથમાં, અજ્ઞાનથી હારી ગયા ૬

અમૃત ઝરે તુજ સુખરૂપી, ચંદ્રથી તો પણુ પ્રભુ !
 ભીજાય નહિ સુજ મન અરેરે । શુ કર હું તો વિભુ ?
 પત્થર થકી પણુ કંઠલુ મારું મન ખરે કયાથી દ્રવે ?
 મર્કટ સમા આ મનથકી, હું તો પ્રભુ હાયો હવે ૭
 ભમતાં મહા ભવસાગરે પામ્યો પસાયે આપના,
 જે જ્ઞાન દર્શન ચરણરૂપી, રત્નત્રય દુષ્કર ઘણા,
 તે પણુ ગયા પ્રમાદના વશથી પ્રભુ ! કહું છું ખરૂં,
 કોની કને કિરતાર ! આ પોકાર જઇને હું કર ?
 કગવા પ્રભુ ! આ વિશ્વને વેરાગ્યના રંગો ધયા,
 ને ધર્મના ઉપદેશ રજન લોકને કરવા કયા,
 વિદ્યા ભણ્યો હું વાઢ માટે, કેટલી કથની કહું ?
 સાધુ થઇને બહારથી, કાંબિક અહરથી રહું ૬
 મેં સુખને મેલું કર્યું, દોષો પરાયા ગાઇને,
 ને નેત્રને નિહિત કર્યા, પરનારીમાં લપટાઇને,
 વળી ચિત્તને દોષિત કર્યું, ચિતવી નકાર પરતણું,
 હે નાથ ! મારૂં શું થશે, આલોક થઈ ચૂક્યો ઘણું ૧૦
 કરે કાળજને કતલ પીડા, કામની બીડામણી,
 એ વિષયમા બની અધ હું, વિટબના પામ્યો ઘણી,
 તે પણુ પ્રકાશ્યુ આજ લાવી, લાજ આપ તણી કને,
 બાણો સહુ તેથી કહું, કર માફ મારા વાકને ૧૧
 નવકાર મત્ર વિનાશ કીધો. અન્ય મત્રો બાણીને,
 કુશાજના વાક્યો વડે, હણી આગમોની વાણીને,
 કુદેવની સંગત થકી, કર્મો નકામા આચર્યા,
 મતિબ્રમથી રત્નો ગુમાવી, કાચ કેટકા મેં ગ્રહ્યા ૧૨
 આવેલ દૃષ્ટિ માર્ગમા, મૂકી મહાવીર આપને,
 મેં મૂઢધીયે હૃદયમા, ધ્યાયા મહનના આપને,
 નેત્ર બાણો ને પયોધર, નાભી ને સુઠર કટી,
 શણગાર સુઠરીઓ તણા, છટકેલ થઈ જોયા અતિ ૧૩

મુગનયણી સમ નારીતિથાં, -મુખ ચદ્ર નિરખવાવતી,
 મુજ મન વિષે જે રંગ લાગ્યો, અદ્ય પણ ગાઠો અતિ;
 તે શ્રુત રૂપ સમુદ્રમાં, ધોયા છતાં જાતો નથી,
 તેનું કહો કારણ તમે, બચુ કેમ હું આ પાપથી ૧૪
 સુખ નથી આ શરીર કે, સમુદાય ગુણતણો નથી,
 ઉત્તમ વિદાસ કળાતણી, દેદીપ્યમાન પ્રભા નથી,
 પ્રભુતા નથી તો પણ પ્રભુ, અભિમાનથી અઝઝ કરે.
 ચોપાટ ચાર ગતિ તણી, સસારમાં જેટ્યા કરે ૧૫
 આચુષ્ય ઘટવું જાય પણ, મમ પાપ બુદ્ધિ નવ ઘટે,
 આશા જીવનની જાય પણ, વિષયાભિલાષા નવ મટે,
 ઔષધ વિષે કરે ચત્ન પણ, હું ધર્મને તો નવ ગણું,
 બની મોહમાં મસ્તાન હું, પાયા વિનાનાં ઘર ચણુ ૧૬
 આત્મા નથી પરભવ નથી, વળી પુણ્ય પાપ કશું નથી,
 મિશ્યાત્વીની કટ્ટ વાણી મે, ધરી કાન પીધી સ્વાદથી;
 રવિ સમ હતા જ્ઞાને કરી, પ્રભુ આપશ્રી તો પણ અરે,
 દીવો લઈ કુવે પડ્યો, ધિક્કાર છે મુજને ખરે ૧૭
 મે ચિત્તથી નહિ દેવની કે, પાત્રની પૂજા ચહી,
 ને શ્રાવકો કે સાધુઓનો-ધર્મ પણ પાળ્યો નહિ,
 પામ્યો પ્રભુ નરભવ છતાં, રણમાં રડ્યા જેવું થયું,
 ધોળીતણા કુત્તા સમુ, મમ જીવન સહુ જોળે ગયું ૧૮
 હું કામ ધેનુ કદ્યતરૂ, ચિતામણીના ખ્યારમાં,
 ખોટા છતાં ઝાળ્યો ઘણું, બની લુપ્ત આ સસારમાં;
 જે પ્રગટ સુખ દેનાર લ્હારો, ધર્મ તે સેવ્યો નહિ,
 મુજ મૂર્ખ ભાવોને નિહાળી, નાથ કર કરૂણા કંઈ. ૧૯
 મે ભોગ સારા ચિતવ્યા તે, રોગ સમ ચિંતવ્યા નહિ,
 આગમન ઈચ્છ્યું ધનતાણું, પણ મૃત્યુને પ્રીછ્યું નહિ;
 નહિ ચિંતવ્યું મેં નર્ક કારાગ્રહ સમી છે નારીઓ,
 મધુબિહુની આશા મહી, ભય માત્ર હું બૂલી ગયો ૨૦

હું શુદ્ધ આચારો વડે, સાધુ હૃદયમાં નવ રહ્યો,
 કરી કામ પર ઉપકારના, યશ પણ ઉપાર્જન નવ કર્યો,
 વળી તીર્થના ઉદ્ધાર આદિ, કોઈ કાર્યો નવ કર્યા,
 ફેગટ અરે ! આ લક્ષ્યોરાશી તણા ફેરા કર્યા ૨૧

શુર વાણીમા વૈરાગ્ય કેરો, રગ લાગ્યો નહિ અને,
 હૃન્નતણા વાક્યો મહી, શાંતિ મળે કયાંથી મને,
 તર કેમ હું સ સાર આ, અધ્યાત્મ તો છે નહિ જરી,
 તુટેલ તળીઆનો ઘડો, જળથી ભરાયે કેમ કરી ! ૨૨

મે પરભવે નથી પુણ્ય કીધું, ને નથી કરતો હું,
 તો આવતા ભવમા કહો, કયાંથી થશે હે નાથજી,
 ભૂત, ભાવી ને સાત્રત્રણે ભવ, નાથ હું હારી ગયો,
 સ્વામી ત્રિશકુ જેમ હું આકાશમાં લટકી રહ્યો ૨૩

અથવા નકાસુ આપ પાસે, નાથ શુ બકલુ ઘણું !
 હે દેવતાના પૂજ્ય આ, ચરિત્ર મુજ પોતા તણું,
 જાણો સ્વરૂપ ત્રણ લોકનું, તો માહરું શુ માત્ર આ ?
 જ્યાં કોડનો હિસાબ નહિ, ત્યાં પાઈની તો વાત ક્યાં ?

રાગ શાદૃલ

તહારાથી ન સમર્થ અન્ય દીનનો, ઉદ્ધારનારો પ્રભુ,
 મહારાથી નહિ અન્ય પાત્ર જગમાં, જોતા જડે હે વિભુ,
 મુક્તિ મંગલ સ્થાન તોય મુજને, ઈચ્છા ન લક્ષ્મી તણી,
 આપો સમ્યગૂરત જ્યામ જીવને, તો તૃપ્તિ થાયે ઘણી ૨૪

પદ્મમાવતી દેવીનો છંદ

(રાગ ત્રિભંગી)

શ્રી પાર્શ્વ પ્રતિમા, સહિત ગીરીમા, મહીતળ મહિમા વિસ્તરણી,
ધરણીધર રાણી તું જગ જાણી લવિયણુ પ્રાણી ભયહરણી.
અનશાસન જ્યકારી સમકિતધારી, તુ સાચાલી શીલવતી,
સતુષ્ટા લવમે દેવી પદ્મમે, માત ગિરીમે જૈનમતી ૧.
નાગણુ સમ કાળી અત કરવાળી, ગાકઝમાળી વેણુવતી,
જિમમીણુ કપોળી સેંથો પુરી, આડય અમોલી શીર ધરતી,
તિલકાંકિત ભાળી પીર રસાળી, ભૂષણુવાળી ભાગ્યવતી સ ૨
કંચનસમ વરણી સકલા ભરણી, શીતલ કરણી સોમમુખી,
ગદ્દો આતિ ઉપલ કાને કુડલ, અતરવી મડલ કમલાક્ષી,
ગયણુગણુ ગયણી વિકસીત નયણી, અવિચલ વયણી પ્રિયમુખી સ ૩
નાસા અણીયાળી, અધર પ્રવાળી, અભ રસાળી નિર્દોષી,
થડમ સમ હતી મધુર લવતી, અનગુણુ યુગ્મતી તારવતી,
અન કિન્નરવાદી સુસ્વરનાદી, અનગુણુ લાદી રાગવતી સ. ૪
કરી કર ભુજકડી મહિત ચુડી, ગંભીર ઉડી નાલિ ભરી,
ઉર શોભીત ભારી કચુકધારી, વિલસીત હારી કૃશોદરી;
કટીમેખલ ધરણી હરી કટી હરણી, ઝાઝર ચરણી હસગતી સં. ૫
પુષ્પાંબર વસ્ત્રે રૂપ વિચિત્રે, રાજીત છત્ર રાજ્યમતિ,
હસ્તાયુધ માના કુર્કટ ચાના, ચક્ર સુપાના પુષ્પવતી;
પહિરણુ પટકુળી ચરણા ચોળી, નીલ કલોલી સચરતી. સ. ૬
વશ ઇન્સિત કામા પ્રાક્રમ ગિરીમા, ગુરૂલધી ચણીમા શક્તિમતી,
અપક કૃષ્ણાગર અદન કેસર, દીપ મનોહર ભોગવતી,
ચિતામણી મત્રે વશ કરી યત્રે, હોમ પવિત્રે તૃપ્તવતી સ ૭
હું મતલબવાસી તુમગુણુ રાશી, ન શકું ભાષી, પૂણુંમતિ,

તુજ વિષ્ણુ નવિ થાયું માનો સાચું, દે વર જાયું દાનવતી;
 આવી વર દેને મહેર કરીને, સમયા કરને સાસ્વતી સં. ૮
 નિજ સેવક હેને વાંછીત દેને, હેજ કરીને હેજવતી,
 સપત્તિ વધારે હુબૃત વારે, ધર્મ સુધારે ધૈર્યવતી,
 સજ્જન મન રજે હુર્જન ગંજે, ભાવઠ લજે કામહુગી. સં. ૯
 હુર્ગુણ જે મારા ભવના ભારા, હુખ દેનારા તું દમતી,
 મનસિદ્ધિ પૂરણ સંકટ ચુરણ, વિઘ્ન નિવારણ ગુણવતી;
 તારી છબી કાતિ રવી શશી ભાંતી, ભાદ તીલક તુ ઝગમગતી, સં. ૧૦
 દ્રીપ સાચર પડીયા બધન જડીયા, અગ્ની પડીયા ઉધરણી,
 હસ્તિ હરી વાઘણી, વિષધર સાયણી, શાકિની ઠાકણી નિઝહણી,
 હુષ્ટા ભય હરણી ક્ષુદ્રાનિવારણી, રક્ષા કરતી માત સતી સં. ૧૧

(કળશ)

(છપ્પય રાગ)

અતિ યશવંત અપાર,	સદા જગ સાચી દેવી,
સમકિત પાળે શુદ્ધ,	શ્રી જીનશાસન સેવી,
અઘો મધ્ય આકાશ,	રાસ રમે તે અમરી,
સેવકજન આધાર,	સાર કરે મન સમરી;
કૃણી પતિ મંડીત પાર્શ્વ,	પ્રભુજી મસ્તક ધરણી,
હરખ સાગર કહે હરખ શુ,	પન્નાવતી અંબ મહાસુખકરણી.

શનિશ્વરનો છંદ

સરસ્વતી સંપત્તિ ધો મુજ સદા, અદ્વીય વિધન ન આવે કદા;
 નગરી ઉજેણી વિક્રમ રાય, સભા ભરીને બેઠો કાંચ ૧
 ભેતિક પાસ સભા માહે ભણ, નવે ગ્રંથનાં કરે વખાણ,
 એક કહે શનીશ્વર છે કૂર, દેખાડે અતિ પ્રાણી રૂર ૨
 નિજ દષ્ટે શનિ પોતે પાંગળો, પિતા સારથી તમે સાંભળો,
 રાજા વિક્રમ બોલ્યો ધણ, એણે રાંક બાપડે ચાલે કીશુ. ૩
 એણે અવસર શનિશ્વર છે જથ, અવધી જ્ઞાને જોવે તથ,
 જોતાં વિક્રમ મુજ અવગણે, વેગે આવી રાય પ્રત્યે એમ ભણે ૪
 સાંભળ રાજા મારું કામ, હું રૂંક્યો તુજ ટાળુ કામ,
 બીતો વિક્રમ બોલે વાણ, ખમજો જે બોલ્યુ અબાણ. ૫
 યુંછ પ્રણમી શનિશ્વર પાય, સતોબ્યો નિજ સ્થાનક જાય,
 થણ શક મનમાંહિ પેઠ, કે તે કાલે શનિશ્વર બેઠ ૬
 નિશ્ચિન બીતો જેને નામ, તે લાગ્યો મુજ શનિશ્વર શામ,
 તેડી મત્રીને આપે રાજ, હું જાઉં પરદેશે આજ ૭
 સોપી રાજ ગયો પરદેશ, ચપા નગરી કરે પરવેશ,
 શ્રી પતિને હાટે જઈ બેઠ, તવ તસ નયણે અમીમ પેઠ ૮
 શેઠ હાટે વસ્તુ અનેક, થોડી વેળામાં વેચી છેક,
 ભાગ્યવત નર બહુયો જામ, જમવાને ઘેર લાવે તામ ૯
 સોજન ભક્તિ ભક્ષી પેરે સાચવે, મુખ સેન્યા સેવા પાઠવે,
 પાસે ભીત છોડી તે કામ, સાર હસ મોર ચિત્રામણ તે કામ ૧૦
 જીવે રાજા કૌતુક ધરી, ન્હાય તવ શ્રીપતિ કુવરી,
 હાર ટોડલે મુકયો જામ, તેણે અવસરે શનિશ્વર જીવે તામ. ૧૧
 મુજ ઉવેળી વિક્રમ રાય, ચપા નગરી બેઠો કાંચ,
 મુખ સેન્યા સૂતો મુરગ ધરી, તો પરાક્રમ દેખાડુ કરી ૧૨

તુજ વિષ્ણુ નવિ થાયુ માનો સાચુ, દે વર જાયુ દાનવતી;
 આવી વર દેને મહેર કરીને, સમયા કરને સાસ્વતી સ ૮
 નિજ સેવક હેને વાંછીત દેને, હેજ કરીને હેજવતી,
 સ પત્તિ વધારે દુઃકૃત વારે, ધર્મ સુધારે ધૈર્યવતી,
 સજ્જન મન રજે દુર્જન ગજે, ભાવકે લજે કામદુગી સ. ૯
 દુર્ગુણ જે મારા લવના ભારા, દુખ દેનારા તું દમતી,
 મનસિદ્ધિ પૂરણ સકટ ચુરણ, વિધન નિવારણ ગુણવતી;
 તારી છબી કાતિ રવી શશી ભાતી, ભાદ તીલક તુ ગગમગતી, સ. ૧૦
 દ્વીપ સાયર પડીયા બધન જડીયા, અગ્ની પડીયા ઉધરણી,
 હસ્તિ હરી વાઘણી, વિષધર સાયણી, શાકિની ડાકણી નિગ્રહણી,
 દુષ્ટા ભય હરણી કુદ્રાનિવારણી, રક્ષા કરતી માત સતી સ ૧૧

(કળશ)

(છાપ્ય રાગ)

અતિ યશવત અપાર,	સદા જગ સાચી દેવી,
સમકિત પાળે શુદ્ધ,	શ્રી જીનશાસન સેવી;
અધો મધ્ય આકાશ,	રાસ રમે તે અમરી,
સેવકજન આધાર,	સાર કરે મન સમરી,
દ્રણી પતિ મંડીત પાર્શ્વ,	પ્રભુજી મસ્તકે ધરણી,
હરખ સાગર કહે હરખ શુ,	પંજાવતી અબ મહાસુખકરણી.

શનિશ્ચરનો છંદ

સરસ્વતી સંપત ઘો મુજ સદા, અદીય વિઘન ન આવે કદા,
 નગરી ઉજેણી વિક્રમ રાય, સભા ભરીને બેઠો ઠાંય ૧
 ભેતિક પાસ સભા માહે જાણુ, નવે ગ્રેહનાં કરે વખાણુ,
 એક કહે શનિશ્ચર છે કૂર, દેખાડે અતિ પ્રાણી રૂર ૨
 નિજ દષ્ટે શનિ પોતે પાંગળો, પિતા સારથી તમે સાંભળો,
 રાજા વિક્રમ બોલ્યો ઇશુ, એણે રાંક બાપડે ચાલે કીશુ. ૩
 એણે અવસર શનિશ્ચર છે જથ, અવધી જાને જોવે તથ,
 ભેતાં વિક્રમ મુજ અવગણે, વેગે આવી રાય પ્રત્યે એમ ભણે ૪
 સાંભળ રાજા મારું કામ, હું રૂઠ્યો તુજ ટાળુ કામ,
 ખીતો વિક્રમ બોલે વાણુ, ખમજો જે બોલ્યુ અજાણુ. ૫
 યુંછ પ્રણમી શનિશ્ચર પાય, સ તોખ્યો નિજ સ્થાનક જાય,
 પણુ શક મનમાંહિ પેઠ, કે તે કાલે શનિશ્ચર બેઠ ૬
 નિશ્ચિન ખીતો જેને નામ, તે લાગ્યો મુજ શનિશ્ચર શામ,
 તેડી મત્રીને આપે રાજ, હુ જાઉં પરદેશે આજ ૭
 સોપી રાજ ગયો પરદેશ, ચ પા નગરી કરે પરવેશ,
 શ્રી પતિને હાટે જઈ બેઠ, તવ તસ નયણે અમીમ પેઠ ૮
 શેઠ હાટે વસ્તુ અનેક, થોડી વેળામાં વેચી છેક,
 ભાગ્યવ ત નર જાણ્યો જામ, જમવાને ઘેર લાવે તામ ૯
 લોજન ભક્તિ ભક્ષી પેરે સાચવે, સુખ સેજ્યા સેવા પાઠવે,
 પાસે ભીત છેહી તે કામ, સાર હ સ મોર ચિત્રામણુ તે કામ ૧૦
 જીવે રાજા કૌતુક ધરી, નહાય તવ શ્રીપતિ કુવરી,
 હાર ટોડલે મુકચો જામ, તેણે અવસરે શનિશ્ચર જીવે તામ ૧૧
 મુજ ઉવેળી વિક્રમ રાય, ચ પા નગરી બેઠો ઠાય,
 સુખ સેજ્યા સૂતો સુરગ ધરી, તો પરાક્રમ દેખાડુ કરી. ૧૨

શનિ સહચો હસ મોઝાર, ચણી હાર ને જોઠો કાર,
 તે જેખીને ખડીયો રાય, કલક લણી તે નાઠો જાય ૧૩
 ચોર લણી તે છેદા હાથ, ચોટે પડ્યો તવ નર નાથ,
 ઘાંચી એક દીકો જીશે, તાણી હાથ ને આપ્યો તીશે ૧૪
 કાષ્ટતણા દો કર જોડવે, જોઠો વળી ઘાંણી ફેરવે,
 ખાચ જોળ તેલ રોટલા, રાગ છત્રીશે કરે અતિ લલા. ૧૫
 દુઃખ વીસયો નિજ ઘર તણો, સરળ સાહે ગાવે ઘણો,
 નરપતિ પુત્રી મહિર પાસ, સુણી સાહ જોવા થઈ આશ. ૧૬
 તવ તિહા તે દાસીને કહે, ઘાંચી ઘરે પુરૂષ જો રહે,
 વેગે તેહને તેડી લાવ, ઘાંચી ઘરે તવ જાવે ધાવ ૧૭
 તવ તે પુરૂષ લાવે શા પાસ, તવ ઉતરે શનિશ્વર તાસ,
 અફલુત રૂપ જેખી અતિ ઘણું, વચન કહે વરવાતણું ૧૮
 વિક્રમ કહે કર મારે નથી, નવી પરણાયે તેહથી,
 આગે વર ચડીયે દિયો, સો વર માગીને મે લીયો ૧૯
 છાનો પરણ્યો, વિક્રમરાય, કે તે કાલે જાણે માય,
 પ્રગટ પરણાવે તવ પુત્રીકા, શ્રીપતિને દષ્ટિ પડ્યો તિહા થકા ૨૦
 નગર પતિનાં તિહા પ્રજામી પાચ, શ્રીપતિ નિજ ઘર લેઈ જાય,
 અશન પાન કરી રાજા સૂવે, શેઠ સહિત નૃપ વિચિત્ર જીવે ૨૧
 જોહ્યા વરસ તિહાં સાડા સાત, અવલોકે શનિશ્વર પતિ-વાત,
 શનિ હસ મધ્યે સહમી, હાર ટોડલે મૂક્યો વમી ૨૨
 અઢી સવત્સર મત્તકે રહે, અઢી નાલો જોતિષ કહે,
 અઢી સવત્સર ચરણે વાસ, હુવો શનિશ્વર ત્રીજો તાસ ૨૩
 જનમ થકી દ્વિતીય ચોથો, આઠમો દાદશમો શનિશ્વર વમ્યો,
 એ કથા સાંભળશે જોહ, સર્વ રાશી રૂળ પામશે તેહ ૨૪
 તત્સણુ શનિશ્વર પ્રગટ્યો ત્યાય, વર માગો તમે વિક્રમરાય,
 જો તું મુજને તુઠ્યો અહીં, જો કથા કહેશે તારી સહી ૨૫
 તેહને તું પીઠે નહિ કદા, એ વર આપો શનિશ્વર સદા,
 વર દેઈ શનિશ્વર સ્થાનકે ગયો, હરખ્યો રાય જિજ્ઞેષી ગયો ૨૬

શનિ સ કચ્ચો હ સ મોઝાર, ચણી હાર ને બેઠો ઠાર,
 તે દેખીને બહીન્યો રાય, કલંક ભણી તે નાઠો જાય ૧૩
 ચોર ભણી તે છેદા હાથ ચોટે પડ્યો તવ નર નાથ,
 ઘાંચી એક દીઠો જીશે, તાણી હાથ ને આપ્યો તીશે ૧૪
 કાષ્ટતણા દો કર જોડવે, બેઠો વળી ઘાંણી ફેરવે,
 ખાય ખોળ તેલ રોટલા, રાગ છત્રીશે કરે અતિ ભલા. ૧૫
 હુખ વીસયો નિજ ઘર તણો, સરળ સાદે ગાવે ઘણો,
 નરપતિ પુત્રી મદિરે પાસ, સુણી સાદ જોવા થઈ આશ. ૧૬
 તવ તિહા તે દાસીને કહે, ઘાંચી ઘરે પુરૂષ જે રહે,
 વેગે તેહને તેડી લાવ, ઘાંચી ઘરે તવ જાવે ધાવ ૧૭
 તવ તે પુરૂષ લાવે શા પાસ, તવ ઉતરે શનિશ્ચર તાસ,
 અદ્ભુત રૂપ દેખી અતિ ઘણા, વચન કહે વરવાતણાં ૧૮
 વિક્રમ કહે કર મારે નથી, નવી પરણાયે તેહથી,
 આગે વર ચડીયે દિયો, સો વર માગીને મે લીયો ૧૯
 છાનો પરણ્યો, વિક્રમરાય, કે તે કાલે જાણે માય,
 પ્રગટ પરણાવે તવ પુત્રીકા, શ્રીપતિને દષ્ટિ પડ્યો તિહા થકા. ૨૦
 નગર પતિનાં તિહાં પ્રણમી પાય, શ્રીપતિ નિજ ઘર લેઈ જાય,
 અશન પાન કરી રાજા સૂવે, શેઠ સહિત નૃપ વિચિત્ર જીવે ૨૧
 બોલ્યાં વરસ તિહાં સાડા સાત, અવલોકે શનિશ્ચર પતિ-વાત,
 શનિ હ સ મધ્યે સ કમી, હાર ટોડલે મૂક્યો વમી ૨૨
 અઢી સવત્સર મસ્તકે રહે, અઢી નાલે જોતિષ કહે,
 અઢી સવત્સર ચરણે વાસ, હુવો શનિશ્ચર ત્રીજે તાસ ૨૩
 જનમ થકી દ્વિતીય ચોથો, આઠમો દ્વાદશમો શનિશ્ચર વર્યો,
 એ કથા સાંભળશે જેહ, સર્વ રાશી કૂળ પામશે તેહ ૨૪
 તક્ષણ શનિશ્ચર પ્રગટ્યો ત્યાં, વર માગો તમે વિક્રમરાય,
 જો તું સુજને તુંડ્યો અહી, જે કથા કહેશે તારી સહી ૨૫
 તેહને તું પીકે નહિ કદા, એ વર આપો શનિશ્ચર સદા,
 વર દેઈ શનિશ્ચર સ્થાનકે ગયો, હરખ્યો રાય બિજેણી ગયો ૨૬

આલ્યો ચતુરંગિણી સૈન્યાએ કરી, આબ્યા ભુવાં ઉજેણી પુરી,
 નિજ ભુવને વિક્રમ આવીયો, આખીલ લોકે વધાવી લીયો. ૨૭
 સિદ્ધસેન ગુરુ વચને કરી, લલ્લો ધરમ સમકિત આદરી,
 મહાકાલ તીરથ ઓધરી, પરદુઃખ ટાલણુ દાનેશ્વરી. ૨૮
 સુખે સમાધે પાળે રાજ, લાહી સમકિત નર સારે કાજ,
 નીરીયાવળી ઉપાગે લલ્લો, એકાવતારી શનિશ્વર કલ્લો ૨૯
 એ કથા છે શનિશ્વર તણી, ખીડા ન કરે ચોપાઈ લણી,
 સુખ સંપત સઘળી લહે, પડિત લલિતસાગર એમ કહે ૩૦

ઉપદેશી વૈરાગ્ય વીશી :

દુર્લભ લાધો મનુષ્ય જન્મારો, અનારજ દેશ મઝાર નહી
આરજ દેશ ઉત્તમ કુળ જનમ્યો, પિણુ મધ્યમ કુળ અવતાર નહી
લખો આઉખો પૂરી ઇન્દ્રી, દેહમે રોગ વિકાર નહી,
ઇમ જાની જિનધર્મ આરાધો, ચક્ર અવસર વારવાર નહી .૧

સ્વાસ વાસ ઔર તન ધન જોખન ઇનકા કછુ ઇતખાર નહી,
કુદેખ કખિલા હિતુ બન્ધવ અત સમય કોઈ ચાર નહી,
લાખ જતન કરો બહુ તેરા પિણુ કોઈ રાખણહાર નહી,
ઇમ જાની જિનધર્મ આરાધો, ચક્ર અવસર ખારમખાર નહી ..૨

ઇસ જગમાહી સખી અથિર હૈ થિર કોઈ નર નાર નહી,
વાસુદેવ ચક્રી મહા બલિયા ઇન સમ જોધા ઔર નહી
પુન્ન પુરા હોય કાલવશ પહુચા જખ કોઈ આલે દાર નહી ઇ ૩

જન્મ મરણકા દુઃખ અનન્તા, જરા ગેગ દુઃખ પાર નહી,
અહો અચરજ સ સાર મહાદુઃખ, કિસી તરહ છુટકાર નહી
જહા જહાં દુઃખ પાવે પ્રાણી તખ કોઈ નિવારણહાર નહી ઇ ૪

પ્રથમ હુ ખે હુ ખે પેટ ભરીજે સુખ સો ઇણુ સ સાર નહી,
કહાયિત સુખ માન લિયો મનમે, થોડો સુખ બહુ કાલ નહી,
પીછે ઘણા હુ ખ સહેજો પરસવ પિણુ હુ ખકા કોઈ પાર નહી ઇ ૫

સજમ લેતાં હુ ખસુ ડરતા, લોચાદિક સુગમ સુખાર નહી,
ભુખ તૃષા સીત ગરમી પ્રમુખ સહવા સમરથહાર નહી
ઇમ ચિતવે તો કાયર કહીએ પિણુ શૂરવીર સરહાર નહી ઇ ૬

નરકમાંહિ દુઃખ સહચા અનન્તા, અનન્તવાર એકવાર નહી,
જગન મઝમ ઉતકૃષ્ટિ તિથદા દુઃખ ઇક સાર નિવાર નહી,
આંખ મીચે ખોલે ક્ષણમાતર, સુખનો કોઈ સચાર નહી ઇ ૭

જે જે જાય છે રાત-દિવસ તે પાછા આવણહાર નહી,
 અધર્મ કરતાં અફલ જાય છે એતે કયો રે ગવાર નહી.
 મૌતસે નહિ કોઇ સથો પરચો, તિણુ આયા લાગણહાર નહી. ઇ ૮
 જખ લગ ધન્દ્ર પડે ન હીની દેહમે રોગ વિકાર નહી,
 જખ લગ દેહી તરણુ અવસ્થા, જરા જીરણુ બિગાડ નહી,
 તખ લગ મૌત મહા નિરદર્ધ નેડે આવનહાર નહી ઇ ૯
 ઘરમે લાગ્યા અગ્ન પલિતા કોઈ કુવા ખોદાવણહાર નહી,
 વૈરી આન પુકારે શિર પર કોઇ ઘડનહાર હથિયાર નહી,
 જો મરણુ અન્ત વેદના પહુએ કોઈ ધર્મ કરન હુશીયાર નહી. ઇ ૧૦
 રાગ-દ્વેષ મોહ કલ્મિ જેવડી, બિન તોડા છુટનહાર નહી,
 થહ અનાદિ જીવ સગત કરતા ઇણસુ કષ્ટ સુધાર નહી,
 રાગ-દ્વેષ જીવ ક્રિયા બહુ તેરા પિણુ ક્રિયો પરત સસાર નહી. ઇ ૧૧
 ઉપસમ ક્રિયા ક્રોધ નવી આવે, હો ગયા નરમ અહંકાર નહી,
 સરલ પરિણુમે માયા વિનસે સતોષ આયા લોભ લગાર નહી
 તુષ્ણાજલ આશા નહી જિનકે મિથ્યારૂપ સીરભાર નહી ઇ ૧૨
 ક્રોધ કરી વૈરી હસ રાજે, માન ન પાછો માર નહી,
 મનકે દોહી દગાબાજ હે, માયા મેટનહાર નહી,
 લોભ લાલચમે રહે જો લપટો, ઇનસે પાવે પાર નહી ઇ ૧૩
 અમૃત છાડે સુરખ પ્રાણી, કોઇ વિષાદી છડનહાર નહી,
 જિનકે ફલ લાગે મહા આકરે, મરત ન લાગે વાર નહી,
 જો શીલ છોડ કુશીલ આદરે, ઇમ મરણુ ન છોડે દાર નહી. ઇ ૧૪
 પરત્રયા સુ નેહ લગાવે, હુ બિપાક વિચાર નહી,
 અસાધુ સેતી ગોષ્ટિ હમેશા. સાધુ સેતી ખ્યાર નહી,
 દયા ધર્મકા બીજ ન બોવે, આગે ઉનકો સુખકાર નહી ઇ ૧૫
 સદા ન સુખી રહે હમેશા, સદા ન દિલ શુદ્ધભર નહી,
 સદા ન જોબન રહે શાશ્વતો, સદા ન થિર પરિવાર નહી
 સદા ન શક્તિ રહે તન અંદર, સદા ન રૂપ અપાર નહી ઇ ૧૬

ઉપદેશી વૈરાગ્ય વીણી :

દુર્લભ લાધો મનુષ્ય જન્મારો, અનારજ દેશ મઝાર નહી
 આરજ દેશ ઉત્તમ કુળ જનમ્યો, પિણુ મધ્યમ કુળ અવતાર નહી
 લખો આઉખો પૂરી ઇન્દ્રી, દેહમે રોગ વિકાર નહી,
 ઇમ જાની જિનધર્મ આરાધો, ચહુ અવસર વારવાર નહી .૧
 સ્વાસ વાસ ઔર તન ધન જોખન ઇનકા કહુ ઇતખાર નહી,
 કુટુંબ કબિલા હિતુ બન્ધવ અત સમય કોઈ ચાર નહી,
 લાખ જતન કરો બહુ તેરા પિણુ કોઈ રાખણહાર નહી,
 ઇમ જાની જિનધર્મ આરાધો, ચહુ અવસર ખારમખાર નહી ...૨
 ઇસ જગમાહી સહી અથિર હૈ થિર કોઈ નર નાર નહી,
 વાસુદેવ ચકી મહા બલિયા ઇન સમ જોધા ઔર નહી
 પુન્ન પુરા હોય કાલવશ પહુચા જખ કોઈ ચાલે લાર નહી ઇ ૩
 જન્મ મરણકા હુ.ખ અનન્તા, જરા રોગ હુ.ખ પાર નહી,
 અહો અચરજ સ સાર મહાહુ.ખ, કિસી તરહ છુટકાર નહી
 જહા જહાં હુ.ખ પાવે પ્રાણી તખ કોઈ નિવારણહાર નહી ઇ ૪
 પ્રથમ હુ ખે હુ.ખે પેટ ભરીજે સુખ સો ઇણુ સ સાર નહી,
 કઠાચિત સુખ માન લિયો મનમે, થોડો સુખ બહુ કાલ નહી,
 પીછે ઘણા હુ ખ સહેજો પરભવ પિણુ હુ ખકા કોઈ પાર નહી ઇ ૫
 સંજમ લેતા હુ ખસુ ડરતા, લોચાદિક સુગમ સુખાર નહી,
 ભુખ તૃષા સીત ગરમી પ્રમુખ સહવા સમરથહાર નહી
 ઇમ ચિતવે તો કાયર કહીએ પિણુ શૂરવીર સરદાર નહી ઇ ૬
 નરકમાંહિ હુ ખ સહચા અનન્તા, અનન્તવાર એકવાર નહી,
 જગન મઝમ ઉતકૃષ્ટિ તિથદા હુ.ખ ઇક સાર નિવાર નહી,
 આંખ ચી ચે ખોલે ક્ષણમાતર, સુખનો કોઈ સ ચાર નહી ઇ ૭

જે જે જાય છે રાત-દિવસ તે પાછા આવણુંહાર નહીં,
 અધર્મ કરતાં અફલ જાય છે એતે કયો રે ગવાર નહીં.
 મૌતસે નહિ કોઇ સથો પરચો, તિણુ આયા લાગણુંહાર નહીં ઇ ૮
 જખ લગ ઇન્દ્ર પડે ન હીની દેહમે રોગ વિકાર નહીં,
 જખ લગ દેહી તરણુ અવસ્થા, જરા જીવણુ બિગાડ નહીં,
 તખ લગ મૌત મહા નિરદર્ષ નેડે આવનહાર નહીં ઇ ૯
 ઘરમે લાગ્યા અખ પલિતા કોઇ કુવા ખોઠાવણુંહાર નહીં,
 વૈરી આન પુકારે શિર પર કોઇ ઘડનહાર હથિયાર નહીં,
 જે મરણુ અન્ત વેઠના પહુચે કોઇ ધર્મ કરન કુંશીયાર નહીં ઇ ૧૦
 રાગ-દ્વેષ મોહ કલિન જેવડી, બિન તોડા તુટનહાર નહીં,
 ચહ અનાદિ જીવ સગત કરતા ઇચ્છુ કહુ સુધાર નહીં,
 રાગ-દ્વેષ જીવ ક્રિયા બહુ તેરા પિણુ ક્રિયો પરત સસાર નહીં. ઇ ૧૧
 ઉપસમ ક્રિયાં ક્રોધ નવી આવે, હો ગયા નરમ અહંકાર નહીં,
 સરલ પરિણુમે માયા વિનસે સતોષ આયા લોભ લગાર નહીં
 તૃષ્ણાજલ આશા નહીં જિનકે મિથ્યારૂપ સીરજાર નહીં' ઇ ૧૨
 ક્રોધ કરી વૈરી ઠસ રાખે, માન ન પાછો માર નહીં,
 મનકે દોહી દગાબાજ હે, માયા મેટનહાર નહીં,
 લોભ લાલચમે રહે જે લપટો, ઇનસે પાવે પાર નહીં ઇ ૧૩
 અમૃત છાડે મુરખ પ્રાણી, કોઇ વિષાદી છડનહાર નહીં,
 જિનકે ફલ લાગે મહા આકરે, મરત ન લાગે વાર નહીં,
 જે શીલ છોડ કુશીલ આદરે, ઇમ મરણુ ન છોડે લાર નહીં' ઇ ૧૪
 પરત્રયા સુ નેહ લગાવે, દુઃખવિપાક વિચાર નહીં,
 અસાધુ સેતી ગોષ્ટિ હમેશાં. સાધુ સેતી પ્યાર નહીં,
 દયા ધર્મજા બીજ ન બોવે, આગે ઉનકો સુખકાર નહીં ઇ ૧૫
 સદા ન સુખી રહે હમેશાં, સદા ન દિલ જીલભર નહીં,
 સદા ન ભોખન રહે શાશતો, સદા ન થિર પરિવાર નહીં
 સદા ન શક્તિ રહે તન અંદર, સદા ન રૂપ અપાર નહીં ઇ ૧૬

શિયળનું ચોઢાળીઉં

ઢાળ ૧ લી

ચોવીસે છન આગમે રે, લાંખો શિયળ નિધાન,
પ્રહ્લાયારી ભગવંત સમો રે, એમ બોલે શ્રી વર્ધમાન,
સુગુણુ નર સેવો શિયળ નિધાન ..૧

શિયળ સમો જગડો નહીં રે, શિયળે મલે સર્વે થોક,
તપ જપ કીરીયા જે કરે રે, શિયળ વિના સર્વે ફોક. સુ. ૨
દેવ દાનવ સુર પાપ નમે રે, ઉત્તરાધ્યયનની શાખ,
શિયળે સુર પદવી લહે રે, શ્રી જિન આગમ ભાખ. સુ ૩
રોકયા તે દુરગતિ ખારણાં રે, લાંખો સંવર દાર,
છમાસી તપ ફળ કહ્યું રે, મહા નિસીધ મોઝાર. સુ ૪
દેખો સિતાછને કારણે રે, પાવક શીતલ કીધ,
દ્રૌપદી સકટ સવી ટળ્યા રે, નેમ રાબુલ જશ લીધ સુ ૫
શિયળે સર્પ ન આભડે રે, શિયળે શિતળ આગ,
શિયળે અરિ કરિ કેશરી રે, ભય જાવે સર્વે ડાલ...સુ...૬

ઢાળ બીજી

હાં રે લાલા સમકિત સખી એમ વિનવે,
તમે સેવો શિયલ નિધાન....રે લાલા.

ઈહલોકે સુખ સંપદા, પરલોકે દેવ વિમાન...રે લાલા.

શિયલ સુરંગા માનવી, તમે રાખો શિયળ સુ રંગ રે લાલા.

શિયલ ..૧.

હારે લાલા ક્ષણ એક સુખને કારણે, અસ ખ્યાતા સમુચ્છિંમ જ ત રે લાલા,
પ અમે અંગે હિંસા કહી, તે કેમ કરે મતિવંત રે લાલા શિયલ ર
હારિ લાલા નવ લાખ ગર્ભાવાસના, તે તો કોણુ વિહારે મહામુઠ રે લાલા,
તે સમો પાપી ખીજો નહી, જે સેવે મૈથુન ગુઠ રે લાલા, શિયલ ૩
હારિ લાલા મુલ તે મહાવ્રત લાંગતા, વળી ખીજાં લાંગશે ચાર રે લાલા,
મન સંવર કરી રાખીએ, જેમ ન આવે આશ્રવ દાર રે લાલા શિયલ ૪

હાં રે લાલા મંત્ર જત્ર મણિ ઔષધિ, વેદ વિદ્યા ને સિદ્ધાંત રે લાલા,
શિયલ વિના શેલે નહી, જતી ભોગી ને મહત રે લાલા. શિયલ ૫

ઢાળ ત્રીજી

માય બહેની બેટા બેટડી, ધરિએ શિયલ શુ પ્રીત,
સજ્જની મોરી રે, અતરકપટ ન રાખીએ, રાખીએ નિરમલુ ચિત્ત,
સજ્જની મોરી રે, અહો રે માનવલલ દોહીલો ૧
નિજધર આપ સલાળતા, ડોલપણુ કરે દૂર ..સજ્જની
આતમ મહેલમાં પિઉ વસે, પીછાએ શિવરસપૂર સજ્જની...અહો ૨
જ્ઞાનદિપક કરી રાખીએ, નિરૂપમ પ્રિતમરૂપ સજ્જની,
પતિવ્રતા ગુણ કરી રાખીએ, તે લહે સુખ અનુપ સજ્જની ..અહો ૩
શિયળ ચિતામણી રચણુ લ્યો, તપ માંહે કનક જડાવ...સજ્જની,
જ્ઞાન અકુશ કરી રાખીએ, મનડું માડું માં ડોલાવ સજ્જની અહો ૪
સત્ય સાહેલી માથે લઈ, સમકિત સુત હુંહરાવ...સજ્જની,
નિર્જરાનો ભાર છ થાપીએ, શિવરમણી શું મેલાવ સજ્જની .અહો ૫

ઢાળ ચોથી

સુદરી શીખ સુણો મનરગે, ધરો શિયલ સુખદાઇ રે,
સમકિત સાથે જો શિયલ ધરીએ, તો અવિચળ સુખને વરીયે રે,
શિયલ ધરીએ બહેની શિયલ પાળીયે ૧
સોળે સતીઓ શિયલે સુખ પામી, નોઇદ્રિય મન વશ કીજે રે,
શિયલ સ્વભાવે જગમા જશ લીધા, ઉત્તમ સગત શુદ્ધ કીજે રે શિ, ૨
જ્ઞાન સાથે કીરીઆ મન ધરીએ, એમ અવિચલ સુખ વરીયે રે,
કેવળજ્ઞાન તણાં સુખ પામે, શિયલે ભવસમુદ્ર તરીએ રે શિયલ ૩
એવુ બાણીને આ ભવ પરભવ, ધર્મ સખાયો, કરીએ તે ભવની કમાઈ રે,
પરનિદા પરહરવા કાળે, સેવો શિયલ સુખદાઇ રે શિયલ ૪
એમ સુણીને કોઈ શીયલ જ પાળે, દુરગતિ દુખ નિવારે રે,
મુનિ જીવણુ કહે સ પદા પાવે, ખલાત નગર ગુણ ગાવે રે શિયલ ૫

ચિત્ત મુનિ

[પૂર્વ કથા]

(દ્રુતવિલખિત)

શ્રી~ જિનવીરપદે નત મસ્તકે, પ્રણમી~ને કહું એક કથાનક,
શ્રી~જિનભાષિત વાણી~ વિષે કહી,કથની~એહ શુ થી કવિતા મહી. ૧
નગર શોભિત કપિલપુર છે, નૃપતિ નીતિશી~લ પ્રહારાય છે,
કુવર સુહર સુપ્રહ્મહત છે, ભરતખંડ તણે સુમહીપ છે ૨
પુરીમતાલપુરી અતિ શોભતી, ધનદ શ્રેષ્ઠી વસત મહામતિ,
મનુષ જન્મ મહી સુરલોકનાં, વિવિધ સૌખ્ય સદા વિલસી રહ્યો ૩
પૂરવ પુષ્પ તણા શુભ યોગથી, ધનદ શ્રેષ્ઠિ ગૃહે ચિત્ત ઉપન્યા;
રૂપ મનોહર કોમળ અગ છે, સરવ ઇન્દ્રિય પૂર્ણ અભંગ છે ૪
વ્યતીત બાલ થઈ વય જ્યાહરે, ખી~લી~વસંત યુવા ચિત્તની તકા;
વિષમ મોહ તણાં વિષભ ધનો, ત્યજી~ઈ~ચિત્ત સયમ આકરે. ૫

(શાદ્દલવિકીરિત)

પામ્યા સયમ ધ્યાનથી અવધિનું, સદ્જ્ઞાન ચિત્તર્ષિએ,
ભણી લીધી~ બધી કથા છ'વનની, ભેયા તણે કાળને;
ભણ્યા પ્રહ્મહત્તે ભવો પૂરવના, ભતિ સ્મૃતિ જ્ઞાનથી,
કયાં છે બાંધવ પૂર્વ પાંચ ભવનો ? જોઈ શક્યો તે નહિ. ૬

(અનુષ્ટુપ)

પૂર્વ બધુવિચોગેથી, થયો તે હુ~ખી~રાજવી;
જરાએ સુખ ના પામે, વૈભવો કે વિલાસમા ૭
બધુની ભાળને માટે, અર્ધો પ્રલોક બનાવી ને;
સર્વત્ર રાજ્યમા એનો, સંદેશો પાઠવે નૃપ. ૮
“ અર્ધો રાજ્ય તણો ભાગી, હુ બનાવીશ એહને,
ઉત્તરાધી પ્રલોકનો જે, બનાવી આપશે મને ” ૯

હાં રે લાલા મંત્ર જત્ર મણિ ઔષધિ, વેદ વિદ્યા ને સિદ્ધાંત રે લાલા,
શિયલ વિના શોભે નહી, જતી જોગી ને મહત રે લાલા. શિયલ. ૫

ઢાળ ત્રીણ

માય બહેની બેટા બેટડી, ધરિએ શિયલ શુ પ્રીત,
સજ્જની મોરી રે, અતરકપટ ન રાખીએ, રાખીએ નિરમલુ ચિત,
સજ્જની મોરી રે, અહો રે માનવલવ દોહીલો ૧
નિજઘર આપ સંભાળતા, ડોલપાણુ કરે દૂર .સજ્જની
આતમ મહેલમાં પિઉ વસે, પીણુએ શિવરસપૂર સજ્જની...અહો ૨
જ્ઞાનદિપક કરી રાખીએ, નિરૂપમ ત્રિતમરૂપ સજ્જની,
પતિવ્રતા શુભ કરી રાખીએ, તે લહે સુખ અનુપ સજ્જની ..અહો ૩
શિયળ ચિતામણી રચણુ લ્યો, તપ માંહે કનક જડાવ.. સજ્જની,
જ્ઞાન અકુશ કરી રાખીએ, મનડુ માકુ માં ડોલાવ.. સજ્જની અહો ૪
સત્ય સાહેલી માથે લઈ, સમકિત સુત હુલરાવ...સજ્જની,
નિર્જરાનો ભાર છ થાપીએ, શિવરમણી શુ મેલાવ સજ્જની .અહો ૫

ઢાળ ચોથી

સુહરી શીખ સુણો મનરગે, ધરો શિયલ સુખદાઇ રે,
સમકિત સાથે જો શિયલ ધરીએ, તો અવિચળ સુખને વરીયે રે,
શિયલ ધરીજે બહેની શિયલ પાળીજે ૧
સોળે સતીઓ શિયલે સુખ પામી, નોઇદ્રિય મન વશ કીજે રે,
શિયલ સ્વભાવે જગમા જશ લીધો, ઉત્તમ સગત શુદ્ધ કીજે રે શિ. ૨
જ્ઞાન સાથે કીરીઆ મન ધરીએ, એમ અવિચલ સુખ વરીયે રે,
કેવળજ્ઞાન તણાં સુખ પામે, શિયલે ભવસમુદ્ર તરીએ રે શિયલ ૩
એવુ બાણીને આ ભવ પરભવ, ધર્મ સખાયો, કરીએ તે ભવની કમાઈ રે,
પરનિદા પરહરવા કાજે, સેવો શિયલ સુખદાઇ રે શિયલ ૪
એમ સુણીને કોઈ શીયલ જ પાળે, દુરગતિ દુખ નિવારે રે,
ઝુનિ જીવણ કહે સપદા પાવે, ખલાત નગર શુભ ગાવે રે શિયલ ૫

ચિત્ત મુનિ

[પૂર્વ કથા]

(દ્રુતવિલખિત)

શ્રી જિનવીરપદે નત મસ્તકે, પ્રણમીને કહું એક કથાનક,
શ્રી જિનભાષિત વાણી વિષે કહી, કથની એક શ્રુતી કવિતા મહી . ૧
નગર શોભિત કપિલપુર છે, નૃપતિ નીતિશીલ બ્રહ્મરાય છે,
કેવર સુઠર સુબ્રહ્મદત્ત છે, ભરતખંડ તણે સુમહીપ છે ૨
પુરીમતાલપુરી અતિ શોભતી, ધનક શ્રેષ્ઠી વસત મહામતિ,
મતુષ જન્મ મહી સુરલોકનાં, વિવિધ સૌખ્ય સદા વિલસી રહ્યો ૩
પૂરવ પુષ્પ તણા શુભ યોગથી, ધનક શ્રેષ્ઠિ ગૃહે ચિત્ત ઉપન્યા;
રૂપ મનોહર કોમળ અંગ છે, સરવ ઇન્દ્રિય પૂર્ણ અભંગ છે ૪
વ્યતીત બાલ થઈ વય જ્યાહરે, ખીલી વસત યુવા ચિત્તની તહા;
વિષમ મોહ તણા વિષમ ધનો, ત્યજીઈ ચિત્ત સયમ આદરે . ૫

(શાદ્દલવિકીરિત)

પામ્યા સંયમ ધ્યાનથી અવધિતું, સદ્જ્ઞાન ચિત્તર્ષિએ,
જાણી લીધી બધી કથા છવનની, જોયા ત્રણે કાળને;
જણ્યા બ્રહ્મદત્તે ભવો પૂરવના, ભતિ સ્મૃતિ જ્ઞાનથી,
કયાં છે બાંધવ પૂર્વ પાંચ ભવનો ? જોઈ શક્યો તે નહિ ૬

(અનુક્રુપ)

પૂર્વ બંધુવિયોગેથી, થયો તે હુખી રાજવી;
જરાએ સુખ ના પામે, વૈભવો કે વિલાસમા ૭
બંધુની ભાળને માટે, અર્ધો શ્લોક બનાવી ને;
સર્વ ત્ર રાજ્યમાં જોનો, સદેશ પાઠવે નૃપ ૮
“ અર્ધો રાજ્ય તણો ભાગી, હું બનાવીશ જોહને,
ઉત્તરાધ શ્લોકનો જે, બનાવી આપશે મને ” ૯

(હરિગીત)

નિજ આત્મ ને પરમાત્મનું શુચિ હિત કરતા આવિયા,
કપિલપુરે ઉદ્યાનમાંહી ચિત્ત મુનિવર વિહર્યા,
સયમ અને તપથી સદા નિજ આત્મભાવે રાચતા,
છોડી જગત જાળને નિજ મસ્તી માંહે મહાદત્તા ૧૦

(દ્રુતવિલખિત)

જલનું સિન્ધન વૃક્ષની કચારીમાં, કરત માળીવદે અર્ધસ્લોકને;
શ્રવણ શબ્દ જતાં મુનિ બોલિયા, કરીઠઉં હું પૂરો ચહ સ્લોકને ૧૧
પૂરણ સ્લોક કહ્યો નૃપ આગળે, સૂણી થયો નૃપ મૂર્છિત તે સમે;
થઈ સચેત સહર્ષ જ દોડીને, જઈ મળ્યો મુનિ બાધવ પ્રેમથી ૧૨

(અનુષ્ટુપ)

જાતિસ્મરણ ચોગેથી, જે જાણ્યા ભવ પાછલા,
મુનિ પાસે કહીને તે, પૂછે પ્રેમ થકી નૃપ ૧૩

(ઉપજાતિ)

“ચે’લા હતા દાસપણે દ્વિબંધુ, બીજે મૃગો પર્વતશ્રેણી માંહે;
હસો ત્રીજે ને ચડાલ ચોથે, ને પાંચમે દેવભવેય સાથે. ૧૪

(અનુષ્ટુપ)

“કયા દોષે થયા જૂઠા, આપણે બેઉ બધવા ?
કારણ એનું કહો ભાઈ, જાણવા ચિત્ત ઉદ્દસે.” ૧૫

(દ્રુતવિલખિત)

“નિરખી ઋદ્ધિ અને રમણી વળી, ચક્રવર્તિ સનતકુમારની,
ક્ષણિક સૌખ્ય વિષે બની આંધળા, પરમ દુઃખતણા બીજ વાવિયા ૧૬

(મદાકાન્તા)

“વાયેા તુને તદપિ ન સૂચ્યું, મોહમા ભાન ભૂલ્યો,
કોડી સાટે અમુલ્ય હીરો, હાથથી તે ગુમાવ્યો,
કર્મગ્રંથિ નિયતિ થકી તે મૂર્ખ થૈને વધારી,
જ્ઞાનાદિ જે નિજ શુશ્રુતણી ચિર શાન્તિ ગુમાવી ” ૧૭

બ્રહ્મદત્ત પૂછે છે : (દ્રુતવિલંબિત)

“સરલ સત્ય તપાદિક જે કર્યા, શુભ ફળો અનુભોશું હું એહના,
તપ સુસચમનાં ફળ જે રૂડાં, ચિત્તમુનિ ! તમને કયમ ના મળ્યાં ?”

મુનિ જવાબ આપે છે :

“શુભ અશુભ કર્યાં ગત કાળમાં, ન છૂટકો બધું ભોગવિયા વિના,
ફળ સુપુણ્યતણાં મુજને મળ્યાં, સુખવિલાસની ઉણપ ના નૃપ ! ૧૯

(વસંતતિલકા)

“સફલાગ્નિવાન મનથી તુજને તું માન, તેવો મુલાગી ચિત્તને મનથી પ્રમાણ;
ઋદ્ધિ અને શરીરકાન્તિ તણો સુયોગ

માન્યો હતો ચિત્ત ગૃહે સુખભોગપૂર્ણ.” ૨૦

બ્રહ્મદત્ત પૂછે છે : (અનુક્રુપ)

“મળ્યાં જે ભોગ એવા તો, ભોગન્યા કેમ ના તમે ?”

બ્રહ્મદત્તે પૂછ્યું ન્યારે વહે છે મુનિપુંગવ : ૨૧

મુનિ જવાબ આપે છે (દ્રુતવિલંબિત)

“નર્વીન શ્લોક કહી શ્રવણે સુણી, લવનિધિ તરતા કંઈ પ્રાણીઓઃ
પરમ યોગી કનેથી જ સાંભળી, વિરતિ ભાવ સ્વ અતર ઉદ્ભવ્યો.” ૨૨

બ્રહ્મદત્ત કહે છે

“ઉદય, ઉચ્ચ, મધુ, કર્ક, બ્રહ્મ આ, સુખમહાલય ને વર્ણો રાજ્ય આ,
રમણી રમ્ય સુવેલવ ભોગ આ, તપફળો ત્યજી એ નિત ભોગવો.” ૨૩

(અનુક્રુપ)

બધુરનેહે અનુરક્ત, આમત્રે નૃપ ભોગને,

અનાસક્ત વિરાગી એ, ચિત્ત મુનિ વહે તદા ૨૪

મુનિ કહે છે : (દ્રુતવિલંબિત)

“ગોત વિલાપ, વિડળન નૃત્ય છે, વિષમ ભાર ગણુ ભૂંધણો બધાં,
વિષય ભોગ હળાહળ ઝેર છે, ક્ષણિક સૌખ્ય અનંત દુખ કર ૨૫

(હરિગીત)

“સુખ જે રહ્યું તપ ધન તથા ચારિત્રના શુભપુંજમાં,
તેમજ અનંતું સુખ સાચું વિરતિ કેરી કુજમાં,

તે સુખભાગ અનતમો ના હોય લોગવિલાસમાં,
કામાદિમાં જે મોજ માને અથ તે અજ્ઞાનમા ૨૬

(ક્રુતવિલખિત)

“ નોંચ ગણાય મનુષ્યનો જાતિ જે, અધમ એવુ ય જીવન લોગવ્યુ,
અશુભ કર્મતણા જ વિપાકથી, સ્થળે સ્થળે હડધૂત બહુ થતા ૨૭

(અનુબ્રુપ)

“ રહી આડાળ જાતિમા, વેઠ્યાં દુખો અનેકશ,
તિરસ્કાર પરિત્યાગ, ધ્યાનવત્ કરતા જનો ૨૮
હતા એ જાતિમા જ્યારે શુભ કર્મો કંઈ કર્યા;
ઉઠે જોનો થયો આજે, સુખ સમૃદ્ધિ પામિયા ૨૯

(ક્રુતવિલખિત)

“ પૂરવ પુણ્યફળે નૃપ ! પામિયો, નિધિ સમૃદ્ધિ અને બડલાગ્યને,
દુઃખક નશ્વર લોગ ત્યજી દઇ, લઈ સુસયમ મેળવ તુ સુખો ૩૦
“ મનુષ્ય જન્મ અસુલભ પામીને, ભૂલો જઈ નિજ આત્મસ્વરૂપ આ,
જીવનમા કદિ શુભ કર્યું નહિ, થઈ જ ગૃહ શરીરસુખો વિષે ૩૧

(અનુબ્રુપ)

“ સખળ શુભ ના લીધુ, જાતા પરભવે નરે,
મહાદુઃખે મુઝાયે એ, અતકાળે જ માનવી ૩૨

(ક્રુતવિલખિત)

“ હરણુ ગ્રાસ બને મૃગરાજનો, ત્યમ ગ્રહે ચમરાજ મનુષ્યને;
ઉદય કાળતણા દંઢ પાશથી, સ્વજન કોઈ ન સુકત કરી શકે ૩૩
જનક માત સુખાંધવ જોનડી, રમણો પુત્ર સ્નેહો સમાજ જે;
દુઃખક કર્મ ઉઠે જળ આવતાં, ન લઈ ભાગ શકે, સુખ દે શકે ૩૪

(અનુબ્રુપ)

“ ઉદય આવતાં જ્યારે, લોગવે ફળ એહના,
વિપાકે ભાગી ના કોઈ, બાંધનારો જ લોગવે ૩૫

(હરિગીત)

“ત્યજીને જવુ છે માતપિતુ નોકર અને ધન ધાન્ય આ,
પશુ પક્ષીઓ મહેલાત ભૂમિ જાવુ મૂકી” એકલા;
સાથે ન આવે જીવની નિજ કર્મ વિષ્ણુ બીજી કંઈ,
શુભ અશુભ સ્થાને જન્મ લેવા કર્મ કેરી ગતિ સહી. ૩૬
(સંક્ષિપ્ત)

“સ્વજન સ્નેહીઓ પ્રિય શરીરને, મરણ પામતાં બાળી નાખશે,
સમય વીતતાં ભૂલી સૌ જતાં, અવર સાથ એ સ્નેહ બાંધતાં. ૩૭
(કૃતવિલખિત)

‘જલપ્રવાહ સમુ અવિશ્રાન્ત આ, ઘટતુ જાય ક્ષણિક જ જીવન,
ફર જતા જન યૌવન કાન્તિ એ, હું કડી આવી જરા તનને હરે ૩૮
(અનુબંધુ)

“પાચાલ પુરના રાજા ! સુણીને શબ્દ આ બધા,
હુઃખદાયી મહારંભ, કાર્યનો કર ત્યાગ તુ ” ૩૯
સુણીને બોધ સાધુનો, દીન ભાવે વહે નૃપઃ
બ્રહ્મદત્ત કહે છે

“જાણી શક્યો હું એ સત્ય, વધા જે આપ હે સુનિ ! ૪૦
(ઉપભાસિ)

“છે બધતું કારણ ભોગ રાગ, ત્યજી શકે દીન ન હું સમાન,
નિદાન કીધુ તપ તેજ હારી, સન તકુમારની ઋદ્ધિ માટે. ૪૧
(અનુબંધુ)

“સુધારવા ભૂલો મારી, આપે બોધ કર્યો ઘણો;
હઠાઝહી બનીને એ ના ધાર્યો ઉર લેશ તે. ૪૨
(કૃતવિલખિત)

સ્વર્ગ પામવું તમો થકી કર્મનું, તદ્દપિ ભોગ જરા ન ત્યજી શકું;
નિરખતો તીર પક યુગ્યો કરી, પશુ જઈ ન શકે સરકાંઠે. ૪૩
(અનુબંધુ)

“એવી રીતે મહાભાગ, રૂપ્યો હું કામપંકમાં;
ભોગાસક્તિ ત્યજીને હું, ત્યાગપથે ન જે શકું.” ૪૪

મુનિ કહે છે : (હરિગીત)

“શત્રિ અને દિવસરૂપે આ કાળ બહેણુ વહી જતુ,
નહિ સ્થિર છે આ કામલોગો આયુ પણ નહિ સ્થિર છે,
કૃણ કુંલ વિનાનાં તરૂં ત્યજી પક્ષીગણો દૂર ભય છે,
તેમજ ત્યજી ભયે સહુ આ કામ લોગ મનુષ્યને ૪૫

(મંદાકાન્તા અને સગધરા)

“લોગાસક્તિ ત્યજી ન શકે જો સર્વથા હે તું રાજા!
સસારે તું રહી જીવનનાં શુભ કાર્યો કરી દે,
સાધી દે તું નિજ જીવનમાં પ્રેમ કારણ્ય સૂત્રો,
પાળી પોષી પ્રભને પરહિત કરીને ધર્મ આરાધી દે તું ૪૬

(અનુબુદ્ધ)

“સસારે જો રહી રાજન્ ! જીવનશુદ્ધિ આચરે,
ધર્મિજીત સુખનો લોખતા, દેવ મોટો થઈશ તું ’ ૪૭
વાત એકે નહિ માની પ્રહસતે મુનિ તણી,
સમભાવી મુનિ ત્યારે, કહે છે રાજની પ્રતિ . ૪૮

મુનિ કહે છે : (વસતતિલકા)

“આરભને પરિગ્રહે અતિરક્ત તું છે,
તે છોડવા મન નહિ તુજને લગારે,
મે જે કહ્યું નિવડયુ બ્યર્થ વિલાપ જેવું,
તેથી હવે અહિંથી સઘ વિદાય થાઉં ” ૪૯

[ચાહુ કથા] (દ્રુતવિલખિત)

વિષયમાં અતિઅધ થયો નૃપ, હૃદયમાં જરી બોધ ધર્યો નહિ,
મનુજ જન્મ શુભાવી વિલાસમાં, નરક સાતમીએ જઈ ઉપ-ચો ૫૦
મુનિ ચિત્તે સઘળા નિજ કર્મને, તપ સુસયમ અગ્નિ થકી દહ્યાં;
પરમ જ્ઞાની તણુ પદ પામિયા, લણુ નમે ચિત્તના પદપકને ૫૧

(અનુબુદ્ધ)

પ્રજ-કલ્યાણને અર્થે, કામ્યમાં આ કથા કહી,
દ્રોણઆમે શેષ કાળે, વસીને પૂર્ણ છે કીધી ૫૨

(દ્રુતવિલખિત)

નયન નિધિ ગ્રહો વસુધા વિષે, પુનમ જ્યેષ્ઠ તણી ભૃગુવાસરે,
ક્રમજાન-શશી મુનિ સહાયથી, લણુ કથે સુકથાપુર ભાવથી ૫૩

“પરમાત્મ છત્રીસી”

- “પરમદેવ પરમાત્મા, પરમ જ્યોતિ જગદીશ”
 પરમભાવ દિલ દાવીને પ્રણમુ છુ નમી શીષ - ૧
- એક જ ચૈતન્ય દ્રવ્ય છે, જેના ત્રણ પ્રકાર
 અહિરાતમ અંતર તથા પરમાત્મ પદ સાર - ૨
- અહિરાતમ તેને કહે, ન જાણે આત્મ સ્વરૂપ
 મગ્ન રહે પર દ્રવ્યમાં, મિથ્યાવંત અનુપ - ૩
- અતર આતમ જીવ, તે સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ હોય
 જોયે ને વળી ખારમે, ગુણસ્થાનક દ્યો જોય. - ૪
- પરમાતમ પદ બ્રાહ્મનો, પ્રગટયો શુદ્ધ સ્વભાવ
 લોકા લોક પ્રમાણુ સઉ, ત્રિકાળ દેખે ભાવ - ૫
- અહિરાતમ સ્વભાવ તજ, થા તું અતરાત્મન
 પરમાતમ પદ જો લજો, તો થા પરમાત્મન - ૬
- પરમાતમ સો આત્મા, અન્ય ન જીજો કોઈ
 પરમાતમ ને ધ્યાવતા, એ પરમાતમ હોય - ૭
- પરમાતમ તે બ્રહ્મ છે, પરમ જ્યોતિ જગદીશ
 પરથી ભિન્ન વિલોકીયે, જ્યોતિ અલખ તે ઇશ - ૮
- જેવો છે પરમાત્મા, તેવો છે તન માહિ
 મોહ મેલ ક્રિયડ ભયોં, તેથી સુઝે નાહિ - ૯
- મોહ મેલ રાગાદિનો, જે ક્ષણ કીજે નાશ
 તે ક્ષણે આ પરમાતમા, પોતે લહે પ્રકાશ - ૧૦
- આતમ સો પરમાતમા, પરમાતમ સો સિદ્ધ
 વચલી દુવિધા મટિ ગઈ, પ્રગટ થઈ નિજ રિદ્ધ - ૧૧
- હું જ સિદ્ધ પરમાતમા, હું છુ આત્મારામ
 હું છું જ્ઞાતા જ્ઞેયનો, ચૈતન માઈ નામ - ૧૨

- હું અનત સુખનો ધણી, સુખમય મુજ સ્વભાવ,
અવિનાશી આનંદમય, તે હું ત્રિભુવન રાય - ૧૩
- શુદ્ધ અમારૂં રૂપ છે, શોભિત સિદ્ધ સમાન,
શુભ્ર અનતથી યુક્ત આ, ચિદ્દાનંદ ભગવાન - ૧૪
- જેવો સિદ્ધ ક્ષેત્રે વસે, તેવો આ તન માંહી,
નિશ્ચય દ્રષ્ટિ નિહાળતા, રંચ કરક કઈ નહિ - ૧૫
- કર્મોના સયોગથી, થયા ત્રણ પ્રકાર,
એકજ આત્મ દ્રવ્યને, કર્મ નચાવણહાર - ૧૬
- કર્મ સઘાતી આહિનું, જોર ન કઈ દેખાય,
પાચેા કળા વિવેકથી, રાગ દેષ વિષ્ણુ જાય - ૧૭
- મૂળ કર્મનું રાગ છે, રાગ મધ્યે મૂળ જાય,
પ્રગટ થાય પરમાત્મા, ભયા સુગમ ઉપાય, - ૧૮
- શા માટે ભટકયો કરે, સિદ્ધ થવાને કાજ,
રાગ દેષને છોડી દે, કૌચા સુગમ ઇલાજ - ૧૯
- પરમાત્મ પદનો ધણી, રાગ ભયો વિલક્ષાય,
રાગ દેષની પ્રીતિથી, જનમ અકારય જાય - ૨૦
- રાગ દેષની પ્રીતિમા, ભૂલી કયો પ્રપચ,
પરમાત્મ પદ ઢાંકીને, થવું પડ્યું તિર્યચ - ૨૧
- જપ-તપ સયમ સૌ ભલું, રાગ દેષ જો નાહિ,
રાગ દેષને જાગતા, એ કુળહારી નાહિ - ૨૨
- રાગ દેષના નાશતા, પરમાત્મ પ્રકાશ,
રાગ દેષના જાગતા, પરમાત્મ પદ નાશ - ૨૩
- જો પરમાત્મ પદ અહો, તો તું રાગ નિવાર,
દેખ સયોગી સ્વામીને અતર હૈયે વિચાર - ૨૪
- લાખ વાતની વાત આ, દીધી તને બતાય,
જો પરમાત્મ પદ અહો, રાગ દેષ તજ ભાય - ૨૫

- રાગ દેષના ત્યાગ વિણ, પરમાતમ પદ નાય,
કોટિ કોટિ જપ તપ કરે, બધું અકારથ જાય. - ૨૬
- દોષ છે આ આત્માનો, રાગ દેષનો સગ,
જેમ પાશ મણ્ડથી, વસનો બીજો રગ - ૨૭
- તેમજ આતમ દ્રવ્યને. રાગ દેષનો પાશ,
કર્મ રગ લાગી રહ્યો, તો કેમ લહે પ્રકાશ. - ૨૮
- આ કર્મનું છત્તવું, કઠીન વાત છે મિત્ર,
મૂળ ખોદા વિણ ના મટે, હુષ્ટ ભતિ વિપરિત - ૨૯
- લક્ષ્યોપત્તો બહુ કર્યો, એ મટવાના નાહિ,
ધ્યાન અગ્નિ પ્રગટાવીને, હોમી દ તે માંહિ - ૩૦
- જેમ કાષ્ટના ગજને, નર નહિ શકે ઉઠાય,
જરિક આગ સયોગથી, ક્ષણમાં ઉડી જાય - ૩૧
- હેલું સહિત પરમાતમા, એ અચરજની વાત,
રાગ દેષનાં ત્યાગતા, કર્મ શક્તિ તુટ જાત - ૩૨
- પરમાતમના ભેદ જો, રૂપી અરૂપી માન,
સરખા અનંત સુખમાં, કહેવાના જો સ્થાન - ૩૩
- જોવો તે પરમાતમા, તેવો છે તન માંહિ,
આત્મ શક્તિ સહારતાં, પ્રગટે અતર માંહિ - ૩૪
- રાગ દેષને ત્યાગીને, ધર પરમાતમ ધ્યાન,
તો પામે સુખ સપદા, “હૈયા” ઇમ કલ્યાણ - ૩૫
- સંવત વિક્રમ ભૂપનો, સત્તરસો પચાસ,
માગશરમા રચના કરી, પ્રથમ પક્ષ બીજ માસ - ૩૬

સામાયિક બત્રીશી

હરિગીત

સૌ પ્રાણી આ સસારના સન્મિત્ર મુજ બહાલા થજો,
સદ્ગુણમા આનંદ માત્ર મિત્ર કે વેરી હજો,
હુઃખીઆ પ્રતિ કરૂણા અને દુઃશ્મન પ્રતિ મધ્યસ્થતા,
શુભ ભાવના પ્રભુ ચાર આ પામે હૃદયમા સ્થિરતા. ૧

અતિ જ્ઞાનવત અને ત શક્તિ દોષ હિન આ આત્મ છે,
એ મ્યાનથી તણવાર પેઠે શરીરથી વિલિન્ન છે,
હુ શરીરથી વિલિન્ન છુ એ જ્ઞાનબળ મુજને મળે,
હે દેવ ! તુજ કૃપા વડે અજ્ઞાન સૌ સત્વર ટળે. ૨

મુખ દુખમાં શત્રુ મિત્રમા સયોગ કે વિયોગમા,
રખડું વને કા રાજભુવને રાચતો મુખલોગમા,
મુજ સર્વ કાળે સર્વ જીવમાં આત્મવત્ બુદ્ધિ બધી,
આ ભાવના રહેજો હૃદયમા અરજ એ કરૂણાનિધિ ૩

તુજ ચરણકમળનો દીવડો રૂડો હૃદયમા રાખજો,
અજ્ઞાનમય અધકારનો આવાસ તુરત બાળજો,
તદ્વરૂપ થઈ તે દીવડે હુ સ્થિર થઈ ચિત્ત બાધતો,
તુજ ચરણ-યુગ્મની રજમહી હુ પ્રેમથી નિત્ય ડૂબતો ૪

પ્રમાદથી પ્રયાણ કરતા વિચારતાં પ્રભુ ! અહીં તહી;
એકેન્દ્રિયાદિ જીવને હણતા કદી ડરતો નહીં,
છેદી વિલેદી હુ ખ દઈ મેં ત્રાસ આપ્યા તેમને,
કરજો ક્ષમા આ કર્મહિંસક નાથ વિનવું આપને ૫

કષાયને પરવશ થઈ બહુ વિષયમુખ મેં લોગબ્યા,
ચારિત્રના જે લગ વિશુ મુક્તિના વેરી થયા,
કુબુદ્ધિથી અનિષ્ટ કિચિત્ આચરણ મેં આદર્યું,
કરજો ક્ષમા સૌ પાપ આ મુજ રકતું જે જે થયું. ૬

મન વચન કાય કષાયથી કીધા પ્રભુ મેં પાપો બહુ,
 સસારનાં દુઃખ બીજ સૌ વાળ્યાં અરે હું શું કહું !
 આ પાપને આલોચવા નિહા અને ધિક્કારથી,
 હું ભસ્મ કરતો મત્રથી જેમ વિષ જાતુ વાદીથી ૭
 મુજ બુદ્ધિના વિકારથી કે ઇદ્રિયોના ભેરથી,
 બહુ દુષ્ટ દુરાચાર મેં સેવ્યા પ્રભુ કુબુદ્ધિથી,
 કરવું હતું તે ના કર્યું પ્રમાદ કેરા ભેરથી,
 આ દોષ મુક્તિ પામવા માગું ક્ષમા હું પ્રેમથી ૮
 મન માફ દોષિત થાય તો હું દોષ અતિક્રમ જાણતો,
 દોષિત થતું આચારમા તો દોષ વ્યતિક્રમ માનતો,
 વિષયો તણી પ્રવૃત્તિમાં હું અતિચારી ધારતો,
 વિષયો તણી આસક્તિમાં હું અનાચારી સમજતો ૯
 ભાષા મહી ઉચ્ચારમા તલભાર ભૂલ જો થાય તો,
 વળી અર્થ માત્ર પદ મહી લવલેશ વધઘટ થાય તો,
 ચથાર્થ વાણીજગનો દોષિત પ્રભુ હું આપનો,
 આપી ક્ષમા મુજને બનાવો પાત્ર કેવળ યોધનો ૧૦
 પ્રભુવાણી તું મંગળમયી મુજ શારદા હું સમજતો,
 જો ઇષ્ટ વસ્તુ જ્ઞાનમા ચિંતામણી હું ધારતો,
 સુબોધ ને પરિણામ શુદ્ધિ સયમને વર્ષાવતી,
 ગીતો સુણાવી સ્વર્ગના તુ મોક્ષ લક્ષ્મી અર્પતી ૧૧
 સ્મરણ કરે યોગીજનો જેનું ઘણું સન્માનથી,
 વળી ઇન્દ્ર નર ને દેવ પણ સ્તુતિ કરે જેની અતિ,
 એ વેદ ને પુરાણ જેનાં ગાય ગીતો હર્ષમાં,
 તે દેવના પણ દેવ બહાલા, સિદ્ધ વસન્તે હૃદયમાં ૧૨
 જેનું સ્વરૂપ સમજાય છે સદ્જ્ઞાન દર્શન યોગથી,
 ભહાર છે આનંદના જે ચલિત નહીં વિકારથી,
 પરમાત્મની સજ્ઞા વડે જોળખાય એ શુભ ધ્યાનમાં,
 તે દેવના પણ દેવ બહાલા, સિદ્ધ વસન્તે હૃદયમાં ૧૩

આ વિશ્વની કો વસ્તુમાં જો સ્નેહ બધન થાય છે,
 તો જન્મ મરણના ચક્રમાં ચેતન બહુ ભટકાય છે,
 મુજ મન વચન ને કાયનો સયોગ પરમા છોડવો,
 શુભ મોક્ષના અભિલાષનો આ માર્ગ સાચો જાણવો ૨૮
 સ સાર રૂપી વન મહી જે અવનતિમા લઇ જતી,
 તે વાસનાની જાળ પ્યારા તોડ સચમ જોરથી,
 વળી બાદ્યથી છે આત્મ જુદો લેઈ મોટો જાણવો,
 તદ્દિન થઈ ભગવાનમાં ભવપથ વિકટ કાપવો ૨૯
 કર્મો કર્યા જે આપણે ભૂતકાળમાં જન્મે લઈ,
 તે કર્મનું ફળ ભોગવ્યા વિષુ માર્ગ એકે છે નહીં,
 પરંતુ કરેલું કર્મ જે પરિણામ આપે મુજને,
 તો મુજ કરેલા કર્મનો સમજાય નહિ કઈ અર્થને ૩૦
 સ સારનાં સૌ પ્રાણીઓ ફળ ભોગવે નિજ કર્મનું,
 નિજ કર્મના પરિપાકનો ભોક્તા નહી કો આપણુ,
 ફળ લઈ શકે છે કોઈ નહી, આપી શકે છે કોઈ નહી,
 પ્રભુ ધ્યાનમાં નિમગ્ન થા તુજ આત્મનો આશ્રય કરી ૩૧

(શાકુંલ)

પાત્રી નાહીં શકાય પાર જરીએ, જેના રૂડા જ્ઞાનથી,
 તેવા ધીર ગુરુ અમિત ગતિને, વહુ ઘણા પ્રેમથી,
 આવે ગુણ અમિતજન પ્રભુના મુજ આત્મમાં ભાવથી,
 લેવાને શુભ મોક્ષને બધુ કહો વાર કયા લાગતી ? ૩૨

(દોહરો)

બત્રીસ ચરણનું બન્યું, મંગળ સુદર કાવ્ય,
 અનુભવતાં એક ધ્યાનથી, મોક્ષ ગતિ જીવ જાય

ત્રણ તત્વનો છંદ

- પરમ પુરુષ પરમેશ્વર દેવ, તેહ તણી નિત કીજે સેવ,
ભવદુઃખ ભંજન શ્રી ભગવત, રાગદેષનો કીધો અત ૧
- ચોત્રીસ અતિશે શોભિત કાય, ત્રિભુવન જન નાયક જિનરાય,
પાંત્રીસ વાણી વચન રસાલ, શિવસુખ કારણ દીન કયાળ ૨
- સુરનર કિન્નર વદિત પાય, જ્ય જગદીશ્વર ત્રિભુવનરાય,
સિદ્ધપુરુષ અવિચલ સુખ ધણી, સેવા કરે ભવિચણુ તેહ તણી. ૩
- અષ્ટ કર્મદળ કીધાં ચૂર, ચિદાનંદ નિત સુખ ભરપુર,
અનંત જ્ઞાન દર્શન આધાર, ઇન્દ્ર દેહ રહિત નિરાકાર. ૪
- તેહને જન્મ, જરા, નહિ રોગ, નહિ સુત દારા નહિ તસ લોગ,
નહિ તસ મોહ નહિ તસ માન, નહિ તસ માયા, નહિ અજ્ઞાન. ૫
- નહિ તસ વેરી નહિ તસ મિત્ર, જ્ઞાન સયમ જગનાથ પવિત્ર,
તે પ્રભુ નવિ સર્જે સહરે, રાગદેષને ચિત્ત નવિ ધરે. ૬
- તે પ્રભુ નવિ પામે અવતાર, આદિ અત નહિ તેનો પાર,
તે પ્રભુ લીલા ચિત્ત નવિ ધરે, તે પ્રભુ હાસ્ય કીડા નવિ કરે ૭
- તે પ્રભુ નવિ નાચે નવિ ગાય, તે પ્રભુ લોજન કઈ નવિ ખાય,
તે પ્રભુ પુષ્પ પૂજા શું કરે, તે પ્રભુ ચક્ર ગદા નવિ ધરે ૮
- તે પ્રભુ ત્રિશુળ ધરે નહિ પ્રાણ, તે સાચા જગદીશ્વર જાણ,
વેદ પુરાણ સિદ્ધાંત વિચાર, એ જગદીશ્વરને ન સસાર ૯
- એ જગદીશ્વર માને જેહ, નિરાળાધ સુખ પામે તેહ,
એહ તણી બીજે કોણ ધાય, અમૃત વામી વિષ કુણ ખાય. ૧૦
- રત્ન ચિતામણી નાખી કરી, કોણ ગ્રહે કાચ કર ઠીકરી,
અથવા મોહગ્રથ નવિ લહે, દેખી પરતી વનમે' રહે ૧૧

આ વિશ્વની કેા વસ્તુમાં જો રનેહ બધન થાય છે,
 તો જન્મ મરણના ચક્રમાં ચેતન બહુ ભટકાય છે,
 મુજ મન વચન ને કાયનો સયોગ પરમા છોડવો,
 શુભ મોક્ષના અભિલાષનો આ માર્ગ સાચો જાણવો. ૨૮

સ સાર રૂપી વન મહી જે અવનતિમા લઈ જતી,
 તે વાસનાની જાળ પ્યારા તોડ સયમ જોરથી,
 વળી બાદ્યથી છે આત્મ જુદો લેઈ મોટો જાણવો,
 તદ્દિલન થઈ ભગવાનમાં ભવપથ વિકટ કાપવો ૨૯

કર્મો કયાં જે આપણે ભૂતકાળમાં જન્મો લઈ,
 તે કર્મનું ફળ ભોગવ્યા વિષુ માર્ગ એકે છે નહીં,
 પરંતુ કરેલું કર્મ જો પરિણામ આપે મુજને,
 તો મુજ કરેલા કર્મનો સમજાય નહિ કઈ અર્થને ૩૦

સ સારનાં સૌ પ્રાણીઓ ફળ ભોગવે નિજ કર્મનું,
 નિજ કર્મના પરિપાકનો ભોક્તા નહીં કો આપણુ,
 ફળ લઈ શકે છે કોઈ નહીં, આપી શકે છે કોઈ નહીં,
 પ્રભુ ધ્યાનમા નિમગ્ન થા તુજ આત્મનો આશ્રય કરી. ૩૧

(શાર્દૂલ)

પામી નાહીં શકાય પાર જરીએ, જેના રૂડા જ્ઞાનથી,
 તેવા ધીર ગુરૂ અમિત ગતિને, વહુ ધણા પ્રેમથી,
 આવે ગુણ અમિનજન પ્રણના મુજ આત્મમા ભાવથી,
 લેવાને શુભ મોક્ષને બધુ કહો વાર કયા લાગતી ? ૩૨

(દોહરો)

બત્રીસ ચરણનું બન્યું, મંગળ સુદર કાવ્ય,
 અનુભવતાં એક ધ્યાનથી, મોક્ષ ગતિ જીવ જાય

ત્રણ તત્વનો છંદ

- પરમ પુરુષ પરમેશ્વર દેવ, તેહ તણી નિત કીજે સેવ,
ભવદુઃખ ભજન શ્રી ભગવત, રાગદેષનો કીધો અત ૧
- ચાત્રીસ અતિશે શોભિત કાય, ત્રિભુવન જન નાયક જિનરાય,
પાંત્રીસ વાણી વચન રસાલ, શિવસુખ કારણ દીન દયાળ ૨
- સુરનર કિન્નર વહિત પાય, જય જગદીશ્વર ત્રિભુવનરાય,
સિદ્ધપુરુષ અવિચલ સુખ ધણી, સેવા કરે ભવિચલુ તેહ તણી. ૩
- અષ્ટ કર્મદળ કીધાં ચૂર, ચિદાનંદ નિત સુખ ભરપુર,
અનંત જ્ઞાન દર્શન આધાર, ઇન્દ્ર દેહ રહિત નિરાકાર. ૪
- તેહને જન્મ, જરા, નહિ રોગ, નહિ સુત દારા નહિ તસ લોગ,
નહિ તસ મોહ નહિ તસ માન, નહિ તસ માયા, નહિ અજ્ઞાન. ૫
- નહિ તસ વેરી નહિ તસ મિત્ર, જ્ઞાન સયમ જગનાથ પવિત્ર,
તે પ્રભુ નવિ સર્જે સહરે, રાગદેષને ચિત્ત નવિ ધરે. ૬
- તે પ્રભુ નવિ પામે અવતાર, આદિ અત નહિ તેનો પાર,
તે પ્રભુ લીલા ચિત્ત નવિ ધરે, તે પ્રભુ હાસ્ય કીડા નવિ કરે ૭
- તે પ્રભુ નવિ નાચે નવિ ગાય, તે પ્રભુ ભોજન કઈ નવિ ખાય,
તે પ્રભુ પુષ્પ પૂજા શુ કરે, તે પ્રભુ ચક્ર ગદા નવિ ધરે. ૮
- તે પ્રભુ ત્રિશુળ ધરે નહિ પ્રાણ, તે સાચા જગદીશ્વર જાણ,
વેદ પુરાણ સિદ્ધાંત વિચાર, એ જગદીશ્વરને ન સસાર ૯
- એ જગદીશ્વર માને જેહ, નિરાળાધ સુખ પામે તેહ,
એહ તણ બીજે કોણુ ધાય, અમૃત વામી વિષ કુણુ ખાય. ૧૦
- રત્ન ચિતામણી નાખી કરી, કોણુ ગહે કાચ કર ઠીકરી,
અથવા મોહઅથ નવિ લહે, દેખી પરભી વનમે રહે. ૧૧

- નેત્ર રોગ પીડિત હોય જેહ, પીત શખ નર લાખે તેહ,
સદ્ગુરુ મળે જો પુન્ય સંજોગ, તો મિથ્યા મત જાવે રોગ. ૧૨
- સદ્ગુરુ તારે ને પોતે તરે, ઉપકારક નાવ તણી પરે,
ક્રોધ, માન, મમતા પરહરે, ત્રસ સ્થાવરની રક્ષા કરે ૧૩
- સત્ય વચન તે સુખ ઉચ્ચરે, કૂડ કપટ તે ચિત્ત નવિ ધરે,
અણુદીધુ તે ગુરુ નવિ ગ્રહે, દયા ધર્મ લવિયણુને કહે ૧૪
- નારી તણી સગત પરિહરે, બ્રહ્મચર્ય ચોક્ષુ આઠરે,
નવ વાડ વિશુદ્ધ મત ધરે, તે ગુરુ તારે ને પોતે તરે ૧૫
- બ્રહ્મચર્ય વિષુ જો ગુરુ હોય, તો ગુરુ થાપે જગ નહિં કોય,
ગૃહસ્થ ગુરુ ગ્રહીને શુ કરે, લોહસંગત પત્થર કેમ તરે ! ૧૬
- તારે સદ્ગુરુ મહામતધાર, પડિતજન એમ કહે સુવિચાર,
કનક રજની મમત તજે, મૂકી લોભ ધરમી સિદ્ધ લજે ૧૭
- એણીપરે પચ મહામત ધરે, ચાર કષાય સુનિવર પરહરે,
શાસ્ત્ર તણો નિત દિયે ઉપદેશ, સતગુરુ ટાળે સકળ કલેશ ૧૮
- રાગ, દ્વેષ, મોહ ઢીલા કરે, એવા શીખ શિવપુરી વરે,
તરવાને ઇન્દ્રિયો સસાર, તો આરાધો ગુરુ મત ધાર ૧૯
- દયા ધર્મ ઉપદેશે સાર, સર્વ જીવ પર કરે ઉપકાર,
દયા ધર્મ જગ મોટો સહી, જેથી દુખ કોઈ પામે નહી ૨૦
- કેટલા એક દયા દયા મુખે લાણે, ધર્મ કારજ ત્રસ થાવરને હણે,
ખોલે સાચુ પણુ નહિં કઈ કરે, કહો તે લવસાગર કેમ તરે ! ૨૧
- દયા વિના જો થાયે ધર્મ, તો હિંસાએ નવ લાગે કર્મ,
જો ઘર બેઠા કલ્યાણ થાય, તો ઘર છોડી વન ગોણુ જાય ! ૨૨
- સર્વ શાસ્ત્રે નિશ્ચે કહી, દયા વિના ધર્મ થાયે નહિ,
જ્યાં હિંસા ત્યાં આશ્રવ હોય, પડિત શાસ્ત્ર વિચારી જોય ૨૩
- પૃથ્વી પાણી અગ્નિ ને વાય વનસ્પતિ પચ સ્થાવર કાય,
બેધદ્રિ, તેધદ્રિ, ચૌરેન્દ્રિ, પચેન્દ્રિ સાર, ત્રસજીવો એ ઠામ વિચાર ૨૪

આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર

(શ્રીમદ રાજવ્યદ્ર)

જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના.	પાચ્યો દુ ખ અન ત,	૧
સમજાવ્યું તે પદ નમું,	શ્રી સદ્ગુરુ ભગવત	
વર્તમાન આ કાળમાં,	મોક્ષ માર્ગ બહુ લોપ,	
વિચારવા આત્માર્થીને,	ભાષ્યો અત્ર અગોચ્ય	૨
કોઈ ક્રિયા—જડ થઈ રહ્યા,	શુષ્કજ્ઞાનમાં કોઈ,	
માને મારગ મોક્ષનો,	કરુણા ઉપજે જોઈ	૩
બાહ્ય ક્રિયામાં રાચતા,	અતર લેહ ન કાંઈ,	
જ્ઞાનમાર્ગ નિષેધતા,	તેહ ક્રિયાજડ આંહિ.	૪
બધ મોક્ષ છે કલ્પના,	ભાષે વાણીમાંહિ,	
વતે મોહાવેશમાં,	શુષ્કજ્ઞાની તે આંહિ	૫
વૈરાગ્યાદિ સફળ તો,	જે સહ આતમજ્ઞાન,	
તેમજ આતમજ્ઞાનની,	પ્રાપ્તિતણા નિહાન	૬
ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં,	થાય ન તેને જ્ઞાન,	
અટકે ત્યાગ વિરાગમાં,	તો ભૂલે નિજ ભાન	૭
જ્યાં જ્યાં જે જે યોગ્ય છે,	તહાં સમજવું તેહ,	
ત્યાં ત્યાં તે તે આચરે,	આત્માર્થીજન એહ	૮
સેવે સદ્ગુરુ ચરણને,	ત્યાગી દઈ નિજપક્ષ,	
પામે તે પરમાર્થને,	નિજપદનો લે પક્ષ	૯
આતમજ્ઞાન સમઘર્ષિતા,	વિચરે ઉદ્યમયોગ,	
અપૂર્વ વાણી પરમશ્રુત,	સદ્ગુરુ લક્ષણ યોગ્ય	૧૦
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ સમ નહી,	પરોક્ષ જિન ઉપકાર,	
એવો લક્ષ થયા વિના,	ભીગે ન આત્મવિચાર	૧૧
સદ્ગુરુના ઉપદેશ વણ,	સમજાય ન જિનરૂપ,	
સમજ્યાવણ ઉપકાર શો,	સમજ્યે જિન સ્વરૂપ	૧૨

આત્માદિ અસ્તિત્વના,	જેહ નિરૂપક શાસ્ત્ર,	
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગ નહિ,	ત્યાં આધાર સુપાત્ર	૧૩
અથવા સદ્ગુરુએ કહ્યા,	જે અવગાહન કાળ,	
તે તે નિત્ય વિચારવાં,	કરી મતાતર ત્યાજ	૧૪
દોકે જીવ સ્વચ્છંદ તો,	પામે અવશ્ય મોક્ષ,	
પામ્યા એમ અનત છે,	ભાગ્યુ જિન નિર્દોષ	૧૫
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગથી,	સ્વચ્છંદ તે રોકાય,	
અ.ય ઉપાય કયાં થકી,	પ્રાપ્તે બમણો થાય	૧૬
સ્વચ્છંદ મત આગ્રહ તણ,	વર્તે સદ્ગુરુ લક્ષ,	
સમકિત તેને ભાખિયુ,	કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ	૧૭
માનાદિક શત્રુ મહા,	નિજ છદે ન મરાય,	
જતાં સદ્ગુરુ શરણમાં,	અદ્ય પ્રયાસે જાય	૧૮
જે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી,	પામ્યો કેવળજ્ઞાન,	
શુરુ રહ્યા છદ્મસ્થ પણ,	વિનય કરે ભગવાન	૧૯
એવો માર્ગ વિનયતણો,	ભાગ્યો શ્રી વીતરાગ,	
મૂળ હેતુ એ માર્ગનો,	સમજે કેઇ સુભાગ્ય	૨૦
અસદ્ગુરુ એ વિનયનો,	લાભ લહે જો કાઈ,	
મહામોહની કર્મથી,	બૂડે ભવજળ માહિ	૨૧
હોય મુમુક્ષુ જીવ તે,	સમજે એહ વિચાર,	
હોય મતાર્થિ જીવ તે,	અવળો લે નિર્ધાર	૨૨
હોય મતાર્થી તેહને,	થાય ન આતમલક્ષ,	
તેહ મતાર્થી લક્ષણો,	અહી કહ્યાં નિર્પેક્ષ	૨૩

મતાર્થી લક્ષણ

બાહ્યત્યાગ પણ જ્ઞાન નહિ,	ને માને શુરુ સત્ય,	
અથવા નિજકુળધર્મના,	તે શુરુમાં જ મમત્વ	૨૪
જે જિનદેહ પ્રમાણ ને,	સમવસરણાદિ સિદ્ધ,	
વર્ણન સમજે જિનહુ,	રોકી રહે નિજ બુદ્ધિ	૨૫

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુયોગમા, વર્તે દષ્ટિ વિમુખ,
 સદ્ગુરુને દઢ કરે, નિજમાનાર્થે મુખ્ય ૨૬
 દેવાદિ ગતિ ભગમાં, જે સમજે શ્રુતજ્ઞ ન,
 માને નિજમત વેષનો, આગ્રહ સુક્તિ નિદાન ૨૭
 લેણું સ્વરૂપ ન વૃત્તિનું, અણુ ત્રત અભિમાન,
 ગ્રહે નહી પરમાર્થને, લેવા લૌકિક માન ૨૮
 અથવા નિશ્ચય નય ગ્રહે, માત્ર શબ્દની માય;
 લોપે સદ્વ્યવહારને, સાધન રહિત થાય ૨૯
 જ્ઞાનદશા પામે નહી, સાધન દશા ન કંઈ,
 પામે તેનો સગ જે, તે ખૂડે ભવમાહિ ૩૦
 એ પછુ જીવ મતાર્થમાં, નિજ માનાદિ કાળ,
 પામે નહિ પરમાર્થને, અન - અધિકારીમાજ ૩૧
 નહિ કષાય ઉપશાતતા, નહિ અતર વૈરાગ્ય,
 સરળપણુ ન મધ્યસ્થતા, એ મતાર્થિ દુર્ભાગ્ય ૩૨
 લક્ષણુ કદા મતાર્થીના, મતાર્થ જાવા કાળ,
 હવે કહું આત્માર્થીના, આત્મ અર્થ સુખસાલ ૩૩

આત્માર્થલક્ષણુ

આત્મજ્ઞાન ત્યા મુનિપણુ, તે સાચા શુરુ હોય,
 બાકી કુળશુરુ કલ્પના, આત્માર્થી નહિ જોય ૩૪
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુપ્રાપ્તિનો, ગણે પરમ ઉપકાર,
 ત્રણ યોગ એકત્વથી, વર્તે આજ્ઞાધાર ૩૫
 એક હોય ત્રણ કાળમાં, પરમારથનો પથ,
 ગ્રેરે તે પરમાર્થને, તે વ્યવહાર સમત ૩૬
 એમ વિચારી અંતરે, શોધે સદ્ગુરુ યોગ,
 કામ એક આત્માર્થનું, બીજો નહિ મનરોગ ૩૭
 કષાયની ઉપશાતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ,
 ભવે એક પ્રાણીદયા, માત્ર આત્માર્થ નિવાસ ૩૮

દશા ન એવી જ્યાં સુધી, જીવ લહે નહિ જોગ્ય,
 મોક્ષમાર્ગ પામે નહિ, મટે ન અતર રોગ. ૩૯
 આવે જ્યાં એવી દશા, સદ્ગુરુબોધ સુહાગ,
 તે બોધે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે સુખદાય ૪૦
 જ્યાં પ્રગટે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે નિજજ્ઞાન;
 જે જ્ઞાને ક્ષય મોહ થઇ, પામે પદ નિર્વાણ. ૪૧
 ભીષજે તે સુવિચારણા, મોક્ષમાર્ગ સમજાય,
 ગુરુ શિષ્ય સવાદથી, લાખુ પદપદ આંહિ ૪૨
 આત્મા છે તે નિત્ય છે, છે કર્તા નિજકર્મ,
 છે લોકતા વળી મોક્ષ છે, મોક્ષ ઉપાય સુધર્મ ૪૩
 પદ સ્થાનક સદ્ગુપમા, પદ દર્શન પશુ તેહ,
 સમજાવવા પરમાર્થને, કદા જ્ઞાનીએ એહ ૪૪

૧૬ કા-શિષ્ય ઉવાચ

નથી દૃષ્ટિમાં આવતો, નથી જણાતુ રૂપ;
 બીજો પશુ અનુભવ નહિ, તેથી ન જીવસ્વરૂપ ૪૫
 અથવા હેહ જ આત્મા, અથવા ઇન્દ્રિય પ્રાણ;
 મિથ્યા જુદો માનવો, નહિ જુદું જોધાણ. ૪૬
 વળી જો આત્મા હોય તો, જણાય તે નહિ કેમ;
 જણાય જો તે હોય તો, ઘટ પટ આદિ જેમ. ૪૭
 મારે છે નહિ આત્મા, મિથ્યા મોક્ષ ઉપાય;
 એ અતર ૧૬ કા તણો, સમજાવો સદ્ગુપાય ૪૮

સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

ભાસ્ત્રો હેહાધ્યાસથી, આત્મા હેહસમાન;
 પશુ તે બન્ને સિન્ન છે, પ્રગટ લક્ષણે જ્ઞાન. ૪૯
 ભાસ્ત્રો હેહાધ્યાસથી, આત્મા હેહસમાન;
 પશુ તે બન્ને સિન્ન છે, જેમ અસિ ને અજ્ઞાન. ૫૦

જે દ્રષ્ટા છે દષ્ટિનો, જે જાણે છે રૂપ, ૫૧
 અખાધ્ય અનુભવ જે રહે, તે છે જીવસ્વરૂપ
 છે ઇન્દ્રિય પ્રત્યેકને, નિજનિજ વિષયનું જ્ઞાન, ૫૨
 પાચ ઇન્દ્રિયના વિષયનું, પણ આત્માને જ્ઞાન
 હેહ ન જાણે તેહને, જાણે ન ઇન્દ્રિય પ્રાણ, ૫૩
 આત્માની સત્તા વડે, તેહ પ્રવર્તે જાણ. ૫૪
 સર્વ અવસ્થાને વિષે, ન્યારો સદા જણાય,
 પ્રગટરૂપ ચૈતન્યમય, એ એંધાણ સદાય ૫૪
 ઘટ, પટ આદિ જાણુ તુ, તેથી તેને માન, ૫૫
 જાણનાર તે માન નહિ, કહિયે કેવું જ્ઞાન
 પરમ બુદ્ધિ કૃષ હેહમાં, સ્થળ હેહ મતિ અદ્ય, ૫૬
 હેહ હોય જો આત્મા, ઘટે ન આમ વિકલ્પ
 જડ ચૈતન તો સિન્ન છે, કેવળ પ્રગટ સ્વભાવ, ૫૭
 એકપણ પામે નહિ, ત્રણે કાળ દ્રવ્ય ભાવ.
 આત્માની શકા કરે, આત્મા પોતે આપ, ૫૮
 શંકાનો કરનાર તે, અચરજ એહ અમાપ.

શંકા-શિષ્ય ઉવાચ

આત્માનાં અસ્તિત્વના, આપે કહ્યા પ્રકાર, ૫૯
 સભવ તેનો થાય છે, અંતર કયે વિચાર
 બીજી શકા થાય ત્યાં, આત્મા નહીં અવિનાશ, ૬૦
 હેહયોગથી ભિન્ન, હેહવિયોગે નાશ
 અથવા વસ્તુ ક્ષણિક છે, ક્ષણે ક્ષણે પલટાય, ૬૧
 એ અનુભવથી પણ નહીં, આત્મા નિત્ય જણાય

સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

હેહ માત્ર સયોગ છે, વળિ જડ રૂપી દ્રશ્ય,
 ચૈતનનાં ઉત્પત્તિ લય, કેના અનુભવ વશ્ય ? ૬૨

જેના અનુભવ વશ્ય એ,	ઉત્પન્ન લયનું જ્ઞાન,	
તે તેથી બુદ્ધિ વિના,	થાય ન કેમે ભાન	૬૩
જે સંયોગો દેખિયે,	તે તે અનુભવ દ્રશ્ય,	
છિપજે નહિ સંયોગથી,	આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષ.	૬૪
જડથી ચેતન છિપજે,	ચેતનથી જડ થાય,	
એવો અનુભવ કોઈને,	ક્યારે કદી ન થાય.	૬૫
કોઈ સંયોગોથી નહીં,	જેની ઉત્પત્તિ થાય,	
નાશ ન તેનો કોઈમાં,	તેથી નિત્ય સદાય.	૬૬
કોધાદિ તરતમ્યતા,	સર્પાદિકની માંય,	
પૂર્વજન્મ સંસ્કાર તે,	જીવ નિત્યતા ત્યાંય.	૬૭
આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે,	પર્યાયે પલટાય,	
આળાદિ વચ ત્રણયનું,	જ્ઞાન એકને થાય.	૬૮
અથવા જ્ઞાન ક્ષણિકનું,	જે બાણી વદનાર,	
વદનારો તે ક્ષણિક નહિ,	કર અનુભવ નિર્ધાર.	૬૯
ક્યારે કોઈ વસ્તુનો,	કેવળ હોય ન નાશ,	
ચેતન પામે નાશ તો,	કેમાં મળે તપાસ	૭૦

શ કા • શિષ્ય ઉવાચ

કર્તા જીવ ન કર્મનો,	કર્મ જ કર્તા કર્મ,	
અથવા સહજ સ્વભાવ કાં,	કર્મ જીવનો ધર્મ.	૭૧
આત્મા સદા અસંગ ને,	કરે પ્રકૃતિ બંધ,	
અથવા ઇશ્વરપ્રેરણા,	તેથી જીવ અબંધ	૭૨
માટે મોક્ષ ઉપાયનો,	કોઈ ન હેતુ જણાય,	
કર્મતણુ કર્તાપણુ, કાં નહિ,	કાં નહિ બંધ	૭૩

સમાધાન : સદ્ગુરુ ઉવાચ

હોય ન ચેતનપ્રેરણા,	કોણ મહે તો કર્મ,	
જડ સ્વભાવ નહિ પ્રેરણા,	બુદ્ધો વિચારી મર્મ.	૭૪